

Hilmar Freidel :

GREN

OG

MISJON

Jesu Kristi Kirke
av Siste Dagers Hellige

Norske misjon

1971

Trykt og innbundet hos Skrivestua A/S, Oslo, juni 1971.

Copyright Hilmar Freidel.

Hilmar Freidel:

JESU KRISTI

KIRKE

I

NORGE

Den norske misjons historie

1851 - 1966

Jesu Kristi Kirke av siste dagers hellige

PERMSIDENE ER TRYKT HOS UNIVERSAL-TRYKK, OSLO.
ALT ANNET ARBEID ER UTFØRT VED MISJONSKONTORET,

DRAMMENSVEIEN 96 G. OSLO, JULI 1966.

TEGNINGENE OG PERMSIDENE OG MANUSKRIFT-AVSKRIVNINGEN

ER UTFØRT AV ELDSTE EVAN RAY TERRY.

TRYKKER OG BOKBINDER HAR VÆRT

ELDSTE PAUL FACER PROCTOR.

(SOM ASSISTENT HAR MEDVIRKET

ELDSTE STEEN SØRENSEN)

++++
++++
++++

Copyright Hilmar Freidel

I TAKKNEMLIGHET! :

En av de mange gledelige hendinger de siste tre år, var den å kunne se fullførelsen av Den norske misjons historie, utarbeidet av bror Hilmar Freidel. Den bringer til bevarelse for ettertiden oppteget om Herrens folks tidligere aktiviteter og anstrengelser for å leve evangeliet og å belære andre om det heri Norge. De historiske beretninger er fylt med episoder som viser mot, oppofrelse, kampvilje, tro og triumf; og forteller om et folk som var innviet til Herrens arbeide og var takknemlige for Hans kallelse og for Kirken som bærer Hans navn. Det er oppteget over et tappert folk i kamp mot fordommer og uvitenhet, --- en spennende beretning om et utvalgt folk i marsj for den gjenopprettede Kristi kirke her i midnattssolens land, et drama som dekker 116 år i menneskers søken etter lykke gjennom lydighet til den åpenbarte plan for livet og frelsen.

Bror Hilmar Freidel har utført et mesterstykke ved å forfatte utkastet til denne historie; med megen omsorg har han plukket ut de mest fremtredende begivenheter og plasert dem i denne historie-beretning. Hans stil er interessant og viser en teft for det historiske som er fascinerende å lese; han har her forfattet et tillegg til Kirkens historie som må betegnes som fremtredende, --- samtidig som han har påtatt seg alle økonomiske løft.

Jeg vil herved få uttrykke min takknemlighet til ham for de tall-løse timer og de mange anstrengelser han har ytet ved å samle opplysninger, skrive dem, sorteredem, korrigere dem og forfatte det hele i den form det nå blir presentert. Hans gode hustru Paula har ytet ham uvurderlig bistand, og ved fullendelsen er han blitt hjulpet av eldstene Evan Terry og Paul Proctor, som henholdsvis har maskinskrevet manuskriptet og trykket og innbundet boken.

Jeg er meget takknemlig over å eie en slik bok, og vil lese i den ofte, for den vil bringe meg minner om de norske Hellige. Jeg elsker det gjenopprettede evangelium, det vakre Norge med de hengivne norske Hellige, og misjonærene som bringer det evangeliske budskap ut til menneskene i dette land.

Jeg bærer vitnesbyrd om at vår himmelske Fader lever og at vi er Hans barn. Han elsket oss så høyt at Han sendte sin elskede sønn til jorden, og ved at Han ga sitt liv for oss kunne vi få Det evige liv. Gjennom Frelserens lidelse og ved lydighet mot det gjengitte evangelium kan vi finne den eneste veien til evigvarende lykke og glede.

Jeg vitner om at denne kirke er den eneste sanne kirke på jorden som har Det hellige prestedømmet og makt til å utføre de frelsende ordinanser: Den er ledet ved åpenbaring gjennom en sann Guds profet, David O. McKay, som er Guds talerør på jorden i dag.

Må himmelens velsignelser og Herrens Ånd være over Den norske misjon i dag og alle dager, er min oppriktige bønn!

Gud velsigne og bevare dere til vi sees igjen!
Takk for alt. --- og på gjensyn!

Med broderlig hilsen
Dean A. Peterson.
Misjons-president 1963 - 1966.

+++++++

Det skyldtes misjons-president Dean A. Petersons utrettelige hjelpsomhet at det endelig lyktes å få utgitt denne historie-beretning! --- tretti år etter at jeg påbegynte den.

Samarbeidet på de personlige- og kirkelige-interne områder har vært enestående godt, ikke bare gjennom en fortrolig vennskapelighet, men blant meget annet også takket være hans sans for nødvendigheten av bevarelsen av historiske informasjoner som ledd i evangelie-forkynnelsen.

Gjennom erfaringer har jeg konstatert at beslutninger og arbeidsytelser som i nuet virker ordinære, i historisk avstands-perspektiv kan ruve sterkt, Jeg tør av den grunn formode at hans uselviske assistanse til denne for Den norske misjon viktige hending engang i fremtiden vil bli notert som en vesentlig innsats --- kanskje den betydningsfulleste --- under hans misjonstid.

President Dean A. Peterson.

Takkens ord på trykk kan virke kjølige; men det er varmt og oppriktig følt og ment når jeg legger alt i et

"Hjertelig takk for råd, bistand og brorskap:"

Hilmar Freidel.

To stearinlys sto brennende i sine høye staker.

Vinden blåste det ene ut, og ned på gulvet. Men en hjelpende hånd tok det opp, tendte det ved flammen av det andre lyset, og satte det tilbake på dets plass.

Så sto de der begge igjen som før, det ene rent og uskadd, det andre skittent og brokket.

Men noe felles hadde de:

LYSET OG VARMEN.

Kun disse energibølger burde registreres av en fordomsfri gransker, --- for lysenes gehalt er en sak mellom det og dets skaper.

Den som gir av seg selv, så også den falne igjen kan gi lys og varme, risser sitt navn inn i evighetens historiebok, --- for intet er skjult, glemt eller forgieves så lenge der bak altets uendelighet finnes intelligenser som troen benevner

GUD --- FRELSER --- SANNHETSÅND I.

Denne misjonshistorie er skrevet for å bringe lyset og varmen fra søskens livsferd til kunnskap for dem som tror at fortiden vitnesbyrd kan være en styrke i nuet.

INNHold

	Side:
<u>Forord:</u>	10.
I. <u>Innledende år.</u>	
1. Tvangstro.	12.
2. De første norske.	19.
3. Mot nord.	26.
4. De første steg.	31.
II. <u>Grunnvollen legges.</u>	37.
A. Hans Frederik Petersen.	39.
B. Hans Peter Jensen.	48.
C. Nye forsøk.	53.
III. <u>Kirken og Staten.</u>	62.
(1852 - 1920)	
1. Edsavleggelse.	63.
2. Dissenter-saka.	68.
3. Ekteskap.	78.
4. Dåp.	81.
5. Skolevesen.	82.
6. Begravelser.	85.
7. Rettsstilling.	88.
8. Propaganda.	99.
IV. <u>Kirken (1853 – 1920).</u>	112.
A. <u>Oslo.</u>	113.
1. Misjonshjem.	115.
2. Prestedømmet.	119.
3. Søndagsskolen.	119.
4. Den kvinnelige hjelpeforening.	121.
5. Skrifteforeningen.	122.
6. Gjensidig Utdannelsesforening. (G.U.F.)	123.
7. Jubileer.	124.
B. <u>Drammen.</u>	124.

C.	<u>Stavanger.</u>	130.
D.	<u>Bergen.</u>	133.
E.	<u>Ny-inndeling.</u>	138.
F.	<u>Historiske konsentrater.</u>	140.
	Tiendeloven.	142.
	Det Celestiale ekteskap.	144.
	Kirkens reformasjon.	144.
	(Forskjellig.)	145.
G.	<u>Amassadører.</u>	163.
V.	<u>Den norske misjon.</u>	169.
	(1920-1951)	
1.	August S. Schow.	172.
2.	Morgenstjernen,	174.
3.	A. Richard Peterson.	175.
4.	Apostelbesøk	176.
5.	Mikael O. Frøisland.	177.
6.	Visumnektelsen.	177.
7.	Søknad om konsesjoner.	177.
8.	Martin Christophersen,	178.
9.	Lorenzo W. Anderson.	179.
10.	Misjonshistorie.	180.
11.	Nye ungdoms-organisasjoner.	180.
12.	Misforståelser.	182.
13.	Hyrum D. Jensen.	183.
14.	Besøk.	184.
15.	Friluftsmøter.	184.
16.	Omorganisasjoner.	185.
17.	Hoved styrer.	185.
18.	Et skuespill.	189.
19.	Milton H. Knudsen.	189.
20.	Diakonenenes kvorum.	190.
21.	Misjonsvirksomhet.	191.
22.	Misjonærvansker.	192.
23.	Besøk, og nytt lokale i Stavanger.	194.
24.	Samarbeid.	195.
25.	Lands-stevner.	196.
26.	Lys over Norge.	199.
27.	Byggeplaner.	200.
28.	Heber J. Grant.	201.
29.	Sangbok.	202.
30.	Avløsninger og innsettelse.	204.
31.	Utsnitt.	206.
32.	John A. Israelsen.	207.
33.	En siste misjonærhilsen.	208.
34.	Olaf K. Sønsteby.	208.
35.	Einar Strand.	210.
36.	Andre ledere.	212.
37.	Okkupasjon.	213.
38.	Korrespondanser.	215.
39.	Korrespondanse-klubb.	220.
40.	Lokal-misjonærer.	220.

41.	Lys over Norge,	220.
42.	Ulykker.	221.
43.	Merkedager.	222.
44.	Ledere.	223.
45.	Fred	225.
46.	Besøk.	227.
47.	Ankomst.	228.
48.	Oppsats.	234.
49.	Forsyninger.	235.
50.	Ny virksomhet.	236.
51.	Genealogi og mikrofilming.	239.
52.	Emigrasjon	243.
53.	Grens-nytt.	244.
54.	A. Sherman Gowans.	245.
55.	100 år:	246.
56.	Ny-oversettelser.	248.
57.	Misjonær-virksomhet.	248.
58.	Nytt presidentskap.	249.
59.	Forskjellig.	250.
	SLUTT-BETRAKTNINGER	258.
VI.	Historiske konsepter. (1952-1966)	262.
	1. Axel J. Andresen.	262.
	2. Ray Engebretsen.	277.
	3. Joseph A. Gundersen.	281.
	4. Dean A. Peterson.	286.
	5. Leo M. Jacobsen.	302.
	EPILOG.	305.
VII.	Trondheim grens historie.	308.
	1. De første.	308.
	2. Grunnleggelsen.	312.
	3. Nybrottsmannen.	321.
	4. Frem til 1920.	326.
	5. 1920 - 1940.	333.
	6. Krigstid (1940 - 1945).	341.
	7. Nyere tid.	345.
III.	Navn- og saksregister.	356.

Et

FORORD

i fortrolighet.

Det var noen år før den andre verdenskrigen at jeg i egenskap av leder for G.U.F. i Norge begynte å granske ungdomsforeningenes historie. Det stoff som jeg da kom i berøring med syntes jeg var så interessant at jeg bestemte meg for å utarbeide Oslo grens historie.

Da jeg senere fremla disse tanker til misjons-president A. Richard Peterson, fikk han meg overtalt til å oppgi videre arbeide med Oslo grens historie, og ga meg carte-blanche til innsamling av stoff til bruk for en misjonshistorie.

Flere hundre enheter historisk stoff kom inn til misjonskontoret, vesentlig protokoller og rapportbøker fra grener og organisasjoner. Men også enkelte kirkemedlemmer overlot meg bøker, hefter, dagbøker, brev og andre orienterende skrivelser.

Alt sammen ble gjennomlest og sendt tilbake til dem som Ønsket det. Trykt kilde-skrift som ble gitt meg som gave lot jeg misjons-kontoret overta, det var innpå hundre bøker og annet, noe hadde før tilhørt Oslo grens ungdoms-bibliotek, men en god del var også skjenket av private. Senere ble en stor del av materialet skjenket Oslo distrikts-bibliotek som ble opprettet 1965.

Dette stoff og ellers hva der finnes av liknende saker i Kirkens arkiv i Salt Lake City, er et meget brukbart materiale for grenshistoriene, mens det som finnes i dagspressen, i aviser og blad ellers, i bøker, hefter, domsprotokoller og i de statlige trykksaker og dokumenter, er stoffmengder som avgjort veier mest i misjons-historiens vektskål.

Mitt historie-konsept ble fullført -- og lagt til side -- engang i 1950. Det ble igjen aktualisert i 1965 da misjons-president Dean A. Peterson etter en gjennomlesning begeistret oppfordret meg til å fullføre beretningen i håpet om en eventuell trykning i fremtiden

Sannhetskravet har vært min viktigste aspirasjon, -- den sannhet som er positivt opplysende, som gavner eller gir en belærende ettertanke. Svakheter og brister innenfor søskenflokket, og som ingen virkning har hatt på det felles mål, er gjemt i den guddommelige sentens: Kjærligheten skjuler en mangfoldighet av synder!

Gjennom tiden har en rekke mindre hendinger blitt populære, og etter hvert nesten blitt små legender. Der finnes også tallrike beretninger om mirakuløse opplevelser og helbredelser, om syner, åpenbaringer og profetier som noen mener å ha opplevet. De åndelige krefter har sikkert virket, men jeg har ikke alltid vært i stand til å skille ut den opprinnelige sannhet fra den sikkert ofte fargete videreføring. Så i alt dette har jeg foretrukket varsomhet og sparsomhet med stoffet, min realistiske legning forbyr meg å ta sjanser på slike områder når det skal inn i en historieberetning.

Alle de begivenheter som hører til en grens lokale interesser og koloritt faller stort sett utenfor rammen som setter grenser for en misjons-histories omfang. Det er beklagelig at mange navn og strålende bragder på det mer interne grens-område i misjons-historien blir unevnt, så her ligger oppgaver som venter på en grenshistorie-skriver.

Jeg har imidlertid forsøkt å være relativt utfyllende i mine omtaler av enkelte greners fremkomst (det finnes ikke stoff for alle.), og har ellers flere ganger falt for fristelsen til å gi opplysninger som strengt tatt ikke hører hjemme i en misjon-beretning.

Intet skulle ha vært meg kjærere enn å hatt adgang til å spandere endel flere sider til ytterligere beretninger, ikke minst om de norske emigranternes ofte eventyrlige og trosvekkende ferd over hav og gjennom Ørken, -- om slit, tårer og blod som ble manges lodd, men også om seier, og håp som gikk i oppfyllelse. Her ligger stoff om norske Siste dagers hellige som en person med de rette forutsetninger dikterisk og Økonomisk vil kunne finne frem og forme essays i reise- og personskildringer.

Uten overdrivelse kan jeg hevde at omfanget av denne misjons-beretning med letthet kunne Økes til det dobbelte og mer. Blant det kvantum stoff og den vrimmel av enkeltheter som jeg til slutt hadde samlet, måtte jeg foreta et utvalg etter egen vurdering. Det er derfor mulig at andre som kjenner noe til historie ved flere høve vil komme til å etterlyse spesielle hendinger eller savne en mer dyptgående orientering på enkelte områder.

Den begrensning jeg imidlertid har foretatt burde likevel gi et noenlunde komplett inntrykk av det essensielle, -- i det jeg presiserer at endel tildragelser med vilje er utelatt ganske enkelt fordi jeg mener å mangle betryggende dokumentasjoner. Jeg unnlater dessuten i størst mulig utstrekning å gi kategoriske kommentarer, eller ordgi tenkt tilstand på grunnlag av visse informasjoner. Jeg formoder derfor at jeg har dekning for det skrevne selvom jeg ikke over alt fremlegger adresser til mine opplysninger

Mine forsøk på en nøytral innstilling har neppe lyktes over alt, dertil er jeg vel først av alt for sterkt engasjert gjennom den påvirkning som en fødselsarv etter kirkelige foreldre har gitt meg, -- og forøvrig en viss tendens til dualisme som har stilt meg overfor valg som min intellekt kanskje ikke helt har mestret. Mine intensjoner har dog vært saklig oppriktighet, og de feil som måtte bli registrert er forhåpentlig ikke annet enn utslag av vurderings-brist eller manglende informasjoner.

De fremskritt som i de siste årtier er gjort innenfor astronomi, biologi og fysikk har for mange vært årsaken til et nytt syn på verdensbildet, og de filosofiske konsekvenser dette har medført er vesentlig endret. Skulle noen med et modernistisk livssyn betrakte den forgagne historie i et misjons-miljø, kan beretningene føles tunge og muligens noe overspent. Men er man ikke befengt med vantroens basill, og kan man leve seg inn i den ånd og tilstand våre forfedre var underkastet, så har misjons-historien fremdeles et budskap i gi etterslekten.

Hilmar Freidel.

I.

INNLEDENDE ÅR.

1. Tvangstro.

De første dagers helliges historie forteller om tårer og lykksalighet, om slit og håp, om blod og frelsestrang; den viser skygger som kommer, om frafall fra den rene tro og om Romerkirkens endelige, tilsynelatende seier.

Det tok flere hundrede år før den katolsk-kristne tanke fant veien opp til Norge. Kongene var de førende; således Håkon den gode (935 - 961) som brakte prester med seg fra England. Men de sterke og vrangne bønder ville nødig bryte med sine gamle skikker med offer til ære for de hendenske guder.

Så kom Olav Tryggvesson (995 - 1000). Han hadde vært på vikingferd til England og der lært Krist å kjenne. Nå ville han kristne Norge, og brukte sverdets makt til det. Landsdel etter landsdel ble hærtatt, og de hedenske småkonger tvang han i kne og kristnet dem ved hjelp av sine angelsaksiske geistlige, biskop Sigurd og presten Tangbrand. Han ville ha en rikshovedstad, og bestemte seg for å bygge Nidaros som det kristne senter. Han fikk bygd kristne kirker, avskaffet blotgildene og satte kristent stempel på gamle hedenske høytider, og preget nye mynter.

Olav Tryggvessons ferd var introduksjonens, for etter ham kom Olav Haraldsson, den kristne kjempe med det hedenske sverd. I hans spor fulgte intoleranse, tvang og død. Han krevde kongekronen år 1015, men møtte sterk motstand.

At Olav, senere kalt Den hellige, trass i alt hadde en kristentro grunnet dyp og varm overbevisning, syntes hele hans senere liv å tyde på. Han var meget ung da han dro ut på vikingtokter. På sin ferd kom han også til England og fikk der høre om Jesus Kristus; etter hva det menes ble han døpt av erkebiskop Robert. Han bestemte seg for å samle Norge til ett kongedømme, samt la folket bli et kristent folk.

Småkongene kjempet mot ham, mange lot seg heller drepe enn påtvinges en ny tro, noen reddet livet med en omvendelse lik de kalkede graver som Det nye testamente omtaler. Men etter hvert fikk Olav makten, og den angelsaksiske biskop Grimkell var med og hjalp ham til å legge grunnvollen til en norsk, kristen kirke. Flere kirkehus ble bygget, prester kom til landet, hedenske lover ble omformet til kristelige, nye rettsordninger basert på kristne

tanker så dagens lys, --- og så fikk Olav martyrglorien etter sitt fall på Stiklestad den 29. juli 1030.

Trass i all hardhendt behandling og lite smakelige kristendomsforkynnelse, ble Olav midlet til å spre navnet Kristus rundt til alle kroker i Norge. De høvdinger som etter Olavs fall forsøkte å velte verket, måtte endelig gi opp, kristentanken hadde fått et for sterkt tak i sinnene, og år 1152 ble det opprettet en erkestol i Nidaros. Det ble stundom en viss kamp mellom kongemakt og katolsk makt, men kirken vant mer og mer terreng.

Så kom reformasjonen. Martin Luther (1483 - 1546) så skjevheten i mange ting, han reagerte kraftig og gikk i spissen i forsøket på å fjerne utvekster som han mente belastet den opprinnelige trosgrunn.

Da Norge var et lydrike under Danmark, måtte nordmennene følge de instruksjoner og forordninger som kom fra det danske kongehus. Og atter ble det statsmaktene som påtvang folket en ny trosretning, den ble innført med makt.

Kong Kristian III (1534 - 1559) beslagla alle katolske kirker; klostrene med alt sitt gods ble simpelthen konfiskert, og den katolske geistlighet ble fengslet og utvist. Bestemmelsene (recess) om dette skjedde i København på "Herredagen, 15 - 30 oktober 1536. (Herredagen kaltes det møte som ble holdt av Kongen sammen med rikets største menn, og de bestemmelser som ble utferdiget kaltes recess.)

Det kom ingen vekkelse forut, folk ble fortumlet og visste ikke hva de skulle mene. Og var den katolske tro og det liv dette hadde ført med seg vært en sløv vane for de fleste, så vakte denne reformasjonen likevel ingen ekstase eller begeistring hos den gjevne befolkning, stort sett heller ingen alvorlig motstand.

Kirkeforholdene ble lagt tilrette av kong Kristian III's lutherske reformator og rådgiver, Johannes Bugenhagen (1485 - 1558), og kirkeordinansen ble utgitt på latin og siden på dansk allerede i årene 1537 - 39. Denne forordning gjaldt da også for Norge, inntil kong Kristian IV (1588 - 1648) i år 1607 fikk utferdiget en mer spesiell norsk kirkeordinans.

Etter hvert kom lover og bestemmelser som grep inn i tros-friheten, og endel av disse ble gjennom en årrekke benyttet flittig mot De siste dagers hellige; det kan være av interesse å kjenne ordlyden av dem.

Kong Kristian V (1670 - 1699) står som ansvarlig for en lov kalt "Kong Christian VI's Norske Lov". Den del som berørte Kirkens medlemmer ble kort nevnt '~~L 6 - 1 - 4?? (Norske Lov, sjette bok, første kapitel, fjerde artikkel) Fra spalte 889:

Siette Bog
Om Misgierninger
I Capitel

Om vudfarende Lære, Guds Bespottelse og Troldom

Artikkel 3:

Munke, Jesuviter og dislige papistiske geistlige personer maa under dens Livs Fortabelse ikke her i Kongens Riger og Lande lade sig finde, eller opholde Hvo vidende saadanne Personer huse og herberge, eller stæde dennem Plaz til dens Romerske Ceremonier at fulddrive, straffis som de, der huse Fredløse.

(Nemlig: 16 lodd sølv for første natt, forandre natten dobbelt o.s.v. -- Se bok 1, kapitel 22, artikkel 16.)

Artikkel 4:

Iligemaade skulle under samme straf alle andre særlige Samqvemme til nogen anden Religions Øvelse, eller Prædiken end den, som i den anden Bog ommældet er, være afstraffede

(Ifølge artikkel 4 med henvisning til bok 2, kapitel 1: "Den Religion skal i Kongens Riger og Lande alleene tilstædis, som overeens kommer med den Hellige Bibelske Skrift, det Apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbolis, og den Uforandrede Aar et tusind fem hundrede og tredive overgiven Augsburgiske Bekiendelse, og Lutheri liden Cathechismo")

(Se Norges Lover 15 april 1687 Kong Christian Den Femtis Norske Lov.)

Kong Fredrik IV (1669 - 1730) har ansvaret for endelforordninger, først og fremst en politilov som mange av Kirkens forkynnere er blitt dømt etter. Det er loven av den 22. oktober 1701, -- som ble gjentatt av kong Kristian VI (1730 - 1746) den 12. februar 1745.

Ordlyden av denne politiforordning finner man i "Forordninger fra Ara 1744 til Ara 1749" (Kong Christian den Siettes Allernaadis'ke Forordninger og Aabne Breve for Aar 1745) side 158

"Om Politiens-Administration i serdeleshed.

I. Udi Geistlige Sager

Politi-Mesteren skal have Indseende, at ingen fremmed og forbuden Religion der udi Byen vorder øvet.

At ingen af Indbyggerne, som er af Vores Religion, den forandrer, særdeles naar de med nogen, som er af anden Religion, ude Ægteskab kommer.

At ingen Mands eller Qvindes Personer, som med nogen af fremmed Religion kunde være gifte, lade deres Børn, som de tilsammen avle, døbe af andre, end Byens Præster, ey heller at saadanne Børn, til anden, end den Evangeliske Lutherske Religion vorder holdt og oplærte, og at ingen Tieneste-Folk, Lære-Drenge eller andre af deres.

Huusbonder, Huusmødre aller andre til nogen fremmed Religion vorder forført. Skulle han sligt Selv eller ved andre fornemme, skal han sig med største Flud der om informere, og saavel med Politie-Rettens Myndighed, som Biskoppens og Præsteskabets Raad, see til, at saadant bliver hindret og straffet."

I "Lov Angaaende Forbrydelser, af 20 august 1842" finnes i kapitel 8, paragraf 1 en bestemmelse som noen av Kirkens medlemmer ble dømt etter -- når de i sin iver f.eks. kom i skade for å fortelle at Statskirkens barnedåp var bibel-falsk:

"Hvo, som forhaaner eller bespotter Guds hellige Ord eller Sakramenter, eller iøvrigt driver Spot med Statens offentlige Religion, ansees med Fængsel eller Bøder, men hvis det sker i Trykt Skrift med Fængsel eller strafarbeide i femte Grad"

(Femte grads straff: Fra 6 måneder inntil 3 års fengsel.)

Det hendte at noen ble dømt etter andre lovbestemmelser. De straffer som ble idømt var vanligvis ett av disse 3:

Arrest. Hvis det var mulig, ble det gitt eget rom, og arrestanter hadde full adgang til å bedre sine bekvemmeligheter her, skaffe seg selv tilleggskost o.a.

Fengsel. Oftest sammen med andre, ingen ytterligere bekvemmeligheter og bare vanlig fangekost.

Vann & brød. Nesten som fengsel, men med bare en håndfull bart brød hver dag, og ellers det vann og salt som var ønsket.

I begynnelsen av det 19. århundrede var det bare prestene og endel få kretser vakte som bar alt det kristelige liv i landet. Bibellesningen var skral, de fleste eide ikke en bibel og det var vansker med å få tak i religiøse skrifter. Men krefter var i arbeid for å spre mer bibelkunnskap. Religiøse sekter og retninger forsøkte seg nå og da, folket ble mer og mer religiøst interessert.

Ved kongelig resolusjon av den 13, november 1843 ble de oppnevnt en nemnd som skulle komme med et forslag til nye lovbestemmelser for de fra Statskirkens avvikende kristelige religionsbekjennere. Om hele denne saken kan man lese i Theologisk Tidsskrift I for 1846, side 47 - 164.

Nemnda foreslo full religionsfrihet, og Regjeringen godtok utkastet med bare noen få endringer; forslaget ble forelagt Stortinget i 1845. Her ble det kamp om ord og meninger, men fornuften seiret til sist. Og om denne interessante kampen kan man lese i Stortingsforhandlinger for 1845, del 7,

side 323-334. Lovens endelige ordlyd finnes trykt i "Love og Anordninger 1845" nr. 18

Loven kalles Dissenterloven av den 16. juli 1845.

Den norske Grunnloven av 1814 skulle hatt med en bestemmelse om at dissenterne (religiøse samfunn utenfor Statskirken) skulle ha fri religionsutøvelse, men takket være en lapsus kom ikke riks-forsamlingens sekretær W. F. K. Christies forslag med under avstemningen, slik at kong Kristian V' 5 Norske Lov, som omtalt tidligere, faktisk ble stående ved makt.

Med Dissenterloven var et nytt slag vunnet for den kristelige frihetsfront, men det var fremdeles plass for intoleransen overfor dem som ikke ble funnet verdig til å bli beskyttet av loven.

Toleranse er også evnen til å tåle hva man antar er unøyaktigheter i forhold til ens egen oppfatning. Ikke alle har denne selvbeherskende egenskap, og fra Adressetidende for Brevig, Stathelle og Langesund skal siteres noen eksempler (dato og bladets nummer i parentes):

"Den ved den katolske prest Lichtes sak bekjente madam Solaas dukker nå opp i Levanger, hvor hun under Gudstjenesten i stedets kirke, i det presten forklarer dagens tekst og fremhevet den evangeliske rene tro like overfor pavedømmets og katolisismens villfarelser, reiste seg og sa: Det er ikke sant.

Menigheten stusset over denne uvante avbrytelsen av andakten, og presten påbød henne taushet, hvilket påbud hun og etterkom, -- Forhør er senere opptatt og man forventer at justissak vil bli anlagt mot henne."
(22. desember 1858. Nr. 102.)

"Med den samme frekkhet hvormed man nok her i Brevik vil erindre mormonbispens, smeden fra Aalborg, opptrådte, er for nylig på Horten en frikirkemann, en snekkersvenn Dahl fremstått ---."

(28 juli 1858. Nr. 60.)

"Omvendelsesforsøk på baptister.

I Lund må baptistene jevnlig innfinne seg for det geistlige kapitel for å stå til rette Den siste gang de i denne anledning innfant seg for kapitlet, holdt prof, Brunius følgende tale til dem:

I er ikke alene store syndere, men hva der er hundrede ganger verre, I er splitter gale alle til hope. I stedet for å forhindre barnedåp, burde I jo på Eders knær takke og velsigne prestene som ville nedlate seg til å døpe Eders forbannede grumme unger, Derfor omvender Eder og begir Jer hjem I lumpenpakk.

Hvorvidt baptistene i følge denne tale har omvendt seg, derom melder historien intet."

(16, februar 1859, Nr, 14,)

Når en katolsk troende kvinne med et oppriktig nei til en usann påstand, -- når en glødende frikirkemann, -- og når oppriktige baptister kunne møte slik intoleranse, -- hva kunne så en Siste dagers hellig vente seg?

Det siteres fortsatt fra samme Adressetidende --- :

"Arendals Avis av 28. f.m. beretter om en derværende mormonprest som hadde fått tak i en av byens borgere til omvendelse og dåp. Men borgeren, som var en spassembler, hadde da dåpen skulle foregå, innbudt en del bekjente til å komme til stede. Disse hadde imidlertid gjemt seg inntil presten, en skomakersvenn, hadde kledd av seg for med borgeren å stige ned i vannet. Da før vennene frem, bandt en line om hans liv og vippt ham ut på dypet hvor han ble dyppet et par ganger tilstrekkelig at han nok lenge skal minnes sin dåp her

Ved å berette denne historie bemerker Porsgrunn blad at dersteds også sniker seg omkring en mormon som selger "Nyttige skrifter til salighet". Redaksjonen henviser til bibelordet som det våpen der er det eneste våpen hvormed vranglærere bør bekjempes, og erklærer alle dem som går utenom for kun røvere og mordere.

Det kan man kalle rene ord for pengene. Nå vet da også de frikirkelige, metodister o.s.v. hva de er for karle!"

(4, september 1858, Nr, 71.)

Det er vel grunn til å anta at en luthersk prest i en liknende situasjon som den eldste Lars Pedersen ble påtvunget, det å bli holdt for narr av en spassembler som hyklet tro og omvendelse for på den måten å få ham ned til elven og her la ham bli dukket tilstrekkelig at han nok lenge skal minnes sin dåp, ville gått annerledes aktivt til verks etterpå og bruke den makt han hadde i lovparagrafer. Det kunne f.eks. ha vært et forsøk med Lov Angaaende Forbrydelser, af 20. august 1842, kapitel 8, paragraf 2:

"Søger Nogen at forarge dem, som bekjende sig til en anden end Statens Religion, og her i Riget opholde sig, ved at drive Spot med deres Troesbekjendelse, straffes han med Bøder eller fængsel."

Men Lars Pedersen søkte ikke opp lovparagrafer for å få spassembleren eller hans venner dømt; han rystet bedrøvet vannet av sine klær, forlot Arendal og spaserte landeveien til Kragerø --.

"Fra Kongsberg den 19, januar. Ved underrettsdom avsagt her i byenden 22. f.m. er mormonpredikanten, snekkersvenn og sjømann Hans Olsen Magleby for 5. gangs ulovlig religionsutøvelse ilagt en mulkt av 150 spesidaler, samt handelsborger A. Stormoen og våpenarbeider A. Paulsen Berg for delaktighet i nevnte forbrytelse ilagt en mulkt respektive 10 og 2 spesidaler. De to sistnevntes delaktighet besto den at de hadde avgitt lokale til de forsamlinger som Magleby holdt. For A. Stormoens vedkommende er dommen påanket til Overretten."

(26 januar 1859, nr. 8.)

Eldste Magleby fikk fengselsopphold som julegave fra Staten, for han eide ikke 150 spesidaler å betale med.

Som man ser var det likevel ikke bare De siste dagers hellige som møtte motbør og tvangsmidler. Men etter hvert som historiens kvern malte, finner man mange eksempler på at disse som i sin egen forkynnelses-begynnelse ble forfulgt, senere ikke sjenerte seg for å samstemme i en dom over De siste dagers hellige.

Det fantes, og finnes vel ennå, enkelt-mennesker som av en eller annen psykisk årsak følte uimotståelig trang til å være med i protester, oppstand eller demonstrasjoner, --- i det minste å få være med og more seg høylydt over andre menneskers gjøren. Mennesker av denne kaliber tenker vel sjelden dypere over hva grunner de kan ha for slik utfoldelse av innestengt trang til lyder og skrik; bare en aldri så liten gruppe av opposisjon i en hvilken som helst lei blir enige om at noe må gjøres, så rives de med.

Den enkelte som mente å ha noe på hjerte klumpet seg sammen med likesinnete til en kompakt, modig masse og samlet seg mot det som i øyeblikket var i vinden --- hva enten dette var av ren personlig, religiøs eller politisk karakter. De siste dagers hellige var i mange år et yndet mål for slike oppmerksomheter, Kirkens medlemmer vek praktisk talt alltid til side og gikk sjelden til motaksjoner i forsvaret av seg selv, sin tro og sine eiendeler.

Men også enkelt-mennesker utenfor massen kunne bli grepet av indignasjon og en viss form for selv-rettferdighet. Disse var oftest representanter for kirkelige og statlige organer, hvis sekundære oppgave var å beskytte medtroende gjennom straffetrusler mot enkelte annerledestroende.

For De siste dagers hellige følte alle disse angrep som rettet mot dem fra intoleransens ånd; men det har forundret noen at Kirkens medlemmer til stadighet brøt de lover som landets myndigheter hadde bestemt i forbindelse med religions-friheten og trosprinsipper. Var ikke De siste dagers hellige ifølge sin egen trosartikkel forpliktet å være landets lover underdanige? Det var de. Men ifølge tros-artikkel 11 var de også villige til å innrømme alle mennesker full trosfrihet, og fordret bare igjen rett til selv å få utøve det samme. En støtte i denne oppfattelsen hadde misjonærene og øvrige medlemmer av Kirken i Lære og Pakter, kapitel 134, vers 4 og 7.

2. De første norske.

Ikke bare religiøse, men også økonomiske forhold var i skral forfatning i begynnelsen av det 19. århundrede. Utbrytere fra den statlige bestemte Guds-tro kunne vanskelig utfolde seg; de som levde i fattigdom under slette arbeidsvilkår, og andre som følte ufrihet, lengtet etter noe som med ett kunne lette byrdene.

Ryktet om Amerika som frihetens land framfor andre land, begynte å komme. Retten til å kunne leve etter egen samvittighet og tro var lovfestet, mulighetene til å få kjøpt billig jord var til stede, og sjansene for rikdom, eller i hvert fall en leveverdigg økonomi, skulle være store. Men det var ingen skute som gikk i passasjer-trafikk direkte fra Norge, og for fattigfolk ble det dyrt å reise via andre land.

En venn av kvekernes samfunn, Kleng Pedersen Hesthammer (senere kjent som Cleng Peerson) hadde vært noen år i Amerika for å gjøre studier for samfunnet med henblikk på eventuell emigrasjon. Hans hjemkomst i 1824 ble opptakten til en av historiens største utvandring fra et så lite land som Norge, og Kleng Pedersen ble med rette kalt Den norske emigrasjons far.

Endel mennesker ble enige om å kjøpe en stor nok båt som kunne frakte dem over havet. Valget falt på en slupp på trettini tonn, et fartøy av en eldre type som var blitt ombygget i 1820, og hadde fått navnet Restaurationen.

Denne båten ble det første passasjer-fartøy som seilte over havet direkte fra Norge. Kapteinen var Lars Olsen Helland fra Stavanger, og skips-besetningen var på seks mann. Hele reise-selskapet besto av femtito personer, og om lag halvparten av dem var fra Tysvær.

Den 4. juli 1825 styrte Reustaurationen ut fra Stavanger; det var fest og lykkønskninger, tro og forventninger, --- og i årene opp til var egen tid fulgte om lag en million emigranter.

Men det ble en besværlig reise. Båten kom ut av kurs og drev helt ned til Funchal på Madeira. Her fikk de nye forsyninger og oppmuntring; og etter ytterligere ti ukers farefull seilas kunne de den 9. oktober 1825 ankre opp på New York havn.

Her vakte det beundring og bestyrtelse at disse emigranter hadde våget seg over havet på et så lite fartøy. En New York-avis, Daily Advertiser, hadde en artikkel om Restaurationens ankomst:

"Synet av et slikt fremmed følge som har gjort reisen fra et fjernt land i en skute hvis størrelse egner seg lite til en tur over Atlanteren, må naturligvis vekke stor oppmerksomhet. Et foretagende som dette vitner om stor dristighet hos skipperen såvel som om vågemot hos passasjerene, hvorav de fleste hører til familier fra en liten bygd på Norges sørvestlige spiss nær byen Stavanger. De som kommer fra landsbygden, er iført klær av grovt hjemmevevd tøy og av en fasong høyst forskjellig fra amerikanernes; men de som er byfolk er kledd i bomullstøy og mangefarget sjal, formodentlig innført fra England. Fartøyet er bygget som alminnelige fiskebåter

på de kyster med et toppseil og er slupprigget. En passasjer ble født underveis."

Cleng Peerson hadde tatt seg over til Amerika igjen på annen måte, og var til stede da Restorationen kom. Han ordnet opp for dem alle og førte reiseselskapet til deres nye hjem ved Lake Ontario, Kendall, Orleans County, New York.

Det kom noen vanskelige år for nybyggerne, og stedet ble ikke særlig elsket, så den utrettelige Cleng Peerson dro på langfart for å finne en bedre egnet plass. Det lyktes ham også, og i 1834 førte han de norske til La Salle County, Illinois. Blant de første som kom dit var Endre Dahl og Gudmund Haugaas.

Stedet ble kalt Fox River Settlement; her var forholdene gode, og de optimistiske brev som emigrantene sendte til Norge ble mottatt med begeistring. Det førte til at to brigger, Norden med ett hundre og ti og Den norske klippe med femtisju passasjerer; dro ut fra Stavanger i 1836. Året etter dro atter et emigrantskip ut fra Stavanger, det var Enigheden med nitti passasjerer, og samme år Ægir fra Bergen med åttifire passasjerer.

Det var på disse seilskip de nordmenn reiste som ble de første Siste dagers hellige i Amerika; over femti av dem mottok evangeliet ikke lenge etter at de kom til Fox River.

(Beretninger om disse første norske emigranter kan man lese bl.a. i Hjalmar Rued Holand: De norske settlementers historie, Ephraim, Wis, 1908. Den siste folkevandring, Oslo 1930. Og Ingrid Semmingsen: Veien mot vest.)

Et utdrag fra O.J. Hatlestad: Historiske Meddelelser om Den norske Augustana-Synode, Decorah, Jowa, 1887, side 24:

Andre som holdt oppbyggelses-forsamlinger var:

"Ole Hetletvedt, Endre og Herman Osmundsen Aaragerbø, Kleng Skaar og Jørgen Pedersen. Samlingene lededes i samme orden som var brukt blant Hauges venner i Norge. Jørgen Pedersen, som hadde vært skolelærer i Norge, ble valgt av Vennene til å forvalte alterens sakramente. Det fortelles av øyenvitner at han engang holdt altergang i Indian Creek settlement. Antagelig var det meningen med dette valg at Jørgen Pedersen skulle være deres prest, at han skulle både preke ordet og forvalte sakramentene. Hvis formodningene er rett, beviser det tydelig nok at folket følte trang til det hellige predike-embete og søkte å få sitt savn avhjulpet på best mulig måte, sådan som forholdene var på hin tid.

Men --- stakkels folk. De ble snart bittert skuffet. Jørgen Pedersen gikk over til mormonerne. Et annet sørgelig frafall foregikk også i denne tid. Ole Heier (Høier) fra Tinn prestegjeld kom

til Amerika og bosatte seg ved Fox River. Han regnet seg blant de vakte i Norge, og etter hitkomsten tok han ivrig del med de troende Venner i deres forsamlinger. Han hadde et vinnende vesen og gode talegaver. Fra først av advarte han folket hjertelig og inntrengende for mormonernes villfarelser, men om en kort tid falt han selv i villfarelsens garn."

Den norske pastor Johannes W. Chr. Dietrichson skrev flere brev hjem til Norge, og et av dem finnes trykt i Stavanger Amtstidende og Adresseavis, torsdag den 3. april 1845. Et utdrag:

"Koshkonong Prairie, Dane County,
Wisconsin Territory d. 28. dec. 1844.

--- Vi har nå i juletiden hatt et besøk av to norske fra Illinois som er steget høyt etter deres ankomst, den ene er for et par år siden blitt hverken mer eller mindre enn hva apostelen i Hebreerbrevet vet 7 kaller vår Herre Kristus, nemlig yppersteprest etter Melchisedeks orden, men riktignok ikke i Jesu Kristi, men i profeten Joseph Smith eller i mormonkirken, og den andre er prest etter samme orden.

Begge disse høyverdige menn har vandret omkring i settlementer her en ukes tid og forsøkt å fiske i rørt vann, men om de enn har et ikke ugrunnet håp om ved deres neste ankomst å dra et par store fisk iblant den hop som ikke har latt seg fange i vår norsk-lutherske menighetsnett, har deres fangst her dog denne gang vært ringe mot den de gjorde i Muskego hvorfra de sist kom, hvor fire lot seg døpe i en bekk og innlemme i mormonsekten.

I denne sekt er som anført den ene av de to som var her yppersteprest, hans navn er Gudmund Haugaas fra Stavanger amt i sin høye stilling "High priest after the order of Melchisedek in the Church of Jesus Christ of Latter day Saints". Den andre en ganske ung gutt, Knud Pedersen, er blott prest etter Melchisedeks orden, han er en av de 70, og har som evangelist det verv å gå omkring og lære og døpe. Den første derimot har stadig virksomhet i sitt hjem, idet han foruten sin prestelige virksomhet tillike er den høyeste mormonbiskops rådgiver i de verdslige saker som vedrører Kirken, og for dette høye og ansvarsfulle verv nyter han slett ingen lønn, men lever av sin farm.-----

Gudmund Haugaas er en av de eldste utvandrere, han har vært i Amerika i nesten 20 år, og var da på den slupp som i 1825 tror jeg gikk ut fra Bergen til New York, han er bosatt i nærheten av Ottawa, en liten by ved Fox River i Illinois 130 engelske mil herfra, der er et norsk settlement på 400 individer hvorav omtrent 50 personer er gått over til mormonismen, foruten disse to og enkelte andre norske der er prester dels etter Arons dels etter Melchisedeks orden, har en Tinndøl Ole Heier, der også er bosatt der, et høyt embete i mormon-kirken, han har

den nådegave å kunne helbrede syke ved håndspåleggelse hvorpå Gudmund forsikret meg at han på flere, derav sin egen datter, hadde sett beviser Gudmund forstår å tale med fremmede tungler, hva han dog ikke her forsøkte. I det norske settlement der har jeg ennå ikke vært, men akter å komme dit innen våren om mulig.
Mellom 70 - 80 norske skulle alt være overgått til mormonismen. ----"

En av Kirkens eldster, George P. Dykes, sendte profeten Joseph Smith et brev som denne mottok den 18. mai 1843. Her sies:

"For omtrent et år siden besøkte jeg et settlement i La Salle County, Illinois, hvor jeg døpte 5 personer og ordinerte 1 til eldste, da jeg derpå forlot dem for en måneds tid, men vendte så atter tilbake og organiserte en gren av Kirken som jeg kalte La Salle gren av Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige, og ordinerte Gudmund Haugaas til eldste. Han er en viljesterk mann og vel bevandret i Skriften. Han kan preke i Norge, Danmark og Sverige da han har kjennskap til disse lands språk.

Jeg vendte deretter tilbake til Nauvoo, og ble et par dager etter ved den i august måned spesielt avholdte konferanse beskikket til å arbeide i Illinois. Jeg reiste gjennom 18 forskjellige countier, døpte 6 i Perry County og vendte hjem i desember.

I januar forlot jeg atter Nauvoo og tok til St. Clair County hvor bror Henry B. Jacobs, som siden døpte 12 personer, forente seg med meg, jeg døpte selv en tysker etter at bror Jacobs var tatt bort, jeg preket i Chester, Sparta og Bitterville. Derpå bega jeg meg på tilbakeveien og besøkte atter Ottawa, La Salle County, hvor jeg tilbrakte to uker og døpte 7 personer. Jeg fant menigheten der vel til mote og i nytelsen av de åndelige nådegaver

La Salle-grenen teller nå 58 medlemmer, som alle står i godt forhold til Kirken under presidium av eldste Ole Heier, der er vel skikket til dette embete.

Eldste Gudmund Haugaas og bror J.R. Andersen besøkte det norske settlement i Lee County i Iowa sistleden januar. Siden besøkte brødrene Haugaas og Heier en del norske i territoriet Wisconsin og har øyensynlig lagt grunnvollen til et stort verk. Der er nå 57 medlemmer av Kirken i Norway, og tiden er ikke langt borte da profeten Mikas ord 4. kapitel, 2. vers vil gå i oppfyllelse."

Det ligger ingen overdrivelse i å anta at det allerede mens Joseph Smith levde fantes bortimot to hundre norske Siste dagers hellige, tallet er kanskje høyere.

Om de norske i La Salle-grenen kan nevnes forøvrig at da Nauvoo tempel skulle bygges, sendte de ett hundre får, noe kveg og en god del penger som

gave. Dette ble overrakt av Endre Dahl. Han traff Joseph Smith på gaten og ble innbudt til profetens hjem. Endre Dahl eide en sann ærefrykt for den store profet, han følte seg bæret, men anså seg selv for lite verdig til å bli med som gjest. Denne lille episoden gjorde et godt og varig inntrykk på Joseph Smith, og han fortalte senere apostel George A. Smith om dette og uttalte da at skandinaverne i sin tid ville komme til å spille en særs viktig rolle i Kirken.

Den 23. oktober 1844 ble det holdt en konferanse i La Salle-grenen, Til stede her var også Brigham Young, Lorenzo D. Young, Heber C. Kimball og Parley P. Pratt. Kirken kjøpte på samme tid ett hundre acre land, --- som ble oppmålt for grunnleggelse av byen Norway. På samme tid ble George P. Dykes ordinert til høyprest og satt inn til å presidere over den norske grenen og De hellige i omegnen; like ens ble Reuben Miller ordinert til biskop. Ved utdrivelsen fra Nauvoo delte medlemmene av den norske grenen seg i to; majoriteten av dem dro vestover og var således blant Utahs første innbyggere. De andre få som ble tilbake falt enten fra kort tid etter eller gikk senere over til De reorganiserte (The Reorganized Church).

Blant de første emigranter fra Norge som kom over i 1837 var også Ellen Sanders, eller Aagoth Østensdatter (Sondresen) som hun het i Norge. Hun ble født i Atrå sogn, Tinn herred, Telemark, i 1823, og var således fjorten år gammel da hun fulgte med sin familie over. Den dro først til Indiana, men reiste ikke lenge etter til den norske kolonien i La Salle County; her ble hun medlem av Kirken i 1842. I 1846 ble hun gift med eldste Heber C. Kimball av De tolvs råd, i Nauvoo tempel, og var med i det første reise-selskap under president Brigham Youngs ledelse til Saltsjødalen i juli 1847. Det skal være temmelig sikkert at hun var den aller første norske kvinne som kom til Utah.

Allerede i 1850-årene nådde mange norske utvandrere Utah; det var for det meste ikke-medlemmer av Kirken, og de lette etter gull eller var på gjennom-marsj til California; de fleste dengang var sjøfolk, og svært mange tok veien videre inn i Canadas veldige skoger for å få arbeid ved Hudson Bay-kompaniet. Men endel stoppet i Saltsjødalen og kom senere inn i Kirken. I 1849 kom til Salt-sjødalen et større emigrasjons-selskap, i dette var det tjuefem norske, de fleste fra La Salle County.

Knud Pedersen ble kanskje den mest kjente; han kalte seg siden for Canute Peterson, og ble av indianerne kalt Den hvite far. Han ble døpt den 12. august 1842 i La Salle, og mens han var på et besøk til Nauvoo i 1844 ble han ordinert til en 70 og ble sendt ut på sin første misjon, til Wisconsin. Han giftet seg med Sara Ann under reisen til Utah i 1849. I 1850 ble han sammen med andre kalt til å bygge opp byen Lehi, Utah, og det var under oppholdet her at han ble kalt på sin første misjon til Norge, i 1853. Etter fire års misjon reiste han hjem, og i 1867 ble han biskop i Ephraim, Sanpete County, og i 1877 ble han beskikket til å presidere over Sanpete stav. I årene 1871 - 1873 var han misjons-president for Den skandinaviske misjon. Han døde den 14. oktober 1902.

De første norske Siste dagers hellige direkte fra Norge til Utah kom fram i september 1854; de hadde brukt ti måneder på veien og hadde gjennomgått mange strabaser. Skipper Svend Larsen fra Risør var med i dette reiseselskap, og sammen med ham reiste også en Gunder Sørensen fra Eidanger; et brev datert Store Saltsjøstad den 31. desember 1854 er gjengitt i Adressetidende for Brevig den 16. mai 1855, hvorav skal siteres:

"--- Min lille datter Marie ble syk og døde i Liverpool den samme dag vi skulle ombord i skipet som skulle føre oss til Amerika, og da vi etter mange besværigheter var kommet til Amerika og et stykke opp Mississippi-floden, ble min kjære kone syk og døde ombord i dampbåten, hvor mange ble offer for døden; og på reisen i ørkénen døde min lille sønn og min kones søster Anne Gurine etter megen lang sykdom, og selv har jeg vært syk og hatt som sagt mange besværigheter å utholde, som blir for vidtløftige å fortelle ---."

Av fremstillingen forøvrig synes det som om prøvene ble for store for Gunder Sørensen, og at han tenkte på å trekke seg vekk fra Kirken.

Anne Kirstine Mauritzdatter mottok evangeliet tjueen år gammel, i Onsøy, Østfold. Hun ble utsatt for forfølgelser fra sine kristne medmennesker, og måtte praktisk talt flykte hjemmefra. Og sammen med sin eldre bror, Nils Amt (født i 1828) reiste hun til Amerika i 1855. Hun ble gift med biskop Abraham O. Smoot i 1856 og fikk med ham sju barn hvorav den ene ble apostel og senator Reed Smoot.

Før hun dro over havet skrev hun endel bemerkninger i familiebibelen som hun hadde tatt med seg, og sendte denne tilbake fra Drammen til sine foreldre i Onsøy. Sist i 1950 henvendte en av sønnene til eldste Reed Smoot seg til eldste John A. Widtsoe av De tolv's råd, med forespørsel om det var mulig å finne denne bibelen nå; han ville i tilfelle eie den.

Det lykkes da også å oppspore bibelen; president A. Sherman Gowans og bror Hilmar Freidel reiste i mars 1951 ut til Brekke gård, Onsøy, for å se på bibelen og forhandle om overtakelsen av den. Familie-medlemmet som da eide bibelen ville ha tusen dollars for den, en sum som ikke ble akseptert. Bibelen ble imidlertid velvillig utlånt slik at brevet kunne bli fotografert. Bilturen ut til Onsøy kunne lett ha endt med en ulykke, idet veiene var helt iset, og en kollisjon var ikke til å unngå. Misjonspresidentens bil ble smadret i forstellet, men ingen inne i bilen kom til skade.

Her er en helt nøyaktig kopi av skrivelsen som ble verdsatt til sju tusen kroner det var skrevet i barnslig gotisk og var særs vanskelig å tyde:

Nogle Ord fra eders Datter Kirstine.

Kjære mine forældre Bed Herren om node til at anvende denne Bog saaledes at den ikke skulde blive til et Vidnesbyrd mot eder paa hin store dag. Gud give vi da kunde samles med glæde at vi havde anvent Vor Prøvetid til hans ære at han kunde sige til Os kommer nu hid til mig minne trofaste Børn skal i faa lon for eders arbeide.

Dette haver ofte bringet mig til i løndom at fælde manganen modige taarer. Nor minne tanker haver henfaldet til Menneskenes ugudelighd, da tiden gaaer hurtig hen og dagen nermer sig alt mere og mere til at Basunen skal Lyde Nu kommer Kongen og Overhyrden gaaer ham i

møde hvad vil eder da blive af; mit hjerte er mangen gang færig at briste ved tanken om disse ting Gud give at Menneskene snart vilde Omvende sig

Jeg vil Bede min Evige fader at alle som læser denne Bog motte fate det forsæt at efterfølge den.

Og jeg siger til alle dem som læser disse linier jeg haver skrevet Bereder Bereder eder medens det er tid. Drammen den. 1 September 1854

Anne Kirstine Mauritzdatter.

Denne er en Gave til eder fra eders bortflyttede Børn den Kostbareste Skat i Verden, da man ved at efterfølge den kan opnaa den høieste Lyksalighed

Beretningene fra emigrantene forteller om mat- og vann-vansker, om smittsomme sykdommer, om slit, overfall, ran, død, --- men tusener forlot Norge likevel, Sion i vest var reisens mål koste hva koste ville.

Østerrisøers Blad skriver under den 29. april 1863:

"Fra flere kanter av landet berettes der om at mormonere iår emigrerer i store skarer. Herfra byen drar også i år 16 mormoner med "Foldin for å komme over til det forjettede land ved Saltsjødalen. Ypperstepresten Dorius, der som bekjent utfolder en rastløs virksomhet i Brigham's tjeneste, og som flere ganger her i landet har vært straffet for dåp og forvaltning av det hellige sakrament, er den som vesentlig har lokket disse stakler til å forlate en for mange god stilling, et fritt, lykkelig land, for å kaste seg i skjødet av et samfunn som lider av så mange mangler."

Gjennom årene har flere artikler vært skrevet om De siste dagers hellige som antyder hvit slavehandel, utplyndring og mord. Således også Norsk Kirketidende nr. 36, for den 6. september 1857.

Av en artikkel i Luthersk Kirketidende for den 12. og 19. april 1890 kunne man lett få det inntrykk at De siste dagers hellige i Utah levet som villmenn utenfor alt som het lov og rett, og hva

"--- Skildringer der var så skrekkelige, så hjertegripende at selv sten måtte røres derved ---"

hentyder til, er det sannelig ikke godt å finne ut av. Men i hvert fall ble det sendt en oppfordring til Den norske lutherske brorskap i Norge om å tre støttende til, og fra side 241 leses:

Siste nummer av Kirketidenden inneholdt et opprop fra formannen for Synoden for Den norsk-lutherske kirke i Amerika, H.A. Preus, til landsmenn her i Norge om å støtte en norsk-luthersk misjon blant skandinaverne i mormonstaten Utah i Nordamerika. Synodens kirkeråd har truffet foranstaltninger til å grunnlegge en sådan misjon, og her i Norge har prestene C.M. Hvistendahl og A. Mortensen, som begge har gjestet Utah og kjenner vel til forholdene der, i forening med d.hrr. prof. Gisle Johnson, biskop Essendrop og stiftprost Brun dannet en komite til sakens fremme."

Og misjonen tok sin begynnelse etter programmet, for å omvende de forførte norske Siste dagers hellige. Men hvordan det nå var, så ville ikke disse la seg omvende til lutherdommen igjen, og etter noen krampaktige forsøk på å holde liv i denne spesielle misjon, måtte den oppgis på grunn av manglende tilslutning ---- og på grunn av dårlig økonomisk støtte fra de norske lutherske.

3. Mot nord.

Erastus Snow ble født den 9. november 1818 i St. Johnsbury, staten Vermont i De forente stater.

Hans mor oppdro ham i metodistkirkens tro og innpodet i hans mottakelige sinn kristendommens strømninger. Han var bare fjorten år gammel da han hørte Orson Pratt og Luke Johnson avlegge sine vitnesbyrd om evangeliets guddommelighet.

Han ble døpt den 3. februar 1833, og fra denne tid av artet hans liv seg som eneste stor misjon. Han var med der man hadde bruk for en mann, og da Kirkens ledere i 1846 besluttet å forlate Nauvoo og gjøre forsøk på å finne et fristed i vest, var han straks beredt. Han sa et foreløpig farvel til sin familie etter å ha sørget det beste for dem, og dro med det første pioner-selskap for å bane vei mot et nytt hjemsted. Sammen med Orson Pratt gikk han i forveien over fjellene og kom til Saltsjødalen den 21. juli 1847, tre dager før president Brigham Young kom sammen med det øvrige pioner-selskap.

Vel en måneds tid etterpå reiste han den lange veien tilbake til vinterkvarteret for å hente sin familie. Og neste år, i september måned, kom han igjen til Saltsjødalen. Den 12. februar 1849 ble han ordinert til apostel.

Sammen med de andre slet han med pioner-arbeidet, å foredle jorden, bygge seg et hjem og være en tjenende sjel for hver som kunne trenge hans hjelp. Med sikte på fremtiden lånte han midler for ved deres hjelp å kunne arbeide seg frem til det mål å trygge familiens økonomiske behov.

Men så kom kallet. På misjon!

Det led ut på året, og det hastet med å gjøre seg reiseklar. I trygg forvissning om hell for den etterlatte familien og for seg selv, mottok han kallet. President Brigham Young la sine hender på hans hode og uttalte at veien skulle åpnes for ham. Herrens engel skulle gå foran ham, han skulle gå og vende tilbake i sikkerhet, og hans familie skulle ikke mangle noe under hans fravær.

Men ut fra Dalen dro en annen avsted mot samlingsstedet. Det var Peter O. Hansen.

Han ble født den 11. juni 1818 i København, Danmark, Han hadde en bror, Hans Christian Hansen, som var sjømann og ofte kom til Amerika. Engang kom denne i snakk med en annen danske Peter Clemensen, som var blitt en Siste dagers hellig. Det var i Boston, Massachusetts, disse to traff

hverandre. Peter Clemensen var den. Første danske som ble et medlem av Kirken, men han falt fra kort tid etter.

Hans C. Hansen lyttet imidlertid til sin landsmanns vitnesbyrd og forsto etter hvert at dette måtte være den evangeliske sannhet, og lot seg derfor døpe i 1842, da han oppholdt seg en tid i Liverpool før han igjen kom til Amerika. Han kunne senere i sine merknader notere:

"Jeg er det eneste danske medlem av Kirken, der har sett profeten Joseph Smith og hans bror Hyrum."

I sin store glede og iver skrev han hjem til sin bror, Peter, om dette. Hans brev var belærende, og Peter fattet også tro på evangeliet og lengselen etter å komme over til broren for å få mer personlig kontakt med det hele var årsaken til at han emigrerte. Og den 7. mars 1844 ble han døpt av sin bror som den tredje danske som til da hadde mottatt evangeliet.

Peter O. Hansen ble i Amerika. Han søkte opp De hellige og måtte ofte dele deres mange prøver. I mai 1845 anmodet president Brigham Young ham til å ta til med oversettelsen av Mormons bok til dansk og dette arbeidet holdt han på med et halvt års tid. Men så kom ordren om å gjøre seg klar til å reise mot vest, og han fulgte med i et pioner-selskap sammen med eldste Heber C. Kimball av De tolv's råd.

Peter O. Hansen var endel syk på denne tiden og kom således ikke med i Mormonbataljonen. Men han fikk en intens strømming av lengsel i sitt sinn etter å dra til sitt fedreland. For der å forkynne evangeliet for sine landsmenn. Han fortalte om dette til eldste Heber C. Kimball, om hvordan en stille og inntrengende stemme i hans indre arbeidet med ham. Eldste Kimball forsto ham, og fortalte om dette til president Brigham Young.

Det var også en tredje som dro ut fra Dalen den dagen: John Erik Forsgren.

Han ble født den 7. november 1816 i Gävle, Sverige. Som ganske ung gutt reiste han ut som sjømann og besøkte ofte Amerika. Også han fikk høre om De siste Dagers hellige, og ble døpt i Boston i 1843. Han reiste også vestover, men kom med i Mormon-bataljonen og marsjerte til California. Det varte imidlertid ikke lenge før han kom til Saltsjødalen.

Disse tre menn møttes på samlingsplassen og trykte alvorlig og hjertelig hverandres hender. Etter to års hardt arbeid var det lykket dem å skape et provisorisk hjem i ørken. Men under høstkonferansen den 6. oktober 1849 ble de, sammen med en rekke andre, kalt ut på misjon.

For første gang, og allerede etter to års botid i Dalen, ble det besluttet å sende ut misjonærer til hele verden, for å samle inn de utvalgte så at Sion kunne oppbygges og gjøres sterk.

Allerede under profeten Joseph Smith ble misjonærer sendt rundt om i Amerika, og i 1837 ble eldstene Heber C. Kimball og Orson Hyde av De tolv's råd sammen med fem andre misjonærer, sendt til Storbritannia. Men denne

gang skulle misjonærer sendes ut til så mange land som mulig. Erastus Snow og Peter O. Hansen skulle til Danmark.

John E. Forsgren skulle følge med og hans virkefelt skulle være Sverige. Andre misjonærer skulle til England, Italia og Frankrike.

De hadde fått sine instruksjoner den 7. oktober 1849, og da det var sent på året for en ørken-reise, måtte de i all hast ta avskjed med familie og venner og gjøre seg klar med det utstyr de kunne få tak i.

Den 19. oktober 1849 sto president Brigham Young ved munningen av Emigration Canyon og betraktet det lille reise-selskap som var beredt til å gå over fjellene og slettene. Tallet på dem var trettifem, de fleste kalt på misjon, men endel handelsmenn skulle være med for å skaffe nye og viktige forsyninger tilbake til Dalen, og noen andre skulle til slektningene sine som ennå ikke hadde rukket å komme etter.

De førtito hester og muldyr og tilsammen tolv vogner var av det beste som kunne skaffes, det kunne trenges også for vinteren sto for døren, og alle visste at det ville bli kamp, en kamp mot snø og kulde, mot sult og tretthet --- og mot indianere.

Profeten organiserte det lille reise-selskapet og ga sine siste instruksjoner og råd. Shadrach Roundy skulle være kaptein for kompaniet, og så Jedediah M. Grant kaptein for vekten.

Det første reise-selskap fra Dalen med misjonærer spesielt utplukket som åndelige nybrottsmenn, sto klar til avgang. De var de første, men etter dem ville komme mange, mange andre. De måtte alle gå uten kapital, --- hvor skulle de nå forresten få den fra? De hadde sine vogner, sine hester, sine skytevåpen og endel mat og klær, det var alt --- utenom en klippefast tro,

Så sto da reiseselskapet klar for avgang, Da kom et bud som medbrakte brev. George A. Smith og Ezra Taft Benson skrev at deres reise-selskap var blitt overrasket av et kraftig uvær med storm og snø. Sytti av deres hester og okser var omkommet, og selv kjempet de for livet.

De lød ordren: Av sted!

Piskene smeller. Hestene legger seg i selene, og senete, sterke menn trekker i hjulene. Det jubler i dem, de synger og takker Gud. Verden trenger dem, budskapet om frelsen skal nå til alle jordens ender, og de er kalt til å være redskapene ---!

Fjellene passeres, slettene kommer, og de møter Smith og Bensons reise-selskap. Misjonærene har brakt okser med seg til dem, som erstatning for tapet de har lidt. De blir hos hverandre en natt og en halv dag, de har mye å snakke sammen om; de første er lykkelige over snart å være hjemme igjen, de andre er lykkelige over å få være de første til å trenge frem til nybrottsland.

Reisen påskyndes, alle de krefter trekkdyrene eier blir utnyttet, og ti dager etter passerer de South Pass som de fryktet mest. Store mengder snø hindrer her deres vei, den voldsomste storm har herjet med hard hånd; men

frem kom de. Ved Sweet Water-floden møtte de endel menn som skulle vestover for å grave gull. Et fryktelig uvær raste nå i fjellene bak dem, og det så enda verre ut på høyre side av dem. Men det avskrekket ikke mennene, med dumdristighet ga de seg hen mot det ukjente, det sa håpløst ut for dem, men gullet lokket.

Veien østover så god ut. Enda noen dager, så møtte de igjen folk; det var militærposten. Den var blitt overfalt og plyndret dagen i forveien av Crow-indianerne ved Platte-elven. Denne stammen var på krigsfot og skulle østover mot Cheyenne-indianerne. De plyndrede menn fikk levnetsmidler, og så skiltes de.

Vaktene om natten var mer årvåkne enn før, de hadde følelsen av at Crow-indianerne holdt et øye med dem, men da tallet på reise-selskapet var relativt stort, hadde de ikke våget noe angrep.

Den 12. november 1849 ved middagstider holdt de rast ved Platte-elvens bredder. Like plutselig som lyn fra klar himmel stormet nedover en bakke like ved dem om lag to hundre krigerske Cheyenne-indianere; de var til hest, væpnet til tennene og så ut til å ha den bestemte hensikt å ri deres leir overende. De trettifem menn forsto hver for seg den plutselige fare de var i, og uten videre sprang de alle opp, fikk plassert sine dyr i dekning bak vognene, grep sine våpen og stilte seg i front og rekke like mot indianerne. Den raske opptreden, de trettifem skarpladde våpen og mennenes mot ga inntrykk på indianerne; og like plutselig som de var stormet frem, stoppet de igjen og betenkte seg. To hundre mot trettifem? Det kunne likevel koste dem for meget, og de forsvant.

Misjonærene gjorde straks oppbrudd; de reiste videre og fant plass for natten like i nærheten av noen franske handelsmenns leir. Disse sto på fredelig fot med Cheyenne-indianerne, men i natten løp ble hele denne leir overfalt og plyndret av en flokk Crow-indianere. Men misjonærenes leir like ved ble spart.

Og videre gikk reisen, dag etter dag, vadende i dyp snø, vadende til knes i isvann over elver og floder. Voldsomme uvær raste bak dem og ved alle deres sider, de selv var dog spart for dem. Enkelte fort ble passert, her fikk de kjøpt nye forsyninger av mat. De ble underrettet om at tre dagers uvær hadde fylt slettene og veiene med dyp snø, det syntes umulig å kunne passere videre. Da oppsto det plutselig en kraftig vind som feiet snømassene til side så hard jord kom frem for deres fot!

De fant spor etter andre kompanier som få dager i forveien hadde passert. Hist og her en vogn som var satt igjen, eierne hadde ikke maktet å få dem løs fra snøens favntak. Hist og her døde eller døende dyr, de hadde ikke orket mer; redskapene lå spredt, vognene måtte lettes. Misjonærenes karavane slet seg frem og tok igjen det ulykkelige reise-selskap.

Veiene ble bedre etter hvert. Det lå åpent prærieland foran dem. Men det led mot slutten av alt; reisens mål i først(omgang var nær, men de måtte nå spise de siste rester av mat, de utmattede dyrene fikk sin siste føde, de led alle av hunger, utmattelse og kulde. Og et av de verste uvær som de inntil da hadde observert trakk seg sammen, og dennegang mot dem.

En isnende vind jóg gjennom leiren, og de fant det best å bryte opp kl.4 om morgenen for hurtigst mulig å finne ly i en del militærforlegninger noen mil lenger frem. Og som uværet tiltok, påskyndet de sine skritt, og da uværet for alvor brøt løs over dem, kom de alle velberget til Fort Kearney, (Nebraska City) den 7. desember 1849.

Her hvilte de noen dager mens uværet raste utenfor, Veien videre ned mot Missouri-elven gikk godt, og isen var så tykk at de uten fare kunne gå over. Etter enda noen dagers reise kom de slitne, men lykkelige frem til Kanesville, Iowa.

Da det ryktes at apostler og misjonærer og andre var kommet fra Dalen, kom befolkningen ut fra stedet og tok jublende i mot dem, syngende, leende og med skudd som salutt. De fleste som bodde her var da også Siste dagers hellige. Her fikk reise-selskapet ny proviant, og ble hjulpet på alle mulige måter.

Reise-selskapet tok så farvel med hverandre for en tid. Noen hadde slektninger de ville besøke, eller venner, og de var spredt rundt omkring i nærheten. De skulle alle ta seg fram til kysten og finne midler hver for seg til å komme over til England.

Erastus Snow tok veien til Boston, og seilte herfra på tolv dager over til Liverpool, hvor han ankom den 16. april 1850.

Peter O. Hansen seilte fra New Orleans og kom til Liverpool den 8. april 1850.

John E. Forsgren påbegynte sjøreisen fra New York, og kom til Liverpool den 19. april 1850.

Det ble bestemt at alle skulle være i England noen uker. På denne tid var det i England over tretti tusen Siste dagers hellige, og den hjelpsomhet og offervilje disse alltid var beredt til å yte var av en helt enestående art; Den skandinaviske misjon har meget å takke dem for.

Peter O. Hansen ble sendt til Skottland for å virke en tid der blant De hellige. Disse kledde ham helt opp, ga ham reisepenger og gode råd. Hans lengsel etter sitt fedreland var så sterk at han ikke kunne motstå den, og forlot derfor Skottland og kom til København den 11. mai 1850. ---- Han var den første i sitt reise-selskap som kom til England, og han var den første som kom til det endelige bestemmelsesstedet, --- han var en nybrottsmann som ikke fryktet for å gå i spissen.

Han turde ikke oppsøke sin far med engang, han visste at han ikke ville være velkommen. Men hos noen fjerne slektninger fikk han rom, og her kunne hans elskede stemor besøke ham og fortelle nytt.

Stille og forsiktig begynte han å bære sitt vitnesbyrd, først blant sine slektninger og venner. Han lot trykke et lite skrift (En Advarsel til Folket) og delte det ut på sine spaserturer til dem han møtte. Men ikke noe av dette syntes å gjøre inntrykk. Det var således ikke særlig optimistiske brev han sendte Erastus Snow i England.

Av dissenterne var baptistene de første som måtte lide forfølgelser i Danmark like før denne tid. Fængsel og hån møtte disse hvor de kom, men de hadde kjempet en ærlig og hard kamp og hadde fått et slags fotfeste. Peter O. Hansen fikk høre om dem og han oppsøkte en av menighetene og snakket med medlemmene. De fant meget felles, ikke minst i den forakt som ble vist deres reformatoriske forsøk på å spre lys over et emne som dåpen, og ellers religionsfrihet som et hele.

Det tok litt lenger tid enn regnet med for Erastus Snow i England. Men omsider mente han å kunne reise videre til sitt endelige bestemmelsessted. På sine reiser i England hadde han truffet misjonær George Parker Dykes som noen måneder i forveien var kommet fra Amerika. Denne var en kunnskapsrik mann, en dyktig taler som behersket flere språk.

Allerede i 1842 var Dykes misjonær i Amerika. Han virket meget blant de tyske emigranter, men kom så i samband med en norsk koloni som på det tidspunkt var i La Salle County, Illinois. Følgelig ble han en av de første som preket evangeliet for de norske.

Da Erastus Snow fikk vite dette, fikk han tillatelse til å ta ham med seg til Danmark, idet han mente at Dykes ville bli en verdifull medhjelper i Skandinavia. Selv kunne Snow ikke snakke noen av de skandinaviske språk.

De reiste sammen til Hull og traff her, etter avtale, John Erik Forsgren. Sammen seilte de så fra Hull den 11. juni 1850 og kom til København fredag den 14. juni 1850 om lag åtte måneder etter at de hadde forlatt Saltsjødalen. På denne tiden hadde de ikke hørt noe nytt hjemmefra, og da Snow hadde vært en del syk på overfarten til Danmark, var han ikke i særlig godt lag da han kom frem. Men Peter O. Hansen tok vel i mot dem, og det gikk smertefritt gjennom tollene.

De gikk straks til et lite hotell like i nærheten.
De var endelig kommet til Norden!

4. De første steg.

Fire menn sto tause i et spartansk utstyrt hotellrom. Det var et lite øyeblikk i meditasjon, mens en egenartet glede jog gjennom sinnet. Men på samme tid føltes en gryende nervøsitet for den skjebne som nå ventet dem, og så knelte de ned og ba til Gud -----.

Med den høytids-stemning en slik stund gir et alvorlig og oppriktig menneske, følte de alle en viss avsky for det liv som møtte dem da de kom ned til hotellets spisesal hvor de hadde tenkt å innta et måltid mat. Røyk, drikk, høyrøstet snakk og det leven spillerne ved et biljardbord vanligvis utøver, ble en sterk kontrast til den lille andakt de nyss hadde.

De besluttet derfor straks å gjøre forsøk på å finne et annet sted å spise og bo for natten. Hele ettermiddagen gikk med for å lete opp et ledig rom, men uten resultat. President Erastus Snow sov ikke godt den natten, og i en stille stund sto han opp og ba til Gud om utvei til skikkeligere og roligere oppholdssted, hvor de i fred kunne hvile ut og i enrom samtale med hverandre --- og med Gud.

Den neste dag undersøkte de avisene, og fant en liten notis som straks virket tiltrekkende på dem. En herr Lauritz B. Malling hadde et rom til leie. Det viste seg å bli et lykkelig valg, og her bodde president Erastus Snow i elleve måneder.

Den 16. juni var en søndag. Peter O. Hansen tok de andre med seg til baptistmenigheten hvor han før hadde vært. Forstanderen, herr Peter C. Mønster, tok vennlig imot dem og hørte interessert på de fire amerikanske brødre --- som han kalte dem. Mønster mente nok her å ha funnet fire sterke menn som i likhet med ham selv praktiserte voksen dåp. Han så i dem en velkommen hjelp og hadde nok også håpet at de ville tre støttende til i hans virke, det tyder i hvert fall den videre utvikling på. Allerede neste dag oppsøkte han misjonærene, og da han i fengslet hadde fått tid til å lære seg endel engelsk, kunne han diskutere evangeliets lærdommer også direkte med president Erastus Snow.

På sin side så president Erastus Snow i denne intelligente mannen muligheter for evangeliets første frukt i Danmark. Hans interesse for evangeliet og hans vennskaplige framtrede overfor misjonærene smittet også over på medlemmene av hans menighet. Disse mennesker hadde allerede brutt med stats-troen og godtatt dåpsprinsippet.

John E. Forsgrens kall var å gå til Sverige. Den 19. juni 1850, bare fem dager etter at han var kommet til Danmark, tok han avskjed med sine venner. Det var hjertelige og varme ord de sa hverandre den siste timen, og tårene rant nedover deres kinn; men kallet var å gå, og Forsgren fulgte det.

Det var tjue år siden sist han hadde vært i Gävle, han visste at en bror og en søster og endel andre slektninger ennå var i live og bodde på de gamle plasser. Hans mor var død da han selv bare var barnet, faren var sjømann og seilte nokså meget omkring, og han var spent på om han var hjemme da han kom.

Slektningene ble svært forbauset over å se ham igjen, de tenkte at han var død for de hadde ikke hørt fra ham på lenge. Men gjensynet var hjertelig; faren var imidlertid på reise til Amerika, Forsgren fortalte med engang hvem han var, og slektningene åpnet store øyne da de fikk vite at han var predikant; på denne tiden var dette ennå litt av et kuriosum i Sverige. Men de lyttet til ham.

Han ble dog straks omtalt som en falsk profet, fra Amerika kommet for å bedra folk. Hans bror, Peter Adolf Forsgren (som siden ble patriark), fattet tillit til hans forkynnelse, men på grunn av alt snakket bak brorens rygg stilte han seg en smule avventende. Peter A. Forsgren var på denne tid plaget av sykdom; og mens han en dag var i sitt daglige arbeid, fikk han plutselig anfall og falt til jorden. I en halvt bevisstløs tilstand ble han båret opp til sin bror som bodde like i nærheten, og de som så den syke den gang erklærte at dette var siste gang de fikk se ham i live.

John E. Forsgren sto her over for et tilfelle hvor det behøvdes stor tro. Han ba til Gud om kraft og tro og om nådegaven å kunne hjelpe, og så salvet han sin bror. Og et av de store undere som nå og da dukket opp i Kirkens historie hendte. Broren ble praktisk talt helbredet med det samme.

Dette tok all tvil vekk fra Peters sinn, og den første dåpshandling i Skandinavia ble utført den 26. juli 1850 i Gävle, Sverige. John E. Forsgren døpte da sin bror Peter Adolf Forsgren.

Denne handling ble straks vidt kjent. Folk mente at Peter var blitt tusset som kunne la seg døpe på ny, denne lære var på den tid praktisk talt ukjent blant de fleste alminnelige mennesker.

John og Peters søster, Christina Erikka Forsgren, arbeidet til å begynne med hardt imot dem, men etter hvert ble også hun overbevist, ikke minst på grunn av noen merkelige drømmer som hun hadde og som hun mente var sendt henne fra Gud. Nå ble hun en ivrig forkynner for evangeliets sak. Stedets prest ville engang snakke med henne for å overtale henne til å forlate Kirken. Hun ble hentet av to politikonstabler og ført til prestens bolig. Men for presten avla hun et så kraftig vitnesbyrd og preket evangeliets lærdommer så inntrengende og full av tro og håp, at presten var mer enn glad da hun endelig bestemte seg for å gå.

Den 3. august 1850 besluttet John E. Forsgren å reise til Stockholm hvor han håpet å finne mer forståelse blant folk og mindre forfølgelse blant øvrighetspersonene. Da han kom ned til bryggen reisedagen, oppdaget han til sin store forskrekkelse at båten allerede var dratt.

Som han skuffet ruslet omkring fant han et reise-selskap av bønder som var kommet til byen. Disse skulle immigrere til Amerika, men da de var kommet noen dager før båten var klar for avgang, hadde de fått tillatelse til å ta et midlertidig opphold i en tollbu.

Forsgren oppsøkte dem der og samtalte med dem om evangeliet. De hørte med interesse på ham, og den 6. august 1850 ble holdt et offentlig møte i en liten skog like utenfor byen, og her møtte frem sammen med en rekke andre mennesker også alle emigrantene. Etter dette møtet døpte Forsgren sytten av emigrantene og bekreftet dem som medlemmer av Kirken og Guds rike like etter; deretter ordinerte han to av dem til eldster og noen til lærere. Han ga dem nøye instruksjoner om hvordan de skulle oppføre seg både som medlemmer av Kirken og som medlemmer av prestedømmet, og ga dem gode råd for reisen og om hvordan de skulle gå frem når de kom til Amerika.

Den neste kveld holdt han et nytt møte, og til dette kom også stedets prest og endel politifolk. De hørte alle interessert på ham, men etter møtets slutt ble han arrestert. Det ble nesten som et triumftog for ham, folket i byen svingte sine hatter og luer og ropte "hurra for profeten", noen for spott kanskje, men de fleste i beundring for mannens mot.

John E. Forsgren ble dagen etter ført frem for politimesteren, etterpå for en prest og til slutt for landskancelliets fornemste embetsmenn. Han ble anklaget for å ha preket og døpt, men også for noe som for mange syntes verre: For å ha helbredet en som hadde en uhelbredelig sykdom.

Presten lot kalle Forsgrens bror --- som han mente ennå lå i febersyke. Men broren kom sprekere enn noen annen, og alle kom i en viss forlenginghet. Det ble sendt bud etter lege. Denne undersøkte mannen inngående, men måtte

melde at han ikke hadde den minste antydning til noen sykdom, og at han heller ikke kunne kalles tusset som det gikk rykter om at han var blitt.

Det hele endte da på det vis at John E. Forsgren ble sendt til Stockholm. Det var først meningen å sende ham lagt i lenker, men den endelige bestemmelse ble at han fikk reise alene. Han fikk påtegnet sitt pass, at han var ulovlig predikant og hadde forstyrret den offentlige ro og orden. Og så gikk veien til Stockholm.

Her ble han møtt på stasjonen av en politimann som tok ham med til byens politimester. Han ble satt inn i arresten og ble tatt i forhør i tre dager. Da han var amerikansk borger, motsatte den amerikanske minister i Stockholm seg at han ble holdt i arrest, og da ikke noe skip lå reiseklart, fikk han lov til å ferdes i byen; men ble på det strengeste anmodet om ikke å preke.

Hans sak ble kjent gjennom avisreferater og folkesnakk, og mange søkte ham opp i hans losji og han fikk mange innbydelser til å besøke hjemmene. Da disse religiøse samtaler som han førte dagen lang ble kjent av politiet, ble han igjen arrestert midt på natten den 10. september 1850 og ble ført til et skip som lå reiseklar på havnen; hans reisepass ble påtegnet New York og skipperen fikk uttrykkelig ordre om ikke å tape ham av syne før han var satt i land på den annen side av Atlanteren.

John E. Forsgrens personlighet var av vinnende art, og han brukte all sin evne til å vinne kapteinens fortrolighet og vennskap. Det lyktes også, og da skipet måtte innom Helsingør for å betale den såkalte Øresund-toll, fikk han tillatelse til å innhente den amerikanske ministers uttalelse, og etter overenskomst fikk han så tillatelse til å forlate skipet og bli i Danmark. På sine ben gikk han så til København hvor han igjen traff sine venner. Han hadde da vært borte om lag tre måneder.

Men evangeliets sæd var sådd i Sverige, det første forsøk hadde åpnet døren for mange andre som siden fulgte, og trass i en sann syndflod av forfølgelser, mishandlinger og motstand kom også Sverige med.

John E. Forsgren døde i Salt Lake City den 22 januar 1890.

Mens John E. Forsgren pløyde den steinharde religiøse jordbunn i Sverige, begynte Erastus Snow, Peter O. Hansen og George P. Dykes en like iherdig kampanje blant medlemmene av baptistmenighetene i København og andre steder. De fikk flere ganger tillatelse til å preke i deres forsamlinger, og Peter C. Mønster var tolk da Erastus Snow talte på engelsk.

Men etter hvert gikk det opp for Mønster at hans menighet var i ferd med å oppløses, hans medlemmer søkte oftere til misjonærenes sammenkomster enn til hans egne, og så begynte han å trekke seg varsomt tilbake og advarte etter hvert med stigende intensitet sine medtroende å besøke de amerikanske misjonærer.

Men denne advarsel kom for sent. Erastus Snow fikk en drøm en natt, og den gjorde ham urolig. Men etter hvert ble det klart for ham hva denne betød, og søndag den 11. august 1850 holdt misjonærene et møte for alle som hadde fattet tro på evangeliet. Kirkens lærdommer ble grundig gjennomgått, og det ble bestemt en dåpstime neste dag for alle som ønsket å ta det endelige skritt.

Helt siden det første offentlige møte var holdt i Danmark, den 21. juli 1850 i Peter Beckstrøms hjem i Store Kongens gade, hadde mange baptister med iver tatt del med dem og bevist at de virkelig trodde evangeliet. Men apostel Erastus Snow ville nødvendig døpe noen før han var helt sikker på at evangeliet var helt forstått.

Tiden var nå inne, og mandag den 12. august 1850 var tretti medlemmer av baptistmenigheten på vei til det sted hvor dåpen skulle foretas. Underveis tok de til å diskutere om det var ærlig overfor deres forstander, Peter C. Mønster, å ta dette skritt uten først å ha underrettet ham. De ble ikke enige om dette, og det endte med at femten gikk til dåpsstedet og ble døpt, mens de andre femten gikk til sin forstander --- som ga dem de alvorligste advarsler og formaninger.

Dåpen ble foretatt av apostel Erastus Snow i Øresund, og det var åtte menn og sju kvinner som den dag ble evangeliets første frukt i Danmark. Men dagen etter ble andre døpt, og tallet på dem som søkte opplysninger ble større og større.

Alle de dømte fikk ved håndspåleggelse sin bekreftelse i et spesielt møte i Peter Beckstrøms hjem den 14. august 1850. Og søndag den 25. august 1850 ble nattverden forrettet for første gang; den første ordinasjon til prestedømmet (det Aronske) fant sted på samme tid.

Den 15. september 1850 ble en gren av Kirken organisert, den første i Skandinavia. Det ble for anledning leid en sal i Vingaardsstræde. København gren ble organisert med femti medlemmer og med George P. Dykes som grens-president. Regelmessige møter ble så holdt i et leid lokale i Lille Kongens gade. Her ble det holdt to møter hver søndag og ett møte hver onsdag. -----

Enda engang gjorde misjonærene et lykkelig valg idet de fant en boktrykker som viste seg å fylle alle deres krav. Peter O. Hansen hadde giftet seg i København, og det var hans hustru som tilrådte trykkeriet. Det ble nesten som en del av Kirken selv, og herfra spredtes de trykte lærdommer om evangeliet over hele Skandinavia. Trykkeriet var F. E. Bordings, og eierne av det fortjener en ekstra honnør for sin alltid like villige iver til å betjene Kirken på dette området. Noe av det første som ble trykt her var Erastus Snøws En Sandheds Røst.

Peter O. Hansen hadde i Amerika oversatt det meste av Mormons bok til dansk, men foretok nå en revidering fordi han oppdaget at hans mangeårige fravær fra Danmark hadde bevirket at han ikke lenger behersket språkets nyanser, en mangel han ved andres hjelp fikk rettet endel på. Arbeidet med ny-oversettelsen tok kort tid, og han gjorde ingen fordring på at det hele var fullgodt, bare at han syntes boken burde komme ut så snart som mulig. Likeså arbeidet han med endel sanger, oversatte noen fra engelsk og forfattet selv noen, Det ble en første samling på tjueåtte sanger, og disse ble trykt og kom ut den 30. mars 1851. Før hadde medlemmene brukt håndskrevne tekster, for det meste hentet fra andre kirkesamfunns samlinger.

Da så Paktens bok (Lære og Pakter) også var oversatt, fant Erastus Snow det nødvendig å reise en tur til England for der å gjøres forsøk på å samle tilstrekkelig med midler for trykning av alt dette. To ganger reiste han til

England og hver gang kom han tilbake med nødvendige penger. Enda en gang viste de engelske medlemmer av Kirken seg som skandinavernes sjenerøse venner.

Like etter at John E. Forsgren kom tilbake fra Sverige, ble han innsatt som grens-president for København gren da George P. Dykes ved et rådsmøte (prestedomsmøte), holdt den 24. september 1850, ble kalt til å bringe evangeliet til Aalborg. Han hadde da vært grens-president bare en ukes tid. Han kom til sitt bestemmelsessted den 10. oktober 1850 og tok straks til med sitt arbeid; og allerede den 27. samme måned ble de første åtte døpt her. Den 25. november 1850 ble Aalborg gren organisert med tjuetre medlemmer, og Hans Peter Jensen, som var ordinert til prest dagen før, ble innsatt som grens-president.

Og så begynte forfølgelser og spud å opptre. Fra Aalborg måtte George P. Dykes og grens-president Hans Peter Jensen flykte til København, og der ble det bestemt at Peter O. Hansen skulle forsøke å overta. Han reiste til Aalborg i stillhet, kledd som sjømann, og klarte da også å ordne alle saker til grenens beste.

I Hals holdt Dykes på å bli drept av en rasende flokk mennesker. I Roskilde ble endel medlemmer angrepet og mishandlet stygt; møtene her måtte innstilles en tid da politiet nektet dem beskyttelse.

Den 22. mai 1851 kom første utgave av Mormons bok, opplaget var på tre tusen eksemplarer. Det var første gang at Mormons bok ble trykt i et annet språk enn engelsk.

Den 16. - 18. august 1851 ble den første konferansen holdt. Det var da over tre hundre medlemmer av Kirken i Danmark, derav sytten på Bornholm hvor det samtidig ble organisert en gren. København og Aalborgs grener ble delt opp slik at det ble to grener på hvert sted.

Den 1. oktober 1851 begynte Skandinaviens Stjerne å komme ut. Det var først et månedsskrift, men fra andre årgangs begynnelse kom det to ganger hver måned, og var et felles-organ for de tre skandinaviske land inntil Sverige fikk et eget blad, Nordstjärnan, i 1877.

Peter O. Hansens innsats er verdt å legge merke til. Han kom kanskje litt i skyggen av apostel Erastus Snow, men når man finner ham i historien som den der alltid går i spissen og gjerne overtar der andre gir opp, da må man bare beundre ham. Hans misjon varte over fire år, og to ganger til kom han på misjon til Danmark; først i 1873 - 1875, så 1880 - 1882. Ute som hjemme, hvor han enn oppholdt seg, virket han som en Herrens tjener, og hans livsoppgave opphørte først ved hans død i Manti, Sanpete Co., Utah, den 9. august 1894.

Konferansen holdt i København i februar 1852 ble den siste som apostel Erastus Snow fikk være med på i Danmark denne gang. Det var da om lag seks hundre medlemmer av Kirken i Danmark. Den 4. mars 1852 reiste Erastus Snow tilbake til sitt hjem i Salt Lake City, men Noen dager før hadde medlemmene arrangert en strålende fest for ham i Hotel du Nord's store selskapssal, og over tre hundre medlemmer var her til stede og hyllet ham hjertelig.

Om eldste Erastus Snøws videre liv kan fortelles: Han nådde sitt hjem først den 20. august 1852; og allerede i oktober samme år ble han, sammen med eldste George A. Smith av De tolv's råd, kalt til å lede nedsettelsen av femti familier i det sørlige Utah. Året etter ble han kalt til en misjon i og omkring St. Louis i Missouri for å ha tilsyn med Kirkens affærer i disse områder. Han forlot Salt Lake City den 8. juli 1854 og organiserte allerede den 4. november en stav av Sion i St. Louis.

Videre tok han ledelsen av emigrasjons-forretningene som var nødvendig for å utruste De hellige som skulle dra over slettene til Utah. I 1855 gikk om lag to tusen Hellige til Utah, og han hjalp dem alle med utrustninger. Han vendte tilbake til hjemmet den 1. september 1855, men ble den 22. april 1856 igjen kalt ut på misjon. Han kom hjem igjen i august 1857, men ble like etter for tredje gang kalt ut. Sammen med eldste George A. Smith og andre, anla han noen nybygg ved floden Santa Clara og Rio Virgin i den sørlige del av Utah i det øyemed å skaffe bomull som befolkningen trengte.

Han presiderte i mange år over det sørlige Utah. I 1873 utførte han en kort misjon til Europa og besøkte da hovedstedene i Skandinavia, og i sine notater roste han Oslo grens "eksellente kor", og var ellers full av beundring for grenens nye misjonshjem, Osterhausgaten 27.

Etter sin hjemkomst nyttet han nesten all sin tid til å reise blant De hellige i Utah, Ny Mexico, Colorado og Mexico, --- og hans organisasjoner av nye settlementer over alt hvor det var mulig å danne slike, har vist at han med rette også kan kalles pioner-apostelen.

Apostel Erastus Snow døde i Salt Lake City den 27. mai 1888.

II.

GRUNNVOLLEN LEGGES.

Det var den 3. september 1851 om ettermiddagen.

Store forfølgelser hadde funnet sted i Aalborg, og den nyopprettede grenen sto på kanten av oppløsning. Grens-president Hans P. Jensen hadde vært fraværende en tid, endel mennesker mente at de skyldte ham spetakkel fordi han hadde dristet seg til å bli en Siste dagers hellig. Gemyttene falt imidlertid litt etter litt til ro, og nå var han kommet tilbake igjen.

President Erastus Snow var på besøk, han ville undersøke forholdene personlig, og satt nå i stuen hos Hans P. Jensen.

Det banket på døren, og inn kom en høy, kraftig mann i 40-årene, Hans bestemte og markerte ansikt med lett mysende øyne gjorde at de som var til

stede betraktet ham litt usikkert. Mannen nikket dog vennlig på hodet og spurte om herrene var de misjonærer som ble omtalt i avisene? Språket røpte at han ikke var danske, men han ble forstått, og de ba ham sette seg ned.

Den fremmede gikk like på saken. Hans navn var Svend Larsen. Han var fra Norge, men kom ofte til Danmark da han eide en slupp som seilte med trelast vesentlig mellom Risør, hans hjemsted, og Aalborg.

I Aalborg hadde han før truffet en nordmann fra Halden, skreddermester Olsen, som hadde slått seg ned der; og dennes hustru hadde tilhørt baptistenes menighet i Aalborg.

Skreddermester Olsen besøkte Svend Larsen ombord på sluppen når han kom til Aalborg, for å spørre nytt fra Norge. Og på sin side fortalte Olsen nytt fra Danmark. Etter som avisene hadde så mye å berette om De siste dagers hellige, var det ikke til å unngå at også dette emnet kom på bane; --- ikke minst da Olsen kunne fortelle at nå var hans kone igjen døpt til sine synders forlatelse, men denne gang til De siste dagers hellige.

Svend Larsen ble født den 26. januar 1816 i Risør (Øster-Risør), Han var eneste barn og fikk en utmerket oppdragelse. Som sin far elsket også han sjøen, og som ung gutt seilte han ut først med faren som var kaptein, men siden tok han hyre på større båter forat han kunne komme ut og få sett seg om i verden.

Svend Larsen viste allerede i sine guttedager et alvorlig gemytt, han hadde tro på en Gud som styrte menneskenes vei, det mente han for alvor å ha fått visshet om engang han som 13-åring holdt på å forlise under en storm da skipet var mellom Norge og England. Hans tanker den gang gikk til Jesu under da Han gikk på sjøen og stillet stormen; og i sin barnslige tro og tillit knelte han ned og ba til Gud at stormen også denne gang måtte bli stillet, --- og han ble bønnhørt.

Han undret seg over hva det kunne være som gjorde at nettopp han skulle være så kjærlig unt å få sine bønner besvart. Og mer forbauset over seg selv ble han da han samtidig merket at prestens ord og handling i kirken ikke gjorde noe inntrykk, men tvertom frastøtte ham. Han sto helt uforstående overfor dette --- inntil Olsen fortalte ham om De siste dagers hellige. Han ble med Olsen hjem, og fikk spurt hvor Erastus Snow eller en annen Siste dagers hellig kunne finnes.

Og nå satt han der, lyttende med stigende interesse. Det ble fortalt på engelsk og dansk, men Svend Larsen forsto, han kom med spørsmål og fikk svar, --- og en ubeskrivelig glede steg opp i hans sinn, og han fikk et vitnesbyrd om Joseph Smith og Mormons bok lenge før Erastus Snow ennå var ferdig med sine forklaringer. Etter to timers samtale om evangeliet erklærte Svend Larsen at han trodde det budskap misjonærene var kommet med

Erastus Snow benyttet anledningen til å spørre om mulighetene for evangeliets forkynnelse i Norge. Svend Larsen svarte at Norge i likhet med Danmark nå hadde en lov som tillot annerledes-tenkende å danne egne menigheter.

Aalborgs nye grens-president, Hans F. Petersen, var også til stede og fikk snakke med Svend Larsen. Det ble bestemt at disse to skulle reise sammen til Norge.

Det var for sent denne kvelden å kunne skaffe pass for reisen til Norge, og på formiddagen neste dag hadde Hans F. Petersen bare tid til å gjøre seg klar for reisen, pakke sitt tøy og ta avskjed med sin familie. De tok med seg endel skrifter og bøker, og skyndte seg ned til sluppen som lå reiseklar. Det var den 4. September 1851. Det ble bestemt at passet skulle bli ettersendt snarest.

Svend Larsen fikk god anledning til å vise sin sjømannsferdighet, for havet begynte å koke da en storm var i emning. De fant det best å ta inn til Fredrikshavn for å vente på at uværet skulle stilne. Men da det heller så ut til å skulle bli verre, bestemte Svend Larsen seg til å tvinge seg igjennom uværet; og de kom frem til Risør torsdag den 11. September 1851.

For første gang sto en Siste dagers hellig på norsk jord.

Dissentere i Norge hadde kjempet for sine trosretninger; politiske rivninger hadde funnet sted, frihetselskende menn og kvinner reist hodet, og det hadde ført til lempninger på mange områder, ikke minst innenfor det kristelige liv. Også beretninger om De siste dagers hellige var kjent i enkelte kretser, avisene hadde fortalt litt om det. Presteskapet hadde på forhånd en viss kunnskap om De siste dagers helliges lære og historie, oftest fortalt videre på en noe lite smigrende måte, og mer skulle komme etter hvert.

A. Hans Fredrik Petersen

ble født den 7. februar 1821 i Aalborg.

Han var en av de første som ble døpt i Åalborg, den 27. oktober 1850 av George P. Dykes.

Skolebarna som hørte til familier tilsluttet De siste dagers hellige ble ikke tålt av andre skolebarn, hvorfor det ble nødvendig å ha egne skoler for dem. Her ble så Hans F. Petersen lærer. Men da grep myndighetene inn, de eksaminerte Petersen for å finne ut om han hadde kunnskaper nok til å gi seg av med lærerpraksis; og så viste det seg at han fullt ut kunne fylle en slik stilling. Myndighetene måtte da finne utvei i gamle lovparagrafer for å kunne nekte ham praksis.

Folk samlet seg ofte i klynger og forstyrret De helliges forsamlinger, det hendte at store menneskemasser fulgte etter medlemmer av Kirken helt til stuedøren. Slik også den 22. juni 1851 da urostifterne fulgte etter til Hans F. Petersens hjem. Utenfor kom gemyttene mer og mer i kok, de sprenget dørene, slo tilblods alle menn som fantes innenfor, men lot kvinnene i fred; de ødela alt som ødelegges kunne av inventaret. Først midt på natten fant myndighetene det rådelig å bruke militærhjelp for å spre folkemassene, men da var alt ødelagt for Hans F. Petersen, og han selv var i en dårlig forfatning etter mishandlingene.

Men i Norge ble han hilst hjertelig velkommen i Svend Larsens hjem, og med en følelse av fred og dyp glede gikk han ut i byen den påfølgende dag og begynte sin misjonsgjerning med å dele ut skrifter. Folk tok imot ham, de leste skriftene også, og hans hjerte svulmet.

Den 13. september 1851 var en lørdag. Svend Larsen bestemte seg for å gjøre et forsøk på å skaffe Hans F. Petersen et lokale hvor han neste dag kunne holde et offentlig møte. Det eneste sted han mente var passende for dette var et av skoleværelsene i Borgerskolen. Han tenkte det var best å spørre stedets prost, Peter B. Wettergreen, om hva som kunne gjøres.

Prost Wettergreen spurte om hvilken sekt mannen tilhørte, og på Svend Larsens svar slo han hendene sammen og utbrøt: "Men skal man også ha disse mormoner til vårt fredelige Norge!"

Svend Larsen forklarte at freden ikke skulle bli forstyrret; tvert om skulle fredens evangelium bli preket. Og med et dypt sukk utbrøt presten: "Jeg skal spørre byfogeden om det kan tillates ham å preke."

Svend Larsen sa da at var byfogeden rette mann så kunne ha selv snakket med ham da han nettopp var på vei til ham i anledning av noen forretninger.

Han forlot derpå prestens kontor og ga seg avsted til byfogeden, Engebret Finne. Men hvor stor ble ikke hans forbauselse da han så at presten alt var der! Det tok tid før han fikk komme inn, presten hadde først sitt å berette, så da han slapp inn fikk han knapp nok tid til å hilse før byfogeden begynte:

"God dag, Larsen. Har De brakt en mormon med Dem?"

"Ja, jeg har, her byfoged."

"Har han pass?"

"Nei."

"Har De da glemt skipper-eden?"

"Nei. Men tiden var for kort for mannen til å få passet utferdiget. En herr Thomsen i Aalborg ble bemyndiget til å sende det med posten til Risør. Jeg påtar meg alt ansvar for mannens handlinger."

"Det er alt man kan forlange," svarte byfogeden og vendte seg mot presten som for å innhente hans bekræftelse på det. Men Svend Larsen skyndet seg å tilføye:

"Får han tillatelse til å holde foredrag i et av skoleværelsene?"

"Det beror på presten. Men han må ingen offentlig foredrag holde," svarte byfogeden noe tvetydig.

"Men har han tillatelse til å holde private foredrag i mitt eget hus?" ville Svend Larsen vite.

"Ja. Det kan ingen nekte. Men han må ikke utføre noen prestelige handlinger, såsom dåp eller nattverds-utdeling. Og De må ta ham med tilbake til Danmark når De reiser."

Svend Larsen måtte gå med på disse vilkårene. Det ergret ham en smule, for han hadde tenkt å la seg døpe. Imidlertid fant de begge at det var best å oppfylle byfogedens ønsker. Hans F. Petersen vedble å dele ut skrifter og å samtale med folk; han besøkte også den danske konsul i nærheten og vitnet

for ham, likeså gikk han til prost Peter B. Wettergreen og hadde en samtale med ham.

Svend Larsen hadde endel smedarbeid han måtte ha utført, og vendte seg til en smie i byen. Her begynte han å forklare evangeliet for smedmester John Olsen og noen av hans arbeidsfolk; og alle lyttet interessert på ham.

Svend Larsen måtte igjen en tur over til Danmark, og den 20. september 1851 seilte han sammen med Hans F. Petersen. Passet var ennå ikke kommet, så misjonæren måtte selv ordne opp med dette før han kunne tenke på å slå seg ned for godt i Risør.

De kom til Aalborg den 23. september 1851, og samme kveld ble Svend Larsen døpt av Ole Christian Nielsen.

De ble i Danmark til den 5. oktober, men seilte da avsted med ny kurs for Risør. Nå hadde Hans F. Petersen alle papirer i orden, og han hadde fått en medhjelper i Johan August Ahmanson som var blitt kalt av Erastus Snow til å virke i Norge. Ahmanson var blitt døpt i august 1850 og hadde allerede vært tre måneder på misjon i Danmark.

Ved ankomsten til Risør den 7. oktober 1851 ble de dårlig mottatt av Svend Larsens hustru, som ikke mer ville huse noen misjonærer. "For husfredens skyld" bøyde Svend Larsen seg for dette forlangende, og de var nokså alvorlige av sinn da de gikk ut igjen og tankefulle gikk opp til en ensom liten klippe i nærheten. Her knelte de ned og ba til Gud.

Om kvelden traff de på smedmester John Olsen som Hans F. Petersen og Svend Larsen hadde snakket med før. Han inviterte dem alle med seg hjem, og her fikk Petersen og Ahmanson boplass den første tiden.

De begynte nå en intens misjonvirksomhet, mange skrifter ble delt ut, en rekke private samtaler holdt, og i hjemmene til flere familier ble småmøter lykkelig avviklet.

Avisene begynte å få tak i nyhetene om De siste dagers hellige, og en rekke artikler ble skrevet. Den første notis hadde Østerrisørs Tidende, den 10. Oktober 1851:

"Ligesom nogle af de senere Nommere af Berlinske Tidende have omtalt, at Marmotierne i Danmark begynde at hæve Hovedet, saaledes kan ogsaa herfra berettes, at Norge ligeledes nu har Marmonere, idet tvende Missionærer eller Udsendige fra Danmark ere ankomne hertil og søge at udbrede deres lære."

Dette er eneste gang i norsk presse at navnet "Mormon" ble stavet feil.

Eldstene Petersen og Ahmanson hadde innlevert sine pass til politimesteren i Risør og da denne ville hindre dem i å ta ut av byen beholdt han like godt deres pass. Men Hans F. Petersen slo seg ikke til ro med dette, han tok likevel ut på landet og kom den 17. oktober 1851 til Rød i Søndeled. Her gikk han frimodig inn på et jernverk og delte ut sine skrifter.

Da han ikke hadde passet sitt med seg, fikk han ikke vertens tillatelse til å overnatte på gjestgiveriet på stedet. Men hos noen fattige husmannsfolk like i nærheten fikk han ly, og dagen etter seilte han tilbake til byen sammen med formannen for verkstedet, --- som syntes å være ivrig etter å lære mer om evangeliet.

Ved ankomsten til Risør viste det seg at John Olsens hustru, Johanne Olsen, ikke mer ønsket å ha misjonærene Petersen og Åhmanson i huset og som Svend Larsen før, måtte også John Olsen bøye seg for dette kravet hvor vondt det enn gjorde ham. Men så viste det seg også at Svend Larsens hustru var kommet på bedre tanker, og hun tok vennlig imot de to da de oppsøkte deres hjem.

Johan A. Åhmanson hadde hele tiden utrettelig arbeidet i Risør for evangeliets utbredelse, men da han ønsket å være til stede under konferansen i København, skilte de to misjonærene lag.

Åhmanson ga en god rapport under konferansen i København den 15. november 1851, og interessen for misjonen ble vakt; det ble da også bestemt at Hans Peter Jensen skulle reise over til Norge for å hjelpe til imidlertid gikk det et halvt år førdenne og Åhmanson kom av sted.

Imens arbeidet Hans F. Petersen alene, like utrettelig som før; og da Svend Larsen igjen måtte ut med sin slupp, ble han helt alene om å ta vare på forkynnelsen i Norge. Den første forsamlingen holdt han i Rød hvor han før hadde vært. Dagen etter gikk han sin vane tro inn til et verksted, Egeland Jernværk, og delte ut Skrifter. Det var et sterkt regnvær den dag og det led mot kvelden. Formannen på verkstedet jaget ham ut fra stedet og ba barn fjerne seg for godt. På hjemveien gikk han feil og havnet borti gården Sjaavaag. Hvor han fikk natteløst.

Da han atter kom til Risør fikk han bo hos Svend Larsen. Denne var ennå ute på reise, men hans hustru ordnet med et rom til den trette misjonæren.

Den 26. November 1851 ble den første dåpshandling utført i Norge. De to som da ble døpt var John Olsen og Peter Adamsen. Til stede under dåpshandlingen var de døptes hustruer.

Hvor forsiktig enn dette var utført, var det likevel blitt kjent at dåp var foretatt. John Olsens mor og hans bror Knud var begge svært oppbrakte over det som var hendt, og de opphisset hverandre til de grader at Knud Olsen gikk hen og drakk seg full dagen etter; og han skjenket også tre-fire andre menn slik at deres mot var stort nok til å storme opp til Svend Larsens hus for der å finne Hans F. Petersen.

De laget bråk, skrek, truet og dundret løs på døren, men da fru Caroline Mathilde Larsen ikke ville åpne, sprengte de døren og stormet inn. Hans F. Petersen hadde funnet seg et sikkert skjulested i et kvistrom i buset, og det lyktes ikke noen å finne ham. De holdt vakt om huset helt til kl 01 på natten, og prøvde enda en gang å finne ham i huset ved på ny sprengte den låste dør.

Da forfølgelsene gjentok seg neste dag, fant Hans F. Petersen det best å melde saken til politiet, og anmodet likeså byfogeden om effektiv beskyttelse. Han ble derfor av byfogeden underkastet et lengre forhør, og ble truet med fengselsstraff fordi han uten tillatelse hadde våget å døpe. Men beskyttelse skulle han få; og den fikk han samme kveld da bråkmakerne fra før hadde besluttet seg til å få ham fjernet for godt. Dette ble forpurret av politiet --- som var temmelig årvåkne de følgende dager.

Flere innbyggere av Risør henvendte seg til soknepresten og spurte om det ikke var tillatt å tvinge og bruke makt mot De siste dagers helliges misjonærer, for å få dem ut av byen. Det ble fortalt at det var bygget varder på øyene utenfor byen som tegn til at 100 - 200 medlemmer av De siste dagers helliges kirke i Danmark kunne komme for å gjøre angrep på byen! (Vardene som var bygget opp var satt der som ledd i et oppmålingsarbeid som pågikk, og hadde altså ikke noe med misjonsvirksomheten eller angrep å gjøre.)

Risørs byfoged hadde forelagt saken om De siste dagers hellige til fylkesmannen, og fikk beskjed på å sende Hans F. Petersens papirer til gjennomsyn. Budet som kom fikk da hans kallsbrev og to anbefalingsskrivelser og et eksemplar av Skandinaviens Stjerne.

Forfølgelsene vedvarte, men var ikke så alvorlige som første gang. Imidlertid besluttet Hans F. Petersen seg til å komme vekk fra stedet for en tid. Han innkalte til hemmelig møte, og den 7. desember 1851 var forsamlet i et rom hos Svend Larsen disse fire menn: Hans F. Petersen, Svend Larsen, John Olsen og Peter Adamsen. De nydøpte fikk her sin håndspåleggelse for Den Hellige And, og så ble nattverden forrettet for første gang i Norge.

Den 8. desember 1851 ble Hans F. Petersen innkalt til byfogeden som leste opp en skrivelse for ham fra fylkesmannen; den gikk ut på at han ikke var blitt godkjent som forstander for noen menighet i landet, og at det var forbudt ham å utføre noen som helst religiøs seremoni --- uten at han først fikk spesiell tillatelse av de rette myndigheter. Overtredelse kunne ha straff til følge.

Svend Larsen måtte på en kort reise til Moss, og da bråkmakerne fra før oppdaget dette, samlet de en stor folkemasse utenfor huset og begynte med sitt leven kl. 21 den 11. desember 1851. Fru Larsen og hennes fire barn og Hans F. Petersen var inne i huset. Menneskemassen forlangte misjonæren utlevert, men da truslene ikke hjalp, sprenget de igjen døren og stormet inn til den vettskremte fru Larsen og hennes gråtende barn. Men Hans F. Petersen hadde denne gang gjemt seg inne i skorsteinspipen hvortil en dør var å finne øverst på loftet.

De rasende mennesker fant ham ikke denne gang heller trass i de mest nøyaktige undersøkelser, og mente kanskje at han på en eller annen måte hadde klart å komme seg bort.

Østerrisørs Tidende for den 17. desember 1851 inneholdt en lengre artikkel om dette oppløpet uten egentlig å nevne enkelthetene. Men de uttalte sin beklagelse over at byens innbyggere virkelig gikk til et skritt som dette oppløp. Det ble henstilt til folk heller å bruke åndens våpen, og at de villette burde søke stedets prest som nok kunne få dem på rett vei igjen.

En tid før dette siste skjedde hadde Hans F. Petersen diktet denne engang så kjente sang (i utdrag):

Sion, når på deg jeg tenker
hjertet svulmer i mitt bryst;
hardt meg trykker Babels lenker
langt fra elskte fedrekyst.
---Men som duen med sitt blad
søker jeg den elskte stad.

Her meg nød og farer truer
mens jeg er i fremmed land.
Få i tall jeg venner skuer
lik en lenkebunden mann ---,

møysomt går på veien frem,
ventende et salig hjem.

Elskte Brødre! og med-eldste
over alt på denne jord:
La oss drage ut de frelste,
føre dem til Herrens hjord!
--- Og når vi har sanket dem,
samles vi i gledens hjem.

(Sto trykt i Skandinaviens Stjerne for 1. desember 1851, side 48.)

Han hadde ikke vært i Sion på denne tid, men det er tydelig at han lengtet etter et fristed hvor alle kunne glede seg ved samme tro, --- Og liknende følelser kom nok over ham etter de forfølgelser han også i Norge ble utsatt for.

Han turde dog ikke lenger stole på politibeskyttelse og avisenes oppfordringer om penere behandling hvor velment alt dette enn var, så han vendte seg til den eneste som kunne tenke seg å ville bistå ham, --- og hans bønner til Gud lot til å skulle gå i oppfyllelse, for den 14. desember 1851 kom en skipper Svend Peter Larsen fra Fredrikstad med sitt fartøy, sluppen Den gode hensikt. Han var på reise som handelsmann og skulle over til Bergen. Da ganske meget var skrevet i avisene om De siste dagers hellige og om Hans F. Petersen, oppsøkte han ham for å høre hva dette var for lære.

De hadde en lang samtale, og Svend Peter Larsen ble med en gang særs interessert. Da Hans F. Petersen ytret ønske om å reise til andre arbeidsmarker, oppfordret skipperen ham til å følge med til Bergen, og dette tilbudet ble grepet med takknemlig hand. Han tok avskjed med de få medlemmer av Kirken som var i Risør, og seilte avsted sammen med sin nye venn den 16. desember 1851.

Dagen etter var de i Arendal, og for første gang ble evangeliet tilbudt byens innbyggere. Hans F. Petersen fikk være her noen dager da Svend Peter Larsen hadde meget å utrette før han kunne seile videre.

Den 4. januar 1852 kom de til Mandal, og oppholdet her varte en uke, og det hadde Hans F. Petersen ikke noe imot. Han fant mange venner her og en av dem, snekkermester Larsen, innbød ham en dag til middag. Dette ryktes og folk samlet seg utenfor inntil de fikk sin vilje --- å høre misjonæren tale. Og huset ble snart fylt med en lydhør forsamling.

Under prekenes forløp kom prost Nils Nilsen Vogt, som var kjent for sin kunnskap og glimrende talemåter. Etter prekenes slutt, ba han om ordet og uttalte seg nedverdiggende om Hans F. Petersen og sa at denne for med løgn. På oppfordringen om å bevise hvori det usanne besto, bemerket prosten at han var å treffe på sitt kontor i morgen hvor det kunne klarlegges. Men etter som dette var en offentlig anklage, ønsket Hans P. Petersen offentlig behandling av den ønsket Hans F. Petersen offentlig behandling av den.

Prosten ønsket ikke å innlede noen diskusjon, og begynte igjen på sin måte å oppirre forsamlingen inntil denne delte seg i to. Verten i huset sto da frem og sa at mannen var en gjest i hans hus, og ba om ro og orden. Prosten forlot da stedet sammen med sine meningsfeller, mens resten av forsamlingen fikk anledning til å bli enda mer undervist i evangeliet.

En liten hending som inntraff her snaue to år etter: Den første misjonær fra Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige som kom til Skandinavia, var den danskfødte eldste Peter O. Hansen. Han virket i Danmark over fire år, og ble i slutten av 1854 reiseleder for om lag fire hundre og femti Siste dagers hellige som skulle emigrere. Skipet Cimbria skulle bringe dem over til England, men sterk storm i Nordsjøen tvang skipets kaptein til å søke nødhavn, slik at man kom inn til Mandal om ettermiddagen den 27. november 1854. Her ble reise-selskapet liggende i ni dager, og skipet seilte ut igjen om morgenen den 7. desember, --- mot nye værvansker. Dette store reise-selskap av Siste dagers hellige vakte stor oppmerksomhet i Mandal, og endel av De hellige benyttet anledningen til å samtale med byfolket om evangeliet.

Sluppen Den gode hensikt dro videre og kom til Bergen den 18. januar 1852. Da skipper Svend Peter Larsen skulle enda lenger nordpå, besluttet Hans F. Petersen å bli i Bergen til skipperen kom tilbake. Han fikk losji hos noen fattige, men oppmerksomme og hjelpsomme mennesker, ølbrygger Magnus og dennes familie.

Hans F. Petersen oppsøkte politiet og ba om tillatelse til å holde offentlige møter. De ga ham denne mot at møtene ble holdt i en leid sal. Men penger til leie turde han ikke ofre fra sin slunkne kasse, og nøyde seg derfor med å dele ut skrifter og samtale med hver som ville høre på hans budskap. Etter hvert ble penge-beholdningen liten, og han begynte å li nød da skipper Svend Peter Larsen i slutten av mars måned kom tilbake fra sin tur nordpå. Skipperen fortalte at han måtte en tur til Danmark, og Hans F. Petersen bestemte seg da til å følge med ham. De forlot Bergen og kom til København den 1. april 1852.

Skipper Svend Peter Larsen hadde i sitt samvær med Hans F. Petersen lært så meget om evangeliet at han straks lot seg døpe, den 2. april 1852, mens hans hustru, Berthine Randine, --- som hadde fulgt med sluppen hele tiden --- ble døpt den 6. april samme år. Ved sin ankomst til Norge igjen, ble altså disse to de første Siste dagers hellige i Fredrikstad.

De papirer som Hans F. Petersen hadde innlevert til fylkesmannen før sin reise fra Risør, ble ettersendt sammen med følgende brev:

"Til Mormon-skreddermester Petersen

Etter Nedenes og Råbyggelagets Amts ordre av 17. ds. tilbake- sendes herved de meg under 1. ds.leverte dokumenter, nemlig kallsbrev og anbefalingsskrivelser av 4. september og 1. oktober 1851 samt nr. 2 av bladet Skandinaviens Stjerne, med betydning av at De ikke anerkjennes som prest eller forstander for noen dissentermenighet her i landet, og således heller ikke anses berettiget til her å foreta noen handling i sådan egenskap, og at Amtet forbeholder seg nærmere å avgjøre hvor vidt De blir å sette under politi-tiltale for den av Dem foretatte dåpshandling.

De av meg attesterte gjenparter av de tre førstnevnte dokumenter bes meg tilbakelevert.

Østerrisør, den 27. desember 1851.

Finne.

Byfoged i Østerrisør."

Hans F. Petersen kom ikke mer til Norge. Han ble sendt til Vest-Sjælland, hvor han virket til den 20. desember 1852 og i forening med mange andre sa Danmark farvel og reiste til Amerika under John E. Forsgrens ledelse.

Kort etter at han kom til Utah, flyttet han til Ephraim, Sanpete County. Her ble han en av byens ledende menn og bekledte flere embeter; han var således også postmester i om lag atten år, tiendeskriver i tjuefem år og president for eldstenes kворum i sytten år, han ble også valgt til biskopens rådgiver. Etter omtrent tre ukers sykeleie sovnet han rolig inn i sitt hjem i Ephraim den 9. januar 1882.

Som nevnt forlot Hans F. Petersen Risør den 16. desember 1851 sammen med skipper Svend Peter Larsen fra Fredrikstad. På denne tiden var Svend Larsen av Risør en tur ute med båten sin og kom hjem bare et par dager etter.

Det bedrøvet ham at Hans F. Petersen var dratt avsted, men trofast begynte han straks en slags misjonsvirksomhet, --- den første fra et lokal-medlem av Kirken i Norge. Ingen av de tre medlemmer av Kirken i Risør hadde prestedømmet på denne tiden, men de holdt regelmessige møter hver søndag, holdt bønn og leste av Bibelen og Mormons bok og samtalte med hverandre.

Til disse hjemlige andakter møtte også en skipper ved navn Henrik Evensen. Han ble siden kalt som misjonær. Men det kom flere og flere til disse møtene, det hjalp da også godt at Svend Larsen gikk rundt og samtalte med

folk, delte ut skrifter og forsøkte å selge de numre av Skandinaviens Stjerne som han regelmessig mottok fra Danmark.

Hele vinteren gikk på denne måten, av og til oppkvikkert etter diskusjoner medpresten, av og til i harnisk over hans venn redaktøren av Østerrisørs Tidende --- som tok inn mange smedeskrifter om ham og De siste dagers hellige.

Og så begynte folk å arbeide mot ham, han ble utsatt for hånlige tilrop og steinkast, og det tok på hans humør. Politimesteren så seg også nødsaget til å gjøre forsøk på å få Svend Larsen til fornuft, og en aprildag 1852 sendte han bud til ham om å møte frem til forhør. Budet besto av fire politikonstabler --- som alle var redd den svære og kraftige skipper.

Adressetidende for Brevig for den 17. april 1852 forteller:

Morgenbladet inneholder en fremstilling av prost Wettergreen og kateket Holm i Risør angående mormonernes fremskritt i denne by. En ser derav at de tidligere skildringer har vært særdeles overdrevne. Det viser seg at inntil 2. april har i alt 7 personer utmeldt seg av Statskirken, at de mange som har hørt på de mormonske foredrag for størstedelen har gjort det av nysgjerrighet, --- og når en anonym i en tidligere oppsats i Morgenbladet ytret: om hele Tangens innvånere kan en på enkelte unntak si at troen hos dem som ikke allerede er blitt mormonere, vakler --- har han gjort unntagelsen til regel da, omom enkelte 5 - 6 personer ved mormonernes påvirkning har vært engstelige i tvil og grublerier, dette dog langt fra er alminnelig. At det med så liten fremgang ikke kan ha organisert deres hierarkiske system er en selvfølge, men uviljen mot dette uvesen har gitt anledning til noen opptøyer mot mormonerne, hvilke opptøyer har fremkalt politiets mellomkomst og som til sist ble av den natur at de har foranlediget anlegg av justissak som ennå pågår."

Dette med at sju personer hadde meldt seg ut av Statskirken har sin spesielle grunn i at det var fortalt Svend Larsen at Dissenter-loven tillot dannelsen av en egen menighet når seks personer meldte seg ut av Statskirken og søkte om tillatelse til å danne eget samfunn. Dette stemte ikke med fakta, men de gjorde nå likevel det de mente var riktig: Svend Larsens hustru, Caroline Mathilde, --- John Olsens hustru, Johanne, --- Henrik Evensen og hans hustru, Serine, meldte seg alle ut av Statskirken. Svend Larsen vendte seg så til byfoged Engebret Finne og ba om bistand til å få sendt til rette vedkommende en søknad om anerkjennelse som kristne dissenter; dette var det første forsøk på å få myndighetene til for alvor å ta seg av De siste dagers helliges sak.

B. Hans Peter Jensen

ble født i Ny Hagestad, ved Holbæk på Sjælland, den 3. mars 1815. Han var først medlem av baptist-menigheten, men ble den 27. oktober 1850 døpt i Aalborg av George P. Dykes. Forfølgelsene mot ham begynte straks; hans hjem ble ødelagt, han selv nesten slått ihjel flere ganger. Men dess sterkere ble hans vitnesbyrd, og det var ingen tilfeldighet at han sammen med Johan A. Åhmanson ble valgt til å gjøre forsøk på å pløye nybrottsland i Norge. Under konferansen i København den 20. – 22. februar 1852 ble han av Erastus Snow ordinert til høyprest og ble videre kalt til 2. rådgiver i presidentskapet for Kirken i Skandinavia.

Og endelig, torsdag den 10. juni 1852 kom Hans P. Jensen og Johan A. Åhmanson til Brevik. Straks de hadde fått fotfeste på stedet, tok de til å dele ut skrifter, innlede samtaler og holde forsamlinger, og allerede den 12. juni 1852 sto en artikkel om dem i Adressetidende for Brevig:

"Med en her i byen hjemmehørende skipper ankom i går fra Aalborg hvor fra vi minnes også Østerrisør fikk sine utsendinger, kanskje endog de samme, to mormonere, for her i egnen å vinne proselytter. -----

Vi er også kommet i besittelse av noen skrifter som de medfører og vil utdele blant folket: En sannhets røst til de oppriktige av hjertet, av E. Snow. Likeså et annet skrift, og en samling av hellige lovsanger og hymner til bruk i Jesu Kristi kirke av De siste dagers hellige, hvori er tilføyd Kirkens artikler utgitt i Amerika.

----- Vi slutter for denne gang denne artikkel kun med en oppfordring til vårt politi om dette vil, som byfogeden i Østerrisør, ta de nødvendige forholdsregler om de gode herrer mormonerne foranstalter utilbørlige forsamlinger som sikkert sådanne skuespill som neddyppelse av voksne mennesker i vannet vil foranledige, da bademesteren ifølge den 21. artikkel i mormonisme-lærdommen selv skal stige ned i vannet med det menneske som har fremstilt seg til dåp og si: Med fullmakt fra Jesus Kristus doper jeg deg o.s.v.

Vi oppfordrer stedets sokneprest til med kraft å tre frem og anvende alle de midler som ad overbevisningens vei står til hans rådighet for å rive de unge lærere ut av deres villfarelser og forøvrig gjøre dem uskadelige for den menighet hvis sjelesørger han er kalt til å være.

De ankomne mormonere, som formodentlig er prester eller biskoper i mormonkirken ifølge den 10. artikkel, fører et glatt språk og er som det ser ut til forresten skikkelige mennesker; men så heter det dess mer å være på sin post mot deres snakk. Den ene av disse mormonprester er en kopper- eller smedmester Jensen, den andre en bokbinder, et ganske ungt menneske.

Vi skal senere om det er nødvendig, som Gud forby, bestrebe oss for etter de oss foreliggende skrifter å meddele innholdet derav for å gjøre det innlysende hvilken vrang og forblommende lære de fører. Men Gud være lovet, her i Brevik har vi hittil ikke kjent noe til de opptøyer som de siste bevegelser, såvel religiøse

som politiske, kommunistiske og sosialistiske har avstedkommet, og vi håper fremdeles for våre brave Breviks folk å skulle bli befridd derfra. Vi ber innstendig, og legger en kjærlig formaning og advarsel dertil, dere gode mormonprester, om at dere vil la oss være ifred. Dere har aldeles ikke noe bedre å by oss enn det vi har, og hvormed vi befinner oss vel."

Den 16. juni 1852 hadde samme avis mer å fortelle:

"Vi har ikke noe imot fri religionsøvelse, at enhver dyrker sin Gud som han best må og kan, men denne Gudsdyrkelse kan aldri bestå i en forfølgelse av andres enn si Statskirkens bekjenneres tro."

En rekke artikler så dagens lys i årene som fulgte; f. eks. i:
Christianiaposten 1852 nr. 1424 og nr. 1508. --- 1856 nr. 2635.
Morgenbladet 1852 nr. 330 og nr. 354. --- 1853 nr. 19. --- 1854 nr. 94. --- 1855 nr. 54. Nr. 65. --- 1859 nr. 298 og nr. 299.
Moss Tilskuer 1852 nr. 77 og nr. 78.
Aftenbladet 1859 nr. 41.

Den 19. juni 1852 ble Svend Larsen ordinert til eldste. Den 25. juni døpte Johan A. Åhmanson seks personer, og Hans P. Jensen ordinerte John Olsen og Henrik Evensen til prester, og Svend Larsen fire barn ble velsignet.

Svend Larsen var godt økonomisk stilt, og da Hans P. Jensen spurte ham om det ikke kunne la seg gjøre å få kjøpt en større båt som de også kunne nytte på sine misjons-reiser, svarte han begeistret ja, og reiste over til Fredrikshavn hvor han kjøpte en glimrende losbåt for den rimelige pris av fire hundre spesidaler (1600 kroner). Denne ominnredet han som en liten lystjakt og ga den navnet Zions Løve. Han heiste en hvit standart påmalt en løve som holdt en gyllen hellebard --- der det var plasert et strålende øye, under det hele sto bokstaven Z (for Sion) i blå farger. Det hele symbol skulle være styrke og lys kommet fra Sion til alle nasjoner.

Den 16. Juli 1852 ble den første gren av Kirken i Norge organisert. At det ble Risør som fikk den ære er nesten selvfølgelig. Misjonærene Jensen og Åhmanson hadde nå døpt enda flere, slik at Risør gren ble organisert med atten medlemmer. John Olsen ble ordinert til eldste og fikk kallet som grens-president.

De første atten medlemmer i den første gren organisert i Norge var:
Svend Larsen --- John Olsen --- Petter Adamsen --- Henrik Evensen --- Serine Evensen --- Johanne Olsen --- Marie Elisabeth Henriksdatter --- Caroline Secilia Larsdatter --- Ane Fredriksen --- Aamun Olsen --- Caroline Mathilde Larsen --- Ane Kirstine Larsdatter --- Ingeborg Marie Jensdatter --- Helge Olsdatter --- Ingeborg Paulsdatter --- Lars Johnsen --- Gunild Johnsen --- Johane Marie Olsen.

Allerede i mars hadde John Olsen sendt inn en søknad til byfogeden om å bli godkjent som forstander for en gren av Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige i Risør.

(Men han ville ikke avlegge den ed som Dissenterloven bestemte, nevnt i paragraf 2:)

"De i foregående paragraf nevnte prester eller forstandere skal, innen de i sådan egenskap anerkjennes, for stedets sivile øvrighet godtgjøre, at de av vedkommede samfunn er antatte, samt derhos til samme øvrighet inngi en skriftlig ed eller forsikring som går ut på at de i deres bestilling vil holde seg statens lover etterrettelige og være sannhet og plikt tro, i hvilken henseende de er ansvar like med statens embetsmenn underkastet.—"

De første Siste dagers hellige i Norge hadde den mening at det var imot Guds ønske at menneskene skulle avlegge eder, og John Olsen ville derfor avgi løfte ifølge Dissenterlovens paragraf 10:

"De hvis trosbekjennelse ikke tillater ed under noen form, avgir i de tilfeller hvori ed kreves, løfte eller bekreftelse på den måten som Kongen bestemmer, hvilket skal tas til følge som om ed av dem var avlagt. De hvis trosbekjennelse ikke tillater ed i den form som er bestemt for Statskirkens medlemmer, avlegger den i sådan form som Kongen bestemmer."

Søknaden ble via fylkesmannen sendt til Kirke departementet.

Den 17. juli 1852 forlot eldstene Jensen og Åhmanson og Svend Larsen Risør med kurs for Brevik. Her tok de straks fatt på misjonsarbeidet, og da interessen viste seg å være stor forsøkte de å leie et eller annet lokale hvor de kunne holde offentlige møter. Det var ikke mulig å oppdrive et slikt hverken hos Statskirkens presteskap, de lokale by-myndigheter eller hos noen dissentermenighet. Men en privatmann, Jørgen Christersen, lot dem få leie et lokale i den øverste etasje i et hus som lå i den sentrale del av byen.

Besøket her var stort, og alle i byen var innom der før eller senere, det møtte også opp prester og offentlige embetsmenn. Alle møter ble holdt under full orden og ingen forstyrrelser av nevneverdig art viste seg. Da alt virket tilfredsstillende, besluttet Hans P. Jensen at Johan A. Åhmanson kunne arbeide en tid alene i Brevik mens han selv og Svend Larsen tok en tur til Fredrikstad for å se til de to medlemmene Kirken hadde der.

Zions Løve var nå helt istandgjort, og den 22. juli 1852 forlot de Brevik. Båten viste seg å være en hurtigseiler. De kom dagen etter til Fredrikstad, og ble behagelig overrasket ved å finne en ny misjonær som var utsendt fra Danmark for å gjøre forsøk på å opprette en gren her. Fredrikstad hadde på denne tid to medlemmer, skipper Svend Peter Larsen og hans hustru Berthine Randine, som før omtalt var blitt døpt i Danmark.

Den nye misjonær var Jeppe J. Folkmann fra Bornholm Han var prest og hadde allerede oppholdt seg noen uker i Fredrikstad og fått innpass flere steder. De to ankomne fra Brevik ble vennlig mottatt i skipper Svend Peter Larsens hjem i Vaterland like i utkanten av byen.

De nølte ikke med forkynnelsen, og den 24. juli 1852 ble det første møte holdt hos en gartner Jacob Jensen, som bodde i nærheten. Møtet ble betraktet som vellykket, og den store forsamling som var møtt frem samtalte alvorlig og interessert med dem.

Søndag den 25. juli 1852 ble et møte holdt i Emil Larsens hjem. Han var en bror av skipper Svend Peter Larsen og bodde også i Vaterland. Om kvelden samme dag oppsøkte misjonærene en forsamling som ble holdt av de såkalte Kirketroende, deres arbeid besto i å vekke mer levende tro og aktiv kirkelig innsats.

Misjonærene ble først avvist, og døren ble lukket igjen for dem. Men de innenfor må ha diskutert forholdet nokså kvikt, for ikke lenge etter ble døren igjen åpnet, og da misjonærene fremdeles sto i nærheten, ble de invitert inn og fikk også lov til å holdt tale til forsamlingen Hans P. Jensen søkte da å påvise de ting innenfor Statskirken som ikke stemte overens med Bibelens lærdommer. Dette gikk så hardt inn på noen av dem som var til stede at de avbrøt ham lenge før han fikk snakke ut. Især var husets frue ytterst oppbrakt.

Men flere av de andre som var til stede ville gjerne høre mer, og det ble derfor straks ordnet med et nytt møtested hos en nabo som åpnet hjemmet sitt for misjonærene; hans navn var Guttorm Baardsen. Her fikk misjonærene full anledning til å legge frem evangeliets læresetninger. Og så overbevisende virket det hele at flere av de Kirketroende straks fikk et vitnesbyrd og ba om å bli døpt.

Fem personer ble døpt samme kveld, og etter denne dåpshandling ble et nytt møte holdt og Fredrikstad gren ble organisert med sju medlemmer den 25. juli 1852, og lederen av de Kirketroende, Johan Johansen, ble ordinert til prest og ble innsatt som grens-president.

Misjonærene sendte den 28. september 1852 et brev til fylkesmannen for Østfold, Christian Birch-Reichenwald, hvor de fortalte at de i følge Dissenterlovens paragrafer hadde organisert en gren av Kirken i Fredrikstad, med Johan Johansen som forstander. De ba om at dette måtte bli godkjent av de offentlige myndigheter. Dette ble imidlertid ikke innvilget, hva den senere utvikling viste.

Den 26. juli 1852 ble ytterligere tre personer døpt, og om morgenen den 27. juli tok Hans P. Jensen og Svend Larsen farvel og seilte tilbake til Brevik; de hadde tatt Jeppe J. Folkmann med seg forat Johan Å. Åhmanson kunne ha en medhjelper. Og da Hans P. Jensen og Svend Larsen sist i juli måned seilte over til Danmark, ble de to alene tilbake, og Johan A. Åhmanson fikk kallet å være leder av misjonen i Norge.

Zions Løve kom med sine to passasjerer til Aalborg den 31. juli 1852, akkurat tidsnok til at de fikk overvære en konferanse der den 1. – 3. August. Deretter seilte de videre med kurs for København og hadde da med seg lederne for Den skandinaviske misjon, John E. Forsgren (midlertidig innsatt), Willard Snow (senere president), Christian J. Larsen og endel andre danske Hellige som i likhet med dem selv skulle overvære misjonens general-konferanse i København.

Konferansen tok til den 12. august 1852, og på et av møtene fortalte Hans P. Jensen om sin misjon til Norge. Hans begeistring og optimisme var så stor at han følte til å erklære at av de tre skandinaviske land ville Norge være det som skulle komme til å vise de beste frukter, og hans mening var at halvparten av Breviks innbyggere ville komme til å bli medlemmer av Kirken.

Det gikk imidlertid ikke slik, men konferansen ble i hvert fall så oppmuntret ved denne rapport at den bestemte seg for å sende en rekke nye misjonærer til Norge. Det ble også besluttet å oppta Norge som en del av Den skandinaviske misjon, og lørdag den 14. august 1852 ble Norge oppholdt som Brevik Konferanse. Det var nok Hans P. Jensens uttale om forholdene i Brevik som gjorde at det ikke ble Risør eller Fredrikstad som ble konferansens navn.

Den første lederen for misjonen i Norge som ble kalt fra hovedkvarteret, ble den unge og prøvede Christian J. Larsen (død i Logan i 1915, han var da patriark), og misjonærene som skulle følge ham ble: Svend Larsen, Peter Beckstrøm, Ole Olsen og Johan F.F. Dorius, disse var eldster. Dessuten også prest Christian Knudsen (senere kjent som Christen Nielsen) og lærer Niels Hansen, Johan F.F. Dorius var kalt som misjonær til Island, men skulle reise via Norge hvor han kunne være en tid før han reiste videre til sitt bestemmelsessted.

Torsdag den 2. september 1852 seilte misjonærene med Zions Løve fra København, gikk innom Aalborg for noen dager og satte så kurs for Norge, deres hensikt var å seile til Brevik.

Hans P. Jensen kom ikke mer til Norge. Under konferansen i København ble han oppfordret til å selge sitt jernstøperi og fabrikk i Nørre-Sundby så at han mer kunne ofre seg for misjonen i Danmark. Han var rådgiver i presidentskapet og ble dessuten kalt som omreisende og ledende eldste for misjonen og misjonærene, og dette krevde hele hans tid.

Hans P. Jensen begynte sitt selvstendige sivile yrke med et lite smieverksted, på kort tid fikk han opparbeidet foretagendet slik at han nå beskjeftiget om lag etthundre menn. Hans nidkjærhet for evangeliet kjente ingen grenser, og han solgte alt sammen. Han var en særs gavmild mann og ytet misjonen mange penger, ikke minst fikk emigrasjonsfondet stor støtte av ham (et fond bestående av pengegaver til bruk for ubemidlede medlemmers emigrasjon), og han underholdt tre familier i Aalborg mens deres forsørgere var på misjon, han betalte husleien for menigheten i Aalborg og besørget privat nitten personers reiseutgifter for emigrasjon, o.s.v.

Da misjons-president Willard Snow i august 1853 ble svært syk, tok Hans P. Jensen og Peter O. Hansen ham med seg og seilte over til England, President Willard Snow døde underveis (den 21. august) og hans legeme ble senket i havet, og de to reiste videre til England for å gi rapport.

John van Cott ble kalt til å overta ledelsen av Den skandinaviske misjon og Peter O. Hansen og Hans P. Jensen ble kalt som hans rådgivere; de kom til Danmark den 4. september 1853 og fikk på kort tid orden igjen over hele misjonen.

Hans P. Jensen virket nå bare noen måneder i Danmark, forfølgelsene mot ham personlig økte til de grader at det ble fare for hans liv. Han så slutten

på sin travle misjon, og immigrerte i slutten av året sammen med sin familie og andre til Utah.

I Amerika virket han like utrettelig som i Skandinavia, han mottok gjennom tiden ansvarsfulle stillinger, og døde i sitt hjem i Brigham City den 29. mai 1883.

C. Nye forsøk.

Etter at Hans P. Jensen og Svend Larsen var seilt avsted til Danmark, ble Johan A. Åhmanson og Jeppe J. Folkmann tilbake i Brevik og utførte et misjonsarbeid som fikk de lokale aviser til å fornye sine angrep mot De siste dagers hellige.

Misjonærene hadde kontrakt med eieren av den sal de leide, og skulle betale førti spesidaler året. Her holdt de to møter hver søndag og ett møte hver tirsdag og onsdag. Mindre møter ble holdt i private hjem ellers i uken, og de strakte sin virksomhet frem til Skien og alle steder mellom der og Brevik.

Mandag den 9. august 1852 ble de første fire døpt i Brevik, det var Knud Larsen og hans hustru Bertha Katrine, og Iver Mikkelsen Uglestad og hans hustru Susanne.

Det lot til at enkelte medkristne i misjonærene så en alvorlig sjels-fare, for en lørdag kveld samlet om lag tretti personer seg i skolehuset og under byfogedens presidium skrev de et brev med oppfordring til prost Frederik Rohde om å "komme herud for at erkyndige sig om tilstanden her paa Stedet og om muligt tilveiebringe Fred og Ro ---".

Søndags-Gudstjenesten i Statskirken var særs vellykt påfølgende søndag, kirken var helt fylt. Og etter Gudstjenesten økte menneskemengden. Trass i den korte tiden ryktet hadde å spre seg på, kom det bare fra Eidanger sokn om lag ett hundre mennesker, og det strømmet folk til fra Stathelle og Bamble og flere andre steder. Foredraget mot De siste dagers hellige skulle foregå kl. 16, og Rådhusalen som rommet tre hundre mennesker var overfylt lenge før denne tid, og utenfor sto seks til sju hundre personer som ikke kunne slippe inn. Det ble pastor Ole Nielsen som fikk oppgaven å holde talen.

Straks etter hans foredrag skyndet alle seg over til møtehuset hvor misjonærene holdt sitt møte; det var Johan A. Åhmanson som holdt talen.

Da det noen dager etter ryktes at det var utført dåp, ble noen av byfolket oppirret. Endel arbeidere fra etpar større bedrifter hadde snakket om dette og blitt enige om å få en slutt på virksomheten til de to misjonærene. Da byfogeden kom tilbake etter en tur til Langesund, ble han fulgt av en flokk arbeidere på om lag etthundre og femti som ba om tillatelse til å drive misjonærene ut av byen. Byfoged Søren Martin Blom var en sindig mann og sammen med endel andre av byens mer rolige borgere fikk han stagget dem, men måtte love å innberette saken til fylkesmannen.
(Christianiaposten for 1852, nr, 1424.)

Johan A. Åhmanson og Jeppe J. Folkmann ble så innkalt til forhør den 24. august 1852; her ble det dem forbudt å preke og døpe inntil nærmere beskjed kom fra fylkesmannen. De var siktet etter straffelovens kapittel 8 - 1:

"Hvo, som forhaaner eller bespotter Guds hellige Ord eller Sakramenter, eller iøvrigt driver Spot med Statens offentlige Religion, ansees med Fængsel eller Bøder, men hvis det sker i Trykt Skrift med Fængsel eller Strafarbeide i femte Grad." (6 måneder inntil 3 år.)

og etter Dissenterlovens paragraf 17:

"Enhver som ved anvendelse av beveggrunner som står i strid med den alminnelige sedelighet, ved løfter om timelige goder, ved bedragerske midler eller ved trussel søker å bringe noen over fra en tros-bekjennelse til en annen, blir for så vidt ikke gjerningen i øvrigt medfører høyere straff, å straffe med bøter, og i gjentakelsestilfelde med fengsel eller bøter.

Misjonærene fikk den 3. september 1852 fylkesmannen for Telemark, herr Hans Jørgen Christian Aall, i tale. Han lovet å hjelpe dem med en søknad som ble forfattet av Åhmanson, hvori det ble bedt om fri religions-utøvelse for De siste dagers hellige. Dette var andre gangen en slik søknad ble sendt til myndighetene

Misjonærene ble anmodet om ikke å utføre noen prestelige handlinger inntil svaret på søknaden kom.

De organiserte imidlertid Brevik gren søndag den 5. september 1852 med åtte medlemmer. Knud Larsen ble ordinert til prest slik at han hadde myndighet til å døpe, preke og forrette nattverden om misjonærene skulle bli arresterte. Likeså ble han innsatt som grens-president, en stilling han holdt til 1866 da han emigrerte.

Misjonærene dro så en tur til Gjerstad og holdt noen møter der, likeså flere steder i Bamble. Fra Bambles foged, Arel Qvinsgaard, innlöp et brev om dette til byfogeden i Brevik, og det resulterte i at de to ble arrestert og satt i fengsel den 7. september 1852. Dette var den første fengsling av Kirkens misjonærer i Norge.

De satt i fengsel i fire dager, og ble tilsagt frihet mot at de undertegnet en erklæring om ikke mer å utøve prestelig gjerning der i fylket inntil deres sak var blitt avgjort av myndighetene. De besluttet å gå med på forlangendet, og ble løslatt den 11. september 1852.

Gemyttene i Brevik var nå i kok, og det var uttalt at man ville drepe den første misjonær som satte sin ben i byen. Det var en trusel, men selv om den ikke ville bli noe mer, var hele atmosfæren ubehagelig, og de to misjonærene besluttet seg til å reise bort fra stedet en tid.

Tidlig om morgenen den 12. september 1852 gikk de ombord i en pram som ble rodd av bror F. Andreassen, for å ta over til en familie de kjente. På veien utover så de til sin store glede Zions Løve komme seilende. De hadde for så vidt ventet den, men visste ikke sikkert når den ville komme. De fikk praiet båten og gikk om bord.

Misjonærene fra Danmark ble overrasket og glade for dette møte, de tok inn til en stille vik og holdt et rådsmøte der.

Datoen, den 12. september 1852, står således som Den norske misjons spesielle dato for det første prestedømmemøte i Norge.

Det ble her avgjort å la Johan F.F. Dorius forsøke seg alene i Brevik, alle de andre skulle dra over til Fredrikstad og der få sine arbeidsområder beskikket.

De seilte så inn til et lite sted ved Brevik og holdt et møte om kvelden for de medlemmer som bodde i nærheten. Neste dag ble to nydøpte bekreftet og tre barn velsignet. Zions Løve satte så kurs mot Fredrikstad mens Johan F.F. Dorius ble etterlatt som en helt fremmed i Brevik.

Misjonærene kom til Fredrikstad den 14. september 1852 og holdt samme kveld et møte der. Her ble det bestemt at Peter Beckstrøm og Christian Knudsen skulle ha Fredrikstad og omegn som misjonsområde, mens Ole Olsen, Jeppe J. Folkmann og Niels Hansen skulle dra østover for å åpne nye misjonsmarker.

Ugeblad for Fredrikstad, Sarpsborg og Omegn, av den 15. september 1852 anmelder at:

"Hertil er nu ankommet 9 Mormoner, 8 mand og 1 Fruentimmer i en Jagt fra Brevig, deriblandt de bekjendte Mormonprædikanter Åhmanson og Folkman, der er løsladte af Fængslet i Brevig under den Betingelse at de ikke skulde prædikke eller døbe der i Amtet. ---"

Christian J. Larsen, Johan A. Åhmanson og Svend Larsen seilte dagen etter over til Risør for å se til medlemmene der. De ble i Risør i åtte dager, holdt ti møter og døpte sju personer. På tilbakeveien til Fredrikstad gikk de innom Brevik, og fant forholdene her tålelige --- selv om det ble endel småspetakkel på noen møter som de holdt. I Risør hadde de kalt en ny misjonær, skipper Henrik Evensen, som de lot være igjen i Brevik sammen med Johan A. Åhmanson, mens de andre tre seilte videre til Fredrikstad.

Under møtet som ble holdt i Fredrikstad den 14. september 1852 forfattet misjonærene en tredje søknad til myndighetene om dissenterrettigheter. De syntes at det dro ut med svaret, og forfattet en fjerde søknad den 11. oktober 1852, og sendte Svend Larsen og Emil Larsen inn til Oslo med den for at man kunne få levert skrivelsen til Kongens bemyndigede. Peter Beekstrøm hadde før vært i Oslo en tur, men fikk ikke adgang til noen av Regjeringens medlemmer som han ønsket å snakke med, Men søknadene hørte man ikke noe mer til, --- de forsvant kanskje fordi myndighetene i de samme dager hadde bestemt seg for å behandle problemet De siste dagers hellige.

Den 13. oktober 1852 ble et møte holdt hos Emil Larsen i Vaterland, Fredrikstad, og til dette kom også en teologisk kandidat Kjærulf som hadde innhentet myndighetenes tillatelse til å tale i mot De siste dagers hellige hvor han enn måtte påtreffe dem.

Byfogeden i Fredrikstad, Johannes Henrik Berg, kalte alle misjonærene til seg og anmodet dem innstendig om å slutte med sin virksomhet, hvis de ikke etterkom dette ønske ville de bli arresterte. Deres kallsbrev ble tatt fra dem, og da de også måtte levere fra seg sine pass, ble deres bevegelsesfrihet sterkt avgrenset. Til dette kom så et veld av avisartikler som stadig øste olje på ilden, dessuten presteskapets formanende advarsel privat og fra prekestol.

Den 14. oktober 1852 var Christian Larsen, Svend Larsen, Jeppe J. Folkmann og Niels Hansen på vei et stykke utenfor Fredrikstad for å besøke noen medlemmer der. På veien møtte de en person som etter å ha sett nysgjerrig på dem, gikk bort til dem og innledet en samtale.

Da han fikk opplyst at de var Siste dagers hellige, ba han dem om å følge ham tilbake til Fredrikstad da de kunne anse seg som arresterte. Men da misjonærene ikke fant noen grunn for arrestasjonen, avsto de høflig mannens anmodning og tok avskjed med ham i all gemyttlighet.

Misjonærene besøkte en familie i nærheten, men det varte ikke lenge før en sønn av stedets foged kom til stede sammen med tjue bønder, for å arrestere misjonærene. De fikk da vite at den mannen som de før hadde nektet å la seg arrestere av, var fylkesmann Christian Birch-Reichenwald.

Christian J. Larsen hadde av fogeden i Fredrikstad fått et skriftlig bevis på at hans pass var innlevert på politistasjonen der, og av den grunn fikk han gå. Svend Larsen var norsk og behøvde ikke noe pass, men de trodde ham ikke, dog fikk han lov til å gå til Vaterland og se til båten som lå ved kaien der, mot at han dagen etter meldte seg på politistasjonen. De andre hadde sine pass liggende i Moss som de skulle til dagen etter, men de ble heller ikke trodd, og ble derfor satt i arrest.

Den neste dag ble alle misjonærene fengslet; også Johan A. Åhmanson som var i Risør ble sendt til Fredrikstad. I arresten i Fredrikstad satt således: Christian J. Larsen, --- Svend Larsen, --- Johan F.F. Dorius, --- Peter Beekstrøm, --- Johan A. Åhmanson. De andre: Ole Olsen, --- Christian Knudsen, --- Jeppe J. Folkmann, ble plasert i et fengsel på Elverøy. Stort sett fikk fangene pen behandling, godt stell og god mat og temmelig utstrakt frihet. De fikk ta imot besøk, fikk lov til å skrive, synge og samtale med besøkende om religiøse emner. Det som bekymret dem, var om misjonsarbeidet stagnerte, derfor ordinerte de noen besøkende medlemmer til prester og eldster, så at disse i stillhet kunne ivareta Kirkens vekst og tarv.

De prekte også for sine medfanger om evangeliet og en skipskaptein J. A. Jensen som var satt inn fordi han var metodist og hadde virket litt for ivrig, fikk et vitnesbyrd om evangeliet og ble døpt senere.

Det ble stadige forhør, uke etter uke, måned etter måned. Ikke før var den ene instans ferdig med sine betenkeligheter før neste fikk den til behandling, og misjonærene appellerte den ene dom etter den andre, og så lenge dette pågikk måtte de bli i fengslet. De fleste satt om lag sju måneder i fengsel ved denne anledning.

Den 5. desember 1852 ble Peter Beckstrøm løslatt, grens-president Johan Johansen og bror Emil Larsen hadde kausjonert for ham. Hensikten

var å få ham ut for å styrke vitnesbyrdet hos medlemmene, og ellers undersøke forholdene.

Dagen etter fikk Christian J. Larsen og Johan F.F. Dorius adgang til å besøke Kirkens medlemmer i Fredrikstad under ledsagelse av en politibetjent. Slike småturer fikk misjonærene noen ganger tillatelse av politiet til å foreta, og det hendte også at de fikk lov til å holde en liten tale til medlemmene, og politiet så igjennom fingrene med at nattverden ble utdelt. Oppasseren, J. Fjeldstad, og hans sønn viste seg svært vennligsinnet og inviterte nå og da misjonærene til middag, Johan A. Åhmanson ble siden gift med en datter av oppasser Fjeldstad.

Julen 1852 ble feiret i fengslet med besøk av Kirkens medlemmer, og høytiden ble tross alt en oppmuntrende festtid for alle.

Svend Larsen ble mer og mer utålmodig og lengtet ut av fengsel. Usikkerheten med hensyn til hvordan stillingen var i Risør, Brevik og omegn gjorde meget til at han i mars 1853 skrev til fylkesmannen, --- som fant at anklagepunktene mot ham var av slik art at det igrunnen ikke kunne være noe i veien for at han ble løslatt, og den 16. mars 1853 ble han kalt frem for byfogeden og vist et brev fra fylkesmannen der de vanlige vilkårne for løslatelsen ble fremholdt.

Svend Larsen besøkte øyeblikkelig alle medlemmer av Kirken i nærheten, han oppsøkte likeså misjonærene som satt fengslet hos lensmann J.F.D. Printz på Elverøy. Etterpå bestemte han seg like godt for å besøke Oslo og prøve litt misjonering der, og er sikkert den første som utførte en misjon til hovedstaden. Rett nok hadde andre før ham vært i Oslo, men ikke i den hensikt å virke som misjonær.

Etter et par ukers virke i Oslo kom han tilbake til Fredrikstad og fant til sin glede at Christian J. Larsen var løslatt fra fengslet. Denne hadde først rådført seg med de ledende i København, etterpå søkte han om frihet inntil saken var prøvd for Overretten, --- og denne fikk han på de vanlige betingelser.

Den første konferanse som ble holdt i Norge tok til den 6. april 1853 på gården Ingulsrød noen kilometer utenfor Fredrikstad den gang. Etter denne dro Svend Larsen hjem til Risør, der han straks tok fatt på misjonsarbeidet.

Underretten i Tune hadde den 1. mars 1853 dømt misjonærene til en bot på åtte spesidaler hver. De var anklaget for å ha preket, døpt og utdelt nattverden. Underretten var kommet til at De siste dagers hellige ikke kunne bli beskyttet gjennom Dissenterloven, de måtte derfor bli å dømme etter de gamle lovregler, i første rekke Norsk Lov 6-1-4 og Forordning av den 22. oktober 1701 kapitel 2 post 1.

Denne dommen ble anket til Kristiania Stifts-Overrett, som allerede den 4. april 1853 avsa sin dom, --- som i det vesentlige var en stadfestelse av Underrettens dom, men med den forandring at De siste dagers hellige måtte bli å godta som dissenter. At mulkten ble opprettholdt skyldtes at retten var kommet til at misjonærene måtte straffes for overtredelse av Dissenterlovens paragraf 2, som sier at misjonærene

"--- innen de i sådan egenskap anerkjennes, for stedets sivile øvrighet godtgjøre, at de av vedkommende samfunn er antatte ---"

Misjonærenes kallsbrev var imidlertid ikke godtatt før de begynte sitt misjonsarbeid, og dette var altså etter loven straffbart. Mulig at historiens forløp ville ha blitt en annen om misjonærene dengang hadde godtatt Overrettens dom, den var jo i virkeligheten svært gunstig og ga gode håp for fremtidig anerkjennelse.

Av det materiale som foreligger synes det somom det var fylkesmann Christian Birch-Reichenwald som appellerte Overrettens dom til Høyesterett, men om dette skjedde etter misjonærenes påtrykk eller om fylkesmannen hadde en egen mening om hvordan det hele burde legges opp, kan ikke helt sikkert fastslås. Misjonærene hadde i sin 5. søknad til myndighetene om fri religionsutøvelse nevnt at de ville holde Guds lov fremfor landets om disse to kom i samvittighets-konflikt med hverandre, mulig svaret på problemet nevnt ovenfor ligger gjemt her.

Etter bevilling ble så saken sendt til endelig avgjørelse i Høyesterett, men før denne dommen forelå tilbød fylkesmannen misjonærene frihet mot at de var villige til å avstå fra sin virksomhet inntil avgjørelsen forelå. Misjonærene lovet å ta så mye hensyn til denne oppfordring som deres tro kunne tillate, og i et gjensvar av den 3. mai 1853 godtok merkelig nok fylkesmann Birch-Reichenwald dette, --- og misjonærene ble løslatt den 5. mai 1853.

De dro alle rett til grens-president Johan Johansen og ble mottatt med all hjertelighet, jubelen ville nesten ingen ende ta, og et særs oppkvikkende møte ble holdt samme kveld.

En alvorlig og intelligent mann hadde besøkt misjonærene ofte i fengslet. Han eide en forretning i Fredrikstad, men hadde før vært skolelærer. Hans utdannelse var god og kom godt med når misjonærene ønsket opplysninger eller råd i spesielle saker. Første gang han besøkte misjonærene var i november 1852, først av nysgjerrighet, men snart av interesse som etter hvert vokste til kunnskap og et sterkt vitnesbyrd om evangeliets sannhet.

Det var Carl Widerborg, født i Gøteborg den 11. mai 1814. I januar 1853 reiste han inn til Oslo og snakket med medlemmer av Kirkedepartementet for å få disse til å gjøre noe i positiv retning for De siste dagers hellige.

Det lykkedes Svend Larsen å døpe Carl Widerborg den 4. mars 1853, og dagen etter var den døpte i fengslet og ble der ordinert til prest. Sammen med Peter Beckstrøm, som også var svensk født, begynte han nå en ivrig misjonsvirksomhet; og ettersom han var en vinnende personlighet med et utmerket organ og stor taleferdighet, gjorde han da også inntrykk. Peter Beckstrøm ble igjen arrestert den 28. april 1853, men Carl Widerborg arbeidet videre sammen med aktive medlemmer av Kirken, slik at medlemstallet i Fredrikstad faktisk var fordoblet da misjonærene kom ut av fengslet i mai.

Carl Widerborg ble siden oversetter og medhjelper på kontoret i København, presiderte en tid over Den skandinaviske misjon, reiste til Ogden, Utah, men ble i 1864 kalt som leder for misjonen. Da han kom hjem til Ogden igjen etter denne misjonen, ble han plutselig syk og døde den 12. mars 1869.

Den 10. mai 1853 fikk Svend Larsen et overraskende besøk. Tre menn kom hjem til ham og presenterte seg som misjonærer i Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige. Det var eldstene Erik G.M. Hogan og Knud Pedersen (mest kjent som Canute Peterson). Begge var tre måneder før kommet til Danmark direkte fra Kirkens hovedkvarter i Amerika, og ble kalt til å virke i Norge --- de to første såkalte Sions-eldster. Den tredje som fulgte med var en dansk lokal misjonær, Carl C.N. Dorius. Også han skulle virke i Norge, og da hans bror, Johan F.F. Dorius, på det tidspunkt var i Brevik, reiste han straks dit. De to Sions-eldstene ble imidlertid i Risør og bodde hos Svend Larsen.

Svend Larsen og alle de andre Hellige følte det slik som om en frisk vestenvind strøk over landet, med nye impulser og ny kraft. Nyheter direkte fra hovedsenteret, og den personlighet og tro de nykomne var ikledd, virket stimulerende på alle.

Men nesten samtidig begynte en iherdig og konsentrert forfølgelse å opptre. Misjonærene fikk ikke gå i fred på gaten. Var det ille i Østfold, så var forholdene i Risør verre. Steinkast og skjellsord var ganske vanlig, og det manglet heller ikke på trusler og mer aggressiv holdning.

Svend Larsen klaget til byfoged Engebret Finne; denne lovet å ordne opp og sendte sin stedfortreder, underfoged Niels Juell, avsted for å dempe gemyttene. Men ettersom Juell selv hadde like god lyst til å delta i opptøyene som de andre, ble forholdene heller verre.

Så vendte Svend Larsen seg til prost Wettergreen og ba ham skape litt mer nestekjærlighet og orden blant sine troende barn ved å preke fordragelighet fra talerstolen. Prosten svarte at hans taler heretter ville bli som før. Så gikk Svend Larsen atter til byfogeden og poengterte at det ville skje noe drastisk fra hans side dersom ikke gemyttene nå lot ham og hans hjem og De siste dagers hellige få være i fred.

Byfogeden skrev øyeblikkelig en melding som gikk ut på at de som i fremtiden fornærmet eller øvde vold mot De siste dagers hellige for deres tros skyld, ville bli straffet.

Underfogeden, Niels Juell, fikk denne meldingen og beskjed om å lese den opp for folk over hele byen. For å vekke mer oppmerksomhet ble det besluttet å la en trommeslager gå foran ham i gatene så folk kunne komme frem fra husene og arbeidsstedene.

En politimann fikk ordre om å overvære alle møter og påse at det var ro og orden også der. På denne måte kunne misjonærene og medlemmene med politiets beskyttelse drive sin virksomhet i lang tid --- tross alle vedtak og lover for øvrig.

Skipper Svend Peter Larsen av Fredrikstad, som stadig var på farten med sin handelsskute, gikk innom alle de steder han kunne komme til; avisene forteller om ham fra alle kanter av Sør- og Vestlandet, Vi finner ham i Bergen sist i oktober 1852 der han riktig får utfolde seg med store foredrag og diskusjoner. Like før jul finner vi ham i Svelvik hvor han også gjorde seg bemerket, Fra Bergen melder avis ene at han var en hissigpropp som ikke

tålte motsigelser. Sist i en artikkel i Adresstidende for Brevig, for den 2. mars 1853 fortelles:

"----- Skredderen slapp hel og holden utav mormonerens klør. Senere har de et par ganger forsøkt på nye møter, men da stedets sokneprest her innfant seg ved disse, har de trukket seg ubemerket bort, og har siden i stedet boldt seg til den fornuftigere bedrift --- å selge gammel-ost.

Den omtalte skredderen var beredt til å la seg døpe, men ble hindret av folkemassen.

Fredrikstad Avis, for den 26, februar 1853 forteller:
(Først en salve til metodistene, så:)

"----- Enhver djevel regjerer i sin tid, sier et gammelt ord, og at dette er sannhet beviser noksom de her i byen foregående begivenheter, for neppe var metodist- urolighetene stanset, før mormonerne fremtrådte på skueplassen med alle deres forvirrende påstande og usammenhengende bibelfortolkninger og nye åpenbaringer. Undersøkelsene mot de her i byen og ved Tune sorenskriveri tiltalte og arresterte mormonere er nå endt og sak anlagt. --- I den senere tid er mange gått over til mormonismen og proselyttmakeriet er i full virksomhet."

Fredrikstad Ugeblad kunne den 4, mai 1853 kunngjøre at

"Mormonismen utbrer seg med en forbausende hurtighet i ønsøy, Glemmen og Tune."

noe som Sarpsborg Blad straks dementerer; i Sarpsborg var det på denne tid kun tre medlemmer av Kirken.

Adresstidende for Brevig hadde den 8. juni 1853 en notis om at De siste Dagers hellige nå også drev kvaksalveri. De hadde tillatt seg å salve noen syke så at disse ble helbredet.

En rekke østfold-aviser tok inn artikkel etter artikkel, fremst står vel Fredrikstad Avis (13. oktober 1852. --- 20. oktober 1852, --- 26. februar 1853. --- 6. mai 1853, --- 14. mai 1853, --- 2. Desember 1853) og Moss Tilskuer (15. september 1852, --- 2. oktober 1852, --- 8. oktober 1852, --- 12. oktober 1852, --- 8. november 1853), men også endel andre blad.

Sarpsborg Blad, som før dementerte ryktene om at Kirken hadde fremgang, må fortelle den 18. juni 1853 at

"Mormonerne gjør særdeles gode affærer i Fredrikstad og omegn med å vinne tilhengere for sine forbiommede religions-lærdommer, og ryktet vil ennogså vite at mer enn 50 allerede er gått over til deres fantastisk lære. Ja, frekkheten hos disse omstreifende dagdrivere skal enn også gå så vidt at de tillater seg å utstede trykte

døpesedler til dem som har vært enfoldige nok til å la seg fange i de av dem utkastede garn. Religionen er for disse omløpere blitt en ervervskilde hvortil rike gaver titt og ofte strømmer, surt ervervet ved de mindre opplystes svette og møye, så at Joseph Smiths utsendte apostler kunne i god ro og mak nyte denne verdens goder.

De omtalte "rike gaver" besto i de måltider med mat søsken kunne spandere på misjonærene, eller noen daler i ny og ne slik at misjonærene kunne få betalt leie av lokaler, reiser og trykksaker. Hva "ro og mak" angår, forteller f.eks. Fredrikstad Avis for den 15. juni 1853 om to misjonærer som var på tur i Onsøy og her ble utsatt for en noe

"--- mildere form for Lynsj-lov".

De skulle etter avisens referat å dømme ikke ha lidt noen legemlig skade, men en flokk harme mennesker fikk dem jaget ut av bygda. Slike episoder var ganske alminnelig på denne tiden.

Den 2. august 1853 brøt Svend Larsen opp for godt. Han hadde bestemt seg for å emigrere, og for siste gang seilte han Zions Løve over havet til Danmark. Om bord var også Christian J. Larsen, Jeppe J. Folkmann, Johan F.F. Dorius og Niels Hansen.

Svend Larsen virket som misjonær i Danmark i nesten fire måneder, men den 22. desember 1853 dro han fra København sammen med sin hustru og fem barn. Han ble hardt prøvet underveis; hans hustru og tre av barna døde før han nådde Saltsjødalen. Men den hvite standarten med løven på som hadde sittet i mastetoppen på misjons-skipet "Zions Løve", hadde han med høyt hevet på en stang festet til hans vogn der han dro over slettene alene med sin to gjenlevende barn.

Han dro først til Alpine i Utah hvor han forsøkte seg som landmann, men da grashoppene to år på rad "sparte meg den uleilighet å høste" --- som han selv skriver, flyttet han til Spanish Fork. Her bodde endel skandinavere, og han ble kalt til å presidere over dem. Forholdene på den tiden var slik at immigrantene måtte grave seg ned og bo i jordhytter, og sove i en høystakk til de etter hvert fikk tak over hodet, --- for så å bli kalt ut på misjon.

Svend Larsen kom således tilbake til Norge som misjonær 1865 - 67. Han døde den 3. april 1886, i Mount Pleasant, Sanpete County, Utah.

III.

KIRKEN OG STATEN.

(1852 - 1920.)

Både Kirkedepartementet og Justisdepartementet har i sine arkiver en rekke brev og dokumenter samlet under benevnelsen "Dissenter-Mormon-Pakken".

Misjonskontoret, ved president Dean A. Peterson, har sendt disse departementer flere skriftlige anmodninger, om De siste dagers hellige, ved undertegnede, kunne få adgang til å studere dette materiale til bruk for misjonshistorien i Norge, hvor de norske lovgivende myndigheter kommer sterkt inn i bildet.

Det kongelige justis- og politidepartement besvarte henvendelsene positivt i brev av den 2. august 1965, og dette departements dokumenter vedrørende De siste dagers hellige ble elskverdig stilt til min disposisjon for gjennomsyn.

På dette tidspunkt var imidlertid kapitel III Kirken og Staten, allerede fullt utarbeidet. Etter granskingen av det utlånte materiale kom jeg til det resultat at jeg i grunn hadde fått det meste med gjennom det stoff som ligger gjemt i Kirkens egne arkiver og ellers fra offentlige publikasjoner utenfor som det er adgang til for enhver.

Det skal innrømmes at de dokumenter som Justisdepartementet har i sitt eie på flere områder er meget interessante, og en annen historieskriver ville muligens ha falt for fristelsen til å sitere endel av dette. Personlig finner jeg ingen grunn til å offentlig-gjøre flere meningsbrytninger, ordgytelse og harme enn hva jeg alt har notert; men vil ikke unnlate å bemerke at etter mitt syn har Justisdepartementet vist en klok beherskelse og intelligent holdning under sine behandlinger av saker vedrørende De siste dagers hellige, --- selv om avgjørelser også gikk Kirken imot.

Kirkedepartementet har ennå ikke besvart president Dean A. Petersons henvendelser; men de papirer dette departement har vedrørende De siste dagers hellige inneholder neppe noe som jeg kunne ønske å ta med i min misjonsberetning, --- papirene i Justisdepartementet ga ingen forventninger i så måte, og det gjør, med noen få unntak, heller ikke annet stoff om emnet som jeg har hatt anledning til å studere, men er blitt delvis nektet, delvis anmodet om ikke å offentliggjøre.

Hilmar Freidel.

Dissenterloven av den 16. juli 1845 ga ingen avklaring i forholdet Kirken og Staten. Straks De siste dagers hellige kom til Norge oppstod en rekke problemer av religiøs og sivil-rettslig art. Det var tvilen som var den store bøygen. Hvor sto De siste dagers hellige religiøst og rettslig i sitt forhold til dissenterne og landets øvrighet? De stedlige myndigheter viste alle i

begynnelsen en usikkerhet som ga seg forskjellige utslag. Noen ville vente, andre tok straks affære etter eget skjønn; prester og politi begynte å skrive brev til sine overordnede for å innhente råd, og en del av disse skrivelser havnet i Justis- og Kirkedepartementene, hvor spørsmålene ofte ble gjenstand for inngående bearbeidelse.

En av de første saker som i sin begynnelse så ubetydelig ut var:

1 Edsavleggelse.

I Dissenterlovens paragrafer 1, 2 og 10 sies bl.a. følgende:

1. Dissenter eller sådanne som bekjenner seg til den kristelige religion uten å være medlemmer av Statskirken, har fri. offentlig religionsøvelse innen lovs og ærbarhets grenser, og kan danne menigheter under ledelse av egne prester eller forstandere.

2. De i foregående paragraf nevnte prester eller forstandere skal, innen de i sådan egenskap anerkjennes, for stedets sivile øvrighet godtgjøre, at de av vedkommende samfunn er antatte, samt der hos til samme øvrighet inngi en skriftlig ed eller forsikring som går ut på at de i deres bestilling vil holde seg Statens lover etterrettelige og være sannhet og plikt tro, i hvilken henseende de er ansvar like med Statens embetsmenn underkastet.

10. De hvis trosbekjennelse ikke tillater ed under noen form, avgir i de tilfeller hvori ed kreves, løfte eller bekreftelse på den måten som Kongen bestemmer, hvilket skal tas til følge som om ed av dem var avlagt. De hvis trosbekjennelse ikke tillater ed i den form som er bestemt for Statskirkens medlemmer, avlegger den i sådan form som Kongen bestemmer.

Risør gren ble organisert den 16. juli 1852 med John Olsen som grens-president. Men allerede i mars 1852 var det avgjort at han kom til å bli den første leder av en gren. Han sendte derfor inn til byfogeden, Engebret Finne, en søknad om å bli anerkjent som forstander.

De siste dagers hellige på denne tiden hadde den oppfatningen at det stred imot Kirkens ånd og lære å avlegge ed. John Olsen gjorde derfor oppmerksom på at han ikke kunne avlegge noen ed, men var villig til "løfte eller bekreftelse" i henhold til Dissenterlovens paragraf 10.

Byfogeden ville ikke ta noe standpunkt og sendte søknaden videre til fylkesmann Iver Steen Thomle, og denne igjen overlot like godt saken til Kirkedepartementet.

I april 1852 var påbegynt en rettssak i Risør i hvilken anledning det ble nødvendig å føre som vitne et medlem av Kirken. Vedkommende mente at han som medlem av Kirken ikke hadde anledning til å avlegge eden som ble

forlangt. Dette foranlediget at fylkesmann Thomle igjen måtte skrive et brev angående De siste dagers helliges rettslige forhold, denne gang til Justisdepartementet. Han ville vite om Dissenterlovens paragraf 10 kunne nyttes, og i tilfelle i hvilken form løfte eller bekreftelse skulle gis.

Men Justisdepartementet ville ikke ta noen avgjørelse om ed eller løfte før man var sikker på om De siste dagers hellige kom under Dissenterloven eller ikke, og dette spørsmålet mente de at Kirkedepartementet var de rette til å ta seg av.

Kirkedepartementet kom også i tvil, og ba derfor Det teologiske fakultet om deres syn på saken. Svaret innlöp den 17. mai 1852, og det gikk ut på at De siste dagers hellige tross alt måtte bli å regne til kristelige dissenter. De bemerket at denne

"lov selv viser hvor overordentlig vidt den vil ha utstrakt begrepet av: sadanne som bekjenner seg til den kristelige religion, --- i det den blant disse også regner sadanne der forkaster dåpen (Dissenter lovens paragraf 18), en utstrekning som derfor også Staten in praxi gjør gjeldende med hensyn til Kvekerne; samt at den her omhandlede sekts fremlagte bekjennelse intet inneholder der over-skrider lovs og ærbarhets grenser.

Kirkedepartementet var ikke helt fornøyd med dette svaret, de skrev igjen til Det teologiske fakultet (brevet av den 3. og den 10. juli 1852) og oppfordret det til å avgi en ny erklæring, og gjorde nå Fakultetet oppmerksom på at De siste dagers hellige

"antar en annen historisk grunnvold for deres trosbekjennelse, og navnlig tror på en åpenbaring der ligger utenfor den der inneholdes i Den hellige skrift."

Dette var et forhold departementet mente var helt spesielt, og som ikke noe annet religionsparti --- som ble betraktet som kristent --- hadde å holde seg til.

Departementet sendte også brev til landets fem biskoper og ba om deres betenkninger.

(Sjefen for Justisdepartementet var statsråd Søren A. W. Sørensen, sjef for Kirkedepartementet var statsråd Hans Riddervold, --- sjef for Kontoret for geistligheten og kirkevesen var byråsjef Job Dischington Bødtker.

I Det teologiske fakultet satt professorene i teologi Jacob Frederik Dietrichson og Jens Mathias Pram Kaurin, --- dr, Philos. Paul Caspari og lektor i teologi Gisle Christian Johnson.

Rikets biskoper var: Bergen: Peter C.H. Kjerschow, men da denne var fraværende på dette tidspunkt ble saken om De siste dagers hellige overlatt til stiftsprost Johan Balthasar Flottmann, --- Kristiansand: Jacob von der Lippe, --- Oslo: Jens Lauritz Arup. --- Tromsø: Daniel Bremer Juell. --- Trondheim: Hans Jørgen Darre.)

Det teologiske fakultet kom for annen gang til det resultat at De siste dagers hellige måtte bli å henregne til dissenterne. Fakultetet bemerket bl.a. at

"--- mormonerne i flere punkter skiller seg i den skarpeste motsetning ikke alene mot den evangelisk lutherske kirke, men mot den kristne kirke i det hele, at deres hele læresystem er en elendig sammenblanding av falskt og sant, så at ikke en eneste kristelig trossamfundning lærer uforfalsket, ---"

Fakultetet forteller videre at det er oppmerksom på at Mormons bok inneholder meget som er i strid med Bibelen, og at De siste dagers hellige tror på en fortsatt åpenbaring.

"Når spørsmålet derfor er om mormonerne er et kristelig religionsparti, da må dette når ordet kristelig tas i dets egentlige og sanne betydning, utvilsomt besvares benektende. ---"

Det sies videre at

Mormonismen må betraktes som et åpenbart foster av løgnens ånd, og mormonerne som et av de fra sannheten mest avvikende partier der noensinne er fremtrådt under kristnes navn ---".

Men likevel mente Fakultetet at Dissenterloven er så tolerant og vid i sin utstrekning at det også måtte komme De siste dagers hellige til gode, --- disse bekjenner at de tror på Jesus Kristus som sin Forløser og på Bibelen som en guddommelig åpenbaring, og dette burde være nok til å plasere dem innenfor dissidenternes rekke.

Fakultetet nevnte en annen side ved De siste dagers hellige som de fant betenkelig:

"--- Et annet spørsmål er det om ikke mormonismen, bortsett fra dens store villfarelser og farlighet i religiøs henseende, inneholder i sitt prinsipp og sin tendens hva der kan bli ytterst farlig for stats og borgersamfunnet som sådan. Hertil bemerker Fakultetet, at det etter de opplysninger det har kunnet erverve seg om sekten og etter dens skjebne i de Nord-Amerikanske stater, --- hvor dog som bekjent religionsfriheten hersker i sin videste utbredning, antar at dens tendens er lik Gjendøperne i reformasjonstiden, å stifte et hierarkisk, geistlig-verdslig rike, en stat i staten, liksom Mormons bok turde være oppdiktet, ja partiet i det hele stiftet i denne hensikt. Det menes således å være høylyd å befrykte at de kun holder sitt løfte og følger sin lære om lydighet mot øvrigheten så lenge inntil de ved sterk utbredelse har ervervet seg en slik makt at de våger å avkaste den ydmykhets- og underdanighets maske de bærer. Hertil kommer også, at det neppe er uten grunn at en beskylder

sekten for å hylle tillateligheten av flerkoneriet. I det hele menes denne sekts karakter å være av en sådan beskaffenhet at en ikke kan sette synderlig lit til hva den forsikrer og lover. Hvor vidt imidlertid statsstyrelsen av hensyn hertil kan foreta noe for på verdslig vei å hemme sektens utbredelse her i riket, er et spørsmål hvis besvarelse Fakultetet har ansett liggende utenfor dets ressort, idet samme dog har trodd å burde henlede oppmerksomheten også på denne side av saken."

Etter annen gangs betekning kom likevel Fakultetet til samme resultat som første gang, og nå fikk de støtte av tre av landets biskoper, nemlig biskopene fra Kristiansand, Tromsø og Trondheim.

Biskopen i Kristiansand helle mest over til Det teologiske fakultets synspunkter. Senere forteller han at han hadde foretatt en undersøkelse av forholdene med hensyn til De siste dagers hellige som befant seg i hans stift, og etter de opplysninger han hadde innhentet mente han at det kanskje burde være en tanke å la foreta en undersøkelse, om De siste dagers hellige

"--- er det som bekjennelses-skriftene uttaler, eller om det ikke kanskje må betraktes for et ganske annet."

Han foretok ellers endel sammenlikninger mellom De siste dagers hellige og Kvekerne.

Biskopen i Tromsø mente også at Dissenterloven var så vid i sitt omfang at den måtte favne De siste dagers hellige. Loven tillater jo at også de som ikke tror på dåpen kan komme innunder den, og når disse

"tar fra og legger til etter forutfattede menneskelige meninger, forkaster kirkens sakramenter hvorved Herren alene stifter og oppholder samfunnet mellom seg og sine troende, så kan sådanne sekter idet de forlater Den hellige skrift og øser av egne selvgjorte brønner, ikke med mer grunn ville kunne kalles kristelige enn mormonerne som i deres læresetninger synes langt mer å nærme seg Statskirken, skjønt de antar en åpenbaring ved siden av Skriftene.

Biskopen i Trondheim mente at ethvert individ burde tillates tros- og samvittig- hetsfrihet i størst mulig utstrekning; og mente forøvrig at verdslige lovbestemmelser mot sværmerpartier pleier å resultere i. at de vinner i kraft. Det burde, etter hans mening, legges vekt på at De siste dagers hellige innrømmer dåp og nattverd, og at deres bedragerske åpenbaringsskrift likevel ofte henviser til Bibelen, --- det samme gjorde da også De siste dagers helliges skrifter for øvrig. Dette viste at de ikke helt hadde løsrevet seg fra kristendommen.

Biskopen i Oslo hadde store betenkeligheter med å anerkjenne De siste dagers hellige som kristne dissenter. Et samfunn som bar andre åpenbaringsdokumenter står i en særstilling, og å sammenlikne dette med den katolske tradisjon har ingen mening, for det er forskjell på å tolke Bibelen galt, og å tro på en helt ny åpenbaring. Godtar man noe slikt ville det

"åpne adgangen for alle mulige villfarelser."

Han henleder forøvrig departementets oppmerksomhet på det

"tvetydige lys hvori det hele parti fremtrer",

og dessuten hadde han hørt, hvis det er sant, at De siste dagers hellige offentlig døper helt nakne kvinner i elver og sjøer, og slikt kan ikke godtas av Dissenterlovens paragraf 1 som bestemmer at alt skal skje innenfor ærbarhetens grenser.

Bergens forrettede biskop var av den mening at

"I henhold til foranførte skulle en ved å oversende nærværende sak til det ærede departement henstille til samme, i anledning av de oven berørte forestillinger og andragender om utferdigelse overensstemmende med Dissenterloven, av nådigst bestemmelse for i hvilken form mormonerne har å avlegge løfte eller bekreftelse i stedet for ed, å bevirke avgitt en nådigst resolusjon hvorved det erklæres at de nevnte religionsbekjennere ikke kunne erkjennes å henhøre under Dissenterlovens bestemmelser."

Kirkedepartementets henstilling om at De siste dagers hellige nå burde helt avvises som kristne dissenter, tok Justisdepartementet ikke hensyn til. Det hadde fått til oppgave å avgjøre i hvilken form løfte eller bekreftelse i stedet for ed skulle avlegges, etter Dissenterlovens paragraf 10. De ville imidlertid ikke helt ignorere Kirkedepartementets erklæringer og ønsker, og bemerket derfor at det

"ikke burde meddeles i den av Kirkedepartementet antydde form, men alene å burde inneholde nektelse for tiden av å avgi nådigst bestemmelse om noen form for endelig løftes eller bekreftelses avgivelse av det omhandlede religionspartis medlemmer i de tilfeller hvori ed kreves".

Den 25. januar 1853 kom så den første resolusjon mot De siste dagers hellige:

"Overensstemmende med Justisdepartementet og den norske regjerings innstillinger, har Interrims-regjeringen under 25. januar sistleden resolvert: At det nådigst tilkjennegis at der ikke i henhold til lov angående dissenterne av 16. juli 1845 paragraf 10 blir å avgi nådigst bestemmelse om noen form for edsløfte eller bekreftelsesavgivelse av mormonere eller medlemmer av den såkalte Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige."

(Love og Anordninger 1853, side 30.)

Hele saken refereres i Departements-Tidende for den 7. februar 1853, nr. 6, side 81 – 97.

Dette var svaret på hva som skulle gjøres mot De siste dagers hellige som nektet å avlegge ed. De måtte heretter enten avlegge den vanlige ed, eller bli betraktet som avvikere som ingen tillit hadde. Et eksempel på hva som kunne skje enten man gjorde det ene eller annet, er hentet fra Ugeblad for Lovkyndighet 1864, bind 3, side 372 (for den 26. mai 1864):

Et medlem av Kirken, kalt Gundersen, var hovedvitne i en brannsak som var oppe i Underretten. Det oppsto brann 1. juledag 1862 i det hus hvor familien Gundersen bodde. Bror Gundersen kunne avlegge ed på å ha sett en bestemt kvinne under omstendigheter som tydet på at hun kunne være brannstifteren. Imidlertid kom Retten til den konklusjon at en Siste dagers hellig neppe var bundet så hardt til en ed at man kunne stole på den. (Omtales spesielt side 379.)

Denne avgjørelse ble innanket for Overretten, som den 18. april 1864 godkjente Underrettens avgjørelse. Den situasjon oppsto dermed at en Siste dagers helliges vitneprov ikke ble regnet som pålitelig enten det ble gitt under ansvar av vanlig edsavleggelse eller på annen måte. (Den her nevnte bror Gundersen var Torger Gundersen, en av oldefedrene til Joseph A. Gundersen som var misjons-president 1961 - 1963.)

Den 6. juli 1887 kom "Lov om løfte eller bekreftelse i stedet for ed", som dermed befridde De siste dagers hellige for den urett ikke å bli erklært pålitelig i saker hvor ed var påkrevd. Denne loven gjaldt

"personer som ikke bekjenner seg til den kristelige eller jødiske religion, eller hvis trosbekjennelse ikke tillater ed i den sedvanlige eller annen foreskrevet form."

De siste dagers hellige har aldri godtatt de bestemmelser som sier at de ikke bekjenner seg til den "kristelige religion", men måtte denne gang bøye seg for denne etter deres mening insinuerende lovanvendelse.

2. Dissenter-saka.

I Norsk Kirkeret, Oslo 1904, side 322, bemerker byråsjef

S. Broch: Til at danne en Dissentermenighed kræver Loven intet bestemt Antal --."

(se også Love og Anordninger 1874, for 23. januar, side 32.)

Det gjorde ingen lov i mars 1852 heller da John Olsen sendte inn sin søknad om å bli godtatt som menighets-forstander, da Kirkens første medlemmer og proselytter mente at det --- i likhet med Kirkens organisasjon i Amerika --- måtte seks personer til for å danne en lovlig menighet.

Da så et tilstrekkelig antall personer hadde meldt seg ut av Statskirken og tanken om å organisere en menighet i Risør var en realitet, gikk Svend Larsen til byfoged Engebret Finne og fikk hjelp av ham til å forfatte og sende

inn en søknad til myndighetene om dissenterrettigheter for De siste dagers hellige.

Kirkedepartementet tenkte å sende inn en innstilling til Kongen hvor de anbefalte at De siste dagers hellige måtte komme inn under Dissenterloven. Men i samme tidsperiode kom nå henvendelser fra politiet og fylkesmenn fra flere forskjellige kanter, og denne første søknaden til myndighetene om fri religionsutøvelse ble ikke besvart, da departementet bestemte seg for å ta "mormon-spørsmålet" opp til bred og endelig behandling. Det var kommet inn til Kirke-departementet og til Justisdepartementet henvendelser om Siste dagers hellige som nektet å avlegge ed, søknader om anerkjennelse som dissenterne og klageskrivelser på misjonærenes virksomhet.

August og september 1852 arbeidet misjonærene Johan August Åhmanson og Jeppe Jørgen Folkmann i Brevik og omegn. Byfoged Søren Martin Blom var i tvil om misjonærene hadde adgang til denne virksomhet, og underkastet dem et forhør den 24. August 1852. Han forbød da misjonærene all religionsutøvelse og ba dem holde seg i ro inntil fylkesmann Hans Jørgen Christian Aall hadde uttalt seg.

Misjonærene henvendte seg da direkte til fylkesmannen, og Åhmanson fikk ham til å ta seg av en søknad (av den 4. september 1852) til myndighetene om fri religionsutøvelse. Dette var den andre søknaden om dissenterrettigheter som var forfattet. Fylkesmann Aall skrev til Justisdepartementet om saken, han var i tvil om Kirkens lære, men mente at De siste dagers hellige antakelig ikke kunne bli anerkjent som kristne dissenterne. Byfogeden i Brevik fikk beskjed om å forby misjonærene deres virksomhet inntil svaret kom fra departementet.

Misjonærene Åhmanson og Folkmann må ha misforstått denne ordre, at den gjaldt for Brevik alene, at de der ikke skulle utføre noen misjonsvirksomhet utenfor sin egen medlemmsflokk, for etter at de hadde organisert Brevik gren den 5. september 1852, dro de i god tro ut fra stedet og påbegynte sin virksomhet i andre områder. Da dette ble kjent ble de den 7. september arresterte. De fikk nå lagt for seg en skrivelse som de ble bedt om å underskrive; den gikk ut på at de kunne komme ut av fengslet mot at de ikke utførte noen misjonsvirksomhet i noen som helst form, altså hverken innenfor eller utenfor søskenflokk. Dette gikk misjonærene med på i den tro at fylkesmann Aalls jurisdiksjon kun omfattet Telemark fylke; de reiste den 13. september sammen med de nyankomne misjonærer fra Danmark over til Østfold fylke, til Fredrikstad.

De danske misjonærene Christian (Christen) Knudsen, Niels Hansen og Jeppe Folkmann kom til Moss og innleverte der sine kallsbrev og sine pass for kontroll til politiet. Misjonsvirksomheten i Moss, Fredrikstad og omegn ble intensivert, slik at politi og byfogeder la spesiell merke til det. Og så begynte de lokale myndigheters brev å komme til fylkesmann Christian Birch-Reichenwald. Det var mest usikkerhet om misjonærenes kallsbrev, og tvil om misjonærene kom under Dissenterlovens beskyttelse. Hverken byfogedene eller fylkesmannen kunne godta deres kallsbrev.

Her er ordlyden av et kallsbrev fra de dager:

Hermed bevitnes at _____ er ordinert til eldste i Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige, ved håndspåleggelse og overensstemmende med Kirkens regler, og er fullkommen berettiget til å preke evangeliet og forrette alle hans embete tilhørende plikter. Etter den kunnskap vi har om hans rettskaffenhet og gode karakter, og hans attrå etter å lære menneskene sannheten og overtale dem til å sky det onde og holde seg til det gode, anbefaler vi ham til alle gode mennesker og ber vår himmelske Fars velsignelser over alle hans bestrebelse og over alle som gir akt på hans ord. -----"

Kallsbrevene kunne også ha en annen ordlyd.

Fylkesmann Birch-Reichenwald skrev til Justisdepartementet i oktober 1852, og svaret han fikk gikk ut på at spørsmålet om De siste dagers hellige nå var under behandling i Regjeringen. Det ble ennvidere nevnt hva fylkesmann Aall i Telemark (Brevik) hadde gjort i en liknende sak, nemlig å forby misjonærene å utøve noen som helst virksomhet i hans fylke, inntil myndighetene hadde tatt sin bestemmelse, og at misjonærene ville bli arresterte om de forbrøt seg.

Fylkesmann Birch-Reichenwald bestemte seg da for det samme, men han lot misjonærene forstå at forbudet ikke bare gjaldt Østfold. Dette ville virke lammende på misjonærenes virksomhet andre steder, så de nektet å godta ordren, ---- og ble derfor arresterte den 15. oktober 1852, og satt under tiltale bl.a. etter N.L. 6-1-4 og For-ordning av den 22. oktober 1701 kapitel 2, punkt 1.

(Endel av disse hendingene finnes nevnt bl.a. i Repertorium for praktisk Lovkyndighed 1853, side 589 – 592.)

Misjonærene hadde den 14. september 1852 skrevet en tredje søknad om dissenterrettigheter, den ble innlevert til byfoged Johannes Henrik Berg i Fredrikstad, og en fjerde søknad ble forfattet den 11. oktober 1852 og levert til Kirkedepartementet Svend Larsen; men misjonærene hørte ikke noe mere om disse, --- trolig fordi saken om De siste dagers hellige allerede pågikk i departementene, Det teologiske fakultet og hos biskopene.

Den første resolusjon mot De siste dagers hellige kom den 25. januar 1853, den gjaldt nektelsen av å innvilge noen form for løfte eller bekreftelse i stedet for ed. Denne erklæringen avgjorde imidlertid ikke at De siste dagers hellige ikke kunne bli godtatt som dissenter, men var forøvrig i sin form slik at man underforstått kunne anta at det var en nektelse også i den retning.

Den 10. desember 1852 ble følgende elleve misjonærer tiltalt:

Ole Olsen --- Jeppe J. Folkmann --- Christian J. Larsen ---
Johan F.F. Dorius --- Johan A. Åhmanson --- Peter Beckstrøm ---
Niels Hansen --- Christian (Christen) Knudsen --- Svend Larsen -
-- Niels T.E. Larsen --- Johan Johansen.

Justisdepartementets resolusjon i eds-saken den 25. januar 1853 hadde kanskje en innvirkning på Underrettens dom i Tune avsagt den 1. mars 1853. Ole Olsen ble frifunnet, han var også siktet etter Straffelovens kapitel 8 - 1; men de andre ble ilagt en mulkt på åtte spesidaler hver. Underrettens dom gikk ut på at De siste dagers hellige ikke var å anse som dissenterne, og dømte dem for ulovlig religionsutøvelse.

Denne dommen ble anket og kom opp i Kristiania Stifts-Overrett, --- som avsa sin dom den 4. april 1853. (Medlemmer av Kristiania Stifts-Overrett, 1. avdeling 1853 var: Carl Arntzen --- Frederik E. Ingstad --- Nicolai E. Thygeson Sørensen.) Her ble Underrettens mulktforelegg opprettholdt fordi misjonærene hadde virket før myndighetene hadde godtatt deres kallsbrev. Men Overretten kom til at De siste dagers hellige måtte bli betraktet som kristne dissenterne. Det sies bl.a. i premissene:

"--- Det må nemlig bemerkes at den ytterligere åpenbaring hvortil mormonerne bekjenner seg, ikke er i strid med den foregående, men angis å slutte seg til den som fullstendigjørende, og dette forutsatt formår retten ikke å innse at der er noen vesentlig forskjell mellom dem som antar et tillegg til den opprinnelige grunnvold for sin trosbe- kjennelse, og dem som fornekte en vesentlig del av denne grunnvold.

Under sådanne omstendigheter ansees det å måtte være avgjørende at mormonerne i deres bekjennelse, hvor forvansket denne enn er, setter Kristus som menneskenes Frelser og Den hellige skrift som guddommelig åpenbaring. Retten skal i forbindelse hermed alene bemerke at flere forfattere av kirkehistoriske skrifter (Guerike, Riedner og Kurz) omhandler mormonerne på en sådan måte at det er klart at deres mening er å henregne dem til kristne sekter. ---

Men uaktet de tiltalte således etter det resultat hvortil retten er kommet, må bli å henregne til de dissenterne hvem loven av 16. juli 1845 innen lovs og ærbarhets grenser bar villet sikre fri religionsøvelse, kunne de ikke unnga å ansees i overensstemmelse med de i aksjonsordren nevnte lovsteder, idet de ikke i henhold til nevnte lovs paragraf 2 er anerkjente av overøvrigheten i deres egenskap av prester eller forstandere, og følgelig inntil sådant er skjedd må betraktes som stående utenfor Dissenterloven og under den eldre straffelovgivnings område. ---"

Misjonærene forfattet den 19. april 1853 en femte søknad om fri religionsutøvelse, og stilet den til Kongen. Her ble presisert at Det teologiske fakultet og tre av landets biskoper hadde uttalt seg positivt med hensyn til at De siste dagers hellige kunne bli anerkjent som dissenterne. Ennvidere ble nevnt at domstolene som en verdslig myndighet ikke var det rette forum til å avgjøre eller bedømme andelige ting, hvorfor misjonærene i sine trossaker fortsatt ille sette Guds lov foran de verdslige, men at de ellers ville holde de borgerlige lover.

Det hadde likevel sikkert hvert en fordel om misjonærene denne gang hadde godtatt Overrettens dom. Hvis fylkesmann Birch-Peichenwald hadde forklart misjonærene at landets nest-høyeste domstol hadde anerkjent dem som dissenterer, men at de var blitt mulktert utelukkende av den grunn at de hadde virket som misjonærer før de lokale myndigheter hadde godtatt deres kallsbrev, hadde det vært en mulighet for at historiens forløp ville blitt en annen.

Misjonærene erklærte i sin søknad av den 19. april 1853 at de ikke anså den verdslige myndighet habile i åndelige ting, så det er en mulighet for at Birch-Reichenwald tok avgjørelsen i sin egne hender nettopp på grunn av denne overbevisning, og innanket saken for Høyesterett for å smi mens jernet var varmt, kanskje i den tro at også Høyesterett ville anerkjenne De siste dagers hellige som dissenterer, og tillegg oppheve mulktforelegget. En slik avgjørelse ville jo straks ha gitt Kirken alle rettigheter en gang for alle.

Det er imidlertid ikke mulig etter det materiale som er tilgjengelig å kunne danne seg en eksakt mening om hva Birch-Reichenwald egentlig mente å oppnå, mulighetene er jo også til stede at meningen var å få Overrettens godkjenning av De siste dagers hellige endret. Saken ble ikke klarere etter Birch-Reichenwalds innlegg i Kirkekomiteen og senere i Lagtinget i 1863, da spørsmålet om å forfatte en ny lov og ordning så at De siste dagers hellige kunne inngå ikke-kirkelige ekteskap var til hissig drøftelse.

På den ene side kunne ikke misjonærene anse den verdslige myndighets avgjørelser i åndelige ting som tillatelig, mens de på den annen side lot avgjørelsen gå til Høyesterett likevel, så her må ha skjedd noe som historiens tåkeslør skjuler. Ellers var det klart nok at Stortinget i 1845 gjennom Dissenterloven nettopp overlot ansvaret for godkjenning av et religionsparti til "stedets sivile øvrighet" (Dissenterlovens paragraf 2), mens det likevel var åpnet adgang til å la Kirkedepartement eller landets geistlighet få uttale seg.

Etter bevilling kom så saken opp i Høyesterett. Det later til at Høyesterett mest tok hensyn til det resultat Kirkedepartementet før var kommet frem il da le behandlet eds-saken, og dommen ble så avsagt den 4. november 1853 --- et av det hardeste slag Kirken noen gang har fått i Norge.

I Norsk Retstidende 1853, side 731 - 736 og i Voterings-Protocol for Høiesteret, L.no. 171, jn 15, finner man denne saken, I førstnevnte skrift sies det til slutt:

"Høyesterett dømte de tiltalte som ikke henhørende til de i loven av 16. juli 1845, paragraf 1 ombandlede dissenterer, for ulovlig religionsøvelse til å bøte 10 spesidaler til Statskassen. Da der under saken ikke fremkom andre eller flere opplysninger om mormonernes lære eller vandel i alminnelighet enn de i Departements-Tidende for dette år nr. 6 omhandlede, må Høyesterett vel antas å ha bygget sin dom på en med biskop Arups samt Kirke- og Justisdepartementer i det vesentlig overensstemmende anskuelse."

Aktørene i Høyesterett ved denne anledning var:

Justitiarius Georg Jacob Bull,
Aktor: Carl Christian Henrik Bemhard Dunker.
Justis-sekretær: Michael Sverdrup.

Assessorer:

Jacob Aall --- Claus Winther Hjelm --- Anton Wilhelm
Manthey Claus Mørch --- Ulrich Anton Motzfeldt ---
Eskild Bruun --- Platou

Høyesteretts-dommen av den 4. november 1853 gjorde det klart De siste dagers hellige ikke var å betrakte som dissenterne. Men Kirkekommissjonen av 1859 fikk likevel den oppgaven å komme med et utkast til lov om ikke-kristne dissenterne, et utkast som mest var tilsiktet De siste dagers hellige. Det ble gjennomgått av Kirke- og Justisdepartementene, Det teologiske fakultet og landets biskoper; skrivelser kom og uttalelser ble gitt, prat og diskusjoner frem og tilbake, og førte i realiteten ikke til noe positivt for Kirken.

To søknader fra Kirken til myndighetene om å bli godtatt som kristne dissenterne ble sendt inn i 1853, --- men ingen av dem førte til noe, det er vel også et spørsmål om de overhodet nådde frem til rette vedkommende.

Den 6. februar 1854 kom Knud Pedersen og Carl Widerborg til Oslo. Deres virksomhet førte til fengselsopphold. Carl Widerborg var ivrig for å få Dissenterloven avskaffet slik at det ble fri religionsutøvelse gitt hvert tenkelig åndsparti som måtte oppstå --- innenfor den verdslige lovs ramme. Han holdt en serie foredrag over dette emne, og det lyktes ham også å samle mange underskrifter av ikke-medlemmer av Kirken på en skrivelse til Regjeringen. En søknad spesielt for De siste dagers hellige ble sendt inn, og den er nevnt bl.a. i Stortings-Forhandlinger 1854, bind 9, side 12. Kirkekomiteen skulle ta seg av den, men heller ikke dette førte til noe positivt.

En felles søknad for Kirkens medlemmer i Norge og Sverige ble i 1856 sendt inn til den svensk-norske konge, Oskar I, formidlet av daværende leder for Den skandinaviske misjon, president John van Cott, Heller ikke dette ga noe livstegn fra seg. En ny søknad til de norske myndigheter i 1862 undertegnet av åtte hundre voksne medlemmer av Kirken i Norge, brakte ingen endring i taushets-strategien, det samme må sies om en ny søknad i 1865.

I årene omkring 1883 arbeidet styremaktene med utkast til ny dissenterlov, det var derfor naturlig at Kirken benyttet seg av dette i et nytt forsøk, Kirken henvendte seg til advokat G. Th. Mejdell som straks tok seg av saken. Her er ordlyden av hans brev:

"Til Odelstinget.

Idet jeg oversender som bilag andragende fra 638 medlemmer av samfunnet De siste dagers hellige, tillater jeg meg på deres vegne å andra om at lov av 16. juli 1845, paragraf 1, forandres således at den kommer til å lyde: Enhver har med den begrensning der følger grunnlovens paragraf 2, fri offentlig religionsøvelse innen lovs og ærbarhetens grenser og har adgang til med sine meningsfeller å danne menigheter under ledelse av egne prester eller forstandere".

Jeg forbeholder senere nærmere å begrunne nærværende andragende.

Kristiania, den 15. februar 1883.

Underdanig
G. Th. Mejdell."

Søknadens fulle ordlyd var:

"Til Stortinget.

Undertegnede, som samtlige er her i landet bosittende medlemmer av samfunnet De siste dagers hellige, også kalt mormonere, tillater oss i underdanighet å inngå til Norges storting med følgende andragende:

I dom av 4. november 1853 har Norges Høyesterett uttalt, at det samfunn hvortil vi hører, kalt De siste dagers hellige, ikke kan henregnes til de i loven av 16. juli 1845 paragraf 1 omhandlede dissentersamfunn som her i landet er tilstått fri religionsøvelse.

Av det departementsforedrag som gikk forut for nevnte Høyesterettsdom vil det imidlertid erfares, at såvel Det teologiske fakultet som 3 av landets biskoper, hvis erklæringer angående vårt samfunns lære var innhentet, har uttalt at De siste dagers hellige må henregnes til de kristne sekter, og altså er å betrakte som dissenterer på hvem bestemmelsene i loven av 16. juli 1845 må komme til anvendelse. Høyesterett var dog, som allerede sagt, av en motsatt anskuelse.

Det er ikke vår hensikt her å gi en fremstilling av vår lære. Vi skal kun henvise til hva herom er anført av ovennevnte teologiske autoriteter, hvormed også kan sammenholdes hva kirkehistoriske forfattere, som Guerike, Riedner og Kurz uttaler derom, idet vi kun skal tilføye at vi, som alle andre kristne, bygger vårt salighetshåp på troen på Jesus Kristus som menneskenes Frelser og Den hellige Skrift som guddommelig åpenbaring.

Vi formår derfor ikke å innse hvorfor ikke vi, likesåvel som andre Kristi bekjennere, skulle kunne nyte godt av den dissenterer ved lov av 16. juli 1845 tilsagte adgang til fri religionsøvelse, hva vi imidlertid etter den falte Høyesterettsdom ikke kan, idet vi tvert om, såvel kvinner som menn, er blitt fengslet og straffet av øvrigheten rundt omkring i landet fordi vår religionsøvelse sies å være i strid med loven, og det uaktet der kanskje ikke er noen sekt innen landet hvis medlemmers liv og levnet er kommet mindre i strid med landets lovgivning forøvrig enn vår. Vi lever et edruelig og stille liv, er lovens lydige tjenere, betaler ordentlig våre skatter til stat og kommune og oppfyller vår verneplikt, og mener derfor at vi --- som alle andre borgere her i landet, --- må ha frihet til å synge våre salmer og dyrke vår Gud overensstemmende med den lære som vi anses for den

rette og stemmende med Skriftens ord. Vi våger derfor å henvende oss til Norges storting med underdanig anmodning om at lovgivningen måtte forandres derhen at vi, uten frykt for forfølgelser og straff, kan utøve vår Guds-dyrkelse innen dette land, som vi så nødig ville benevne med noe annet navn enn det der har lydt for oss fra barndom av, nemlig det frie, gamle Norge.

(638 underskrifter.)"

To av Stortingets representanter undersøkte andragendet og opptok forslaget nevnt i brev til advokat Mejdell:

"Vedtatt til fremsettelse under henvisning til den Stortinget oversendte innstilling fra Den kongelige resolusjon av 29. november 1879 nedsatte kommisjon angående revisjon av Dissenterloven av 16. juli 1845.

J. Sparre. H.E. Berner."

Saken var fremme til behandling i Odelstinget den 28. april 1883, Endel uttalelser fra ordskiftet skal siteres:

Ole Jacob Louis Sparre:

"--- Når jeg har vedtatt fremsettelsen av dette forslag, har det vært min mening å bringe under overveielse hvorvidt ikke nå en revisjon av Dissenterloven burde anlegges på en noe bredere basis, anlegges på prinsippet: alminnelig religionsfrihet. Det har ikke vært min mening at dette spesielle andragende fra dette samfunn i og for seg kunne være nok for meg til å oppfordre til at man skulle være betenkt på en særlig redaksjon av paragraf 1 til gunst for dette samfunn. ---"

Kirkekomiteens formann, Jacob L.R. Sverdrup, idet han snakker om De siste dagers hellige:

"Jeg anser ikke disse for henhørende til de kristne dissenterne. Jeg vet nok at der har vært noen teologiske professorer ute og sagt noe slikt, men jeg forbeholder meg å ha min egen mening i så henseende. Jeg finner meg ikke forpliktet til alltid å respektere hva autoritetene sier. Vi vet også at Høyesterett har erklært, at de ikke hører til de kristne religionssamfunn. Men jeg mener at nettopp dette andragende fra mormonerne viser aller tydeligst at det er sikrest for samfunnet alltid å ha saken i sin hånd og ikke gjøre rammen så rommelig, at kanskje et samfunn som dette kan smutte inn bak den, et samfunn som vel de fleste er enige om ikke bør ha fri religionsøvelse. Det er min oppfatning at dette samfunns lære og hele tendens, at den er i bunn og grunn usedelig; samfunnsnedbrytende og umulig. Kan tillates eller tåles i et sivilisert land, noe som vi også ser kampen i Amerika viser. Det amerikanske samfunn ligger for tiden på krigsfot med dette samfunn og det uaktet --- som vi alle vet --- det amerikanske statssamfunn er liberalt nok i sin oppfatning likeoverfor de religiøse korporasjoner. Saken

er at nette samfunn har som et punkt av første rang oppstillet lærdommer og tendenser der likefrem er usedelige og samfunnsoppløsende. Min oppfatning er at hele dets religiøse system er vesentlig sanselig i et religiøst kledebon. ---"

I et lengere innlegg av Hagbard Emanuel Berner nevnes det at De siste dagers hellige tror på Bibelen og på Kritus, slik at deres system med flerkoneriet ikke burde være avgjørende om de skal bli anerkjente som kristne dissenter eller ikke. Polygamiet vil selvsagt ikke komme på tale her i Norge, da dissenterlovens paragraf 1 sier at Guds-dyrkelsen må foregå "innen lovs og ærbarhetens grenser". Berner sier i et senere innlegg:

"--- Og med hensyn til disse mormonere gjelder det, at også de kan males for svarte. Jeg skal bemerke, at når komiteens formann forteller oss at der i Amerika føres krig mot mormonerne, så er dette aldeles ikke tilfelle. Det er ikke mot mormonerne som mormoner, at der føres krig, men det er mot mormonerne som polygamister. Den amerikanske konstitusjon har en bestemmelse om at Kongressen ikke skal innføre noen religion eller forby noen religions utøvelse. Dette gjelder også for Utah. Så langt som stripe- og stjernebanneret vaier, er det ikke noen mulighet for at denne bestemmelse kan krenkes. Men hva Kongressen har gjort, er ved to lover å sette skjærpet straff for polygami og at berøve dem som lever i polygami adgang til stemmerett. Men det er heller ikke av religiøse grunner at dette vesentlig er skjedd, det er skjedd fordi mormonerne under sin kraftige leder Brigham Young etablerte en virkelig kirkestat, et verdslig kirkesamfunn, en ny pavestat. Dette var det som brakte de amerikanske statsmyndigheter til å vedta så skarpe forholdsregler mot dem. Deres religiøse lære var en mer likegyldig sak i New York og andre store amerikanske steder ser man at der praktiseres ting der er likeså meget i strid med sedeligheten som flerkoneriet, og jeg tenker at der i vårt land er lovbud som vedrører sedeligheten, som man nok kunne spørre om hvor de er blitt av i praksis. Skal man snakke om den ting, kan man komme til å snakke om mangt og meget. ---"

Og så litt fra Berners siste innlegg:

"Dette lovforslag som er fremsatt av representanten Sparre og meg, og som ikke taler om noen religions-sekt, men bygger helt ut på den alminnelige religionsfrihets prinsipp, kan sannelig komme til å bli anvendt på mange andre enn mormonerne. Jeg spør: Er det ikke så, at når det ligger i domstolenes og autoritetenes hånd å avgjøre hvorvidt en sekt, som påstår seg selv å være kristen, er dette eller ikke, da kan dette føre til mange misligheter? Kan man si at religions tvangens dager er forbi i vårt land, når man har en slik regel? --- Jeg vil fremdeles ikke følge den ærede komiteformann inn på dette spørsmål, spesielt

om mormonerne; men om de enn er en upopulær sekt, kan jeg dog ikke finne meg i at de fremstilles som verre enn de er."

Men dessverre, ikke bare for De siste dagers hellige, men også for andre religionspartier som ikke kunne bli stemplet som "kristne dissenter", --- ble ordlyden av Dissenterlovens paragraf 1 enstemming bifalt å skulle lyde:

"Dissenterer eller sådanne som bekjenne seg til den kristelige religion uten å være medlemmer av Statskirken, har fri offentlig religionsøvelse innen lovs og ærbarhets grenser og kunne danne menigheter under ledelse av egne prester eller forstandere."

Med dette var det atter avgjort at De siste dagers hellige ikke kunne bli anerkjent som kristne dissenter --- for de var ikke regnet til de kristnes rekke etter Høyesterettsdom av den 4. november 1853. Hadde denne paragraf fått ordlyden som foreslått av advokat Mejdell:

"Enhver har med den begrensning der følger grunnlovens paragraf 2, fri offentlig religionsøvelse innen lovs og ærbarhets grenser og har o.s.v. --."

ville straks De siste dagers hellige ha blitt anerkjent --- med ansvar under Dissenterlovens tvangsskruer.

Det kan nevnes at da søknaden var under behandling i Kirkekomiteens forum før innstillingen ble forelagt Odelstinget, ble det fremholdt at polygamiet lot til å være en religiøs plikt. Representanten Lars Martinius Bentsen mente imidlertid at dette forhold kunne ordnes ved å tilføye en ny paragraf i Dissenterloven, sålydende:

"Med den i forrige paragraf omhandlede begrensning skal denne lovs bestemmelse også være anvendelig for mormonerne eller De siste dagers hellige, for så vidt de ikke forkynner flerkoneriets tillatelse."

Dette forslag ble ikke vedtatt.

Første gang De siste dagers hellige ble nektet adgang til å bli anerkjent som dissenterer var det hovedsakelig på grunn av Mormons bok. Denne gang var hovedårsaken polygamiet.

(Kilder: Stortings-Forhandlinger 1883, bind 5, dokument nr. 24. --- Stortings-Forhandlinger 1883, bind 6, Innstillinger og Beslutninger, 0. II, side 1 - 24. --- Stortingstidende 1883, Forhandlinger i Odelstinget, side 601 - 612.)

Men De siste dagers hellige ga ikke opp kampen om å erobre retten til å bli anerkjente som kristne dissenter. Til stadighet siden har misjons-presidentene foretatt orienterende undersøkelser, oftest gjennom Kirkens advokat; men det har aldri ført til det ønskede resultat. Under et prestedømsmøte i Oslo i 1935 ble brødrene Carl M. Hagberg, Oscar R. Lindbo og Hilmar Freidel uttalt til å danne en foreløpig komite med oppgave å foreta under-

søkelser og eventuelt forfatte en innstilling. Komiteen fant imidlertid ikke grunn til å ville gjøre et alvorlig forsøk den gang; Kirken hadde forøvrig så mange av dissidentenes rettigheter at det som gjensto praktisk talt bare var adgang til å foreta egne vigslar, at medlemmene kunne spare noen få kroner i kommuneskatt og ellers den ting at man offisielt ble anerkjent i en gruppe som Kirken selv antar er mer eller mindre avveket fra den opprinnelige lære.

Det kan nevnes at den nye dissenterloven kom den 27. juni 1891; den kan leses i bl.a. Norsk Lovtidende 1891, side 392. Endel tilleggslover er siden kommet til. Regjeringen oppnevnte i 1957 en Dissenterlovkomite på følgende seks medlemmer: Statssekretær Kjell Aabrek, --- overrettssakfører Ragnar Horn, --- høyesterettsdommer Trygve Leivestad, --- professor dr. theol., Einar Molland, ---forstander Martin Ski, biskop Johannes Smidt. Som komiteens sekretær fungerte byrettsdommer Astri Rynning. Denne komiteen kom med sin innstilling den 4. juni 1962, og nevner her at den er stemt for at Statskirken skulle opprettholdes, bl.a. fordi dens stilling var så grunnfestet, og fordi kirkens medlemstall var såvidt stort. Men annerledes-troende burde likevel få mer frihet; og blir innstillingen godtatt skulle mulighetene for De siste dagers hellige til å bli et registrert trossamfunn avgjort være til stede.

I 1955 gjorde president Axel J. Andresen et nytt forsøk, uten at det førte frem, og misjonens ledere etter ham har likeså foretatt sine undersøkelser i håp om å finne en mulighet som kunne føre til en endring. En nær fremtid vil avgjøre det hele.

3. Ekteskap.

En noe forvirrende notis finnes i Adresstidende for Brevig for den 29. januar 1853:

"Om mormonerne har man i den senere tid fortalt at de igjen med fornyet iver har begynt å utøve deres virksomhet, gjøre proselytter, forrette dåp, utdele sakramentet, ja det heter endog at mormonpresten Knud snekker i Sætre har forrettet en brudevielse, hvilket dog siste ikke kom til utførelse, som det heter, fordi her ikke fantes iblant dem en så høy orden som var en slik handling voksen. ---"

Ryktet om at De siste dagers hellige også utførte vigslar nådde byfogeden, som øyeblikkelig opptok forhør av de impliserte. Misforståelsen ble her oppklart, men soknepresten ble likevel rådspurt om hva som eventuelt ville skje om f.eks en Siste dagers hellig ønsket å bli viet til et medlem av Statskirken. Soknepresten skrev til biskopen i Kristiansand, som igjen henvendte seg til Kirkedepartementet.

Dette skjedde før Høyesterett den 4. november 1853 hadde avsagt sin dom, så Kirkedepartementet var i tvil om De siste dagers hellige ville bli regnet som kristne dissidentere eller ikke. Det eneste det fant ut som inntil videre kunne klarlegge saken, var en erklæring nevnt i Motzfeldts Kirkeret, kapitel 214, hvor det sies at ikke kristne ikke kan få kirkelig vigsel, da de formularer som der brukes ikke vil være passende for dem. Dette ble da meddelt biskopen i et brev av den 16. juni 1853, og som Love og Anordninger for 1853, side 105, anmelder:

"Skrivelse fra departementet for Kirke- og undervisningsvesenet til biskopen i Kristiansand, hvori antas at spørsmålet om hvorvidt en av Statskirkens prester kan forrette vielse mellom en mormon og et medlem av Statskirken, må bero på hvorvidt mormonerne henhører under Dissenterloven eller ikke, i det sistnevnte tilfelle like så lidt mormonere som andre ikke-kristelige religions-bekjennelser antas å kunne stedes til den kristelige ektevielse, uten iallfall etter dertil ervervet spesiell tillatelse."

Da så Høyesterettsdommen falt fem måneder senere var det klart for De siste dagers hellige at det var umulig for eventuelle ekteskapskandidater innenfor Kirken å kunne oppnå vigsel, hverken gjennom Statskirken eller gjennom notarius publicus slik Dissenter-lovens paragraf 6 bestemte for dissenterne.

Ved kongelig resolusjon den 27. januar 1859 ble det nedsatt en kommisjon hvis oppgave bl.a. var å finne en løsning på ekteskaps-problemet for De siste dagers hellige. I sin innstilling ble det antydnet at

"mormonerne enten tillurte seg kirkelig vigsel eller også levde i konkubinater. (Sammenlikn Stortings-Forhandlinger 1862/63, del 10, side 539.)

Det hentydes kanskje til at proselytter som ennå ikke hadde utmeldt seg av Statskirken kunne bli viet der da ingen prest med loven i hånd kunne nekte brudevigsel selv om han visste at disse siden ville melde seg ut av Statskirken før de gikk over til De siste dagers hellige.

Men for de som allerede var medlemmer av Kirken og som ønsket å gifte seg, ble det problematisk, --- å leve i konkubinater var straffbart, og heller ikke tillatt for medlemmer av Kirken. En annen utvei var emigrasjon; i Amerika kunne enhver oppnå den vigsel som var stengt for dem i Norge. Det ble også, i 1859, gjort et forsøk på å sette en bremse på emigrasjonen for De siste dagers hellige. Det var mest kvinnene man ville gjøre forsøk på å stanse. Justisdepartementet utferdiget i den anledningen skrivelse hvor det bl.a. uttalte den

"formodning at en mann ikke mot sin kones vilje var berettiget til å ta henne eller deres felles barn med til "Sion", hvorhen han som mormon ville utvandre".
(Se Luthersk Kirketidende 1904, side 178.)

I august 1858 henvendte biskop Jens Lauritz Arup, Oslo, seg til Kirke departementet og ville vite om det ikke var så at ingen Siste dagers hellig under noen som helst forhold burde få tillatelse til å bli viet av Statskirkens prester. Et nokså unødvendig spørsmål i grunnen, men departementet svarte da at det var enig i hans syn, og Love og Anordninger for den 6. august 1858, side 81, kan notere:

"Skrivelse fra departementet for Kirke- og undervisningsvesenet til biskopen i Kristiania stift, hvori --- på forespørsel om tillysning av ekteskap mellom to mormonere --- meddeles at departementet antar at der ikke er adgang for mormonerne til gjennom vielse av Statskirkens prester å inngå ekteskap."

Den 3. januar 1863 skrev Kirkedepartementet til Justisdepartementet og gjorde merksam på at antallet av De siste dagers hellige i Oslo og omegn var i stadig økning, og at det derfor var best å få en bestemmelse for alle ikke-kristne slik at disse kunne inngå lovlig ekteskap. (Saken ble behandlet i Odelstinget og i Lagtinget og kan leses i Stortings-Forhandlinger 1862/63 del 6, nr. 38, og del 10, nr. 80. Stortingstidende 1863, Forhandlinger i Odelstinget, side 801, og Forhandlinger i Lagtinget, side 457.)

I Lagtinget finner man forhenværende fylkesmann Christian Birch-Reichenwald. Han uttalt her den mening at det ikke var tilstrekkelig grunn til å la en lov som denne komme ut nå. Han mente at det var for De siste dagers hellige man ville ha denne loven i stand. Loven var for dem bare en ordning for ekteskapet, mens ingen andre forhold ble ordnet for dem. Han uttalte videre at det ikke ville vare lenge før bl.a. De siste dagers helliges hele stilling måtte bli ordnet ved en alminnelig lov, og anså det derfor mindre nødvendig å lage en spesiell lov bare for å ordne opp ved en eneste side av deres stilling. Han uttalte også at han sjelden hadde følt sin stemmegivning bundet ved et så sterkt samvittighets-trykk som dennegang. Etter hans mening burde denne loven henlegges.

Et annet medlem av Lagtinget, Johan R. Krogness, gjorde oppmerksom på at loven enstemmig var gått gjennom i Odelstinget:

"Loven vil jo kun ha den følge at mormonerne lovlig kan inngå ekteskap, og all den stund mormonerne finnes her i landet må de dog ha lov til å gifte seg. Som forholdet nå er har de jo ikke annet valg enn enten å tilsnike seg vielse av en prest eller leve i konkubinat, hvilket dog vel ikke kan ansees ønskelig. Det må derfor ansees påtrengende nødvendig å få ordnet dette forhold.

I Love og Anordninger for 1863, side 629, leses:

"Lov angående ekteskapsstiftelse av personer der ikke henhører til et kristelig religionssamfunn, --- Oss er blitt forelagt det nå forsamlede ordentlige stortings beslutning av 8. juni dette år sålydende: Ekteskap mellom ikke-kristne eller mellom personer av hvilke den ene ikke er kristen, blir med borgerlig rettsvirkning alene stiftet derved at vedkommende mann og kvinne for notarius publicus på det sted hvor noen av dem oppholder seg, uttaler deres beslutning å ville inntre i ekteskap med hinannen, og deretter av ham erklæres for ektefolk. ---"

Lagtinget forkastet altså Birch-Reichenwalds forslag om å henlegge loven, --- og eventuelt vente til hele sakskomplekset for De siste dagers hellige kunne bli ordnet under ett.

Den 22. juni 1863 fikk loven kongelig sanksjon. (Love og Anordninger 1863, side 629.)

4. Dåp.

I Dissenterlovens paragraf 5 sies det:

"Dissentere, enten de hører til en ordnet menighet eller ikke, har for stedets sokneprest å anmelde barnefødsler og dødsfall innen en måned etter at de er inntrufne, under en mulkt av 5 spesidaler for hver uke anmeldelsen deretter uteblir. I anmeldelsen av en barnefødsel skal oppgis barnets fødselsdag, kjønn og navn, samt dets foreldres navn. Dissentere som hører til en ordnet menighet har herhos innen 3 måneder, under samme tvang, for deres egen prest eller forstander å gjøre anmeldelse såvel om barnefødsler og dødsfall, som om inngåtte ekteskap."

Det var tillatt enhver som hadde fylt nitten år å melde seg ut av Statskirken (Senere forandret til femten år). Men barna til disse utmeldte ville Statskirken ha i journalene sine, og Kristiansands biskop, Jacob von der Lippe, kom i tvil om det ikke var straffbart at barn av Siste dagers hellige ikke ble døpt. Han skrev derfor til Kirkedepartementet og spurte om han hadde plikt til å anmelde slike foreldre til de sivile myndigheter.

Omtrent samtidig skrev Oslos biskop, Jens Lauritz Arup, til Kirkedepartementet og spurte om hvor i ministerialboken anmeldelse om barnefødsler fra foreldre som var Siste dagers hellige skulle innføres. Biskopen i Oslo ble meddelt at

"der med hensyn til deslike anmeldelser antas å burde forholdes på samme måte som med de liknende anmeldelser der i følge lov av 16 juli 1845, paragraf 5, skulle gjøres til Statskirkens prester av dissentere."

Og Kristiansands biskop ble rådet slik at

"det antagelig ikke påligger vedkommende prest å gjøre anmeldelser til den sivile øvrighet i anledning av at mormonere, der har utmeldt seg av Statskirken, lar deres barn være udøpte."

(Love og Anordninger 1857,
for 14. april, side 57 – 58.)

Det forekom dessverre at foreldre ikke meldte seg ut av Statskirken før de ble døpt i Kirken, og det hendte også at disse foreldre siden nektet å la sine barn døpe i Statskirken. Dette var imidlertid et straffbart forhold, så enten måtte foreldrene bli å mulktet og deres barn bli tvangs døpt, eller de øyeblikkelig måtte melde seg ut av Statskirken.

Det skulle være innlysende at Statskirken ikke kunne godta De siste dagers helliges dåp når de ikke godtok Kirken som kristne dissenter, men enkelte sokneprester og biskoper var likevel i tvil. I 1873 ga Kirke-departementet --- etter rådføring med Det teologiske fakultet --- også uttrykk for dette, at De siste dagers helliges dåp ikke kunne godtas som kristen dåp. Og i 1897 ble dette ettertrykkelig stadfestet da biskop Anton C. Bang i Oslo henvendte seg til Kirkedepartementet i en spesiell sak. I Norsk Lovtidende for 31. august 1897, side 453, sies da:

"Skrivelse fra Kirkedepartementet til biskopen i Kristiania stift, foranlediget ved forespørsel fra en sokneprest om hva han hadde å foreta i anledning av at to barn innen prestegjeldet, der i sin tid hadde vært døpt av en mormonprest med foreldrenes samtykke, ønsket å bli konfirmerte. I anledning herav bemerker departementet at det er enig i at mormonernes dåp ikke kan ansees for å være en kristen dåp selv om den er utført i Den Treenige Guds navn, og at følgelig de her omtalte barn må døpes overensstemmende med kirkeritualets bestemmelser angående voksne menneskers dåp."

5. Skolevesen.

Dissenterlovens paragraf 9 fortalte:

"Barn som ikke skal oppdras i den evangelisk-lutherske lære kan forlanges unntatt fra under-visningen i denne i de offentlige skoler, hvorimot skolestyret på ethvert sted har å påse at barnas undervisning ei heller i religiøs henseende forsømmes."

Endel Siste dagers hellige fikk den oppfatning at de kunne holde sine barn borte fra skolen og gi dem almenopplæringen selv --- hvis barna skulle tvinges til å delta i religions-timene i de offentlige skoler. Andre nøyde seg med å holde barna borte fra skolens religionsundervisning.

Nå hadde dissenterne rett til å ta sine barn bort fra skolens religionsklasser, og sørge for at deres barn fikk informasjon i den religionsanskuelse foreldrene selv hadde. Både Dissenterlovens paragraf 9 og almueskolelovens paragraf 15 og 16 inneholdt bestemmelser om at skolen var forpliktet til å holde seg a jour med barnas kristendoms-opplæring, gjerne i den form de forskjellige dissenter mente var den rette.

Men når det gjaldt De siste dagers hellige hadde ikke myndighetene lyst til å la barn få en religions-opplæring som streid imot det vanlige kristen-syn, det ville jo også si det samme somom de anerkjente Kirken dersom skolevesenet godtok denne bestemmelse også for dem.

Fra skoleinspektøren i Oslo, gjennom skolestyret, kom en henvendelse om saken rettet til Kirkedepartementet. Et annet medlem av skolestyret, sokneprest Frederik Röhde, sendte gjennom Kristiania Stifstidreksjon et brev til Kirkedepartementet, hvor han uttalte som sin mening at De siste dagers

helliges barn hadde plikt til å delta i skolens religions-opplæring. Departementet behandlet saken og kom til det resultat at det

"antar at likesålidt Dissenterloven som loven om almueskolevesenet på dem har anvendelse, men at der dog heller ikke bør nektes dem adgang til å søke almueskolene således at de ikke deltar i religions-undervisningen."

(Love og Anordninger 3. desember 1858, side 252.)

De siste dagers hellige kunne igjen sende sine barn til skolene uten å risikere tvangsundervisning i religion. Barna fikk nå sin religionsundervisning i hjemmet, og enkelte steder ble barna samlet til en fellesklasse, enslags forløper til den organiserte søndagsskolen, --- i praksis var denne undervisningsform søndagsskole god nok.

De siste dagers hellige i Drammen hadde i 1870-årene en organisert søndagsskole for barna. Sokneprest Christian W. Koren i Bragernes fikk kjennskap til dette og skrev til biskop Arup i Oslo og spurte

"om mormonerne noe steds i vårt land har skole med kirkestyrets til latelse".

De siste dagers helliges skoler etter 1870 var vanlige søndagsskoler, med sang og bønn og undervisning i lesning, regning, religion og skrivning.

Spørsmålet gikk videre til Kirkedepartementet, som igjen rådførte seg med Justisdepartementet, og begge ble så enige om

"at det ikke er noe til hinder for at der av mormoner som ikke lever i flerkoneri opprettes skoler, hvori deres barn meddeles undervisning i de alminnelige borgerlige skolefag, men at det er statsstyrelsens plikt og rett å forby at der i de nevnte skoler tillike meddeles undervisning i mormonernes religion, som ved å oppstille flerkoneriet som berettiget, må ansees å være stridende mot den offentlige moral."

(Love og Anordninger 31. oktober 1874, side 411.)

Å opprette egne skoler for vanlige borg~rlige fag viste seg altså å være tillatt, men det ble også presisert at det å ha religionsundervisning:

"i et særeget for alle stedets mormonbarn felles lokale, ikke kan falle inn under den hjemme-undervisning, der i følge sin natur er unndratt den offentlige kontroll, men må bli å henføre til en form av undervisning i mormonernes religion der må bli gjenstand for en offentlig myndighets innskriden."

(Love og Anordninger 1874, side 412.)

I 1867 hadde biskop Jens Lauritz Arup i egenskap av skolestyrets formann innvilget De siste dagers hellige å holde egne barneklasser eller skoler for de barn som ble tatt ut av almueskolene på grunn av den sjikane og ulempe ellers som barna deres måtte gå igjennom. På denne tid var det i Oslo

om lag seks hundre medlemmer av Kirken, og antallet av skolepliktige barn var relativt stort.

Eldste Anthon L. Skanchy var på denne tid grens-president i Oslo. Han forsto hvilken plage enkelte barn hadde på skolen, og henvendte seg til politimester Carl Johan Miehle og ba om råd. Politimesteren var elskverdig og forståelsesfull og ville gjerne hjelpe. Det var forbundet med praktiske vansker å ha politi ved skolene for å passe på eventuelle gnisninger, så han foreslo at man burde sende en søknad til skolestyret og be om tillatelse til å holde egne klasser for barna. Han undertegnet som anbefaling denne søknaden, og bare noen uker etter fikk man søknaden innvilget.

Eldste Anthon L. Skanchy ble skolens hovedlærer med søster Christina Østerbeck som medhjelper. Skolens levetid ble imidlertid ikke lang; det samme må sies om andre slike skoler som nå og da ble opprettet.

Men bestemmelsen av den 31. oktober 1874, at det ikke var tillatt å undervise i religion i slike fellesklasser (men ellers tillatt i private hjem), lot til å ville gjøre vansker for søndagsskolen i tiden fremover. Det finnes imidlertid ikke opplysninger som forteller at det ble nedlagt forbud mot De siste dagers helliges organiserte søndagsskoler.

Når det gjaldt skoler i vanlige almen-fag hadde skolestyret adgang til kontroll. Det var kommet en skrivelse fra Tromsø stiftsdireksjon til Kirkedepartementet hvor det ble bedt om en ny erklæring med hensyn til dette forhold. Den 12. juli 1875 kom så et svar, hvor det bl.a. ble meddelt at det kun

"er i den forstand at Dissenterloven ingen anvendelse har på mormonere, at der ikke tilkommer disse de samme rettigheter som dissenterne, formenes der intet å være til hinder for at mormonbarn hvis undervisning av skolekommisjonen finnes forsømt, i følge lov av 12. juli 1848 paragrafens 15 og 16 samt lov av 16. mai 1860 paragrafene 50 og 51 bli --- hva der vites også å være praktisert på flere steder, å henvise til den alminnelige skole og at foreldre eller verge i tilfelle mulkeres etter loven, dog således at mormonernes barn kunne på forlangende fritas for undervisning i kristendom."

(Love og anordninger 1875, side 289.)

Dette med at De siste dagers hellige holdt egne skoler i vanlige skolefag var rent sporadisk og hadde aldri noen større varighet, det var da også vansker med å finne kirkemedlemmer som skolestyret fant å kunne akseptere som gode nok lærere. Barna ble da også nesten praktisk talt overalt og bestandig sendt til de vanlige skolene, og oftest deltok de også i skolens religions-time, --- mest for ikke å skille seg ut.

Barna hadde skoleplikt, men da det fremkom spørsmål og hvor lenge barn av Siste dagers hellige pliktet å gå på skole, kunne Kirkedepartementet meddele at dette måtte

"bli å forholde i likhet med hva der ovenfor er uttalt for dissenterbarns vedkommende."

(Norsk Lovtidende for 28 april 1881, side 96.)

Bestemmelsen var at barn kunne utskrives fra skolen etter fylt fjorten år når de da var i besittelse av den kunnskap og utvikling som svarte til deres jevnaldrende klassekamerater ved den tid disse ble utskrevet til konfirmasjon.

Til slutt skal siteres fra Norsk Kirkeret, av S. Broch, 1904, side 321:

"I lovene om folkeskolen av 26. juni 1889 paragraf 1 angis skolens formål å være å medvirke til barnas kristelige oppdragelse og til å meddele dem den almendannelse som bør være felles for alle samfunnets medlemmer. Denne almendannelse bør også mormonbarn ha, og det bør formentlig heller ikke nektes å meddele dem kristendoms-undervisning når foreldrene ønsker det."

Hermed var det klart at barn av Siste dagers hellige hadde de samme rettigheter og muligheter som enhver annen i landet.

6. Begravelser.

Så vidt vites har det aldri forekommet at myndighetene har forbudt bruk av Statens kirkegårder ved begravelser av døde Siste dagers hellige. Hvis Statskirkens prest skulle forrette ved en slik begravelse~ skulle han holde seg til Kirkedepartementets råd av den 26. mai 1866 (Love og Anordninger:)

"at der ved jordfestelse av mormoner antas ikke å kunne kreve jordpakastelse, samt at slike dødsfall nedskrives på et særskilt sted i ministerialboken."

Det var mest slik at Statskirkens prester ikke hadde det minste med slike begravelser å gjøre, og det skulle ved slike anledninger ikke gis tillatelse til noe religiøst seremoniell, klokkeringing eller sang, alt skulle foregå i stillhet.

I samband med dette kan tas med en skrivelse fra Oslo 1870:

"Hr. Graver Steffensen.

Kirkeinspeksjonen har, da Stiftsprosten har anmeldt at, etter hva ham er fortalt, flere ganger er hendt, at der ved mormoners uten jordpåkastelse, foretagen begravelse på byens kirkegårder, en av mormoner holdt gravtale, hvori bestemt uttales deres hedenske tro og lære, anmodet meg om at pålegge graveren at være særlig oppmerksom ved mormonen begravelse, foregiver jeg tilkjenne herved, at ingen prest følger og ingen jordpåkastelse finner sted.

Inntreffer nå det tilfelle, at noen av likfølget ved en sådan begravelse, vil begynne å tale ved graven, skal graveren trede frem og søke å avverge dette ved å si: Det er Dem ikke tillatt å holde tale på vår innviede kirkegård.

Skulle mormoneren desuaktet utføre sitt forsett og der ikke er noen konstabel til stede, som kan føre ham bort med makt, har graveren straks å anmelde personen og det forefallne for kirkeinspeksjonen.

Hvilket herved meddeles til etterretning og iakttagelse.

Kristiania den 17. desember 1870.

P. Anker."

(Se Arbeiderbladet, Oslo, for den 23. september 1949, side 3, spalte 2.)

(Kirkeverge på denne tid var Christian Anker.)

I 1880-årene møter vi igjen en sak som angår seremonier på kirkegården. Under en begravelse på Tangen kirkegård i Drammen, holdt en misjonær en innvielsesbønn ved gravstedet. Soknepresten fikk kjennskap til dette og sendte sine overordnede brev om saken. Saken gikk til Kirkedepartementet som igjen skrev til Justisdepartementet og ba om dets mening.

I Norsk Lovtidende 1881, for 3. september, side 246 leses:

"Skrivelse fra Kirkedepartementet til Kristiania biskop. I anledning av at en mormonprest ved en mormons begravelse på kirkegården i en av stiftets byer hadde holdt en bønn ved graven tross derimot av vedkommende sokneprest nedlagt forbud, meddeler departementet --- etter derom å ha brevvekslet med Justisdepartementet --, at da mormonerne som bekjent ikke hos oss erkjennes som kristne dissenterne, antar heller ikke Dissenterloven å hjemle deres prester eller forstandere noen rett til å opptre ved mormonernes begravelse, og at Justisdepartementet endog antar at angjeldende mormonprest ved å opptre som skjedd er straffskyldig etter N.L. 6 - 1 - 4, men at det på den annen side er enig med Kirkedepartementet i at der ikke i foreliggende tilfelle bør bli spørsmål om å dra vedkommende til ansvar. Departementet tilføyer imidlertid, da det etter deres mening må finnes ønskelig i mulig fremtidige liknende tilfeller ved preventive foranstaltninger å hindre en opptreden som ovennevnte, at de geistlige autoriteter formentlig i sådant øyemed må kunne, om det gjøres nødvendig, kreve bistand av politiet, --- konferer Forordning av 22. oktober 1701, post 2, kapitel 1, en mening som også er tiltrådt av Justisdepartementet."

Det var i mange år vansker med å få tillatelse til å utføre en begravelse etter de enkle former og rituale som De siste dagers bellige bruker. Begravelsene måtte derfor innledes fra hjemmet til den døde, eller fra grenens lokale, eller også ble kisten satt bort i en krok for seg selv i et rom på gravlundens kapell. Og svært ofte har gravlundens forstander eller presten som var til stede nektet de sørgende inn i selve kapellet.

Men det ble atskillig bedre på dette området fra begynnelsen av dette hundreåret. Fra 1918 fikk man tillatelse til å søke Kirkevergen om å få begravelsen fra kapellet, det måtte søkes på ny for hver begravelse. For Oslos vedkommende står bror Oscar R Lindbo som den der i mange år ivret for å få en endring på dette forhold, og det er sikkert nok disse stadige drypp som fikk endret situasjonen på dette området praktisk talt for hele misjonen,

Den 25. februar 1937 mottok Oslo grens forstanderskap følgende skrivelse:

"Herr forstander Hans Nilsen.

Vedlagt tillater man seg å oversende gjenpart av cirkulærskrivelse d.d. til gravlundsforsstanderne angående De siste dagers helliges samfunn.

Oslo, den 25. Februar 1937.

Ærbødigst

Ludvig Hansen,

(Oslo Kirkeverge.)

D. Hrr. forstandere.

Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints.
(De siste dagers hellige.)

Som det vil være kjent har det ikke vært tillatt for noen representant (menighetsforstander) for ovennevnte dissentersamfunn (sekt) å forrette ved begravelser, uten at vedkommende som skulle forrette fremviste for gravlundens forstander skriftlig tillatelse til å forrette, utstedt av Kirkevergen. Det meddeles herved at forannevnte bestemmelse oppheves.

Ovennevnte samfunn stilles på like fot med andre dissenterer (sekter) som ikke har vært underkastet noen bestemmelse som ovenfor nevnt. I denne forbindelse anmoder Kirkevergen forstandere og formenn om å innrapportere eventuelle hendelser ved begravelser, hvis der ved tale eller på annen måte har foregått noe som strider mot den alminnelige oppfatning av sømmelighet ved begravelshandlingen.

Oslo, den 25. februar 1937.

Ærbødigst

Ludvig Hansen."

Det var hyggelig at Oslo Kirkeverge regnet Kirken blant dissenterne, men lovlig godtatt som sådan var den dog ikke. Flere steder i Norge hadde imidlertid De siste dagers hellige flere år i forveien fått de samme rettigheter, i hvert fall i praksis.

7. Rettsstilling.

Få år etter at De siste dagers hellige kom til Norge begynte henvendelser å komme til myndighetene om at det måtte bli en fast rettsordning for De siste dagers hellige. Kirkedepartementet skrev i begynnelsen av 1859 til Justis-departementet og ba det ta stilling til disse henvendelser. Begge departementer var enige om at slike bestemmelser burde komme hvis det viste seg at De siste dagers hellige fikk større utbredelse.

Det ble bestemt å foreta en større landsomfattende undersøkelse innenfor hvert enkelt prestegjeld eller prosti, for å finne ut De siste dagers helliges antall, om det var tendens til økning eller tilbakegang, likeså om medlemmenes borgerlige forhold.

Kirkedepartementet sendte en rundskrivelse den 4. mars 1859 til samtlige biskoper og ba disse å underrette sine egne embetsmenn. De oppgaver som kom inn til Kirkedepartementet ble den 12. november 1859 sendt videre til Justisdepartementet. Ikke alle sokneprester hadde sendt inn selvstendige oppgaver, det manglet således slike svar fra Oslo, Stavanger og Risør, Soknespresten for Trefoldighets menighet i Oslo hadde likevel endel oppgaver, men disse hadde han simpelthen hentet fra De siste dagers hellige selv.

Etter disse oppgaver å dømme skulle det være bortimot fem hundre Siste dagers hellige i Norge, derav bortimot halvparten i Oslo og Aker. Departementet fant ingen grunn til å betvile dette tall.

(Ved utgangen av 1858 var det i Norge i alt 461 medlemmer av Kirken, og i slutten av 1859 var det 562 medlemmer; så tallet i november 1859 var mulig helt korrekt. --- Den statistikk som det offentlige ellers opererer med etter folketellinger, viser gjerne antall av Siste dagers hellige under det virkelige. Grunnen er at svært mange kirkemedlemmer unnlater å oppgi til myndighetene at de er Siste dagers hellige. Det har således hendt at genealoger som f.eks. har gjennomgått folke- tellingslister har støtt på kirkemedlemmer som i sine svar har oppgitt at de er medlemmer av Statskirken.)

Prestene meldte ellers om at De siste dagers helliges antall var avtagende, at noen var vendt tilbake til Statskirken (utelukkede), andre var emigrert. Hva det borgerlige forhold angikk ble det stort sett erklært at det ikke var noe å klage på. En annen sak er imidlertid at enkelte prester ikke kunne dy seg for å nevne at Kirkens lære var både usedelig og heslig.. (Det var vel polygamiet som var anstøtsstenen.)

Kirkedepartementet kom da til at det ikke var

"tilstrekkelig grunn til å søke bevirket det nå forsamlede storting forelagt noe forslag siktende til lovgivningsforanstaltninger med hensyn til mormonerne."

Det eneste man mente burde ordnes for De siste dagers hellige var ekteskaps-lovgivningen, --- for konsekvensenes skyld".

(bl.a. Departements-Tidende 1861,

Og så begynte tiden å arbeide for De siste dagers hellige. Politiet ble mer og mer humane, det hadde ikke noe å klage over hva angikk medlemmenes borgerlige liv, og unnlot å ta hensyn til Kirkedepartementets bestemmelser mot Kirken. Bare av og til enkelte steder måtte politiet ta affære, men det skjedde sjelden på eget initiativ.

Det var forbudt Kirkens medlemmer å utøve religiøs virksomhet, og selvfølgelig var det da også forbudt dem å holde offentlige møter, --- dette etter de gamle lovparagrafer. I 1887 hendte det således i Bergen at medlemmene der ikke var oppmerksom på dette forhold. Sokneprest Ernst F. Eckhoff hadde klaget til politimester Thorbjørn L. Magelssen at misjonærene stadig holdt møter, og at dette i grunnen var ulovlig. Politiet måtte da en dag forby eldstene Carl B. Olsen og Andrew Knudsen å holde et påtenkt husmøte. Over dette klaget eldstene, idet de mente at De siste dagers hellige over alt ellers i landet hadde tillatelse til å holde møter. De sendte den 26. august 1887 en skrivelse til Justisdepartementet om saken. Det eldstene ikke visste var at Kirken slett ikke hadde noen slik tillatelse, saken var i sin enkleste form bare den at politimyndighetene ikke fant grunn til å gripe inn --- uten når det ble spesielt anmodet om det av øvrighetspersoner forøvrig.

Denne henvendelsen til myndighetene kunne således lett ha ført til en skjerpelse av lovbestemmelsene også for resten av landet, men heldigvis viste det seg at ingen instans som fikk saken til behandling satte noen kraft inn på den. Denne saken fra Bergen må vel betegnes som en sjelden hending, at sedvaneretten hadde gjort loven uholdbar, slik at denne episoden nærmest virket overraskende på alle.

I 1904 ble også politimestrene i landet rådspurt, og de sendte inn sine svar, og det sies at

"Disse uttalelser gikk samstemmig ut på at mormonernes religionsøvelser og utbredelsen av deres troslære ikke foregår på noen særlig oppsiktsvekkende eller forargende måte.

(Stortings-Forhandlinger 1912, del 7, side 2724.)

1902 må betegnes som et merkeår for De siste dagers hellige i Norge, da kom den nye straffeloven. Som kjent hadde Kirkens medlemmer gjennom alle år lidd under forfølgelser fordi de ikke ble beskyttet av Dissenterloven, og ble straffet etter noen gamle bestemmelser, med Norsk Lov 6 - 1 - 4 og lovene av 22. oktober 1701 som de fremste

I Norsk Lovtidende 1902, side 378 - 379, leses.

"Lov om den alminnelige borgerlige straffelovs ikrafttreden.

1. kapitel.

- Paragraf 1. Den alminnelige borgerlige straffelov trer i kraft 1. januar 1904. Samme dag trer nærværende lov i kraft.
- Paragraf 2. Fra samme tid oppheves, for så vidt de ennå er i kraft:

Lov om forbrytelser av 20. august 1842 med senere tillegg og forandringer.

Lov om sjøfarten av 20. juli 1893 kapitel 12, Christian den 5. norske lovs 6. bok med unntak av kapitel 10, artiklene 2 og 5, samt kapitel 14, artikkel 6. Samme lovs 1. bok, kapitel 21, artikkel 1, og 2 bok, kapitel 10, artikkel 4.

Forordningene og reskripsjonene angående politivesenet i forskjellige kjøpsteder av 22. oktober 1701, jfr. 8. august 1738, 24. januar 1710, 12. februar 1745, 9. desember 1746, 23. september 1763 og 5. juni 1776.-
--"

Med dette var det slutt med de gamle paragrafer som ble brukt mot Kirken. Da så dette ble kjent for presteskap, statsmyndigheter og andre, begynte de å granske den nye loven om det ikke skulle være et eller annet som kunne passe på De siste dagers hellige.

At det endelig lykkes å finne en paragraf som kunne komme på tale, tyder dette på:

(Utskrift av domsbok for Meddomsretten, for Trondhjem byskriver, 1905 - 1906, autorisert den 31. desember 1904.)

Fol. 181 b.

"År 1906 den 19. april ble innen Trondhjem meddomsrett i sak nr, 23/06, politisak, mot 1. Nils Evensen. 2. Hans Julius Karlsen og 3. Gerhard Martinus Andresen, avsagt sådan

DOM:

Under 4. april 1904 er 1. misjonær Nils Evensen, 2. fabrikkarbeider Hans Julius Karlsen og 3. typograf Gerhard Martinus Andresen etter forgjeves forelegg satt under tiltale til fellelse etter straffelovens paragraf 328 - 3, idet de angivelig har foretatt handlinger som alene kan foretas i henhold til en offentlig tjenestestilling som de ikke innehar, navnlig nr; 1 ved en kveld i februar måned d.å. i Korsviken i Strinden å døpe sypike Bergitte Marie Nilsen, samt nr, 2 og 3 ved den 6, mars d.å. i mormonernes forsamlingslokale i gård nr. 6 ved Gamle Kongevei å utdele nattverden."

Den paragraf som nevnes her, lyder slik:

"328. Med bøter eller med fengsel inntil 3 måneder straffes den som - 3: foretar noen handling, som alene kan foretas i henhold til en offentlig tjenestestilling, som han ikke innehar ---."

(Jfr, paragraf 129: "Den, som uhjemlet utøver noen offentlig myndighet eller medvirker hertil, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder, men

med fengsel inntil 2 år såfremt han har handlet i hensikt å tilvende seg eller andre en uberettiget fordel eller skade noen,")

Etter anmeldelsen av de tre impliserte for ulovlig religionsutøvelse, ville nå politiet i Trondheim prøve denne paragrafen, og så fikk Meddomsretten saken til behandling.

Fra domsboken siteres videre et utdrag:

"--- Det innsees imidlertid ikke at de tiltalte kan straffes etter denne paragraf for den av dem utførte dåpshandling eller nattverdsutdeling, all den stund denne sekt hvortil de hører ikke henregnes til det kristne samfunn. Det er den kristelige dåp og den kristelige nattverdsutdeling som er henlagt under de kristne prester (og dissenterforstandere, og som formentlig regelmessig forbudt andre å befatte seg med). At et utenfor de kristne trosbekjennelser stående religionssamfunn under sin religions utøvelse benytter seremonier som i mer eller mindre grad likner de kristnes sakramenter, kan dog ikke gjøre sekten til et kristent samfunn og heller ikke disse seremonier til kristelige symboler eller uttrykk for den kristelige trosbekjennelse.

Der kan, så lenge det ikke handles om bespottelse av den kristne tro, formentlig ikke være til hinder for at et ikke-kristent trossamfunn benytter vannet --- som overgyting eller neddypning --- til betegnelse av den enkeltes inntreden i samfunnet, men derfor vil vel ingen bekjenner av den kristne tro påstå at denne person nå i virkeligheten gjennom dåpen er blitt medlem av det kristne samfunn. Men i så fall er jo dermed også erkjent, at det ikke er den kristelige dåp som er kommet til utøvelse, og da det kun er denne som ingen andre enn de kristne prester kan foreta, og da det samme må gjelde om nattverdsutdelingen, så følger herav at de tiltalte ikke har foretatt "noen handling som alene kan foretas i henhold til en offentlig tjenestestilling, som han ikke innehar", idet de alene har foretatt en i den kristne samfunns øyne fullstendig betydningsløs handling som med like føye og like virkning måtte kunne foretas av hvem som helst.

--- Denne straffebestemmelse --- er imidlertid nå opphevd ved den nye straffelovs ikrafttredelseslov paragraf 2, uten at det, så vidt retten bekjent, er trådt noen tilsvarende bestemmelse i stedet, og spørsmålet om hvor vidt de tiltalte overhodet vil kunne straffes for sin ulovlige religionsutøvelse, vil da avhenge av om det i straffelovens paragraf 328 - 3 beskrevne gjerningsinnhold omfatter også denne forgåelse. Dette kan imidlertid ikke antas, idet det naturligvis er en ting uhjemlet å foreta en offentlig tjenestehandling og noe ganske annet ulovlig å utøve sin religion offentlig, i hvilket siste forgåelse

samtligte deltagere gjør seg skyldige, og ikke kun de som foretar de kirkelige handlinger og forretninger. -----

Thi kjendes for ret:

De tiltalte nr. 1 Nils Evensen, nr. 2 Hans Julius Karisen og nr. 3 Gerhard Martinus Andresen frifinnes. Dommen opplestes for de tiltalte. Retten hevet.

W. Rusing.

Schaaning.

A. Røw.

Bekreftes:

Any Bang.

Brantenberg Larssen."

På den ene side ble altså her De siste dagers hellige atter stemplet som ikke kristne, deres dåp og nattverd ble ikke godtatt som kristne symboler. På den annen side ble det samtidig slått fast at De siste dagers hellige nå fritt kunne utøve sin religion uten mer å bli straffet for det.

Det er neppe for meget sagt at de dømmende personer i denne sak, at Meddomsretten i Trondheim den 19. april 1906, tok en avgjørelse som ble den mest positive handling på området som noen gang er blitt foretatt mot De siste dagers hellige i Norge, tross den negative innstilling til tanken om å godta Kirkens symboler som kristne.

Det kan nevnes at tiltalte nr. 3 Gerhard M. Andresen er far til den senere misjons-president Axel J. Andresen, som på dette tidspunkt bare var ti år gammel.

I årene 1853 og fremover de tretti første årene ble det sendt ut misjonærer fra Amerika i et antall av 2 - 4 pr. år. På denne tiden virket imidlertid det mangedobbelte antall lokale misjonærer, slik at misjonsarbeidet likevel ble utført relativt tilfredsstillende.

I 1890-årene kom det 10 - 15 Utah-eldster til Norge hvert år, noe som statsmyndighetene merket seg. Mot slutten av hundreåret var det mellom 40 - 50 misjonærer her i landet, og da tallet stadig steg i de nærmeste årene slik at det i 1907 kom en topp på syttien amerikanske misjonærer i Norge, begynte avisene, presteskap og private organisasjoner å bli oppmerksomme.

Kirkedepartementet ble nå utsatt for et stort press, og en rekke skrivelser gikk mellom dette departement og Justisdepartementet. Alle tenkelig paragrafer i lovene ble dradd frem og drøftet, om det ikke kunne finnes det miste å hefte seg ved; men Justisdepartementet måtte gang etter gang melde at denne eller hin paragraf ikke var brukelig mot De siste dagers hellige, de hadde overhodet ikke overtrådt en eneste virksom lov!

Byråsjef og lærer i kirkerett, S. Broch, forteller at mange hadde henvendt seg til ham med spørsmål om De siste dagers helliges rettsstilling, om det ikke var mulig å få stoppet Kirkens virksomhet ved lov, (Luthersk Kirketidende 1904, nr. 11). Byråsjefen mente at det måtte la seg gjøre å finne frem til et

lovforbud mot De siste dagers helliges virksomhet, at både Staten og Statskirken nå burde gripe hardere inn.

På første side i Ørebladet, Oslo, for den 20. oktober 1908 kan man lese:
"Mot mormon-uvesenet.

Lovforslag under utarbeidelse i Kirkedepartementet.

For en tid siden tillot vi oss å henlede Kirkedepartementets oppmerksomhet på den forargelige trafikk som drives av mormonerne her i landet, samtidig som vi spurte herr statsråd Seip om han ikke fant det påkrevd at det ble skredet inn fra det offentliges side mot uvesenet.

Statsråden stilte seg allerede dengang særs velvillig til saken og lovet å ta den under overveielse. Nå meddeler herr Seip på forespørsel, at man er gått i gang med utarbeidelse av forslag til lov tilsiktet å stanse mormonernes virksomhet. Loven vil direkte forby mormonerne å drive sin propaganda her i landet.

Overtredelse herav straffes med bøter eller fengsel og i gjentagelsestilfelle med utvisning av landet."

Kirkedepartements hensikt var klar nok, gjennom nye lovbestemmelser skulle Kirken knebles, det skulle bli forbud mot offentlige møter og annen agitasjon, og kontroll med inn - og utvandring.

Justisdepartementet foretok endel henvendelser til sine legasjoner i Tyskland, Danmark og Sverige og ba om opplysninger, hva de respektive land hadde av lovbestemmelser mot De siste dagers hellige, Det var imidlertid ikke utfordrigt spesielle lovtiltak i disse land mot Kirken eller dens medlemmer, og Justisdepartementet syntes vel at Norge heller ikke burde gå til drastiske tiltak.

Men Kirkedepartementet var ikke fornøyd med avslaget, så det sendte brev til landets biskoper med forslag til full stopp for all religionsutøvelse for De siste dagers hellige, og ba om deres syn på saken. Ikke alle biskopene fant lovforslaget akseptabelt, men majoriteten var ellers enige i det vesentligste.

Men Justisdepartementets mer rolige og tenksomme vurdering seiret også denne gang. (Se bl .a. Stortings-Forhandlinger 1912, bind 7B, side 2718.)

Den 10. august 1910 kom så Justisdepartementets skrivelse om saken. Liknende uttalelser finnes i de fleste dagblad i Oslo:

"Justisdepartementet har nå etter anmodning av Kirkedepartementet avgitt uttalelse angående spørsmålet om hvor vidt det bør fremsettes et lovforslag, særlig rettet mot mormonernes religionsøvelse og propaganda. Dette har Justisdepartementet funnet å burde fraråde. Å beskytte et enkelt kirkesamfunn gjennom bekjempelse av avvikende religiøse meninger og deres utbredelse med straff og politiforanstaltninger, antas å ligge utenfor hva det etter den i vår tid alminnelige oppfatning hører med til

Statens oppgaver. Og særlig forekommer det departementet å være en i prinsipiell henseende forkastelig ordning å rette straffebestemmelser mot medlemmer av spesielt nevnte trossamfunn uten angivelse av saklige kriterier.

Hva angår de såvel tidligere som i den senere tid fremkomne anker mot mormonernes livsførsel og mot deres virksomhet for utbredelsen av sin tro, finner departementet at forholdet etter de foreliggende opplysninger stiller seg atskillig uklart. Departementet er imidlertid tilbøyelig til å anta at disse anker tildels er noe overdrevne og ikke alltid bygger på et fullt pålitelig kjennskap til mormonernes liv og lære.

Det henvises for så vidt til uttalelser som ved tidligere leiligheter er innhentet fra politimesterne i de større byer. De misbruk som mormonmisjonærene angivelig gjør seg skyldig i, vil etter departementets oppfatning i atskillig utstrekning rammes av de alminnelige straffe-bestemmelser i Dissenterlovens paragrafer 21 og 22 mot den som ved bedrageriske midler og liknende søker å bringe noen over fra en trosbekjennelse til en annen, og i straffelovens paragraf 141 mot den som med falske forespeilinger eller annen underfundig atferd forleder noen til utvandring."

(Stortings-Forhandlinger 1912, side 2723.)

Endel dagblad uttrykte sin enighet med det resultat Justisdepartementet var kommet frem til. Men til departementene, og avisene over hele landet, begynte det nå etter hvert å komme inn en rekke skrivelser og oppfordringer om å få stoppet Kirkens arbeid. Og dette førte til en interpellasjon til stortingspresidenten. Stortingsmann Johan Fredrik Gjesdahl sendte en skrivelse datert den 21. juni 1912, med følgende innhold:

"Jeg tillater meg herved å anmelde følgende interpellasjon til Regjeringen: Hva akter Regjeringen å gjøre i anledning av de anmodninger som er rettet til den om å gripe inn like overfor den mormonske propaganda?"

Og den 12. juli 1912 ble så interpellasjonen behandlet under et møte i Stortinget. (Saken kan i sin helhet leses i Stortings-Forhandlinger 1912, del 7, fra side 2718 og fremover.)

Pastor Johan Fredrik Gjesdahl fikk ordet først. Han fortalte om alle de protester som var innløpet mot De siste dagers hellige, utla litt om sitt syn på Mormons boks fremkomst, om Kirkens tro på en fortsatt åpenbaring, om polygamiet og om Kirkens kamp for å erverve seg retten til å bli anerkjent som kristne dissenter, og om Kirkens store kampanje den siste tiden. Han kunne senere fortelle om flere piker som hadde emigrert og mulig kom ut for uønskede forhold, likeså om en pike som var blitt gravid med en misjonær som siden fornektet henne, likeså om en misjonær i Sverige som hadde bedradd en familie for mange penger.

En annen side ved historien er det faktum at det dessverre gjennom tiden er kommet inn i Kirken elementer som ikke var av det gode. Sværmere,

døgnmennesker og mindre faste karakterer har kanskje følt seg tiltrukket av det nye, og ville gjøre forsøk på å legge en ny grunnvoll for sitt liv, men har ikke maktet det, eller villet det, og har så oppført seg slik at aviser og private har fått tak i dem --- og Kirken måtte lide for dette. Slik er det vel over alt, også innenfor Statskirkens egne rekker, men ingen har vel lidd mer over slike personers opptreden en De siste dagers Hellige. Det er på den annen side gledelig å konstatere at det bare var mulig å trekke frem et eneste ekstremt eksempel på skammelig opptreden av et kirkemedlem, når det var hele seksti års misjonsvirksomhet i Norge å øse av!

Som avslutning på sitt første innlegg sa pastor Gjesdahl:

"Skal der nå ikke gjøres noe mot mormonernes propaganda? Skal de få lov til å drive sitt spill fritt? De er etter Dissenterloven ikke innrømmet fri, offentlig religionsøvelse. Men de straffebestemmelser som man før hadde mot dem, er opphevd ved den nye straffelov. Man har ikke noen straffebestemmelse som kan ramme dem. Var det ikke vel verd at man fikk noen lovbestemmelser, straffebestemmelser mot mormonerne, således at der ble satt en stopper for deres offentlige virksomhet med Guds-tjenestelige møter, som de averterer i avisene?"

Var det ikke påkrevd at disse amerikanske mormonagenter eller misjonærer som kommer til dette land, fikk reisepass, at man gjorde med dem som man har gjort i Preussen og Mecklenburg, at man utviste dem av landet? Det er nå mange som venter med spenning på om Regjeringen har et ord å si i denne sak, om den vil gripe inn på noen måte like overfor mormonernes propaganda. De vil med oppmerksomhet feste seg ved hva Regjeringen i dag forklarer når jeg retter denne interpellasjonen til den. ---"

Den neste taler i Stortinget var kirke-statsråd Edvard A. Liljedahl. Han nevnte om kampen de siste årene, om alle henvendelsene til Kirke-departementet og om de drøftinger departementene seg imellom hadde hatt. Til slutt nevnte han at det nok finnes politibestemmelser i Tyskland som kan medføre utvisning, men noen spesiell lov mot De siste dagers hellige hadde man heller ikke der.

Justisminister Fredrik Stang utla så sakens juridiske side, bl.a. leste han opp en skrivelse som Justisdepartementet forfattet den 9. august 1910:

"Etter dette departements oppfatning er der således ikke tilstrekkelig grunn til å bringe straff eller liknende foranstaltninger i anvendelse overfor mormonerne eller medlemmer av andre religions-samfunn, medmindre de under arbeidet for utbredelsen av deres lære anvender utilstedelige midler, eller deres liv eller virksomhet iøvrig medfører alvorlig fare i moralsk eller sosial henseende.

Hvorledes forholdet i så henseende stiller seg for mormonernes vedkommende, forekommer departementet etter de foreliggende opplysninger å være atskillig uklart. Det er visstnok såvel tidligere som i den seneste tid frem-

kommet atskillige uttalelser, hvori der rettes sterke anker mot mormonernes livsførsel og mot deres virksomhet for utbredelsen av deres tro. Departementet er imidlertid for sitt vedkommende tilbøyelig til å anta at disse anker til dels er noe overdrevne og ikke alltid er bygget på et fullt pålitelig kjennskap til mormonernes liv og lære nå for tiden. Som meddelt i skrivelse av 11. november 1905 har man innhentet konfidensielle uttalelser fra politimestrene i de større byer om mormonernes forhold. Disse uttalelser gikk samstemmig ut på at mormonernes religionsøvelser og utbredelse av deres troslære ikke foregår på noen særlig oppsiktsvekkende eller forargende måte."

Til slutt sier minister Stang:

"Det som man da har tilbake, er straffe-bestemmelsene overfor dem som med utilbørlige midler søker å bringe noen over fra en tros- bekjennelse til en annen, straffebestemmelsene overfor dem som forleder noen til utvandring, enn videre myndighetenes adgang til innenfor visse grenser å utvise og endelig den ting som jeg allerede har nevnt, at man kan nekte konsesjon på ervervelse av fast eiendom når det er utlendinger som vil erverve den."

(De straffebestemmelser som hentydes til, er fra Dissenterlovens paragrafer 21 og 22, og straffelovens paragraf 141.)

Til slutt skal tas med en uttalelse av stortingsmann Alfred Eriksen:

Det er ikke fremsatt noe forslag, men en rekke representanter har uttalt seg i samme retning som interpellanten. Jeg vil derfor få lov i korthet å si, at jeg ikke kan tiltre den oppfatning som her søkes gjort gjeldende, og jeg vil si at det forekommer meg riktig om departementet ikke gjør noe skritt til å endre vår lovgivning i den retning som man her krever. Overfor mormonere som overfor andre sekter som kan drive en usunn og skadelig virksomhet, får man vel nøye seg med de midler som ligger i å bruke de åndelige våpen: Opplysning og utbredelse av kunnskap om hva der ligger i de forskjellige retninger.

Går man videre, vil man bruke mulkt, utvisning eller straffebestemmelser, så kan det ikke bli annet enn et inngrep i trosfriheten, i åndsfriheten, og det ville i vår tid være mer støtende enn det tidligere hadde vært om en innførte sådanne bestemmelser. Man får også være merksom på, at der er sekteriske bevegelser som er i høy grad fordervelige i sine virkninger, men som alle er klar over at man ikke kan og bør gripe inn mot med straffetrusler. Jeg sikter f.eks. til noe sådant som tungetalervirksomheten, hvis sørgelige virkninger noksom faller en i øynene. Men det vil bare være å gjøre galt verre,

om man bruker tvangsmidler således at slike retninger kan fremstå som martyrer som lider uforskyldt. Jeg tenker nok at i lengden kommer man lengst og best frem dersom man stoler på de åndelige våpen og nøyer seg med dem alene.

Den siste som uttalte seg i denne saken, var stortings-presidenten, han sa:

"Nå har ingen flere forlangt ordet angående den stillede interpellasjon. Debatten angående denne saken er derfor avsluttet."

Noe spesielt resultat førte ikke denne marinjevningen til, og dermed var de som følte seg skremt like langt. Man var imidlertid kommet frem til at det for tiden ikke fantes en eneste virksom lov som kunne nyttes mot De siste dagers hellige for deres religions-utøvelses skyld, og at det ville by på vansker å få noen slike lover godtatt.

Man tør vel formode at Kirkedepartementet ikke var tilfreds med denne utvikling. Men det var de i tilfelle ikke alene om, Stortinget hadde i 1912 antydnet at det som sto tilbake var Dissenterlovens paragrafer 21 og 22, og straffelovens paragraf 141.

Straffelovens paragraf 328 - 3 var før funnet ubrukelig mot De siste dagers hellige ved Meddomsrettens dom i Trondheim den 19. april 1906, og å lage en tilleggsbestemmelse til paragraf 328 slik at denne ville komme til å ramme bl.a. De siste dagers hellige, mente Justisdepartementet ikke var hensiktsmessig, idet paragraf 328 jo er om ulovlig utøvelse av en offentlig tjenestehandling, mens en religionsutøvelse av en ikke-kristen bevegelse ikke kan sies å være noen forseelse mot offentlig myndighet.

Det ble fra Kirkedepartementets side rettet en forespørsel til landets biskoper, hva disse kunne mene om eventuelle tilleggs-bestemmelser. Dissenterlovens paragraf 20 burde få et tillegg. Men å gi denne paragraf et tillegg som ville ramme De siste dagers hellige var å gi Kirken det inntrykk at de endelig var kommet med under Dissenterlovens bestemmelser og derfor igrunnen måtte bli å betrakte som dissenterer, kanskje endog som kristne dissenterer, eller i hvert fall på linje med f.eks. jødene.

De paragrafer ved Dissenterloven som er nevnt, er av den 27. juni 1891, med endringslover av den 27. juli 1896, 17. mai 1904 (og senere den 13. juni 1919), og lyder slik:

"Paragraf 20:

Dissenterer må ikke døpe eller på annen måte oppta noen, der ikke er lovlig utmeldt av Statskirken, i menighets-samfunn med seg.

"Paragraf 21:

Ingen må ved anvendelse av beveggrunner, der står i strid med den alminnelige sedelighet, ved løfte om timelige fordeler, ved bedragerske midler eller ved trusler søke å bringe noen over fra en trosbekjennelse til en annen.

"Paragraf 22:

Overtredelse av paragrafene 5 og 20 samt unnlatelse av å gjøre de i paragrafene 6 og 7 foreskrevne anmeldelser straffes med bøter. Overtredelsen av paragraf 21 blir, for så vidt ikke gjerningen iøvrig medfører høyere straff, å straffe med bøter og i gjentakelsestilfelle med fengsel eller bøter."

Straffelovens paragraf 141:

"Den som ved falske forespeilinger eller annen underfundig atferdforleder noen til å utvandre her fra riket, eller som medvirker hertil, straffes med bøter eller med fengsel inntil 1 år."

I praksis viser det seg vanskelig å bevise at emnet Innsamlingen etter de bibelske lærdommer skulle være forbundet med å forlede noen, eller at skuf fede emigranter er et resultat av falske forespeilinge. Kirkens mening for tiden er at medlemmene helst bør være i sine egne land for å yte hjelp til evangeliets fremgang der; men om noen Ønsker å emigrere må det bli etter emigrantenes egne følelser.

I 1925 ville man igjen prøve Dissenterlovens paragraf 20 på De siste dagers hellige. President A. Richard Peterson hadde døpt en kvinne som ikke var meldt ut av Statskirken. Hverken han eller noen av misjonærene visste om dette, det var ellers alminnelig praksis innenfor Kirken at alle som ønsket dåp først måtte melde seg ut av det samfunn de før tilhørte, så det ikke skulle bli anledning til klage på dissenterhold. President Peterson ble kalt til forhør hos politiet, men hørte siden ikke noe mer til saken. Den eneste grunn til at denne saken ikke ble forfulgt, må bero på at det over alt var antatt at Dissenterloven ingen som helst anvendelse hadde på De siste dagers hellige. En annen sak er at vedkommende kvinne som ble døpt i Oslo, før hadde tilhørt en dissentermenighet og heller ikke hadde utmeldt seg av Statskirken før hun gikk over til den.

Det later til at Kirkedepartementet for denne gang hadde oppgitt å finne en løsning på "mormon-problemet"; det er i hvert fall ikke mulig å finne tegn på at det ble arbeidet videre, ikke med straffetrusel-forslag så vidt vites, --- hvis da ikke Kirke-departementets utilnærmelige "mormon-pakke" kunne ha noe å berette?

Men også Den reorganiserte Jesu Kristi kirke av De siste dagers hellige -- - ofte også kalt Josephiterne, sendte inn til myndighetene flere anmodninger om å bli anerkjent som kristne dissenter.

Det var en organisasjon som skilte seg ut fra Kirken en tid etter Joseph Smiths død. Josephiterne kom her til landet i begynnelsen av dette hundreåret, og de organiserte en gren i Grimstad den 17. august 1902 med Nikolai Kronberg som forstander. Senere ble det organisert en ny gren på Bøn ved Eidsvoll, den teller en tid tretti medlemmer, men deres søndagsskole kunne ofte være besøkt av det fleidobbelte antall deltagere. En tredje gren ble i 1919 organisert i Porsgrunn, og endelig i Oslo i 1932.

I sin tid utga de et trykt menighetsblad: "Sandhetens Banner", det opphørte en tid, men kom så tilbake for noen år siden i en noe redusert

stencil-form. I 1930-årene utviste de en stor aktivitet i forsøket på å erobre medlemmer fra Kirken, og det hendte at enkelte Siste dagers hellige interessert besøkte deres møter og tilmed tok del med dem slik at de både holdt bønn og tok imot deres nattverd. Men etter hvert tapte interessen seg igjen.

I Stortings-Forhandlinger 1912, del 7, side 2720, finner man:

"I 1903 innsendte amtmannen i Nedenes en forespørsel til Justisdepartementet om hvor vidt medlemmer av den såkalt Gjenorganiserte Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige kan henregnes til de i lov av 27. juni 1891 paragraf 1 omhandlede dissenterne. I skrivelsen av 14. november 1903 til-skriver da departementet amtmannen, at spørsmålet har vært forelagt Kirkedepartementet som i til-slutning til en av Det teologiske fakultet angiven erklæring har besvart det benektende. Til denne uttalelse finner da Justisdepartementet å burde henholde seg."

Det var også for deres vedkommende hovedsakelig troen på Mormons bok som ødela sjansene for dem til å bli anerkjente som kristne dissenterne. Forøvrig har denne organisasjon alltid fristet en noe anonym tilværelse i Norge, og er stadig på randen av oppløsning.

8. Propaganda.

Det var ikke bare innenfor departementer, rettsvesenet, geistligheten og andre embetsmenns forpliktende områder at det oppsto divergenser om De siste dagers hellige. Dagspressen, organisasjoner og enkelt-borgere blandet seg også inn i det som vel kan karakteriseres som steinkast av rykter på Guds-tro. Ennå før Kirkens lære var alminnelig kjent, kunne dagspressen ta inn temmelig krasse artikler. Hovedstadens aviser var ikke de nådigste, f.eks, kan nevnes artikler i Christianiaposten 1852 nr. 1424 og 1508, --- Morgenbladet 1852 nr. 354 og 1854 nr. 94. Sant nok tok dette blad inn også enkelte artikler av noe mer positiv karakter, således for 1852 nr. 330 og 1853 nr. 19.

Skillings-Magazin var tidlig ute med en etter datidens forhold større artikkel i 1851, nr. 43 og 44. En riktig ruvende artikkel eller essay hadde Illustreret Nyhedsblad 1853, fra nr. 18 til nr. 28.

Mindre hefter og bøker av varierende omfang og innhold kom også etter hvert, således:

Anonym forfatter: Mormonismens Historie tilligemed en kort Oversikt over Sektens Troeslærdommer og Kirkeforfatning. (Oslo 1853.)

S.B. Hersleb Walnum: Vogter Eder for de falske Propheter! --- Et advarsels Ord imod Mormonerne, (1855.)

Caspar H. Jensenius: Kort Begreb om den egentlige Mormonisme. --- Breve fra Amerika om Mormonernes Religion. --- Mormonernes Lære og de Christnes Tro. (1855.)

E.P. Kjerkegaard: Om og mod Mormonismen

Joach. B. Lund: Beretning om et Besøg i Mormonernes Kapel, (1862.)

Men også en god del dansk litteratur kunne man skaffe seg i Norge, det mest kjente var kanskje:

Pastor C.B. Garde: Om de Mormonske Vildfarelser, til mine Menigheder. (København 1854.)

L.D. Hass: Mormonernes Lærdomme, Oprindelse og Fremgang. (Utdrag fra Søndagsbladet, København 1851.)

William Chandless: Ved Saltsøen. Et besøg hos Mormonerne i Utah. (Fra engelsk av F. Sørensen, København 1858.)

Av andre ting som ble lest i visse kretser kan nevnes:

Derby C. Miller: History of the Mormons. (1852. Her er også tatt med et brev datert den 17. februar 1834 av professor Charles Anthon, --- mannen som i sin tid fikk til bedømmelse endel avskrifter fra Mormons bok.)

Senere kom atskillig mer litteratur, nevnes kan:

Andreas Mortensen: Fra mit besøg blandt Mormonerne. (1887.)

G.H. Stub: Foredrag om den norsk-lutherske Misjon i Utah. (1894.)

William E. Smythe: Hvad vi kan lære af Mormonerne. (Fra Kringsjaa, bind VIII, Oslo 1896.)

O.A. Johnson: Mormonismen Avsløret. (1906.)

Rudolf Muus: Mormonernes Pigefangst. (En fortelling, Oslo 1906.)

Karl Schreiner: I: Mormonerne (1911). II: Foredrag (1912.)

Men propagandaen mot De siste dagers hellige, hva denne enn inneholdt, kunne likevel ikke hindre at Kirken hadde fremgang. Og denne tendensen ville de geistlige fra Statskirken forsøke å bremse på ved hjelp av en ny taktikk.

Endel teologiske kandidater fikk til oppgave å oppta offentlig diskusjon med misjonærene i deres eget lokale. Det første møtet ble holdt for fullt hus den 1. februar 1855. Ole Vig var opponenten. Det viste seg merkelig nok at flesteparten av ikke-medlemmene av Kirken som var til stede var for De siste dagers hellige, og så ble det tillyst nytt møte i Pipervikens skole den 20. februar 1855. Morgenbladet, Oslo, nr. 54 for 1855 har denne bemerkning om møtet:

"I går avholdtes i Pipervikens skolehus et offentlig møte angående de mormonske religions-lærdommer hvor sektens fra den Lutherske kirkes avvikende meninger forsvarede og bekjempedes for en oppmerksom krets av tilhørere av begge kjønn. Det store rummelige skoleværelse var aldeles overfylt av mennesker. Forhandlingene lededes av hr. O. Vig, som innledet dem

med den bemerkning at han i forening med etpar andre nylig hadde innfunnet seg i en mormonforsamling for å imøtegå de mormonske vranglærdommer, men dengang ikke kunne komme til noe ordentlig resultat da mormonprestene erklærte at man ikke måtte begynne fra taket, men fra grunnvolden. ---"

Nye møter ble annonsert, og til et spesialmøte den 27. februar skulle også Caspar H. Jensenius prøve å få skaffet tilveie et lite skrift hvori de kristelige og mormonske hovedlærdommer ville bli sammenstilte.

Det lot til at kand. theolog Eilert Sundt ikke var helt fornøyd med Ole Vigs foredrag, ikke minst ville han gjøre kjent at det var ham som misjonærene tilbakeviste med sitt måtte begynne med grunnvolden og ikke med taket. Han har derfor et relativt stort innlegg om saken i Morgenbladet, tirsdag den 6. mars 1855, nr. 65 og 66. Han sier bl.a. her:

"at man må begynne med grunnvolden og ikke med taket, det er jo en meget forstandig setning ---."

Videre sier han:

"--- Jeg finner at referenten ikke så ganske gjør mormonerne og deres vesen rett og skjel. Han behandler personene som udyktige og deres bestrevelser som intetsigende. Det var to mormonere som opptrådte ved møtet i skolehuset. Den ene av dem, den danske mormon Christensen, tillegges en viss taleferdighet, men hans forsvar for gjendøperen fremstilles som aldeles betydningsløst. Den andre mormon, "presidenten", født nordmann, skildres som en person hvis fripostlighet kun gjorde et uheldig inntrykk. Jeg var til stede også ved dette møte og kan ikke tiltrede denne fremstilling."

Eilert Sundt forteller at han ikke har så meget til overs for De siste dagers hellige, men han respekterte deres innsats i sitt forsvar og sine forklaringer. Han forteller så ganske inngående om et møte han overvar hos De siste dagers hellige i deres nye lokale ved Ruseløkkbakken, hvorav siteres:

"Møtet var overmåte tallrikt besøkt. Værelset var fullt og en enda større hop oppfylte gangene og trappene og gårdsrommet. Men i trengselen hersket dog i det hele taget god orden under for-handlingene ---- som etter mormonernes forutsatte bestemmelse varte i to timer. --- Mormonforstanderne behandlet oss, deres motstandere, med all den høflighet som kunne forlanges. ---"

I slutten av sin artikkel sier Sundt at det ville være en ide å bygge en kristen kirke like ved De siste dagers helliges forsamlings-hus på Ruseløkkbakken som en motvekt.

Stiftprost Frederik Rohde har en liten artikkel i Morgenbladet for 13. mars 1855, hvor han henviser til Eilert Sundt og oppfordrer ham til

"å oppsøke dem som erfares å la seg påvirke av mormonerne, i deres hus for ved samtale med dem å strepe å opplyse og befeste dem i deres kristelige tro.

Noen replikker fra Morgenbladets nr. 108, 124 og 141, hvor en større utgreiing om De siste dagers hellige finnes, kunne tas med. Det er en artikkel om "Mormonstaten ved Den store Saltsjø" vesentlig etter forfatteren Philarete Chasles:

"--- Den fremgang som har fulgt det selsomme folk, der nå teller 80 000 medlemmer samt har tallrike misjoner og kolonier, er en av nåtidens mest interessante gåter."

Og herr Ferris sier i sitt skrift "Utah og Mormonerne", at han

"tror at mormonerne befinner seg i deres forfall, at de snart vil svekkes og forsvinne ---."

Men også Adressetidende for Brevig for den 7. mars 1855 har noe å berette:

"Der er atter holdt etpar offentlige møter i mormonsaken. I mandags holdt hr. Jensenius i Pipervikens skolehus et møte hvor han videre utviklet den i forrige møte gitte fremstilling av mormonerne fra vår kirke avvikende lære, og dagen etter holdt hr. Vig på samme sted sitt forhen bebudede foredrag, hvori han påviste at mormonerne, når de forkaster vår kirkes lærdommer, farer med falsk lære, ---. Den også ved dette møte tilstede-værende mormonprest Christensen forsøkte å imøtegå ham ---."

Ja, C.C.A. Christensen var til stede, den 23-årige unge mann satte ikke sitt lys under en skjeppel!

I midten av mars 1866 kunne Morgenbladet, Oslo, melde (da Kirken hadde fremgang i Oslo):

"--- Foreningen for Den indre misjon har i den anledning ansøkt Christiania Sparebank om inntil videre å erholde bevilget et årlig beløp av 300 - 400 spesidaler til lønn til en teologisk kandidat som kunne inntre i foreningens tjeneste i egenskap av misjonær mot og blant mormonerne."

Andragendet ble i begynnelsen av april 1866 av bankens forstanderskap enstemmig avslått.

Luthersk Kirketidende 1888, side 112, for den 11. august, skriver:

"Mormonerne skal nå også ha begynt å virke på lærdalsøyri i Sogn. Det var å ønske at det kunne settes en alvorlig stopp for denne forferdelige sekt som vill-leder stakkars enfoldige mennesker på en måte som kommer

djevlebesettelsen meget nær. --- Det er en kjent sak at en mormon blir aldeles synkvervet så det ikke nytter å tale til ham. Og så den forferdelige skjebne som venter de forførte i deres såkalte Sion. Slikt burde ikke værnb tillatt, deres misjonærer burde settes fast og vises ut av landet som farlige bedragere, således som det skal være tilfelle i Tyskland."

Drammens Tidende for 30. oktober 1891, nr 253, sier:

"Av et her til byen innløpet privatbrev er oss velvillig overlatt følgende: To mormonpredikanter enten er eller kommer straks til Drammen for der å prøve å narre enfoldige mennesker med sin falske og råtne lære for å få noen stakkars folk over til Utah eller Sion, som mormonerne kaller det. Jeg har erfart at disse to skal preke i og omkring Drammen, Rødskogen skal nok bli deres foreløpige virkefelt. Deres navn er Adolph Nilsen og Åndro Israelsen, begge norske av fødsel.

Da jeg har levd en lengre tid i Utah mellom mormonerne, kjenner jeg deres levesett nøyaktig, og skal i all korthet meddele litt om disse mormonere: De er verdens største hyklere og dernest løgnere, mordere, dyrplagere samt horaktige i høyeste grad og i det hele tatt et råttent og fryktelig samfunn. Mormonernes historie er skrevet i blod. ---

Disse to som nå er avreist til Norge for å narre folk der, er to fordekke fyrer med en rapp tunge og ytterst frekk opptreden, men nettopp derfor sender mormonerne dem avsted. De kaller seg for misjonærer. Ja, i sannhet noen deilige misjonærer! De er ytterst fattige, men får skrapet sammen litt penger hos sine trosfeller, og jernbanen her i Amerika lar sådanne fyrer reise omtrent gratis, for i regelen kommer de tilbake med en stor del emigranter, som da jernbaneselskapene tjener godt på, like ens med damskipene over Atlanteren

Kunne man få disse mormonpredikanter vekk fra Drammen og omegn, gjordes der visst mange en stor og edel tjeneste derved, for disse fyrer er de dyktigste i humbug som mormonerne har i hele Utah. De tigger seg frem over alt, og får de noen på sine limpinner, så suger de alt hva de kan av sine stakkarer som tror på deres hyklerier. Her sitter mangan familie og angrer bitterlig over at de lot seg narre, og vil gjerne gå hjem igjen, men kan ikke da de ingen penger har, mormonkirken har slukt og sluker det meste av fortjenesten for sådane stakkarer."

En så vidt injurierende artikkel hadde vel neppe noen avis i vår tid turd ta inn? De omtalte misjonærer hadde vel også anledning til å forfølge rettslig slike uttale ser, men ved ankomsten til Drammen lot eldste Andrew M. Israelsen en artikkel rykke inn i samme avis for å meddele de interesserte at

han nå var kommet, og man ble invitert til å se og høre ham i Kirkens lokale, --- helt gratis.

I 1886 begynte pastor Andreas Mortensen en konsentrert forfølgelse mot Kirken. Han var den andre av statskirkens teologer som mente seg særlig kalt til å rive Kirken fra hverandre.

Den første var Caspar H. Jensenius som gjennom foredrag og skriverier arbeidet så hardt mot Kirken og CC.A. Christensen i 1850-årene. Han utga sin bok Mormonernes Lære og de Christnes Tro i 1855, trykt i Oslo. Tanker og ideer fra dette verk er siden ofte nyttet når noen mente seg berettiget til å uttrykke ufordelaktigheter mot Kirken.

Og så kom pastor Andreas Mortensen i 1886. Gjennom foredrag, intervjuer, samtaler og avisskrivelse gjorde han kjent de mest usannsynlige historier om De siste dagers hellige. Hans bok, Fra mit Besøg blandt Mormonerne, er kanskje et av de verste smørerier i sitt slag som noen gang er skrevet på norsk mot Kirken.

Et spesielt møte for å imøtegå pastor Mortensen ble holdt den 30. mai 1892 i Osterhausgaten 27. Lokalet var overfylt, og past Mortensen ble oppfordret til å komme opp på forhøyningen. Men da han foretrakk å sitte passiv nede i salen, ble møtet helt dominert av misjonærene.

Etter ikraftsettelsen av den nye Straffeloven begynte en rekke institusjoner og enkeltpersoner å lese den for om mulig å finne et eller annet som kunne brukes juridisk mot Kirken. Både Kristiania Presteforening og Dissentertinget henvendte seg til Kirkedepartementet i 1904 med forespørsler og anmodninger (se Morgenbladet, Oslo, for den 29. oktober 1905). Likeså skrev Centralstyret for de norske Sædelighedsforeninger til politimestrene i Bergen, Drammen, Oslo, Stavanger og Trondheim og ba om opplysninger om De siste dagers hellige på disse steder. I Stortings-Forhandlinger 1913, bind 1 A, hovedpost V, finnes en notis som skyldes sistnevnte organisasjon.

"Sentralstyret har også forsøkt å oppta kampen mot mormonernes propaganda ved spredning av skrifter, og tenker i høst gjennom landets sokneprester å få innhentet opplysninger om hva det fra mormonernes side gjøres på de forskjellige steder.

Under ledelse av stabskaptein Krist. S. Kristoffersen holdt Frelsesarmeen en del møter mot De siste dagers hellige, og resolusjonene mot Kirken kom den 10. desember 1905 fra Trondheim, --- den 22. januar 1906 fra Ålesund, og den 3. mars 1906 fra Mosjøen. Det eneste som Frelsesarmeen oppnådde ble det som Morgenbladet, Oslo, for den 16. mars 1906 omtaler

"Mormonagenter i Mosjøen er blevet udvist af Byen, foranlediget ved Stabskaptein Kristoffersens Foredrag mod disse Agenter --- Det er blevet bevist, at Daabs-handling var foretaget der, og de ble derfor opkaldt til Fogden og udvist. De forjagede Prædikanter er nu i Tronhjem, hvor der er en hel skare af Mormonagenter før. ---"

Stortings-Forhandlinger 1912, bind 7 B, side 2718 og 2720, har etpar opplysninger av samme beskaffenhet:

"På det kirkelige landsmøte som var samlet her i byen i slutningen av april d.å., ble enstemmig følgende uttalelse vedtatt: Landsmøtet anmoder statsmaktene om å bruke alle de lovlige midler som står til deres rådighet, for å bekjempe den voksende mormonske propaganda som stridende mot vår statslovgivnings sedelige grunnsetninger."

"I en skrivelse fra stiftsprost Gustav Jensen til Kirkedepartementet i 1910 het det bl.a.: Mormonernes virksomhet blir stadig mere pågående, og mange mennesker, særlig unge piker, føres derved inn i uoverskuelige og farlige forhold."

I forbindelse med prost Gustav Jensens skrivelse, siteres fra Den 17de Mai, for den 4. juni 1910

"Mormonane driv sitt spel utygle her i landet, Ein heil skare av desse mormonprestane traavar umkring, og prøver aa faa folk over til si tru. Iser er dei um seg etter unge vakre gjentur. Desse sender dei over til Utah, sjølve mormonheimen, og lovar dei egteskap der.

Hundradvis læt seg narre, og reiser over.

Men naar dei nokon gang Utah? Og i so fall --- kva lagnad fær dei der? Vert dei gifte med skikkelege folk?

Ingen veit det, Men der er dei som trur, at mange av desse gjentune aldri naar Utah. At fleire av mormonprestane er agenter for "den kvite slavehandel" som dei driv med i dei amerikanske storbyane.

Dette er av dei ting ein burde røkje etter."

Ørebladet, Oslo, for den 4. mai 1908, forteller:

"Mormonernes årsmøte. --- Stormarigrep på Norge.

Mormonernes antall økende.

Mormonerne eller De siste dagers hellige avholdt sitt årsmøte lørdag og søndag i sitt prektige lokale i Osterhausgaten, der for anledningen var festlig smykket med blomster, grønt, norske og amerikanske flagg. Presidenten for Den skandinaviske misjon samt 33 misjonærer for Utah hadde sin plass ved alteret, hvorfra de på engelsk-norsk holdt fine taler for 3-400 tilhørere, hvorav størstedelen var unge kvinner. Der skal nå foretas et stormangrep på Norge for å øke mest mulig utvandringen av norske til Utah. ---"

I januar 1910 ville en herr Christensen holde noen avslørende foredrag om De siste dagers hellige, i Bergen. Han avverterte sine emner. Den første kvelden kom tre misjonærer og to ikke-medlemmer av Kirken. Den andre kvelden møtte fem misjonærer, to medlemmer av Kirken ellers og ett ikke-medlem. Bergens distrikts-president, Ole J. Sitterud, imøtegikk taleren og ba denne bevise sine påstander; dette ville ikke taleren og samtlige forlot da stedet.

Den 4. juni 1910 hadde Aftenposten, Oslo, en artikkel om De siste dagers hellige, og nevnte her bl.a. om kvinners ulykkelige skjebne i Utah, om deres ufrihet o.s.v. De norske kvinnene i Salt Lake City holdt et spesielt møte om denne saken den 7. juli, og her ble en resolusjon forfattet og undertegnet av en rekke kvinner. Den norske visekonsul for Utah, bror Carl C.M. Nielsen, bekreftet resolusjonens ekthet, like ens kom det inn en rekke brev fra ikke-medlemmer av Kirken som stadfestet kvinnes utsagn: Ingen av dem var ulykkelige fordi de hadde immigrert til Utah, og de hadde alle sin fulle frihet til å gjøre hva de ville. Alt dette ble formet til en artikkel.

Denne artikkelen ble nektet tatt inn i Aftenposten, derfor henvendte lederen av Oslo distrikt, president Peter C. Rasmussen, seg til Social-Demokraten, Oslo. Dette blad tok artikkelen inn og tilføyde selv endel byggelige kommentarer. President Rasmussen kjøpte 2150 eksemplarer av dette nummer, og lot misjonærene dele dem ut til byens befolkning.

I Tidens Tegn, Oslo, for den 25. juni 1910, leses:

"Herr redaktør,

I disse dager pågår det en ren forfølgelse i et av våre hovedblad imot de såkalte mormonere, og uten å innlate meg selv i striden, som visstnok nærmest føres av ensidige prester og folk som lite eller intet kjenner til hva de skriver om, må De tillate meg å opplyse om hva mitt inntrykk er av mormonerne over i Amerika.

I alle de stater i fra øst til vest jeg søkte nordmenn, var det neppe noen som overgikk våre landsmenn over i Utah. Hva disse i forening med sine trosbrødre hadde utrettet i kulturell og materiell henseende, gjorde dem til de aller lykkeligste mennesker jeg har truffet. Selve jorden, som fra naturen av var karrig, tørr og dorsk, hadde de lagt under seg, så der møtte meg en fruktbarhet og skjønnhet som det sjelden ses maken til. Og alt dette arbeide gikk først og fremst ut i fra alle de store ypperlige skoler --- nærmest universiteter --- hvor jeg vandret om og nøye fikk satt meg inn i undervisningen. Og for en glede og dog alvor det var over disse mennesker, lykkelige hjem og ypperlige amerikanske borgere, samtidig som de elsket sitt gamle fedreland. Jeg overvar også deres Guds-tjenester, jeg ville bare ønske at så naturlig og vakker tale føres i hver en kirke verden over, og for en kirke-musikk, den fortalte mer enn alt annet, den knyttet i sannhet sammen dette folk som har kjempet og kjemper for sin tro som ingen.

Når det i Norge skrives om dem, fremholdes de som rene uhyrligheter, flerkoneri og annet sludder. Det bør et hvert dannet menneske vite ikke er forenlig med den amerikanske lov.

Nei, rett er det å nevne hva den religion holder sitt folk til, det er først og fremst arbeidssomhet og dernest som uavvikelig edruelighet. Dertil da et samhold som pabyr å ofre litt av overfloden til fordel for det hele!

Meg er det som det ville være å fornærme Amerika, å gå hen å lage særlover mot et folk av deres union, de er nok veiet på vekten før de kom inn i den! Og mormonernes moralske liv og lære står fullt på høyde med var.

Erling Bjørnson."

Dette var skrevet av dikteren Bjørnstjerne Bjørnsons sønn, han hadde noen år før vært en tur til Utah og ble svært begeistret for De siste dagers hellige.

I Social-Demokraten for den 27. juli 1910, leses:

"Agitasjonen mot mormonerne, som mer og mer antar karakter av en hensynsløs forfølgelse, er menneskelig sett en dårskap, og fra et kristelig standpunkt betraktet er den et utslag av mistillit til Den allmektige Gud som kristendommens tilhengere bekjenner seg til. Dersom en religion ikke er av Gud, vil den falle bort av seg selv, lærer Det nye testamentet. Hvis man altså er en virkelig kristen, hvis man tror fullt og fast på Den hellige skrift og stoler på Den allmektige Guds vise styrelse, da befatter man seg ikke med religionsforfølgelser, men overlater det til Gud å stanse de vantros virksomhet i tillit til at Han vil lede allting til det beste.

Men se, om våre dagers "kristne" handler i overensstemmelse med denne deres lære. Nei, det gjør de ikke, i stedet for å gi Gud anledning til å vise sin allmakt arrangerer de selv en jakt som må antas å vekke det dypeste mishag hos en allkjærlig Far i himmelen.

--- Et av de råeste tilfelle av disse dagers mormonjakt bar vi truffet på i Verdens Gang, som nylig har inneholdt tre artikler hvori mormonerne fremstilles nærmest som almenfarlige forbrytere. Under et bilde av mormonernes tempel i Utah skriver således bladet "Som vårt bilde viser, er pakkets Guds-hus en ganske anseelig bygnin. De har penger nok. Der er i de forløpne hundre år betalt mange blodige tien der til profetens store kasse. Pengeutpresninger til å reise dette tempel gikk for seg på ganske utpreget mormonsk vis Profeten lovet nemlig at når templet var ferdig, så skulle Jesus sammen med englene tre inn i det og der finne et hvilested på jorden. De tusener av skatteyttere har fått oppleve å se templet, men Jesus og englene har ikke oppfylt profetens Ønske om å ta opphold der." ---

Hvis det er berettiget å skrive slik om mormonerne, så måtte det også kunne forsvares å oppnå forfølgelser mot katolikkene i Norge under henvisning til den måte pengene til Peterskirken i Roma ble skaffet til veie.

Om mormonernes måte å drive deres propaganda på forteller bladet at det er helt jesuittisk: "Det gjør intet om blod flyter, bare ingen ser det.

Beskyldningen er løgnaktig. Det blod som er flytt for mormonernes skyld, er utøst ved "kristne hende!"

I 1911 begynte Jørgen Jansen-Fuhr sin foredragsturne om og mot De siste dagers hellige. Som representant sendt ut av Den norske regjering og presse for å undersøke forholdene i det norske Amerika, kom han da også til Salt Lake City. Her ble han vist den aller største aktelse, han fikk gratis låne lokaler for foredrag, på et av disse deltok også det norske mannskor på førte medlemmer. Fester og utflukter ble også arrangert for ham, og alle dører sto ham åpne så at han kunne få et innblikk i det liv som De siste dagers hellige, og særlig de norske blant dem, levde.

Ørebladet i Oslo var hans villige talerør; her kunne han slynge ut sine beskyldninger og fremstillinger av forholdene, lite smigrende for Kirken. Enkelte blad tok til gjennmæle mot ham, således også Fremover, Narvik, for den 24. juni 1911.

Bror Carl M. Nielsen var kommet fra Salt Lake City på besøk. Han holdt en rekke foredrag om forholdene i Utah, enslags motvekt mot Jansen-Fuhr. Sammen med distrikts-presidenten i Oslo, eldste John Halvorsen, fikk han audiens hos kong Haakon VII. Også her fortalte han om forholdene i Utah og om den uriktige fremstilling enkelte norske aviser hadde. Kongen hørte interessert på ham i om lag tjue minutter. Ved samtalens slutt ønsket Kongen ham og hans ledsager og folket i Utah fortsatt hell og fremgang.

Danskene laget en film om De siste dagers hellige, som de kalte Mormonernes offer. Denne ble synt frem over alt i Danmark og Norge, og da dens tendens var å latteliggjøre Kirken og å vekke forargelse for den, ble den populær i enkelte kretser.

I Tønsberg, hvor eldstene Carl P. Lind og Ethel Fredriksen arbeidet, ble den vist frem for fulle hus kveld etter kveld. Eldstene stilte seg utenfor kinoen om kvelden og delte ut sine skrifter til de som kom ut. Deres møtelokale var fylt hver kveld av nysgjerrige som ville se og høre om det virkelig var så ille som filmen fortalte. I Haugesund gjorde de to eldstene Laurence C. Monsen og John E. Larsen nøyaktig det samme.

Aftenposten hadde på første side den 23. mars 1912 tatt inn dette opprop:

"Til kamp mot mormonerne!"

Mormonerne har i den siste tid her i Kristiania drevet propaganda så ivrig og omfattende som neppe noen sinne før.

De nøyer seg ikke med to ganger om uken å holde offentlige møter i sitt forsamlingslokale, nei, deres agenter trenger seg også inn i private hus for å gjøre

proselytter, særlig blant de unge ubefestede piker, og det må med sorg konstateres at proselyttmakeriet lykkes i stor utstrekning.

Det er derfor på høy tid at der nå opptas en energisk kamp mot denne religion, som er uopp-løselig forent med usedelighet.

En tillater seg derfor å henlede oppmerksomheten på det foredrag som pastor Schreiner tirsdag den 26. ds. kl. 8 vil holde i Calmeyers gatens misjonshus om mormonerne og deres lære. Der vil enhver få grei beskjed på hva disse mennesker fører i sitt skjød. Pastor Schreiner har nøye studert mormonismen, og da han er kjent som en interessant foredragsholder, tør man vente en stor tilstrømning til dette foredrag.

Kristiania, 22-3-12.

Laur. Larsen.

Prest, sekretær i Kr. a. Indremisjon."

Og den 27. mars 1912 hadde så Aftenposten et referat av denne "fremstilling av mormonernes lære", under overskriften:

"Mormonerne. --- Hedninger. --- Hvit slavehandel.

Pastor Karl Schreiner holdt i går kveld i Calmeyergatens misjonshus et foredrag om mormonerne og deres lære. ---"

Og så nevnes endel om det gamle: Hedenskap, flerkoneri, gir ut penger til unge pikers Utah-reiser m.v.:

"Det hele er hvit slavehandel. --- Så får man håpe opinionen blir så sterk, at autoritetene ikke lenger tør unnlate å ta hensyn til den, men uten skånsel utviser alle mormonere av landet."

I Bergen ble det omtrent på samme tid nedsatt en nemnd av prester og medhjelpere ved domkirken med assistanse av politi-mesteren og andre. Hovedformålet var å hindre at Kirken fikk kjøpt og benyttet Kong Oscars gate 44 til møtehus, noe nemnda da også klarte til sist.

Men Aftenposten hadde også et annet opplegg, den 27. mars 1912:

"Det kirkelige landsmøte henvender seg til Staten.

Før debatten om kirkeforfatnings-spørsmålet fortsattes på det kirkelige landsmøte i går ettermiddag, gas ordet til stiftsprost Hansteen som ytret: Det jeg vil be landsmøtet om, er om hjelp i vår kamp mot mormonerne. De har nå for amerikanske penger kjøpt et stort forsamlingshus i Bergen for 50 000 kroner, og forbereder seg til et stormangrep der i byen. Nå gjelder det at de som utlendinger ikke må få konsesjon på kjøpet, og for å lette myndighetenes konsesjonsnektelse vil jeg oppfordre til

vedtakelse av følgende uttalelse: Landsmøtet anmoder statsmaktene om å bruke alle de lovlige midler som står til deres rådighet for å bekjempe den voksende mormonske propaganda som stridende mot vår statslovgivnings sedelige grunnsetninger

Dirigenten, sokneprest Chr. Knudsen og misjonssekretær Dahle, oppfordret til vedtakelse av denne uttalelsen uten debatt, hvilket enstemmig ble gjort.

Dagsposten og Trondhjems Adresseavis for den 20. mai 1912 hadde store overskrifter etter et stort anlagt protestmøte holdt i Arbeiderforeningen, Trondheim, den 19. mai 1912:

"Mormonernes lære og liv et vrengebilde av kristendom."
"Der kreves lovbestemmelser som hindrer mormonernes virke."

Arbeiderforeningens store lokale var fylt til trengsel, man anslo antallet av tilhørere til noe mellom 1500 og 1600. Første taler var stiftsprost Einar Skavland som

"i et greitt, vel gjennom-arbeidet og klart overbevisende foredrag utviklet mormonernes lære, dens historie og propaganda."

Neste taler var justitiarius Frederik V.N. Beichmann som fortalte at han etter anmodning

"ville si noen ord om mormonernes stilling etter vår lov."

Det var med beklagelse at han måtte fastslå at det for tiden ikke fantes noen effektivt virkende lov mot De siste dagers hellige. Og derfor burde man gjøre noe, man måtte

"få lovbud som bela slik virksomhet med straff og beskyttet samfunnet mot dette. Man måtte ikke være altfor engstelig for å bringe skarpe midler i anvendelse".

Følgende resolusjon ble til slutt opplest, og vedtatt --- mot en stemme:

"Møtet anmoder om at Regjeringen vil treffe de fornødne foranstaltninger til på en effektiv måte å hindre den av mormonerne her i landet drevne propaganda. Særlig vil man påpeke at den gjeldende lovs forbud mot andre ikke-kristne religioner enn de ved Dissenterloven tillatte bør søkes overholdt, at det bør være forbudt her i landet å oppta noen i mormonsamfunnet og like ens å drive propaganda for den mormonske lære, for så vidt det skjer offentlig eller ved utbredelse av trykt skrift, samt at overholdelsen av disse forbud bør sikres ved passende straffebestemmelser. Fremmede statsborgere som driver mormonsk propaganda bør utvises."

Alle disse skriverier og uttalelser medførte at også privatpersoner mente at de hadde en viss tillatelse til å motarbeide og sjikanere De siste dagers hellige. Når øvrighetspersoner, institusjoner og andre som man antok hadde godt vett og god innsikt tillot seg å agitere mot og bekjempe Kirken, så kunne det ikke være noe i veien for privatmannens deltagelse i anti-koret? De aller fleste av dem som ga uttrykk for sin påståtte harme hadde vel ikke særlig kjennskap til hva de egentlig var i mot eller ville bekjempe, det er jo ellers alltid slik at en hvilken som helst sak har minst to sider, og at en som føler trang til å dømme bør ha kjennskap til vesentlige informasjoner.

Det kunne trekkes frem tallrike eksempler på "privat-initiativ", men bare et eneste eksempel viser tendensen, selv om det ikke alltid endte så tragisk som dette:

Social-Demokraten for 18. mai 1912:

"En farlig knivstikker.

Prestenes og borgerpressens hissig agitasjon mot mormonerne har naturligvis ført det med seg at deres møter og fester forstyrres av pøbelen, som tror at man gjør en fortjentsfull gjerning ved å lage spektakler hvor der opptrer mormonere. I den siste uke har det hendt tre ganger at mormonernes møter er blitt forstyrret. I går aftes fikk det en meget sørgelig ende.

I sitt lokale i Osterhausgaten 27 arrangerte mormonerne i går aftes en 17. mai-fest. Den forløp stille og rolig til ved 10-tiden, da en beruset mannsperson begynte å støye nede ved døren. En av mormonernes eldste ba mannen om å være stille eller også fjerne seg. Dette ble mannen så fortørnet over at han trakk opp en svær kniv og stakk mormonerens i halsen og i hånden. En annen mormon som kom til fikk et knivstikk i hodet. De måtte begge under legebehandling, men deres sår er forholdsvis ufarlige.

Verre gikk det med en av de konstabler som skulle arrestere knivstikkeren. Oppe i Torggaten begynte arrestanten å gjøre voldsom motstand, trakk på ny kniven og stakk den i brystet på en av politimennene, den unge konstabel Mørk. Kniven rammet hjerte-regionene og konstabelen falt om i gaten som død. Han måtte bæres opp til politikammeret og derfra kjøres til Ullevål. Såret er meget farlig. Man frykter for at det vil koste konstabelen livet. –"

Etter rettsreferatet å dømme var denne journalistiske fremstilling i det vesentlige korrekt. I Lagmannsretten ble den nitten-årige knivstikkeren idømt en straff på to og et halvt år. Politikonstabel Arne Mørk overlevde det impulsive drapsforsøk på ham, og de to brødre kom også godt fra overfallet.

IV.

KIRKEN.

(1853 - 1920.)

Under generalkonferansen i København den 10. april 1853 ble det bestemt at Erik G.M. Hogan (Hougen) skulle overta ledelsen av misjonen i Norge. Han ble født den 23. juni 1802, i Telemark, emigrerte i 1837 og ble døpt på samme tid som en rekke andre nordmenn som i 1842 befant seg i La Salle County, Illinois. Han døde den 21. juni 1876 i Bountiful, Utah.

Knud Pedersen (Canute Peterson)

ble født den 13. mai 1824 i Hardanger; han emigrerte i 1837, og ble døpt den 12. august 1842. Disse to menn ble da sendt ut fra Saltsjødalen som de to første Sions-eldster til Norge. Knud Pedersen døde den 14. oktober 1902 i Ephraim, Utah.

Blant misjonærer som brøytet misjonsmarken i denne tid var ikke minst Carl Widerborg en av de ivrigste og dyktigste. Han ble født den 11. mai 1814 i Gøteborg, Sverige; døpt i Fredrikstad den 4. Mars 1853. Han ble nokså snart kalt til Danmark hvor han ble tilsatt misjonskontoret, og fra 1858 - 1860 virket han som president for Den skandinaviske misjon --- den første fra det lokale prestedømmet i Skandinavia som fikk en slik stilling. Carl Widerborg kom tilbake fra Amerika som misjons-president årene 1864 - 1868. Etter sin hjemkomst ble han plutselig syk, og døde den 12. mars 1869 i Ogden, Utah.

Carl Christian Nikolai Dorius

ble født i København den 5. april 1830. Han ble døpt av sin bror, Johan F.F. Dorius, den 2. januar 1852, og den 10. mai 1853 kom han til Norge som misjonær. Hans arbeidsmark var Drammen, Oslo, Stavanger og Trondheim. Han var noe over fire år på denne første misjon og satt tilsammen 116 dager i fengsel på "vann & brød". Han emigrerte i 1857, men kom tilbake i 1860 sammen med sin bror, og virket da om lag tre år som leder av misjonen i Norge. Han ble ordinert til biskop på sitt hjemsted i Ephraim, Sanpete County, Utah, i 1877, en stilling han flittig tok vare på helt til sin død den 4. mars 1894.

Carl Christian Anthon Christensen

ble født i København den 28. november 1831. Han viste allerede i ungdommen gode talenter som kunstmaler; og da en malerinne, Eleonore Harbo, engang kom til å se noen av hans arbeider, fikk hun ham opptatt som elev ved Det kongelige kunstakademi; det var i 1848. Hans mor var først baptist, men ble så et medlem av Kirken, og da gutten også var interessert i religion, undersøkte han Kirkens lærdommer inngående, og ble døpt den 26. september 1850. Han ble straks gjenstand for hån og forfølgelser, også fra sine tidligere venner; og da han var av en følsom natur, ble dette en stor påkjenning for ham. Han sier også:

"--- Og dertil kom at mine fremtidsdrømmer om å bli kunstmaler plutselig syntes å være tilintetgjort eller omstyrtet for alltid, da vi jo ventet på at verdens ende ville finne sted om noen få år."

(Fra hans selvbiografi.)

Historien gjennom tiden viser at dette med 11 verdens ende som nær forestående var tanker mange syslet med.

C.C.A. Christensen ble i januar 1853 kalt som misjonær i Danmark, for så i oktober å bli sendt til Norge. Han kom til Moss den 21. oktober 1853, og mens han ventet på båten som skulle føre ham til Fredrikstad, gikk han opp i en liten fjelllund og ved en inderlig bønn til Gud innvidde han seg selv til misjonsyrket i Norge.

Etter sin misjon reiste han til Utah 1857, men kom tilbake som misjonær til Norge i 1865. Han ble for tredje gang kalt på misjon i 1887, men virket da i Danmark, vesentlig som skriver og translatør på misjonkontoret. I år 1900 ble han ordinert til patriark. Ved siden av sine anlegg som kunstmaler hadde han også evner til forfatterskap, han skrev en rekke sanger og dikt. Han døde i sitt hjem i Ephraim, Utah, den 3. juli 1912.

A. Oslo.

Presidenten for misjonen i Norge, Erik G.M. Hogan, beskikket de unge misjonærens arbeidsmark. C.C.N. Dorius skulle til Drammen for å åpne evangeliets dør der, og som sin medhjelper fikk han med seg en norsk lokal-misjonær, Hans Larsen.

C.C.A. Christensen skulle til Oslo og hjelpe Knud Pedersen som bare noen få dager før var reist dit.

Veiene var svært oppbløtte og i dårlig forfatning, så det tok de tre misjonærer fire dager å gå inn slik at de kom til hovedstaden søndag den 30. oktober 1853.

Knud Pedersen bodde et sted i Slottsgaten, i et stort sett dårlig rom han hadde fått leiet for en rimelig pris. Han hadde en medhjelper i en norsk lokal-misjonær, Mathias Olsen, som noen måneder før var blitt medlem av Kirken (han emigrerte den 18. november 1853). Disse to var på denne tiden i en elendig økonomisk stilling, og da misjonsarbeidet i Oslo ikke så ut til å ville lykkes for dem, hadde de nesten mistet motet.

C.C.A. Christensen ivret etter å prøve sine krefter. For å bedre den økonomiske situasjon en smule, solgte han sitt meget kostbare lommeur til god pris.

C.C.A. Christensen ble i Oslo mens C.C.N. Dorius og Hans Larsen dro videre til Drammen.

Carl Johan Ellefsen Fjeld ble født i Drammen den 26. januar 1825. Han var jernstøper og reiste som fagmann på dette område til København. På et jernstøperi her i kom han i snakk med den senere misjons-president Christian Daniel Fjeidsted, og det resulterte i at han ble døpt den 6. april 1853. Hans hustru visste ikke om at han var blitt en Siste dagers hellig, så han var noe nervøs da han kom tilbake til Norge den 17. mai 1853. Men alt gikk godt, og så flyttet familien inn til Oslo og bosatte seg ved Akerselven like ved det sted hvor nå Christiania Seildugsfabrik ligger. Dette hjem ble det første "møtelokale" for misjonærene, og det var her Oslo gren ble organisert den 8. desember 1853.

Da Knud Pedersen kom til Oslo fattig, ukjent og husvill og forsøkte å finne Carl Fjeld etter de informasjonen han hadde fått om ham, var det nesten som et Herrens under da de to tilfeldigvis traff hverandre på gaten.

Carl Fjeld arbeidet nå på Akers Mekaniske Verksted og nyttet all ledig tid til å preke evangeliet for sine arbeidskamerater. Disse ble ofte med ham hjem og fikk der høre Knud Pedersen tale.

Den 1. desember 1853 reiste Knud Pedersen til Fredrikstad; og da noen medlemmer av Kirken her sto klar for emigrasjon, ble han kalt til å ta vare på disse ved å følge dem på reisen til København.

C.C.A. Christensen var derfor en tid alene i Oslo. Han forsøkte flere ganger å få et arbeide så han kunne tjene noen daler til sitt underhold, men det lyktes ikke for ham da arbeidsledigheten var stor. Han tenkte derfor det ble best å reise til Fredrikstad for en tid for å undersøke arbeidsmulighetene der. Men først ville han organisere Oslo gren. Nå hadde Knud Pedersen instruert ham i så måte på forhånd i tilfelle det skulle bli aktuelt før han kom tilbake.

C.C.A. Christensen sammenkalte alle medlemmer av Kirken i Carl Fjelds hjem sent om kvelden den 8. desember 1853. Da de mente at folk hadde forlatt gatene og stedene rundt omkring, gikk alle ned til Akerselven ved 23-tiden, og her ble så Maren Oline Fjeld og Helene Granholm døpt. De fikk håndspåleggelse like etterpå, og Christensen velsignet de tre barna Carl og Maren Fjeld hadde. Deretter ble Fjell ordinert til prest og innsatt som grens-president, hvoretter Oslo gren ble erklært organisert ved 24-tiden den 8. desember 1853.

Carl Fjeld var grens-president til den 24. april 1860 da han og familien immigrerte til Lehi, Utah. Carl Fjeld døde den 8. januar 1888.

Oslo gren ble organisert med disse ni medlemmer:

Carl Johan Ellefsen Fjeld (døpt den 6. april 1853) --- Johannes Olsen (døpt den 29. oktober 1853) --- Andreas Hansen Weihe (døpt den 18. november 1853) --- Bolette Sophie Weihe (døpt den 18. november 1853) --- Cari Reinhardt Granholm (døpt den 18. november 1853) --- Christopher Andersen (døpt den 30. november 1853) --- Lars Andersen (døpt den 30. november 1853) --- Helene Granholm (døpt den 8. desember 1853) Maren Oline Fjeld (døpt den 8. desember 1853). (Bortsett fra Carl Fjeld ble de fire førstnevnte døpt av den norske lokal-misjonær Mathias Olsen, de siste fire av den danske lokal-misjonær C.C.A. Christensen.)

1. Misjonshjem.

Helt fra den tid da Oslo gren fikk leid et lite lokale i en gård på Ruseløkkbakken, hadde de ledende myndigheter i Norge flyttet hovedsentret for misjonsvirksomheten fra Fredrikstad til Oslo (høsten 1854). Under konferansen den 18. oktober 1862 foreslo misjons-president Jesse N. Smith at misjonen i Norge mer passende burde hete Kristiania konferanse, mot før Brevik konferanse.

Adressetidende for Brevig for den. 1. mars 1854 forteller:

"Fra Kristiania berettes den 20. februar at mormon-utsendinger besøker i all hemmelighet byens utkanter av og til. De har således i disse dager vært her og skal ha fått en stakkars smed ved Ekebergbakken i sitt garn, og døpt ham med mormondåpen. De ventes nok atter hit om en 14 dagers tid."

Denne stakkars smed var Jonas Otterstrøm. Som alle oppriktige Siste dagers hellige i de dager satte også han sin ære i å være en misjonær; om ikke spesielt utkalt, så i sitt daglige liv. Hans iver ble da også belønnet med en avisartikkel og at en gråsteinsmurer, Gustav Andersen, ble døpt.

Gustav Andersens hustru solgte melk på torget og gjorde der all den reklame for evangeliet som hun var i stand til, og Gustav Andersen bar sitt vitnesbyrd for sine arbeidskamerater. Takket være disse Ekeberg-boere fikk evangeliet hurtig en forholdvis stor utbredelse i Oslo, og bare året etter grenens opprettelse var der om lag ett hundre medlemmer.

Gustav Andersens hjem ble så det nye forsamlingssted. Her kom folk fra hele Østkanten og lyttet til de utmerkede talere som Kirken den gang hadde i Widerborg, Pedersen, Christensen og Dorius. Men etter hvert ble det også her for trangt for de besøkende. Sommeren 1854 flyttet familien Gustav Andersen til en mer sentraltbeliggende leilighet i en gård på Ruseløkkbakken. I dette hus var det et stort rom som lå inntil leiligheten, og her ble så de fleste møter holdt de neste seks år; stedet ble likeså den nye misjonsadressen. Da Gustav Andersen emigrerte i 1857, overtok Carl Fjeld hans leilighet på Ruseløkkbakken.

Den 15. september 1857 ble Vestre Aker skilt fra Oslo gren og ble organisert som en selvstendig gren med Anders Rasmussen som grens-president. Ordningen varte bare kort tid.

I Oslo grensprotokoll fortelles det at kontor og forsamlings-lokale den 16 oktober 1860 ble flyttet fra Ruseløkkbakken til et større og penere lokale på

hjørnet av Storgaten og Younsgaten (Storgaten 27). Den årlige leien var to hundre spesidaler (800 kroner). C.C.N. Dorius var, sammen med sin bror Johan F.F. Dorius, kommet tilbake fra Amerika som misjonærer, og ble innsatt som leder for misjonen i Norge. Det var han som sørget for leien av dette nye forsamlingssted.

Sommeren 1864 fikk man så bud om at Kirkens lokale i Storgaten 27 måtte betraktes som oppsagt. Det ble vansker med å skaffe et nytt, passende sted som noen ville leie bort til De siste dagers hellige; men det lykkes, den 17. oktober, å få leid en stor sal i fjerde etasje i murmester C, Jacobsens gård i Munkedamsveien 17, for en årlig leie av ni hundre spesidaler. Det første møtet ble holdt her den 13. november 1864.

I Oslo grensprotokoll leses:

"Den 11. oktober 1870 reiste president Peter Brown og eldste Peter O. Thomassen fra Kristiania til København for å overvære et konferansemøte dersteds og for å rådføre seg med presidenten for Den skandinaviske misjon, president W.W. Cluff, angående oppførelsen av et forsamlingslokale i Kristiania."

Et rådsmøte ble holdt i Oslo den 1. november 1870, her hadde man oppe til behandling tankene om en ny kirkebygning. Av rapporten leses:

"Bror Engebregt Olsen, murmester, har tilbudt å skaffe de fornødne midler til å oppføre en bygning med et vel utstyrt forsamlingslokale på de betingelser at samme skal tilhøre Kristiania menighet dersom nevnte menighet kan betale avdrag og renter inntil bygningen er betalt. Da flere brødre bifalt dette tilbud foreslo president Brown at nevnte bror iverksetter sin plan, Forslaget ble assistert og enstemmig vedtatt."

I Skjøde- og Pantebog for Kristiania, Vestre Avdeling, nr. 43, blad 1040, får man vite at mursvenn Engebregt Olsen får sitt skjøte den 11. november 1870 fra grosserer N.O. Young for 812 spesidaler og 42 skilling. I panteregistret, nr. 7, side 215, finner man:

"1870 Novbr. 24. Kart- og Opmforr af 7. November 1870, hvorefter 1160,5 Alen ere fraskilte No, 40 b Møllergaden og givne No, 27 Osterhausgaden, --- Th 12, (Areal 456,90 kvadratmeter.)

(Se pantebok nr. 43, blad 1040, tingsak 12.)

Dette skjøte ble overdratt "Contorist Peter Brown", den 25. januar 1871 fra mursvenn Engebregt Olsen for 850 spesidaler, (Se Skjøde- og Pantebog nr, 44, blad 153, tingsak 24.)

Videre utviklet saken seg:

"1880 Februar 26. Jesu Christi Kirke af de Sidste Dages Hellige ved dens til enhver Tid officielle Befuldinægtigede for Tiden John Taylor er ved

Skjøde af 13. Februar 1880 fra Peter Brown ved Jonas Halvorsen ifølge Fuldmagt hjemlet denne Eiendom for kr, 23 965,50."

(Panteregister nr, 7, side 215.
Pantebok nr. 52, blad 231,
tingsak nr. 17.)

Alt den 9. november 1870 tok arbeidet fatt, bare to dager etter at tomten var kart-tegnet og oppmålt. Selve utgiftene til bygget ble dekket med lån og gaver. Endel faste inntekter kom ved utleie av første og annen etasje til beboelsesrom, men ellers måtte grenens medlemmer selv forsøke å betale avdragene. Det ble vansker med betalingen da medlemmene var fattige, derfor måtte Kirken ta seg av det som sto bake å betale (tusen dollars); gård og grunn ble derfor Kirkens eiendom fra den 13. februar 1880, summen ble satt til 6 500 dollars eller kr. 23 965,50.

Dette misjonshjem var den første bygningen i Den skandinaviske misjon som tilhørte Kirken. Huset ble assurert for 6 530 spesidaler.

Søndag den 23. juli 1871 ble forsamlingslokalet i tredje etasje innviet. Om lag fire hundre mennesker var til stede innvielsesmøtet, herav syttifem fra Fredrikstad som var kommet inn med den senere misjons-president Martin Christophersen (som dagen før var sluppet ut av fengslet hvor han hadde sittet for overtredelse av Dissenterloven).

Den første menighets sang som ble sunget i et forsamlingshus som for første gang tilhørte Kirkens egne medlemmer i Skandinavia, var:

Morgenen så deilig opprinner på ny,
lyset av himlen frembryter.
Israel oppbygger sin fedreneby,
Sion som fordem seg pryder.
Blomstrende som rosen nu Ørkenen fremstår,
tusener gjengløste med sang til Sion går.
Tegnene vi skuer, vær våken, gi akt!
Frelserens komme seg nærmert.

Sangen var forfattet av Oslo grens organisator, C.C.A. Christensen.

Lederen for misjonen i Norge, president Peter A. Brown, holdt innvielsesbønnen. Engebregt Olsen ble overrakt en vakker bibel av Oslo grens-president, Christian Andersen, på vegne av medlemmene av grenen som et lite takkeprov for hans innsats, Engebregt Olsen immigrerte med familien til Utah i 1871, og han døde den 19. desember 1873. I Skjøde- og Pantebog nr. 52, blad 232, tingsak 18, leser man at enken, Marie Olsen, og barna som de eneste arveberettigede av Kirken får sitt tilgodehavende for hva de hadde stående i grunnen i Osterhausgaten 27.

Misjons-president Anthon L. Skanehy kom til Oslo den 9. august 1902 Bygningen i Osterhausgaten 27 var da i en så dårlig forfatning at det ble nødvendig å rive den. Den 14. august ble det holdt en offentlig auksjon over bygningen for nedrivning, og materialene ble solgt for 1 300 kroner.

Inntil det nye bygget kunne bli reist ble det leid et lokale i Møllergaten 38, 3. etasje. Til det første konferansemøte som ble holdt her, den 5. oktober 1902, kom det over seks hundre personer.

Det gikk meget raskt med nedrivningen av den gamle gården, og allerede den 24. juli 1903 kunne innvielsen av det nye huset bli foretatt. (Arkitekt hadde vært herr Olaf Bøye.)

Til innvielses-festlighetene kom tjueen besøkende fra Utah med Martin Christophersen som leder. Fra Den tyske misjon kom atten misjonærer, fra Den britiske misjon seksten misjonærer, fra Den nederlandske misjon en misjonær, fra Den svenske misjon tjuefire misjonærer, fra Den danske misjon også tjuefire misjonærer, og fra Den norske misjon deltok femtito misjonærer.

Likeså: Lederen for Den europeiske misjon, eldste Francis M. Lyman av De tolv's råd, lederen for Den skandinaviske misjon, president Anthon L. Skanchy, lederen for Den sveitsiske misjon, president Levi E. Young, lederen for Den nederlandske misjon, president Willard T. Cannon, redaksjonssekretær ved Millennial Star, Joseph J. Cannon, Den skandinaviske misjonssekretær, Carl A. Carlson, en av de sju presidenter for De sytti, Christian D. Fjeldsted, og omreisende eldste i Norge, Hans O. Young. En av gjestene fra Amerika var den første offisielt innsatte leder for misjonen i Norge, biskop Christian J. Larsen.

Torsdag kveld den 23. juli 1903 holdt sangkoret (med femtito medlemmer) en konsert for en stor forsamling. Huset ble innviet fredag kveld av eldste Francis M. Lyman. Kirken hadde bidradd med Kr.18000 til husets oppførelse. Andre midler var kommet inn ved frivillige gaver fra medlemmer av Kirken i Amerika og Norge.

I denne forbindelse:

"1903 August 13. Erklæring af 25 Marts 1903 med paategnede Bevidnelse af s.d. samt 26 Marts og 10 April 1903, hvorefter Anton L. Skanchy, bosat i Kjøbenhavn, bemyndiges til at utfærdige og undertegne med bindende Virkning de nødvendige Panteobligationer og andre Heftelser paa denne Eiendom m.v. --- Th. 2.

(Panteregister nr. 7, side 215 med henvisning til Skjøde- og Pantebog nr. 78, blad 342, for Kristiania, Vestre afdeling.)

Bror Evan Stephens, Salt Lake City, (lederen av Tabernakelkoret) hadde bestridt utgiftene til de vakre dekorasjoner i lokalet. En nydelig 12-armet lysekroner var innkjøpt og ble betalt av Oslo distrikts-president John A. Hendrickson, og et skrin som han samtidig hadde bekostet ble

"noen dager før innvielses-høytidelighetene, under et grensmøte, plasert av meg i en åpning i veggen nær taket over forhøyningen (i sentret), inneholdende --- blad,

skrifter og dokumenter, hvor de fremdeles ligger oppbevart da åpningen ble murt igjen og gjort usynlig, --"

som bror Christian Johannessen, Salt Lake City, skrev til Hilmar Freidel i et brev av den 28. november 1948.

2. Prestedømmet.

Fra 1870-årene ble det holdt regelmessige prestedømmsmøter hver uke. Det første prestedømmsmøte i Norge var det som alle misjonærene holdt ved fjorden utenfor Brevik den 12. september 1852. Etter dette ble prestedømmsmøter til stådighet holdt i Fredrikstad. Ofte kalte man disse møter for Rådsmøter, et navn som i sin tid passet utmerket for det gjøremål de hadde. Her ble drøftet distriktslærernes arbeide, gitt instruksjoner, små-taler over aktuelle emner, av og til ble også grenens interne og mer verdslige saker behandlet, såsom vedlikehold, innkjøp og praktisk arbeid ellers. Men også mer ømfintlige saker, refselsler og utelukkelse kunne komme opp til behandling. Kretslærer-arbeidet tok til omkring år 1870, og lærerne kunne påta seg både praktisk arbeide for en familie, som de mer kirkelige, salve syke, holde bønn, motta tiende og meget annet.

I 1920-årene var også kvinner innbudt til å ta del i prestedømmsmøtene, men det lot ikke til at dette i det lange løp interesserte søstrene, for ganske snart ble prestedømmets medlemmer igjen alene. Noen år senere ble det alminnelig å ha en overlærer for kretsarbeiderne. I tiden 1940 - 1945 hadde prestedømmet navn av Kvorum, dette ble igjen forandret til prestedømsgruppe. Forandringen besto bare i navnet. Det har praktisk talt alltid vært tillatt ikke-medlemmer av Kirken å overvære de prestedømmsmøter som ble alminnelige etter 1870. Bare i mer eksepsjonelle tilfeller når intimere saker skulle behandles, var det for lukkede dører.

3. Søndagsskolen.

Hvis søndagsskolens primære oppgave er å undervise barn i evangeliet, så hadde Oslo en slik klasse så tidlig i misjonens historie at den kan tidfestes til den 6. oktober 1858. Klassearbeidet ble åpnet med sang og bønn, deretter religionsbelæring og ellers undervisning i endel elementære skolefag. I 1860-årene kom i bruk en katekisme som egnet seg som hjelpemiddel for slik barneundervisning, det var John Jaques "Katekisme for barn" som ble oversatt fra engelsk av eldste Peter O. Thomassen, en norsk lokal-misjonær som ble kalt til å vær oversetter for Skandinaviens Stjerne, 1858 - 1863. Da en mer tidsmessig søndagsskole ble organisert i 1870, lot misjons-president Canute Peterson (1871 - 1873) katekismen fornye, og den var langt inn i 1900-årene i bruk i Den norske misjon, --- sammen med spesial-lærebøker av høy pedagogisk verdi.

Ganske tidlig ble det opprettet engelsk-klasser, Disse var mest for voksne og da i første rekke for dem som skulle emigrere. Den første i mer organisert form tok sin begynnelse i Aalborg den 17. februar 1857. I Norge ble det også opprettet små klasser eller mer privatbetont undervisning i engelsk, et foretagende som siden ble forsøkt gang etter gang, men som aldri har hatt noen lang levetid.

Den første fullorganiserte søndagsskole ble stiftet i København i begynnelsen av oktober 1870. Skandinaviens Stjerne for den 15. november 1870 forteller bl.a. at søndagsskolen

"--- er organisert på samme måte som skolene i Sion, nemlig: Det er en bestyrer med to medhjelpere eller rådgivere. Skolen er inndelt i klasser, hver bestående av 6 eller 8 elever med sin egen lærer eller lærerinne, som lærer barna å stave, lese, forklare o.s.v. Etter at hver klasse har nyttet en halv til trekvart time til dette arbeide, kaller styreeren av skolen til orden, og etter at en sang er sunget, katekiserer han hele skolen i hva der er lest og forklarer alminnelige emner, såsom skapelsen, Israels historie, Jesu misjon, Hans apostlers arbeide, Joseph Smiths kall, Guds rikes opprettelse i de siste dager o.s.v. Bibelen, Mormons bok, Paktens bok og Katekismen er meget anvendelig i søndagsskolene."

Nøyaktig samme program hadde De siste dagers helliges søndagsskole (eller skoleklasse) sist i 1858, den eneste forskjell er at denne siste organisasjon hadde et styre med tre ledere, mens den første klasse bare hadde en eller to lærere. Det sies videre:

"For å oppmuntre barna til flid og påpasselighet, nytter vi små kort med passende mottoer. På det kort som gis alle tilstedeværende elever hver søndag, står "Kunnskap er makt", dessuten has noen særs smukt utstyrte kort med forskjellige inskripsjoner, hvilke enten kunne brukes som månedskort eller som presang ved hvert kvartals utløp. Foruten disse kort utdeles premier til dem som gjør fremskritt i kunnskap, flid og påpasselighet, god oppførsel o.s.v.

Vi anbefaler konferanse-presidentene i denne misjon å organisere liknende skoler i deres respektive virkekretser, når 15 eller 20 elever kunne skaffes tilveie. Vi kan forsyne dem med alle de kort de behøver, det vil si av samme slags som vi benytter i København, like ens katekismer."

Søndagsskoler ble nå omgående organisert i denne form over alt i Norge hvor det var barn nok. I et brev fra lederen av misjonen i Norge, president Peter A. Brown, datert den 19. desember 1870, får man vite at

"vår søndagsskole trives godt og vi utdeler henved 80 billetter hver søndag."

Man kan således anta at den første søndagsskolen i Norge i organisert form lik den i København, begynte den 27. november 1870.

(Til orientering: Den form for undervisning som ble påbegynt i 1858 var aldri noen permanent ordning, skolens levetid varierte fra noen uker til et halvt års tid, og det var opptil flere år mellom hver gang klassene ble opprettet. Den siste skoleordning av dette slag var den som eldste Anthon L. Skanchy var lærer for Oslo i 1867. Selve systemet var derfor kjent i Oslo gren da den organiserte søndagsskolen ble stiftet i november 1870.)

4. Den kvinnelige hjelpeforening.

Den 6. oktober 1870 eksisterte en gruppe av kvinner innenfor Kirken i Oslo som hadde en fast møtetid hvor medlemmene kunne samtale om evangeliet og ellers arbeide med søm. Hensikten var bl.a, å hjelpe hverandre til mer innsikt og øvelse i all slags sømarbeid, og foreningen gikk da også under navn av Syskole. Gjennom dette praktiske arbeide utdannet man ikke bare seg selv, men fikk ved salg av arbeidene midler til å hjelpe familier eller misjonærer som trengte økonomisk støtte.

Denne foreningen var i kontinuerlig virksomhet frem til den 22. oktober 1877 da den fikk navnet Kvinneforening, --- og samtidig ble møteprogrammene mer utvidet. Den første kvinneforening i Norge i den organiserte form som ennå er i bruk, ble stiftet (re-organisert) av distrikts-president Christian Hogensen i begynnelsen av januar 1880, og fikk navnet Den kvinnelige hjelpeforening. Det første styret var:

Karoline Haagenen ----- Presidentinne.
Mathilde Diesen ----- 1. Rådgiver.
Hanna Dagsen ----- 2. rådgiver.
Pauline Christiansen ----- Sekretær.

Foreningen hadde da trettiåtte medlemmer.

En nyordning var også organisasjonen av distrikts-arbeidet. Grenens område ble inndelt i distrikter, og en eller to søstre fikk hvert sitt distrikt for å besøke kirkemedlemmer som bodde innenfor dette. (Den første organiserte kvinnelige hjelpeforening i Danmark ble organisert i København den 20. november 1879.)

I et brev datert Kristiania, den 31. januar 1898 til Den skandinaviske misjonspresident C. N. Lund, skrevet av den norske distrikts-president D. K. Brown, sies det bl.a.:

"--- De forskjellige organisasjoner er i en god tilstand og utfører meget godt. I særdeleshet må jeg nevne vår Kvinnelige hjelpeforening, av denne organisasjon er vi med rette meget stolte, --- Gud velsigne søstrenet!

Jeg må også si et par ord til ros for vårt sangkor, der oppløfter folkets hjerter med sin deilige sang; det er uten tvil den dragende magnet om søndagen, det samler folket ---."

(Det var sju kvinneforeninger i Den norske misjon på denne tid,)

5. Skrifteforeningen.

Ved siden av de utsendte misjonærer virket alt fra den første tid lokale medlemmer av Kirken som leilighets-misjonærer, og skipper Svend Larsen av Risør er uten tvil den første norske som påtok seg denne oppgaven. Det var til en begynnelse ingen organisert forening som arbeidet samlet, medlemmer av Kirken følte seg kallet til uten videre å spre skrifter ut og å samtale med alle som ønsket opplysninger.

I begynnelsen av mars 1874 ser man de første tegn til en Skrifteforening. I et brev fra lederen av misjonen i Norge, president Lars S. Andersen, datert den 9. mars 1874, får man vite at det i Oslo var kalt seksten menn hvis oppgave var å gå rundt i byen med skrifter som skulle deles ut, og for å innlede samtaler med alle man kom i samband med. Dette var den første organiserte kallelse av deltids-misjonærer, og gruppen fikk navnet Søndags-misjonen. Det fortelles at denne gruppe et halvt års tid vinteren 1880 - 1881 ved siden av å utdele tusener av skrifter også hadde avviklet etthundre og seksten husmøter hos medlemmer av Kirken og hos ikke-medlemmer.

Den 22. desember 1899 ble så den første forening i Norge kalt Skrifteforeningen organisert, med bror Carl Samuelsen som den første president. Liknende foreninger ble organisert bare i noen få av misjonens grener i Norge; og foreningene har aldri hatt noen lang levetid, og er blitt oppløst og ny-organisert atter og atter.

Januar 1904 sendte distrikts-president John A. Hendrickson, Oslo, et brev til Den skandinaviske misjons-president, Anthon L. Skanchy, av hvilket skal siteres:

"--- Det er en unge menns skrifteforening med i alt 15 medlemmer; de unge søstre har like ens deres skrifteforening med i alt 31 medlemmer. Disse foreninger ble organisert for noen år siden, hver med en president og to rådgivere, og de har utført en stor og god virksomhet ved å utdele bøker og skrifter til byens befolkning. Da det kanskje vil være en spore for andre konferanser til å opprette liknende foreninger, hvor slike ikke allerede finnes, meddeler jeg her en liten oversikt over virksomheten for 1903:

De unge brødre har besøkt 1800 familiers hjem og gratis utdelt 2498 skrifter. De har solgt 179 bøker og hatt 404 evangeliske samtaler. De unge søstre har besøkt 7151 familiers hjem og gratis utdelt 6238 skrifter. De har solgt 221 bøker og hatt 226 evangeliske samtaler.---

Skrifteforeningens arbeide blir i regeler utført om søndagene."

Fra en G.U.F.-rapport for den 4. april 1910 ser man at distrikts-president Søren Andersen anbefalte at de unge i Ungdomsforeningen gikk inn for å hjelpe misjonærene med å dele ut skrifter og å samtale med folk om evangeliet. Ungdomsforeningens president, bror Bemt Engebretsen, anbefalte tanken og foreslo at det ble nystartet en skrifteforening, (G.U.F.s presidentinne var søster Paula Halvorsen,) Forslagene ble vedtatt, og det ble dannet et felles styre for menn og kvinner:

Carl M. Hagberg ----- President.
Marie Gartmann ----- 1. Rådgiver.
Ludvig Løvseth ----- 2. Rådgiver.
Rudolf Nilsen ----- sekretær.
Olufine Sørensen ----- Kasserer.

6. Gjensidig Utdannelses-Forening (G.U.F.).

Søndagsmisjonen som fikk sin start med seksten unge menn i begynnelsen av mars 1874, ble til Unge Menns Forening sist i januar 1879. Men da det i København ble organisert en ny forening kalt Unge Menns Gjensidige Utdannelses-Forening (den 29. november 1879), gikk den norske foreningen over til samme organisasjonsform, --- den 20. januar 1880, med bror Carl E. Thorstensen som den første president, (Søndagsmisjonen fortsatte likevel under ungdomsforeningen, men ble sist i 1899 en forening kalt Skrifteforeningen.)

Den 10. januar 1881 ble Unge Kvinners Gjensidige Utdannelses-Forening organisert i Oslo med søster Karen Olsen som den første presidentinne. Denne forening var den første i Skandinavia innenfor Kirken. (Den tilsvarende forening i Danmark ble organisert den 26. januar 1882.)

Disse to parallelle foreninger arbeidet en tid nokså selvstendig, men kom etter hvert sammen og ble til Unge Menn og Kvinners Gjensidige Utdannelses-Forening, eller G.U.F. som foreningen nå helst tituleres. For det meste har foreningen i de større grener hatt hvert sitt styre, men også et fellesstyre har vært nyttet.

I København ble utgitt et månedlig lite hefte kalt Ungdommens raadgiver (fra den 6. januar 1880), og prisen for heftet var seks øre pr. nummer eller syttito øre i årsabonnement.

Det ble etter hvert opprettet små biblioteker; det første i Norge var den i Oslo-G.U.F. sist i desember 1880. Bøkene var utlånt mot en liten gedtgjørelse til innkjøp av nye bøker. Men etter hvert kom bøkene på vidvank, sekretærene glemte å få dem inn igjen, og denne form for studiesirkel falt bort av seg selv, -- etter om lag førti års virksomhet.

Praktisk talt alle ungdomsforeninger i misjonen har hatt sine håndskrevne aviser. I disse kunne de unge utvikleskrivekunst ved å prøve seg som forfattere eller diktere. De som hadde noe på hjertet, men manglet evner eller lysten til å snakke om det på annen måte, kunne sende inn sitt bidrag, og en gang i måneden ble avisen lest opp under et av møtene.

En av de avisene som startet først var Utviklingstidende i Oslo, et spesialorgan for Unge Kvinner, og De unge menns forenings-tidende for Unge Menn. Noen år senere, den 24. juni 1898, ble man enige om å utgi et felles organ kalt Kunnskap og Lys. Den første redaktøren av dette bladet var bror Amt Engh. Men etter hvert forsvant interessen for slike aviser, det ble ingen som sendte inn stoff slik at redaktøren selv måtte skrive alt sammen. Andre små-aviser av samme slag så dagens lys nå og da, men hadde kort levetid.

For å gi et lite innblikk i hva ungdomsforeningenes penger kunne brukes til, skal tas med et tilfeldig utdrag fra Drammen grens Unge Kvinners Utdannelsesforening (organisert den 20. november 1899):

"Utgifter:

Desember	9.	1899.	Duk og håndklær til kontoret -----	Kr	5,30.
Januar	20.	1900.	Sengklær til kontoret -----	"	10,30.
"	"	"	Mugge til kontoret -----	"	0,80.
Februar	10.	"	Avdrag på talerstolen -----	"	8,00.
"	18.	"	Gardiner til kontoret -----	"	2,35.

"	29.	"	Ved til kontoret -----	"	3,00.
April	12.	"	Til festen -----	"	6,31.
Mai	25.	"	En presang -----	"	9,00.
Juni	25.	"	Til en syk -----	"	4,70.
September	2.	"	Middag til misjonærene -----	"	3,50.
"	20.	"	Maling av skapet -----	"	5,00.

O.s.v.

Det nevnes også utgifter til avdrag på "det nye orgelet", og ellers later det til at foreningens inntekter, som kom inn ved frivillige gaver på møtene, skulle gå til misjonærenes ve og vel i første rekke, og lokalet forøvrig i andre.

7. Jubileer.

50-års jubileet for evangeliets innførelse til Skandinavia ble i Norge ikke vist noen ekstra oppmerksomhet. Det ble holdt taler for anledningen i spesielle festmøter, men den store festlighet foregikk i Danmark og i Salt Lake City.

I 50-årsperioden 1853 - 1903 ble det i Oslo gren døpt 3 197 personer, og 1012 barn ble velsignet.

Det ble holdt endel sammenkomster av mer festbetont innhold i anledning Oslo grens 50-års stiftelsesdag. Sangkoret hadde en ekstra kveld den 9. desember 1903, med assistanse av herrene organist W. Buch og fiolinist Leif Halvorsen; og så "De unges festaften" den 19. februar 1904, hvor to skuespill ble fremført, det ene var viet "For 50 år tilbake", med assistanse av et lite orkester.

I anledning Oslo grens 75-års jubileum ble det holdt et ekstramøte og ellers en festkveld hvor to en-aktere forfattet av Hilmar Freidel, med tema fra tiden omkring år 1853, ble fremført

Oslo grens 100-årsjubileum ble feiret med en kveldsunderholdning lørdag den 12. desember 1953, og et mer historisk-preget erindrings møte søndag formiddag den 13. Desember.

B. Drammen.

Et ekstraordinært rådsmøte ble holdt hjemme hos Carl Widerborg i Fredrikstad den 12. oktober 1853. Blant de avgjørelser som ble tatt var også den at Carl C.N. Dorius og Hans Larsen skulle reise til Drammen for å åpne evangeliets dør der.

Det ble samtidig bestemt at misjonærene Knud Pedersen og Mathias Olsen skulle til Oslo.

En skomaker E. Hansen fra Drammen hadde noe før besøkt Fredrikstad, hvor han fikk en samtale med Dorius; han ble interessert i misjonærenes budskap, og ga dem sin adresse i Drammen.

Den 8. november 1853 ankom så Dorius og Larsen til Drammen, og skomaker E. Hansen tok vennlig i mot dem. Da misjonærene hadde lite med penger, åpnet skomaker Hansen sitt hjem for dem og lot dem også spise og drikke alt hva de kunne trenge, på hans bekostning. Likeså sa han seg villig til å la sitt hjem bli det første forsamlings-sted for avholdelse av møter.

Hans Larsen dro dagen etter en tur inn til Oslo, C.C.N. Dorius begynte imidlertid straks sin misjonsvirksomhet ved å innlede samtaler med folk og å invitere dem til det første møtet, --- som ble holdt i skomaker E. Hansens hjem den 10. november 1853. Dette åpningsmøtet var besøkt av mange nysgjerrige og lydhøre søkere, og Dorius kunne innregistrere en strålende start. En herr Elling Andersen ble så interessert at han åpnet sitt hjem for et nytt møte dagen etter. Også dette møtet ble meget vellykket, og alt så ut til å skulle bli en suksess. Da Hans Larsen kom tilbake fra Oslo, begynte de begge å dele ut skrifter og samtale med alle som hadde bedt om nærmere opplysninger.

Høyesterettsdommen av den 4. november 1853, som avgjorde at De siste dagers hellige ikke kunne bli godtatt som dissenterne, ble nå plutselig gjenstand for forsinkede kommentarer i Drammens-avisene. Disse avis-skriverier gjorde øyeblikkelig sin virkning, slik at alle som før hadde gitt misjonærene husly, mat og vennskap nå begynte å trekke seg unnskyldende tilbake. Da misjonærene kom i økonomiske vansker måtte C.C.N. Dorius søke etter arbeid, og det lyktes ham også å få noe å gjøre hos en snekker Erik Johnsen. Hans Larsen var reist en tur til Fredrikstad, så Dorius nå var alene i Drammen; og den 21. november 1853 ble han innkalt til politimester Christian F.W.H. Sehive og ble tatt i forhør. Han var anklaget for å ha holdt to offentlige møter, og ble nå anmodet om å holde seg i ro.

Dorius holdt ingen møter den påfølgende tid, men unnlot likevel ikke å samtale med folk som oppsøkte ham i hjemmet til snekker Erik Johnsen, ---- hvor Dorius nå fikk bo.

Den 6. desember 1853 dømte Underretten C.C.N. Dorius til å betale en mulkt på seks spesidaler for ulovlig religionsutøvelse, --- for å ha holdt to offentlige foredrag. Han fikk henstand til den 19. januar 1854, og sonde da dommen med fire dagers fengsel på vann og brød, på lensmannsgården i Lier.

I siste halvdel av januar 1854 kom C.C.A. Christensen en tur til Drammen for å hjelpe til med å dele ut skrifter og delta med privat-samtaler hjemme hos interesserte. Og den 11. februar ble han beskikket å virke i Drammen som fast medarbeider. Noe offentlig møte ble ikke holdt før den 17. februar 1854, og dette var av en spesiell art.

Carl Widerborg hadde vært i Oslo for å snakke med myndighetene om muligheten for å få levert inn en petisjon til Stortinget om full religionsfrihet. I Oslo hadde han holdt en rekke foredrag om dette og mange underskrifter hadde han fått. Nå var han kommet til Drammen for å holde foredrag om det samme, og et stort møte ble holdt i hjemmet hos en Amund A. Dahle på Strømsø. I Drammen oppnådde Carl Widerborg å få seksti underskrifter.

Oppmuntret av dette holdt misjonærene den 26. februar et nytt møte hos Amund A. Dahle, men dennegang ble også evangeliet lorkynt. Ryktet om disse

møter nådde politimesteren, som innkalte C.C.N. Dorius og C.C.A. Christensen til forhør. Politimester Schive oppfordret nå misjonærene å forlate byen, men da disse vegret seg, ble de arresterte og satt inn i arresten den 3. mars. Underretten dømte dem til å betale henholdsvis tjue og ti daler i mulkt. De appellerte dommen til Overretten, og ble sittende i arresten for å avvente resultatet. Den 17. mars fikk de besøk av fru Karen Dahle, hun hadde beskjed til dem fra president Erik G.M. Hogan om å godta betingelsene for løslatelsen: Å innstille all misjonsvirksomhet inntil Overrettens avgjørelse forelå. Amund A. Dahle og Erik Johnsen stilte garantier for at misjonærene skulle møte frem når politiet ønsket det, og fangene ble da løslatt den 22. mars. Imidlertid kom Overretten frem til samme domsresultat.

C.C.A. Christensen begynte å sone fengselstraff på fem dagers vann og brød fra den 21. april, og den 29. april gikk C.C.N. Dorius til lensmannsgården i Lier for der å sone sin mulkt med seks dagers fengsel på vann og brød.

Hans Larsen var i mellomtiden kommet fra Fredrikstad for å hjelpe til, og den 30. mars 1854 dømte han de fire første i Drammen: Erik Johnsen og hustru Johanne, og Amund A. Dahle og hustru Karen.

Hans Larsen virket nå en tid i Drammen, og det lykket ham å unngå arrestasjon inntil den 22. juli, da han ble idømt en straff på fem dagers vann og brød.

Amund A. Dahle ble også dømt til å betale åtte daler i mulkt for å ha tillatt forsamlinger å bli holdt i hans hjem, og for å ha preket. Han appellerte til Overretten og sendte siden en søknad til Kongen om frifinnelse; begge andragender mislykkedes, og han måtte betale sin mulkt på åtte daler til statskassen pluss sju daler i omkostninger; likeså en mulkt på tre daler fordi han hadde gitt C.C.N. Dorius losji uten å anmelde dette leiforhold på forhånd til politiet.

Men alle disse trengsler og bremser formådde ikke å stanse utviklingen. Og den 29. september 1854 ble Drammen gren organisert med seks medlemmer, i snekkermester Erik Johnsens hjem, av eldstene C.C.N. Dorius og C.C.A. Christensen. Det var i alt tolv personer til stede ved denne anledning, fire av dem var søsken fra Fredrikstad som var kommet for å bivåne denne begivenhet. Amund A. Dahl ble innsatt som den første grens-president; han emigrerte med sin familie den 25. oktober 1855.

Den 17. februar 1855 ble ti nye medlemmer tillagt grenen, de ble døpt av eldste Johan F.F. Dorius. For dette ble J.F.F. Dorius idømt en mulkt på tjue daler, som han måtte sone med fengselstraff på vann og brød i fengslet på Malerhaugen i Oslo. Den 4. oktober 1855 kom eldste Niels C. Poulsen fra Oslo for å overta misjonsvirksomheten i Drammen.

En konferanse-rapport forteller bl.a.:

"Aar ettusinde ottehundrede femti og sex, 1856 efter Christi Byrd den 6te og 7de Dag i den 8de Maaned holdtes General-Conferense i Christiania.

Conferensen aabnedes med at afsynge Psalmen Nr, 73 hvorefter Conferensens President C.C.A. Christensen holdt Bøn og Psalmen No 40 blev afsunget. ---

Ældste N.C. Poulsen berettede fra Drammens Gren at Sødskene der havde det Godt, Han med Brødrene havde Formedels Timeligt Arbeide ikke havt Leilighed til at opofre dem for Sandhedens Utbredelse som de ønskede, dog havde der om Søndagene holdt Forsamlinger og Udsprede Skrifter blant Folket og haabede at det vilde bære Frugter i sin Tid. Nogle vare tillagte Grenen i det forløbne Halvaar. Politiet vare endnu som forhen imod Værkets videre Udbredelse, og han var af samme Aarsag arrestert den 25de Juli dette Aar, og maatte udsone den Mulgt af 6 spd. med 4 Dages Vand og Brød, Grenens Forstander J. Johnsen stadfestede Hans Beretning. ---"

Som man forstår måtte misjonærene ta sivilt arbeide nå og da under sin misjonstid, for å skaffe midler til mat, hus og skrifter.

Den første lokal-misjonær som døde mens han virket i sitt kall, var eldste Anders Petersen. Han var fra Sarpsborg og ble syk mens han var på misjon i Drammen. Han måtte reise hjem og døde hos sine foreldre den 19. januar 1860. Han ble omtalt som en elsket misjonær, at han var en fin, nobel og energisk Herrens tjener, og det var stor sorg blant alle som hadde lært ham å kjenne.

Røyken ble første gang besøkt av misjonærer den 19. mai 1854. Det var C.C.N. Dorius og C.C.A. Christensen som oppholdt seg der noen dager, på gjennomreise til Drammen.

Det ble holdt et spesialmøte i Drammen den 1 september 1858. Medlemmene av grenen bodde såvidt spredt og langt fra hverandre at det ble bestemt å dele grenen i to. Den nye grenen ble kalt Hurum (noen ganger også benevnt Røyken) gren. Den første grens-president ble bror Johan Johansen.

Adressetidende for Brevig hadde den 30. januar 1858 en beretning:

"Mormonerne begynner atter å forsøke sin lykke i Hurum og nabobygdene. Deres apostler ses hyppigere på deres vandringer, og om forsamlinger høres der av og til. --- Et verdig unntak danner en nylig avdød husmann, Ole Nielsen, svensk av fødsel, som fikk et bratt og sørgeligt endeligt. Noen omvandrende mormonprester holdt nemlig en forsamling i Røyken ved Drammensfjorden, hvortil alle mormonere fra Hurum ad isen i søndags (den 24 januar 1858) søkte hen.

Da forsamlingen var endt, dro hele følget i mørkningen ad isen tilbake, idet mennene på skøyter trakk eller skjøv deres koner på kjelker. De var alle ganske nær deres hjem, da Ole Nielsen skjøv sin kone på kjelken ut i en råk, og øyeblikkelig selv segnet etter. Den ulykkelige kone, frukt-sommelig og med 6 små barn hjemme ytterst fattig hus, så sin mann en gang dukke opp igjen av vannet, og derpå atter synke og finne sin grav omtrent på den samme plett kvorpå de i sin tid hadde mottatt sin dåp og innvielse til mormonskapet. Og mens konen etter lang tid og møye ble reddet, gjemmes mannen fremdeles i denne grav, som om skjebnen ville

forbeholde ham endog i døden å være skilt fra det kristelige samfunn som han forlot.

Han var en ivrig mormon, men han var i mange henseende et aktverdig menneske, den kjærligste ektefelle og far, en tro, flittig og dertil meget begavet tjener. Han hørte gjerne mormonismen preket, men selv var han beskjeden og stille, og bar sin tro med et fromt sinn i sitt indre.-----"

I denne forbindelse kan nevnes en parallell omtalt i "Sokneprest Joh. M. Wisløff; mannen og verket", av Fr. Wisløff og Ola Rudvin, (Indremisjonsforlaget, Oslo 1950), side 18.

Det fortelles her at De siste dagers hellige en gang under en dåp var utsatt for det uhell at den dømte gled vekk under isen og druknet --- mens forsamlingen på stranden sto og ropte hosianna, en episode som siden gjorde sitt til at misjonærene begynte å bruke en lenke for å holde dåpskandidaten på land. Om dette hadde vært sant, ville det ikke bare ha blitt omtalt i en eller flere av landets aviser, men også ha fått et rettslig etterspill.

Det har vært hevdet at De siste dagers hellige dømte nakne mennesker at

"Mormonismen må betraktes som et åpenbart foster av løgnens ånd og mormonerne som et av de fra sannheten mest avvikende partier der noensinne er fremtrådt under kristnes navn.

(Stortingstidende for 1883, for-handlinger i Odelstinget, side 603.)

Det gjør nesten godt å notere hva Martin Dehli bemerker i "Fredrikstad bys historie", bind 2, side 266:

"I sin forkynnelse her i landet skilte mormonerne seg ikke så mye fra den kristne lære. De kom lite frem med sine særmener. Det som vakte mest forargelse, var at de drev med voksendåp og nattverd. Dåpen gikk riktignok sømmelig for seg i fulle klær, men i følge Dissenterloven fikk ikke slike handlinger forrettes før samfunnet var godkjent som kristne av Staten."

(Det fortelles ellers at De siste dagers hellige dømte i Bekkhusbukta under gården Fuglevik på Kråkerøy.)

Det finnes også en replikk i "Hurum før og nu", av H.K. Busland, side 45:

"Ennå i 1870 var uttredelser av Statskirken ukjent her i Hurum. Ende mormonpredikanter hadde i årene nest før besøkt Folkestad krets og Holmsbo og vunnet noen få tilhengere, men denne bevegelse tapte seg snart."

Drammens Tidende forteller den 20. februar 1857:

"Mormonske predikanter virker nå atter her i byens omegn og har endog våget seg til å holde Guds-tjeneste

inne i byen, hvorfor 3 sådanne personer i går ble anholdt av politiet og i dag stillet under forhør. Den ene er en gammel kjenning her, dansk snekkersvend Dorius som før her i byen 3 ganger har vært under forfølgelse for liknende forseelse og senere har vært straffet i Trondheim. Den andre er også dansk snekkersvend Christian Peter Thorvald Bertelsen, som først i slutningen av forrige år kom heropp og siden har preket mormonismen i Drammens omegn, hvor han på Gjerdalsplassen i Røyken har meddelt alterets sakramente. Den tredje er en dansk matros Hans Olsen Magleby, som mormon-presidenten i København, Hector C. Haight, har sendt hit til landet for å virke til lærens utbredelse. Det skjules nå ikke lenger at flerkoneriet er tillatt etter deres lære, dog vil de i så henseende finne seg i å respektere landets lov så lenge disse forbyr det. Men om dette er alvorlig ment er ikke så godt å si, da de gode folk forøvrig i deres virksomhet just ikke viser noen stor respekt for loven.

Et par notiser fra Norsk Kirketidende:

"Drammen. --- Inntil i begynnelsen av mai måned hadde mormonerne døpt noen få personer på Åssiden, og 2-3 forførte var dratt til Utah. Vranglærerne må vel ellers ha gjort kraftanstrengelser, for under 6. juni har Buskeruds amtmann G.P. Blom utstedt en advarsel, som vi finner oss foranlediget til å innta også i vårt blad.

(6. september 1857, side 374.)

Denne advarsel var de obligatoriske skremsler, vranglære og om fryktelige forhold i Utah, --- en typisk overdriver etter usanne rykter, en ondskapsfull ønsketenkning satt på trykk.

En annen bemerkning under 17. april 1859, side 253:

"De drive visstnok fremdeles sitt proselyttmakeri så hemmelig som mulig; og i dette stykke har jeg således intet videre å berette i dag. Derimot har nå de to første av dem, nemlig den ved tidligere leilighet omtalte "Oluf prest" og en snekker Martin Hansen vært hos soknepresten på Bragernes utmeldt seg. De ville ved denne leilighet ikke erkjenne navnet mormon, men "De siste dagers hellige" eller "biblianer".

Av de nevnte to er "Oluf prest" forflyttet til en, som det synes, mer takknemlig virkekrets, nemlig egnen ved Fredrikstad; den andre skal ifølge med noen få til, deriblant den oftere omtalte danske Magleby, dra over til Utah."

Grenene i Drammen og Hurum hadde fremgang tross alt, en tid hadde de begge sine egne kvinneforeninger og andre av en grens hjelpeorganisasjoner. Drammen har alltid vært en livskraftig gren, den er aldri blitt re-organisert i ordets egentlige forstand, men har siden den 29. september 1854 vært i uavbrutt virksomhet.

De offentlige møter ble i mange år holdt hjemme hos medlemmene, av og til kunne noen utleie til misjonærene et lokale, men de som gjorde det utsatte seg selv for ubehageligheter. Det første mer faste leiested var i Cappelens gate 19, siden til Gjætergaten, til "Forbergsalen", Ruuds auksjonslokale, og i tiden 1904 - 1921 i Thornegaten hvor det gamle Folkets Hus lå. I 1921 kjøpte Kirken Vebergs gate 4 for 30 000 kroner, og for å beholde det ble bror Ingvald Johansen innsatt som "gårdeier". På denne tid ble Drammen grens-presidentskap tilsatt slik:

Ingvald Johansen ----- Grens-president
Nils Olsen ----- 1. Rådgiver.
Erling Strand ----- 2. rådgiver.

Dette sterke "tre-kløvert" har i en menneskealder vært Drammen grens fremste eksponenter med en tros-kapasitet og aktivitet som avkrever respekt.

Men Drammen gren har også hatt sine kvinner, av dem bør nevnes Marie Anthonsen som i sin tid var presidentinne for Kvinneforeningen i tilsammen over tjueto år.

C. Stavanger.

En av de første Sions-eldster som kom til Norge var Knud Pedersen (Canute Peterson). Han fikk den spesielle oppgave å åpne evangeliets dør i Stavanger; og den 1. september 1854 ankom han til byen.

Her traff han et kirkemedlem, hattemaker Johansen, som like før var blitt døpt i Danmark, og sammen forsøkte disse to å gjøre reklame for det første møte. Dette ble holdt den 10. september 1854, men til dette møtte det bare noen få tilhørere. Disse må ha gjort sin omgangskrets oppmerksomme på denne nye læren, for til det neste møtet kom det flere interesserte enn det var plass til. En rekke nye møter ble holdt både i byområdet som i utkantene omkring. Og så den 13. oktober 1854 ble de to første døpt, det var Lars Johnsen og hans hustru Eli.

Denne dåp ble hurtig kjent, og Knud Pedersen ble innkalt til politiet hvor han fikk advarsler: han fikk enten holde opp med å døpe folk, eller også bli arrestert. Knud Pedersen tok sjansen på å bli arrestert, og døpte ytterligere noen. Den 6. november 1854 fikk han brev fra misjons-president John van Cott, at han var valgt til å overta ledelsen av misjonen i Norge etter president Erik G.M. Hogan. Han organiserte da Stavanger gren den 8. november 1854, med seks medlemmer, og innsatte Jørgen M. Lian som den første grens-president. (Skredder Lian ble apostat et års tid etter, og skrev siden i avisen mot Kirken: Stavanger Amtstidende for 17. april 1856.)

Fra en rapport over general-konferansen holdt i Oslo den 6. august 1856, siteres:

"Eldste S. Gudmundsen, forstander for Stavanger gren, berettet at søsken der hadde det godt, uaktet den apostatiske ånd som søkte å styrte De hellige der. Misjonen i selve byen hadde mindre fremgang, men på landet omkring byen så det bedre ut,"

Lederen for misjonen i Norge, president Erik G.M. Hogan, forlot Norge den 10. november 1854 for å vende hjem etter sin misjons-avløsning. Han ble leder for et emigrasjons-selskap på om lag førti norske som samtidig skulle reise til Utah.

Knud Pedersen tok fatt på veien til Oslo, og valgte å gå tvers over fjellene og viddene i snø og kulde, og pådro seg en svekket helbred som han resten av sitt liv led under. Han kom til Oslo den 11. januar 1855.

Carl C.N. Dorius fikk nå oppgaven å ta seg av forkynnelsen i Stavanger gren, og Norsk Kirketidende for 1856, nr. 2, side 14, melder kort at nå er "Mormonernes Ypperste" ankommet til Stavanger. Samme organs nr. 31, side 353 forteller:

"I Kristiansand og Stavanger synes vranglærerne ikke å ha vunnet synderlig innpass; i den første by har nok kun 1 kone latt seg døpe, mens der i Stavanger finnes omtrent 22 medlemmer av sekten."

C.C.N. Dorius virket i Stavanger i elleve måneder. Da han kom til Norge på sin andre misjon, besøkte han Stavanger, den 5. august 1862. Grenen hadde da et meget pent lokale som de leide. Medlemmene bodde nokså spredt omkring, men han besøkte dem alle, og fant ut at det ville være en fordel å dele grenen i to. Han organiserte da en ny gren som fikk navnet Jelsa (Jelse) gren. President Dorius ble i Stavanger i seks uker, og døpte ni personer.

Stavanger gren var i mange år en liten organisasjon, medlemstallet var aldri stort og søskene var meget fattige, de hadde til sine tider vansker med å betale leie av et lokale for møtene. En såkalt "Anmerkning" i grensprotokollen for juni 1870 gir et bilde av den forfatning grenen for det meste befant seg i, og hvordan misjonærene stort sett arbeidet:

"I juni måned d.å. ankom fra Trondheim og hertil eldste O.J. Andersen for i følge beskikkelse av president C.D. Fjeldsted å overta bestyrelsen av Stavanger samt Arendals grener. På sin tur hertil besøkte han Bergen og gjorde seg bekjent med de få Hellige der finnes, som ei var meget livlige.

Etter omtrent 14 dagers opphold i Stavanger tok han en tur til Jelsa og oppmuntrede søsken der, hvis stilling etter omstendighetene måtte kalles god, deretter reiste han Østover til Arendal gren og kom etter omtrent 2 måneders opphold på den kant, tilbake til Stavanger, hvor han siden sin komme har atter gjort en tur til Jelsa. Et Råd ble under hans fravær avholdt, hvis vesentlige forhandlinger gikk ut på innskjerpelse av Tiendeloven, og da nødvendigheten fordret det, ble forsamlingslokalet oppsagt, men da ingen har skrevet noe i nevnte Råd, kan ei mer refereres.

Innført av O.J. Andersen
Grenens president."

En rapport for et Rådsmøte den 11. september 1870 og en "Anmerkning":

"Åpnet med bønn av bror Rasmus Christiansen. Omreisende eldste for grenen, O.J. Andersen, presiderede. På oppfordring fremsto læreren for 1. distrikt, Svend Tjølsen, og berettet at tilstanden var som alminnelig, dog var i den senere tid megen fattigdom og sammes følgesvend sykdom i menigheten. Lærer for 2. distrikt, Rasmus Christiansen, berettede at tilstanden var god. O.J. Andersen fremstod og fremla for De hellige deres plikter og tilbørlige forhold like overfor deres distriktslærere, og likeså disses plikt like overfor menigheten, at når læreren kommer inn til en familie eller individ i egenskap av lærer, skal han ei krype hen i en krok og tale om vær og vind, men han skal anvende tiden til å forhøre seg om De helliges såvel timelige som åndelige stilling og gi dem passende råd som Ånden vil legge på deres sinn.

Deretter ble nødvendigheten av å betale tiende og Ukeskilling fremsatt, og etter at brødrene hadde uttalt sin velvilje for samme, foreslo Andersen at De hellige fra i dag av etter beste evner oppfyller disse plikter og øver tro på samme. Assistert enstemmig og vedtatt. En god Ånd hersket i Rådet og forsamlingen var velgjørende; da intet mer var i forhandle ble Rådet sluttet til ubestemt tid. Assistert enstemmig og vedtatt. Takksigelse av O.J. Andersen.

Protokollert av O.J. Andersen.

Anmerkning.

Ifølge beskikkelse av president P.Brown ankom eldste E.O. Nøkleby fra Kristiania med dampskipet Arendal den 29. oktober 1870 for å overta bestyrelsen av grenen og å avløse O.J. Andersen, som forlot Stavanger med Damskipet Arendal 7. november d.å. med tillatelse å arbeide i det timelige.

O.J. Andersen."

(De to eldster som omtales her er Oluf Josva (Josvald) Andersen, og Emil Olaf Nøkleby.)

Grenen lå såvidt langt nede i årene som fulgte, at det i 1877 ble besluttet å gjenopprette den. Og siden da har Stavanger gren uavbrudt vært i virksomhet. Misjonærene og de få (fjorten) medlemmer som gikk aktivt inn for Kirken, maktet da også å gi grenen en ny oppblomstring. Grenen hadde i mange år et sentralt beliggende lokale, Nygata 15, senere Østervåg 20, og da misjonen i 1899 fikk en ny distriktsinndeling, gjorde også dette sitt til at Stavanger gren vokste. I 25-års perioden 1899 - 1924 ble ett hundre og tjuseks personer tillagt Kirken i Stavanger.

Av en rapport fra 1959 fremgår det at bror Gustav Wersland hadde vært grenspresident for Stavanger gren i tilsammen tjuefem år, og at søster Aagoth Wersland hadde vært presidentinne for Kvinneforeningen om lag like lenge.

Den 1. september 1934 kjøpte Kirken Stiftelsensgaten 9; bygningen ble innviet den 7. oktober 1934 av president Milton H. Knudsen. Under president Axel J. Andresens tid ble lokalitetene restaurert.

D. Bergen.

Den første Siste dagers hellige som satte sine ben på norsk jord var den danske lokal-eldste Hans F. Petersen. Han kom til Risør den 11. september 1851. De forfølgelser han ble utsatt for var den egentlige årsak til at han bestemte seg til å prøve misjonsvirksomhet andre steder.

En skipper Svend Peter Larsen fra Fredrikstad ankom til Risør med sin slupp Den gode hensikt i desember 1851. Han var ikke medlem av Kirken, men var en søkende sjel som i Fredrikstad tok ivrig del med de forskjellige åndsretninger som på denne tid prøvde seg der. Avisene hadde skrevet om De siste dagers hellige, og da han med sin handelsskute kom til Risør, oppsøkte han misjonær Hans F. Petersen for å samtale med ham.

Skipper Svend P. Larsen ble strålende fornøyd da Hans F. Petersen fortalte at han gjerne kunne tenke seg en tur nedover Sørlandet. Skipperen ville høre mer om evangeliet, men hadde ikke denne gang tid til utvidet opphold i Risør. Og dette sammentreff førte til at begge fikk sine ønsker oppfylt. Eldste Petersen ble invitert til å følge med ombord i Larsens handelsfartøy, og ville dermed få anledning til å preke evangeliet ikke bare for Svend P. Larsen og dennes hustru, Berthine Randine, men også for andre som han traff langs med kysten.

De reiste fra Risør den 16. desember 1851 og ankom til Bergen den 18. januar 1852.

Skipper Larsen skulle videre nordover en tur, og antok å ville være tilbake i Bergen igjen om lag to måneder senere. Hans F. Petersen var nå kommet til en by med mange innbyggere, og han bestemte seg til å gjøre forsøk på å åpne evangeliets dør i Bergen.

Da Hans F. Petersen var dansk statsborger måtte han melde opphold til politiet. Samtidig ba han om tillatelse til å holde offentlige foredrag. Politiet hadde ikke noe å innvende, men satte som betingelse at disse møter bare måtte holdes i et leid lokale. Hans F. Petersen fant snart ut at hans økonomi ikke tillot en slik leieinvestering, han måtte tvertom spare på pengebeholdningen om han skulle klare seg til skipper Svend P. Larsen kom tilbake.

Han fikk losji hos en ølbrygger Magnus, og så begynte han å utdele sine skrifter til dem av byens befolkning som han traff på sin vei og som han antok ville lese det. Han kom i samtale med residerende kapellan Svend Borchman Hersleb Walnum; denne skriver senere om Hans F. Petersen i Norsk Kirketidende for 1856, side 34:

"Jeg søkte å motvirke ham ved først i Søndagsbladet og siden i et lite særskilt skrift å belyse og advare imot de mormonske villfarelser, og uaktet han oppholdt seg her i flere måneder kunne han dog ei vinne noen tilhengere. --"

Res. kap. Walnum omtaler ellers Hans F. Petersen som en oppriktig mann, men mente forøvrig at denne manglet kunnskaper.

Tross all sin flid lykkes det ikke misjonær Hans F. Petersen å finne noen kontakter i Bergen som kunne gi håp om en fremtidig vekst. Stort sett fikk han gå i fred, det var presteskapet som ble hans mest iherdige motstandere. Hans økonomiske stilling ble mer og mer prekær, og han begynte å sulte, --- da endelig skipper Svend Peter Larsen igjen kom til Bergen. Da skipperen fortalte at han måtte en tur over til Danmark, bestemte Hans F. Petersen seg til å følge med, og den 1. april 1852 ankom de til København.

Res. kap. S.B.H. Walnum skriver videre:

"--- Men for noen måneder siden ankom atter hertil noen mormon-utsendinger, nemlig en såkalt biskop eller eldste Dorius --- hvis bror nå virker i Stavanger --- samt to håndverksvenne. Den førstnevnte arbeidet alene "ved Ånden", for å vinne tilhengere, mens de to sistnevnte arbeidet med hendene for å ernære dem alle tre. Dorius mangler ikke skarpsindighet, taler med megen letthet og har en redsom ferdighet i å forvende og fordreie Skriftens ord. ---"

Det var Carl C.N. Dorius som var i Bergen en tid høsten 1855; han døpte også en person ved denne anledning og måtte for dette sone en fengselsstraff på vann og brød da han senere ankom til Trondheim.

De to lokalbrødre som fulgte med fikk ikke noe langvarig arbeide i Bergen, det var arbeidsledighet i byen, og prestene og avisene advarte arbeidsgiverne. Politiet begynte nå også å holde øye med hva misjonærene tok seg til, og befolkningen fikk det inntrykk at misjonærene var fredløse som man uten videre kunne sjikanere; det hendte at misjonærene ble utsatt for voldshandlinger.

Skjærtorsdag 1856 holdt pastor Walnum et foredrag mot De siste dagers hellige, i Bergen. (Bergensposten den 22. mars 1856.) Dette møte refereres i Stavanger Amtstidende for den 29. mars 1856.

Herr Th. E. Bemhoft har også et innlegg i Norsk Kirketidende, for 1856, side 353:

"--- I påsken besøkte de Haus prestegjeld. De har døpt flere, dog antas antallet av de bergenske proselytter ikke å være synderlig stor."

Under general-konferansen i Oslo den 6. - 7. august 1856 ble bølgende rapport fra Bergen gitt:

"Prest A. Pedersen berettede fra Bergens misjon, at der i byen for nærværende intet var å utrette for sannhetens utbredelse, likesom også politiet vedble å utøve lovens strenghet mot Herrens tjenere. Kort før han reiste derfra hadde han vært straffet med 5 dagers vann og brød. ---"

--- Deretter ble en sak fremlagt for konferansen, nemlig: Brødrene som hadde vært i den bergenske misjon hadde under deres opphold dersteds på grunn av mangel på timelig underhold vært nødt til å bruke "skriftepengene" og var da derved kommen i en underbalanse av 16 spd. Presidenten ønskede å vite om konferansen ville betale disse penger."

Og det ville søsken i Oslo gren.

De få søsken (tre medlemmer) som befant seg i Bergen ble organisert som gren den 13. august 1858, og den første grens-president ble Ole Jacobsen.

Carl C.N. Dorius var i 1862 kommet tilbake som misjonær, og var blitt leder for misjonen i Norge. På sin reise i Norge ankom han til Bergen den 8. september 1862 og var her i fire dager. Han besøkte alle søsken og holdt endel møter, men det lyktes heller ikke ham å gjøre inntrykk på bergenserne, og skriver senere i sine erindringer om den "stengrunnen" som på den tid gjorde arbeidet nesten helt håpløst. De få søsken som fantes der var heller ikke særlig optimistiske, og da det bare av og til kom en misjonær for å prøve seg, opphørte Bergen å eksistere som gren.

Høsten 1881 ble grenen re-organisert, men misjonsarbeidet var fremdeles meget vanskelig.

Den 8. mai 1899 fikk misjonen i Norge en ny geografisk inndeling. Norge hadde inntil da vært et eneste stort distrikt tilknyttet Den skandinaviske misjon. Det ble nå tre distrikter: Bergen, Oslo og Trondheim, hver med sin selvstendige distrikts-president. Bergen distrikt ble bestemt å omfatte områdene fra Flekkefjord i sør til Romsdalen i nord. Eldste Hyrum Jensen ble den første distrikts-president. Bergen gren hadde da førtini medlemmer, og møtene ble holdt i Nye Sandvigsvei 16. Den første distrikts-konferanse ble holdt i Bergen i august 1899, og for denne anledningen var det leid et lokale i Domkirkegaten 2.

Med det nye hundre-årets inntreden i vår tids-regning kom det samtidig en optimistisk ånd over medlemmene. Bergen gren kan fra denne tid av registrere en stadig økende vekst, og i 25-års perioden 1899 - 1924 ble det i alt døpt 328 personer.

Den nye distrikts-president, Peter N. Garff, skaffet medlemmene et noe større lokale i mars 1901, det lå i Kong Oscars gate 5. Dette lokale ble brukt frem til 1912, men da det i denne perioden ble døpt 188 personer ble plassen også der altfor liten, og det ble nødvendig å gjøre forsøk på å skaffe et annet lokale.

Misjons-president Andrew Jenson reiste våren 1912 på en avskjeds-visitt til Norge. Sammen med ham var den nye misjons-presidenten, Martin Christophersen. I Panteregister nr. 7, side 215, for Kristiania, Vestre Avdeling, leses:

"1912 April 13. Fuldmagt af 4 Marts 1912 i Oversættelse, hvorved Joseph F. Smith som Præsident og Formynder for The Church of Jesus Christ of Latter Day Saints

bemyndiger Andrew Jenson, Kjøbenhavn, til at kjøbe, sælge og pantsætte faste Eiendommer m,v. --- Ø. Th. 31.
(Skjøde og Pantebog nr. 19, bl. 214.)"

Det lykkes de to presidenter å få kjøpt en utmerket eiendom i Bergen, det såkalte Jurylokalet i Kong Osears gate 44. Prisen var 50 000 kroner. Bygningen var den beste som Kirken eide i Norge og kanskje i hele Europa på den tiden. Men dessverre fikk de ikke beholde den lenge, for myndighetene satte seg imot så Kirken for fredens skyld igjen solgte den. De fikk en god pris, og kjøpte så et hus i Store Markevei 36. Men da myndighetene også her laget inn-sigelser, --- det ble forbudt å ominnrede rommene, ble også dette solgt og i 1915 ble så Vaskereivgaten 1 kjøpt.

Kong Oscars gate 44 ble innviet søndag den 21. april 1912. I denne anledning ble det avertert:

"Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige avholder deres vårkonferanse i det av Bergen menighet nylig kjøpte, smukke og rommelige lokale (Jurylokalet) i Kong Oscars gate 44, fredag, lørdag, søndag og mandag den 19. 20. 21. og 22. April.

Fredag aften kl. 8,30 Unge Menn og Kvinners fellesmøte,

Lørdag aften kl. 3 rapportmøte,

Søndag kl. 11 form. søndagsskolekonferanse. kl. 4 etterm. møte for innvielse av det nye lokale. kl. 7 aften foredrag av misjons-president Andrew Jenson over emnet: Hva er sann kristendom.

Mandag aften kl. 8,30 avskjedsfest. Misjons-president Andrew Jenson og hans ettertreder eldste Martin Christophersen, konferanse-president Hyrum D. Jensen samt 15 andre amerikanske misjonærer vil overvære alle møtene. Salen blir festlig smykket, og hele konferansen får preg av stor høytidelighet.

God sang. Fri adgang."

Men dette kjøp vakte oppmerksomhet,' fra Stortings-Forhandlinger for 1912, bind 7B, side 2720, siteres:

"I Bergen har mormonerne forsøkt et fremstøt nå i år. En i domkirkens menighet nedsatt komite --- bestående av menighetens prester og medhjelpere samt av byens politimester og fru Nico Hambro --- sendte meg i slutningen av april en skrivelse, hvori det blant annet heter:

"Hva der gjør stillingen så tilspisset i Bergen er at mormonerne å føler seg sterke nok til å gjøre et mektig fremstøt i sin virksomhet her, sa at de for amerikans penger har kunnet sette seg i besittelse av det store forsamlingshuset i Kong Osears gate 44. Tross de avholdte menighetsmøter og en over hele landet enig presse har de hatt dristighet nok til å

sette seg ut over konsesjonsloven av 18. september 1909 og bane seg adgang til skjøte på nevnte eiendom. Byens politimester og stifts-ammann har hver for seg gjort innberetning til Handelsdepartementet om kjøpet og foreslått rettslig undersøkelse.

Såvidt komiteen.

Som det nå vil være bekjent, har departementet også opptatt rettslig undersøkelse. Jeg håper at den må drives med all kraft. Huset skal være solgt for kr, 50 000, som er kr. 20 000 over branntaksten. Det står altså ikke på penger. Merkelig nok var selgerne av huset Bergens gamle avholdsforening. Det forekommer meg at det var lite edruelig handlet av denne forening å selge sitt lokale til mormonerne."

(Det var stortingsmann og res. kap. Johan Fredrik Gjesdahl som kom med dette innlegget. Politimesteren i Bergen var Carl Gustav Flood, og Stifts-ammannen var Hroar Olsen.)

Et par trosvekkende hendinger skal nevnes:

I januar 1916 begynte det å brenne i nabohuset til Vaskerelvgaten 1, og en kraftig vind blåste ilden rett inn mot kirkebygget. Politiet oppfordret alle som oppholdt seg i bygningen om å forlate denne, da det lot til at også Vaskerelvgaten 1 ville bli flammenes rov.

Distrikts-president Andrew Dahlsrud kalte sammen alle medlemmer av prestedømmet som var til stede, og inne i lokalet sendte de en bønn opp til Gud, at Han måtte spare deres kirkelige hjem. --- I samme stund snudde den kraftige vinden om i en helt annen retning, --- og dermed var kirkehuset reddet. Nå fikk myndighetene tilbud om å la de husvile etter brannen i nabohuset få låne Vaskerelvgaten 1 inntil disse hadde fått annet oppholdssted eller leilighet. Tilbudet ble mottatt med takk, og da de husvile senere flyttet ut mottok Kirken et særs anerkjennende takkebrev fra politiet for den offervilje som var vist.

Bergens distrikts-president, Robert J. Bischoff, forteller i et brev den 6. desember 1917 om en vidunderlig tukjennegivelse av Guds allmakt. Den 23. november skulle dåp bli utført i det åpne hav ved Bergen. Det ble imidlertid storm, regn og sludd, et helt igjennom ufyselig vær, og bare seks av de ti som hadde bestemt seg for dåp kom til stede. Like før dåpshandlingen skulle foretas opphørte stormen, skyene trakk seg bort slik at månen belyste omgivelsene, det hele virket med ett så stille og behagelig. Men straks dåpen var utført, begynte uværet atter å rase. Man kunne si at det hele var en tilfældighet, men om så var da gjentok denne seg tre dager senere da nøyaktig det samme skjedde.

E. Ny-inndeling.

Under konferansen i København den 14. August 1852 ble det vedtatt å oppta misjonen i Norge som et distrikt i Den skandinaviske misjon, under navn Brevik Konferanse. Misjonskontorets

adresse ble imidlertid straks lagt til Fredrikstad, senere overtok Oslo denne funksjon.

Under konferansen i Oslo den 18. og 19. oktober 1862 fremhevet misjons-president Jesse N. Smith

"--- det Urigtige i, at den norske mision lenger bar Navnet "Brevigs Conferentce" da misionens Hovedsted er Christiania, og derfor foreslog han, at den for eftertiden kaldtes "Christiania Conferentce", hvilket assisteredes og enstemmigt vedtages."

(Samme rapport forteller: "Dernest fremstod Ældste J. Pedersen for Hedmarkens Distrikt; han sagde at der i Løiten er Organiseret en Green bestaaende af 11 medlemmer, og at der fremdeles er god Udsigter for Evangeliets Fremgang dersteds. Menigheden i Næs teller for nærværende 16 Medlemmer.")

I tiden 6. - 8. mai 1899 ble det holdt en viktig konferanse i Oslo. Til stede var Den europeiske misjons-president Platte D. Lyman, Den skandinaviske misjons-president Andreas Peterson og lederen for misjonen i Norge, distrikts-president Canute W. Peterson.

Opprinnelig var Den skandinaviske misjon landene Danmark, Norge og Sverige, periodevis også deler av andre land. Områdene innenfor et land ble delt opp i det man dengang kalte confereneer. I 1899 var det i Danmark og Sverige tre konferanser, det langstrakte Norge med tildels vanskelige vei-forbindelser hadde hele tiden bare vært en eneste konferanse. Den norske konferanse var et distrikt under ledelse fra Danmark og het til en begynnelse "Brevig Conference", men fra 1862 "Christiania Conference", og omfattet hele Norge.

Misjons-presidentens hovedsete var i København, og selv om han stadig var på reiser i Skandinavia, maktet han ikke å overkomme alt tilfredsstillende. Det ble derfor innsatt lokale ledere, såkalte konferanse-presidenter, og under disse kom misjonærene og grens-presidentene. Lederen for misjonen i Norge het Christiania Conference-president, altså faktisk hva man i dag mener med misjons-president; men denne tittel ble sjelden brukt offisielt.

Navnet Conference ble nyttet som tittel på geografiske områder i betydningen av forhandlingsområde eller rådslagningsområde. Når konferansemøter ble holdt, kunne så alle kirkemedlemmer fra hele konferanseområdet møte frem til disse. Da avstandene i Norge var store, ble det noe besværlig og kostbart for mange å ta seg frem til hovedsentret. At lokale konferanser ble holdt hjalp jo endel, men ingen av disse kunne overskygge viktigheten, hyggen og nytten av Oslo-konferansens tilsteininger. Det hendte ofte at misjonærer og andre medlemmer av Kirken fra steder i Nord-Norge og Vestlandet brukte uker hver vei på å spassere frem til Oslo, og tilbake igjen.

Det var disse forhold som ble brakt til opphør under vårkonferansen i Oslo i 1899. Her ble det bestemt at Norge skulle inndeles i tre distrikter (konferanser). President Canute W. Peterson ble altså den siste konferanse-president som var ansvarlig for hele landet alene.

De tre nye distrikter med misjonærer ble:

Bergen:

Distrikts-president: Hyrum Jensen
Oluf Larsen --- Arent Johnsen --- Paul P. Christensen ---
James N Skousen --- Christian Christensen ---
Christoffer Jensen Kempe --- Joseph Christoffersen ---
James Larsen --- Parley Anderson.

Oslo:

Distrikts-president: Hans A. Pedersen.
Emil Petterborg --- Raynor Ness --- Jonas Johnson ---
Josef E. Torgersen --- John P. Anderson --- John C.
Nielsen --- John E. Bolstad --- Noah A. Larsen --- Hans M.
Pedersen --- George A. Jørgensen --- Jens P. Fugal ---
Jacob B Olsen --- Axel Olsen --- Niels P. Andersen ---
Lauritz E. Larsen --- Chr F. Schade --- Parley P. Jensen.

Trondheim:

Distrikts-president: Niels P. Nielsen
Severin Swenson --- Hans C. Christensen --- Zacharias W.
Israelsen --- Peter A. Sørensen --- Hyrum Nilsen ---
Christian Busath.

De tidligere ledere for misjonen i Norge hadde vært:

1. Christian J. Larsen. 1852 – 1853.
2. Erik G.M. Hogan. 1853 - 1854.
3. Knud Pedersen (Canute Peterson). 1854 - 1855.
4. Carl C.A. Christensen. 1855 – 1857.
5. Hans Peter Lund. 1857 - 1858.
6. Saamund Gudmund sen. 1858 - 1860.
7. Carl C.N. Dorius. 1860 – 1863.
8. Johan P.R. Johansen. 1863 - 1864.
9. George M. Brown 1864 - 1866.
10. Carl C.A. Christensen (2. gang). 1866 – 1868.
11. Saamund Gudmundsen (2. gang). 1868 - 1869.
12. Christian D. Fjeldsted. 1869 - 1870.
13. Mons Andersen (midlertidig). 1870
14. Peter A. Brown. 1870 - 1871.
15. Jens C. Weibye. 1871 - 1873.
16. Lars S. Andersen. 1873 – 1875.
17. Søren Petersen. 1875 - 1876.
18. Niels Mortensen (Petersen). 1876 – 1877.
19. Johan F.F. Dorius. 1877 – 1878.
20. Jacob Rolfsen. 1878 – 1879.
21. Jonas Halvorsen. 1879 - 1880.
22. Christian Hogensen. 1880 - 1882.
23. Hans A. Hansen. 1882 - 1883.
24. Niels C. Schougaard. 1883 - 1884.
25. Martin Christophersen. 1884 - 1885.
26. Hans J. Christiansen. 1885 – 1888.
27. Anton L. Skanchy. 1888 – 1889.

28. Ole H. Berg.	1889 – 1891.
29. John Johnson.	1891 – 1892.
30. Adolph Madsen.	1892 – 1893.
31. Andrew M. Israelsen.	1893.
32. Hans J. Christiansen (2. Gang).	1893 – 1895.
33. Peter Andersen.	1895 – 1897.
34. Daniel K. Brown.	1897 – 1898.
35. Canute W. Peterson.	1898 – 1899.

F. Historiske konsentrater.

En av de første mer stasjonære misjonærer som kom til Halden var Carl C.A. Christensen. Han ankom den 19. mai 1854 og virket i byen og nære omkrets i om lag fire måneder, og han døpte en person. Han måtte ta arbeide som husmaler for å skaffe penger til opphold og de utgifter en misjonær vanligvis har med leie av lokaler og skrifteutdeling.

Halden gren ble organisert engang i 1856, og sist i året var det her elleve medlemmer; endel av disse hadde før tilhørt Fredrikstad gren, men ble grunnet bostedene overført da Halden gren ble opprettet. (Fredrikstad gren hadde trettiåtte medlemmer etter delingen, og var da misjonens neststørste gren.)

(Misjonens grener hadde pr. 20. november 1859 følgende medlemstall:

Brevik: 21. --- Drammen: 31. --- Fredrikstad: 28. ---
Halden: 22. --- Hedmark: 26. --- Hurum: 25. ---
Kristiansand: 24. --- Oslo: 226. --- Risør: 37. ---
Stavanger: 43. --- Strømmen: 28. --- Trondheim: 21. ---
Vestre Aker: 40. Tilsammen i misjonen: 572 medlemmer,
derav var 345 kvinner. Opptil 25 - 30% av medlemmene
ble av forskjellige årsaker utelukket de første årtier etter
Kirkens organisasjon i Norge, hvilket skulle vise hvilken
åndelig eller religløs kvalitet man fordret av sine med-
medlemmer.--- Bergen hadde bare 4 medlemmer i 1857,
3 i 1858 og ingen i 1859.)

Fra en rapport av den 30. juni. 1878 fremgår det at misjonens leder, Johan F .F. Dorius --- og dennes etterfølger, president Jacob Rolfsen, --- hadde godtatt at Halden gren skulle opprettes igjen som selvstendig gren. Halden gren hadde inntil da vært under presidium av Fredrikstad gren. Fredrikstad grens-president, eldste Andrew F. Petersen, foretok organisasjonen, og bror B. Andersen ble innsatt som Haldens grens-president.

I sin memoarer nevner Carl C.A. Christensen to brødre i Oslo, Jonas og Knud Halvorsen, som sammen med sine hustruer, i 1850-årene

"gjorde brødrene meget godt, og ved deres fortjeneste understøttet menighetens utgifter."

Sist i mars 1854 kunne østerrisøers Blad fortelle, at

"Mormonismen dersteds trives godt, da byen antas allerede å telle en 100 mormonere, og derav har 60 undertegnet et andragende til Stortinget om fri religionsøvelse. --- Det kan også opplyses at Risør kun har en eneste politibetjent, og tenk bare, denne er blitt mormon! Er det da ikke bedre å ha 2 politivektere gående til i det minste å passe på hinannen innbyrdes, fremfor kun å ha bare 1 politi-betjent ---."

Politibetjenten het H. Pedersen. Han fikk inn i Østerrisøers Blad like etterpå en svarartikkel på angrepet mot ham. At Risør på denne tiden skulle ha etthundre medlemmer er sterkt overdrevet, det fantes ikke fullt to hundre medlemmer av Kirken i hele Norge, og et dementi kom da også siden i avisen.

Det ble antydnet at det var bedre med to politivektere som innbyrdes kunne passe på hinannen, enn å overlate en enslig politimann til seg selv. Men rådet hjalp ikke, for en ukens tid etterpå ble den ene av de to vekterne også medlem av Kirken. Vekteren og politimannen mistet sine stillinger i politiet av denne grunn.

Carl C.A. Christensen ble kalt til å preke i Mandal og omegn; og den 29. mars 1855 forlot han Oslo. Han besøkte alle byer og større steder underveis, og kom frem til Kristiansand den 10. mai; her traff han misjonær Lars Pedersen, og disse to reiste sammen til Mandal hvor de ankom den 15. mai. Mandals-avis skriver den 19. mai 1855:

"Et par mormonere er kommet hertil, rimeligvis i den hensikt å vinne tilhengere for sin avskyelige lære, og har holdt et par foredrag. Den ene av disse, en danske C.C.A. Christensen, har ved sine taler med kløkt vist å blande løgn og sannhet så godt sammen at enfoldige mennesker lett kunne forføres ---."

Det ble ikke så lett for de to i Mandal, folket var harde som flint og de sommøtte opp på deres møter kom dit nærmest for å lage bråk; misjonærene ble også en gang steinet på gaten av endel sjøfolk --- som samtidig brukte et fryktelig språk mot dem.

Lars Pedersen var hjulmaker, og da han like utenfor byen hadde fått et arbeide i faget, ble han i Mandal og gjorde enda noen fortvilte forsøk, mens C.C.A. Christensen dro til Kristiansand og virket her noen måneder. Disse to besøkte ofte hverandre og samarbeidet det beste de kunne; de besøkte også landdistriktene rundt om.

Høsten 1855 ble C.C.A. Christensen kalt tilbake til Oslo da president Knud Pedersen nå var avløst og skulle være reiseleder for et skandinavisk emigrasjonsselskap på 437 medlemmer. C.C.A. Christensen ble kalt som leder for misjonen i Norge.

Eldste Lars Pedersen ble kalt til å fortsette arbeidet i Kristiansand, som medhjelper fikk han eldste Saamund Gudmundsen. Sivilbefolkningen, politi og presteskap så ikke med blide øyne på dem, men trass motstand fra mange hold lyktes det dem å få døpt noen få personer, og så organiserte de

Kristiansand gren den 6. april 1856, på gården Ugland. Sist i 1856 hadde grenen elleve medlemmer.

Norsk Kirketidende nr. 31, for den 3. august 1856 forteller:

"I Kristiania og omegn teller vel mormonsekten nå omtrent 150 medlemmer (i de siste dager er 7 døpte), der hver onsdag og fredag samles til bønn og hver søndag ettermiddag til proselyttmøte."

Bladet forteller at De siste dagers hellige hadde et lokale på Ruseløkkbakken og at et luthersk menighetsmøte våren 1855 besluttet å gi frivillige pengegaver til bygging av en liten luthersk kirke på samme sted, --- som et slags mottrekk! Den samme tanken hadde man også i Kristiansand, men det ble aldri noe mer ut av det enn innsamlinger og planer. (Se Christianiaposten for 1856, nr. 2635, og Norsk Kirketidende nr. 1, for 1856, side 6, og 1859, spalte 601.)

Norsk Kirketidende beretter videre at Kirken

"--- har gått frem med større hell, og dette forklarer at de dessverre nylig har slått seg fast på Grønland, hvor de nå med mere hell driver sitt spill. --- De holder bønn hver fredag aften kl. 8 i Nygaden på Grønland."

Bladets nr. 48, for 1857, side 510, har en liten notis om Halden

"Til mormonerne hører man lite eller intet, de synes iallfall for nærværende tid å ha oppgitt Fredrikshald som tumleplass for sine galskaper."

Tiendeloven

ble alminnelig innført i Den skandinaviske misjon i de tre sistemåneder av 1856. Rett nok hadde tienden vært kjent alt fra første stund av, og like ens praktisert av mange medlemmer, men en serie oppfordringer og opplysende artikler gjorde sitt til at Tiendeloven ble mer kjent som en oppfordring til alle som ønsket å leve mer fullkommen opp til de evangeliske lover.

Et utsnitt fra rapporten for generalkonferansen i Oslo i tiden 6. - 7. August 1856:

"--- President Christensen formanede Conferensen til at give nøie Agt paa de Ord som er talt af Broder Haight Hærrens Tjener og Salvede, at de kunde blive Skikkede til at gaa videre frem i det Huus i hvis Portrum vi endnu stod. Han kunne gratulere de Hellige med at Nøgelen til at lukke videre op i dette Huus med er givet. Broder Haight havde den og vilde lukke op i Morgen, hvorfor han

foreslog at slutte Conferensen til i Morgen Aften kl, 6. eenstemmigt vedtaget og sluttet med Bøn af Ældste N.C. Poulsen. ----- En 3die Sag forelagdes Conferensen som er det Prinsip der i Gaar blev omtalt; og der Tiden overlodes til President Haight som var i Besiddelse af denne Nøggele fremstod han og Tilkjendegav for Conferenzen hvad dette var for en Nøggele. Broder Widderborg fremstod og forklarede President Hights Tale nemlig: Han gledede sig meget over at Tiiden nu var kommen at de Hellige i dette Land vare værdige til at modtage Prinsippet om Tiende Loven: Sødskende dette er Nøgelen, Broder Widerborg udviklede efter President Hights Tale den Velsignelse Hærren skjenkede de Hellige ved at give dem Læilighed til at adlyde dette Prinsip o-s-v. President Christensen gav da Brødrene Læilighed til at udtale deres Føllelser angaaende dette.

Mange af Brødrene opstod og med inderlig Glede og Taknemlighed til Hærren udtalede deres Føllelser om dette Prinsip og følede at det dette var en stor Naade at være værdige til at modtage samme. President Christensen gledede sig meget over denne Indsigt og Villighed Brødrene havde tilkjendegivet, hvorfor han foreslog at Tiende Prinsippet mdføres i blant de Norske Hellige, eenstemmigt vedtaget. Derefter fremlagde President Christensen ogsaa Regnskabet over Emmigrassons og Tempelfondene ---."

Under samme konferanse ble den danske lokal-eldste Niels Christian Poulsen kalt til å avløse eldste C.C.N. Dorius som da befant seg i Trondheim. Han skulle legge reisen om Sørlandet til Bergen og derfra videre med båt til Trondheim. Underveis skulle han innføre Tiendeloven blant De hellige, slik som det var utredet av Den skandinaviske misjons-president, Heetor C. Haight, og foreslått av lederen for misjonen i Norge, president Carl C.A. Christensen. (Det er her å legge merke til at en beslutning som ble vedtatt under en konferanse i Oslo, var bindende for hele misjonen.)

I 1849 hadde president Brigham Young organisert et såkalt "vedvarende emigrasjons-fond". Hensikten var å samle midler til å hjelpe Kirkens medlemmer over slettene og frem til Kirkens hovedsenter. Fondet skulle også hjelpe de fattigste medlemmer i Europa og andre steder til å komme over hav og land. Disse reisepenger ble betraktet som et lån. som man betalte tilbake så snart man fikk anledning. I Norge, som mange andre steder, var det også opprettet et mer lokalt emigrasjonsfond. Dette fonds midler ble gitt dem som ikke hadde råd til å betale sin reise selv, og pengene ble betraktet som en gave, men de fleste følte en slags moralsk forpliktelse til å tilbakebetale dette, når de fikk midler nok siden.

Oslo grens sangkor hadde tidlig opprettet en emigrasjons-kasse for medlemmer av sangkoret. Dette var penger som var til lån og skulle betales tilbake igjen så snart som mulig slik at andre kunne overta. Det hendte dessverre at noen ikke betalte noe tilbake eller bare delvis, men korets medlemmer klarte gang på gang å samle inn nye midler til nytt fond.

I 1850 - 60-årene var det også et tempelfond; det var penger som ble samlet inn til bruk for oppførelsen av Salt Lake City tempel.

Da medlemmene i tillegg til dette også var oppfordret til å hjelpe misjonærene økonomisk, og at familieforsørgere ofte dro ut på misjon i en langt større grad enn siden i misjonens historie, må man ha lov til å mene at Kirkens medlemmer i Norge på denne tiden hadde store økonomiske løft og oppgaver. I tillegg kom så stadige fengslinger med mulkter; vedlikeholdsutgifter, trykningsutgifter o.a.

Det Celestiale ekteskap

ble den 1. oktober 1853 for første for medlemmer av Kirken i Den skandinaviske misjon; men var likevel kjent også i kretser utenfor Kirken, en tid før.

Det vakte imidlertid stor oppsikt ikke bare utenfor Kirken, men også blant Kirkens egne medlemmer. I Danmark resulterte det i at møtelokalene ble sprengt av nysgjerrige mennesker som ville høre nærmere om dette. I Norge var det avisene som tok seg av saken og fikk den forklart for sine lesere på sine måte. Kirken selv utga en rekke forskjellige skrifter om emnet, og bølgene begynte å bli høye på de indignertes hav. Anstøtsstenen mot Kirken hadde hittil vesentlig vært Mormons bok og troen på fortsatt åpenbaring, men nå vendte man seg med takknemlig harme mot dette prinsipp.

"Kirkens reformasjon"

ble omtalt i Skandinaviens Stjerne for den 1. mars 1857. Den ble først innført etter at De hellige hadde kommet til Saltsjødalen. Apostel Wilford Woodruff sa om det:

"Vi betrakter dette som en plikt og et privilegium ettersom vi var kommet inn i denne herlige dal for å finne stedet og bygge et tempel, og anlegge og bygge opp Sion."

President Brigham Young gikk selv i spissen og lot seg døpe om igjen, og så gikk budskapet ut over hele verden til alle Hellige. Under den forfølgelse og det oppbrudd fra sine hjem De hellige var delaktig i, etter de splittelser og redsler mange var utsatt for og de følelser og handlinger som da kunne bli følgen, var det rimelig at De hellige kunne føle seg uverdige. Endel av Kirkens kartotek var blitt ødelagt, reisen over slettene var av en slik art at sjarlataner og folk som ville skjule seg for de offentlige myndigheter på grunn av lovbrudd, kunne utgi seg for medlemmer av Kirken enten for å svindle eller ha andre vinninger på det. Det var også slike som var døpt, men ikke lenger ønsket å samarbeide med Kirken; og for å skille ut alle disse, for å gi nytt mot, en ny start under nye og vanskelige forhold for alle trofaste Siste dagers hellige, --- ble oppfordringen gitt til en fornyelse av paktene, et tegn overfor Kirken selv som overfor Gud at man trofast ville påta seg alle de plikter som måtte komme. Tiden bar preg av oppbrudd og fornyelse, en ny epoke sto for døren. Det var ikke godt bare å forlange at visse mennesker skulle døpes om igjen, det måtte bli ingen eller alle.

I Norge ble det eldste Niels C. Poulsen som fikk hovedoppgaven å reise rundt og orientere medlemmene om dette. Han forlot Oslo den 11. april 1857,

og hans reiserute var via Sørlandet til Stavanger og Bergen, og med båt videre til Trondheim.

Den 11. oktober 1857 ble Hedmark (Nes) gren organisert med bror Anders Olsen som grens-president.

Den 15. november 1857 ble Trondheim gren organisert med bror Frederik G.S. Lyngberg som grens-president.

Carl C.A. Christensen, Carl C.N. Dorius og Johan F.F. Dorius ble løst fra sine misjoner i april 1857. De hadde alle tre forlovet seg i Norge, og ble vigd i Liverpool på veien til Amerika.

Takket være endel løgnhistorier som var kommet den amerikanske regjering og U.S.A.s president James Buchanan for øre, ble en militæravdeling sendt mot Utah høsten 1857. President Brigham Young mente derfor det var best å bjemkalle alle utsendte misjonærer som da befant seg i Europa. Mange lokal-misjonærer bestemte seg også til å reise, slik at det lot til å skulle bli misjonær-mangel i Norge.

Den skandinaviske misjons leder, president Heetor C. Haight, reiste hjem den 4. februar 1858, og overlot misjonen (Danmark, Norge og Sverige) til en ledelse bestående av lokal-eldstene:

Carl Widerborg	President.
Niels Wilhelmsen	1. rådgiver.
Peter O. Thomassen	2. rådgiver.

Arbeidet gikk like godt som før. Det ble bestemt at alle større grener burde opprette sangkor som kunne innøve Sions sanger flerstemt. Flere sangbøker ble skaffet, det ble oversatt en rekke nye sanger og en revisjon av de gamle mer lutherskbetonte sanger ble foretatt. Mange av de sangtekster som utkom var blitt forandret så de mer kom i samsvar med Kirkens lære og tro, slik at det til sine tider kunne være vanskelig å avgjøre hvem som var den egentlige, opprinnelige forfatter av tekstene.

Etter bror Carl M. Hagbergs notater i Den norske misjons historie, skulle Oslo grens sangkor være den første organisasjon i Norge (og i hele Skandinavia) som ble opprettet, engang i januar 1856; og oppgir den 31. januar som dato for dets første offentlige fremtreden. (Danmark fikk sitt første kor, et mannskor, i København, organisert den 11. september 1858.)

Oslo grens sangkor hadde som sin første instruktør og dirigent bror Andreas Weihe. Koret holdt sin 100-års jubileumstilstelning i april 1956. Av rapporten fremgår det at bror Ramm Arveseter inntil da hadde vært dirigent i tjuefire år, søster Mary J. Nilsen organist i trettitre år og bror Alf H. Johansen formann (og visedirigent) i sytten år.

Etter at brødrene Dorius hadde forlatt landet, fortsatte en av deres trofaste medhjelpere å virke. Eldste Lars Pedersen hadde nå trålet Vest-Norge rundt. Han startet opprinnelig fra Halden, gikk tilfots gjennom Sarpsborg, Fredrikstad, Moss, Oslo, Drammen, Larvik, Arendal, Kristiansand, Stavanger,

og siden oppover igjen til Trondheim, Så fra Trondheim nedover til Lillehammer, Hamar og videre --- inntil han forsvinner en tid for oss på Sørlandet. Avisene forteller om ham, av og til tituleres han skredder, eller snekkersvenn eller skomakersvenn, --- en allsidig mann som ikke gikk av veien for å ta fatt på hva som helst bare han kunne tjene noen daler til livets opphold så han igjen kunne begi seg på reisen. Han var imidlertid utdannet som hjulmaker.

"Lillehammer den 19. juli 1858, For en tid siden kom en mormon til Øyer, hvorfra han imidlertid ble ført bort, og kom derpå til Lillehammer. Just som han her, hvor han noen dager arbeidet på et skredderverksted, holdt bibellesning, kom politiet og ba ham følge med seg, som også skjedde, og atter transportertes den mormonske skreddersvenn fra Fredrikshald ut av byen."

Og Lars Pedersen vandret videre. I Arendal holdt han i september 1858 på å bli druknet av noen "spasmakere" som var medlemmer av den kristne statskirken. Men han gikk ikke til politiet, han ga seg bare trøstig på vei ---:

"Kragerø den 2. Oktober. En omstreifende mormonpredikant, snekkersvenn Pedersen fra Østlandet, har i noen dager oppholdt seg her i byen, hvor han ikke alene gjentatte ganger har holdt foredrag om den mormonske læres fortrinlighet, men tillike holdt Guds-tjeneste etter den mormonske læres regler."

Og så fikk kateket Henry Emil Fearnley og kapellan Jacob Hartvig oppgaven å imøtegå ham, og avisen forteller videre at de klarte å opphisse forsamlingen mot ham, slik at han "skamfull måtte slukke lysene og forføye seg bort."

"Kragerø den 23. oktober. Den i bladet tidligere i denne måned omtalte mormonprest Lars Pedersen, født i Aremark, og flere ganger vært dømt i Trondheim stift for dåp, skal være reist vestover til Arendal, uten at han vites hersteds å ha gjort noen proselytt. Straks før hans avreise ankom imidlertid i forrige uke hertil hans bror, likeledes mormon-prest, Jens Pedersen, som den 18. denne måned ved Taatø i Sandøkedal døde 3 voksne fruentimmer fra Furuholmen, beliggende like ens i Sandøkedal, i hvilken anledning Bratsberg amtmann den 21. denne måned skal ha tuskrevet Bamble foged og Sandøkedal lensmann, Jens Pedersen skal også i sommer i Sarpsborg vært dømt for dåp til en mulkt som han avsonet med fengsel på vann og brød. Her i Kragerø by vites han imidlertid ikke å ha fått noen proselytt."

(Sandøkedal = Sannidal i Telemark,)

I midten av oktober 1858 fikk Oslo for første gang besøk av Den europeiske misjonspresident. Det var president Asa Calkin og hans hustru som kom til Norge sammen med presidenten for Den skandinaviske misjon, Carl Widerborg. Sist i oktober 1860 fikk Oslo besøk av eldstene Amasa M. Lyman og Charles C. Rich av De tolvs råd.

I slutten av året 1858 kom det beskjed fra president Brigham Young at emigrasjonen igjen kunne begynne, da forholdene nå var mindre spent, og faren for krig tilsynelatende overstått. De følgende år begynte så igjen misjonærer å komme fra Amerika, de fleste av dem var norske som før hadde emigrert.

"Molde den 8. november 1859. Mormonerne begynner nå også å drive deres uvesen på denne kant. Torsdag kveld arrestertes her i byen etter foranledning av fogeden i Romsdal, en av mormonernes såkalte yppersteprester eller presidenter ved navn Christopher Venge født i Eikers prestegjeld ved Drammen, skomakersvenn av profesjon. Dagen etter transportertes hertil fra Agerøen en såkalt prest sjømann John Hansen Dale, født i Hardanger. Siste nevnte arrestertes på Agerøen etter foranledning av lensmannen i Sunds tinglag. Etter sigende skal disse to personer forrige mandag kveld klokken 9 ha døpt 5 personer i sjøen ute ved Agerøen. Forhør holdes her lørdag."

Fra ledelsen i København kom det ønsker om at det burde opprettes prekeøvelsesskoler, skoler for barn, engelskskoler og sangforeninger. I Norge hadde slike skoler alt eksistert en tid flere steder. Det kom også beskjed til misjonærene at deres virke skulle konsentreres om tre hovedpunkter:

1. Evangeliets forkynnelse.
2. Menighetenes styrelse.
3. Innsamlingen.

Det ble oppfordret til renselse blant misjonærene, det vil si at alle misjonærer skulle prøve seg selv og søke å leve sitt liv enda mer eksemplarisk. Tiende som før også ble nyttet til underhold og reiser for misjonærene, ble nå beordret overført til disposisjon for Kirkens ledere. Misjonærene skulle heretter selv klare sine egne utgifter, og det ble videre av Den europeiske misjons-president, Amasa Lyman, bestemt at

"misjonens uundgåelige utgifter for fremtiden må dekkes ved De helliges vog sannhetselskendes frivillige sammenskudd." (Skandinaviens Stjerne for 1860, side 74.)

Det ble over hele misjonen opprettet et såkalt Skillings-fond, de midler som kom inn skulle så gå til dekning av de mer kontormessige utgifter og annet i den praktiske drift av misjonen. Det var mest alminnelig at hvert medlem betalte i skilling hver pr. uke.

Et brev skrevet av president Brigham Young, datert den 13. september 1860, i oversettelse:

Tiende skal krediteres dem som betaler den, til siste øre, og eldstene må ikke elske penger, men må på det nøyaktigste alltid underkaste hver krone av Tiende de

instruksjoner som utgår herfra, og under ingen omstendigheter nytte den uten sådanne instruksjoner. Eldstene befales uten unntakelse å reise omkring og preke uten pung og taske, like ens som eldstene i fordum, og skulle derfor i alle tilfelle underholde seg selv så vidt mulig og på ingen som helst måte være De hellige eller Guds verk til byrde.

Alle eldster skulle forstå at etter dåp kommer innsamling så hurtig som visdom og omstendigheter tillater, og alt hva som i minste måte sinker innsamlingen er skikket til likefrem å stanse det store verk vi virker for.

Vår hensikt er å bruke en god del av Tienden til De helliges hjemsamling --- ."

Adressetidende for Brevig kan den 31. oktober 1860 fortelle:

"Etter forhør opptatt over mormonerne som forrettet dåpen ved badehuset i Kristiania, er det opplyst at presten, snekkersvenn Hans Thoresen fra Ruseløkkbakken, før har vært straffet med vann og brød for å ha døpt og utdelt nattverdets sakramente, har fått befaling av forstanderen til å døpe 5 personer, hvorav 2 fruentimmer, og at han valgte kveidstimene for å unngå oppsikt. ---"

Like ens for den 22. desember 1860:

"I går ble her i Skien holdt forhør i anledning 5 fruentimmers dåp i Gjeldevannet forettet av en mormonutsending. Til dette forhør var innkalt snekkersvenn Jens Pedersen som fremsto og uten omsvøp åpent og frimodig forklarte at han var beskikket distrikts-president for De siste dagers hellige her i Norge fra Mandal til Skien, --- Han oppga at her i Skien i alt er 10 mormonere, og han syntes å føle seg gjennomtrengt av overbevisning om sin læres sannhet. ---"

Gjøvik Blad for den 28. juni 1861 forteller:

"En mormon ved navn Lauritz Edvard Larsen ble i går etter fogderiets ordre transportert til straff-fengslet i Fåberg. Fra Vestlandet har han tatt veien til Hadeland hvor han blant arbeiderklassen har vervet seg mange tilhengere, hvorav 3 - 4 personer har latt seg døpe. For hans dåpshandlinger er han ved Underretten dømt til 5 dagers fengsel på vann og brød. Det er vel ikke stort mer enn et års tid siden en liknende mormonlærer ble eskortert ut av Vardal, hvor han ved sine oppbyggelser hadde fått gjort skruen løs på flere."

Fra Kongsberg Adresse for den 11. september 1861 leses ganske enkelt:

"Sist søndag ettermiddag hadde de her i byen og omegn værende mormonere en større sammenkomst i et hus på Svabemoen. ---"

Adressetidende for Brevig hadde tatt inn en beretning fra Nordland, den finnes under den 5. februar 1862:

"Hadsel i november 1861. Etter at man her i lenger tid har vært befridd fra besøk av matprester og andre religiøse løsgjengere, oppdages det nå at en mormon i all stillhet har hatt sitt tilhold et par uker på gården Lekang, hvoretter fuglen er fløyet. Han kalte seg Dorius og var etter sigende utsendt direkte fra Utah og hit for å styrke og oppmuntre de herværende mormonere i deres tro. Men da denne art for religiøs utskeielse hittil har manglet representanter på Hadsel, har hr. Dorius hatt den godhet å forvandle snekkersvenn Paulsen, skredder Johannesen og piken Anne Clausdatter til utvalgte ved å dyppe dem i elven ved Lekang natten før han reiste. Disse tre, som altså skal forestille De siste dagers hellige her på øya, bekjenner fritt deres dåp og er naturligvis ikke lite viktig av det. Nå kan de knipse ikke alene ad presten, som i våre tider er en altfor avlegs person, men også ad lekpredikanten Kalem som Hadsels-innbyggerne hittil har fryktet nest Gud. (Kalem: Ole Kallem.)

Ole Henriksen Berg ble født den 12. september 1840, og ble døpt i 1861. Han ble snart ordinert til lærer og sendt ut på misjon til Odalen, Kongsvinger og Solør. Senere ble han ordinert til eldste og innsatt som grens-president for Risør, deretter som omreisende eldste i traktene Drammen – Røyken.

En kveld han gikk for å holde et møte på Eiker. Han fikk komme så langt som til å åpne møtet, men idet han skulle begynne å tale kom en del kristen ungdom inn i rommet, de gikk rett opp til hans bord, blåste ut lyset som sto der, og så trakk den ene av dem opp en kniv og hugg etter Berg slik at kniven skar hans frakk i to like fra halsen og ned til beltestedet. Det var bare millimeter som skilte Berg fra døden. Under levenet som oppsto så Berg sitt snitt til å komme ut, men han måtte løpe for livet helt inn til Drammen da han hele tiden ble forfulgt av en rasende flokk medkristne.

Etterpå ble han kalt til å virke i Danmark, her var han i tre og et halvt år, og immigrerte til Utah i 1866. Han ble en meget benyttet mann både innenfor Kirken som i det offentlige liv. Han var medlem av Utah Stats lovgivende forsamling, rådmann for byen Provo, like ens biskop for Provo første ward,. I 1889 - 1891 var han leder av misjonen i Norge. Han døde i 1918.

En konferanse ble holdt i Oslo den 18. - 19. oktober 1862. Det går frem av rapporten at arbeidet i Østfold med Fredrikstad og Halden som hovedsteder gikk sakte fremover, og på Hedmark var det muligheter da myndighetene der var mer humane. En gren var blitt organisert høsten 1862 i Løten, med elleve medlemmer. Menigheten i Nes talte seksten medlemmer. Stavanger og

Trondheim trivdes. I Skien var arbeidet i god gang, misjonærene her hadde også tatt en tur over Telemark. Langesund og Larvik hadde vært besøkt.

Carl C.N. Dorius var leder for misjonen i Norge på denne tiden, men hans misjonsiver og lyst til å virke som aktiv arbeider gjorde at han innsatte sin bror, Johan F.F. Dorius, til å ta vare på misjonskontoret, mens han selv den 2. juli 1862 dro ut på et halvt års misjonsreise. Han skrev siden et brev til Den skandinaviske misjonspresident om denne reisen, (brev av den 13. januar 1863 til president Jesse N. Smith) og forteller at han kom til Brevik den 3. juli og holdt møter der, grenen hadde da tjue medlemmer. Risør hadde tjueseks medlemmer; fra denne gren var det siden opprettelsen emigrert syttifem personer. Dorius oppholdt seg i Risør i tolv dager, holdt fem møter og døpte sju personer. I Kristiansand var misjonsmarken hardere, her var det femten medlemmer for tiden.

I Stavanger lot det til at evangeliet skulle ha en viss grobunn, men i Bergen var den evangeliske jord steinhard. Ferden gikk så med båt til Trondheim, og videre til Hadseløy. I øyrikene omkring Vesterålen og Senja var det endel medlemmer av Kirken, så her var det organisert en gren kalt Dalegren (på Grytøy) med fjorten medlemmer, spredt rundt omkring med store avstander seg imellom; de fleste medlemmene bodde i Senja fogderi. I disse trakter oppholdt Dorius seg i fem uker.

I tiden etter Trondheim grens organisasjon (1857) ble det sendt misjonærer til det nordligere Norge. En av disse var Ole E. Ørstad, han besøkte Hadseløy, Senja og Kvæfjord, og ble på Hadseløy arrestert den 26. juni 1859 og måtte sone fjorten dager fengsels-straff for sin misjonsvirksomhet.

Tromsø bys historie, av N.Å. Ytreberg, bok I, side 481, har denne opplysning:

"I 1859 kom mormonen Ørstad til byen. Men hans nærvær her vakte veldig røre og indignasjon. I avisen kom med fete typer et opprop: Brødre og søstre --- beder, beder at Herren vil føre mormonen bort fra vår by igjen, likeså hurtig som han er kommen!"

Men den store misjons-arbeider for det nordligere Norge var Anthon Lorentzen Skanchy. Han ble født i Trondheim den 17. september 1839 og ble døpt den 16. Januar 1861. Våren 1863 spaserte han ned til Oslo og ble under konferansen kalt som misjonær, og hans arbeidsområde skulle være hele Norge nord for Trondheim. I løpet av sin misjonstid besøkte han Bodø, Hammerfest, Namsos, Tromsø, Vardø, Vesterålen, og en rekke andre steder. Han forlot Trondheim den 27. mai 1863 med dampbåten Prins Gustaf.

Det var med en frydfull begeistring han nå gikk helt opp i sin frelsesgjerning, han kjente ingen frykt for de kommende hendelser, bare en dirrende nerve av forventning og rastløshet, --- det var så mange i dette område han følte seg forpliktet til å besøke; hver vik og grend ville han finne, hver boplass midt ute på de store, øde sletter, fjellgården, fiskeværerne, byene ---.

Ungdommens år lå ennå foran ham, den modne manndomstid ville komme, og han ville ofre alle de år Herren hadde bruk for ham.

Det første møte holdt han på Dagø utenfor Helgeland, så over til Harstad, og i den nærmeste omegn her besøkte han de første Hellige. Ingen avkrok lå

for vanskelig til for ham, han kunne bruke en uke på å finne frem til en fjern liten stue hvor han visste det bodde en som hadde uttalt ønske om besøk. Han samtalte med lek og lærd, overnattet hos samene, opplevde stormer til havs mens han var på reise ut til søkende mennesker på øyene langt ute i havgapet. Byområder som Namsos, Bodø, Tromsø, og Vardø ble trålet rundt.

Men også prester og øvrighetspersoner fikk anledning til å høre ham, diskutere med ham --- og motarbeide ham. Sju ganger ble han arrestert og seks ganger måtte han i fengsel, første gang i Tromsø der han måtte sone seks dagers vann og brød. Men avmagringskosten sammen med kriminelle individer kunne ikke stanse hans iver, og hans faste forsett var å holde frem som begynt.

I Ofotfjorden døde han en forhenværende skifterettsdommer, senere også hans husholderske og en samekvinne som hadde vært hans guide over de øde strekninger, og ved Hasvik holdt han flere forsamlinger for samer som bodde der.

Da vinteren satte inn med kulde og snø, ble det vanskelig for ham å ta seg frem tilfots. Dessuten var de fleste menn ute på fiske. Han reiste derfor via Hadseløy til fiskeværet Kvalnes i Lofoten. Her tok han hyre for vinteren som fisker, hans barndoms nødvendige beskjeftigelse, --- og fikk samtidig god anledning til å forkynne evangeliet for de fiskere og andre som befant seg på stedet.

Da sommeren kom fortsatte han sin misjonsvirksomhet blant fiskebefolkningen, han hadde tjent gode penger som fisker og kunne koste på seg flere sjøreiser rundt til de utallige små øyene som befant seg langs fastlandet. Da så den neste vinter sto for døren fikk han brev fra skipper Christian Hansen om å melde seg til tjeneste igjen som fisker, og hans lønn ville bli større en foregående vinter. Anthon L. Skanchy mottok tilbudet, og tok seg frem på ski over øde strekninger mens en forrykende snøstorm pisket kreftene ut av hans sterke legeme; men frem i tide kom han, og god behandling og respekt ble ham ytt.

En sommer ble han igjen arrestert og plasert i et fengsel i Tromsø, hvor han ble sittende i tjueen dager før han ble beordret til Kavåsen i Øksnes, for å stande til rette for sine kirkelige handlinger i disse trakter. Han ble sendt med dampskip til sitt bestemmelses-sted, med stuerten ombord som vaktmann. Kapteinen fattet interesse for ham og tillot ham å holde et improvisert møte på dekket for de passasjerer som ville høre ham. Mens midnattsolen lyste en herlig sommernatt, sto misjonær Anthon L. Skanchy med blottet hode og talte til en stor og interessert forsamling, et møte som varte uavbrudt fra midnatt til klokken fem om morgenen.

Nesten som en berømmethet og med ærefrykt ble han tatt imot av de to sivile politimenn, og den ene av dem, rettsbetjent Nordrum, tok ham med til huset hvor rettslokalet lå. Her bodde en handelsmann ved navn Miller, og Nordrum spurte fruen:

"Har De et bra værelse til en fange som vi har med oss?"
"Hva sier De? --- Et bra værelse for en fange?"
"Ja," svarte Nordrum. "Dette er ingen vanlig fange. Det er mormonpredikanten Skanchy."

En kvinne som sto ved bordet i stuen for å dekke til for frokost, satte i et gisp, snudde seg raskt mot Skanchy, så et øyeblikk nesten tvilende på ham, og løp så med utstrakte armer mot ham mens tårene randt.

Det ble en hjertelig omfavnelse, for det var hans fem år eldre søster Ameha som en tid før hadde tatt arbeide hos familien Miller som guvernante.

I juli måned 1865 fikk Anthon L. Skanchy beskjed om at han var avløst fra sin misjon i Nord-Norge. I brevet fra president George M. Brown ble han bedt om å komme ned til Oslo. Skanchy skrev da til alle De hellige i sitt misjonsområde, og ba alle som kunne å komme til en spesiell forsamling han ville holde med dem på Bjarkøy i Troms. Praktisk talt alle møtte frem, og sammen med dem mange søkende. Også søsteren Ameha kom, og hun ble døpt i løpet av de fire dagene denne første konferansen i Nord-Norge ble holdt.

Og så gikk reisen nedover til Trondheim hvor gjensynet med moren, den øvrige familie og kirkesøsken ble en hjertelig stund. Misjonærene bodde fremdeles hos hans mor, og i hjemmet ble nå holdt en rekke møter.

Atter engang gikk veien over Dovrefjell, men denne gang viste det seg i en overdådig sommerdrakt. Det ble en oppmuntrende tid for ham i Oslo, hans misjonsrapport viste så lovende løfter for en god fortsettelse der nord, at andre gjerne ville forsøke å følge i hans spor.

Men avløst som misjonær ble Anthon L. Skanchy ikke, han ble bedt om å forsette, og fikk anledning til å velge sitt neste arbeids-område selv. Etter nøye overveielse valgte han nybrottsland igjen. Først gjennom Gudbrandsdalen, så Romsdalen og videre frem til Ålesund.

Han kjente til at her bodde en kvinne som han før hadde døpt i Nordland. Hun var nå gift med bokholder Myre --- som like etter ble døpt som den første i Ålesund. Selvom Skanchy var den første utkalte misjonær som besøkte Ålesund, så var De siste dagers Helliges lære forholdsvis godt kjent der, i hvert fall av presteskabet. Særlig var sokneprest Niels H.S. Buck interessert i motstand.

I begynnelsen av året 1866 fikk Skanchy losji hos en skomaker Nielsen som eide et stort tre-etasjers hus. Politimester Hilmar M. Strøm ba ham om å forsvinne fra byen, men Skanchy minnet politimesteren om at han var norsk statsborger og hadde tillatelse til å oppholde seg hvor som helst i riket.

Arbeidet i Ålesund tok seg etter hvert opp, flere ble døpt, og Synnøve Torgersen, gift med en vennlig skipskaptein, ble en god støtte for Skanchy. Hun hadde to barn, som Skanchy velsignet, og sønnen ble siden en trofast eldste i Kirken.

Anthon L. Skanchy ble bedt om å være til stede ved vårkonferansen i Oslo 1867. Han tok da avskjed med De hellige i Ålesund og vandret Romsdalen og Gudbrandsdalen ned til Lillehammer. Her bodde et kvinnelig medlem av Kirken, søster Ellen Buckwald. Alle misjonærer som var på gjennomreise ble invitert hit hvor de kunne hvile og få god forpleining.

Misjonens leder var nå Carl C.A. Christensen, og han kalte Skanchy til å virke i Oslo som grens-president, Oslo gren hadde da om lag seks hundre

medlemmer. Våren 1868 lyktes det Skanchy å få låne så mange penger at han kunne immigrere til Amerika. Han hadde da vært kirkemedlem over sju år, av disse hadde han virket to år som hjelpemisjonær i Trondheim og fem år som ordinær misjonær.

I desember 1879 kom han atter til Norge som misjonær og virket først en tid i Østfold hvoretter han ble sendt til Trondheim. Han organiserte et sangkor i Trondheim; likeså en kvinneforening i Namsos, slik at de kvinnelige medlemmer av Kirken kunne holde møter til felles oppbyggelse og samhold når ingen misjonærer var til stede.

Grunnleggeren av søndagsbladet For fattig og rik, presten Honoratus Halling, var en arbeidervennlig mann. Han vanket meget sammen med fattige og såkalte jevne arbeidsfolk, ikke minst blant anleggsarbeiderne ved Eidsvoll og i Gudbrandsdalen. Anthon L. Skanchy bodde en kort tid hos en venn like i prestens nærhet, Skanchy hadde mange godt besøkte møter, men presten Halling var en påpasselig sjelesørger som stadig advarte folk mot Skanchys "falske læresetninger".

En dag besøkte Skanchy ham, men møtte en noe tverr og bitter prest. Etter noen få replikker ba Halling misjonæren om å forsvinne, og for å demonstrere at han mente det, tok han Skanchys hatt og stakk og kastet det ut av sin åpne dør. Det er trolig dette skjedde i et øyeblikk av irritasjon, for bare noen måneder senere, da Halling kom i snakk med en venn av Skanchy, uttalte han bl.a.: "Vi var begge vrede da vi skiltes. Jeg skulle nå gitt meget for å kunne snakke med den mannen en gang til." Presten Halling Døde i 1886, og Skanchy fikk ingen ro på seg før han hadde utført stedfortredende tempelarbeide for ham.

Anthon L. Skanchy kom på misjon igjen i 1886. Han ble omreisende eldste og besøkte en rekke steder i hele Norge, og ble deretter innsatt som president for Kristiania konferanse, --- hele Norge.

I 1901 kom han atter som misjonær og ble nå innsatt som president for Den skandinaviske misjon. En av hans hovedoppgaver ble å få oppført nye misjonshjem for hvert av de skandinaviske land. I Norge var Kirkens eiendom i Osterhausgaten 27; denne bygningen ble nå regnet for å være i dårlig forfatning, hvorfor den ble revet ned, og alt brukbart materiale ble solgt på auksjon. Det nye bygget ble innviet av president Francis M. Lyman den 24. juli 1903.

Atter engang kom Skanchy på misjon, den 11. juli 1910; men hans hovedoppgave var innvilget å være innsamling av navner på medlemmer av hans slekt. Han elsket sin fødeby Trondheim og ville gi grenen en gave som en siste hilsen. Maleren Dan Weggerland i Salt Lake City kopierte mesterlig et maleri av Mihali Munkaesy "Kristus for Pilatus", og dette betagende bilde prydet siden lokalet i Gamle Kongevei 6 i mange år.

Anthon L. Skanchy døde den 19. april 1914.

Eldste Christian Hansen kom til Namsos i slutten av 1864. Det lyktes ham å døpe et ektepar, Paulsen, som ble de første medlemmer i Namsos. Den neste misjonær som kom til Namsos var eldste Børre Jensen, og han døpte i september 1865 tre personer. Distrikts-president Christoffer O. Folkmann besøkte også Namsos, og det ble holdt en rekke møter. Innbyggerne viste seg meget lydhøre, men presten på stedet begynte å bli noe engstelig for at evangeliet kunne få for stor innflytelse, og innkalte til et advarselsmøte som ble holdt for en stor forsamling i skolehuset. Ikke lang tid etter begynte endel av innbyggerne å gjøre livet surt for misjonærene og de andre medlemmer av Kirken. Det later til at presteskapets intolerante foredrag mest appellerer til enkelte menneskers lavere instinkter; man skulle ha trodd at en god og opphøyet Ånd ville ha vekket tillive andre reaksjoner?!

Den 11. februar 1866 ble Namsos organisert som et distrikt under Trondheim gren, og den første døpte, bror O. Paulsen, ble ordinert til prest og ble innsatt som distrikts-lærer. To kvinner ble ved samme anledning døpt. Christoffer O. Folkmann kom igjen en tur til Namsos den 26. april 1866 og døpte da fem personer før han reiste en tur videre nordover. I august 1866 kom eldste Anders Paulsen for å virke en tid i Namsos.

Den 29. september 1866 ble det holdt et møte hos bror O. Paulsen. Distrikts-president C. O. Folkmann organiserte da Namsos gren med seksten medlemmer, og eldste Anders Paulsen ble grens-president.

Aftenposten, Oslo, skriver i begynnelsen av Februar 1863:

"Mormonerne driver dyktig sitt uvesen i Kristiania og omegn. For at kun en skal bli straffet har de, siden endel av deres såkalte prester i fjor kom i straff, beskikket en ung dansk murersvenn til utelukkende å drive deres bespottelige sakrament-forvaltning. Han oppga nylig under et ham opptatt forhør å ha døpt 60 - 70 mennesker i fjor. ---"

Artikkelen er hentet fra Norsk Kirketidende, og mannen som hadde fått denne spesielle oppgave å døpe, var Ole Pedersen Belte.

I et brev fra lederen av misjonen i Norge, president Saamund Gudmundsen, datert den 11. november 1868, får man et innblikk i hvordan arbeidet ellers er lagt an:

"For nærværende has ikke mer en tre omreisende eldster som utelukkende arbeider for evangeliets fremgang, men atskillige brødre er sendt til forskjellige deler av konferansen for å assistere de omreisende eldster såvel i timelige som åndelige henseende. Dette er i særlig tilfelle i Trondheim gren, hvor der er 2 brødre for å understøtte den omreisende eldste. Til denne misjon har jeg søkt å finne sådanne brødre som er håndverkere, hvilke bedre kunne ernære seg selv, og tillike bidra av deres fortjeneste til den omreisende eldstes reiseutgifter."

Misjonsarbeidet på Hedmark hadde god fremgang, og en ny gren, kalt Odalen gren, ble organisert den 25. mai 1873.

Den 3. mars 1874 ble en av de største forsamlinger i Larvik holdt av endel misjonærer fra Arendal. Om lag to hundre personer var møtt frem og det oppsto diskusjoner med stedets prest og andre sjelesørgere som kom til stede. Ved dette møtet fikk misjons-arbeidet i Larvik et friskt pust som siden gjorde sitt til at en gren kunne bli organisert.

Lederen for Den europeiske misjon, president William Budge, avla Norge et besøk i juli 1880. Han skriver senere i et brev om Oslo grens lokale:

"Jeg antar at det er det beste lokale som nyttes av De hellige i Europa."

Like ens nevner han

"Søndagsskolens sangkor, som består av barn fra 6 til 12 år gamle."

og synes at deres prestasjon var helt enestående. Slike barnekor er ofte å finne over alt i misjonen, til alle tider, men deres levetid har alltid vært fra noen uker til et års tid.

Under oktober-konferansen 1884 ble det opplyst at Trondheim distrikt (som den gang var et distrikt under Kristiania konferanse) var bestående av tre grener: Trondheim, Namsos og Tromsø, med tilsammen 76 medlemmer, Hedmark gren hadde 34 medlemmer, Bergen gren 37 medlemmer, Halden gren 34 medlemmer, Fredrikstad gren 43 medlemmer, Arendal gren 72 medlemmer, --- denne gren hadde også oppsyn med Larvik hvor man hadde leid en sal og holdt regelmessige møter, i Langesund var det dessuten organisert en kvinneforening ---, Drammen gren hadde 152 medlemmer (innbefattet Hurum). Fra de andre steder var det ikke kommet noen rapport, men april-konferansen neste år opplyser at Oslo gren hadde 325 medlemmer. Man får samtidig vite at Drammen har to kvinneforeninger (den ene sannsynligvis i Hurum).

Lederen for misjonen i Norge, president Martin Christophersen, forteller i et brev datert den 5 mars 1885:

"Jeg var på Moss i søndags og holdt vår første forsamling der. Vi hadde en stor, pen sal som vi kunne nytte så lenge vi ville for 5 kroner. Det var omtrent 100 personer til stede, og jeg må si at jeg aldri har følt meg i bedre stemning for å tale enn ved denne leilighet. Min tale varte over 2 timer. Vi hadde også 4 medlemmer av sangkoret med oss, og jeg tror vi etterlot et godt inntrykk der. Vi bestemte å holde vår neste forsamling 2 uker senere."

I slutten 1889 ble det forsøkt organisert en gren på Eidsvoll, men stedet hadde ingen vekstmuligheter, og bare sporadiske besøk og misjonering ble siden foretatt.

På vår parten 1891 ble en kvinneforening organisert i Larvik, og to misjonærer virket i byen og omegn til stadighet, men noen gren ble ikke organisert før sju år etterpå.

I desember 1892 ble eldstene John L. Johnsen og James Erickson sendt til Ålesund i håp om en organisasjon før eller senere, det lot til å være visse muligheter her. Eldstene fant straks et sted å bo, men da det ryktes at det var misjonærer fra De siste dagers hellige som var kommet, begynte endel ungdom å gjøre bråk. Om lag femti av dem kom en kveld stormende mot huset og overøste det med stein; etterpå for de opp trappene, rev døren brutalt opp og trengte seg inn i rommet til de to. Disse tok det imidlertid med ro, og John L. Johnsen holdt en liten tale til dem. James Erickson svarte på en rekke spørsmål som de kom med. Siden fikk de arbeide i byen i fred.

Sommeren 1899 arbeidet Christopher Kempe og Joseph Christoffersen vekselvis i Stavanger, Haugesund og Kopervik. Politimesteren i Haugesund, Nils O. Andersen Hesbø, tillot eldstene å holde torgmøter, --- som det møtte frem om lag tre hundre personer til hver gang. Prestene forsøkte å motarbeide dette, men det medførte bare enda mer nysgjerrighet.

I Haugesund var det imidlertid vansker med å få fast losji eller leie passende lokaler; selv om interessen lot til å være der, så ble ikke de første døpt før i 1905, det var eldstene Hyrum Larsen og Emil Christoffersen som fikk denne åpningen Haugesund hadde i alle år vært et av de hardeste misjonsområder, --- i likhet med Bergen og Kristiansund. Da krigen kom i 1914 og misjonærene reiste hjem, ble bror Andreas Birkeland innsatt som grens-president. En annen av Birkeland-stammen, Lars Birkeland, var en av de flittigste brødre som i sin tid virket trofast som leder av grenen. Han fikk oppleve å komme tilbake til Haugesund etter sin immigrasjon til Salt Lake City, og mens han oppholdt seg en sommerdag 1965 i Bergen, kalte Gud ham hjem til annen virksomhet. Hans døde legeme ble brakt tilbake til Salt Lake City hvor hans nære familie hadde skapt seg et nytt hjem.

I årene omkring 1899 var Ålesund gren livskraftig; medlemmenes samhold, offervillighet og hjelpsomhet overfor hverandre og misjonærene var helt igjennom mønsterverdig. I januar 1904 ble Ålesund herjet av en katastrofebrann som la mesterparten av byens hus i aske. Dette medførte at Kirkens medlemmer måtte flytte utenbys, og en god del emigrerte.

En av dem som trofast virket i Ålesund gren i mange år, var bror Niels Andersen; som grens-president i en årrekke gjorde han alvorlige forsøk på å samle og bevare, inntil grenen fikk flere krefter som kunne virke med, og siden overta etter ham.

I 1899 var det bare to medlemmer av Kirken i Egersund. I det nærliggende Sokndal kom det senere inn noen medlemmer. Men ikke desto mindre organiserte eldstene Christopher Kempe og Joseph Christoffersen en søndagsskole for voksne, den 1. juli 1900, med sju medlemmer. Som leder ble innsatt eldste Joseph Christoffersen, og søster Nicoline Reiersen ble sekretær og kasserer. Møtene ble holdt hos bror Mathias Petersen.

Lokal-eldste Torkel Torkelson Aarrestad, som i 1908 - 1909 arbeidet i distriktet, la opp sitt virke på en spesiell måte. Han gikk inn til arbeiderne ved gruber o.l. steder i deres middags- og hviletime og holdt taler for dem. Av og til hadde han bistand av bror Chr. Marthinsen. Han kunne holde tale for to-tre personer i timevis, og i landsens forretninger kunne han tale for det kjøpende publikum --- når innehaveren tillot det, og det hendte som oftest. Det hadde

nok sin betydning at han var respektert som en bror av stortingsmann Sven Aarrestad.

En dag fikk han tale for to hundre og førti personer i et bedehus På Nærbo, og i sine notater sier han bl.a.

"og der herskede dypeste stilhet under den tid jeg taledde."

Og tale kunne han, fra to og opptil fire timer, med etterfølgende diskusjoner eller samtaler. I Flekkefjord leide han en privat leilighet for et møte, --- det var ofte vansker med å skaffe lokaler. En gang talte han for en kvinneforening tilsluttet Metodistene. Et års tid varte hans rastløse misjonsvirksomhet; som en strålende komet lyste han opp og viste vei for Sionseldstene som kom etter.

I Flekkefjord organiserte eldste Hyman Nielsen en søndagsskole, den 7. Januar 1912, han ble assistert av eldste Peter H. Jensen. Det var tjuefem barn til stede de første gangene, men siden ble besøket stabilisert på omkring ti.

Høsten 1903 ble Røyken gren organisert igjen. Året etter var her trettifem medlemmer, og det hendte at søndagsskolen kunne ha opptil seksti personer til stede. Et sangkor og en kvinneforening ble også organisert, og grenen trivdes utmerket en del år inntil den ble lagt under Drammen gren i 1907. En av dem som i sin ungdom var med og virket her, var eldste Bemt F. Høvik, som i 1949 - 1950 var grens-president for menigheten i Oslo.

Eldste Hans Knudsen, som hadde vært grens-president for Røyken, ble flyttet til Oslo, og her tok han opp arbeidet på Vålerengen slik at en undergren av Oslo gren ble organisert i begynnelsen av 1904. Vanlige møter ble holdt i den daværende gamle bebyggelsen, sidebygningen til, Enebakkveien 16. I den senere revne St. Halvards gate 77 var en tre-fire år en riktig stor søndagsskole under ledelse av bror Theodor G.F. Pedersen. Det antas at over halvparten av dem som på denne tid kom inn i Kirken på Vålerengen, Kampen, Tøyen, Gamlebyen og omliggende distrikter, i første rekke kan takke bror Theodor Pedersens ivrige evangelieforkynnelse for dette.

Fra sommeren 1920 og fremover noen år ble det mer fast holdt friluftsmøter i Sørkedalen, på Mehlum. Det var Jens Petter Sørensen og hustru Kathrine Marie, som stilte sitt hjem og sitt store grasbeklede gårdstun til disposisjon for godt besøkte forsamlinger. Det var herfra Oslo grens søndagsskole i flere år gratis fikk de utsøkte juletrær som frydet så mange i julehelgen i Osterhausgaten 27. Arrangøren av møtene i Sørkedalen var vanligvis bror Theodor Pedersen; ved siden av ham var talerne oftest president August 5, Schow og brødrene Oscar R. Lindbo og Carl M. Hagberg.

Et brev fra den senere norske misjons-president Milton H. Knudsen, datert Hamar den 24. februar 1903, kan ha sin interesse:

"--- før jeg kom her til Hedmark, reiste jeg etter konferanse-president Monsens ønske sammen med ham opp til Bodø, hvor vi fremkalte en sterk oppvekkelse og vakte mer interesse for evangeliet enn på noen annen plass hvor jeg hittil har vært. Hver kveld holdt vi møter som alle var besøkt til trengsel. Vi døpte fem personer, og

den fordom befolkning nært mot oss som et folk, ble for en stor del fjernet.

Jeg kan nesten fristes til å si at det var en virkelig pinsefest vi opplevde, og det var den beste tid i min misjonsvirksomhet i løpet av de tretti måneder jeg har arbeidet her i Norge."

Distrikts-president Albert Hagen, Trondheim, skriver bl.a. i et brev datert den 3. august 1904:

"Jeg reiste til Mosjøen og ble her vel mottatt en eldstene Claudie D. Michaelson og Hans E Nielsen. Folket i Mosjøen nærer sterke fordommer i mot oss da avisene overdynger oss med så mange falske beskyldninger, at man nesten er blitt bange for å snakke med noen av De siste dagers hellige. Trass i de vansker vi hittil hadde hatt med å få leid et lokale, lykkes det oss nå å få en møtesal, og omtrent 200 kom til stede."

Han forteller videre om sin reise til Bodø hvor det ble holdt mange møter. Her traff han også på de to kvinnelige misjonærer, søstrene Anna Gaarden Widtsoe og Petrolina (Lina) Gaarden, som han tok med seg på den videre tur nordover. De besøkte Tromsø, Vardø og Harstad, og over alt møtte det frem mellom 200 - 300 mennesker på Møtene. I Vardø holdt søstrene Widtsoe og Gaarden en forsamling for om lag to hundre av "byens fineste damer", dette hendte etter oppfordring fra "de fine dammene" selv.

Den 1. juli 1905 ble Sverige selvstendig misjon med Peter Mattson som den første misjons-president. Danmark og Norge fortsatte under navnet: Den skandinaviske misjon, ofte også kalt Den dansk-norske misjon.

På denne tiden var det tre distrikter og sytten grener i Danmark, --- fire distrikter og tjuen grener i Sverige, --- tre distrikter og atten grener i Norge. Den 31. desember 1904 hadde Danmark tillsammans 1089 medlemmer av Kirken, Sverige 2181 medlemmer og Norge 1128 medlemmer.

Misjons-presidentene for Den skandinaviske misjon hadde vært:

1. Erastus Snow.	1850 – 1852.
2. John E. Forsgren.	1852.
3. Willard Snow.	1852 – 1853.
4. John van Cott.	1853 – 1856.
5. Hector C. Haight.	1856 – 1858.
6. Carl Widerborg (lokal-eldste)	1858 – 1860.
7. John van Cott (2 gang).	1860 - 1862.
8. Jesse N. Smith.	1862 – 1864.
9. Samuel L. Sprague	1864.
10. Carl Widerborg (2. gang).	1864 – 1868.
11. Jesse N. Smith (2. gang).	1868 – 1870.
12. William W. Cluff.	1870 – 1871.
13. Canute Peterson (Knud Pedersen).	1871 – 1873.
14. Christian G. Larsen.	1873 - 1875
15. Nils C. Flygare.	1875 – 1876.

16. Ola N. Liljenquist.	1876 – 1877.
17. August W. Carison.	1877 – 1878.
18. Nils C. Flygare (2. gang).	1878 – 1879.
19. Niels Wilhelmsen.	1879 – 1881.
20. Andrew Jenson.	1881.
21. Christian D. Fjeldsted.	1881 – 1884.
22. Anthon H. Lund.	1884 – 1885.
23. Nils C. Flygare (3. gang).	1885 – 1888.
24. Christian D. Fjeidsted (2. gang).	1888 – 1890.
25. Edward H. Anderson.	1890 – 1892.
26. Joseph Christiansen.	1892 – 1893.
27. Carl A. Carlquist.	1893 – 1894.
28. Peter Sundwall.	1894 - 1896.
29. Cbristian N. Lund.	1896 – 1898.
30. George Christensen.	1898.
31. Andreas Peterson.	1898 – 1901.
32. Anthon L. Skanchy.	1901 – 1904.
33. Christian D. Fjeidsted (3. gang).	1904 – 1905.

I et brev datert Vardø den 15. Juli 1906 skriver Bergens distrikts-president, Adolph M. Nielsen, at han på en tur alene til Nord-Norge bestemte seg for å holde et møte i Vardø. Han avverterte i to blad og leidde en stor sal, men ble betenkt da han antok at det kanskje ikke ville komme så mange, kanskje ingen. Han betalte derfor en mann til å ringe med en stor bjelle --- opp og ned i gatene, samtidig som han ropte så høyt han kunne bekjentgjørelse for møtet. Det resulterte i at flere hundre mennesker kom til stede.

Den 21. februar 1900 døde eldste Henry W. Berg i Oslo. Han var kommet bare tre måneder tidligere fra Provo, Utah, og hans virkekrets var Hedmark. Han ble bare tjueen år gammel. Før hans legeme ble sendt tilbake til hans familie, ble et minnemøte over ham holdt i Oslo, Eldste Jacob W. Olsen ble løst fra sin to-årige misjon for å bringe Bergs legeme til det endelige bestemmelsessted.

Den 21. november 1906 døde en kvinnelig misjonær i Fredrikstad. Det var Juha A. Berg. Hennes mann, Hoseas Berg, var også på misjon, men ble nå avløst for å ta med seg hjem sin hustrus døde legeme. Det var tyfusfeber Juha A. Berg døde av, hun ble bare trettisju år gammel og hadde da vært på misjon noen måneder.

Den 12. januar 1909 døde eldste Charles Martinsen mens han oppholdt seg i Stavanger. Han døde av nyresykdom, og ble førtitre år gammel. Eldste Albert E.D. Lange ble avløst fra sin misjon for å bringe det døde legeme hjem til Utah.

I juli 1909 fikk Norge besøk av dette reiseselskapet; Eldste Anthon H. Lund av De tolv's råd og hustru Sara Lund og datter Eva Lund --- Eldste Charles W. Penrose av De tolv's råd og hustru Romania B. Penrose, ---

Misjons-president Andrew Jenson og hustru Emma Jenson og datter Eva H. Jenson, og søster Eleonora Reynolds.

Misjonærene i Stavanger søkte flere ganger å få politiets tillatelse til å holde friluftsmøter i parkene, men da dette ble avslått hver gang, bestemte de seg for noe annet. De fikk tillatelse av en kjøpmann til å holde et friluftsmøte på hans eiendom, og han stilte trappen til disposisjon som talerstol. Denne form for friluftsmøte var nytt, og politiet ville ikke gripe inn da møtet foregikk på privat grunn.

Eldste William D. Norman reiste fra Haugesund i september 1909 for å reise til Karmsund og dele ut skrifter der. Da han kom til Skudenes begynte han å gi ut traktater som vanlig. En kvinne tittet nysgjerrig på skriftet og utbrød: "Dette skriftet har jeg lest. Jeg har flere av dem her i huset."

En morgen hadde hun oppdaget noe vrakgods som kom flytende innover, det var bl.a. en stor pakke inneholdende religiøse skrifter, "Stråler av levende lys". Hun hadde da tørret skriftene i solen og etterpå delte dem ut i hvert hjem på stedet --- da hun syntes innholdet var så vakkert. Skriftene hun hadde fått tak i på denne måten var opprinnelig sendt fra Oslo og var ment til Bergen, men skipet som hadde skriftene med, forliste på kysten.

Den 8. mars 1910 fikk eldste Carl Kjær, Haugesund, melding om at han var ilagt en mulkt på tjue kroner fordi han hadde døpt to personer som ikke først var meldt ut av Statskirken. Det var en prest på stedet som hadde meldt saken. Men Carl Kjær ville ikke betale de pengene, og tok heller fengselsstraffen på fire dager. Han bar sitt vitnesbyrd for fengsels-folkene, sang og preket ellers, og alle hørte med interesse på ham. Saken oppskaket sennene i Haugesund, og de sympatiske følelser var på hans side. Dette var trolig den siste fengsling av en misjonær i Norge på grunn av hans misjonsvirksomhet.

I Skandinaviens Stjerne for den 15. august 1914 leses:

"På grunn av den sørgelige stilling som hele Europa for tiden befinner seg i og som forårsaker forvirring og engstelse hos alle ved tanken om krigens grusomme redsler, ber jeg dere, mine medbrødre, om å bevare kaldblodighetens og besindighetens ånd og i uforstyrret ro fortsette deres gjerning med å frembære evangeliets frelsende budskap inntil Han, som styrer menneskenes skjebne og som kjenner alle ting, gjennom sine utvalgte tjenere i Sion sier: Det er nok.

La ingen av oss tenke på å forlate vår post i utide, men som tapre menn virke for den gode saks fremme, hvortil vi er beskikket av den Allerhøyestes tjenere.

Til De hellige vil jeg si; Vær ved godt mot, for Herren er på vår side hvis vi holder alle de bud og pakter som vi i hjertes oppriktighet har inngått med Ham.

Deres bror i Kristus,

Hans J. Christiansen.

President for Den skandinaviske misjon."

I oktober 1914 måtte de fleste misjonærer reise hjem til Amerika. I Den dansk-norske misjon ble tjue misjonærer tilbake, av dem fikk Norge:

Bergen distrikt: Nephi L. Williams og James F. Petersen.

Oslo distrikt: Andrew Amundsen, --- Virgil A. Fjeld og Howard M. Andreasen.

Trondheim distrikt: Lawrence Hansen, --- Alma M. Andreasen og Landvig Olsen.

I årene fremover kom det nå og da en enslig misjonær, og det ble nødvendig i større utstrekning å nytte det lokale prestedømme. Alle organisasjoner i misjonen gikk inn for å samle penger til underhold av lokal-misjonærer, og det var sangkorene og ungdoms-foreningene som gikk i spissen; disse foretok også en rekke småreiser til mindre steder for å hjelpe til med forkynnelsen og med underhold på møtene.

Den 30. august 1918 døde lokal-eldste Karl Johan Jensen, Bergen, bare tjuesju år gammel. Det var tuberkolosen som knekket ham. Han var kalt til misjonsarbeidet den 1. oktober 1917 og skulle virke i Ålesund.

Sist i 1919 var stillingen i Den dansk-norske misjon denne:

Danmark:	3 distrikter, 13 grener, 4 Sions-eldster. Av det lokale prestedømme: 73 eldster, 49 prester, 47 lærere; 45 diakoner, og et samlet medlemstall på rundt 1 400.
Norge:	3 distrikter, 14 grener, 1 Sions-eldste. Av det lokale prestedømme: 52 eldster, 37 prester, 46 lærere, 26 diakoner, og et samlet medlemstall på 1 296.

Fra 1851 til slutten av 1920 var statistikken for Norge denne:

Døpte: 7 939. ----- Emigrerte: 3 328. ----- Døde: 769.
Utelukkede: 1 997. ----- Bortreist ellers 561.
Det samlede medlemstall pr, 31. desember 1920 var: 1 284.

Hertil kom så 3 Sions-eldster.

Misjons-presidentene for Den dansk-norske misjon hadde vært:

1.	Jens M. Christensen.	1905 - 1907
2.	Søren Rasmussen.	1907 - 1909
3.	Andrew Jenson.	1909 - 1912
4.	Martin Christophersen.	1912 - 1914
5.	Hans J. Christiansen.	1914 - 1919
6.	Carl E. Peterson.	1919 - 1920

Den første egentlige ansvarshavende leder for misjonen i Norge (Brevig Conference), var lokal-eldste Johan A. Åhmanson som i 1852 ble midlertidig innsatt for noen måneder inntil lokal-eldste Christian J. Larsen ble kalt til denne stilling under en konferanse i København. Etter boken: Fra Amerika, av Henrik Cavling, utgitt på Gyldendalske Boghandels Forlag, København 1897, får man vite at Johan A. Åhmanson etter sin emigrasjon mente å finne Kirkens liv og lære så avvikende fra hva han opprinnelig trodde, at han meldte seg ut av Kirken og flyttet til Omaha, Nebraska. Omtalen om ham er etter et intervju i hans hjem. I 1876 utga Åhmanson en bok: Vor Tids Mohammed ("En historisk og kritisk fremstilling av Mormonismens fremkomst og utbredelse, samt skildringer av Utahs hemmelige historie").

I 1899 ble misjonen i Norge (Kristiania Konferanse) inndelt i tre distrikter: Bergen, Oslo og Trondheim.

Lederne for misjonen i Norge har siden vært følgende distrikts presidenter:

Bergen distrikt:

Hyrum Jensen.	1899 – 1900.
Peter N. Garff.	1900 – 1901.
Peter Jensen.	1901 - 1903.
Niels C. Mortensen.	1903 – 1904.
Erik Christian Henriksen	1904 – 1905.
Adolph M. Nielsen.	1905 – 1907.
Peter Borup.	1907 – 1908.
James M. Keller.	1908 – 1909.
Enoch Elijah Christophersen.	1909.
Ole J. Sitterud.	1909 – 1910.
Erastus Johnsen.	1910 – 1911.
Christen M. Jensen.	1911 – 1912.
Hyrum D. Jensen.	1912 – 1913.
Ole Anderson.	1913 – 1914.
Nephi L. Williams.	1914 – 1915.
James F. Petersen.	1915.
Adolph M. Nielsen (2. gang).	1915 – 1916.
Andrew Dahlsrud.	1916 – 1917.
Robert J. Bischoff.	1917 – 1918.
Cephus E. Andersen.	1918 – 1919.
Oluf K. Karisen (lokal-eldste).	1919 – 1926.

Oslo distrikt:

Hans Andreas Pedersen.	1899 – 1901.
Han O. Young (midlertidig).	1901.
Willard A. Christophersen.	1901 – 1903.
John A. Hendrickson.	1903 – 1904.
Gilbert Torgersen.	1904 – 1906.
Søren Rasmussen.	1906 – 1907.
Edward C. Ekman.	1907 – 1908.
Alma B. Larsen.	1908 – 1909.
John H. Berg.	1909 – 1910.
Søren Andersen.	1910.

Peter C. Rasmussen.	1910 – 1912.
John Halvorsen.	1912.
Iver Carl M. Nielsen.	1912 – 1914.
Andrew Amundsen.	1914 – 1915.
Nephi L. Williams.	1915.
James F. Petersen.	1915 – 1916.
Adolph M. Nielsen.	1916 – 1917.
John J. Plowman.	1917 – 1919.
Hyrum P. Nøkleby.	1919 – 1920.

Trondheim distrikt:

Niels P. Nielsen.	1899 – 1900.
Charles C. Rønnow.	1900 - 1901.
Enoch. C. Lybbert.	1901 - 1902.
Charles J. Olsen.	1902.
James Monsen.	1902 – 1903.
Albert Hagen.	1903 - 1904.
Niels Evensen.	1904 - 1906.
Ephraim Petersen.	1906.
Mathias J. Benson.	1906 – 1908.
Andrew H. Andersen.	1908 - 1909.
Søren Andersen.	1909 - 1910.
Heber J. Hansen.	1910.
James A. Stevenson.	1910 – 1911.
Jacob W. Olsen.	1911.
Fred C. Michelsen.	1911 - 1912.
Jesse H. Nielsen.	1912 – 1913.
James C. Bolander.	1913 – 1914.
Abel M. Poulsen.	1914.
Lawrence Hansen.	1914 - 1915.
Alma M. Andreassen.	1915 - 1916.
Mikkael A. Faldmo.	1916 - 1917
Erastus L. Otteson.	1917.
Hyrum P. Nøkleby.	1917 – 1919.
Eyolf Arveseth (lokal-misjonær).	1919 - 1921.

G. Ambassadøre

Innsamlings-ånden var som en brennende lengsel etter konstans samvær med likesinnete inne som ute, dessuten skulle Sion oppbygges, og immigrasjonen til Utah ble et mål for mange. Hundrer etter hundrer har reist til Amerika, men år om annet kommer deres barn eller barnebarn tilbake som misjonærer og forteller at fedrenes innsats ikke var forgjeves, at slektene vokser og nyter den evangeliske arv de har fått.

Det er meget som tyder på at emigrantenes historie er så trosvekkende og interes sant at den ville overgå beretningene i Den norske misjon. De glimt som her gis er bare en kort introduksjon for en spesiell tids-epoke, og er ensidig stedfestet. En eventuell gransker vil på dette felt finne så rike kilder å øse av, at det vil forundre ham at ingen før ham har gitt etterslekten mer a drikke!

Christian Nephi Anderson, født 1865 i Vestre Aker, kom til Amerika i 1871. Han var skolelærer i Ogden en tid, ble senere ansatt som lærer ved De

siste dagers helliges universitet i Salt Lake City. Han utførte en misjon i Norge 1891 - 1893, siden en misjon i England. Hans innsats ligger også i en rekke bøker som han forfattet; hans mest kjent er kanskje Kronet med herlighet. Mange av hans bøker er oversatt til flere språk. Han var like ens redaktør av flere forskjellige blad og tidsskrifter.

Peter C. Ecker opparbeidet en av Salt Lake Citys mest kjente fotografiske atelier. Innenfor sportens områder har han gjort seg særlig bemerket som aktiv leder og organisator. Det er etter ham at en av Salt Lake Citys skibakker ble oppkalt (The Ecker Hill).

Arnt Engh immigrerte til Utah i 1901 og fikk utføre flere hjemmemisjoner i Amerika. (Hans sønn Howard var på misjon i Norge i tiden 1924 - 1926; han ble siden biskop i San Pedro Ward i California.) Arnt Engh ble en av apostel John A. Widtsoes nære kirkelige medarbeider i mange år, og var lenge ansatt ved Kirkens konror i Salt Lake City som translatør.

Ramm Hansen kom til Salt Lake City i 1901 og valgte med en gang som sitt livs mål å bli arkitekt --- og det oppnådde han da også tilfulle idet han ble kjent som en av statens ledende arkitekter.

Christian Johannessen ble født i Oslo i 1882 og ble medlem av Kirken i 1899. Han var grens-skriver i Oslo i 1901, og deltok ivrig i ungdomsarbeidet og i Skrifteforeningen. Han emigrerte i 1904. Han ble gift i 1910 med Josefa Røgeberg fra Kongsberg, og de fikk fire barn, hvorav sønnen Grant Normann studerte musikk og ble siden kjentsom en av Amerikas, og verdens, beste pianister.

Christian Johannessen virket som hjemme-misjonær i tilsammen sju år; han har vært redaktør av Kirkens dansk-norske blad Bikuben (som med andre liknende blad opphørte i 1935), og har vært medlem av Det skandinaviske presidentskap i fire år, like ens fire år som president for Den norske Siste dagers helliges organisasjon, og en rekke andre stillinger, --- tvers igjennom en 100% Kirkens mann i hele sitt liv. I 1940 - 1945 var han lokal formann for det norske hjelpearbeidet, samt formann for "Camp Little Norway" -komiteen hvor det ble samlet inn over to tusen dollars til de norske flytrenere i Canada. Mens dommer C.M. Nielsen var i Norge, virket han i hans sted som assisterende norsk visekonsul for Utah. Da Oslo distrikts-bibliotek ble opprettet i 1965, forærte han dette sitt eget bibliotek, --- samlet etter en menneskealder.

Thorleif S. Knaphus kom til Utah i 1906. Han hadde i Norge utdannet seg som billedhugger, og fortsatte sitt studie i Amerika, og ble meget berømt på dette felt. Mange glimrende arbeider er da også utført av ham, bl.a. kan nevnes Moroni-monumentet på Cumorah-høyden og Håndkjerre-monumentet på tempeiplassen i Salt Lake City. Like ens har han utført fortjenstfullt arbeid innenfor det genealogiske.

Carl M. Nielsen ble født i Oslo i 1856, Han ble gjerne titulert "Dommer Nielsen" han var advokat og fungerte i mange år som norsk visekonsul for Utah.

Charles L. Olsen ble lege. Han var også en utmerket skribent både i engelsk som i norsk. Han utførte en misjon i Norge i 1891.

Anton Pedersen ble født i Tønsberg i 1855, Fjorten år gammel fungerte han som organist i Skien, kom til Oslo hvor han ble medlem av Griegs orkester. Han studerte orgel og harmonilære under Ludvig M. Lindemann, piano under Otto Winter-Hjelm og fiolin under Fredrik Ursin. Han samlet og opparbeidet Oslo grens sangkor i 1872 til å bli et av landets beste sangkor på sin tid. I 1874 kom han til Utah, og i 1884 organiserte han Walker House Orchestra, som han for over sju år dirigerte. Så organiserte han Salt Lake Symphony Orchestra i 1895. Flere ganger oppnådde han 1. Premie i store musikk konkurranser, og hans utrettlige arbeid med å høyne det norske folk hjemme og ute på et enda høyere kulturtrinn, fortjener all ære,

Marthinus Strand kom til Utah i 1910 og opparbeidet seg til å bli en av Salt Lake Citys ledende forretningsmenn. Han var med på å stifte Utah Ski Club, og var klubbens formann i mange år. Han har representert ved olympiske vinter-idretter og har oppnådd store påskjønnelser, således også St. Olavs- medaljen. Han er en av de få norsk-amerikanere innenfor Kirken som har fått en nekrolog i en norsk avis.
(Aftenpostens morgenutgave for den 6. november 1965, side 17.)

Anton J.T. Sørensen ble født i Oslo i 1877. Han kom til Norge som misjonær to ganger (1904 og 1910). Han var en ivrig og dyktig genealog og skal ha opplevet flere merkverdigheter på dette område. Han var den første som begynte å lage lysbilder i Utah med motiver fra Mormons bok, og har holdt hundrevis av foredrag over dette emnet, også i Norge.

Agnes Olsen Thomas ble født i Oslo i. 1857, og gjennom sine foreldre ble hun medlem av Kirken. Hun eide en vakker sangstemme, og som 11-åring sang hun sin første duett --- sammen med 10-åringen Karl Olsen (siden doktor Karl Olsen, Salt Lake City) --- ved en konsert som Oslo grens sangkor holdt. Fiolinisten Willard Weihe var på samme alder den gang, og han spilte endel numre på fiolin.

Koret fikk noen år senere en begavet instruktør i C.C. Larsen, han var fiolinist og fiolinmaker og en utmerket musiker. Han tok hånd om Agnes Olsen og ga henne den første undervisning. Da Henrik Ibsen hadde skrevet sitt diktverk Peer Gynt (1867) og Edward Grieg komponert musikken til det (1874), klarte C.C. Larsen å få tak i et avskrift av Solveigs sang, og innøvde denne med den unge sangerinnen. En komite ble så invitert fra Kristiania Teater for å høre henne synge denne sangen, og konsertsalen var helt overfylt av et begeistret publikum. Hun sang sangen tre ganger og flere medlemmer av komiteen mente at hun fullt ut oppfylte alle betingelser for å kunne synge denne sangen når stykket ble oppsatt. Men det ble likevel ikke noe av, da andre i komiteen mente at det ikke var noen reklame i en mormonpike.

Agnes Olsen reiste så til Utah i 1879 og ble gift med bass-sangeren Moroni J. Thomas i 1884. Og så begynte hennes sangerliv for alvor; hun ble medlem av Tabernakel-koret og var her en feiret sangerinne i femti år. Hun ble leder for et damekor av syngende mødre --- som etter hvert vokste frem til sine imponerende 500 – 800 medlemmer, som sang ved de store konferanser i Salt Lake City. Hun døde i 1948 og ble gravlagt under stor deltakelse. Nordens nattergal var det navnet samtiden ga henne.

Ingvald C. Thoresen ble født i Oslo i 1852. I Amerika ble han utnevnt som U.S. Surveyor General for Utah og også bykommisær i Cache County, og hadde forøvrig en rekke fremtredende stillinger, også innenfor de norske organisasjoner.

----- En rekke andre har også gjort seg bemerket, både som kunstnere, som forretningsfolk og som dyktige Kirkens menn og kvinner, og man har brødre å nevne som:

H. Waldemar Bergstedt, --- Theodor C. Bjørn, --- Christian Christoffersen, Mikkael A. Faldmo, --- Paul Fjellbo, --- Mikkael Frøisland, --- Ole J. Gulbrandsen, Herman Haagensen, --- Carl L. Hess, --- Bemt Høvik, --- Viktor Johansen, --- Adolf Johnsen, --- Osborne (Asbjørn) Jørgensen, --- George A. Knutsen, --- Anthon Lerdal, --- Carl P. Lind, --- Abel Paulsen, --- Rudolf Stockset, --- Hyrum A. Straaberg, --- Josef Straaberg, --- Edvard Strømness, --- Christen Torgersen, --- Reidar Waring, --- Fridtjof Weberg, --- Ole Winther, --- Olav Øverby, --- som sammen med mange, mange andre emigrerte omkring hundreårskiftet, og hadde atskillig mer å kjempe mot før de seiret enn hva den mer moderne emigrant har.

I 1905 ble Norge herre i sitt eget hus. Det ble en jubelfest i Norge, men også i Det norske Amerika. Det kom plutselig en slags omveltning også innenfor de norskes rekker i Utah. Den første norske forening hadde sett dagens lys i 1903, det var Norrøna-laget, stiftet av noen få norske i Arnt Enghs hjem og med ham som lagets første formann. De andre som var med: Anna K. Widtsoe, Petrolina Gaarden, Kari Moen Hansen, Marit Ingdahl, Inga Engh, Osborne Widtsoe, Ramm Hansen og Nils P. Andersen. Senere kom mange flere til. Det var en norsk litterær forening som dyrket norsk litteratur og hadde møte to kvelder i måneden i medlemmenes hjem. Dens medlemsantall kom aldri opp i mer enn om lag tretti ad gangen, og etter ti års levetid oppløstes den i all vennskapelighet.

Men saknet etter disse selskapelige kvelder gjorde at foreningen igjen ble stiftet i januar 1919 og fikk da navnet Norsk Litterær Selskap, og hadde samme formål som den tidligere forening. Selskapet var medlem av Nordmanns-Forbundet.

I året 1908 ble Den norske ungdomsforening dannet. Foreningens arbeide var kanskje i all beskjedenhet, men den gjorde mye godt både for syke og trengende, og for medlemmene selv var det høve til hyggelige sammenkomster i spesielle møter og fester. Det var denne forening av unge og eldre som var det første støt til å oppelske interessen for skisporten i Utah, en interesse som siden ga seg utslag i organisasjon av skiklubber O.L.

Sangforeningen Norge ble stiftet den 14. juni 1906 av Willard Christoffersen, Hyrum Olsen og Arnt Engh. I om lag tjue år sang de seg inn i folkets hjerter som ingen annen sangforening, men så var dirigenten ingen ringere enn professor Anton Pedersen. Etter hans død i 1913 tok professor C. Adolf Swendsen over dirigentstillingen. Denne forening ga ikke bare konserter og musikalsk underholdning, men den dyrket også dramatisk kunst, og på dette felt glimret ingen som Josef Straaberg Griegs mannskor ble en fortsettelse av sangforeningen Norge, og her var Reidar Waring lederen i mange år.

Ved 100-års jubileet for Norges selvstendighet, 1914, ble det holdt et tre dagers festprogram som samlet nordmenn fra hele Utah og Idaho, og en større sammenslutning av norske kirkemedlemmer har aldri funnet sted --- ikke i Norge engang.

I 1910 slo noen norske interesserte seg sammen for å støtte utgivelsen av et norsk månedsblad på seksten sider. Bladets navn ble Varden, og redaktørene var Christian Johannessen og Josef Straaberg. Bladet var i to år en velkommen gjest i mange norske hjem, og det ble en stor skuffelse da det måtte innstilles grunnet mangel på finansiell støtte. Bladets redaksjon og medarbeidere arbeidet alle helt gratis.

John Andersen Widtsoe (Widtsø) ble født den 31. januar 1872 på Dalø, på Frøya i Sør-Trøndelag, av foreldre John Andersen Widtsø og Anna Karine Gaarden.

Moren hadde tenkt å la ham bli utdannet slik at han med tiden kunne bli prest. Men alle disse drømmer ble kullkastet for nye ting, da de ble medlemmer av Kirken.

Anna K.G. Widtsoe ble døpt den 1. april 1881 av eldste Anthon L Skanehy. Hun hadde vært enke noen år da hun kom i berøring med De siste dagers hellige. Hennes mann hadde vært en anerkjent skolemann, en mann med stor intelligens; og en stor del av hans moralske kraft gikk praktisk talt i arv til hans to sønner John og Asbjørn. Fru Widtsoe leste de skrifter som lå i de skoene hun fikk tilbake fra skomaker Olaus Johnsen. Han var medlem av Kirken og hadde for vane å legge Kirkens skrifter i de sko som han sendte tilbake til sine kunder. Fru Widtsoes nysgjerrighet ble vakt, hun leste skriftene med et overbærende smil, men ble etter hvert mer og mer interessert. Først etter to års undersøkelse lot hun seg døpe, og to år etterpå immigrerte hun til Logan, Utah. Sammen med sin søster, Petroline Jørgine Gaarden, kom hun tilbake til Norge i 1903, som misjonær. Hun døde i Salt Lake City den 11. juli 1919.

John A. Widtsoe ble døpt i Logan av Anthon L Skanehy, den 3. april 1884. Den 1. juni 1898 giftet han seg med Leah Fudora Dunford. Det ble for ham selv og Kirken et heldig valg. Hun var en betydelig personlighet, hengiven, varm, oppofrende og intelligent; man kunne også tilføye at hun eide stor vilje paret med omsorgsfullhet. Hun var av den type kvinner som samarbeidet med sin mann også i motgangstider. Takket være hennes intellektuelle kraft, sunne dømmekraft og kjærlige natur, kunne John A. Widtsoe fritt folde seg ut i sitt arbeid både som vitenskapsmann og som Kirkens mann.

Samme måned som han giftet seg ble han tildelt Parkers Universitetsstipendium med privilegiet til studium i utlandet. I oktober 1898 begynte hans studium ved det store universitet i Göttingen, Tyskland, som kandidat for doktorgraden. I juni neste år sluttet han sin doktoravhandling og tok eksamen ved dette universitet i november 1899 og vant graden av Magister Artium og Doktor i Filosofi med de høyeste karakterer. Fra januar 1900 til mai samme år studerte han kjemi i Zurich, Sveits. Ved hjemkomsten fikk han stillingen som direktør ved Utah Experiment Station og som professor i kjemi.

I 1905 ble han leder for Landbruks-avdelingen ved Brigham Young Universitet i Provo og i 1907 ble han valgt til president over The Utah Agricultural College, og ble i 1916 president over Utah Universitet.

Den 17. mars 1921 ble han ordinert til apostel, og sist i 1927 ble han kalt til å avløse eldste James E. Talmage av De tolv's råd som president for Den europeiske misjon. Fra denne tid av strømmet en enorm mengde traktater, skrivelser og forklaringer om evangeliske lærdommer ut fra hans hånd, forfattet i en saklig, konsis form. Også på de mer vitenskapelige områder forfattet han en mengde litteratur; han vil derfor bli stående i historien som en glimrende vitenskapsmann, dyktig forfatter og som en av Kirkens solide støtter. Hans intelligens, hans hjertevarme, hans elskelighet, hjelpsomhet og menneske-kjærlighet gjorde ham til en personlighet som man ikke bare måtte respektere, men også måtte holde av.

Han døde i Salt Lake City den 29. november 1952. Kveldsutgaven av Aftenposten, Oslo, for den 1. desember 1952, hadde en kort omtale av ham.

Osborne (Asbjørn) Johannes Peder Widtsoe ble født den 12. desember 1877 i Namsos. Han var seks år gammel da han kom til Amerika sammen med sin mor og sin eldre bror, John. Som voksen virket han meget innenfor ungdoms-foreningen og søndagsskolen. Han ble ordinert til en sytti og var på misjon på Selskapsøyene i tiden 1897 - 1899. Hans tok i 1897 eksamen ved The Utah State Agricultural College, og i 1905 ved Harvard University, og ble president for L.D.S. University. I 1915 ble han leder for den engelske avdeling ved The University of Utah. Han ble biskop i 1919.

Han døde i Salt Lake City den 12. mars 1920, midt i en tid av hans liv da fremtiden syntes så strålende.

DEN NORSKE MISJON.

(1920 - 1951.)

I folks fantasi dannes ofte bilder av eller forestillinger om hva en mann må være eller hva han står for når man betrakter hans fysiognomi og klesdrakt. Måten han fører seg på spiller vel også en viss rolle, og har han så dette udefinierbare noe strålende ut fra seg --- en slags aura om man vil ---, så befester dette førsteintrykket.

De fleste som så og hørte misjons-president Hans Jacob Christiansen var villige til å akseptere ham som typen på en bibelsk patriark. Hans lune, beherskede og elskelige vesen i skjønn forening med et stenk av bestemt viljeføring kunne virke beroligende på andres vrede eller engstelse, og når han talte følte de mange en varmende glede i sinnet.

Den nå noe gammelmodige tiltaleform "Bedagende Fader" passet så avgjort på ham der han satt i sin president-stol på forhøyningen. Et kledelig pledd om rygg og skuldre skulle varme hans legeme mens han satt som tilhører, --- grunnet sviktende fysikk tok han ingen sjanser i et kaldt klima. Hans ansikt kunne virke lysende og betagende, og hans hvite og spaltede helskjegg flatterte og fremhevet den ømhet og sinnsro som kunne stråle ut fra hans trekk, --- en ønskemodell for en kunstner som ville forsøke å fremstille et bilde av et tenkt himmelsk vesen!

Hans J. Christiansen var en president som gjennom sin beherskede personlighet seiret stort hvor han enn kom, hans evne til å inngi tillit virket trosstyrkende, han var en troens åndsaristokrat, en velgjører i ord og trøst som virket til konsolidering av vitnesbyrdet hos medlemmene, --- og dette å bevare og styrke det bestående var nok hans sterkeste innsats under den første verdenskrigs tid.

I sine yngre, tidligere misjonsår var han byggeren som utvidet, og erobret nye arbeidsområder. Misjonene hadde alltid en sikker og initiativ-kraftig misjonær i ham. Men motgang og motstand ble også hans lodd, i privatlivet som på misjonsmarken, hans sjarmerende vesen klarte ikke alltid og over alt å vinne over lovparagrafer, religiøs intoleranse og misunnelig sjalusi.

Mulig Kirkens første misjonærer i de skandinaviske land, og langt inn i vårt århundrede i Norge, ville ha satt større spor etter seg om innsatsen fra dengang vartatt i vår tid?, --- om da ikke fortidens forfølgelser igrunnen var en spore som nettopp oppfordret til større krafttak i hine dager!

Hans J. Christiansen ble født den 9. januar 1848 ved Roskilde i Danmark. Han ble døpt den 26. desember 1871 i København, og emigrerte i 1872. Fem ganger ble han kalt som misjonær til Skandinavia, siste gang som misjons-president for Den dansk-norske misjon, i tiden mai 1914 til desember

1919. Han døde i Salt Lake City etter noen ukers sykeleie den 27. mai 1923, og etterlot seg sin hustru, Inger Marie Larsen, to sønner og to døtre.

Misjons-presidentene bodde mer fast i København, men de reiste ofte rundt i Danmark og Norge, og når det ble holdt konferanser var de som regel alltid til stede. Således hendte det i 1919 da Hans J. Christiansen etter endt besøk til Oslo reiste tilbake igjen til København, --- og ble nektet å gå i land der!

De nye passbestemmelser var slik formet at utreise måtte stemples i passet og en ny innreise registreres på forhånd eller ny søknad ordnes; var det en eneste uregelmessighet kunne dette skape vansker.

Hans J. Christiansen måtte returnere med båten til Oslo, --- for også der å bli anmodet om å forlate landet så snart formalitetene med innreise til Danmark eller et annet land var ordnet.

Bror Otto Gebhardt, Oslo gren, henvendte seg personlig til Sentralpasskontoret i håp om å få denne saken ordnet for president H.J. Christiansen, men møtte her liten forståelse og ble anmodet om å forsvinne ut av kontoret! Imidlertid ble saken ordnet på annet vis ganske hurtig, slik at president H.J. Christiansen kunne få innreise og oppholdstillatelse i Danmark inntil avløsningen fra misjonsskallet kom.

Slike lite smidige bestemmelser Danmark-Norge seg imellom og ellers i forholdet til utlendinger stort sett, viste nå plutselig nødvendigheten av å få realisert de ideer som noen år før var drøftet bl.a. av misjons-presidenten Andrew Jenson og Martin Christophersen, nemlig å gjøre misjonsarbeidet enklere ved å la Danmark og Norge bli to selvstendige misjoner.

I november 1918 kom eldste Carl E. Peterson til Danmark, han ble i desember 1919 kalt som president H.J. Christiansens avløser. Han hadde da fått endel erfaringer med pass-systemene i Danmark og Norge, og visste å ordne seg slik at han uten trøbbel kunne reise til konferansene. Men da de norske myndigheter fortsatt var uvillige til å lette mulighetene for utenlandske misjonærer fra De siste dagers hellige til å komme inn i Norge, ble det enda mer klart at et misjonsskille ville bli den beste ordning på langsikt.

Den nye misjons-presidenten, Carl E. Peterson, var på mange måter en motsetning til president H.J. Christiansen. Han var den mer robuste, impulsive og rett-på-saken gående, og med en ofte befriende og uhøytidelig replikk. Det ble hans oppgave å ta seg av arrangementet med delingen av Den dansk-norske misjon, og det i en tid da Norge nesten sto på bar bakke hva angikk misjonærhjelp.

Etter samarbeid mellom Justisdepartementet og Utenriksdepartementet kom det den 13. juli 1917 en lov om passtvang for alle utlendinger. Det medførte at også en amerikansk borger måtte søke om visum gjennom Sentralpasskontoret i Oslo. Noen av dem som var bemyndiget til å utstede slike visa unngikk mest mulig å gi oppholdstillatelse til utenlandske misjonærer for De siste dagers hellige. Da så de få misjonærer som alt befant seg i landet etter endt misjonstid ble avløst, oppsto at en følelig mangel på heltids-arbeidere i misjonen.

Det ble nødvendig å kalle endel lokal-misjonærer, men en slik omstillings-prosess krevde både tid og ordnet personlig økonomi, så i første omgang ble tilgangen ikke tilstrekkelig. Kirkens ledelse i Salt Lake City forsøkte derfor gjennom de diplomatiske kanaler å få de norske myndigheters misjonær-diskriminering opphevd; men de stadige henvendelser gjennom både norske og amerikanske legasjoner til Utenriksdepartementet lot til å bli trenert, årene gikk i hvert fall uten synlige resultater. At polygamiet ble opphevd ved borgerlig lov i 1890 og straks godtatt ved Kirkelig forbud mot nye slike forbindelser, var en sak som tretti år etter sannsynligvis ennå ikke var trodd eller oppfattet.

De sivile amerikanske myndigheter kunne imidlertid berolige de norske i så henseende, og da så en protestnote skrevet av norsk-amerikaneren, bror Ingwald C. Thoresen, Salt Lake City, gjennom Utenriksdepartementet ble sendt til og behandlet i Justis-departementet, ble det plutselig en lysning, --- alle norskfødte amerikanske borgere kunne regne med å få visa.

Justisdepartementet kom forøvrig til det resultat at alle amerikanske medlemmer av Kirken, uansett hvor de var født, burde settes på like fot med andre amerikanske borgere, men ville først forvise seg om hva Kirke-departementet mente om saken. Under bispemøtet våren 1923 ble meningene luftet, og av en eller annen grunn ble igjen moralen blant De siste dagers hellige betvilt, og stemningen for å beholde nektelsessedvanen var dominerende.

Men Den amerikanske legasjon henvente seg også til Justis-departementet og forklarte at polygamiet forlengst var satt ut av kraft og at De siste dagers hellige i Amerika sto helt på like fot med andre lovlydige borgere. Justisdepartementet må ha tatt mer hensyn til denne nøytrale og saklige orientering enn de geistlige misforståelser, for fra vinteren 1923 av opphørte alle vansker i forbindelse med søknader om oppholdstillatelse. Det bør vel også nevnes at Sentralpasskontoret allikevel noen få ganger tidligere hadde gitt visa til enkelte kirkemedlemmer.

NOTISER.

(For å korte inn omfanget av misjonshistorien, blir det nødvendig å oppdele hendingenes gang i avsnitt og i en noe sammentrengt form. Når en kommende historiskriver tar seg av misjonens grenshistorier blir det mulig å utdype emner og beskjefte seg med personer og historieførlop som her må gå ut. Det er å beklage at mange bragder innenfor grenene her ikke blir nevnt, og at personer som virkelig fortjener å bli nevnt ikke kommer med. Men alt dette er likevel gjemt materiale som den rette person uten tvil kan finne frem og bearbeide til beste for den enkelte, for grenen og misjonen som et hele.)

1. August Severin Schow

ble født i Båstad i Trøgstad, Østfold, den 7. juni 1857. Han ble døpt den 1. februar 1875 og året etter kalt ut på sin

første misjon. Han virket da i Stavanger, Arendal og Trondheim, og immigrerte til Utah i 1880 hvor han bosatte seg i Richmond, Cache County. I tiden 1889 - 1891 virket han igjen på misjonsmarken, og var da i Drammen og Trondheim en tid før han ble innsatt som president for København konferanse.

I mars 1920 ble han så av Kirkens president, Heber J. Grant, kalt til å overta ledelsen av misjonen i Norge, og hensikten var at han skulle tre inn som den første misjons-president for et selvstendig norsk misjons-område. Han kom til Oslo den 21. mars, og tok over misjonsarbeidet den 1. april 1920.

Orienteringen om dette samt det kirkelig tradisjonelle godtagelsesforslag ble gitt av misjons-president Carl E. Peterson på et spesielt møte holdt i Oslo den 3. april 1920. Forslaget ble senere også enstemmig godtatt under konferansene i de andre hovedgrener.

Morgenstjernen for 1923, side 162, har bl.a, denne erklæring:

"--- Når den norske misjons historie skal skrives, må president Schows navn komme sterkt frem, --- Det er så mange hyggelige minner forbundet med president Schow. Alltid var han forståelsesfull for ungdommens krav, han satte seg inn i deres tankegang og kom aldri i friksjon med den majorative mening. Han benyttet aldri sitt høye kirkelige embete til å trumfe igjennom sine personlige meninger, og i følge et gammelt ordtak er den mann størst som overvinner seg selv.

Henry Larsen.

Det kunne sies en hel del mer om president August S. Schow. Som menneske var han en stille-talende person, varm og hengiven i sin tro, gavmild også når han ble prøvet, han var den tillitsfulle og på samme tid oppmerksomme iaktager, og det at han lot de unges mening og viljer få komme til uttrykk var lett for ham da han delte deres interesser og var oppmerksom på at han gjennom dem ville makte å komme over de vansker som er forbundet med et nybrottsarbeid av det slag han hadde å kjempe med.

Den glød og begeistring som hadde grepet De siste dagers hellige i Norge i vissheten om selvstendighet, gjorde sitt utslag i trangten til å få være med å bygge. Da de færreste hadde anledning til å gå ut på heldags-misjon, ble det heller til at man sterkere tok del i grenens arbeide i fritid. President Schows tid ble sterkt preget av en livsglad ungdom, og han selv deltok i deres fester og utflukter med den største glede. Men også de eldre kunne han lytte til, hans tålmodighet og rolige saklighet ble høyt skattet. Det brendte en dikterfiamme i hans bryst, sanger og prologer ble stadig forfattet, ikke minst når han til sine tider satt ensom og lot tankene komme.

President August S. Schow tok over arbeidet da det bare var en eneste Sions-eldste i Norge: Hyrum Parley Nøkleby. Denne hadde da virket i flere år og ventet avløsning. Det ble nødvendig straks å skaffe flere lokal-misjonærer, ikke bare til grenene, men også til det nye misjonskontoret. Den lokale Oslo-eldste Heber J. Gustafson ble innsatt som den første misjonssekretær. På denne tid måtte alt skrivearbeide foregå fra hånd da det maskinelle utstyr ennå ikke var anskaffet. Bror Otto Gebhardt ble derfor en stor hjelp for misjons-kontoret da han i sine fritider påtok seg skrivearbeider. Hans aktivitet

innenfor Kirken forøvrig gjorde vel sitt til at president Schow overlot til ham også å foreta en rekke lokale dåpshandlinger i sitt sted.

President Schow forteller litt om sine problemer i en artikkel i Morgenstjernen for 1923, side 164:

"--- Da der ingen misjonærer var, måtte jeg overta bestyrelsen av Kristiania konferanse, hvor der dog finnes mange gode brødre og søstre, og gode levende organisasjoner; så der var ingen mangel på åndelig føde, i sær var dette tilfelle i Kristiania gren. De andre 8 grener var kun delvis organisert, og det var med bedrøvelse at disse forhold ikke kunne bli bedre før flere arbeidere kunne komme inn i landet.

Søster Augusta Olsen (Johnson) fra Arendal var på reise til Sion, da hennes kunnskaper og tale-gaver tiltrakk seg min oppmerksomhet, og hun virket for nesten 3 år i Drammen og Arendal, og utførte meget godt for Herrens sak.

Under høstkonferansen 1920 i Bergen møtte jeg søster Caroline Marthiniussen (Fugal) som var der på besøk; og etter en kort tids overveielse adlød hun kallet til å virke for den sak hun visste var rett. Hun ankom til Kristiania i januar 1921 og utrettet meget godt i de 27 måneder som hun ofret i evangeliets tjeneste.

Der var dessuten tre unge lokale brødre som arbeidet i misjonens tjeneste, nemlig Eyolf L. Arveseth som virket som president for Trondheim konferanse for omtrent to år, og siden som omreisende eldste i Bergen, hvor han også på en grei måte dirigerte grenens sangkor.

Sverre Jensen og Hilmar Bjørndal virket i Bergen konferanse og gjorde meget godt i å spre det skrevne ord. Bror Jensen er nå hjemme i Sion, mens bror Bjørndal fremdeles er i Bergen. Oluf Karlsen er fremdeles president for Bergen konferanse, og har holdt denne stilling for ca. 6 år. Han er en bestemt, pålitelig og i alle henseender passende mann for den stilling han innehar.

Det var hensikten at vår gode bror og venn eldste Erastus Johnsen skulle ha virket i Bergen, men han ble imidlertid forbudt av politiet å oppholde seg der, dog med det forbehold at dersom pastor Hansteen ville tillate det skulle politiet ikke legge noen hindringer i veien. Men prestens samtykke i å tillate bror Johnsen å oppholde seg der kunne ikke oppnås. Så etter forgjeves å ha forsøkt å oppholde seg i Haugesund, Stavanger og Ålesund, satte han kursen for Trondheim, hvor han virket til han ble avløst, og er nå i sitt gode, hyggelige hjem i Richmond, Utah.

Eldste Geo. A. Widtsten var først forstander for Drammen gren, hvoretter han var president for Trondheim konferanse. Han var en energisk arbeider og innlemmet mange personer i Kirken.

Når vi tenker på det ringe antall av arbeidere, og betrakter rapportene som viser at 193 personer var tillagt

Kirken ved dåp i den tid jeg har virket som president, må vi si at det er et utmerket resultat, og jeg føler av mitt hjertes dyp en trang til å takke Gud og lovprise Hans navn fordi jeg har hatt så god anledning til å arbeide i Hans vingård. På min første misjon virket jeg fire og et halvt år, på min annen to år og tre måneder, og på denne tre år og tre måneder,--- tilsammen 10 år. Med unntak av et år i København, var hele tiden benyttet her i mitt kjære fødeland. ---"

Eldste George Albert Smith av De tolv's råd var den første apostel som besøkte den selvstendige norske misjon. Han kom i juni 1920 sammen med eldste Junius F. Wells, og besøkte da Bergen, Oslo og Trondheim, og reiste videre til Sverige den 1. Juli.

2. Morgenstjernen.

Praktisk talt med det samme Norge ble selvstendig misjon, kom ønsket om et eget misjonsblad. Det første underbygde forslag kom fra lokal-eldste Eyolf Arveseth, Trondheim; han hadde også innhentet tilbud fra et trykkeri. Saken ble imidlertid utsatt inntil Den europeiske misjons-président, Orson F. Whitney, i brev av den 6. september 1921, anbefalte forslaget. Under et rådsmøte (prestedomsmøte) like etter ble denne komite valgt: Otto Gebhardt (formann), Carl M. Hagberg, Henry Larsen, Oscar R. Lindbo, Henrik P. Porsbøll og Julius Stenersen.

Komiteen fikk tilbud om trykning fra fem forskjellige trykkerier, det rimeligste viste seg å komme fra Arbeidernes Aktietrykkeri, Oslo. De to første årganger ble da trykket her, men de to neste årganger ble overlatt til Otto Stenersens boktrykkeri, Oslo.

Forslag til navn på bladet kom etter anmodning fra Bergen, Drammen, Oslo og Trondheim. Om lag førti år tidligere hadde historieskriver Andrew Jenson redigert et blad i Salt Lake City ved navn Morgenstjernen. Da dette bladet gikk inn etter noen få år, foreslo flertallet av dem som stemte at dette navnet igjen burde brukes. Og slik ble det.

Morgenstjernen kom ut som et 16 siders blad den 1. og den 15. i hver måned. Prisen i abonnement var i Norge seks kroner, fra Amerika 1 dollar, løssalg-prisen var tjuefem øre.

Men også dette Morgenstjernen fikk en kort levetid. Interessen for et selvstendig norsk misjons-blad var nok levende, men abonnementene ble for få, og løssalget gikk tregt, og fra 1926 av ble det et samarbeide mellom Danmark og Norge om å utgi et felles Skandinaviens Stjerne; men i 1937 fikk så Den norske misjon igjen sitt eget blad, Lys over Norge.

I nr. 19 av Morgenstjernen for 1925 står så følgende:

"Det er med beklagelse at vi må meddele våre ærede lesere, at med dette års utgang må Morgenstjernen slutte å utkomme på grunn av økonomiske vansker. Bladets forhold var vært innberettet til president-skapet for Kirken, som nå i disse dager har sendt meddelelse til

misjons-president A. Richard Peterson om å stoppe utgivelsen, og at de abonnenter som måtte ønske det, kan gå over til Skandinavians Stjerne i København fra 1. januar 1926.

I sin avskjedshilsen sier president Schow også:

"Det er ikke min mening å nevne navn, men jeg vil dog nevne som en av de mest uegennyttige og selvoppofrende: Bror Reinhardt L. Olsen, som har arbeidet meget ved utgivelsen av Morgenstjernen, det eneste norske blad som finnes i Kirken. Han begynte med det første nummer og har fortsatt hele tiden siden, uten den minste erstatning for alt dette bryderiet. Mange, mange takk, bror Olsen!--"

Det bør vel nevnes i denne forbindelse at søster Sigrid Holtan Hals gjorde en god innsats for Morgenstjernen sammen med bror Reinhardt Olsen, og at bror Carl M. Hagberg siden satte inn sine beste evner for å hjelpe og bevare bladet.

Lokal-misjonær Borghild N. Strømness var også en av dem som flittig arbeidet for Morgenstjernen, vesentlig med oversettelser; hun redigerte barnas side.

President August S. Schow virket i Norge til den 9. april 1923 da den nye misjons-presidenten kom. Han døde sommeren 1941.

3. Albert Richard Peterson

ble født den 8. september 1882 i Richfield, Utah. Han ble døpt den 2. mars 1892, ordinert til eldste den 2. mai 1905 og ble sendt på misjon til Norge 1905 - 1907. Den 20. mai 1908 ble han gift med Margaret May Berenson. Hun ble født den 21. desember 1888 i Hanksville, Wayne Co., Utah. Deres datter, Carrie Margaret (Williams), født den 6. november 1912 i Helper, Utah, fulgte med til Norge. Søster Margaret Peterson tok vare på misjonshjemmet i Oslo, fulgte for det meste alltid sin mann rundt om i misjonen, og president Peterson reiste meget rundt om i Norge. Også de små steder og de fjerntboende søsken fikk hans stadige besøk, især var dette gjort i det sydligere Norge. Det kan nevnes en hending fra Røyken da han, sammen med eldste Ernest A. Jørgensen, besøkte Johan Isachsen for å holde et husmøte hos ham den 8. mai 1924. Tjue søsken var tilstede ved denne anledning, og den åttiåtte år gamle bror Johan Isachsen uttalte før møtet begynte at han følte at dette ble det siste møte som han fikk oppleve. President Peterson talte og bror Isachsen lyttet interessert, og med det samme møtet var slutt, døde bror Isachsen helt fornøyet over at det for hans vedkommende fikk ende slik. Hans datter, søster Annette Johansen, ble siden Kirkens faste forbindelse i Røyken.

Søster Margaret Peterson tok over den presiderende ledelsen over alle kvinne-foreninger i Norge praktisk talt med det samme hun kom, hun var da også den første kvinnelige presidentinne for misjonen siden Norge ble selvstendig misjon. Hun var sin manns trofaste rådgiver, og hennes myndige og intelligente fremtreden gjorde misjonsparet Peterson til en respektert misjonsledelse.

President A. Richard Peterson var blitt ordinert til høyprest av president Heber J. Grant, den 9. august 1914. Han virket en tid i ungdomsarbeidet i sitt ward, like ens i søndagsskolen og i biskopsrådet. I tiden 1919 - 1923 var han biskop for the Storrs ward. Han opplevde også å bli kalt som patriark for sin stav. (Han døde den 15. april 1964.)

President Peterson hadde spesielle budskap som han alltid ivret for, det som sto hans hjerte nærmest var Tiendeloven og Visdomsordet, to forøvrig aktuelle emner nettopp på denne tiden, og så hans stadige tilbakevenden til emnet Guds straffedommer. Han var som en advarsels røst til alle om å omvende seg, til å ta del i misjonsarbeidet og å oppfylle sine forpliktelser innenfor og utenfor Kirken.

4. Apostelbesøk.

Oslo grens skrifteforening fikk den 26. juli 1923 et uventet besøk på et av sine rapportmøter. Eldstene David O. McKay og John A. Widtsoe av De tolv's råd kom på besøk. Enda en apostel var i Oslo på samme tid, senator Reed Smoot, men da han var opptatt på andre felter, ville disse to førstnevnte glede de fremmøtte medlemmer med sitt nærvær. Eldste David O. McKay talte med eldste Axel Anderson Nylander som tolk, men eldste John A. Widtsoe behersket sitt norske språk glimrende tross årelangt fravær fra Norge.

Eldste Reed Smoot var i audiens hos kong Haakon VII på det kongelige slott før han forlot landet, og han fikk også tid til å besøke sin mors hjemsted i Onsøy. Hans mor hadde etterlatt seg en bibel her og skrevet en hilsen til sine foreldre i den; skrivelsen var i en barnslig og noe slurvet gotisk stil, men eldste Widtsoe refererte innholdet for ham etter beste evne.

Tidens Tegn, Oslo, for den 28. juli 1923 skriver Bl.a.:

"Den amerikanske senator Reed Smoot oppholder seg for tiden i Norge på besøk. Senatens mor var fra Brekke i Onsøy ved Fredrikstad, hvorfra hun utvandret 17 år gammel til Utah. I dag reiser senator Smoot til Onsøy og fortsetter i kveld til Tyskland, hvor han skal undersøke de økonomiske forhold. Han er nemlig formann for senatets finanskomite og medlem av komiteen til behandling av Europas gjeld til U.S.A. ----"

Eldste David O. McKay og hans hustru, Emma D. McKay, besøkte Norge igjen i august 1923.

På denne tid var mat- og klesvanskene merkbare blant den alminnelige befolkning i Tyskland. Tyske medlemmer av Kirken fikk endel hjelp av andre lands kirkemedlemmer, og således besøkte et tysk medlem av Kirken, bror Garaguly fra Berlin, Norge i 1922. Han oppholdt seg i Oslo en måneds tid, og den 6. desember 1922 ble det holdt en ekstra konsert til inntekt for tyske søsken. Bror Garaguly hadde laget seg et blåseinstrument, ikke ulik en liten norsk lur, som han kalte for Taragato-instrument. Koret og andre hjalp til med underholdningen slik at det virkelig ble en god sum penger som kom inn. Organisasjonene i Oslo gren skjøt også til endel penger, og så ble det innkjøpt en sjekk på beløpet i tyske mark som ble sendt til presidenten for Berlins konferanse.

5. Mikael O. Frøisland

kom til Bergen den 21. juni 1923, det var hans hensikt å oppta sitt slektsregister og å besøke slektninger og venner. Grunnet den mangel som det var på misjonærer, kalte eldste David O. McKay ham som misjonær den 27. august, og han skulle virke i Bergen distrikt. Da han oppholdt seg i Stavanger ble han plutselig syk, det var lungebetennelse, og han døde der den 12. desember. Hans legeme ble sendt til Salt Lake City hvor han så ble begravet den 3. februar 1924.

6. Visumnektelsen

som Sentralpasskontoret i Oslo hadde opprettholdt i en årrekke overfor misjonærer fra Kirken, ble mot sluttet av 1923 ikke lenger praktisert. Denne gledelige begivenhet ble mottatt med oppriktig takk både i Norge og i Amerika. Og så kunne Morgenstjernen for 1923, side 370 innta i oversettelse et brev:

"Washington D.C. 3. november 1923.

President Heber J. Grant.
47 East South Temple.
Salt Lake City, Utah.

Jeg er nettopp blitt meddelt, at den norske minister for utenlandske affærer den 8. oktober ble underrettet av Justis- og Politidepartementet om at en amerikansk borger som bestemmer seg for å reise til Norge, ikke skal nektes visum selv om han er medlem av mormonkirken og reiser som misjonær for dette kirkesamfunn. Jeg føler nå godt for min mors fødeland.
Reed Smoot."

7. Søknad om konsesjoner.

I slutten av 1924 sendte Kirken en søknad til Handelsdepartementet om kjøpetillatelse for amerikansk kapital av et par eiendommer i Norge. Det gjaldt Vebergs gate 4 i Drammen og Vaskerelvgaten 1 i Bergen.

Handelsdepartementet ville ikke uten videre gi sin tillatelse, og henvendte seg til Kirkedepartementet for å høre hva dette hadde å bemerke. Og så gjentok historien fra tidligere år seg, biskopene i Bergen, Oslo og Trondheim ble spurt, og som før var disse imot alt hva Kirken foretok seg, og frarådte konsesjon.

Handelsdepartementet ble imidlertid ikke helt overbevist, og henvendte seg så til Den norske legasjon i Washington, og denne fikk eldste Reed.Smoot i tale. Det kom da frem at Norge var det eneste land som hadde betenkeligheter med å la Kirken få skaffe seg faste eiendommer i sitt navn, og ellers ble det bemerket at De siste dagers helliges liv og lære ikke sto tilbake for andre kristne.

Handelsdepartementet ga da Kirken tillatelse til å beholde de eiendommer den hadde søkt om å få kirkelig konsesjon på. (Bygningene var fra før Kirkens eiendommer, men da ved norske mellommenn, Vaskereigt. 1 fra 1915 av og Vebergs gate 4 fra 1921 av.)

8. Martin Christophersen

ble født i Lommedal, Bærum, den 13. april 1850, og ble døpt den 26. juni 1865. I 1867 ble han ordinert til lærer og ble sendt ut som lokal-misjonær, først en tid i Oslo, så til Fredrikstad hvor han arbeidet femten måneder. Han ble i 1868 ordinert til eldste av Christian D. Fjeldsted.

I 1871 immigrerte han til Salt Lake City hvor han utdannet seg som gartner. Han giftet seg i 1875 med Janet Leddingham. I 1883 ble han kalt på misjon igjen, og virket først sju måneder som grens-president for Drammen gren, ble så distrikts-president i Oslo til ut 1885. I begynnelsen av 1900 ble han ordinert til høyprest av Francis M. Lyman, og deltok siden meget i Kirkens arbeide innenfor prestedømmet. I tiden 1912 - 1914 var han misjons-president for Den dansk-norske misjon.

Da president Christophersen kom i begynnelsen av 1926 var han en gammel mann, men det brente en glød av evangeliets ånd i ham som selv en ungdom kunne misunne ham. Han var en meget behagelig personlighet, mild og omsorgsfull og på samme tid bestemt i sine meninger. Hans mange improviserte taler var alltid opplysende, man kunne aldri kalle på ham for å utføre noe under et møte uten. at han mottok innbydelsen som om han visste om det eller hadde studert god tid i forveien. Han var i ordets rette forstand en venn og som en kjærlig far mot misjonærene og sine medarbeidere forøvrig. Det var nok de som mente at hans elskelige og forståelsesfulle måte å fremtre på var et svakhetstegn grunnet hans alder. Riktignok var han endel syk så han en tid måtte holde sengen, men han var ellers ingen svak mann. Det er forøvrig ikke enhver gitt å kunne beherske den egenskap å gjøre seg selv avholdt og elsket, og samtidig inngi respekt, men det kunne president Christophersen.

Arbeiderne var få i Norge også på hans tid, så mange lokal-misjonærer ble det ikke anledningen til å kalle, og han konsentrerte seg da om å bevare det som alt var, styrke vitnesbyrdet hos sine medsøsken og få de sløve til å ta fatt med fornyet iver. Det var hans hensikt å la misjonærer besøke hvert medlems hjem for å samtale med dem og finne ut hvorfor de som hadde vært borte fra Kirken i årevis ikke ønsket å komme tilbake.

Han begynte med Oslo, og de to første misjonærer som fikk denne oppgaven var Marius Hall og Hilmar Freidel. Medlemmer av Kirken som var forsvunnet for 20 – 30 år siden ble funnet, og mange av dem kom tilbake, noen ønsket også omdåp da de mente seg utelukket for år tilbake. Da denne form for hjemme-misjon så ut til å skulle bli en stor suksess, var planene oppe til å få det gjennomført for hele misjonen. Når så søskenflokkene igjen var sterke, skulle så arbeidet for alvor begynne utover, og her skulle søsken være med i aktiv virksomhet i sine fritider. (I 1933 ble det i Bergen organisert en såkalt "hjemme-misjon", medlemmene her hadde til oppgave å besøke hjemmene og oppmuntre de mindre aktive til å ta del i Kirkens gjøremål.)

Men president Martin Christophersen ble syk, og da hans tilstand syntes å forverre seg besluttet Det første presidentskap seg til å la ham få komme hjem igjen til sin familie. President Christophersen hadde på misjonskontoret en glimrende hjelp i lokalmisjonær, søster Borghild N. Strømness, hun stelte for ham som bare en kjærlig og trofast datter kunne gjøre det, og ellers tør

hun stå blant de dyktigste kvinner som Den norske misjon har hatt på misjonskontoret. (Hun ble kalt på misjon igjen i begynnelsen av 1957.)

To gledelige hendinger inntraff under president Christophersens tid: Under grens-konferansen den 3. april 1927 ble Haugesunds nye lokale innviet av president Martin Christophersen, Moss grens kvinneforening ble organisert den 12. mai 1927 av eldstene Howard Engh og Thomas Shortt, --- sammen med søster Borghild N. Strømness. Den første presidentinnen ble søster Helga Samuelsen.

I Skandinaviens Stjerne for 1927, side 233 skriver president Martin Christophersen bl.a.:

"--- Det har vært min oppgave siden jeg kom hit denne gang, å søke opp de "bortkomne får av flokken". Undertiden kommer noen litt bort så de har vansker for å finne tilbake igjen, og derfor er Herrens tjenere utsendte, for å "samle Hans får", og hvor stor er ikke gleden når noen av de "tapte" blir gjenfunnet! ---Det er nå 4. gang jeg sier farvel til søsken og venner her i Norden, og det er med ømme følelser jeg sier dere farvel denne gang, det er kanskje den siste, og vi vet ikke om vi møtes igjen her i dette liv, men om vi kan holde trofast ut, vet jeg at vi vil alle møtes på den andre side, hvor vi ikke mer skal skilles. ---"

Dessverre hadde president Martin Christophersen glemt igjen sin frakk i Oslo, han ble forkjølet etter sine spaserturer ombord, og dette forverret nok hans tilstand. Han nådde sitt hjem i Salt Lake City den 28. juli, men måtte dagen etter legge seg tilsengs for godt. Og så døde han den 24. august 1927.

9. Lorenzo William Anderson

var distrikts-president i Bergen da Det første presidentskap kalte ham som den nye misjons-presidenten.

Han ble født den 10. mars 1875 i Bear River City, Utah. Han ble døpt den 24. mars 1883, ble ordinert til en sytti den 20. juli 1900 og ble like etter kalt på misjon til Norge, --- han virket da også en tid i København. Han ble gift den 11. desember 1907 med Sarah Olive Mason. Han kom på sin annen misjon til Norge den 7. oktober 1926, og ble leder for misjonen den 15. juli 1927.

Den 22. september 1927 kom hans hustru, Sarah Olive M. Anderson og deres barn George, Marie og Lorenzo jr. til Oslo.

Den europeiske misjonspresident, eldste James E. Talmage av De tolvse råd, med hustru May Booth Talmage, kom til Oslo den 21. juli 1926. Han besøkte en rekke grener i Norge, helt opp til Narvik, --- hvor han fikk en god omtale i Narvik-avisen Fremover. President Talmage kom til Norge igjen i august 1927. Det ble bestemt å legge et større ansvar på det lokale prestedømme, så at dette kunne ta mer aktiv del i arbeidet.

Bestemmelsen om at Sions-eldstene skulle ha hovedansvaret for virksomheten i misjonen kom i 1866, men de seksti år som fulgte viste en gradvis stigning og intensitet i arbeidet som etter hvert krevde bistand av hjelpe-organisasjoner og en større innsats av det lokale prestedømme.

10. Misjonshistorie.

I Skandinaviens Stjerne for 1927, side 365 leses

bl.a.:

"anledning Oslo grens 75-års jubileum neste år, vil det utkomme en kortfattet historie over Den norske misjons virksomhet, --- Historien er samlet og utarbeidet av Carl M. Hagberg. --- Abonnement-prisen er satt så lavt for at det kan være overkommelig for dem som måtte ha interesse av å erholde Den norske misjons historie for en pris av kr. 2,50. ---"

Forfattere som på eget initiativ utarbeider historie-beretninger eller teologiske betraktninger må selv koste utgivelsen av stoffet, men Kirken kan være villig til å hjelpe til med bl.a. distribueringen. Bror Carl M. Hagberg hadde ikke midler store nok til å kunne utgi en fyldigere beretning enn hva som kunne komme inn på 56 sider; men selv dette rimelige hefte ble ikke solgt i slik mengde at forfatteren fikk dekket sitt utlegg.

I 1950 gjorde Hilmar Freidel et forsøk på å utgi en misjonshistorie, en bok på om lag fem hundre sider. Misjons-president A. Sherman Gowans gikk god for arbeidet og engasjerte seg sterkt for innsamling av midler og forhåndsbestillinger. Kostnadene viste seg imidlertid å bli langt større enn inntektene, så det ble besluttet å utsette prosjektet.

11. Nye ungdoms-organisasjoner.

Misjonspresident Lorenzo Anderson overtok ledelsen av Den norske misjon på kort varsel, da president Martin Christophersen grunnet sykdom måtte reise hjem. En av de første større affærer han straks tok fatt på var å foreta en gjennomgripende forandring av ungdomsarbeidet i misjonen. Han valgte ut en komite som skulle diskutere seg frem til et resultat, og som hovedaktører til å representere De unge menns forening ble kalt eldstene Howard J. Engh og Hilmar Freidel; og De unge kvinners forening søstrene Eva G. Gregersen og Paula P. Freidel. En rekke lokale søsken i Oslo gren og en gruppe misjonærer fikk også anledning til å uttale seg.

Innenfor Kirkens ungdomsarbeide i Amerika var det allerede foretatt en rekke endringer, og det var dette president Lorenzo Anderson nå ville forsøke å få gjennomført her. Misjonærene kjente til dette arbeidet, derfor kom deres meninger sterkt frem i den diskusjon som oppsto.

Det punkt som lot til å oppta søsken mest var arrangementene for ungdom i alderen 12 - 17 år. Guttene skulle organiseres som en speidergutt-tropp, og pikene i en liknende organisasjon kalt Bikube-piker. Og så skulle man prøve å få disse organisasjoner tilknyttet den stedlige norske speider-organisasjon. Mange søsken syntes dette minnet for meget om ikke-religiøse former, og det å gjøre forsøk på å søke tilslutning til den mer verdslige norske

speiderunion og underkaste seg andre organisasjoners bestemmelser, stilte endel seg tvilende til.

Sammen med president Lorenzo Anderson ivret imidlertid Oslo grens-president, Howard J. Engh, for dette nye slik at forslagene gikk igjennom. De første ledere for disse to organisasjoner ble eldste Clarence H. Johansen og søster Eva Mabel Giertsen Gregersen.

Eva G. Gregersen ble døpt sist i 1925. Artikler i Oslo-pressen beklaget dette sterkt da hun var student og datter av en lege, --- det var noe uvant i de dager! Misjons-presidenten benyttet henne meget, han sendte henne rundt om i grenene i Oslo-distriktet for å hjelpe misjonærene; og i 1930 ble hun sendt ut på misjon --- til København. Hun skulle overta redaksjonen av den norske del av Skandinaviens Stjerne. Hun virket på misjonskontoret i København til september 1933, og ble i 1934 gift med Richard V.P. Gregersen.

Eldste John A. Widtsoe av De tolv's råd kom til Oslo tirsdag den 14. august 1928. Hans første ærend var å besøke endel av byens bokhandlere for innkjøp av spesiell genealogisk litteratur. Om kvelden holdt Kvinneforeningen sitt ordinære ukesmøte, men programmet ble forandret i anledning besøket. Søster Georgine Larsen fortalte om sine erfaringer i det rent praktiske genealogiske arbeide i arkivene hvor han hadde sittet en tid for å ta opp sin slekt. President Widtsoe talte omslekthistorisk forskning i sin alminnelighet, og Kirkens lære, praksis og tro om dette arbeide i særdeleshet. Møtet må betegnes som et av de første helaftens genealogisk-orienterende som var holdt i Den norske misjon.

President Widtsoe reiste samme kveld en tur til Bergen, men var tilbake i Oslo igjen den 16. august for å være til stede under pionerfesten --- som var utsatt fra juli på grunn av det ventede besøk. Festen ble ledet av bror Eyolf Arveseth. Oslo grens Bikuber ble presentert, og seks av dem som hadde vært medlemmer lengst ble av president Widtsoe gitt en nål hvorpå var festet en gull-bie, tegnet på at de hadde avlagt sin første prøve og heretter kunne bli erklært for "ekte bier", Disse seks pikene var: Astrid Stenersen Hall, Judith Stenersen Martinsen, Hildur Jensen Torbjørnsen, Erna Halvorsen Dalby, Marie Anderson Johnson, og Bjørg Bruun Wright.

Når pioner-festen er nevnt, kan tilføyes at et skuespill ble fremført, med motiv fra Mormons bok, oversatt til norsk av søster Eva G. Gregersen, kulissene var malt av bror Kristian Gaarder; alle blomster, både til pionerenes buketter, til bordpynt og annet var "i år som tidligere skjenket av bror Thorvald Carlsen" --- som rapporten sier det. Fra Drammen var det kommet tjue søsken i egen buss, og av dem ble tre døpt midt under festens forløp.

Den 17. august 1928 om ettermiddagen var presidentene John A. Widtsoe og Lorenzo W. Anderson gjester i Den amerikanske ambassade, her var til stede også en rekke vitenskapsmenn i anledning en verdens-historiekongress som ble holdt i de samme dager.

Fra Skandinaviens Stjerne 1930, side 541 kan nevnes:

"Hilsen fra Bikube-pikene i Bergen.

Igjen vil Bikube-pikene i Bergens gren sende en hilsen til andre "Bier". Den 11. oktober 1930 avholdt vi i Bergen vår annen svermdag. Dagen ble meget vellykket. Det ble utført et godt program bestående av korte taler, sang --- samt demonstrasjoner av førstehjelp ved ulykkes- tilfeller. 11 av pikene ble tildelt distinksjoner for "Honningbiens Rang". Ennvidere ble det utdelt 9 distinksjoner og 13 bilinjer fra de 7 områder. Til våre aspiranter ble det utdelt 11 dyktighetskort, Misjons-president Hyrum D. Jensen talte deretter til pikene. Han roste deres arbeide og fremholdt nødvendigheten av ungdomsarbeidet. Oppmuntret pikene til å bli enda mer flittige i tiden som kom, så at de virkelig kunne bli verdige for den misjon som Herren hadde bestemt dem til å utføre. Til stede var ca. 75 personer.

Torsdag den 30. oktober reiste endel av "Biene" (10 stk,) under ledelse av Bee-keeper Nelly Søfteland på en tur til Stavanger. Hensikten var å oppmuntre søskene der i ungdomsarbeidet. Turen ble også i alle deler vellykket. Der ble avholdt møter fredag og lørdag med demonstrasjon av førstehjelp og spebarnspleie, samt taler over Bikube-organisasjonens hensikt.-----"

Under president Lorenzo Andersons tid ble det vanlig å la Kirkens forskjellige organisasjoner få slippe mer til under konferansene. Før hadde i mange år søndagsskolene hatt sine faste programmer søndag formiddag; men nå fikk prestedømmets grupper, kvinneforeningene og ungdomsforeningene egne møter eller del av møter. Egne konferanser for kvinneforeningene var noen år før i virksomhet.

12. Misforståelser.

Under Oslo-konferansen den 22. april 1928 sa president Lorenzo Anderson bl.a.

"Det er med sorg jeg ser den likegyldighet som eksisterer blant søsken, og at så mange Ønsker å bli avløst fra sine stillinger i Kirken."

På den ene side var president Anderson enestående hjelpsom mot alle som var syke og virkelig trengende, og han oppfordret stadig misjonærene og søsken om å besøke og hjelpe slike. På den annen side var han meget bestemt i sine krav til alle Kirkens medlemmer, og ikke minst til alle som holdt prestedømmet kunne han si:

"Brødre som holder prestedømmet må oppfylle sine plikter, eller tre til side!"
(F.eks. Skandinaviens Stjerne for 1928, side 362.)

Det var ikke bare bestemmelsen om at de som skulle inneha en stilling i Kirken først måtte vise verdighet gjennom overholdelsen av Vidsomsordet og Tiendeloven, men også gjennom sin vandel forøvrig hvorav det å besøke sine møter var en integrerende del. Endel søsken følte at de ikke kunne, eller ikke ville, oppfylle alle disse betingelser, og så valgte noen heller å løse seg, --- det

bør vel nevnes at det var medlemmer som virkelig oppfylte alle krav, men likevel ba om avløsning, og da av helt andre grunner.

President Andersons iver i å oppvekke mer aktiv innsats, hans forsøk på å "rense Kirken for alle døde grener", hadde det tilfølge at små komplikasjoner og tilstøtende friksjoner av annen karakter vokste i styrke, --- og en rekke utelukkelse fant sted under hans tid.

Det har sine vansker selv for en nøytral iakttagere å kunne danne et objektivt bilde av slike ømtålelige hendinger, så får man heller bøye seg for historiens gang når man konstaterer at flere av disse utelukkelse ikke lenge etter ble annullerte av presidenten for Den europeiske misjon, eldste John A. Widtsoe, da han fant at premissene for slike avgjørelser ikke var holdbare. Disse ble da stående som medlemmer av Kirken fortsatt uten å gå veien om ny dåp.

13. Hyrum Daniel Jensen

ble født den 22. februar 1868 i Franklin, Idaho, og ble døpt den 2. mai 1878. Han ble ordinert til en sytti i 1895 og ble kalt ut på sin første misjon til Skandinavia. Sin andre misjon utførte han i Norge i tiden 1911 - 1913, vesentlig som distrikts-president i Bergen. (Han døde den 26. desember 1954.)

Hans hustru, Margaret A. Jensen, født den 10. august 1864 i Kaysville, Utah, fulgte med på hans tredje misjon i 1929. Hun var en stille og behersket kvinne, og sto på mange måter i kontrast til sin kraftige, bestemte, aktive og noe pietistiske mann.

President Hyrum D. Jensen gjennomførte en rekke endringer i de lokale styrene og grenspresidentskapene. Han lot innsette lokale medlemmer over alt til å ivareta arbeidet innad, misjonærene ble derved i stand til å ofre seg mer for misjons-virksomheten utad.

Haugesund gren hadde ligget noe nede en tid; historien har vist gang etter gang at denne gren har måttet kjempe for sin eksistens da byens innbyggerne stort sett aldri helt har åpnet sine hjerter for det budskap misjonærene er kommet med. Grenen ble nå styrket og på en måte gjenopprettet den 30. november 1930, og eldstene Stephen Stockseth og Aksel Arnesen ble satt inn til å ta vare på den nødvendige misjonsvirksomhet. Grenen fikk holde sin første selvstendige konferanse våren 1931.

Helt opp til 1927 var det skikk at de spesielle konferanser ble holdt i distriktenes hovedgren, Oslo, Bergen og Trondheim. Men etter hvert fikk misjonens andre grener også sine konferanser, selv distriktskonferanser ble nå og da holdt i andre grener enn distriktets hovedgren. Men spesielle sammenkomster som kunne ha preg av konferanser har likevel alltid forekommet i grenene rundt om i misjonen.

14. Besøk.

President John A. Widtsoe besøkte Oslo i Juni 1929, og fikk anledning til å besøke sitt barndomshjem på øya Frøya, Sør-Trøndelag. Sammen med sin hustru, Leah Eudora Dunford, og datter Eudora besøkte han også Narvik og en rekke andre steder i Norge, og møter ble holdt over alt. På Frøya sang et pikekor under møtet, ingen av korets medlemmer tilhørte Kirken, men etter som familien Widtsoe ikke bare var godt kjent av stedets

innbyggere, men også populære, var det ikke nei i deres munn. Andre private organisasjoner trådte også hjelpende til slik at president Widtsoes besøk til disse nordligere egne av Norge ble en gledelig opplevelse for ham.

President Widtsoe hadde uttalt ønsket om at Oslo gren burde forsøksvis bli delt i to grener. Hyrum D. Jensen uttalte under et senere møte at Oslo menighetshus muligens ville bli solgt og to nye og mindre eiendommer kjøpt. Hensikten var å aktivisere så mange av medlemmene som mulig, og på denne måte forsøke å få menigheten i Oslo til å vokse seg enda sterkere. Liknende forsøk var før prøvet, således den 15. september 1857 da Vestre Aker ble utskilt fra Oslo og fikk egen grenspresident, Anders Rasmussen. I 1905 ble noen prøver foretatt med opprettelsen av møtehus på Vålerengen, men det varte ikke lenge før alle igjen var samlet i hovedgrenen.

Sist i juli måned 1930 fikk misjons-kontoret besøk av eldstene John Wells og Arthur Winther. De var sendt ut fra Det første presidentskap i en spesiell misjon til Europa. De skulle instruere og hjelpe arbeiderne på misjonskontorene i ny bokføringsmetode; likeså skulle de inispisere og orientere seg om Kirkens forskjellige eiendommer. I Oslo fikk de overvære den årlige pioner-fest.

Inspektør ved staten Utahs undervisningsvesen, prof. Loftur Bjarnason, besøkte Oslo den 21 – 23. august 1930. Han hadde til oppgave å studere skandinavisk skolevesen. Senere uttalte han sin store anerkjennelse over det norske skolesystem. Under sitt besøk i Oslo hadde han også er i samtale med kirkeminister Sigvald Hasund.

15. Friluftsmøter

har vært holdt i misjonen helt fra begynnelsen; av og til med politiets tillatelse, for det meste mot dets vitende og vilje. Forholdene i det 20. århundrede har imidlertid kommet dit at politiets spesielle tillatelse til å holde møter på torg eller liknende steder i byene er et absolutt vilkår ikke bare for De siste dagers hellige, men for alle slags sammen-komster enten det er religiøse, politiske eller andre.

I 1931 fikk man ved søknader til de respektive politimyndigheter i de største byene tillatelse til å holde møter på forskjellige eller spesielle faste steder, vesentlig torg og parker. Det første møte ble holdt av eldstene Golden Dean Carlston og Arthur J. Larsen i Trondheim den 9. mai 1931. Dette ble meget vellykket, det samme kan sies om møtene som ble holdt like etterpå i Drammen, Fredrikstad, Haugesund, Oslo og Stavanger.

I Bergen gikk det tregere, politiet der var ikke fullt så villige til å gi noen tillatelse. Våren 1936 ble det sendt inn en søknad til Justisdepartementet om tillatelse til å holde friluftsmøter i utkanten av Bergen, i Laksevåg og på Nesttun. Sin vane tro henvendte Justisdepartementet seg til Kirke-departementet for å høre dets mening, --- og den tradisjonelle fraråding ble anbefalt. Men som før tok Justisdepartementet sin egen bestemmelse, og tillot De siste dagers hellige å holde slike møter.

16. Omorganisasjoner.

Når det ofte heter ~ i de kirkelige

rapporter, betyr ikke dette alltid at en gren har ligget helt nede og blir gjenopprettet, det kan også bety at man avløser dem som før har innehatt grens-funksjonene og innsetter nye.

En forandring skjedde i Arendal den 4. september 1932, da dette grens-presidentskap ble satt inn: Grens-president Kristian Seljaas, 1. rådgiver Anders Terjesen, 2. rådgiver Tobias Seljaas. Som sekretær ble innsatt søster Clara Olsen. (Det er sannsynligvis bare Oslo grens-presidentskap som aldri har hatt en kvinnelig sekretær.)

I Halden ble den 11. september 1932 denne forandring foretatt: Grens-president Gustav Andersen, rådgivere Jens Johansen og Norman Gundersen, som grens-sekretær søster Lilly Gundersen. Søndagsskolen ble samtidig organisert og ble besatt Styrer Jens Johansen, rådgivere: Norman Gundersen og søster Gunda Gundersen.

Riktignok hadde begge disse grener sine sammenkomster av og til, men denne tilsettingen skulle markere fornyelse i forsøket på å skape mer aktivitet og utholdenhet.

17. Hovedstyrer.

Den 18. oktober 1931 ble de første hovedstyrer innsatt. Deres oppgave var å lette misjons-presidentens arbeid i ledelse av de forskjellige organisasjoner i misjonen. Liknende hovedstyrer var forlengst i virksomhet i Amerika.

Hovedstyrene ble da besatt slik:

Den kvinnelige hjelpeforening og De unge kvinners utdannelsesforening (G.U.F. - U.K.F.):

Presidentinne: Margaret A. Jensen.
1. rådgiver: Mina Larsen Arveseth.
2. rådgiver: Gunhild Bruse.
Sekretær: Liv Nøvik Frende.

(Den første Tilsynskvinne for Kvinneforeningen var før søster Margaret A. Jensen.)

Søndagsskolen:

Bestyrer: Eldste Willard Deloss Hansen.
Assistenten: Eldstene Marvin M. Benson. --- Stephen Stockseth.
Lionel L. Hansen.

De unge menns utdannelsesforening (G.U.F. - U.M.F.):

Bestyrer: Eldste Adolph M. Nielsen.
Assistenten: Eldstene: Distrikts-president,
(Trondheim) Amer C.J. Olsen. --- Arthur J. Larsen.

Genealogisk forening:

Bestyrer: Distrikts-president (Oslo) eldste Wilford Edman.
Assistenten: Distrikts-president (Bergen) eldste Herman Hogensen, og de lokale kirkemedlemmer: Thorvald Carlsen, --- Oscar R. Lindbo, Petra Røkke.

Primary ble organisert sist i 1931, i januar 1932 var hovedstyret dette:

Bestyrer: Eldste Herald Lamar Carlston.
Assistenten: De lokale kirkemedlemmer i Oslo: Agnes S. Sørensen, --- Lilly Winger, --- Olga Berg Nilsen.

Om De kvinnelige hjelpeforeninger i Norge kan sies at det gjennom de tjue år som fulgte ble skrevet og propagandert mer for denne alene enn for alle andre organisasjoner til sammen; et blick gjennom Kirkens blad vil overbevise enhver om det. Men når man ser på statistikken vil det falle en i øynene at det prosentvise fremmøte til foreningens møter ikke står i noe særs godt forhold til medlemstallet. Men her må da tas med i betraktning at Kvinneforeningens arbeide i stor utstrekning foregår i hjemmene rundt om i misjonen, slik at kontakten med medlemmene er der.

Høsten 1934 besto Kvinneforeningens hovedstyre bare av lokale medlemmer for første gang i misjonens historie:

Presidentinne: Karen Jansen Enstrøm.
1. rådgiver: Margit A. Fernsjø.
2. rådgiver: Hildeborg Helin.
Sekretær: Else J. Torp.

Praktisk talt helt fra de første emigranters tid ble søsken anmodet om å ta med seg sine slektsregistre. Kirkens medlemmer var henvist til arkivene selv, eller å la en genealog finne frem sine linjer.

En egen organisasjon for det genealogiske arbeide ble stiftet forholdsvis sent, og den første i Norge var den i Oslo gren, organisert den 29. desember 1931.

Styret var:

Formann: Carl M. Hagberg.
Assistenten: Henrik P. Porsbøll. --- Kathinka Bisjord.
Sekretær: Paula Freidel.

Det første møtet ble holdt den 8. januar 1932. Hovedstyret ble således innsatt om lag to måneder før den første lokale forening ble stiftet. Genealogiske foreninger ble like etter organisert i Bergen, Fredrikstad, Stavanger og Trondheim. Siden kom flere til.

På samme måte som med Kvinneforeningen kunne heller ikke Genealogisk forening vurderes bare etter fremmøte-prosenten til møtene, idet foreningens virkelige oppgave var å aktivisere Kirkens medlemmer til å få sine slektsregistre tatt opp, altså etslags agitasjons-foretagende rettet utad fra et styre som også holdt spesialmøter.

Noen genealog tilhørende Kirken hadde ikke Norge før det danske kirkemedlem Jens Jensen kom fra Danmark i begynnelsen av dette århundrede. Den første norske yrkesgenealog i Norge var Oscar R. Lindbo, Oslo, han begynte for alvor fra 1914 av. --- Carl M. Hagberg, Oslo, begynte i 1920, --- Petra Røkke, Trondheim, fra 1921. Eldste Axel A. Nylander virket noen år omkring 1923, ikke bare før han fikk kallet som misjonær, men også leilighetsvis mens han var på misjon, --- Petra Kvam, Trondheim, tok for alvor til i 1924, --- George A. Widtsten kom en tur fra Amerika og virket som genealog en tid fra 1926, --- I 1927 begynte John A. Dalsbø, og siden kom han stadig tilbake fra Amerika og oppholdt seg flere år ad gangen i Norge som yrkesgenealog. Han og søster Petra Røkke har også arbeidet meget i filmarkivene i Salt Lake City; i disse filmarkiv har også andre norske arbeidet etter sin emigrasjon.

I tiden like før, under og etter den andre verdenskrigen kom andre yrkesgenealoger: Solveig Astad Hess og Olav N. Gran fra Trondheim. --- Knut Odland, Lars Aase og Jon Helgesen Iden fra Bergen --- Paula Freidel, Hilmar Freidel, Gerd Jensen Løvland, Ulrikke Gaarder, Kristian Gaarder, Dagny Adner og Solveig Thorstensen Kagnes, fra Oslo. Til disse kommer så en rekke andre som gjennom de genealogiske møters undervisning fikk opplæring i arbeidet og tok opp sine egne registre.

Høsten 1933 hadde Genealogisk forenings hovedstyre denne sammensetning av bare lokale krefter, alle fra Oslo:

President:	Carl M. Hagberg.
1. rådgiver:	Henry Larsen.
2. rådgiver:	Thorvald Carlsen.

For Primary-organisasjonen står Olga Nilsen, Oslo, fra høsten 1932 av og en rekke år fremover som en entusiastisk hovedleder. Som sine første rådgivere valgte hun Lilly Winger og Bjørg Bruun Wright. Også misjonærene tok aktiv del i dette arbeidet rundt om i misjonen, og våren 1936 kunne Kirkenes fortelle at de med sine nittitre aktive Primary-medlemmer var den største foreningen på området i misjonen. Det var bare ett medlem av disse nittitre som tilhørte Kirken, de andre var interesserte finner, svensker, russere, samer og nordmenn.

Imidlertid har det vist seg gang etter gang at slike organisasjoner har hatt en begrenset levetid.

En av de første ny-organisasjonene innenfor ungdomsforeningen som under president Lorenzo Andersons tid vokste frem under et forøvrig dyktig lederskap av hans hustru, søster Olive Anderson, var Bikubepikene. En tilsvarende organisasjon for guttene var Speidergutt-organisasjonen. Flere ganger ble det sendt inn søknad til Norsk Speidergutt-Forbund om opptak i denne i likhet med andre kristne organisasjoner, men alltid var det avslag med den begrunnelsen at organisasjonen var tilsluttet et samfund som ikke var anerkjent som kristne dissenterne.

Ungdomsforeningenes sterke ryggrad gjennom årene har vært dens to organisasjoner Minutt-Menn og Gleaner-Piker. Alle større grener har hatt dem, og deres arbeide har ikke bare strukket seg til vanlige møter eller friluft-

arrangement, men har over alt vært preget av reiselyst og hjelpsomhet overfor andre, mindre grener. Det kan i samme forbindelse nevnes at også de forskjellige greners sangkor på dette området har vist liknende gode tiltak, ikke minst ved å synge på sykehus, gamle hjem og andre steder.

I oktober 1932 ble satt inn et fellesstyre for begge organisasjoner i Gjensidig Utdannelses-Forening (G.U.F.), bestående av eldste Evan L. Christiansen som formann, med Rosa Arveseter og Margit Fernsjø som assistenter. Men året etter ble det besluttet å innsette et styre for hver organisasjon, og den 4. august 1933 ble det første full-tallige styre satt inn:

Eldste Joseph A. Gundersen:	President.
Frithjof Fluge:	1. rådgiver.
Henry Ingebrigtsen:	2. rådgiver.
Kathinka Bisjord:	Presidentinne.
Rosa Arveseter:	1. rådgiver.
Frida Gebhardt:	2. rådgiver.
Alfhild Pettersen:	Felles sekretær.

Høsten 1934 hadde eldste Joseph F. Merrili av De tolv's råd anbefalt den ordning at de lokale krefter mer burde overta de ledende stillinger. Misjons-president Milton H. Knudsen forsøkte også å få dette gjennomført, men måtte en tid likevel bruke misjonærer til hovedstillinger. Således ble det nye G.U.F. hovedstyre innsatt slik:

Eldste Leo M. Jacobsen:	President.
Gustav Fernsjø:	1. rådgiver.
Henry Ingebrigtsen:	2. rådgiver.
Alf H. Johansen:	Sekretær.

Det kvinnelige styre fra før ble stående.

Bror Frithjof Fluge fungerte en tid som bestyrer for Unge Menns Forening i Norge før dette siste styret ble innsatt. Selv om G.U.F.s hovedstyre skiftet medlemmer til stadighet de følgende år, var Kathinka Bisjord satt inn flere ganger, og hadde stillingen som presidentinne sammenlagt noe omkring ti år.

På samme tid som G.U.F.s siste hovedstyre ble organisert, ble også hovedstyret for Primary innsatt:

	Olga Berg Nilsen:	Presidentinne.
	Gunhild Holmquist:	1. rådgiver.
Misjonær:	Eudora Knudsen:	2. rådgiver.
	Björg Bruun Wright:	Sekretær.

18. Et skuespill.

De siste dagers hellige har gjennom alle år vært en slags skyteskive for personer som ønsket å håne en religiøs bevegelse. Det kan ha skjedd gjennom vits er, dikt, sanger, taler og pr. film og teater. At andre

religionssamfunn har sluppet lettere fra det skyldes straffelovens paragraf 142 som antyder straff for alle som håner en her i landet anerkjent religion. Det var ingen risiko forbundet med å lyve på De siste dagers hellige eller gjøre narr av deres tro, derfor kunne også et amatør-skuespill som "Mormonaren" av Ole Barman, utgitt av Noregs Ungdomslag, fritt kunne synes frem for ungdomslag og andre i landsbygdene og enkelte byer, i årene 1920 – 40. Fra forordet til 2. utgave, Oslo 1929, skal siteres:

"Dette spelstykket vart innsendt til ei tevling som Noregs Ungdomslag baud ut i 1916. Ikkje noko av dei innkomne stykke fekk premi, men nokro av dei vart av doms-nemnda, forfatterane Hans Aanrud, Vilh. Krag og dosent Olav Midttun, utpeike til høvelege spelstykke åt ungdomslag likevel. Millom desse vart "Mormonaren" nemnd som eit av dei beste.--- Fra litt av innholdet til dette beste og passende stykket skal tas med noen replikker, fra sidene 12, 13 og 14:

"Knut: (Forestillende en "mormon") Takk som byd. Ein dram er alltid god anten ein no er Gamle-Erik eller mormonar. (Andre skjenker i og dei klinkar.)

Hans: (glytter fram) Er det ikkje nokon devel, Anders?

Anders: Nei, men det er ein mormonar, og det er mykje verre. Berre gøym deg du.

Knut: Jau, ser du, me hev stllt det slik at berre den eme av dei tvo skal gå for å vera kona. Ho skal heita tenesttaus for bygdefolket. Men sjølsagt, skal ho vera kona hans likegodt for det.

Knut: Jau, ser du. Den som vil verta mormonar lyt ei heil veke gå kledd som mormonarane i Amerika. Slik som du ser eg er det. Og sidan du ikkje er fødd med svart andlet, 50 lyt du sverta deg for å likna oss."

Det sørgeligste ved det hele er kanskje at det var mulig å finne opplyste lutheranere til å befatte seg med dette!

19. Milton Herman Knudsen

overtok ledelsen av Den norske misjon den 26. August 1933. Han ble født den 30. juni 1881 i Provo, Utah, --- som en fullbåren Siste dagers hellig. Hans bestefar mottok evangeliet i Løten i 1860, hans far, Herman Knudsen, var på en misjon i Norge i tiden 1891 - 1893. Ellers har en rekke onkler, fettere og andre slektninger fylt misjoner i Norge.

Milton H. Knudsen ble kalt til sin første misjon i 1900, og virket da tre år i Trondheim, Kristiansund og Bodø. (Året etter kom hans bror, Wilford John Knudsen, til Norge som misjonær, og straks etter hans avløsning i 1905, kom en annen bror, Reed Jacob Knudsen, til Norge som misjonær. En ekte misjonær-familie!)

Milton H. Knudsen ble den 22. november 1905 gift med Vivian Elta Cram, og de fikk ti barn. Av disse fulgte med til Norge: Merl, Eudora, Ames Russel, Jay Donald og Elame; og alle ble satt inn i misjonsarbeidet hvor de kunne fylle en plass.

Med president og søster Knudsen kom det en ny og forfriskende ungdoms-vind over misjonen, og under deres ledelse ble ungdomsarbeidet ytterligere perfektionert. Familien Knudsen hadde alltid tilhørt den aktive og givende gruppe av Kirke-medlemmer, så ingen medlemmer av den var avhengig av innledende og orienterende pauser før kreftene ble satt inn i arbeidet. Med et våkent blikk for fremtidens vekst og muligheter gjennom en klok investering av de ungdommelige ressurser av i dag, ble en intensivt virksomhet satt inn på dette prosjekt.

Ennå en tid ble det ment av en mindre gruppe medlemmer at ungdoms-virksomheten kom for sterkt frem i lyset, tilsynelatende på bekostning av de eldres funksjoner og vanerett. President Knudsen forsto innvendingene og forsøkte å aktivisere også de eldre. Hans absolutte mening var hentet fra det velkjente: Ingen blir frelst i uvitenhet! Ungdommen skulle legge sin kristne grunnvold, og fra denne skulle de arbeide videre med materialer av kunnskap så de med tiden kunne få bo i frelsens hjem --- bygget av dem selv. De eldre skulle prøve sin egen grunnvold, sin tro og sine gjerninger, om soliditeten var til stede. Deretter burde man søke opplysninger i de beste bøker, søke lærdommer ved lesning og ved tro, --- dette ville påvirke enhver til å finne frem de sannheter og føre til de gjerninger som bevirket den endelig frelse.

Det var syntesen av president Knudsens misjons-funksjon.

President Knudsen forsto nødvendigheten av å la de lokale krefter, unge som eldre, få være i stadig ansvarsfull aktivitet, det at søsken hadde noe å beskjeftige seg med og et mål å stile mot, ville styrke og bevare både troen og lysten til utvikling.

20. Diakonenenes kvorum, organisert tirsdag den 26. september 1933 på misjons-presidentens kontor, av Oslo grens-president Emar Strand, var en ny og viktig gren av prestedømmets organisasjon. Det første styret som ble innsatt besto av:

President:	Armand Johansen.
1. rådgiver:	Torstein Holmquist.
2. rådgiver:	Øivind Wadstrøm.
Sekretær:	Randolf Gaarder.
Lærer:	Olaf Sønsteby.

Endel år før hadde diakonene av og til hatt egne klasser, men et slikt kvorum som dette var likevel det første i sitt slag. En kontinuerlig virksomhet fra denne tid av og opp til nåtidens organiserte diakon-kvorum har ikke forekommet i noen gren, men diakonene har likevel vært å finne blant det øvrige prestedømmet

21. Misjonsvirksomhet. I slutten av 1933 sendte president Knudsen misjonærer til Arendal, Haugesund og Ålesund for å hjelpe de søsken som

bodde her. På samme tid unnlot han å sende misjonærer til grener som Bergen og Stavanger med den begrunnelse at:

"Det er vår hensikt å sende misjonærer til de mindre steder, og la de større grener selv utføre deres misjonsarbeide."

(Skandinaviens Stjerne for 1934, side 52.)

På denne tid hadde de få søsken i Arendal hatt en trofast leder i søster Cecilie Nielsen. I tretti år hadde hun vært presidentinne for Kvinneforeningen, og selv uten misjonær-hjelp hadde foreningen vært uavbrutt i virksomhet. Historien viser da også gang etter gang at der hvor det er en Kvinneforening, er søskenkontakten levende og vedvarende.

Familien Birkeland i Haugesund tør stå som et enestående eksempel på arbeidsvillighet og offerglede; dens enkelte medlemmers virksomhet gjennom en arekke vil i en grenshistorie komme ekstra sterkt inn i bildet.

Ålesund gren ble igjen organisert den 1. april 1935 av eldstene LeRoy Strand og Orson W. Gundersen.

Primary-arbeidet fikk en god vekst under president Knudsen. Også Bikubepikene og Speiderguttene fikk oppkvikkende støtte, og ungdomsforeningenes sterke organisasjoner Minutt-Menn og Gleaner-piker hadde en fremgang som savner sitt like. Men de eldres Senior-klasse hadde ikke den tilslutning som var ventet, og for å råde litt bot på dette lot president Knudsen unge og eldre samles ofte sammen i mer selskapelige former. Aldri tidligere i misjonens historie hadde hygge-stunder og fest-arrangement blitt anvendt mer klokt enn i disse år. Ikke minst i små-grenene arrangerte misjonærene norsk-amerikanske tilstelninger, --- inspirert av president og søster Knudsens klippe-tro på at trivsel og sunn glede kunne åpne veien til forståelse av den dypere mening om livets hensikt. Sportsklubber, barnekor og små orkestre begynte å vise seg; noe av det hadde nok eksistert før, men oppmuntringer inspirerte til styrkelse og nydannelser. Det var også ganske alminnelig praksis under president Knudsens tid at alle nygifte kunne få en spesiell kirkelig velsignelse av ham etter den borgerlige vielsen.

Men ingen av de mange gledes-givende og oppdragende midler som president Knudsen og hustru stilte til medlemmenes disposisjon, var gitt som erstatning for vanlig misjonsarbeide og medlemsvirksomhet. I sin forkynnelse og ledelse var begge i full harmoni med den evangeliske ånd; nødvendig alvor og bestemthet preget både president og søster Knudsens virksomhet, --- og de ønsket til gjengjeld full innsats av alle som var med for å bygge evangeliets verk.

22. Misjonær-vansker.

Den 3. januar 1934 ble eldstene C. Fritjof Johansen og Wendell Christensen sendt til Halden. De meldte sin ankomst til politiet og ba om oppholds- og arbeidstillatelse, --- og ble bedt om å holde seg i ro inntil de fikk svar fra Sentral-passkontoret i Oslo. --- Endel mennesker i Halden hadde før klaget over at De siste dagers helliges misjonærer delte ut skrifter ved dørene, og mente at dette kunne opphøre hvis Sentralpasskontoret hadde en eller annen bestemmelse som kunne nyttes mot utenlandske predikanter.

Dette skulle nå prøves.

President Knudsen og Kirkens advokat henvendte seg flere ganger til Sentralpasskontoret, og endelig kunne dette kontor bekrefte at det ikke lenger eksisterte noen lover som kunne forby misjons-virksomheten; og den 23. februar ble politiet i Halden gjort bekjent med dette.

I begynnelsen av 1935 ble eldstene Raymond W. Moe og Wendell Christensen sendt til Kristiansund. Det sure og ufysiske været som møtte dem der ankomstdagen, var likesom et varsel om hva som ventet dem også fra befolkningens side. Etter hvert som eldstene ble kjent av innbyggerne, begynte en stadig tiltagende forfølgelse mot dem. Det ble forfattet en skil. ten sang om dem begynnende med: Come along, bli mormoner, Come along, --- tillempet melodien The Covered Wagon. Hvor eldstene enn kom ble de utsatt for den sjikane denne sangen bevirket, sunget av barn og voksne. Men også religiøse organisasjoner begynte å agitere imot eldstene, selv statskirkens prester advarte mot dem.

Da Raymond W. Moe ble forflyttet til Kirkenes, overtok eldste Joseph Olsen en tid, inntil eldste Leon P. Høvik kom. Da var det en splittet befolkning som delvis tålte misjonærene, delvis motarbeidet dem. De stadige advarsels-drypp fra andre religiøse partier, avisskriverier, folkesnakket og troen på nedgrodde skrekk skildringer om De siste dagers hellige, bevirket da endelig at folket stort sett begynte å vende eldstene ryggen, selv de som en tid kalte seg deres venner unnlot å besøke deres møter.

Eldstenes virksomhet irriterte også prost Johan Oskar Grasmø, og den 23. februar 1936 kom han med endel uttalelser under et møte i Kristiansund bedehus, som vakte oppsikt og harme mange steder:

"Jeg gjentar at det er en skam at de blir gitt husly, --- Læren er hedenskap, så det er nydelige greier vi blir bæret med. --- For år tilbake hadde den samme sekt lokket en hel del unge norske piker over til Amerika og plasert dem i harem i Utah,"

Disse uttalelser ble kommentert av en rekke blad og aviser i Norge, og de fleste av dem bebreidet prost Grasmø hans usaklige beskyldninger. Av de aviser som hadde noe positivt for De siste dagers hellige å føre i marken, fikk prost Grasmø bebreidelser som burde mane til ettertanke også for andre. Det kan nevnes aviser som: 1. ste Mai, Stavanger, --- Fredrikstad Fremtid, --- Haugesund Dagblad.

Av andre saklige artikler om De siste dagers hellige ble henvist til Bergens-bladet Revyen, for den 3. mai 1934 og ukebladet Allers for den 24. februar 1934 (en artikkel av Harold Shepstone).

Alt dette bevirket en tid at innbyggerne i Kristiansund igjen ble interessert i eldstenes gjøren og laten, deres møter ble godt besøkt --- men dette også av folk som likte å luften sine anti-meninger.

I mars måned 1936 kom så president Milton H. Knudsen og hustru til Kristiansund for personlig å overbevise seg om hva mer kunne gjøres i dette

uro-senter. President Knudsen hadde selv som misjonær for over tretti år siden virket en tid i Kristiansund, (sammen med eldste Moroni K. Petersen) og dengang var det også store bølger omkring misjonærenes virksomhet.

President Knudsens komme virket nesten som en bølgebryter, hans rolige opptreden og kloke taler gjorde et godt inntrykk, og de møter som ble holdt var meget godt besøkt. De private samtaler etterpå bar alle preg av at folk igrunnen var lydhøre, det var den agitasjon som geistlighet og presse og enkelte oppviklere utførte som var den egentlige årsak til misforståelser og antipati. President Knudsen skrev:

"Når man får 150 - 200 ikke-Siste dagers hellige til å synge: Nu lyder atter Jesu bud, --- Ha takk for profeten Du sendte, --- Kom Hellige, så kan man tro at Herren er med oss. Til vårt siste møte var vi tvunget til å leie et av byens største lokaler, og det var fylt til trengsel. Vi solgte flere Mormons bok og andre skrifter etter møtets slutt. Flere ba om dåp mens vi var der oppe, og når disse blir utskrevet av Statskirken, vil handlingen bli utført.

For over 30 år siden var der også en oppvekkelse av liknende art i Kristiansund; jeg arbeidet da som misjonær i byen, --- og mange hilste nå på meg, og husket den forrige kamp, --- Takk, herr Grasmol!"

President Knudsen sendte eldstene Raymond Moe og Nels Larsen til Kristiansund for å hjelpe de to som allerede var der. Og i påsken kom fra Trondheim bror og søster Sverre og Lagertha Kristiansen og søster Solveig Astad Hess for å medvirke under et stort anlagt møte som ble holdt for om lag to hundre og femti personer i Arbeiderforeningens store sal. Annen påskedag ble det arrangert en fest som var meget vellykt og godt besøkt av nesten utelukkende ikke medlemmer. Men tross alle disse anstrengelser lot det til at hendingene bare skulle ende som en avvekslende episode for innbyggerne i en by som ikke hadde for meget av underholdning. Den fremgang man så optimistisk hadde grunn til å tro ville bli en naturlig fortsettelse av den spontane oppmerksomhet, uteble imidlertid. --- I Kristiansund har eldstene alltid hatt et hardt arbeidsfelt. Men en lysning kom under president Dean A. Peterson, og i 1966 har byen tretti aktive som ivrig samarbeider med eldstene.

Som en kontrast til disse intoleranser kan nevnes: Frelsesarmeen i Salt Lake City kom i store økonomiske vansker, og Kirken tillot biskop C. Clarence Neslen å stå som formann for en innsamling av penger til hjelp for Frelsesarmeen; og ikke lenge etter kunne denne åndsretning igjen svare sine forpliktelser.

Dette eksempel på kristen samkjensle er ikke enestående, og kirkesamfunnenes navn og innhold har aldri influert på De siste dagers helliges vilje og spontane lyst til å hjelpe.

23. Besøk, og nytt lokale i Stavanger.

I en rapport fra den 17. mars 1935 nevnes bl.a.:

"Den største begivenhet for oss siste år var apostel Merrills besøk til Stavanger. Det var første gang en

Herrens apostel har vært i vår by. Kvinneforeningens styre bestilte en liten frokost på lokalet for apostel Merrill og president Knudsen. Alle de voksne brødre i grenen var innbudt til å spise sammen med presidentene kl. 09. Den følelse vi hadde ved å ta disse brødre i hånden, er ubeskrivelig, det er en av de stunder vi aldri skal glemme.

Eldste Joseph F. Merrill av De tolv's råd besøkte Norge i tiden 29. mai til 6. juni 1934. Sammen med president Milton H. Knudsen ble det foretatt en besiktigelse av de største greners husvære. Til de møter som ble holdt møtte det frem relativt mange, således i Trondheim 200, i Bergen 250, i Oslo 350 og i Stavanger om lag 175 personer. Bergen gren hadde forberedt en spesiell sangkonsert i anledning besøket, og bror Frithjof Fluge sier bl.a. i en anmelder i Skandinaviens Stjerne for 1934, side 298:

"Bergen grens sangkor har under bror Johan Sætrums intelligente og dyktige ledelse nådd et kunstnerisk nivå som ligger temmelig nær det fullkomne. Dette fikk en fulltallig forsamling rik anledning til å høre under konserten fredag 1. juni i anledning president Merrills besøk. Med det gode stemme-materiale har dirigenten skapt en sjelden god samsang og fin harmonikultur.

Av numrene ble særlig Stephens hymne "Rop av glede!", Almgrens "Du gutten min", inspirert fremført. Det samme kan sies om Helen Sætrum (Johansens) resitasjon av diktcyklen "Pionerene", forfattet av dirigenten. Dessuten ga str. Solveig Berentzen (Steen), bror Sjursen og bror A. Andersen musikknumre. President Merrill uttalte til slutt i sterke ordelag sin begeistring for koret."

Av sitt ordforråds overflødigshorn kan bror Fluge entusiastisk tolke sine meninger og følelser, og det var ikke for meget sagt at Bergen grens sangkor i disse årene holdt et nivå som det sto respekt av. Nevnes kan også det lille orkester som fremsto omtrent samtidig. Det var brødrene Anton Andersen og Erling Magnesen som gjennom en samtale om løst og fast til sist formet ideen som så grens-president, Johan Sætrum, begeistret støttet. Orkesteret besto i sin tid av: Anton Andersen, Åge Nielsen, --- Erling Magnesen, --- Karl Aase, --- Lars Aase, --- Milly Bjørndal, --- Hildur Fluge Johansen. Instruktørene var Anton Andersen og Age Nielsen.

Under konferansen i mai 1935 ble avslutningsfesten tilegnet bror Johan Sætrum som takk for mange års dyktig virke som grens-president og ikke minst for hans innsats til beste for koret.

For en ansvarsbevisst person kan det føles som et handikap å overta stillingen etter en avløst som har vist styrke på spesielle områder. Når derfor bror Johan Sætrum ble avløst som grens-president, var det et godt trekk av president Milton H. Knudsen å plasere eldste Dean A. Peterson som ny grensleder. Han var en heltidsarbeider, full av ungdommelig glød, lærenem og hadde den optimistiske kraft som kunne bære de byrder som plutselig ble lagt på hans unge skuldre.

Når man studerer president Knudsens disposisjoner av medarbeidere, faller det en inn at han ofte benyttet seg av kontraster for på den måten å variere de muligheter som ligger innenfor et bestemt embetets gjøremål. Eldste Dean A. Peterson valgte på sin side like sikkert lokale krefter som han visste var i stand til å styrke ham i arbeidet: Brødrene Erling Magnesen --- Henry Nordvik --- Arthur Indrebø.

Dette bare som et eksempel på psykologisk arbeidstefte som enkelte ledere gjennom tiden bevisst eller ubevisst har anvendt.

De lokaler som Stavanger gren måtte leie var ikke av den kvalitet som tidens krav tilfredsstillet, og hensikten med apostel Merrill og president Knudsens besøk var i første rekke å undersøke vilkårene for overtakelsen og innredningen av et lokale kalt Zion i Stiftelsesgate 9, --- en gate som på folkemunne gikk under navn av møtetrøket da her i kort avstand fra hverandre lå en rekke andre lokaler, for Adventister, Baptister, Frelsesarmeen, Metodistene, Pinsevevnnene og Statskirke.

Og så ble Stavanger grens nye lokale innviet av president Milton H. Knudsen den 7. oktober 1934. Salen hadde 250 sitteplasser, oppusningen og innredningen var blitt utført av grenens brødre under ledelse av grens-president Martin Halvorsen.

24. Samarbeid

mellom Søndagsskolen og Prestedømmet ble gjennomført fra den 1. november 1935. Før hadde Prestedømmet hatt sine ukentlige møter en hverdags-kveld, nå ble deres møter henlagt til Søndagsskolens tid, og nyordningen fikk denne sammesetning:

Preludium --- Sang --- Bønn --- Sang ---
2 og et halvt minutt tale ---
Nattverdsang --- Nattverdvers ---
Administrasjon av nattverden.
Korlekse --- Sangøvelse ---
Klassearbeide i 45 minutter.
Deretter går Prestedømmet til sin egen klasse for 30 minutter.
Alle samles til avslutning: Sang --- Bønn.

Prestedømmet skulle i sin gruppe: 1) Finne brødre til å besøke syke. 2) Finne noen til å besøke ikke-aktive medlemmer av Prestedømmet. 3) Finne noen til å besøke enker. Deretter diskusjon om Prestedømmets ordinasjoner.

En gang i måneden skal ordningen være:

- 1) Rapport fra distrikts-lærerne.
- 2) Instruksjoner fra grens-presidentskapet.
- 3) Taler.

Denne ordning ble gjort gjeldende for alle prestedømmets grupper innenfor Kirken i hele verden.

Bestemmelsen varte imidlertid bare noen år, det ble så skikk å la Prestedømme holde et møte før Søndagsskolen, deretter ble møtet henlagt til

en hverdag for på den måten å gi brødrene mer tid til sitt program. Siden er nye ordninger kommet.

25. Land-stevner.

I Pinsen 1936 ble det første stevne holdt i Norge. Noen år før hadde både Danmark og Sverige hatt liknende arrangement.

President Milton H. Knudsen henvendte seg i slutten av året 1935 til G.U.F.s hovedstyre og ba dem utarbeide et ungdoms-stevne-forslag. Det var hans hustru, søster Vivian Knudsen, som hadde kommet med de første tanker om muligheten for et ungdoms-arrangement.

Under de første drøftinger hovedstyrets medlemmer seg imellom, kom man frem til at det beste ville være om en enkeltperson formet en del forskjellige utkast som så kunne bli behandlet i styremøtene, --- og styrets 2, rådgiver, Hilmar Freidel, fikk oppgaven å ut-arbeide forslag.

Fire vidt forskjellige stevne-arrangement ble etter hvert forfattet. Det første av dem var mer i samsvar med president Knudsens mening med et typisk ungdoms-stevne: Et samlingssted midt i Sør-Norge, en blanding av jamboree og turisme, med overnattinger på bondegårder, hoteller eller i telt, --- alt etter ungdommens ønsker og økonomiske evner. Dette måtte da bli et sommerferie-stevne, med idrett, lek, småturer, en viss form for fire-sider, andakter, passende møter m.v.

Men hovedstyret festet seg straks ved forslag nr. 2, og loyalt bøyde president Knudsen og hustru seg for dette, --- andre arrangement kunne komme en annen gang når erfaringene var høstet. For president og søster Knudsen ble imidlertid dette stevnet som en avslutnings-fanfare for en misjons-innsats som må gå sterkt inn i all historie som beskjefter seg med misjons-presidenters virksomhet i Norge.

Stevne-forslaget gikk også ut på at man burde samle både unge og eldre, og at det mest praktiske ville være å henlegge debuten til Oslo. Hele det fremsatte forslags-kompleks ble vedtatt uten divergenser, --- og de to siste arrangement-muligheter har aldri vært drøftet.

Det er dessverre slik at en suksess ofte blir forfulgt, kopiert og beholdt, i hvert fall i sin struktur, og de stevner som siden ble gjentatt har ikke hatt noen ytre fornyelse. Det synes derfor at dette første stevne ennå en tid vil bli stående som et eksempel på den beste løsning.

Bror Erling Magnesen fra Bergen skrev en liten anmelder i Skandinaviens Stjerne etter stevnet, og sier bl.a.:

"Et nytt kapitel er skrevet i Den Norske misjons historie. Et kapitel så godt skrevet, at det vil bli opp-igjen lest gang på gang i fremtiden. Den norsk misjons ungdomsforeningers stevne ble nemlig holdt i Oslo i pinsehelgen begynnende med fest i Norsk Ingeniørforenings festlokale. Det første inntrykk man fikk i denne anledning var at man var iferd med å delta i et blendende hoffball. Med de vidunderlig kledde damer og galante

herrer, omgitt av en atmosfære så full av henrykkelse og glede over bekjentskapene som ble gjort, tillike med lokalitetenes inntagende varme og skjønnhet, at det syntes som om ens indre følelser fullstendig ville ta makten fra en. Man hadde bare å gi seg gleden og tilfredsheten i vold. ---"

Mulig en eventuell kommende Oslo grens historie vil berette mer om denne fest og det øvrige arrangement, i misjonshistorien innregistreres det bare som begynnelsen på en ny begivenhet.

Hovedstyret som arrangerte det første norske landsstevne besto av:

Eldste Wendell Nielsen --- 2, rådgiver Hilmar Freidel, Presidentinne Kathinka Bisjord, hennes rådgivere Margit K. Vogeler, Elna Å. Helsø, og felles sekretær Bjørg Bruun Wright. (1. rådgiver Erling Larsen var på denne tid syk og kunne ikke ta aktiv del.)

Oslo-avisen Morgenposten refererte stevnet.

Det neste stevnet ble henlagt til Bergen påsken 1937, og til dette kom også lederen for den Europeiske misjon, eldste Richard R. Lyman av De tolv's råd. I en tale han siden holdt ved Ungdomsforeningens junikonferanse i Salt Lake City 1939, uttalte han bl.a.:

"Jeg hadde den store glede å delta i fire av disse interessante GUF's årlige stevner i fire forskjellige misjoner i Europa --- den britiske, den norske, den svenske og den tyske.

Det første jeg overvar holdtes i Bergen, Norge. Den samme begeistrede G.U.F. -ånd som brenner i deres bryst her nå, flammet i deres sjeler der da. Konferansen holdtes i byens største møtehus. Mens der kun var sitteplasser til 370, var huset så fullt ved flere av disse møter at antallet av fremmøtte var fra 450 – 500.

Stevnets møter begynte fredag formiddag kl, 10 og fortsatte til kl. 19,15 den følgende mandag. Det var en konferanse av fire interessante, lærerike og inspirerende dager.

Der var 185 benket ved banketten lørdag aften. De som satt ved hovedbordet var alle selskapskledde med unntak av presidenten for Den europeiske misjon og presidenten for Den norske misjon.

Banketten ble avsluttet på en betagende måte, da det elektriske lys ble slukket, og bare stearinlysene på bordene brente. Inn marsjerte en lang rekke unge serveringsdamer, bærende høyt over hodet store fat med iskrem på kulørte isblokker. Den glimrende glød fremkaltes av skjulte elektriske pærer av forskjellige farver. Denne spesielle form var passende og jeg tror enestående i dette fjerne nordlige land der er så merkelig for sin snø og is og berømte fjorder. Den vellykkede og betagende bankett ble avsluttet med

avsyngelse av flere av våre G.U.F. -sanger idet mengden forlot bygningen gjennom de store saler. De offentlige møter og banketten avholdtes bokstavelig talt i marmorsaler. De brede trappeoppganger, de rommelige saler, de store speil, de store malerier av spennende scener på havet, og den store forsamling, tilveiebrakte ideelle bekvemmeligheter og atmosfære for denne store inspirerende G.U.F. -fest.

Hver eneste scene i avslutningsfesten, som varte i 4 og en halv time mandag ettermiddag, var fylt av gripende innflytelse. Et treakters skuespill som viste en hel families omvendelse var bare ett av de mange fine oppførelser. Et stort kor sang mange klassiske numre. Og da et lite amerikansk flagg til slutt ble bragt inn og alle de opptredende i deres fargerike drakter stillet opp på scenen og en gruppe sang på engelsk den kjente sang: Home on the Range, --- sa jeg hva evangeliets budskap gjør og vil fortsette å gjøre for å hjelpe til å bringe verdensfred og godvilje blant misjonene. Den betagende vennskapsfølelse som dette nummer så mektig uttrykte for vår kirkes folk i De forente stater, er jeg sikker på vil ha en varig virkning på alle som var til stede.

Surdeigen virker, fred og godvilje kommer til jorden. Om fremgangen er sakte, la oss være glad for at der er fremgang, og for at G.U.F. i misjonene spiller en viktig rolle i denne fremgang.

Hva slike stevner ellers kan bringe av følelser og tanker, gir kanskje dette et lite eksempel på:

"Da vi var samlet på vårt ukentlige møte og hadde det koselig som alltid, dvelte våre tanker en stund ved ungdomsstevnet som var holdt i påsken, og så stillet jeg pikene dette spørsmålet: Hvilken betydning hadde stevnet for deg, hva ga det deg?"

Den første som jeg henvendte meg til var lille Elna, vår yngste aspirant. Hun syntes visstnok spørsmålet var vanskelig, for hun satt en stund uten å svare. For å gi henne tid, gikk turen til de andre pikene, som besvarte spørsmålet slik:

Thelma: (14 år) Stevnet ga meg noe som aldri vil gå meg ut av minne. Det ga meg mer energi til å arbeide med større interesse.

Gerd: (13 år) Det lærte meg meget som jeg ikke visste før. Og når jeg sto frem med mitt program, lærte stevnet meg etterhvert ikke å være nervøs, men modig.

Agathe: (11 år) Å, det var så interessant! --- Og ved dette svaret gikk det et lys opp for lille Elna, for hun svarte med klingende stemme: Jeg skulle gjerne ønske et slikt stevne hver søndag!

Jubel og latter fra oss andre selvfølgelig. Neste pike hadde sitt svar parat:

Gudrun: (18 år) Bedre forståelse av evangeliet.

Gunvor: (17 år) Veldig høytidelig og festlig med alle søsken fra de forskjellige grener samlet med den samme ånd og nidkjærhet. Alt ga meg større tro og mot.

Ruth B.: (16 år) Virkelig oppbyggende! Jeg syntes jeg lærte så meget av stevnet bare de dagene, som ellers ville ta mer en dobbelt så lang tid. Min tro ble så styrket, min iver for evangeliet så meget større.

Ruth H.: (17 år) Hva Mormonismens storhet virkelig inneholder kom frem i de store, gode talene. President Richard R, Lyman beviste at man både kan være dypt alvorlig og sterkt humoristisk hva evangeliet angår. Nei, dette stevne glemmes ikke lett!

--- Hvis alle stevnedeltakerne kan svare i samme fine ånd som disse kjekke piker, har man fått noe igjen som veier tungt i skålen. Det ga også meg noe som har gjort min rygg rakere og mitt blikk klarere. Det har satt et merke i mitt liv så jeg ikke har levet forgjeves:

Med kjærlig hilsen fra oss alle

Ella Halvorsen (Synnestvedt).

Bergen gren."

(Lys over Norge for 1937, side 206.)

26.

Den 24. juli 1936 overtok A. Richard Peterson for andre gangen ledelsen av Den norske misjon. Sammen med ham fulgte hans hustru Margaret Peterson og døtrene Carrie og Thelma. (Den sistnevnte født den 11. desember 1925.)

Lys over Norge.

En av de første saker president Peterson tok opp til avgjørelse, var å imøtekomme de norske søskens ønsker om et eget norsk menighetsblad. Forholdene lå godt til rette for et nytt forsøk, og de nødvendige forberedelser ble innledet, og fra-med den 1. januar 1937 begynte bladet å komme ut.

Også denne gang ble det medlemmer av Oslo gren som fikk prosjektet til behandling og avgjørelse, --- det viser seg gang etter gang at misjonslederne benytter medlemmer i den gren hvor misjonshjemmet befinner seg, neppe av noen annen grunn enn den at han slipper korrespondanse og alltid har medhjelperne like ved sin side.

President A. Richard Peterson nedsatte en komite bestående av brødrene Otto Gebhardt, Henry Larsen og Einar Strand; de skulle også ta seg av bladets navn. Flere forslag var kommet inn fra hele misjonen, og den 22. november 1936 ble komiteen for-styrket med ett medlem fra hver organisasjon i Oslo, og G.U.F.'s hovedstyre.

Ett for ett ble hvert forslag vurdert, og flertallet bestemte seg for: Lys over Norge, innsendt av søster Edith Olsen, Larvik, Tittelbildet ble tegnet av herr malermester Sverre Siem, --- den samme som i 1913 forærte Oslo gren det

store og betagende maleriet av en Kristus-skikkelse som inntil 1962 prydet lokalets frontvegg. (Sverre Siem døde den 7. september 1937, 51 år gammel.)

Ansvarshavende redaktør hadde gjerne vært misjons-presidenten, --- ett unntak var det siste året av president Sherman Gowans misjonstid, da eldste Robert Å. Lenberg ble satt inn som ansvarshavende utgiver (avløst som misjonær i september 1952). Den assisterende redaktør, som han for det meste kalles, har dog vært den egentlige redaktør som samlet stoffet, og den første redaktør for Lys over Norge ble bror Carl M. Hagberg. Han ble løst i juli 1938 da eldste Olaf H. Vogeler overtok. Året etter måtte bror Hagberg igjen overta da misjonærene reiste hjem grunnet krigsfaren i Europa. Imidlertid ble han syk så bladet kom under redaksjon av bror Hilma Freidel. Sist i året 1940 tok tilsynsmann Olaf Sønsteby og misjons-sekretær Einar Strand over ansvaret for bladet, mens søster Liv Nøvik Frende hadde arbeidet med det redaksjonelle.

27. Byggeplaner.

I Lys over Norge for den 15. juli 1937 finnes følgende opplysninger:

I Oslo gren er følgende brødre innsatt som medlemmer av byggekomiteen: Som formann innsattes misjons-president A. Richard Peterson, forstander Hans Nilsen, brødrene Einar Strand og Alf Johansen.

I Bergen innsattes som formann distrikts-president Oluf K. Karlsen, forstander Erling Magnesen og bror Ossian Berggren.

I Trondheim innsattes som formann distrikts-president Sverre Kristiansen, forstander John Øien og bror Bergsvein Aspen.

Det er en stor glede for oss å kunne meddele søsken og venner at nye kirkebygninger er påtenkt oppført på disse tre steder. Vi håper at hver som blir kalt på til å yte sin skjerv til dette øyemed vil komme oss i møte med god forståelse, så vi i fremtiden kan ha en hensiktsmessig og skjønn kirkebygning hvori vi kan dyrke Herren, og en rekreasjonssal så G.U.F.s program kan bli utført i sin fyller."

Det med å skaffe tomter og bygge nye kirker fra grunnen av, var tanker som også misjons-president Milton H. Knudsen hadde syslet med. Han gjorde utallige forsøk på å skaffe passende steder, og han flyttet også misjonskontoret til en mer privat adresse: Wergelandsveien 7, sommeren 1934. Denne adresse hadde misjons-presidenten til april 1939. Kontor og beboelsesrom i Osterhausgaten 27 ble frigitt til lokale organisasjoner og annet, --- og var ellers ledige i tilfelle salg av gården.

Medlemmene av Kirken ble anmodet om å gi tilkjenne hvor meget hver hadde anledning til å yte av penger til nye bygninger, så man kunne få en noenlunde oversikt på forhånd. Imidlertid viste det seg at en rekke av Kirkens medlemmer ikke turde binde seg til faste beløp av nødvendig størrelse, og dette medførte i praksis at det ikke lyktes å få alle gode forsetter realisert; og det ble besluttet heller å male opp og restaurere de hus man allerede hadde.

28. Heber J. Grant.

G.U.F.s hovedstyre fikk sist i august 1937 besøk av eldste Richard R. Lyman av De tolv's råd, --- og 1. og 2. rådgivere i Generalstyret for Unge Kvinners G.U.F., Lucy Grant Cannon og Clarissa A. Beesley, samt 1. rådgiver i Generalstyret for Unge Menns G.U.F., Joseph J. Cannon og hans hustru Ramona Cannon. Disse kom i samme reisefølge som Kirkens president, Heber J. Grant, og hans privatsekretær Joseph Anderson.

President A. Richard Peterson hadde møtt de tilreisende i Gøteborg for derfra å følge dem videre til Oslo, hvor alle ankom den 25. august.

Samme kveld ble det holdt et ekstra-ordinært styremøte mellom de tilreisende generalstyre-medlemmer og det norske hovedstyre for G.U.F.; eldste Richard R. Lyman var også til stede her.

Torsdag kveld ble et offentlig møte holdt i Osterhausgaten 27. Den store salen var helt overfylt, om lag fem hundre mennesker var møtt frem. Fredag morgen ble det holdt et spesielt misjonær-møte, og siden ble det foretatt endel utflukter. I Lys over Norge for 1937, side 326, fortelles:

"Under president Heber J. Grants besøk i Oslo hadde jeg anledning til å være sammen med ham en hel dag, og mange søsken har bedt meg fortelle hva inntrykk jeg fikk av ham.

Av misjons-president A. Richard Peterson fikk jeg i oppdrag å være cicerone for president Grant og hans følge under deres opphold i Oslo, og etter avtale med misjons-presidenten besluttet vi å ta en tur til Sundvollen ved Ringerike, og i 3 biler startet vi fra hotell Bristol Kl. 10 om morgenen.

President Grant, som tok plass i bilen ved siden av meg, hilste meg straks med et vennlig: Good morning, driver! --- I strålende solskinn bilte vi opp til Skaret ved Sollihøgda hvor der ble stoppet for å bese den herlige natur og vakre utsikt. President Grant uttalte seg i sterke ordelag om den storslagne natur, og det ble tatt flere fotografier på stedet.

Turen fortsatte videre til Sundøya utfartssted, hvor der på forhånd var bestilt middag. Her var det dekket et festlig bord, smykket med blomster og flagg. Under middagen underholdt president Grant seg livlig med hele selskapet og fortalte mange opplevelser fra sitt liv i Kirkens tjeneste. Han sang også flere sanger med sin store og vakre stemme. Uforglemmelig var det da han sang: O, my America, --- mens de andre misjonærene sang med i refrenget.

Om ettermiddagen beså president Grant med følge Folkemuseet på Bygdøy, hvoretter turen gikk til Holmenkollen og Frognerseteren.

Det inntrykk jeg fikk av president Grant ved en dags samvær kan jeg i korthet uttrykke således:

En grei og liketil mann, rettsindig
og ærlig, en stor religiøs leder, en
ualminnelig dyktig kirke

administrator, og fremragende og
ansett forretningsmann.
En stor opplevelse og et behagelig bekjentskapt!

Otto Gebhardt."

President Heber J. Grant med følge kom til Bergen lørdag den 28. august 1937. Samme kveld ble det holdt et styremøte mellom eldste Richard R. Lyman, de tre fra Generalbestyrelsen og den lokale G.U.F.-bestyrelse.

Søndag kl.10 ble et offentlig møte holdt for om lag fem hundre mennesker i Handels- & Sjøfartens hus, og til møtet kl.19 møtte frem over seks hundre interesserte tilhørere. Etter misjonær-møtet mandag morgen var besøket til Norge fullendt, det videre reisemål var med båt over til England.

Et stort antall søsken var møtt frem for å ta avskjed, og stående på dekket sang president Grant to sanger som erkjentlighet. Da båten gled bort fra bryggen istemte de gjenstående et unisont: Ha takk for profeten ---.

29. Sangbok.

I mai 1938 kom den første norske sangboken. Det var opprinnelig G.U.F.s hovedstyre som bestemte seg for å utgi en sangbok uten noter. Misjons-president Milton H. Knudsen anmodet da Hilmar Freidel om å foreta et utvalg og en revidering av de danske tekstene. Arbeidet med dette var praktisk talt ferdig og en god del korrekturlest sats var allerede klar for trykning, da president A. Richard Peterson overtok ledelsen av misjonen.

Det var da kjent at en tekstbok (på om lag tre hundre sanger) var under arbeid, og fra flere hold rundt om i misjonen kom det oppfordringer om heller å få utgitt en notebok med tekster, den var mer påkrevet, ikke minst for sangkorene.

Det var en tid tanker om å la en profesjonell dikter gå tekstene kritisk igjennom, eventuelt også foreta ny-oversettelser; likeså å la en komponist foreta en ny-harmonisering av musikken med henblikk på en kombinasjon av menighetssang og korsang. Men dette ville fordyre sangboken vesentlig, og så besluttet man seg til å la denne første norske sangboken bli en mer rimelig utgave, som etter noen prøveår kunne bli erstattet med et mer fullkomment produkt, --- både hva tekst som musikk angikk.

President A. Richard Peterson valgte så en komite som fikk til oppgave å arbeide med det materiale som allerede forelå, og å komme med forslag til nytt. Det ble likeså satt ned en komite i hver gren; disse skulle hver for seg og uavhengig av hver andre komme med forslag til ett hundre tekster. Da forslagene kom inn ble de sanger som fikk flest prosentvis stemmer tatt ut. I tillegg til disse ble så femti nye sanger enten oversatt eller plukket ut blant det man allerede hadde for hånden. Boken ble på ett hundre og femti sanger med noter, og seksten sanger uten noter til.

Sangboken ble ikke like godt mottatt over alt; noen mente tekstene fra før skulle vært holdt med en passende omskrivning til norsk. Bokens forord forteller:

"Det er oss en stor glede å kunne presentere den første norske sangbok, og vi håper at den vil utfylle det savn som Kirkens organisasjoner og medlemmer i de siste år har følt.

De fleste av de tidligere sanger er enten oversatt på ny, forbedret i overensstemmelse med den opprinnelige tekst eller utarbeidet så de bedre tjener sin hensikt, og en rekke nye sanger er kommet til. Ved oversettelsen og revideringen er benyttet rettskrivning av 1917, den tillatte del, så langt det var mulig å gjennomføre den, men ofte viste det seg nødvendig å beholde noen av de gamle former.

Disse sanger er resultatet av forslag fra hele misjonen, og skulle derfor være tilstrekkelig for enhver anledning. Da det har vist seg at bare 3 - 4 vers i en sang har vært benyttet, og for å få med flest mulig sanger i vår nye bok, er det foretatt en revidering som vi tror vil være mer hensiktsmessig.

Vi uttrykker vårt ønske om at disse sangene måtte bli et middel til inspirasjon og oppmuntring for enhver Hellig og sannhetssøker. Vi retter en takk til alle bidrags-ytere og enhver som har vært oss behjelpelig med samlingen av sangene.

Deres brødre og søstre i Pakten,

A. Richard Peterson. Olaf H. Vogeler.
Hilmar E. Freidel. Mary Jensen Nilsen.
Björg Bruun (Wright)."

(Omslagssiden var tegnet av Vidar Frende.)

En rekke kjære og vel brukte sanger fra tidligere bøker kom ikke med, og det var jo et savn. Men sangbokens komite hadde fått beskjed om hvilke typer sanger som fikk utgå denne gang. Endel sanger som ble sendt inn kom ikke med fordi komiteen mottok dem for sent. En utvidet sangbok ville uten tvil ha skapt mer tilfredshet, men man turde ikke gå til noen ytterligere fordyrelse av boken på dette tidspunkt. Da lærte ting og vaner er en makt i seg selv, er det kanskje ikke noe å si på at de mer konservative foretrakk de danske sangene. En annen sak var at endel av disse gamle sangene egentlig var reviderte tekster av sanger som ble brukt av andre kirkesamfunn.

I 1950 kom bestemmelse om å trykke sangbøker for alle misjoner i Europa under ett. Et trykkeri i Tvskland hadde kommet med et forslag så rimelig at Kirkens styre i Amerika fant at det ville lønne seg. Annen utgave av den norske sangboken ble så utarbeidet av Arnt Engh og Olaf H. Vogeler, Salt Lake City.

Den nye sangbokens manuskript ble sendt til Norge med oppfordring om eventuelle forslag eller reklamasjoner. Noen spesiell komite satte ikke president Sherman Gowans ned, men Ramm Arveseter, Oslo, så over musikken. Da president Axel J. Andresen tok over ledelsen av misjonen kom

manuskriptet igjen til Norge, og han besluttet å foreta en hel ny omarbeidelse av tekstene med misjonær Gøsta Berling som viktigste medhjelper. Hilmar Freidel anmodet misjons-presidenten om ikke å benytte de av ham omarbeidede tekster i 1. utgaven av sangboken, men forsøke å gå andre veier. Den nye sangboken kom i 1956.

30. Avløsninger og innsettelse.

President A. Richard Peterson var av den mening at misjonærene bedre var skikket til å ivareta de gjøremål som var tillagt de mer ledende stillinger i misjonen, og delvis også i de enkelte grener. De lokale søsken hadde for det meste et sivilt yrke å skjøtte, mens misjonærenes disponible tid praktisk talt var ubegrenset. En annen ting var det store antall styre-funksjoner, det måtte la seg gjøre å sentralisere disse, og misjonærene kunne lettere påta seg flere stillinger og oppgaver samtidig i 1938 hadde Den norske misjon for første gang alle distriktsembeter og hovedstyre embeter besatt med lokale krefter: men under konferansen i Oslo, september 1938, ble samtlige avløst fra disse stillinger av president A. Richard Peterson, og misjonærer ble satt inn over hele linjen. De tre distrikts-presidenter som virket samtidig var:

Bergen:	Oluf K. Karisen.
Oslo:	Hans Nilsen.
Trondheim:	Sverre A. Kristiansen.

Hovenstyrene var besatt slik:

De kvinnelige hjelpeforeninger:

President-inne:	Margaret Peterson.
1. rådgiver:	Karen Enstrøm.
2. rådgiver:	Karoline Bay Madsen.
Sekretær:	Else Torp.

Genealogisk forening:

President:	Carl M. Hagberg.
1. rådgiver:	Leonard Thoresen.
2. rådgiver:	Liv Nøvik Frende.
Sekretær:	Gunda K. Hagberg.

Ungdoms foreningene:

President:	Hilmar Freideil.
1. rådgiver:	Ivar Simensen.
2. rådgiver:	Alf H. Johansen.
Sekretær:	Svein Bruun.

President-inne:	Kathinka Bisjord.
1. rådgiver:	Margit K. Vogeler.
2. rådgiver:	Elna Å. Helsø.
Sekretær:	Bjørg Bruun Wright.

Primary-organisasjonene:

President-inne:	Olga Nilsen.
1. rådgiver:	Ruth Bay Madsen.
2. rådgiver:	Ingeborg Bisjord.
Sekretær:	Ellen A. Halvorsen.

Den 18. september 1938 tok så president A. Richard Peterson over alle hovedstyrefunksjoner, og satte sin hustru, Margaret Peterson, inn som hovedleder uten rådgivere for De kvinnelige hjelpeforeninger, Ungdomsforeningenes kvinnelige avdelinger og Primary. Som sine nærmeste medarbeidere innsatte president Peterson eldste Merrill G. Christensen som tilsynsmann for Ungdomsforeningenes mannlige avdelinger, og for Søndagskolene. Likeså eldste Olaf H. Vogeler som tilsynsmann for Genealogiske foreninger, --- og for alle Prestedømmets grupper i misjonen, en nyordning som var det første i sitt slag i Den norske misjon.

De nye distrikts-presidenter ble eldstene:

Ray C. Johnsen:	Bergen.
Marcus J. Austad:	Oslo.
Robert Knudsen:	Trondheim.

Men bare om lag åtte måneder senere begynte president A. Richard Peterson å foreta nyordninger med hovedstyrene, det var de alarmerende nyheter om krigstrusler ute i Europa som fikk ham til å foreta noe i tide. Under stevnet i Trondheim i mai 1939 ble Hilmar Freidel innsatt som hovedleder for både G.U.F. og Søndagsskolen, og Paula Freidel ble innsatt som hovedleder for det kvinnelige G.U.F., begge uten rådgivere. (Senere kom Bjørg Bruun Wright inn som felles sekretær.)

Et års tid etter at tilsynsmann Olaf Sønsteby tok over ledelsen av Den norske misjon, ble alle tilsynskomiteer oppløst, og i stedet ble innsatt hovedstyrer etter gammelt mønster; dog slik at Kåre Porsbøll, Oslo, hadde stillingen som tilsynsmann for Søndagsskolene en tid, men Hans Nilsen som siden tok over, valgte seg rådgivere og ble kalt president. G.U.F.s hovedstyre som ble innsatt i oktober 1942 besto av:

Alf H. Johansen:	President.
Waldemar L. Bang:	1. rådgiver.
Randolf Gaarder:	2. rådgiver.

Kathinka Bisjord:	President-inne
Solveig L. Svanevik:	1. rådgiver.
Aase L. Gaarder:	2. rådgiver.

31. Utsnitt.

Leder for Kirkens søndagsskoler, president George D. Pyper, kom til Oslo den 16. juli 1937. Han overvar søndagens møter, og mandag holdt han i Osterhausgaten 27 et større foredrag med lysbilder:

"over hvordan en søndagsskolelærer bør forberede sin lekse og hvordan den bør presenteres til elevene for at den kan virke til sin hensikt".

President Pyper kom til Bergen den 20. juli, men allerede dagen etter reiste han til London for der å overvære 100-års-festlighetene i anledning evangeliets innførelse til England.

Under en grenskonferanse holdt i Narvik den 23. - 24. oktober 1937, ble grens-president Emil Evensen avløst etter over femten års virke. Narvik gren hadde i ham, og senere i bror Alfred Sørensen, en støtte som må betegnes som usedvanlig solid. At denne gren kunne bestå intakt i alle disse år skyldes nok i første rekke disse brødres uselviske og tros-bevarende aktivitet.

Bror James M. Kirkham besøkte Bergen den 22. desember 1937. Han var medlem av styret for Det genealogiske selskap i Utah. Hans oppgave i Europa var å besøke alle misjoner for å orientere om og vekke mer interesse for det genealogiske arbeide. President A. Richard Peterson møtte ham i Bergen, og et genealogiskpreget møte ble holdt der om kvelden. Dagen etter kom han til Oslo, hvor han den 27. desember fikk overvære barnas julefest. Han uttalte siden sin begeistring over den måten de norske feiret julen på. Han reiste til Stockholm den 28. desember.

Eldste Richard R. Lyman av De tolv's råd, og hustru Amy Brown Lyman, besøkte Oslo den 8. juni 1938, og Bergen den 13. juni.

I august 1938 ble eldste Ralph Mecham sendt til Hamar for å undersøke mulighetene for en ny virksomhet der, --- etter tjuefem års stillstand.

Assistent for De tolv's råd, eldste Sylvester Q. Cannon og hustru besøkte Oslo i tiden 21. - 24. august 1938. Hans besøk gjaldt inspeksjon av Kirkens eiendommer i Europa, men i Norge besøkte han bare Oslo, og Drammen den 23. august.

Den 1. januar 1939 døde søster Marthe Marie Nielsen, 81 år gammel. Hun var det eneste og siste medlem av Kirken i Risør. Søster Nielsen ble døpt av eldste Finn Berg den 20. mars 1904 i Arendal. Hun ble begravet den 7. januar, under ledelse av Arendals grens-president Jack Johnsen. Eldste A. Sherman Gowans holdt talen.

Den 11. februar 1939 holdt president A. Richard Peterson et møte i Kongsberg, det første der på om lag tjuefem år. Fra Drammen kom tretti søsken, mest kormedlemmer, for å hjelpe til. Møtet ble besøkt av ett hundre og ti personer. Stedets innbyggere lot til å mislike misjons-virksomheten, og endel traktater med beskyldninger mot De siste dagers hellige ble utdelt av de mest aggressive opponenter. De første seks medlemmer ble døpt i Kongsberg den 12. mars 1939 av eldstene Eugene Nielsen og Edwin Parry. Og den 11. mai ble Kongsberg gren organisert med tolv medlemmer. Grens-president ble eldste Eugene Nielsen.

Den 19. mars 1939 ble det over hele misjonen holdt en ekstra fastedag. De penger som kom inn ble gjennom Den norske kreditbank sendt Spania-hjelpen som i de dager hadde en innsamling til hjelp for de lidende barn i Spania.

Den 8. august 1939 kom eldste Joseph Fielding Smith av De tolv's råd, og hustru Jessie Evans Smith, til Oslo. President A. Richard Peterson hadde møtt dem i Charlottenberg. Den 10. august var de i Bergen. Det ble holdt meget godt besøkte møter i begge grener. Søster Jessie Smith hadde en god sangstemme, og underholdt en lydhør forsamling, hun sang også duett sammen med sin mann. Lokalet i Osterhausgaten 27 var nettopp ominnredet og oppusset (med en ny forhøyning som var tegnet av eldste LeRoy Johnson), så møtet den 13. august ble samtidig enslags ny-åpning av et modernisert møtelokale.

Bergen-konferansen i tiden 23. - 25. september 1939 var en spesiell begivenhet. Misjonærene i Europa hadde fått beskjed fra Det første presidentskap om å reise hjem. Således var president Toronto fra Den tsjekkosllovakiske misjon ankommet, og sammen med ham sekstisju misjonærer som alle var på gjennomreise og skulle tilbake til Amerika. Som avslutning på møtene søndag kveld dannet åtti misjonærer et stort kor som sang: Til vi sees igjen ---. Rapporten forteller videre at avslutningsfesten mandag var noe helt eksepsjonelt, med et program

"utført på tsjekkisk, svensk, dansk, amerikansk, norsk --
- og bergensk."

32. John A. Israelsen

overtok ledelsen av Den norske misjon den 12. September 1939. Hans bestefar, Tellef J. Israelsen, emigrerte i 1864 og kom tilbake som misjonær 1881 - 1883. Hans far, Andrew M. Israelsen, var misjonær 1891 - 1893, og virket det siste året som grens-president i Oslo.

John A. Israelsen ble født i Hyrum, Utah, den 23. mars 1886. Han ble student ved Brigham Young universitetet i Logan, og ble kalt til sin første misjon til Norge 1905 - 1907. Den 23. desember 1908 ble han gift med Jennie Dunn. President Israelsen ble i januar 1917 ordinert til høyprest og valgt til medlem av rådsforsamlingen i Hyrum. I 1920 ble han kalt til medlem av presidentskapet for Hyrum distrikt, og var fremdeles i denne stilling da han ble kalt til å presidere over Den norske misjon. I 1924 ble han valgt inn i en nasjonal komite i Chicago, og i 1927 ble han komiteens visepresident, til 1933, og hadde da besøkt førtiseks stater i embets medfør. I tiden 1911 - 1933 var han postmester i Hyrum. I 1934 fikk han verv som spesialagent for et livsforsikringselskap.

Det var en vanskelig tid for verden som et hele da president John A. Israelsen tok over stillingen som misjons-president. Innledningen til den andre verdenskrigen var alt begynt; Amerika kalte sine borgere hjem igjen, og Kirkens profet og leder fant det også rådelig å kalle alle misjonærer tilbake, --- men mange av disse fortsatte sin misjon i Amerika. President John A. Israelsen sto derfor nesten helt alene de to - tre måneder han fikk virke.

Ganske optimistisk oppfordret han Hilmar Freidel til å planlegge et stevne våren 1940, og det ble straks tatt de første steg til et eventuelt samarbeid med Danmark og Sverige i håpet om et skandinavisk stor-stevne. Men så kom beskjed også til ham at han måtte forlate Norge og overlate misjonen til kvalifiserte lokal-søsken.

Under et grensmøte i Oslo den 3. desember 1939 ble så av president John A. Israelsen foreslått at:

Oslo distrikts-president, Olaf Sønsteby, tar over ledelsen av Den norske misjon som tilsynsmann. Oslo grens-president, Einar Strand, innsettes som medleder og misjons-sekretær; Søster Liv Nøvik Frende innsettes som assisterende misjons-sekretær. Hovedstyrene som før var innsatt med lokale medlemmer, blir stående, det samme med de innsatte distrikts-presidenter og grens-presidenter.

Tirsdag den 5. desember 1939 ble det i Oslo holdt en liten avskjedskveld for president Israelsen og hustru og den siste misjonær i Norge, Milton Sanders. De fikk alle en gave fra Oslo gren og en gripende avskjedstale av grens-president Einar Strand. Det var Kvinneforeningen og Prestedømmet som etter endt kortvarig møte gikk sammen om denne tilstelningen. Den danske misjons-president, Mark B. Garff, var også til stede ved denne anledning, alle var reiseklare og avskjeden med søskene var hjertelig og alvorlig -----.

33. En siste misjonær-hilsen

til Den norske misjon innløp til misjonskontoret nyttårskveld 1939. Det var søndag, og etter kveldsmøtet som var viet genealogisk arbeid, samlet søsken seg til en våkenatt med rolig gang rundt juletreet. Og så ble det i den siste årstime lest opp et telegram sendt fra en av de misjonærer som måtte reise noen måneder tidligere; og det lød i all sin barnslige enkelthet:

"Treet står pyntet med stas og med stjerne,
klart kan jeg det se, selv her fra det fjerne.
Kunne jeg komme, så kom jeg så gjerne!

Norman Jensen."

34. Olaf Kristian Sønsteby

ble født den 24. juni 1890 i Oslo. Han ble medlem av Kirken den 27. mai 1908, og ble ordinert til eldste i 1918. I 1920-årene var han en tid grens-president for Larvik, og etter at han tok boplass i Oslo, virket han i de fleste lokale organisasjoner, også i Oslo grens-presidentskap, til han i 1939 ble innsatt som distrikts-president, --- en stilling han fortsatte å virke i mens han var misjonsleder. Etter krigens opphør virket han en tid som lokal-misjonær, men immigrerte så med sin familie til Salt Lake City hvor han begynte å arbeide i sitt fag som skredder. I Salt Lake City hadde de norske immigranter dannet en rekke mer norsk-pregede organisasjoner, og der var også innsatt et norskts presidentskap; i dette ble Olaf Sønsteby innsatt som rådgiver, en stilling han holdt til 1953. Han døde i Salt Lake City den 15. januar 1957.

Tilsynsmann Olaf Sønsteby visste at han i misjonen hadde en rekke trofaste arbeidsvillige hjelpere. Fra før kjente han personlig distrikts-presidentene og hovedstyre-medlemmene, og han overlot til dem å skjøtte sine oppgaver selvstendig uten å gripe regulerende inn. Det var grens-presidentene han i første rekke kontaktet, ansvaret for grenen som et hele lå i deres hender,

ikke bare hva angikk innsettelse og avløsninger i hjelpe-organisasjonene, men også i det mer kontormessige arbeid som er tillagt et slikt embete.

Grens-presidentenes stilling har alltid vært de aktives. Når man i historien registrerer en grens-leder, så kan man som oftest være sikker på at han har utført arbeid som fortjener å nevnes. Men en grens-leder har ikke alltid vært en "han" eksemplet med søster Cecilie Nielsen i Arendal, som nevnt annet sted, er ikke noe enestående i norsk grenshistorie. Også søster Naomi Hall-Haraldsen har vært blant de kvinner som helt alene i lange tider tok vare på den kirkelige livsutfoldelse innenfor sin gren, av og til assistert av en omreisende eldste. Hun var et fast midtpunkt i bevarelsen av Tønsberg gren, holdt kvinneforenings-møter, offentlige møter ellers, forvaltet tienden og tok del i andre grens-funksjoner som kan forvaltes uten prestedømmet. På samme måte virket også søstrene Oleanne Amundsen og Helga Samuelsen, Moss gren, i sin tid.

Det var i de minste grenene at søstrene kunne bli gitt anledning til å vise sin dyktighet på dette felt; de større grener ga sjelden sine kvinnelige medlemmer sjansen til en slik innsats eller muligheter for utvikling på områder hvor brødrene ikke hadde prestedømmets enerett. Et typisk eksempel i så måte var fra 1930-årene innsettelsen av den unge søster Doris Torpadi Samuelsen som lærer i den teologiske klasse i Oslo grens søndagsskole. Det vakte oppmerksomhet og delvis harme at en kvinne, forøvrig for første gang --- ble innsatt som lærer for misjonens største studieklasser, --- slikt var da bare forbeholdt menn med prestedømmets plikt til å lære, forklare og formane? Sinnene falt etter hvert til ro da Hilmar Freidel ble innsatt som klassens lærer, mens Doris T. Samuelsen ble å betrakte som klasse-leder!

Men krigens brutale virkelighet på norsk jord åpnet med ett mulighetene for alle Kirkens medlemmer til å sette sin tro, sitt talent og sin skaperhensikt på en virkelig prøve. De som før hadde regnet seg som svake, kunne nå vise en forbløffende styrke, de som ble satt aktivt inn i arbeidet gjorde mer enn hva man kunne vente av dem. Og således ble krigstidens trengsler, savn, forsakelser og angst årsaken til en troens og gjerningenes prøvetid for mange!

Grens-presidenter over hele misjonen var straks parate til å fortsette. Alle andre ledere i smått som i stort tok fatt med en selvfølgelig glede og intensitet som nesten var frapperende. Og medlemsflokkene ble sveiset sammen til en enhet og tros-kvalitet som brakte mange positive karakter-egenskaper frem i lyset. Ungdomsforeningene ble en elite som gikk i spissen for livsmotet, i de større grener forsømt de ikke en anledning som bød seg frem til å besøke og støtte de mindre grener.

Under krigstiden ble ingen stilling i misjonen betraktet som en tittel av bare presiderende eller sekundær art, enhver forsøkte under sitt eget område å frembringe et eller annet positivt resultat. Man skulle tro at enheten og styrken innad ville ha gitt seg utslag i større tilstrømninger av nye kirkemedlemmer. Men var ikke det kvantitative fremherskende, så var til gjengjeld kvaliteten blant de virksomme i høy grad til stede, --- og selvfølgelig fikk Kirken stadig nye medlemmer trass i de vansker det var å skaffe et tilstrekkelig antall misjonærer.

Tilsynsmann Olaf Sønsteby kunne derfor føle en viss trygghet for at medlemmene stort sett ville klare alle påkjenninger som kom til dem utenfra,

og at Kirkens arbeidsprogram, oppgaver og rytme ville bli fulgt, --- med de begrensninger isolasjonen fra Kirkens hovedsenter bevirket. Men han selv hadde sitt sivile yrke å ivareta, og det hendte at han følte ansvarstrykket så stort at tanker om å fordele det mellom medlemmer i et misjonsråd streift hans sinn. Det er mulig at et misjonsråd ville ha arbeidet lettere, men da burde det ha vært innsatt før den siste misjons-president forlot landet. Dette innså nok også tilsynsmann Olaf Sønsteby, for han beholdt sitt kall ubeskåret og søkte å befestet det gjennom medarbeidere som han mente han kunne samarbeide med. Hans sindige gemytt og rolige atferd kunne til sine tider virke betryggende og avvæpnende. Han var en iakttaker som noterte seg i minnet også de små ting, og hans sympatier overfor den enkelte kunne til sine tider bære preg av beundring.

35. Einar Strand

ble født den 22. juli 1893 i Frogner sogn i Lier. Han ble døpt den 15. mai 1920 i Oslo og ble ordinert til eldste den 2. juni 1921. Han var en tid bestyrer av Drammen grens søndagsskole, og var medlem av Drammen grens-presidentskap fra 1922 til han i september 1927 bosatte seg i Oslo. I 1929 kom han inn i Oslo grens-presidentskap, og ble den 2. november 1930 innsatt som grens-president. Denne stilling hadde han til den 14. januar 1934, --- og så populær og avholdt var han da blitt at Oslo grens kvinneforening fant å ville ære ham, og de øvrige medlemmer av presidentskapet, med en spesiell fest, den 23. januar 1934, Rapporten forteller bl.a.:

"Festen begynte med sang og bønn, hvoretter søster Kristofa Sønsteby leste en prolog til ære for det gamle forstanderskap. Søster Liungberg, presidentinne for Den kvinnelige hjelpeforening, takket disse våre kjære brødre for den gode støtte vi har hatt i dem, samt for deres gode samarbeide. --- Det nye forstanderskap ble også ønsket velkommen. --- Deretter overrakte hun den gamle forstander og hans 2 rådgivere hver sine vakre blomst."

(En stor del av æren tilfalt nok også de to aktive brødrene Ramm Arveseter og Gustav Fernsjø som bror Strands rådgivere, og bror Oscar R. Lindbo som grenssekretær.)

I august 1937 ble Einar Strand igjen innsatt som grens-president; og han beholdt denne stillingen helt til september 1946. Av andre data kan noteres: lærer i Oslo grens søndagsskoles seniorklasse i tilsammen tjuefem år --- Sammenhengende nitten år som lærer i Genealogisk klasse, dessuten mangeåring lærer i og som kretslærer har han virket i om lag tretti år. Under misjons-president Joseph A. Gundersen ble han innsatt som president i kvorumet av eldster i Oslo og Drammen distrikt, og virket her til høsten 1964. Ble siden innsatt som sekretær i eldstenes gruppe i Oslo 2. gren, og som distriktsrådsmedlem i Oslo distrikt. I flere år under misjons-presidentene Axel J. Andresens og Joseph A. Gundersens misjons-tid var han bemyndiget til å holde regelmessige møter i Odalen sammen med de misjonærer som til enhver tid virket der.

Bror Einar Strands kunnskaper om evangeliet hører til de mest begavete, hans talferdighet blant de eminentes. Hans uredde replikk og meningsytringer har nok til sine tider vakt oppmerksomhet, motbør og diskusjoner også blant

Kirkens egne, men hans vilje og evner til å forsvare sitt syn har likevel skapt fruktbar ettertanke. Det er neppe for meget sagt at han som en Kirkens mann har kjempet en ypperlig åndens kamp og har vært en stø og solid pilar i det evangeliske byggverk --- også når motstanden jog inn utenfra.

De som fikk anledning til å søke hans uslitelige optimisme og nyte en følelse av trygghet og oppmuntring i de dager da landet var under den regjerende makts årvåkne og hevnenende blikk, kan aldri glemme ham. Hans utrolige evne til å oppspore såkalte illegale nyheter brukte han til å inngi håp og tro til alle som engstedes. Denne innsats viste en uredd giverglede som bare en samtid fullt ut kan vurdere.

Men det holdt på å gå galt sommeren 1943 da han ble arrestert, slått under forhøret og plasert nede i en mørk celle på Victoria Terrasse i Oslo. Om morgenen samme dag hadde han lovet å besøke en syk kvinne som lå på sykehuset, for å salve henne. Han ba i fengslets ensomhet at han måtte få lov til å oppfylle det løftet, og Gud hørte ham --- for han kom ut i samme time. Atter en gang ble han arrestert, men kom igjen uskadd fra sine domsmenn.

Som eldste, som grens-president, som misjons-hjelper og klippefast troskjempe står han blant de fremste; men som menneske, som aldri sviaktende barnevenn, som trøster og oppmuntrer i sorgens time, og som oppkvikker når festens stund var inne, som dikter og forfatter av utallige alvorsfylte og skjemtende sanger og prologer, --- viste han en annen side ved sin karakter og begavelse som er minst like meget aktet og avholdt. Det var vanskelig for en samtid å tenke seg Osterhausgaten 27 uten en "pappa Strand" --- som barna gjerne kalte ham ---. Men han har vel også satt sine merker andre steder, ikke minst i Drammen og i Odalen, og steder ellers i Norge og Sverige som han har besøkt.

Bror Einar Strands virksomhet innenfor Kirken, --- som også besto i sykebesøk og ledelse av begravelser o.a. nar som helst på dagen --- medførte at han måtte være meget borte fra sitt hjem og sin familie. Hans hustru, Sigrid Strand, må derfor stå blant de kvinner som på sin måte ytet store ofre. En mann som helt går inn for sin tro og er villig til å ofre tid til gjerninger, kan ikke lykkes helt om han ikke hjemme har en hustru som deler hans tro og er villig til å dele de besværligheter som blir en selvfølge. Den aktivitet som på annen måte måtte komme til et hjem hvor mannen er sterkt søkt, medfører gjerne at hustruen må tre støttende til; og på dette området har søster Sigrid Strand fått føle hva det koster å være gift med en mann som stadig var i funksjon.

Men slik er det vel forøvrig over alt hvor en ektefelle går helt inn for sin oppgave, enten det er som misjonsleder, grens-president, organist, dirigent, eller hva som helst; og når man ser en sterk aktivitet, så bør man samtidig vite at det hjemme sitter noen som på sin måte deltar i den og derfor må være delaktig i den suksess som følger.

36. Andre ledere.

Tilsynsmann Olaf Sønsteby ble praktisk talt med engang benevnt misjonsleder, men et års tid tok det før medlemmene titulerte ham misjonspresident.

I seks år virket han under forhold som ingen kan sette seg inn i uten selv å ha opplevet det. Det var ikke utelukkende mangelen på kontakt med Kirkens ledelse som skapte de største vansker, verre var den usikkerhet for fremtiden som la sin klammehånd over folket stort sett, den stadige angst for fengsling, vold, flyåtak, matmangel, mørklegging og meget annet. Innenfor visse områder kunne man nå og da skimte tegn til en viss form for seremonier og tanker som igrunnen skulle være Kirken uvedkommende, men våkne iakttagere var alltid rede til å gripe regulerende inn så at ubefestede sjeler med egne ideer ikke fikk for sterk innflytelse.

På misjonskontoret var plasert søster Liv Nøvik Frende. Stille, nesten anonym, gikk hun opp i sitt arbeide med en interesse og en arbeidsglede som må vekke den aller største respekt. Så behersket var hun i sitt arbeid, så beskjedent var det utført, at hun nesten ble glemt da misjonen etter frigjøringen atter kom i andre hender. Men i historien bør hun stå som en fremragende kraft som utførte sitt arbeid langt over de mål som først var satt.

Liv Nøvik Frende ble født den 12. september 1908 på Nøtterøy. Hun ble døpt den 20. juni 1928, og var en tid stadig brukt som oversetter for tilreisende autoriteter. Men hennes største bragd på oversettelsesområdet er arbeidet med Mormons bok. Hun emigrert sammen med sin mann, Vidar Frende, og deres to barn i mai 1948.

Tilsynsmann Olaf Sønsteby fylte også stillingen som Oslo distrikts-president, men det var bare i den første tiden at denne tittel ble brukt om ham, og i praksis gikk stillingen umerket inn i hans større embete.

For Bergen distrikt var innsatt Oluf K. Karlsen. Han ble født den 2. februar 1884, ble døpt den 8. oktober 1914 og ble ordinert til eldste i 1917. Praktisk talt fra denne tid av har han virket med utrettelig energi for Kirken. Under hele den første verdenskrigs etterfølgende vanskelige år da misjonen var nesten blottet for misjonærer, var han distrikts-president og en kraftkilde Bergen og Bergen distrikt nød godt av. Han har også innehatt en rekke andre stillinger i grenen.

Da bror Karlsen den 2. februar 1964 fylte åtti år, kunne han se tilbake på en virksomhet som uttrykt i tall fortalte at han hadde vært grens-president sammenlagt tjueseks år, og distrikts-president tjuefire år. Det ligger bak en slik prestasjon et livsverk som fortjener oppmerksomhet og takk!

Sverre A. Kristiansen var innsatt som distrikts-president for Trondheim distrikt. Han ble født den 9. september 1889 i Oslo, ble døpt den 7. oktober 1925 og ble ordinert til eldste i 1926. Han har gjentatte ganger bekledd stillingen som distrikts-president, og har ellers hatt en rekke lokale stillinger. Han ble også siden innsatt som rådgiver til president A. Richard Peterson i misjons-presidentskapet.

Grens-lederne var følgende:

Arendal:	Kristian Seljaas.
Bergen:	Erling Magnesen.
Drammen:	Anton Blattmann.
Fredrikstad:	Kristian Fredriksen.

Haugesund:	Lars Birkeland.
Kongsberg:	Herman Haugen.
Larvik:	Karl Olsen.
Moss:	Oleanne Amundsen.
Narvik:	Alfred Sørensen.
Oslo:	Einar Strand.
Stavanger:	Gustav Wersland.
Trondheim:	Sverre A. Kristiansen
Tønsberg:	Naomi Hall-Haraldsen.
Ålesund:	Nils Andersen.

Tilsynsmann Olaf Sønsteby tok over stillingen offisielt den 6. desember 1939 og holdt den til den 6. februar 1946. Den 23. juni 1946 ble han kalt som ordinær lokal-misjonær og virket en tid i Stavanger, Trondheim og Oslo, og som grens-president i Fredrikstad. Han ble løst den 24. februar 1947 og immigrerte til Salt Lake City i mai 1948.

Hovedstyrene var besatt med tilsyns-offiserer slik:

Carl M. Hagberg:	Genealogisk forening.
Kristofa Sønsteby:	De kvinnelige kjelpe-foreninger.
Hilmar Freidel:	Unge menns G.U.F.
Paula Freidel:	Unge kvinners G.U.F.
Olga Nilsen:	Primary.
Hilmar Freidel:	Søndagsskolene.

37. Okkupasjon.

Da krigen kom til Norge den 9. april 1940, var nordmennene ikke forberedt på den. Plutselig skar hundreder av fly over norsk jord, troppetransportskip kom inn, og bombene falt.

I Fredrikstad falt en bombe like ved søster Maren Jakobsens hjem. Huset ble nesten helt ødelagt, men ingen inne i huset ble skadet.

I Narvik mistet bror Emil J. Evensen alt hva han eide, forferdelig brann herjet etter et stort angrep på byen. En av de første bomber som falt over byen rammet søster Aslaug Hernes' hus, og de mistet alt hva de eide. Hun tok sin gutt, Asmund, i handa og flyktet avsted for å finne frem til stedet hvor hennes mann på det tidspunkt skulle befinne seg.

Mange av Kirkens medlemmer mistet eiendeler ved simpelt tyveri, og søsken ble spredt rundt omkring drevet av angst og granater.

De første kirkemedlemmer som omkom var Ole Martinius Andersen fra Stavanger og Johannes Helgesen Iden fra Bergen. De omkom begge på havet grunnet minesprengning, sist i 1939. I begynnelsen av 1940 kom det så melding om at en bror av først-nevnte, Bernhard E. Hornemann Andersen, også var omkommet på havet.

Håkon A. Jensen fra Bergen, som var kalt som misjonær og virket en tid i Trondheim, skulle forflyttes. Sammen med sin hustru, søster Mary Jensen, var han på vei om Ålesund med skipet St. Svithun, torsdag den 30. september 1943. Deres første mål var Bergen. Skipet ble angrepet av fly og det oppsto stor brann ombord, det ble livsfarlig å oppholde seg der, så alle måtte forlate

skipet. Flere passasjerer omkom under forsøkene på å redde seg i land gjennom den svære sjøen, men Håkon og Mary Jensen ble reddet etter noen dramatiske timer --- først over til et skjær hvorfra de ble reddet av endel fiskere fra Ervik som kom ut i sine båter etter at flyangrepet var over.

I slutten av 1944 og i begynnelsen av 1945 kom endel flyåtak mot Oslo, og under ett av dem omkom bror Brede Kristiansen, syttifem år gammel. Ti dager etter ble hans lik funnet under ruinene av den gård han bodde i. Bare noen få uker tidligere hadde han latt deponere endel penger for opptak av hans slektsregister, --- "bm noe skulle hende meg", sa han.

To unge menn og medlemmer av Kirken gikk plutselig over til de tyske rekker, men falt på Østfronten. Men nordmenn over hele landet kjempet en annen kamp, på den indre og hjemlige front, og her arbeidet mellom mange også bror Erik Bruun, Oslo. Hans gruppe ble plutselig oppdaget og grepet i begynnelsen av 1945, og alle ble skutt. Det er ennå ikke lykket å finne hans grav.

Grens-president Gustav Wersland, Stavanger, var offiser, Han ble ført som fange til Tyskland, men kom merkelig nok tidlig ut av fangenskapet og hjem til sine igjen. Det ble rundt om i misjonen holdt bønninger for ham, og for andre som også var utsatt for arrestasjoner.

Grens-president Ingvald Johansen, Drammen, og brødrene Henry Larsen og William Nilsen, Oslo, ble satt inn i fengslet på Grini i nærheten av Oslo. I 1942 startet endel ungdom i Oslo en håndskreven avis kalt Rullebladet, som skiftet redaktør hver måned. Innholdet ble etter hvert lest opp på et av G.U.F.s månedlige møter. Bror Henry Larsen skrev bl.a. Følgende i bladet:

"Hva er større enn friheten?

Hva er vel større enn å kunne få være blant sine egne?

Ja, slik tenkte jeg da jeg en vakker augustdag tok den gamle, koselige 11-er'n hjemover etter et fravær på et og et halvt år, --- hjem igjen til de som i stadig angst hadde ventet meg måned etter måned.

Da jeg vel var hjemme igjen begynte lengselen etter mitt annet hjem, "lokalet", å melde seg. Jeg kan forsikre at det var med de meget omtalte "underlige følelser" jeg gikk opp over trappene til lokalet.

Det er kanskje vanskelig å forstå hvilke tanker som krysser et menneskesinn ved en slik anledning. Det må oppleves!

Det var tider da jeg tvilte på at jeg skulle få se igjen det sted og det folk jeg setter så høyt.

Det har i alle disse måneder ikke vært avholdt ett møte, ikke en sangøvelse, uten at jeg har vært en imaginær deltager. Jeg var alltid til stede.

Om fredagen da klokken nærmet seg den tiden koret hadde øvelse, ble jeg urolig.

Søndag formiddag likeså. Det samme søndag kveld. Jeg så for meg det kjente, kjære bilde jeg gjennom en hel menneskealder har sett.

Da bror Ingvald Johansen fra Drammen kom og holdt meg med selskap, spurte vi gjerne hverandre om

søndagene, om vi ikke skulle ta en tur på søndagsskolen
---."

38. Korrespondanser.

Som leder for G.U.F. i Norge og redaktør av Lys over Norge, skrev Hilmar Freidel en rekke brev rundt til grens-presidentene og andre i misjonen straks forholdene i landet, etter at okkupasjonen var et faktum, var noenlunde avklart.

Hensikten var' å finne ut hvordan sakene sto innenfor grenene, hvordan medlemmene hadde det, og ellers oppmuntre til fortsatt innsats for Kirken. Endel av svarene ble publisert i Lys over Norge slik at alle over hele misjonen kunne få et innblikk i situasjonen.

Brever til utlandet ble etter hvert sensurert, ikke minst de som skulle til vestlige land; men gjennom korrespondanse med f.eks. eldste John A. Widtsoe, A. Richard Peterson og Olaf H. Vogeler, Salt Lake City, lykkes det å gi uttrykk for hva som hadde hendt og hvordan sakene innenfor Kirken sto, ved en enkel form for omskrivning i et kodespråk som så tillitsvekkende ut. Da så Amerika kom med i krigen, ble det etter hvert meget vanskelig å få formidlet kirkelige nyheter; det kunne dog skje enten illegalt med Sverige som "transitt-land", eller gjennom vanlig, forsiktig brevveksling Norge og Sverige seg imellom. Den svenske misjons-leder, Fritz Johanson, var da den kirkelige kontaktmann. Under hans ledelse kunne bl.a, kvinneforeningene i Sverige samle inn matvarer, --- som ble videresendt til norske søsken.

Den danske misjons-leder, Orson B. West, sørget også for at det ble mulig å sende danske gavepakker til Norge, disse ble imidlertid sendt til navngitte personer slik at den videre utdeling ofte ble en personlig vurderings-sak.

I historisk øyemed gjengis i utdrag endel av de svar som kom:

Oleanne Amundsen, Moss:

"Takk for brevet og alle gode ønsker. Kan hilse fra alle søsken i Moss og fortelle at vi har det bra tross mange vanskeligheter. --- Her hos oss er vi så forunderlig blitt spart for ødleggelsens grusomheter. --- Den første tiden var et par søsken av oss reist ut av byen med barna våre, men vi kom snart tilbake, og nå går alt som før. Vi holder våre kvinneforenings-møter hver uke og grensmøte ute hos bror Paulsen, hvor vi har det riktig hyggelig sammen. ---"

Grens-president Kristian Fredriksen, Fredrikstad:

"Kjære søsken. Vi her i Fredrikstad har det stille og rolig nå, og vi har møter hver onsdag. Det er litt vanskelig for søsken som bor ute på landet å komme til møtene, da bilene ikke går som før.

Vi søker etter beste evne å gjøre situasjonen så lys som mulig, og er takknemlig til Gud for at Han har bevart oss. Alle søsken har det bra --- etter omstendighetene. --- De første bomber som ble sloppet ned i, og i nærheten, av

byen vår, falt også bare noen få meter fra søster Maren Jakobsens hjem. Huset ble helt ødelagt. Søster Jakobsen med familie var inne i huset, men som ved et under kom ingen av dem til skade. Hundreder av splinter sitter fast i veggene. ---"

Grens-president Gustav Wersland, Stavanger:

"--- De første dager samlet søsken seg på lokalet til ekstra møter for å holde bønn for søsken og for landet. --- En hel del søsken var evakuert til landsbygden utenfor byen på grunn av et rykte som kom ut, at byen måtte være forlatt innen etpar timer. Men de som ble igjen var en kveld samlet til et bønnemøte i preste-dømmet. Med det samme møtet var slutt, hørtes et forferdelig brak, og det følte som om veggene i lokalet ville sprenges inn.

Vi gikk da ned i lokalets kjeller og var der til faren var over. Det viste seg å være et engelsk fly som var falt ned på Storhaug skole like i nærheten, og det oppsto en svær brann, og flere hus strøk med. Det var en familie tilhørende Kirken som bodde like i nærheten, men ingen av dem kom til skade. Mange ble drept og såret ved denne anledning.

En del søsken foretrekker fremdeles å bo på landet, og av den grunn er det ikke stor deltakelse på våre møter, men de som er i byen er meget aktive, og det er en storartet Ånd til stede på våre møter."

Bror Wersland forteller, mer privat, at han var offiser og måtte delta i de krigshendinger som kom. Mange ganger da kameratene hans falt på begge sider av ham og kulene pep over alt, ble han selv spart. Han mistet sin bil og mange private eiendommer ellers, men livet og troen var i behold.

President-inne Naomi Hall-Haraldsen, Tønsberg:

"--- Endel søsken forlot byen allerede de første dager, men noen ble dog tilbake. De første ukene var det umulig å få samlet noen til møter, men etter den tiden har vi hatt våre møter regelmessig. Søsken har vært enestående flinke, stort sett. De har besøkt sine møter, betalt sin tiende og faste-offer og holdt Visdomsordet. Herren har også rikelig velsignet oss. Ingen er blitt skadet, intet ødelagt for noen. Ingen har manglet hus, mat eller klær --."

Grens-president Alfred Sørensen, Narvik:

"--- Som du kanskje kjenner til, har det alltid vært et problem med hensyn til møtelokaler for Narvik gren. Vi hadde en ordning først på vinteren, men så kom de militære myndigheter og la beslag på alle offentlige lokaler i byen og omegn.

Vi ble så nødt til å avholde våre møter og sammenkomster i søskens hjem, en ordning vi måtte klare oss med i påvente av noe bedre. Imidlertid kom krigen den 9. april, og alle de hjem som vi kunne komme

til ble utsatt for krigsoperasjoner, så våre møter måtte helt innstilles en tid.

Mitt hjem lå slik til at det måtte forlates helt. Ingen kunne oppholde seg der. Merkverdig nok er det inntil nå bare ubetydelig skadet. Alle vindusruter er knust, men husene rundt om er brendt, andre gjennomhullet og ødelagt av granatsplinter. I dag er det 464 hus som er helt eller delvis skadet.

Av byens ti tusen innbyggere er bare noen få tilbake i byen, og disse er hovedsakelig voksne menn, --- kvinner og barn er evakuert til omliggende distrikter, og blant disse befinner seg også våre medlemmer.---

Jeg vil til slutt nevne at søsken her er alle arbeidsløse for tiden, men unntak av en eneste, og at vi således er uten inntekter. Hertil kommer at mange er blitt bestjålet for endel av sine eiendeler, og hos bror Emil J. Evensen er alt oppbrennt så han og hans familie ikke har mer enn det tøy de fikk med seg da de evakuerte. Som forholdene er i dag må vi se tiden an og avvente utviklingen ---."

Bror Arne P. Hauan, Trondheim:

"Det er gledelig å se at grenene begynner å komme i kontakt med hverandre igjen, og det er oppmuntrende å få høre fra dem i vårt blad. Jeg kan tenke meg at begivenhetene har satt sitt preg på dere alle, for det har de også gjort her.

Forstander Sverre A. Kristiansen har vært syk under hele krisetiden, og er selv nå ikke helt bra. De fleste søsken evakuerte og ble således spredt rundt om, og forbindelsen mellom dem opphørte for en tid. Nå er de fleste kommet tilbake, og etter det vi har brakt i erfaring har de fleste hatt det bra, og ikke noen har lidd overlast, hus og hjem er berget. Men møtene har vi savnet. Måtte bare disse refsende advarsler virke på våre hjerter, så vi kan gå styrket ut av alle kriser!"

Grens-president Nils Andersen, Ålesund:

"I disse tider da alt er snudd opp-ned og mennskeheten lar masken falle, --- i dette kaos er vi her i Ålesund, som vel i, andre grener i landet, blitt forstyrret i våre fredelige syssel for Kirken og hjemmet. Men nå er vi atter, --- takket være --- atter i virksomhet for Guds sak!- --"

Bror Trygve Larsen, Drammen:

"De urolige dager omkring 9. april er foreløbig forbi. Vårt blikk er igjen rettet fremad. Her i Drammen har vi hittil hatt: det rolig. Jeg tror vi er blant dem som har sluppet lettest fra urolighetene. Som følge av de mange flyktninger og rykter som strømmet igjennom byen de første dager, ble vi urolige. Mange reiste bort, men de

fleste av Kirkens medlemmer holdt seg rolig til hjemmene.
--- Etter omstendighetene står alt bra til."

Grens-president Kristian Seljaas, Arendal:

"--- Alt er vel hos oss, og krigen som har herjet over store deler av vårt land, med sin død og redsel, er vi blitt skånet for, og vi har ikke hatt noen lidelser. Det var en tung tid de førstedagene etter okkupasjonen, og mange kunne ikke skjule sin sorg, men lot tårene rinne ---."

Grens-president Lars Birkeland, Haugesund:

"Kjære bror, jeg har mottatt ditt brev, men noe særlig er det ikke å bemerke herfra. Etter den panikk som oppsto like etter krigsutbruddet reiste en del søsken ut. Møter ble ikke avholdt de 3 første uker etter invasjonen, men etter den tid ha.r vi for det meste avholdt møter om kvelden, også ungdomsmøter onsdager.
---"

Grens-president Erling Magnesen, Bergen:

"--- Det var en helt ny erfaring som kom til oss hin dag. Det at det skjedde om natten gjorde det enn mer uhyggelig, og ingen visste hvilken rekkevidde det ville anta. Ryktene svirret og man søkte tilflukt utenfor byen.

Det tok heller ikke lenge før motangrep begynte her, fra luften, og tilsammen har det vel her i byen vært ca, 60 flyalarm. Første søndag etter 9. april gledet oss at vi var en av de 4 religiøse samfunn som avverterte møte. Det pleier ellers være 15 – 20. Deretter 14 dager begynte vi de ordinære møter av greneus 5 organisasjoner med alminnelig klassearbeide. Søsken var ved godt mot, møtene va styrkende og tilliten til at Herren ville beskytte oss alle gjorde søsken rolig.

Dog var mange ute i fare flere ganger. To av vare brødre var ved befestningen, og en var fange i lengere tid. Her var mange store eksplosjoner og branner, som da Marineholmen blåste i luften, hvor blant mange andre, 7 brannmenn ga sitt liv. Båter er blitt senket ved kaiene, oljelagre satt fyr på, og en natt brente omtrent hele Nordnes med omlag 100 hus. Flere hus i byens sentrum sank i grus og vi selv fikk våre 2 vinduer til begge butikkene i 1. etasje knust, samt vinduene i de øvrige etasjer; men skiltet hvorpå Kirkens navn er skrevet, var helt, og det er et stort skilt.

I gjennom alt har vi erfart en ting som er betydningsfull, nemlig at i denne tid fant søsken ut at det var samværet med de troende i Pakten som var av størst verdi for dem. ---"

Den 9. april ble den tyske krysser Blucher senket under forseringen av Oscarsborg festning; eksplosiver smalt i fjell-veggene like ved hjemmet til søster Doris Torpadi Samuelsen. Huset lå nesten i skuddlinje for kamp-handlingene, og de fryktelige redselsopplevelser som utspant seg rett utenfor deres dør, var nesten ikke til å beskrive. Men Oslo by ble inntatt nesten uten

ødeleggelse. Dagene som fulgte var en panikk-tid, nesten hele byens befolkning evakuerte, rykter var spredt ut om bombing av byen, og folk søkte innover landet. Det tok flere dager før folket falt til ro, hovedstaden var da også et hovedmål for en okkupasjant, og innbyggerne hadde grunn til å frykte.

Mange søsken reiste bort, endel ble boende utenfor byen i lang tid, så de møter man forsøkte å holde i gang til en begynnelse var preget av små forsamlinger som kom sammen nærmest for å søke gjensidig oppmuntring. Etter hvert ble grenspresident Einar Strand et søkt midtpunkt, hans evner til å berolige og inngi optimisme og tro var som medisin for en syk.

G.U.F.s Generalstyre i Salt Lake City sendte et oppmuntrings-brev til misjonen og de unge gjennom Tilsynsstyret for G.U.F. i Norge, det er inntatt i Lys over Norge for 1941, side 23. De virkelige tildragelser som var hendt endel søsken var nok ikke kjent ennå av Generalstyret, de kunne derfor skrive:

"Kjære bror og søster Freidel.

Våre tanker går ut til dere trofaste Hellige i Norge som kjemper under slike vanskelige forhold for å oppholde Herrens verk i deres land, og vi gleder oss over at dere nå har forbindelse med alle misjonens grener og at ingen av våre medlemmer er blitt såret eller drept under de vanskelige omstendigheter som dere nylig har gjennomgått.

Deres liv er blitt spart ved Herrens velsignelse, og vi er takknemlig til Ham over at dere har fått denne velsignelsen, selv om dere har lidd på andre måter. Vi ber bestandig for dere at dere må bevare troen og modig møte de omstendigheter som har oppstått igjennom disse uvante forhold.

----- Noen av oss som har vært i Norge og møtt dere personlig, erindrer vårt besøk der med stor glede, og vet at ungdomsarbeidet er i gode hender, og vi er meget takknemlige for det. Tap ikke motet! Prøver kommer og har alltid kommet til dem som av hele sitt hjerte strever for å tjene Herren. Bygg opp de unges tro i Jesu Kristi evangelium! Lær dem de vidunderlige ting som evangeliet har brakt inn i vårt liv! Bruk deres eget initiativ med hensyn til planer som trenger til å forandres eller innsettes under de nye forhold som møter dere, og hold dere alltid til den oppgave ungdomsarbeidet har som mål, nemlig å oppbygge troen og vitnesbyrdet i de unges hjerter.

Skriv når dere kan. Vi vil gjerne høre fra dere, og minner dere om at vi husker dere i vår tro og våre stadige bønner om at dere må bli bevart og velsignet.

Deres brødre og søstre i evangeliet

George L. Morris.	Jos. J. Cannon.
Burton K. Farnsworth.	Lucy G. Cannon.
Helen S. Williams.	Verna W. Goddard.

39. Korrespondanse-klubb.

Hilmar og Paula Freidel fikk i august 1940 endel henvendelser fra kirkemedlemmer i Sverige, om det ikke kunne bli opprettet en brevvekslings-ordning søsken mellom i Norge og Sverige. Ved å lodde stemningen blant søsken i Oslo, kom man frem til at dette i praksis best ville egne seg å arrangere gjennom de forskjellige ungdoms-organisasjoner.

På grunn av de uvante forhold med mørklegging, fremmed soldatvirksomhet i gatene, stadig flyalarmer og annet, var det en tid tvil om det kunne være forsvarlig å la ungdom ferdes ute etter mørkets frembrudd. Imidlertid er den menneskelige tilpasningsevne en viktig faktor i livsfunksjon, og det viste seg nokså snart at man tross alt kunne forsette i samme rytme som før. Men de mørke kvelder kunne også brukes til brev-skrivning og studier i hjemmene. I oktober kom så brev fra Danmark, medlemmene der ville også gjerne være med i "brevvekslingsklubben".

Det helt nye G.U.F.s hovedstyre, som ble innsatt i 1942, foretok en nystart og fra 1943 av kom også Finnland med, og navnelister ble trykt i Lys over Norge.

40. Lokal-misjonærer.

Med tanke på å skaffe midler så man kunne holde en misjonær ute, begynte M.M. og Gleanerpikene i Oslo å samle inn penger privat. Rundt om i misjonen fenget ideen, og etter hvert fikk man et misjonsfond som kom godt med. Man kunne riktignok ikke makte å betale en misjonærs samtlige utgifter ved hjelp av dette fondet, men det var en god støtte. Pr. 31. desember 1943 viste regnskapet for misjonsfondet at det inntil da var utbetalt kr. 6240,21. Kassabeholdningen var på samme tid kr. 1201,62.

Også kvinneforeningene rundt om i misjonen har ære av å ha samlet inn til disse beløp. Men de største gaver og underholds-bidrag ble ytet privat direkte til den enkelte misjonær, selvfølgelig ikke minst fra nærmeste slektninger, og resten måtte misjonærene selv utrede.

41. Lys over Norge.

Misjonsbladet Lys over Norge gikk fra mai 1940 over til å komme ut en gang om måneden, mot før to ganger. Det skulle være et midlertidig foretagende, men så kom papirrasjoneringen, slik at bladet måtte fortsette på dette vis.

Under krigen så det flere ganger ut til at bladet måtte opphøre å eksistere, hva dette brev synes å tyde på:

"Næringsmiddeldepartementet. Oslo, 16. juni 1943.

TP/EH
Lys over Norge
Herr Sønsteby,
Osterhausgt, 27, 2.
Oslo.

Alminnelig nasjonal arbeidsinnsats.

Med heimel i lov om alminnelig nasjonal arbeidsinnsats av 22. februar 1943, bestemmer Næringsdepartementet, etter innstilling fra Presse-direktoratet, Kultur og Folkeopplysnings-departementet, at Deres blad skal slutte å komme ut fra 1. juli d.å. De kan selv disponere kontor, utstyr og maskiner som blir benyttet ved utgivelsen, mens papirlageret disponeres av Pressedirektoratet.

E. Blehr.

F. Arneberg."

Misjonsledelsen tok imidlertid sjansen på å ignorere dette, og da Universaltrykkeriet stilte seg solidarisk, fortsatte bladet å komme ut.

Og det gikk. Ingen flere henstillinger kom.

42. Ulykker.

De største materielle krigskader for kirkemedlemmer i Norge rammet Narvik gren. Kirkens øvrige medlemmer ga derfor sine bidrag gjennom Grens-presidentene, og pengene ble etter den raske innsamlingen, av misjonskontoret sendt til grens-president Alfred Sørensen. I begynnelsen av 1941 mottok misjonskontoret femti dollars som var samlet sammen blant forhenværende misjonærer og en gruppe norske emigranter i Salt Lake City. Pengene skulle gå inn i fondet som var opprettet til hjelp for krigsskade-rammede kirkemedlemmer.

Den 20. april 1944 skjedde det en eksplosjonsulykke i Bergen, og en stor del av byens hus ble lagt i grus. Ingen medlemmer av Kirken kom til skade, men nøden blant den rammede del av befolkningen var følbart, og myndighetene startet en hjelpeaksjon for dem. Også Kirken deltok i denne. Misjons-kontoret bevilget 2500 kroner, og i tillegg kom nye 2500 kroner gjennom en innsamling blant søsken i misjonen.

Fra en rapport i tilknytning til noe av dette noteres:

Femten medlemmer av Stavanger gren skulle delta i distrikts-konferansen i Bergen 22. - 24. april 1944. De reiste torsdag kveld fra Stavanger og overnattet i Ølen. Her fikk de underretning om at en stor eksplosjon hadde inntruffet i Bergen, og at ingen båter med det første ville gå derfra stedet. Ved henvendelse til Haugesund fikk de vite at en båt skulle gå derfra kl. 11,30, og dampskipskontoret lovet å utsette avgangen til kl. 12,-, så disse femten kunne få mer tid på seg til å rekke frem. Da reiseselskapet kom kl. 11,55 var imidlertid båten gått. De gikk da til lokalet i Haugesund for å snakke sammen om saken, og senere ble det her holdt et møte. Rapporten forteller videre:

"Søndag morgen kl.09 avgikk vi da med busser fra Haugesund i strålende vær, og alt lovet godt. Da vi var litt over halvveis kjørte bilen utfor veien, gikk helt rundt og ble smadret. Der lå vi da om hverandre sammen med koffertene og glass. Alle tok det med fatning og ro. Vi krabbet en etter en ut der hvor frontglasset hadde vært. Det viste seg at flere var skåret av glass, og disse ble forbundet. Den bussen som kom etter tok opp alle som

skulle med båten, og så bar det videre til Bergen hvor vi ankom søndag kveld, gikk rett på lokalet og nådde akkurat møtet der.

Det var et sørgelig syn som møtte oss da vi kom inn fjorden til byen, og det var med sorg og medfølelse vi fikk se denne ulykken som hadde rammet denne skjønne by."

Underholdnings-programmet som skulle vært fremført lørdag, ble avlyst. Inntekten av denne tilstelning var tiltenkt misjonærfondet. I stedet ble programmet utført mandag, og inntekten gikk til skadefondet i Bergen.

En ny eksplosjonsulykke inntraff i Bergen igjen like før høstkonferansen 7. - 8. oktober 1944. Inntekten på kvelds-underholdningen gikk også denne gang til skadefondet. Forøvrig inntraff eksplosjoner og annen krigsskade til stadighet over hele landet. I slutten av 1945 bevilget misjonskontoret 5000 kroner som gjennom Arbeiderbladet, Oslo, ble skjenket den store landsinnsamling til krigens ofre.

Den tyske soldat var over alt lite velsett i Norge, de norske unngikk dem mest mulig. Det ble også sett med mistenksomme øyne på norske som hadde mer eller mindre faste forbindelser med noen fra okkupasjonsmakten.

Blant de tyske soldater som ble stasjonert i Norge, eller skulle videre, befant seg til sine tider også medlemmer av Kirken. Alle disse forsto de vansker søsken kunne bli utsatt for hvis de pleiet altfor stor kontakt med dem. Med konduite forsøkte de å opptre korrekt, besøkte møtene praktisk talt over hele landet, fikk bære sine vitnesbyrd, --- og ble gledet nå og da med en invitasjon fra søsken når forholdene lå slik til rette. Den hendte også at disse tyske medlemmer kunne tre meklende inn mellom okkupasjonsmakten og forurettede norske kirkemedlemmer og disses venner, således av bror Heinz Fiedler som en lang tid var stasjonert i Oslo.

43. Merkedager.

En rapport forteller at G.U.F. i Bergen lørdag den 26. oktober 1940 avviklet en innvielsesfest i sitt rekreasjonslokale --- det første i sitt slag i Den norske misjon. Under den vellykkede festen ble to malerier, malt av brødrene Haakon Storm og Norman Berentzen, avduket --- og vant stor anerkjennelse. Presidenten, Knut Odland, ga en kort oversikt over det arbeid som var utført av ungdommen for å sette lokalet i stand til dette øyemed, og over de midler som var kommet inn til utstyr og annet. Ved samme anledning holdt bror Frithjof Fluge en tale over emnet: Søken etter sannhet. Lokalet ble innviet av distrikts-president Oluf K. Karlsen.

I anledning Kirkens 90-års jubileum i Norge, hadde Bergen G.U.F. under konferansen 12. - 13. april 1941 et ekstra program, hvor et skuespill: Gjør det bekjent ---" skrevet av bror Haakon Storm, ble fremført. Det handlet om de første misionærs ankomst til Norge og hva resultatet av dette ble. Forfatteren, og scene-arrangøren Oscar Michelsen, fikk blomster og stor anerkjennelse.

Bergen gren hadde under krigens tid til sine konferanser store G.U.F.-arrangement med skuespill og spesial-program av stor verdi, --- det vil uten tvil gå inn i grenshistorien som oppmuntringens evangelium.

Slik forholdene var blitt, måtte man se helt bort fra mulighetene for å kunne arrangere lands-ungdomsstevner. Men i 1941 var det ennå utsikter til å kunne legge opp til et mer avsondret distrikts-stevne, det kunne faktisk la seg gjøre å arrangere slikt stevne i hvert av misjonens tre distrikter. Imidlertid ble søsken noe betenkt, av en eller annen grunn var stemningen ikke for, selv et slikt begrenset opplegg fikk så liten tilslutning at tankene måtte oppgis. Men i Bergen til konferansen den 10. - 12. april 1943 kom det søsken fra hele distriktet, og det store programmet som G.U.F. da utførte var av en slik art at bergenserne selv kunne regne denne konferansen som et distrikts-stevne.

De kvinnelige hjelpeforeninger feiret organisasjonens 100-års jubileum i alle misjonens grener i Norge den 17. mars 1942. Det var lagt opp relativt store arrangement, med festligheter og utmerkede program over alt, og foreningens hoved-presidentinne i Norge, søster Kristofa Sønsteby, kunne med stolthet innregistrere suksess.

44. Ledere.

Bror Olaf Sønsteby var innsatt som tilsynsmann for misjonen, noe som vel i dette spesielle tilfelle bare var en tittel for en funksjon som i praksis var det samme som misjons-president. En tilsynsmann står ellers vanligvis i direkte tilknytning til en overordnet som det er mulig å motta informasjon fra. Tilsynsmann Sønsteby fikk en slik overordnet allerede i begynnelsen av 1940. Lys over Norge for 1940, side nittifem har denne melding:

"For tredje gang er bror A. Richard Peterson innsatt som misjons-president for Den norske misjon. Denne gang skjer det under ekstra-ordinære forhold, og det blir sikkert et tungt og vanskelig arbeide å lede misjonen med så mange mil imellom våre land. --- Og skjønt vi ikke har ham iblant oss, så vil vi nok merke hans nærvær på annen måte."

Meningen var gjennom korrespondanse mellom misjons-president A. Richard Peterson i Salt Lake City og tilsynsmann Olaf Sønsteby i Oslo å finne frem til en form for misjons-ledelse. Da krigen kom til Norge ble dette samarbeid betraktelig begrenset, og da Amerika kom med i krigen ble det ugjørlig.

Hjelpeorganisasjonene i Norge hadde også sine tilsyns-offiserer, men det arbeid som med ett ble lagt på deres skuldre kunne synes for stort for den enkelte, og Olaf Sønsteby besluttet seg til å nedsette hovedstyrer etter gammelt mønster. Det kom da inn i det praktiske arbeide flere som kunne ta seg av oppgavene, ikke minst når det gjaldt utarbeidelse av lekse-materiale.

De kvinnelige hjelpeforeningers hovedstyre ble ganske snart omorganisert fra tilsyns-presidentinne Kristofa Sønsteby, til:

Kristofa Sønsteby:	President-inne.
Margit Arnesen:	1. Rådgiver.
Magna Staavi:	2. Rådgiver.
Hanna Nilsen:	Sekretær.

Genealogisk forenings hovedstyre ble:

Carl M. Hagberg:	President.
Oscar R. Lindbo:	1. rådgiver.
Solveig Åstad Hess:	2. Rådgiver.
Frida Gebhardt:	Sekretær.

Da bror Carl M. Hagberg ble syk (han døde den 3. januar 1943), ble bror Ludvig Arnesen innsatt som president, han beholdt de samme rådgivere.

Høsten 1942 ble G.U.F.s tilsynsmann, Hilmar Freidel, avløst og et ordinært hovedstyre ble innsatt. Noe før hadde Paula Freidel blitt erstattet med Kathinka Bisjord. Det nye styret fikk etter hvert denne sammensetning:

Alf H. Johansen:	President.
Waldemar Lind Bang:	1. rådgiver.
Randolf Gaarder:	2. rådgiver.
Kathinka Bisjord:	President-inne.
Solveig L. Svanevik:	1. rådgiver og sekretær.
Aase L. Gaarder:	2. rådgiver og kasserer.

Under konferansen i Oslo den 29. april 1945 ble dette hovedstyre for G.U.F. innsatt:

Gustav Fernsjø:	President.
Otto Bruun:	1. rådgiver.
Erling Johansen:	2. rådgiver.
Roar Enger:	Sekretær
Kathinka Bisjord:	President-inne.
Margit K. Vogeler:	1. rådgiver.
Dagny Adner:	2. rådgiver.

For søndagsskolene var innsatt som tilsynsmann Hilmar Freidel, etter ham ble Kåre Porsbøll innsatt, også som tilsynsmann. Det neste ble et hovedstyre bestående av:

Hans Nilsen:	President.
Henry Larsen:	1. rådgiver.
Fritjof Johansen:	2. rådgiver.
Solveig Astad Hess:	Sekretær.

Tilsynsmann Olaf Sønsteby fulgte den tradisjonelle ordning å utvelge medlemmer av hoved-ledelsen fra Oslo gren; ikke ment som noen form for nedvurdering av de glimrende krefter som befant seg i andre grener, men utelukkende av praktiske grunner.

45. **F R E D !**

"--- Mørketiden er forbi, 5 lange triste år med sorg og ulykker, redsel og angst i hjertene er bak oss. Livet som vi levet bak blendings- gardiner har skiftet ansikt, vi puster igjen i ren luft og ryster all uhyggen av oss, mens vi spør oss selv og hverandre: Er det virkelig sant? Og det er sant!
Midt i vårens fagreste sprett og blomstring da dagene flyter sammen i bare lys og eim av groing i all skapningen,

opprant den lykkeligste dag i nor Norges lange historie --
- Norge var atter fritt!

Den intense, dype glede som så plutselig stormet inn over oss tok pusten og makten fra mange, hjertene smeltet som snø for den varme maisolen, øynene ble blanke og fulle, vi kunne ikke stå imot, følelsene tok oss helt, og vi lot det fritt strømme. Alt inne i oss som i disse mørkeårene hadde vært demmet opp for, flommet nå over og brøt seg frem som en kraft der vanskelig kan kontrolleres.

Slik skrev grens-president Einar Strand i Lys over Norge for 1945, og fra side 82 finner man tilsynsmann Olaf Sønstebys første reaksjon i et budskap

Til De hellige i Den norske misjon.

Endelig kom den dagen vi lenge har ventet på, dagen da fiendtlighetene opphørte og vi kunne puste friere og uten frykt se dagene i møte. Like så plutselig som krigen kom til vårt land, kom også forandringen. Det er vel så at vi lenge har ant at det nå måtte bli slutt, men mange fryktet for at avslutningen ville bringe vanskeligheter for vårt land med krigshandlinger og hva verre var, indre uroligheter. Men dette slapp vi, og det bør vi være vår himmelske Far inderlig takknemlig for, særlig når vi ser hva andre land har måttet døye.

Men likevel har det skjedd mange og sørgelige ting i vårt land i de 5 år landet har vært besatt av en fremmed makt. De brakte et system som var helt fremmed for oss -- De mange års oppelskede frihet og fredsfølelse som behersket vårt folk, ble feiet vekk, og tilbake sto brutalitetens talsmenn som alltid sto rede til å slå ned dem som hadde en annen mening. Det er tusener som fysisk og psykisk har lidd fordi de hadde en annen mening enn den uniformerte. For oss Siste dagers hellige er der ikke sterke nok ord til å fordømme dette system. Det er beklagelig at der er noen få av våre medlemmer som har latt seg bedra, og i strid med hva våre ledere har sagt har de aktivt gått inn for disse synsmåter. Heldigvis er det ikke mange, men det er nok.

Det er i dag fest og glede i vårt land. Vi ser fremover til en bedre tid. Vi har lov til å forkynne det frie ord, men vi skal ikke glemme de mange ulykkelige som ser fremtiden svart i møte. Men skal hevnen og hatet næres i tiden fremover, er der fare for at en bedre tid ikke kommer. Ved Guds hjelp er vi blitt spart for meget som kunne ha hendt, og vi skal derfor råde til å vise barmhjertighet."

De første freds-reaksjoner ble en spontan impulsivert livsutfoldelse som strålte utover som en tindrende stjerne i alle retninger, --- og dog forskjellig i sine meningsbrytninger.

Gledes-smilene sto i forhold til tårene som følelse av sann frihet står til takknemligheten, og oppriktig følt takknemlighet er tårenes nære venn! Hva skulle man takke for? Til hvem skulle den rettes? Var det for seirens "vi vant, vi var best!?" Eller for lidelsens og savnets opphør? Og mens jubelens fanfarer jóg over landet, ble hos den enkelte sinnets moll-akkorder stemt til andakt, --- etter verdensospennende satanisk danse maeabre utløstes hjertets omhengende tro og håp i følelser som trakk den oppriktige mot Ham som atter engang unnlot å la verden forblø til et livsdødt kaos.

Livenes bevarelse er et frelsens mål, menneskehetens beståen et ledd i Guds-planen, --- takknemmeligheten for seieren ble da også gitt i bønn og ved andakt av folk som hadde dragning mot det himmelske. Til kirker eller stille samlingssteder ankom de mest troende for å synge ut, tale ut og delta i Guds Ånds fred. Også De siste dagers hellige holdt sine saler åpne for alle som i sin første ettertenksomhetens time søkte kontakter.

Den enkle fremstilling som en bergensk initial-signatar gir i Lys over Norge for 1940, er bare et av de hendings-eksempler som inntraff i misjonen:

"Krigens mareritt som vi her i Norge har fått føle i 5 lange år, er nå til vår store glede slutt

En time etter at kirkeklokkene i Bergen begynte å ringe inn freden, samlet søsken og venner i Bergen seg til takke-Guds-tjeneste i vårt lokale i Vaskerelvsgaten 1. Ennskjønt møtet ikke var annonsert i lokalet.

Møtet ble åpnet med at forsamlingen sang unisont: Ja, vi elsker ---. Etter bønningen sang forsamlingen: Pris Gud fra hvem hvert gode kom! --- Eldstene dannet så bønnering og distrikts-president Oluf K. Karlsen fremførte en takk til Gud fordi Han hadde beskyttet oss og vårt lokale i disse krigsårene, og for at Han nå hadde gitt oss freden og friheten tilbake.

Deretter talte forstander Erling Magnesen. Han tolket de følelser som brente i vårt bryst nå når vi etter 5 tunge år fulle av prøvelser og gjenvordigheter endelig hadde vunnet krigen og fått vår frihet og selvstendighet tilbake. Men nå må vi også bestrebe oss på å vinne Freden. Han ba oss legge seg på sinnet at den eneste måten å vinne evig fred på er å etterleve Jesu Kristi evangelium. -----

J.L."

Men gledesytringer kom også utenfra, fra Danmark og Sverige kom følgende telegrammer:

I anledning den 8. mai 1945:

"På danske misjons vegne sender jeg hjertelige lykkønskninger i anledning av Norges befrielse og freden. Håper på snartlig gjensyn. Gud velsigne dere alle!
Gud velsigne Norge!

Orson B. West.

"I anledning av Norges befrielse sender vi svenske søsken våre hjerteligste hilsener med ønsket om Guds velsignelse i fremtiden, og håper på et godt og fruktbringende samarbeide.

Den svenske misjon.
G. Fritz Johanson."

Også fra Trondheim gren og Tønsberg gren kom det spontane lykkønskninger, sendt til alle søsken i misjonen gjennom misjonskontoret.

46. Besøk.

De svenske ønsker om "et godt og fruktbringende samarbeide" var ikke ment bare å skulle bestå i gaveforsendelser til norske søsken, men i et mer intimt samvær, --- og så kom innbydelser til å delta med dem i deres landsstevne som skulle holdes i Malmø i tiden 23.- 27. juni 1945. Hele Norge ville gjerne ha vært med til dette stevnet, men både de norske myndigheters bremsetiltak på reiselystne nordmenn de første måneder etter frigjøringen, som de svenske myndigheters strenge passbestemmelser gjorde sitt til at bare en håndfull norske denne første gang fikk ordnet seg. Etter dem kom det en tid senere en rekke norske til Sverige, og misjonskontorene fikk ordnet det slik at de svenske penger søsken fikk i Sverige av misjonskontoret der, ble å betale tilbake i norske penger til det norske misjonskontor.

Flere ganger under krigen var det kritisk for Kirkens lokaler i Norge, myndighetene trengte mer rom og var stadig på utkikk etter passende steder. Stort sett gikk det likevel godt, grenene fikk beholde sine lokaler i størst mulig utstrekning. Men i Stavanger måtte Kirken avgis. Et av de siste besøk tilsynsmann Olaf Sønsteby fikk anledning til å foreta, var dette:

"Søndag den 16. desember 1945 besøkte misjonsleder O. Sønsteby Stavanger gren, for å innvie grenens for samlingshus, etter at det i 4 år har vært beslaglagt av tyske militære. Huset ble overlatt oss temmelig ramponert, og en omfattende reparasjon pågår. For at søsken kunne få høve til å holde møtene i sitt hus, ble det store lokale først gjort ferdig. Møtene som ble avholdt innvielsesdagen var derfor en begivenhet. Søndagsskolen som holdtes om formiddagen var besøkt av 70 personer hvorav endel barn.

I medlemsmøtet søndag middag ble huset innviet til De helliges bruk, av misjonslederen mens prestedømmets medlemmer sto samlet på forhøyningen. Om aftenen ble et offentlig møte avholdt hvor der var taler av forstander Gustav Wersland, hans rådgiver, bror Berg, og bror Sønsteby."

(Lys over Norge 1946, side 20.)

Grens-president Gustav Werslands innsats for Stavanger gren fortjener i høyeste grad et memorandum; det kan ofte se slik ut at Gud setter den rette mann til sitt arbeide i den gren av sin Kirke hvor han best kan gjøre sin misjon. Grenens størrelse eller beliggenhet spiller ingen rolle i den store evangeliske husholdning, det er troen og viljen i mannen og kvinnen som i sin

tid blir det avgjørende. Men ved siden av Gustav Wersland har stått en rekke medhjelpere og medledere som i grenshistorien selvfølgelig ikke vil glemmes.

Sommeren 1945 fikk Norge igjen besøk av amerikanske kirke-medlemmer. Den første som overraskende møtte opp var forhenværende misjonær Thomas Thorsen; han var i egenskap av løytnant i den amerikanske arme på en snarvisitt til Oslo. Ikke lenge etter fikk Oslo også besøk av den siste misjonær som forlot landet før krigen, Milton Sanders; han var nå kaptein i det amerikanske flyvåpen. En tid senere kom også A. Sherman Gowans til Norge, også i egenskap av offiser og for å virke en tid ved Den amerikanske ambassade i Oslo.

47. Ankomst.

The Salt Lake Tribune for den 24. oktober 1945 hadde denne opplysning:

"Utnevnelsen av A. Richard Peterson, patriark i Riverside Stav, som president over Den norske misjon i Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige, ble kunngjort i dag av Kirkens første presidentskap.

Denne beskikkelse vil bli president Petersons fjerde misjon til Norge. Han utførte sin misjon til dette land i 1905 - 1907, i 1923 - 1926 og tredje gang fra 1936 til 1939. Han presiderte over misjonen ved de to siste anledninger og evakuerte misjonærer fra Norge ved begynnelsen av krigen i Europa i 1939.

I tillegg til sin misjonsvirksomhet har den nye misjons-president tjenestegjort som biskop i Storrs Ward, Carbon Stav og Ferron Ward, Emery Stav, og som president over Emery Stav, ved siden av andre stillinger i de wards og staver hvor han har vært bosatt.

President Peterson var født i Richfield, Utah, som sønn av Ole Peterson og Julie Hansen. Han ble gift med Margaret M. Berenson den 20. Mai 1908 i Salt Lake tempel.

Fru Peterson ledsaget sin mann til Norge på hans to siste misjoner, og returnerer med ham nå så snart det gis skipsleilighet.

Hun har gjenestegjort som president i Emery Stavs kvinnelige hjelpeforening, såvel som president for unge kvinners G.U.F. i Storrs Ward og som president for primary i Ferron Ward.

President Peterson har i de siste 5 år vært engasjert i kolonialbransjen i Salt Lake City."

President A. Richard Petersons kallelse denne gang ble nok gitt fordi Det første presidentskap i ham og hans hustru mente å ha funnet et par som kjente Norge og det norske folk meget godt fra før.

De forteller i Lys over Norge for 1946, fra side 43, følgende:

"Vi ankom til Bergen den 4. februar, og mens vi lå der ble vi invitert av distrikts-president Karlsen til hans hjem, hvor et festlig bord var dekket. Deretter gikk vi opp til

Vaskerelvs-gaten 1, til vårt lokale, hvor der var tillyst et spesielt møte i anledning av vår ankomst til Norge. Lokalet var fylt til siste plass av søsken og venner, og gammelt vennskap ble fornyet og nytt stiftet. Det var for det meste de samme kjære ansikter å se som vi forlot for 6 år siden. Ved møtets åpning ble vi av 6 gutter og piker tilhørende søndagsskolen overrakt tulipaner og løv. Det var umulig for noen av oss å holde tårene tilbake, vi ble fylt av den hjertelige velkomsthilsen som ble gitt oss. ---

Klokken 17, den 6, februar la vi inn til bryggen i Oslo, og etter mange håndtrykk og utbrudd over gjensynets glede, ble vi fulgt opp til misjonshjemmet i Osterhausgaten 27, hvor alt var gjort ferdig.

Det var i sannhet en ekte velkomst. Et spesielt møte var arrangert samme aften av misjonsleder Olaf Sønsteby, og da vi kom inn gjennom døren til lokalet stemte 75 medlemmer av sangkoret i med den amerikanske nasjonalsangen, akkompagnert av et 18 manns orkester under ledelse av bror Ramm Arveseter. Ord kan ikke uttrykke hva vi følte. Lokalet var her, som i Bergen, helt overfylt. Vi kunne ikke unngå å føle den varme som strømmet mot oss, den samme gode ånd som vi så ofte følte i våre tidligere misjoner var også til stede nå. Et storartet program ble utført.

Margaret Peterson. A. Richard Peterson."

Sammen med bror og søster Peterson kom også deres datter Thelma og hennes mann George Kasteler, og de to norsk-amerikanerne Olaf H. Vogeler og Einar Monrad Johansen. De var alle kalt som misjonærer.

Olaf Håkon Vogelers innsats som misjonær i Norge står blant de fremste. Han ble født den 27. november 1905, døpt den 3. mars 1923 og ble ordinert til eldste den 6. januar 1924 og virket som misjonær i over tre år, frem til mars 1927. Hans arbeidsområder hadde vært Drammen, Bergen, Arendal, Narvik, Trondheim og Haugesund. Like etter endt misjon reiste han til Salt Lake City. Hans andre misjon påbegyntes i mars 1933, han ble da distrikts-president for Trondheim, men ble så kalt til å ta over arbeidet i Høkkund, her var han til sin avløsning i juli 1935. Etter sin tilbakekomst til Salt Lake City ble han fra oktober 1935 til mars 1937 kalt til å være stavsmisjonær, og ble deretter sendt ut på sin tredje misjon til Norge. Hans vesentlige oppgave denne gang var å virke som oversetter, men foretok dessuten en rekke småturer til grenene i Oslo-distriktet. I juli 1939 gikk så atter veien tilbake til Salt Lake City.

I 1942 ble han innkalt til den amerikanske arme og kom inn i det 99 norske infanteri sammen med om lag tusen norske og andre som skulle utdannes til en spesial-oppgave. Da krigen sluttet ble han dimittert uten å ha vært i kamp, og så gikk turen hjem til Salt Lake City igjen. Her møtte han eldste John A. Widtsoe dagen etter, som straks spurte: "Når kan du reise på misjon igjen?" --- og så var det gjort. Bror Vogeler hadde allerede bestemt seg for å reise til Norge for igjen å treffe sin forlovede som nå i over seks år hadde ventet trofast på ham. Eldste Widtsoe forsto dette hjertets språk og konfererte med president George A. Smith om det. Resultatet ble at Olaf H. Vogeler fikk tillatelse til å reise til Norge som misjonær og til å gifte seg under misjonstiden.

Og ingen kunne heller være bedre egnet til å bli kalt som misjonær til det Norge som ventet fornyet forbindelse med Kirkens senter. Hans arbeide kom da også i vesentlig grad til å dreie seg om utdelingen av matvarer og klær til de norske søsken, og til å foreta en rekke oversettelser fra et rikholdig materiale av engelsk litteratur som nå lå og ventet på å bli brukt.

Olaf Vogelers hustru, Margit Knutsen, tok nå ivrig del i sin manns virksomhet under hele misjonstiden, slik som en misjonærs hustru har for vane når hun følger med ham ut i misjonsmarken.

Den 6. februar 1946 la så tilsynsmann Olaf Sønsteby ned sitt embete og ga følgende erklæring til De hellige i Norge:

"Når vi ser tilbake på disse år, er vi klar over at vi på mange måter merket vår ufullkommenhet. Derfor takker vi for deres overbærenhet. I en stor del av disse 6 år måtte vi unnvære den støtte og hjelp som ville ha vært å få fra de ledende brødre i Sion. Problemer som oppsto måtte løses uten deres hjelp, men heldigvis var det alltid et godt samarbeide med de ledende brødre i de forskjellige grener, og det lettet vanskelighetene i stor grad. ---

Kristofa og Olaf Sønsteby."
(Lys over Norge for 1946, side 47.)

Samarbeidet med de ledende brødre i grenene hadde sikkert vært en medvirkende årsak til at misjonen var intakt. Det presiseres likevel at disse ledende brødre også må menes hovedstyrenes medlemmer, distrikts-presidentene og ikke minst misjons-sekretærene. Det var i denne tiden også brødre og søstre ellers i misjonen som gjennom sitt liv, sin tro og kunnskap og store påpasselighet mot utenom-kirkelige impulsers tendensiøse opptreden, kunne verne om de opprinnelige enkle kirkelige ritualer. Det later til at endel nye medlemmer ikke helt hadde løsrevet seg fra de tradisjoner de var født under og oppvokst i, for fra kirkelig hold kom endel advarsler som vel i første rekke var myntet på dem som forsøkte å pynte på Kirkens skikker.

Eldste John A. Widtsoe skrev en artikkel i The Improvement Era som i oversettelse er gjengitt i Lys over Norge for 1946, side 108. Han advarer her søsken mot å melde seg inn i "hemmelige organisasjoner". I Lys over Norge for 1946, side 98 nevnes likeså at

"Kirkens generalautoriteter har utsendt forbud mot bruken av brennende lys (stearinlys) under møter, andakter og seremonier".

Og i Lys over Norge for 1946, aprilnummeret, er gjengitt en tale av pres. J. Reuben Clark jr., holdt i Salt Lake City den 7. oktober 1945, hvor det påpekes at Kirkens seremonier bør holdes i enkle og sanne former.

På misjonærenes pass var påskrevet at de ved ankomsten til Norge ville få nærmerebeskjed om besøkstidens varighet. Passkontrollen ved ankomsten fortalte at vanlig oppholds-tillatelse som regel var ett år i første omgang. Det ble da straks søkt om ytterligere oppholdstid, men da Sentralpasskontoret

ikke lot høre fra seg etter tre måneders forløp, ble en ny søknad sendt. Sentralpasskontoret lovet å ta andragendet under overveielse --- etter først å ha bedt de kirkelige myndigheter om deres syn.

Kirkedepartementet fikk forespørsel, og det ble innhentet uttalelser fra biskoppelig hold. Biskop Eivind Berggrav advarte mot innreisetillatelse, da misjonærene "øker antallet av elementer som virker splittende på befolkningen".

Denne kirkelige og uønskede konkurranse ble veiet opp mot misjonærenes medvirken under utdeling av mat og klær til medlemmer av Kirken, og som ville komme om lag fem tusen mennesker direkte til gode. Men geistligheten purret fortsatt på, at misjonærenes oppholdstillatelse burde inndras. Det så en tid ut til at Sentralpasskontoret skulle bøye seg for kravet, men så innløp det bl.a. melding om at saken kunne få virkninger på annet hold.

Forhenværende misjonær Marcus Austad var ansatt som nyhetsformidler ved De forente staters kringkasting i Washington, og tok nå med dynamisk kraft saken opp ad diplomatiske kanaler. Den sympati som det norske folk hadde opparbeidet seg i Amerika, ville uten tvil ha fått en demper om Marcus Austad gjennom United Press skulle bli anmodet om å fortelle at det land som selv hadde kjempet mot ensretting og tvang av det frie ord, i frigjøringens stund selv gikk over til de samme diskriminerende former! Han så hvor denne utvikling ville gå, og la sin innflytelse i den vektskål som endelig ble tung nok til å oppveie den intoleranse norske geistlige la for dagen.

Fra norsk side ble dette memento ytterligere forsterket gjennom henvisning til to solide overenskomster:

Den 5. juni 1928 - 25. februar 1929 ble en Vennskaps-, Handels og Konsulartraktat mellom Norge og Amerikas Forente Stater" formet.

Traktaten og tilleggsartikkelen er for Norges vedkommende ratifisert ved kongelig resolusjoner av den 14. desember 1928 og den 1. mars 1929. Ratifikasjonsdokumentenes utveksling fant sted i Washington den 13. september 1932. Landenes oppnevnte befullmektigede var:

Hans Majestet Kongen av Norge,
Herr H.H. Bachke, Hans Overordent-
lige Sendemann og Befullmektigede
Minister; og

Amerikas Forente Staters President,
Herr Frank B. Kellogg, Amerikas Forente
Staters Statssekretær;

som, etter å ha utvekslet sine fullmakter der ble funnet å være i behørig form, er kommet overens om følgende artikler:

Artikkel I, utdrag med henblikk på religionsutøvelse:

"Hver av de Høie Kontraherende Parters borgere skal tillates innreise til den annen parts territorier, samt å

reise og bo i disse, å utøve religionsfrihet, uten hinder drive --- religiøs --- virksomhet av enhver art, --- å anvende agenter efter sitt valg, og i almindelighet gjøre alt som måtte høre til eller være nødvendig for utøvelse av nogen av de nevnte rettigheter under samme vilkår som borgere av det land, hvor de oppholder sig eller som borgere av den stat som fremtidig måtte bli tilstått mestbegunstiget behandling av landet, idet de dog skalunderkaste sig alle stedlige lover og forordninger utstedt på behørig vis.---

(øverenskomster med Fremmede Stater
1932, side 925.)

Fra artikkel I kan også siteres etpar andre bestemmelser:

"--- Enhver av de Høie Kontraherende Parters borgere skal i overensstemmelse med de stedlige lover ha fri adgang til den annen parts domstoler, såvel i anklagespørsmål som til forsvar av sin rett og omfattende alle rettsinstanser fastsatt ved lov.

Enhver av de Høie Kontraherende Parters borgere skal i den annen parts territorier, såfremt de underkaster sig de for denne parts egne borgere foreskrevne betingelser nyte full beskyttelse og sikkerhet for person og eiendom, og skal i så henseende nyte beskyttelse i den utstrekning som folkeretten foreskriver. Deres eiendom skal ikke beslaglegges uten behørig rettergang og uten full erstatning. ---"

En slik overenskomst er det vanskelig å komme forbi all den tid De forente stater Amerika tåler De siste dagers hellige og tillater deres misjonærer å virke fritt. Noen "stedlige lover og forordninger" mot De siste dagers hellige for deres religions-utøvelses skyld eksisterte ikke lenger i Norge, --- trass i at Kirken ikke er anerkjent som dissenterer av de statskirkelige myndigheter.

Et annet mektig dokument er Menneskerettighets-erklæringen, Forente Nasjoners erklæring av den 10. desember 1948. Kultur-landet Norge kan ikke uten videre ignorere noe de selv har støttet! Paragraf 18 sier:

"Enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å endre religion eller tro og frihet til enten alene eller sammen med andre, offentlig eller privat å gi uttrykk for sin religion eller tro i lære, gjerning, utøving og etterleving."

Likeså kan henvises til Europarådets konvensjon av den 4. november 1950, også ratifisert av Norge.

Den 22. august 1946 fikk misjonskontoret beskjed om at oppholdstillatelse var innvilget; likeså at de ti misjonærer som var ankommet den 20. august også kunne få bli.

I februar 1947 kom åtte misjonærer med Stavangerfjord til Oslo. Avisene kunne straks opplyse at disse på ulovlig vis har sneket seg inn i landet. Det

kom henvendelser om saken til Sentralpasskontoret, men dette svarte at avgjørelsen lå hos Kirkedepartementet. En avis som henvendte seg til dette departement (Dagbladet, Oslo, for den 14. februar 1947) fikk den beskjed at avgjørelsen lå hos Justisdepartementet, men ved dette departement ble det svart at det var Sentralpasskontoret som hadde avgjørelsen, --- og dermed var ringen sluttet!

Aftenposten, Oslo, for den 14. februar 1947 kunne med stor overskrift fortelle:

"Mormon-misjonærer sneket seg inn i Norge".

Bladet sier bl.a.:

"--- Rent bortsett fra at vi i de siste årene har vært sterkt hjemsøkt for representanter for mer eller mindre obskure sekter, er dette siste tilfelle av en særlig graverende art, idet disse mormon-apostler fra Utah simpelthen har sneket seg inn i landet ved fusk."

Misjonærene hadde visum for Danmark, men transitt-visum Norge. Uten en slik påstempling fra de norske myndigheter i Amerika, kunne de ikke ha fått adgang til Norge av pass-kontrollen. Da misjonærene kom i land, la de øyeblikkelig inn søknad om videre oppholdstillatelse, --- noe de også fikk. Det samme gjorde de øvrige misjonærer som kom etter. Misjonærene måtte imidlertid ha regelmessige fremmøte-kontroll for politiet på de steder hvor de til en hver til oppholdt seg.

Men at Kirken også kunne ha sine forsvarere på høyeste hold viser statsråd Oscar Christian Gundersens sluttreplikk i Stortingsdebatten om kvaksalverloven den 5. juni 1950. Det dreide seg om to predikanter som var tillatt innreise til Norge for å drive en kortvarig virksomhet som mirakelmenn med helbredelser av sykdommer ved bønn. Etter avisenes kommentarer å dømme ble denne virksomhet en fiasko, og de skuffede syke led unødige nederlag i sin kristentro på dette felt. Saken var av en slik art at det kom på tale å la denslags virksomhet kontrolleres ved revidering, eller skjerpelse, av den allerede eksisterende kvaksalverlov. Og med henblikk på det å gi eller ikke gi innreisetillatelse til slike predikanter, var det at statsråden bl.a. sa:

"Christie ba om et samarbeid med kirkelige myndigheter. Vi har ofte hatt det, men mine erfaringer er ikke at disse myndigheter har vært mer liberale enn jeg selv ønsker å være. For et par år siden dreide det seg om innreisetillatelse for representanter for to sekter i Amerika, den ene mormonerne. Den gang var det tid til å forelegge saken for de kirkelige myndigheter. Oslo biskop (Eivind Berggrav) uttalte da blant annet at norske mormonere burde få den samme frihet som andre innvanere i landet, men at det ikke var grunn til å importere misjonærer for denne forvirrede og folkeforvirrede sekt.

Biskopen frarådte at man gå innreise-tillatelse. Det kom den gang skarpe protester fra amerikansk hold som oppfattet vedtaket som et brudd på religionsfriheten --- og jeg fikk det modifisert --- denne gang (om helbredelses-

predikantene) tillot vi innreisetillatelse, og det inngrep som ble gjort var betydelig mindre enn det som skjedde for et par år siden. Biskopen er imidlertid nå av den mening at det standpunkt han tok med hensyn til mormonerne er uholdbart. Jeg er enig i det, og slike beslutninger vil heller ikke bli truffet i fremtiden."

(Bemerkningene i parentes og de uthevede ord er foretatt av forfatteren.)

48. Oppsats.

I begynnelsen av 1947 strømmet plutselig avisene landet over av en rekke artikler mot og for De siste dagers hellige. Denne avis-polemikk tok til over hele landet i enda større grad i 1948, men ebbet ut i 1949. Men avisene, og da i første rekke arbeider-pressen, var stort sett villige til å ta inn artikler fra misjonærene og andre som forsvarte Kirken. Aldri før i norsk presse er det på så kort tid skrevet så meget til fordel for Kirken. Også presidentene Ezra Taft Benson og Alma Sonne fikk sine uttalelser gjengitt (f. eks. i Arbeider-avisa, Trondheim, den 4. juli 1947 og Haugesund Arbeiderblad den 12. juli 1947, m.fl.) Mange av de artikler som ble tatt inn var skrevet av misjonærene selv, men de fleste av dem var enten etter intervju forfattet av journalister eller også av lokale medlemmer av Kirken som lot misjonærene få det til videre forføyning.

Av artikler skrevet av ikke-medlemmer av Kirken var tonen svært ofte forsonlig og overbærende, men enkelte uriktige påstander kunne nok forekomme, --- som i en artikkel skrevet av pastor Leif Flørenes i menighetsbladet Hilsen til Lovisenbergstrøket, for september 1952. På den annen side kunne saklige artikler --- som den av Sigurd Evensmo i en større oppsats i månedsmagasinet Verden i dag nr, 9, for 1952, og den av Sivert Aarflot i Aftenposten, Oslo for den 17. januar 1953 --- friske godt opp.

I denne forbindelse kan også nevnes sokneprest Egil Brekkes lille bok om forskjellige sekter og trossamfunn: Hva er sannhet? (Forlaget Land og Kirke 1925). Den lille artikkelen om De siste dagers hellige gjør et forsøk på saklighet, men bærer likevel hist og her preg av overlevert sladder og usaklig kritikk. Troen på riktigheten av det øvrige stoff svekkes unektelig en god del når man oppdager slikt; og også en imøtegående artikkel i Verdens Gang, Oslo, den 28 mars 1953 skrevet av en representant for Jehovas Vitner om direkte falske påstander om deres lære, viser hvor lett kjøpt innholdet av slike produkter kan være. Det samme kan man si om artikkelen om Kirken i boken Sekter i søkelyset, av S. Anker-Goli, utgitt på Sambåndets forlag A/S, Bergen 1950.

Av andre, større publikasjoner om De siste dagers hellige, kan nevnes Einar Molland: Konfesjonskunnskap (Forlaget Land og Kirke 1953) og Ivar Welle & Håkon E. Andersen: Hvem tror hva? (Indremisjonsforlaget 1953). Begge med forsøk på saklighet, men endel misforståelser. Da virker Anders Buraas' artikkelserie i Arbeiderbladet, Oslo, gjengitt i en rekke småartikler fra/med den 11. november 1953, mer nøytral, saklig og sikker. (Artiklene i forbindelse med omtalen av De siste dagers hellige er siden utgitt i bokform.)

Av edel gehalt er en artikkel om "Utah --- mormonernes land", Norsk Ukeblad nr. 7 for den 20. februar 1954.

49. Forsyninger.

Assistent for De tolv's råd, eldste Thomas E. McKay, holdt en tale om De europeiske misjoner, under konferansen i Salt Lake City den 6. Oktober 1945. I denne nevner han et utdrag av et brev skrevet til ham av misjonslederen for Den danske misjon, bror Orson B. West:

"--- Hva angår hjelp til familier og personer i misjonen, så vil jeg få opplyse at hva mat angår så klarer vi oss. Våre folk i Norge og Finland trenger det meget mer enn vi gjør. ---"

Det var en fra hjertet broderlig tale, men ledelsen i Salt Lake City visste også inderlig godt at Europas Hellige trengte både mat og klær, så de hadde forberedt seg i mange år.

De første forsyninger kom snart til Norge og alt i alt kom til De hellige i Norge om lag ett hundre og femti tonn matvarer og tolv tonn klær. I første omgang ble det delt ut ganske store rasjoner til samtlige medlemmer av Kirken. Medlemmer som hadde holdt seg borte fra Kirken 20 - 40 år møtte også opp, og man begynte å håpe at denne utdelingen kunne bevirke en ny oppvåken til fornyet innsats eller i hvert fall passiv deltakelse. Det lykkes imidlertid bare delvis.

Fra de aller siste forsyninger som kom til landet fikk også misjonærene og misjonskontoret anledning til å forsyne seg. Enkelte av de lokale komiteer som sto for utdelingen av klær, hadde ikke alltid helt oversikten, og det ble endel misnøye på enkelte hold. Oppgaven var jo også av ømtålelig art og krevde absolutt uselviskhet.

Men likevel, den takknemlighet som medlemmene i Norge følte, ga seg uttrykk i form av en takke-adresse til Kirkens første presidentskap. Det var rasjonering på sølv, men det lykkes å få samlet inn fra medlemmene over hele landet så meget at en gave kunne bli forarbeidet. Det ble et skjold at sølv, tjuefem ganger atten centimeter stort. Øverst på skjoldet var plasert en forgylt krone, like under denne inngravert et handelens vikingskip med røde emaljestriper i seilene; det norske og det amerikanske flagg som var plasert nederst på skjoldet, var i naturlige farger, og kransen som omga skjoldet hadde en frisk, grønn farge. Dette skjold ble montert på en treplate betrukket med blå silkefløyel og lagt i et etui. Takkeinskrripsjonens impulsive ordlyd var:

"Til Det første presidentskap.

Et ydmykt uttrykk for vår takknemlighet til våre brødre og søstre i Sion for den broder-kjærlighet de har vist oss i så rik grad ved å assistere oss i vår gjenreisning etter å ha blitt løst fra slavelenkene.

De Hellige i Norge.
Norge, 1946.

Tre medlemmer av den nedsatte komiteen, brødrene Armand Johansen, Kåre Porsbøll og Hilmar Freidel, hadde fått til oppdrag å bearbeide de innkomne forslag, eventuelt koordinere flere og selv fremsette forslag. Man samlet seg omsider om et utkast innsendt av Armand Johansen.

Takke-gaven ble overrakt Det første presidentskap av bror Leif Birkeland og hustru Dora Engh Birkeland, --- som sammen med sine tre barn hadde vært en tur til Norge og nå var på vei tilbake til Amerika. Det innløp senere en takkeskrivelse fra Det første presidentskap for denne gaven.

Eldste Ezra Taft Benson av De tolvts råd hadde flere ganger besøkt Norge; hans våkne blikk hadde registrert nød på enkelte hold og nødvendigheten av den hjelp som søsken fikk, og hans aktivitet, optimisme og personlighet gjorde ham avholdt. Da han, sammen med eldste Alma Sonne, besøkte Oslo den 23. - 24. november 1946, påskjønnnet søsken og misjonærer ham dette ved å forære ham åtte teskjeer i sølv og emalje, og en sølv kakespade.

50. Ny virksomhet.

Det første landsstevne i Norge etter krigens opphør ble avviklet i Oslo i dagene den 8. - 10. juni 1946. Det ble vel noe av de mest hjertelige sammenkomster som misjonen noen gang har hatt! Søsken fra hele landet møtte frem for å hilse på hverandre igjen, det følte som man var sluppet ut av et fengsel hvor besøk var forbudt!

Etter dette stevnet ble Armand Johansen og Hildur Fluge Johansen innsatt som ledere for G.U.F. De tok som sine rådgivere henholdsvis Reidar Adner og Arne Bakken, Elsie Bakken og Dagny Adner. For første gang i misjonshistorien ble et ikke-medlem av Kirken innsatt som rådgiver i et hovedstyre. Men Arne Bakkens interesse for alt som angikk Kirken var av en slik hjelpsom art, at hans kirkelige omgangsvener kalte ham "halvbror Bakken". Styret satte seg straks i sving for å arrangere det neste landsstevne, og dette ble bestemt henlagt til Stavanger. Imidlertid oppsto endel vansker med passende lokaler, og stevnet ble derfor arrangert i Bergen den 24. mai 1947 og noen dager fremover.

Dagen før, den 23. mai, ble misjonens største genealogiske møte holdt i Bergen. Det fire timer lange informasjons- og instruksjons- møte var under arrangement av brødrene John A. Dalsbø og Hilmar Freidel, --- som hermed avsluttet en omfattende genealogisk turne.

Under misjons-presidentenes aprilkonferanse i 1947 ble det kjent at man igjen skulle gå over til den gamle ordning å la misjons-presidentene ha to rådgivere. Men det ble ikke innsatt noe slikt misjonsstyre i Norge før president Alma Sonne besøkte Norge i juli 1948.

Det norske misjonspresidentskap ble organisert den 25. juli 1948 slik: A. Richard Peterson, misjons-president. --- Bror Sverre A. Kristiansen, Trondheim, 1. rådgiver. --- Eldste C. Boyd Mathias, 2. rådgiver. Dette styre ble ikke sittende lenge, da Sverre A. Kristiansen alt hadde bestemt seg for en reise til Amerika, og eldste O. Boyd Mathias på det nærmeste var ferdig med sin misjon.

Det gikk nesten ett år før president A. Richard Peterson igjen tok to rådgivere; disse ble innsatt den 21. september 1949, da president Alma Sonne og hans hustru, Leona Sonne, besøkte Norge. De to nye medarbeidere ble bror Ramm Arveseter, Oslo, som 1. rådgiver og eldste Richard Lloyd Olsen som 2. rådgiver. Men heller ikke dette presidentskap besto lenge, da president A. Richard Peterson ble løst i desember samme år.

Ramm Arveseter ble født i Oslo den 16. januar 1901; han ble døpt den 29. April 1909 og ble eldste den 7. januar 1923. Han har flere ganger vært bosatt i Amerika. Både for det norske koret i Salt Lake City og ikke minst for Oslo grens sargkor har han i nesten en menneskealder lagt ned et fortjentsfull arbeid som dirigent, instruktør og skolert sang-solist. Ramm Arveseter var også leder for Oslo grens orkester som besto av om lag tjue utøvere, hvorav de fleste var medlemmer av Kirken, og som virket under møter, fester og konserter noen år omkring 1945.

Gjennom tiden har bror Ramm Arveseter hatt ledende stillinger innenfor de fleste organisasjonene i Oslo gren; var også en tid medlem av Oslo grens presidentskap og hadde bortimot to år stillingen som distriktspresident for Oslo distrikt, og ble her avløst i mai 1936. Ikke bare hans beherskelse av det seriøse, men også hans underholdnings-teknikk ved arrangement av fest-programmer, har vært høyt skattet. For øvrig har hans eksakte, velformete og rammende innlegg i diskusjoner og i taler gjort ham respektert.

Eldste Ezra Taft Benson av De tolvts råd besøkte Oslo den 21. februar 1946, like etter at han var innsatt som president for De europeiske misjoner. Han kom da sammen med sin sekretær, eldste Babbel, samt eldste Badger som fungerte som kaptein og feltprest i den amerikanske arme. Bolig-forholdene i Oslo var akkurat da ikke særlig komfortable, så dette selskapet innlosjerte seg hos forhenværende norsk misjonær A. Sherman Gowans som på den tid arbeidet i Den amerikanske ambassade og hadde en stor leilighet til disposisjon. Om kvelden ble holdt et møte i Osterhausgaten 27, med stort kor og orkester i spissen for underholdningen. I begynnelsen av mai 1946 kom president Benson igjen til Norge, og besøkte da Stavanger, Bergen og Oslo. Et nytt besøk i september, og så i november kom han igjen for å presentere den nye lederen for De europeiske misjoner, assistent for De tolvts råd, eldste Alma Sonne. President Alma Sonne og hustru, samt hans sekretær Wallace G. Bennet, besøkte Narvik i begynnelsen av juli 1947. Narvik fikk ved denne anledning også et besøk av presidenten for Den svenske misjon, Eben R.T. Blomquist og hustru, samt misjons-president A. Richard Peterson og hustru. Det møtte fram femti personer til møtet i Narvik. Den 3. juli fikk Trondheim deres besøk, og her var fremmøtt om lag to hundre og femti tilhørere. Siden gikk turen til Oslo, Haugesund, Stavanger og Bergen. President Sonne og hustru, og sekretær William F. Dickson, besøkte igjen Norge i september 1949. De kom da til Oslo, Bergen og Trondheim. Søster Inger-Mari Strand deltok i dette reiseselskap som translatør.

Den 31. oktober 1948 ble et nytt distrikt, det fjerde, opprettet i Norge. Det ble kalt Tønsberg distrikt, bestående av områdene Tønsberg, Horten, Larvik, Arendal, Skien og Kristiansand. Eldste Kenneth C. Lucas ble innsatt som distrikts-president.

Et femte distrikt ble opprettet den 8. mai 1949, kalt Narvik distrikt, bestående av alt område nord for Narvik. Den første distrikts-president ble eldste Clayton Williams.

Den 4. desember 1949 ble et sjette distrikt opprettet, kalt Hamar distrikt, med områdene Hamar, Lillehammer, Gjøvik, Odalen og Kongsvinger; med eldste Gerald J. Dean som den første distrikts-president.

Den 1. januar 1947 ble Ålesund lagt under Trondheim distrikt, det hadde før tilhørt Bergen distrikt.

Men sommeren 1952 ble Den norske misjon delt opp til disse fem distrikter, med sine distrikts-presidenter:

Bergen ----- Eldste Calvin Broadhead.
Fredrikstad ---- Eldste Bemt Lundgren.
Narvik ----- Ingen innsatt da den ble opprettet.
Oslo ----- Eldste Harold Petersen.
Stavanger ----- Eldste Lynn Thomas.

I april 1949 ble eldste Howard D. Swainston innsatt som tilsynsmann for misjonærene. Denne stillingen ble oppretholdt bare en kort tid; det samme skjedde med den nye stillingen som ble prøvet fra den 1. juni 1950, mest som avlastning for misjons-presidenten: Eldste John B. Christensen ble satt inn som øverste tilsynsmann for alle hovedstyrer i misjonen, --- med unntak av Genealogisk forening, hvor bror Hilmar Freidel var hovedlederen. Av andre arrangement i senere tid kan nevnes at det i Bergen i desember 1950 ble opprettet en misjonærskole for alle ny-ankomne misjonærer. De ble her boende en tid for å lære språket og hadde ellers religions-undervisning. Den første lærer og leder for denne klassen var eldste Sherwin Baer. Skolen eksisterte bare et halvt års tid.

I tilknytning til ungdomsforeningene oppsto i Bergen i 1949 de såkalte firesider-sammenkomster. Ideen kom fra Amerika og ble snart populær over hele Norge i de større grener. Formålet med denne sammenkomst var å gi lettere underholdning og delvis undervisning i selskapelige former etter søndagsmøtets slutt, enten i et rom i kirkebygningen eller i et privat hjem, slik at især de unge på denne måte kunne unngå selskapslivet i dets mer støyende form ute i byen en søndagskveld.

Misjonsbladet Lys over Norge hadde som assisterende redaktør en årrekke søster Liv Nøvik Frende; hun ble i juni 1946 avløst av eldste Olaf H. Vogeler, men fra august 1947 tok hun igjen over. Hun hadde da stillingen til mai 1948 da søster Solveig Astad Hess tok over. Deretter ble søster Inger-Mari Strand assisterende redaktør fra november 1948 til mars 1950. Etter denne tid:

Søster Jorunn Arnesen Salmona april og mai 1950 (hun ble innsatt som translator på misjonskontoret). --- Eldste John B. Harris juni og juli 1950. --- Misjons-president A. Sherman Gowans fra august til november 1950, --- Bror Hilmar Freidel fra desember 1950 til juni 1951. --- Eldste Rolf Johannessen fra juli til september 1951. --- Eldste Jacques Pruhs fra Oktober 1951 til mars 1952. --- Eldste Robert Karl Kvalvle fra april til august 1952.

Lys over Norge skiftet trykkeri i september 1951; det ble gitt til Mjøndalen Trykkindustri A/S. Ved overgangen ble en del sats som Universaltrykkeriet allerede hadde stående ferdig, ved en feiltagelse kastet.

Misjonskontoret hadde under krigen, og de nærmeste år etter, en del translatører som sto i en klasse for seg. Søstrene Liv Nøvik Frende, Solveig Astad Hess og Inger-Mari Strand, og eldste Olaf H. Vogeler. De ytet alle en respektabel virksomhet, og meget av deres oversettelsesarbeide vil ennå i endel år bli stående uforandret i sin Struktur.

Flere år før krigen, begynte bror Frithjof Fluge, Bergen, å sette litterære merker etter seg. Hans artikler var gjerne av spesielt innhold og bar preg av skolert informasjons-evne, de tenderte til sine tider en viss form av pedagogisk systematikk og dypsindighet, iblandet en frihets- og meningsytring som vakte både oppmerksomhet og diskusjoner. Han ble siden ansatt av Kirken som profesjonell oversetter, og i årene etter krigen er en ren litteratur-flom av artikler, leksematerialer og bokverk oversatt av ham. Da han behersket et utvidet ordforråd både i engelsk som i norsk, tør han nok på dette felt bli stående i en særklasse; --- også i hans tendens til entusiasme i det som i øyeblikket inspirerer ham eller opptar hans dikteriske givnad, kan man finne informasjon og ordglød som beriker, Bror Frithjof Fluge har også vært en ofte benyttet translatør for kirkelige autoriteter som har besøkt Norge. En tid under president Milton H. Knudsen fungerte han som hovedleder for Minutt-Menn,--- som den første i Norge.

I oktober 1948 var lederne for G.U.F. et tilsynsstyre med Gustav Fernsjø og Elsie Bakken som ledere, og Inger-Mari Strand som sekretær. Disse ble stående til mai 1950. Endel misjonærer hadde så disse stillinger noen måneder ad gangen inntil lokal-eldste Gøsta Berling ble innsatt som tilsynsmann for hele organisasjonen i juli 1951; og fra høsten 1952 ble Ingeborg Bisjord innsatt som medleder, for den kvinnelige avdeling av G.U.F.

Den 1. juni 1950 ble eldste Norman Cornell innsatt som hovedleder for søndagsskolene. I begynnelsen av 1951 ble Inger-Mari Strand innsatt som tilsynskvinne for søndagsskolene med hovedoppgave å utgi leksematerialer, vesentlig oversettelses- arbeider. På dette felt har hun forøvrig ytet misjonen og Oslo gren store tjenester. Misjonær Lydia Høvik, Bergen, ble i oktober 1948 innsatt som leder for Primary, og i, juni 1950 overtok misjonær Irma Knudsen. I oktober 1949 var Rosa Arveseter innsatt som hovedleder for De kvinnelige hjelpeforeninger i misjonen med Aagot Larsen som sekretær, inntil misjons-presidentinne Grace M. Gowans overtok noen måneder etter ankomsten til Norge.

I begynnelsen av 1951 ble bror Leif Larsen, Oslo, innsatt som leder for Det Melkisedekske prestedømmet i Norge, under misjons-presidentskapets presidium. Det var første gang en slik stilling ble gitt en lokal-eldste. Bror Leif Larsen var en markant og stø skikkelse innenfor Oslo gren, han hadde fylt en rekke lokale stillinger og var i flere år like etter den annen verdenskrigs opphør en grens-president som ble høyt aktet.

Bror Georg Pedersen, Oslo, ble like etter innsatt som hovedleder for Det Aronske prestedømmet i Norge. Også han var en aktiv og tjenestevillig arbeider, så disse hovedstillinger ble gitt dyktige brødre.

51. Genealogi og Mikrofilming.

Den 16, mai 1946 ble

Genealogisk forenings hovedstyre tilsatt slik:

Hilmar Freidel ----- President.
Paulus Edvartzen ----- 1. rådgiver.
Gerd J. Løvland ----- 2. rådgiver.
Björg Bruun Wright ---- Sekretær.

Dette styret sto til høsten 1948 da bror Edvartzen og søster Bruun Wright emigrerte. Presidenten ble da innsatt som tilsynsmann uten rådgivere, --- inntil også han i juni 1951 reiste til Amerika. På misjonskontoret virket eldste Djalmar Aubrey Lund som genealogisk medhjelper inntil han ble avløst fra sin misjon i mai 1952.

Fra våren 1946 besøkte genealog John A. Dalsbø og Hilmar Freidel alle organiserte og ikke-organiserte grener og plasser hvor søsken var samlet mellom Oslo og Bergen, via Sørlandet og Vestlandet. Senere også andre steder i Norge. Hensikten var å gi Kirkens medlemmer all undervisning i genealogisk virksomhet, teoretisk som praktisk. Fremmøte av kirke-medlemmer var nesten 100% over alt, møtene kunne ha en varighet på opptil fire timer med etterfølgende privatsamtaler. I Bergen ble det sommeren 1949 holdt en rekke opplysende genealogiske møter, og etter at disse sluttet, gikk grens-president eldste Rolf C. Wold over til en ny form for evangeliske møter, ved å holde spesialsammenkomster en kveld hver uke utelukkende for dem som undersøkte evangeliet. Denne slags undersøkelses-møter ble siden arrangert flere steder i misjonen, og er fra 1965 et sterkt innslag i evangelie-undervisningen.

i 1948 - 1949 ble tempellister skrevet for alle døde medlemmer av Kirken i Norge. Meningen var å få tempel-ordinanser utført for dem som ikke fikk anledning til å besøke et tempel mens de levet. Dette arbeide ble utført for Bergen distrikts vedkommende av bror John Helgesen Iden, Bergen, --- for Trondheim distrikts vedkommende av bror Olav N. Gran, Trondheim, --- og for det øvrige land av søster Paula Freidel, Oslo. Tempelarbeidet for alle somvar døde etter 1913 er nå ferdig utført.

Bror L. Garrett Myers, ansatt ved Det genealogiske selskaps kontor i Salt Lake City, var en ivrig genealog. En inspirert tanke streifet en dag hans sinn. Den slitasje de genealogiske arkivalier ble utsatt for gjennom flittig bruk av slekts-granskere, og de reiser som måtte foretas til forskjellige arkiver spredt rundt om, ville i stor utstrekning opphøre dersom alt genealogisk materiale ble mikrofilmet og samlet under samme tak. Og så begynte han å eksperimentere seg frem til et resultat som han mente måtte betegnes som økonomisk og rasjonelt og i høy grad praktisk. Han utarbeidet et foreløbig forslag og lot Kirkens genealogiske autoriteter bedømme det. Etter inngående drøftinger ble det endelig bestemt at dette unike verdens-omspennende foretagende burde gjennomføres.

Tilsynsmannen for Den genealogiske forening i Norge, Hilmar Freidel, fikk i 1946 oppgaven å undersøke mulighetene for en fotografering av arkivaliene i norske arkiver. En henvendelse til riksarkivar Asgaut Steinnes ble besvart positivt, og forhandlinger kom i gang. Riksarkivaren satte som

betingelse at det ikke måtte bli utgifter for arkivene, at kun beste sort materialer skulle brukes og at originalfilmene skulle tilfalle Riksarkivet uten vederlag.

Generalsekretæren for Den genealogiske forening, Salt Lake City, bror Archibald F. Bennett, kom til Norge i begynnelsen av august 1947 for å ordne med denne mikrofilmingen. Det ble besluttet å fotografere alle kirkebøker, folketellinger, skifte-protokoller, pantebøker, panteregistre og endel annet genealogisk materiale. Det fotografiske arbeide ble overlatt til Hilmar og Paula Freidel. Det tekniske arrangement ble overlatt firmaet J.L. Nerlien A/S, Oslo, med avdelingssjef A.W. Martinsen og ingeniør Kaye Weedon som de nærmeste medarbeidere. Disse skulle også ha ettersyn med de fotografiske apparater, fremkallingen og kopieringen av filmene.

De fotografiske apparater som skulle brukes til dette foretagende var nye i Norge, så nytt at alt måtte bli sendt hit fra Amerika. Man var en tid i tvil om myndighetene ville tillate innførsel av dette materiale, eller nekte utførselslisens for de ferdige film-kopier, men alt gikk utmerket.

Arbeidet ble påbegynt i juni 1948. Men en liten notis i en Haugesundavis om mikrofilmingen --- ryktet var først kommet dit --- tente en gnist som utløste rene eksplosjoner av ordgyteri. Selvfølgelig ville dette arbeide ha blitt kjent nokså snart likevel, men det var tungt allerede før starten å få føle tyngden av det kraftige angrep som straks fulgte. Nå strømmet avisene over av protest-innlegg.

Biskop Kristian V.K. Schjelderup uttalte:

"Hvis de kirkelige myndigheter på forhånd var blitt spurt, ville det ikke blitt noe av dette besynderlige foretagende."

Domprost Johannes Ø. Dietrichson:

"Jeg er forferdet over Riksarkivarens avgjørelser!"

Presteforeninger, biskoper, teologer og private raste og protesterte. Men riksarkivar Asgaut Steinnes sto fast og urokkelig i sin beslutning; og den holdning han inntok trass i det press han ble utsatt for, tjener ham til stor ære. Det bør vel også bemerkes at det utelukkende var med henblikk på å få en mengde arkivalier fotografert til senere nytte for arkivene, som gjorde Riksarkivaren interessert.

Fordelene ved å få originalfilmene var sikkert en medvirkende årsak til at fagfolk over alt var begeistret for tiltaket og uttalte at dette arbeide heller burde påskjønnnes, og selvfølgelig tillates. Og etter hvert døde protestene hen.

Det av Kirken ønskede genealogiske materiale som befant seg i arkivene i Oslo, Bergen, Trondheim, Hamar og Kristiansand, ble fotografert opp til år 1875 eller opp til omkring år 1890 hvis en bok inneholdt mer enn for året 1875. Av manntallene ble fotografert dem for 1666 og 1701, og folketellingene for 1801 og 1865.

I begynnelsen av april 1950 sendte Kirkens ledelse bror L. Garrett Myers til Norge for å se til hvordan det gikk med mikro-filmingen. Han besøkte også andre land i Europa i samme hensikt.

Kontroll-lesningen av filmene ble hovedsakelig foretatt av søstrene Gunhild Brunsvik Simonsen (senere misjonær) og Willa Johansen, med Gerd Jensen Løvland som fast vikar; leilighetsvis også Jorunn Arnesen Salmona.

Kontroll-lesningen av filmene var særs viktig, ikke ett navn eller noe data måtte forsvinne så sant original-skriften var tydelig nok. En stor del av de eldre protokoller var imidlertid i en så elendig forfatning at det var nødvendig med spesialfotografering av stoffet; og dette kunne noen ganger virke slik på filmen at en ukyndig leser feilvurderte resultatet. Som eksempel kan nevnes at en som studerte filmen av kirkebok nr.1 for Ål fikk det inntrykk at der forekom forskyvninger av arkene som gjorde at en del datoer gikk tapt. Dessverre manglet datoene i originalboka også fordi enkelte ark var hullet etter skader, slik at reparasjonene av arkene ga den uerfarne filmleser dette feilaktige inntrykk. (Noe om slike problemer finnes også nevnt i en kronikk i Morgenposten, Oslo, for den 28. februar 1952, forfattet av Hilmar Freidel: Hvordan bevare arkiver i tilfelle krig?)

Det hendte en enkelt gang at noen klarte å åpne seg adgang til det låste filmrommet for kontroll-lesningen, og med en skarp gjenstand laget meningsløse og ødeleggende merker i en del ferdig kontrollert film. Da dette uvettige hærverk ble oppdaget, ble alle filmer kontroll-lest om igjen.

Arbeidet var fullført i begynnelsen av juni 1951, det var da tatt 3665 film a 100 fot med tilsammen over fem millioner sider arkivalier. Noen år senere ble ytterligere en god del materialer mikrofilmet. Det referat etter et intervju av Hilmar Freidel i Stortinget, som den 9. juni 1951 ble offentliggjort i Arbeiderbladet, har en del unøyaktigheter

Det var en lang tid stille i pressen om mikrofilmingen i Norge, men den 26. november 1953 forteller Aftenpostens kveldsutgave:

"FBI bak mormonernes slektsgransking i Norge, hevder Izvestija.

London, 26 november.

Sovjet-regjeringens organ Izvestija anklaget i dag de amerikanske mormoner for å ha mikro-fotografert de norske kirkebøker på vegne av det amerikanske statspolitiet, FBI. I artikkelen, som ble sitert av Moskva radio, het det at mormonerne ikke hadde foretatt dette arbeide av slekthistoriske grunner, slik det har vært sagt i de norske aviser.

Saken er ganske enkelt den at stats-politiet ønsker detaljerte folkeregistre fra landene i Vest-Europa. Fotograferingen av kirkebøkene skjedde ikke av historisk interesse, men av interesse for fremtiden Den store interesse de amerikanske mormoner viser for sine forfedre stammer ikke fra sektens hovedkvarter i Utah,

men har sitt utspring i statspolitiets dystre lokaler i Washington, heter det."

Allerede dagen etter kommer et svar på dette i Aftenposten:

"Mormonerne tilbakeviser russiske beskyldninger.

Salt Lake City, 26. Nov.

En talsmann for de amerikanske mormoner karakteriserte torsdag de sovjet-russiske beskyldninger om at sekten mikrofotograferte europeiske kirkebøker, bla. norske, på vegne av det amerikanske stats-politi, som fullstendig grunnløse og lattelige. Det er en kjent sak, uttalte generalsekretæren i The Genealogical Sodety, Archibald Bennet, at mormonerne helt siden 1840 har hatt den største interesse for slektsgranskning, og arbeidet med å studere kirkebøkene fant sted lenge før kommunismen ble fastlagt som politisk læresetning. Forøvrig kan alle som Ønsker det få se vårt bibliotek i Salt Lake City hvor alle filmrullene, ialt 90 000 ruller, hver på 100 fot, er oppbevart, sa han."

Torsdag den 14. januar 1954 holdt statsfysikus Eyvin Dahl et spirituelt foredrag over emnet ~ og arkivene?? i Norsk Riksringkasting. Her ble også nevnt Kirkens mikrofilming, og tanken om spionasje, fremkastet fra russisk hold, ble saklig tilbakevist.

52. Emigrasjon.

Det krigsherjede Europa befant seg i en tilstand av mangler på praktisk talt alle livsviktige nødvendigheter. Krigsangsten, matmangelen og annet hadde satt sitt preg i mange sinn, så da Amerika igjen åpnet sine immigrasjons-porter, var det som ønskedrømmenes oppfyllelse ble gjort mulig for mange. For Kirkens medlemmer var det ikke utelukkende utsiktene til bedret Økonomi, sikrere almene forhold og ubegrensede vareforsyningsmuligheter som alene dikterte emigrasjon, men også de kirkelige forhold i forbindelse med det evangeliske prinsipp Innsamlingen. Etter frigjøringen og frem til 1952 emigrerte fra Norge om lag seks hundre medlemmer av Kirken.

At dette måtte bli spurt i pressen var ventet; og den skrev da også artikler om det. Det var dem som påsto at De siste dagers hellige skaffet hvem som helst garantier, som De forente stater forlangte, og arbeid bare man gikk over til deres samfunn. Faktisk ble dette trodd av mange, og en dag kom to statskirkeprester opp til president A. Richard Peterson og sa at de var villige til å akseptere evangeliet og la seg døpe dersom de til gjengjeld kunne få reise-penger til Utah, nødvendige garantier og et arbeide når de kom frem. Ved nærmere undersøkelse ble det påvist at det var to prester som under krigen hadde gått over til de nazistiske rekker. Den relativt sterke tilgang på nye medlemmer i Europa like etter krigens slutt kunne kanskje tyde på at mange nå øynet muligheter for et nytt liv, ved å emigrere og bryte alle forbindelser med en tidligere verden.

Den store tilgang på emigranter fikk Kirkens ledelse til å sende ut ønsker om at kirkemedlemmene burde leve i sitt eget land. Misjonene skulle styrkes og medlemmene kunne bedre arbeide for Kirkens sak hjemme enn i et av Kirkens hovedsentre. Eldste Matthew Cowley av De tolv's råd talte over emnet under konferansen i Salt Lake City den 6. april 1952, og like ens talt assistent for De tolv's råd, eldste Stayner Richards om det i sin tale i Drammen den 30. april 1952, --- han og hans hustru besøkte Norge under varkonferansen, han var da misjons-president for Den engelske misjon.

Allerede i 1921 var de samme tanker oppe da lederen for Den europeiske misjon, president Orson F. Whitney, oppfordret Kirkens medlemmer til å bli i sine egne land. (Skandinaviens Stjerne for 1921, side 302.) Dette var tiden like etter den første verdenskrigen, og emigrasjonen var på den tid også sterk.

I tilknytning til dette kan siteres fra Skandinaviens Stjerne for 1903, side 290:

"Vi ønsker at vort Folk skal forblive her og hjelpe til med at forfremme Herrens Værk; vi ønsker at vore Brødre og Søstre, naar de have anammet Evangeliet, vedblivende skulle bo i disse Lande, saa at Folket kan lære at kjende Evangeliets Frugter ved et godt Livs Exempel.

(Denne uttalelse er fra eldste Franeis M. Lyman av De tolv's råd. Den refereres i Dagsposten, Trondheim, for den 10. oktober 1903 i anledning en liten avispolemik.)

53. Grens-nytt.

Den 30. april 1947 kom president A. Richard Peterson og hustru til Haugesund. De kjøpte Haugesund Handelskoles bygning, Haralds gate 225. Denne skulle ominnredes til bruk for Kirkens møter og kontorer m.v. Innvielsen fant sted i juli samme år.

Den 16. mai 1948 ble igjen Halden gren omorganisert, grenen hadde da tolv medlemmer. Eldste Alvin Gabrielsen ble den presiderende eldste med søster Inger Olsen som sekretær. Styret for Kvinneforeningen ble søstrene Anna Johansen --- Gunda Gundersen --- Laura Strøm.

En gren på Horten ble organisert den 20. november 1948, med eldste Kenneth Lucas som presiderende eldste.

I Tofte i Hurum hadde misjonærene en tid en viss aktivitet. En stakkato-rapport forteller optimistisk:

"Møte avholdt onsdag 24. november 1948 kl. 19,30 i Folkets hus, B-salen. Misjonærer: Nerwell Carter --- Lyman E. Salvesen --- Kenneth Lucas --- William Carlston. Sang: Primary-barn. Bønn: Salvesen. Lysbilder: Lucas og Carlston. Duett: Lucas og Carlston. Tale: Carlston. Tale: Lucas. Kvartett: Eldstene. Sang: Ja, vi elsker ---. Bønn: Carlston. Tilstede 120."

En annen rapport forteller opplysende:

Dec. 4. 1949

Misjonærmøte:

Stedet Hamar.

President A. Riehard Peterson avholdt et møte for å få istand et distrikt og en gren i Hamar. Eldste Harold Ecker åpnet med Bønn. Til stede var president Peterson, søster Peterson, eldste Harold Ecker, eldste Gerald Dean og distrikts-president Paul Christiansen. President Peterson foreslo å stifte en gren på Hamar som vi var enige om. Eldste Harold Ecker var beskikket forstander av Hamar gren, av president Peterson. President Peterson innstiftet også et distrikt, som inneholder Kongsvinger, Odalen, Hamar, Gjøvik og Lillehammer. Det skal hete Hamar distrikt, med Hamar som hoved-sted. Eldste Gerald Dean var beskikket distrikts-president, av president Peterson. Alle sammen var enige i opprettelsen. Til slutt, alle bar sitt vitnesbyrd. Distrikts-president Gerald Dean avsluttet møtet med bønn."

(Rapporten skrevet av en misjonær.)

54. Albert Sherman Gowans

kom til Norge den 10. desember 1949 sammen med sin hustru, Grace Murdoch Gowans, og deres tre barn Richard, Judy Ann og Marilyn. Den 13. desember 1949 tok han over ledelse av Den norske misjon.

President A. Sherman Gowans ble født den 27. oktober 1917 i Tooele, Utah. Han ble i 1942 gift med Grace Murdoch, født den 18. mai 1922. Sin første misjon utførte han i Norge i 1938, men grunnet krigen måtte han reise hjem i 1939. Imidlertid fortsatte han sin misjonstid i Amerika. South-Carolina, til november 1940. Noen måneder etter ble han kalt inn til hæren, og sist i 1944 ble han sendt til Washington D.C. for å studere etterretnings-vesen, hvoretter han ble forflyttet til Norge som militær-attache ved Den amerikanske ambassade i Oslo. Han var således en av dem som kunne ønske de første misjonærer velkommen tilbake til Norge i 1945.

Etter at han var løst fra hæren og vendt hjem igjen, slo han seg sammen med noen av sine tidligere misjonær-kamerater og åpnet en sukkertøyfabrikk, og arbeidet her til han fikk misjonskallet.

De norske myndigheter ville en tid at Det røde kors skulle stå for utdelingen av gavepakkene som Kirken sendte til Norge like etter krigens opphør 1945, og mens eldste Ezra Taft Benson av De tolv's råd forhandlet med dem om dette, skaffet A. Sherman Gowans gjennom sine diplomatiske forbindelser en lastebil og fikk brakt de da ankomne forsyninger til Osterhausgaten 27 hvor de ble tatt hånd om og utdelt til dem som det egentlig var bestemt til. Dette friske og impulsive trekk ved president Gowans karakter, viste initiativ og oppfinnsomhet --- som fortsatt var levende i ham da han ble lederen for Den norske misjon.

Sammen med sin hustru Grace M. Gowans og døtrene Judy Ann og Marilyn, kom han på besøk til Oslo mars 1965 --- for å hente hjem sin sønn Richard som da var ferdig med en misjon i Norge. Men datteren Judy Ann ble i Norge for å fylle en misjon.

President A. Sherman Gowans var alltid mottakelig for nye ideer og forslag som egnet seg for bruk til misjonsarbeidet, og selv var han i sin oppfinnsomhet stadig parat til å prøve nye veier tenkt og planlagt av ham selv. Og en mer livsbejænde evangelieforkynnende misjonsleder har Den norske misjon vel neppe hatt tidligere!

Han satte sangen og de lyse misjonerende nyansemuligheter i høysetet, --- som enslags ouverture til det mer alvorverdige. Han samlet ungdom omkring seg, og fikk undersøkt hva de enkelte kunne yte i kunstnerisk retning, det være seg i musikk og sang, eller i deklamasjon, drama, tale og underholdende hobby. Det seriøse burde innledes og berikes gjennom en glad optimisme av underholdning!

Ikke alle kirkemedlemmer var sikker på at slike innslag ville virke stimulerende i den retning det var tiltenkt. Men den oppmerksomhet som misjonærene gjennom sine mange sangerferder med strålende konserter bevirket, reflektertes mot det egentlige mål: Å få søkende mennesker til å bli interesserte også i evangelie-forkynnelsen.

Men president Gowans fikk også andre oppgaver. Han ble således ansvarlig overfor Kirkens ledelse for det avsluttende arbeid med mikro-filmingen av statens genealogiske arkivalier. Under hans tid kom også utgivelsen av Mormons bok, feiringen av 100-årsjubileet for evangeliets innførelse til Skandinavia; og den av Kirken utgitte misjonform kalt Andersons-planen ble i hans tid påbegynt. Misjonens lokaler fikk under hans tid en velkommen restaurering. Hertil kom så de vanlige plikter og gjennomføring av Kirkens misjons-program som påligger enhver misjonspresident.

55. Ett hundre år!

Den 24. og 25. januar 1950 var president Gowans i Gøteborg for å planlegge med presidentene for Danmark og Sverige om arrangementene av det forestående skandinaviske 100-års jubileum. Det var meningen å få i stand en viss enhet og likhet i det programmessige.

Misjonen i Norge hadde sin 100-års jubileumsdato den 11. september 1951, men Kirkens autoriteter mente det måtte være best å feire et felles skandinavisk jubileum -- ikke minst av den grunn at Danmark, Norge og Sverige i lang tid var felles misjonsområde. Festlighetene i Danmark ble holdt fra den 14. juni, --- i Sverige fra den 21. juni, --- i Norge fra den 28. juni 1950.

Stevnene ble ikke den store felles attraksjon man hadde håpet, men hver for seg ble de fem dagers misjons-tilstelninger historiske epoker som en kommende historie kanskje sterkere vil engasjere seg for.

Den norske misjon hadde om lag nitti misjonærer på denne tiden; sammen med Oslo grens medlemmer og om lag hundre tilreisende fra alle landets kanter, måtte dette bli kvantitativt det største stevnet som var holdt inntil da i Norge.

Noen dager før stevnet tok til holdt eldstene et møte på Youngstorget i Oslo. Onsdag den 28. juni 1950 ble stevnet åpnet med en misjonærkonsert under ledelse av eldste Robert G. Steffensen. Til torsdagens sightseeing-tur rundt om i Oslo by, møtte frem så mange interesserte at det ble bruk for åtte av de største busser som kunne skaffes. Om kvelden var et historisk skuespill fremført av en rekke misjonærer og lokale krefter. Stykket viste hendinger fra den første misjonstid i Danmark, Norge og Sverige. Stor lykke gjorde avdelingen som viste hvordan familien Widtsoe kom inn i Kirken. Eldste John A. Widtsoe av De tolvs råd var til stede under hele stevnet, og fikk høve til å fortelle litt mer om denne begivenhet i hans families liv. Skuespillet var forfattet av Evelyn Nilsen Wood, Salt Lake City, og omarbeidet til norsk og satt i scene av eldste John B. Harris.

Fredag den 30. juni var det sightseeing-tur rundt omkring i Oslo-fjorden. Alf H. Johansen var arrangøren. I Osterhausgaten 27 var det en utstilling av arbeider som landets forskjellige kvinneforeninger hadde tilvirket. Likeså en Mormons-bok-presen-tasjon og ellers en fremvisning av instruktivt stoff karakteristisk for de ymse organisasjoner innenfor Kirken i Norge. Om kvelden ble det holdt en felles-konsert; det var sangkor-medlemmer fra flere grener som sammen med Oslo grens sangkor utførte programmet. Konserten var under ledelse av Ramm Arveseter, og som organist medvirket søster Mary J. Nilsen.

Banketten lørdag hadde samlet om lag tre hundre personer, og stort flere var det heller ikke plass til rundt bordene. Men etter selve banketten kom mange som ville være med på de fortsatte festligheter. Toastmaster var Hilmar Freidel.

Under festen ble utdelt blomster og minnegaver bestående av Mormons-bøker på norsk, til Sverre A. Kristiansen, Trondheim, for mange-årig innsats som distrikts-president, grens-president og rådgiver i Den norske misjons presidentskap. --- Likeså til Kathinka Bisjord, Oslo, for om lag ti års arbeid i hovedstyret for unge kvinners G.U.F. --- Og så til følgende brødre for mer enn ti års virksomhet som grens-presi-denter i sine respektive grener:

Nils Andersen, Ålesund. --- Emil Evensen, Narvik. --- Ingvald Johansen, Drammen. Einar Strand, Oslo. --- Gustav Wersland, Stavanger.

Likeså ble det gitt en oppmerksomhet til Kristiane Marie Karlstrøm, Oslo, som i over tjuefem år hadde vært misjons-hjemmets vaktmester-tante.

Forhenværende misjons-president for Den svenske misjon, bror Eben R.T. Blomquist, Salt Lake City, ble overrakt en blomsterbukett med anmodning om å overbringe en hilsen til Det norske Amerika. Han var siden med i hovedkomiteen for arrangementene av de skandinaviske festligheter i Utah i august samme år.

Misjons-presidentens hustru, søster Grace M. Gowans, ble overrakt en blomsterbukett med takk for hennes innsats med å hjelpe sin mann under de store forberedelser til dette stevnet. Og endelig ble overrakt seks sølvskjeer til president Gowans og hustru fra misjonens eldster.

Søster Paula Freidel overrakte, på Den norske misjons vegne, eldste John A. Widtsoe en blomsterbukett og et stort sølvfat, som et minne i anledning 100-års-jubileet.

Det første presidentskap hadde sendt en hilsen til de skandinaviske Hellige; dette ble lest opp, likeså endel telegrammer fra Amerika og Norge. Den historiske program-bok som deltakerne av stevnet fikk, var i det vesentlige forfattet av Hilmar Freidel.

Søndag ble holdt tre møter, som alle samlet fullt hus. Noe over femti misjonærer dannet et kor som underholdt på kveldsmøtet. Alle tilstelninger ble holdt i Den norske Ingeniørforenings festlokaler.

56. Ny-oversettelser.

Den 30. juni 1950 kom Mormons bok ut for første gang på norsk. Den var oversatt av Liv Nøvik Frende, og korrekturlesningen var foretatt av Inger-Mari Strand, Oslo. Det tok mange år før boken kom ut etter oversettelsen, den var gjenstand for stadig kritisk gjennomsyn og bearbeidelser før den ble endelig godkjent.

Det var president A. Richard Peterson som lot arbeidet påbegynne. Under ham ble også Lære og Pakter og Den kostelige perle oversatt, begge av Solveig Astad Hess. Manuskriptene til disse gikk også gjennom en grundig korrektur-lesning, først av Liv Nøvik Frende, Logan, som foretok en delvis ny-oversettelse, deretter til en rekke instanser i Salt Lake City under ledelse av Arnt Engh.

I 1934 var kommet et utdrag av Lære og Pakter, oversatt av Liv Nøvik Frende, under president Milton H. Knudsen. Da denne boken, kalt Ny Åpenbaring, bare var et utdrag og ikke inneholdt alle Lære og Pakters vanlige kapitler og vers-inndeling, ble den aldri helt populær.

President A. Sherman Gowans fikk de endelige manuskriptene, og et trykkeri i Sverige påtok seg oppgaven å trykke dem. Imidlertid ble president Gowans løst fra sin misjon før Lære og Pakter forelå helt ferdigtrykt, og den nye misjons-presidenten, Axel J. Andresen, tok manuskriptene opp til ny-vurdering og foretok endel korrekter og språkforandringer før den endelig gikk i trykken.

57. Misjonær-virksomhet.

Eldstene Jacques Pruhs og Calvin T. Broadhead begynte med en utstilling midt på Bragernes torg i Drammen, den 21. juli 1951. De satt ved et bord og delte ut skrifter. Et oppmerket verdenskart og et bilde av en indianer var blikkfangere med henvisning til Bibelen, Mormons bok og Lamaniterne. Eldstene fikk mange samtaler, en rekke avtaler om privat besøk ble inngått, og de delte ut en stor mengde litteratur.

President Å. Sherman Gowans forsøkte nye veier i evangelie-forkynnelsen. Det kom til stadighet mange unge misjonærer fra Amerika til Norge, det hendte at etthundre og ti misjonærer kunne være samlet under samme tak på samme tid. Ut av denne ungdomsflokken plukket han ut flere lag til det populære amerikanske spill basketball, et spill som i Norge ikke var særlig dyrket. Idrettskretser ble interessert, og general-sekretæren i Norge

Idrettsforbund, herr Tormod Normann, ivret for å få spillet demonstrert og gjort kjent i Norge. Misjonærenes navn og bilder kom i avisene, og det ble fortalt at de var medlemmer av De siste dagers hellige. Flere kamper ble spilt og fikk god omtale.

Da det også kom misjonærer med gode sangstemmer, ble for første gang i Norge dannet en dobbeltkvartett, i mars 1951, med oppgave å reise rundt til alle grener og plasser i Norge hvor medlemmer av Kirken var å finne, for å spre hygge til disse, og ellers ved sin sang reklamere for Kirken. De åtte sangere var misjonærene:

Wayne Barrow. ---	A. Sherman Gowans. ---	Samuel Hart.
Dexter Horton. ---	Newil Nielsen. ---	Gary Speneer.
Nelden Stanley. ---	Garth Wright.	

Til en begynnelse opptrådte denne dobbelt-kvartetten under benevnelsen Sang over Norge, men tok så tittelen Mormonaires, og den 16. juni 1951 fikk de synge i Norsk Radio. Siden foretok grammofonoselskapet Columbia endel plate-innspillinger av dem. Misjonærene reiste også til Sverige og sang inn endel plater der for selskapet Sonora. Andre sanggrupper hadde som program-tittel Hjertets sanger. Den 3. oktober 1951 hadde en sanggruppe en konsert i Universitetets Aula, Oslo. Kritikken var særs velvillig stemt og noen var tilmed full av begeistring. Over alt fikk kvartetten leid de beste konsertsaler, og publikum betalte gjerne for å høre dem.

Dobbeltkvartetten var under ledelsen av eldste Lee M. Capel, og som ekstra attraksjon deltok eldste Harold Dean Petersen som hurtigtegner, like ens misjonær søster Sylvia A. Dorothy Skjefte som skolert sangerinne, hun sang også duetter sammen med president Gowans. En trio bestående av søstrene Grace Gowans, Sylvia Skjefte og Carol Bunnell, --- og andre, deltok også i flere av disse sangerferder.

58. Nytt presidentskap.

Sist i august 1950 kom eldste Stephen L. Richards av De tolv's råd til Norge. Det var bestemt at president Gowans skulle ha to rådgivere. Bror Alf H. Johansen var utpekt av misjons-presidenten til å bli 1. rådgiver, og eldste Seth Skidmore Allen som 2. rådgiver. Dette presidentskap ble konstituert den 30. august 1950.

Alf Henry Johansen ble født i Oslo den 3. desember 1908. Han ble døpt den 16. mars 1928, og ble ordinert til eldste den 24. februar 1935.

Han ble tidlig benyttet i de lokale organisasjoner i Oslo gren, og som medlem av hovedstyrer. Som dirigent-vikar og korformann i en årekke har han uttrettet meget for Oslo grens sangkor; som teologisk klasseleder og hovedstyreleder for G.U.F. og Søndagsskolene har han vist alvorsbetont livsglede og stor arbeidslyst.

Grunnet sitt sivile arbeide har han i mange år hatt anledning til å reise rundt i hele Sør-Norge, og fra rapporter og andre kilder finner man merket etter ham i grenene som han samtidig benyttet anledningen til å besøke. Det er vel neppe noen bror i Den norske misjon som over alt er mer kjent av søsken enn ham, og man har da også satt pris på hans vennskapelige tone, omgjengelighet og friske replikk.

Med en brennende og spill-levende overbevisning har hans evner til orientering, nøktemhet og objektivitet gjort ham til en saks-innlegger man guterer. Med sin uslitelige optimisme og vitalitet måtte han bli en betryggende medarbeider for president Gowans, nettopp i denne tid av misjonsvirksomheten i Norge.

Eldste Seth S. Allen ble løst fra sin misjon den 26. april 1951, og en ny 2. rådgiver i presidentskapet ble satt inn den 28. juni 1951; det ble eldste Robert Albin Lenberg. Han ble avløst fra sin misjon og reiste hjem den 3. oktober 1952.

59. Forskjellig.

Den 5. oktober 1951 døde eldste Ferris C. Johnson. Han hadde da virket over to år som misjonær. Han var endel syk og fikk et illebefinnende mens han lå i badet på Torggaten Bad i Oslo, slik at han druknet. Det ble holdt et gripende og høytidelig minnemøte i lokalet i Osterhausgaten 27, før det balsamerte legeme ble bragt hjem til den dødes foreldre i Ogden. Utah.

Under president Gowans fikk Kirkens lokaler i Oslo og Bergen en ny opp-
pusning; det ble kjøpt nye stoler til forsamlingen i Oslo og nye benker i Bergen.
Men Kirkens medlemmer måtte også betale sin del av alt dette.

President Gowans arbeidet meget med organisasjonen av husmøter, og
hundrer av en-times andakter for søkende, som misjonærene fant på sin vei,
ble holdt. Den av Kirken benevnte Andersons-planen, den å arbeide som
misjonær etter et bestemt mønster og med vekt på forkynnelsen av Mormons
bok, ble utført med stor kraft, og det resulterte også i at mange begynte å lese
Mormons bok.

Den norske misjons jubileumsdato, den 11. september 1951, ble ikke
feiret da minnet om dette var holdt med stevnet i Oslo i tiden fra den 28. juni
1950.

Kirkens president, David O. McKay, besøkte Oslo og talte til en stor
forsamling tirsdag den 17. juni 1952. Han ble intervjuet av journalister og fikk
sitt bilde og god presse bl.a. i Morgenposten for den 18. juni og Arbeiderbladet
for den 23. juni 1952.

På Den norske misjons hundreårsdag, den 11. september 1951, var
stillingen denne:

A. Sherman Gowans:	Misjons-president.
Alf Henry Johansen:	1. rådgiver.
Robert A. Lenberg:	2. rådgiver.
Dale LaMar Singleton:	Misjons-sekretær.

Hovedstyrenes ledere:

Ungdomsforeningene:	Eldste Gøsta Berling.
Søndagsskolene:	Inger-Mari Strand.

Kvinneforeningene:	Grace Gowans.
Primary:	Carol Bunnell.
Prestedømmet, Melkisedekske:	Leif Larsen.
Aronske:	Georg Pedersen.

Genealogisk forening: Ingen. (Men eldste Djalmar Aubrey Lund virket som misjonskontorets assistent i genealogiske anliggender.)

Redaktør for Lys over Norge: Eldste Jacques Pruhs.

Det var seks distrikter i misjonen: Bergen --- Hamar --- Larvik --- Oslo Trondheim --- Tønsberg.

Men ingen innsatte distrikts-presidenter.

Grenene med grens-presidenter:

Bergen:	Arthur Alex Pedersen.
Drammen:	Nils Otto Olsen.
Fredrikstad:	Anker Johansen.
Haugesund:	Eldste W. Arthur Cahoon.
Moss:	Eldste Vern A. Carter.
Narvik:	Theodor Karoliussen.
Oslo:	Ludvig Arnesen.
Stavanger:	Gustav Wersland.
Trondheim:	Eldste Robert Kvavle.
Tønsberg:	Asbjørn Halkinrud.
Ålesund:	Eldste Loren Johnson.

Antall misjonærer i misjonen: 85.
Antall medlemmer i misjonen: 1 559.

I hundreårsperioden 1850 - 1950 ble det døpt om lag 9 300 personer. Over en tredjedel av disse har gjennom tiden emigrert. Bortimot 1 500 misjonærer er blitt sendt til Norge fra Amerika. Det har dessuten virket noen hundre lokal-misjonærer, samt en rekke deltids-misjonærer.

Følgende misjonærer har virket i Norge siden misjonen ble selvstendig, den 1. april 1920, og frem til feiringen av Den skandinaviske misjons ett hundre-års jubileum 1950: (Utelukkelse av et eller flere navn eller navnenes eventuelle feilaktige skrivemåte skyldes ingen annen grunn en gjennomgåelsen av mangelfulle opptegnelser.)

Misjonærer utsendt fra Amerika:

(Noen ble kalt mens de var på besøk.)

- 1920:
Hansen, Herman F. Heggen, Hans. Johnsen, Erastus.
Nøkleby, Hyrum P. Schow, August S.
- 1921:
Fugal Marthiniussen, Caroline. Nordseth, Hyrum M.
Widtsten, George Amundsen.
- 1922:
Frøisland, Michael O. Hansen, Ole.
Jørgensen, Ernest A. Nylander, Axel A.
Nylander, Borghild. Peterson, A. Richard.
Peterson, Margaret M.
- 1924:
Anderson, James Leland. Johnson, Gustav E. Johnson, Karen O.
Lund, Anthon H. Olsen, Frans. Olsen, Karen C.
Petersen, Charley Elmer.
- 1925:
Dalsbø, John A. Ericksen, Harold H. Jensen, Hyrum L.
Johnsen, John T.B.
- 1926:
Anderson, Alonzo. Anderson, Lorenzo William.
Anderson, Ole. Christophersen, Martin.
Domgaard, Hyrum. Ellefsen, Elias John.
Engh, Howard John. Erickson, James.
Hall, Marius A.J. Olsen, John Wilhelm.
Shortt, Thomas Olaf. Straaberg, Hyrum E.
Sørensen, Harold 8.
- 1927:
Agle, Magna. Anderson, George N.
Anderson, Lorenzo jr. Anderson, Minnie.
Anderson, Olive M. Bjørnn, Rudolph Conrad.
Henricksen, Henry Jahnsen, Daniel.
Johansen, Clarence H. Thulin, George William.
- 1928:
Bergersen, Clarence Allen. Jørgensen, Richard Alma.
- 1929:
Anderson, William Bevan. Benson, Marvin Mathias.
Carlston, Golden Dean. Christensen, Clifford J.
Engebretsen, Ray. Hansen, Lionel Wilford.
Hogensen, Herman J. Jensen, Hyrum D.
Jensen, Margaret A. Johansen, Carl Fritjof.
Johnson, Leslie Alden. Kaalstad, Parley C.
Larsen, Arthur J, Stockseth, Stephen W.
Wagiey, Allan Hamilton.
- 1930:
Arnesen, Aksel Martin. Carlston, Herald LaMar.

Edman, Ezra Wilford.
Jensen, Earl Eugene.
Strømness, Edward	Geertsen, Ronald Myron.
Nielsen, Adolph Martin.
1931:
Christiansen, Evan L.
Nelson, Samuel Francis.
Olsen, Alvin Jarvis.	Hansen, Willard Deloss.
Olsen, Ainer C.J.
1932:
Gundersen, Joseph Alton.
Mickelsen, Joseph Edward.	Hansen, Earl Warnick.
Olsen, Brigham James.
1933:
Barlow, Granville E.
Hansen, Ramm jr.
Johansen, Carl Fritjof.
Knudsen, Merl.
Knudsen, Vivian E.
Moe, Raymond W.
Peterson, Dean A.
Ridd, Arthur Clarence.
Vogeler, Olaf H.	Christensen, Wendell.
Jacobsen, Leo Martin.
Knudsen, Eudora.
Knudsen, Milton H.
Larsen Julius Iver.
Nielsen, Wendell.
Richards, Earl Hyrum.
Swensen, Winslow.
1934:
Christensen, Clarence J.
Høvik, Leon P.
Kleven, Birger L.
Torkelson, Robert L.	Gundersen, Orsen W.
Johnson, Hans William.
Strand, LeRoy.
1935:
Amundsen, Frank H.
Hjørnevik, Clara.
Jørgensen, Richard Osborne.
Larsen, Vaughn J.
Olsen, Joseph William.
Rasmussen, Jesse A.	Hall, Marius A.J.
Hansen Arthur W.
Larsen Nels Norman.
Nielsen, Newell Blaine.
Parry, Vern A.
1936:
Austad, Mareus J.
Child, Clarence Rex.
Hansen, Fred W.
Jørgensen, John S.
Morris, Jack.
Peterson, Margaret M.
Swensen, Calvin H.
Williams, Carrie Peterson.	Blackham, Eugene C.
Christensen, Hugh W.
Hjorth, Otis Hugh.
Knudsen, Robert Vernon.
Peterson, A Richard.
Stephenson, Delbert J.
Westover, Leon A.
1937:
Amundsen, Hyrum Joseph.
Christensen, Don P.
Christensen, James Arbon.	Andersen Mark B.
Christensen, Homer U.
Christensen, Merrill Grant.

Christoffersen, Grant Norton.	Iversen, Lynn J.
Jensen, Boyd L.	Jensen, Norman Oliver.
Johnsen, Glenn H.	Johnsen, Homer P.
Johnsen, Louis E.	Johnson, Jack E.
Johnson, LeRoy Walter.	Johnson, Ray C.
Jørgensen, Nolan W.	Knight, Floyd H.
Lott, Adelbert Snow.	Madsen, Orrin Andersen.
Maxfield, Albert Ward.	Mecham, Joseph Ralph.
Monk, Edgar T.	Nielsen, Arthur Brown.
Nilsen, Hans Eugene.	Nosack, Joseph W.
Olsen, George T.	Olsen, Stuart Parr.
Payne, Arnold E.	Thorsen, Thomas W.
Torgersen, Kenneth C.	Vogeler, Olaf H.
Yorgason, C. Eldon.	

1938:

Anderson, Charles S.	Bagley, Ben Erin.
Cooper, Joseph Floyd.	Fridal, Grant Devere.
Geertsen, Eugene Chester.	Gowans, A. Sherman.
Gulbrandsen, Norman Ralph.	Johnson, Norman Oskar.
Johnson, Oman Dorian.	Johnson, Thorvald M.
Klinger, Aderian J.	Lake, Vern Silas.
Larsen, Clarence Michael.	Larsen, Lawrence Erick.
Merrill, Elmer Lester.	Olsen, Chester Leon.
Osborn, Charles Hamlen.	Parry, George Edvin.
Peterson, Faris J.	Rawlings, Glenn S.
Sanders Milton Wesley.	Sitterud, J. LaWar.
Timpson, Austin LeRoy.	Tingsey, Derrell B.
Wilson, Earl Haggart.	

1939:

Brewster, Albert Vern.	Carlston, John Robert.
Erekson, Vaughn Miller.	Farnsworth, Joseph Alray.
Hartvigsen, Jack Arnold.	Israelsen, Jennie D.
Israelsen, J. Howard.	Israelsen, John A.
Jensen, Bernon Auger.	Jensen, Loy Maughan.
Larsen, Thyra.	Lingvall, Karl Edvard.
Martin, Paul A.	Strømness, Richard Jon.
Torgersen, Louise	

Alle misjonærer kalt fra Amerika ble anmodet om å reise hjem igjen omkring årskiftet 1939 - 1940.

Fra begynnelsen av 1946 kom så atter misjonærer fra Amerika, slik:

1946:

Engebretsen, Ray.	Engebretsen, Zina Rice.
Farnworth, Thomas Grant.	George, Eugene Paul.
Hansen, Conrad Johan Zahl.	Jensen, Robert Wendell.
Johansen, Einar Monrad.	Johnson, Augusta Caroline O.
Johnson, John Adam.	Kasteler, George R.
Kasteler, Thelma Peterson.	Larsen, Clara Marie Iversen.
Larsen, John Martin Smith.	Lerdahl, Floyd Edgar.

Mathias, Boyd Oral.
Peterson, Margaret M.
Swensen, Ida Murri.

Peterson, A Richard.
Swensen, Andrew Archie.
Vogeler, Olaf H.

1947:

Behrman, Max Alma.
Carter, Hulon Newell.
Christensen, Laura Lorentzen.
Christiansen, Paul Randolph.
Engebretsen, Ragnar Rice.
Gabrielsen, Alvin Adams.
Hansen, John Truman.
Helquist, Elman Lorin.
Kingsford, Ellis Ormond.
Lucas, Kenneth C.
Nelsen, Wayne James.
Norman, Milton Henry.
Paulsen, Cari Bergstedt.
Rawlings, Ben Ether.
Schow, Don Carlos.
Smith, Paul Grant.
Swainston, Howard DeWitt.
Williams, Clayton Ray.

Busath, Alan Coulam.
Christensen, Jewel H.
Christensen, Nephi.
Condie, Vernon Eldean.
Evenson, LeRoy Moroni.
Gidley, Harold Don.
Harris, Alan LeRoy.
Henriksen, LeRoy Roald.
Kirby, Richard Ivins.
McDonald, Alice Louise.
Nielsen, Reece David.
Openshaw, Maynard Karl.
Prestgard, Reed Alfred.
Reading, Robert Paul.
Salvesen, Lyman Earl.
Stensrud, Grant Stanley.
Wallace, John Widtsoe.
Wright, Lynn Ronald.

1948:

Allen, Seth Skidmore.
Anderson, Cari Norman.
Baer, Sherwin Hyer.
Carlson, Charles Ray.
Christensen, John Bert.
Cornell, Francis Norman.
Dean, Gerald Jerry.
Erekson, Paul Webb.
Faldmo, Lee Howard.
Haight, Francis David.
Harris, John Bemhard.
Høvik, Bemt Fredrik.
Johnson, Carl Edward.
Knudson, Irma.
Olsen, Richard Lloyd.
Petersen, Max Dean.
Poulsen, Jesse Raymond.
Sims, Robert Louis.
Steffensen, Robert Glen.
Wold, Phebe M. Higbee.

Almond, Allan LaMar
Anderson, Russel Daniel.
Bagley, Frank Davidson.
Carlston, William Woodward.
Christensen, Ronald Eugene.
Daines, Robert William.
Ecker, Harold Sand.
Evensen, Glenn Stivers.
Gundersen, John Edvard.
Halverson, Charles Allan.
Holliday, Gale.
Høvik, Lydia Emilie Nielsen.
Kleven, Cornelius Adolf jr.
Lindsay, Kenneth Thomas.
Pedersen, Keith G.
Petersen, Ruth Emelie.
Sandstrøm, Verla Leona.
Spencer, Donald Jay.
Tanner, Aksel Hyrum.
Wold, Rolf Christian.
Miles, John Kenneth.

1949:

Andresen, Bruce Ramm.
Cahoon, Winston Arthur.
Carison, Verner Bernard.

Barrow, Wayne Raymond.
Capel, Lee Magdiel.
Gowans, Albert Sherman.

Gowans, Grace Murdoch.	Greene, Gilbert Weldon.
Gwilliam, Elwood A.	Haggen, Edward Hans.
Hart, Samuel Nils.	Hartvigsen, Elmer Jay.
Horton, Dexter Seymoure.	Ingebretsen, Katryn.
Israelsen, Eilert Arvel.	Jensen, Richard Alma.
Johnson, Ferris Galdwell.	Johnson, Homer Paskett.
Lund, Djalmar Aubrey.	Lybbert, Rex Bennion.
Malan, Gordon Lewis.	Mickelson, Reed LeRoy.
Nielson, John H.	Olsen. Clair Nash.
Olson, Ronald Dean.	Sanders, Mary G. Astad.
Schow. Raymond Clarence.	Seaton, John Nephi.
Singleton, Dale LaMar.	Skanchy, Robert Kelly.
Sly, Donald Henry.	Smith, Paul Marston.
Sonne, Roscoe Newbold.	Stoddard, Oliver Russel.
Swensen, Barbara.	Sørenson, Harold Arthur.
Turner, Ella Ruth.	White, Charles Max.
Wight, Mary Evelyn.	Wright, Garth Holmes.

1950:

Alder, Paul Johnson.	Bergstedt, John Henrik.
Bylund, Sterling Manroe.	Carter, Vern Arthur.
Johnson, Lorin Hills.	Kvavle, Robert Carl.
Lenberg, Robert Albin.	Linford, James Ezra.
Magleby, Hal Mark.	Nelson, Revere Frank.
Petersen, Dorothy May.	Pruhs, Jacques Ferre.
Pulsipher, Eldon Burnell.	Riddle, Bonnie.
Spencer, Gary Keith.	Stanley, Neldon Devar.
Stensrud, Clarence Leonard.	Welch, Donn Victor.
Williamson, Martin LeRoy.	

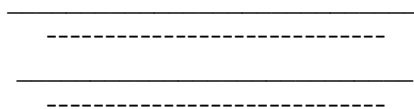
Pr. 1. desember 1950 kommer disse misjonærer i tillegg:

Broadhead, Calvin.	Bunderson, Lloyd.
Bunnell, Carol.	Burris, W. Deloy.
Gansauge, Charles.	Geertsen, James.
Hall, Charles M.	Halverson, Marlowe.
Hodgkinson, Rayola.	Johannessen, Rolf.
Lichfield, Ernest.	Olaveson, Eugene.
Petersen, Harold.	Reid, Neal.
Rosenlof, David.	Saxton, Wren.
Syverson, Richard.	Tanner, Rose.
Thomas, Lynn.	Torgensen, Neal.
Woodbury, Richard.	Young, Helene.
Zabriskie, Lynn.	

Lokal-misjonærer:

(De såkalte deltids-misjonærer er ikke tatt med.)

1920:	Arveseth, Eyolf R. Gustafson, Heber J. Johnson, Augusta Olsen.	Bjørndal, Hilmar. Jensen, Sverre.
1924:	Arveseth, Willard F. Fløisand, Ivar. Helgesen, Harald.	Bjørndal, William. Halvorsen, Erling Bjørn. Vogeler, Olaf H.
1925:	Fernsjø, Gustav Adolf.	Strømness, Borghild Nielsen.
1926:	Jensen, Haakon.	
1927:	Freidel, Hilmar.	Torgersen, Georg Theodor.
1930:	Gregersen, Eva Giertsen.	
1932:	Hagberg, Carl M.	
1940:	Larsen, Arne Trygve.	
1942:	Johansen, Hildur Fluge. Pettersen, Randi Jørgensen. Åse, Lars Magnus.	Langeland, Johannes. Storm, Håkon.
1943:	Jensen, Haakon.	Larsen, Tryge Arne.
1945:	Magnesen, Erling.	
1946:	Edvartzen, Paul. Gaarder, Asbjørn. Johannessen, Jan B	Erichsen, Odd. Hess, Solveig Astad. Sønsteby, Olav
1947:	Wersland, Gustav.	
1948:	Gidley, Aud Anita Nilsen.	Strand, Inger-Mari.
1949:	Salmona, Jorunn Arnesen.	

SLUTT - BETRAKTNINGER:

Mennesket er ansvarlig for sitt eget liv, og burde bruke tiden til å fullføre meningen med sin jordiske prøvestand!

Mennesket er også gitt frihet til selvvalg; og bruken av denne frihet gjør at historie skrives i det samme øyeblikk man gjør noe som får betydning for andre.

En Kirkens historieskriver kan ikke unngå å merke seg en viselig sammenheng mellom skjebner; det kan se ut som om ethvert menneske har fått en spesiell og samordnet oppgave å fylle i livet, --- mange finner frem til sitt kall, andre lar seg ikke påvirke og går sine egne gater, --- for selv om mange er kalte, er friheten til å motta eller forkaste et valg som er gitt i en prøvelses-hensikt.

Ved en uhildet og upartisk gjennomgåelse av rapporter fra mange hold lar det seg gjøre, til en viss grense riktignok, å rekonstruere omfanget av den aktivitet som alle kategorier av ledere i misjonen og grenene har prestert.

Lederevnen og ellers innstillingen til et embetets plikter og gjøremål er avgjørende for resultatet, ikke bare for lederen selv, men kanskje langt mer for alle som skal ledes. Det har vært ledere som gjennom en passiv holdning likevel har hatt kraft i den egenskap å kunne sette andre, dyktige menn og kvinner i virksomhet. Det skal stundom en viss begavelse eller medfødt teft til å finne emner som gjennom en klok behandling kan gå inn for oppgaver som man selv instinktivt eller gjennom erfaring forstår at andre makter å fullføre bedre enn en selv. Men en slik leders historiske posisjon svekkes nok endel, -- - medarbeidernes innsats er registrert og kan konstateres, mens lederens regulerende oppsyn som presiderende kontaktmann bare kan forutsettes eller svakt anes.

En rekke forskjellige personer har gjennom tiden bekledd større eller mindre ledende stillinger. For mange av dem har embetet nærmest vært mer rådgivende og representativ enn egentlig av produktiv art. Det har også hendt at en stilling ble gitt bare for å fylle noe som i sin form var av mer symbolsk karakter. På den annen side har det vært funksjonærer som i sitt spesielle kall har ytet innsats langt utover pliktens grenser.

I de fleste grener i misjonen har det gjennom alle tider vært et stedlig kirkemedlem eller en utsendt misjonær som i tale, ordskifte og skrift har dokumentert seg som en eksepsjonell ekspert i evangeliske anskuelser og doktriner. Det er en enkel sak å finne frem til dem da de som regel setter spor etter seg i Kirkens blad og rapporter; men også trer de frem gjennom brev, dagbøker, essays, dagsaviser og annen publikasjon, ofte også gjennom muntlig videreføring.

Det merkelige springer en i øynene at de fleste av disse selfmade-eksperter aldri har innehatt et ledende misjons-embete, --- men enkelte unntak finnes dog. De fleste av denne ånds-adel har oftest virket innenfor sin egen hjemlige sirkel; gjennom spesialisering i de evangeliske studier har de vært i stand til å kunne kaste lys over praktisk talt et hvilket som helst mer eller mindre uklart emne, eller gi eksakte opplysninger der hvor tvil eller uvitenhet har rådet. Det viser seg også at slike personer er lett utsatte for

kritikk, misunnelse og mistak; den minste uregelmessighet oppforstørres gjerne og blir stundom registrert i negativ retning, og egenskaper som arroganse, innbilskhet og selvklokskap kan bli dem tillagt. Det er ikke fullt så eiendommelig at slike ordets og tankens velgjørere også viser en konstant beredskap og villighet til å yte innsats for å verne om tro og lære, --- dagspressen og rettsprotokollene kan her tas til inntekt, i hvert fall for de første femti år av misjonens historie i Norge.

Det vil likevel ikke være klokt av en forfatter å nevne navn på dette spesielle området, det kan skje på bekostning av mange andre som på sin egen måte i tro og liv har ytet goder som det står respekt av. Det bør vel også veie tungt at av dem som meget er gitt, fordres det mer. En av Bibelens åndskjemper, Paulus, uttrykker det slik i sitt første brev til Korintierne, 12. Kapitel:

"Men om de åndelige gaver, brødre, vil jeg ikke at I skal være uvitende.--- Det er forskjell på nådegaver, men Ånden er den samme; og det er forskjell på tjenester, men Herren er den samme; og det er forskjell på kraftige virkninger, men Gud er den samme, som virker alt i alle

Men Åndens åpenbarelse gis enhver til det som er gagnlig. For en gis visdoms tale ved Ånden, en annen kunnskaps tale ved den samme Ånd; en annen tro ved den samme Ånd, en annen nådegaver til å helbrede ved den samme Ånd, en annen kraft til å gjøre undergjerninger; en annen profetisk gave, en annen evne til å prøve ånder, en annen forskjellige slags tunger, en annen tydning av tunger.

Alt dette virker den ene og samme Ånd, idet han utdeler til hver især etter som han vil."

Det har også vært mulig å konstatere at mange kirke-medlemmer har oppfylt alle krav til en eksemplarisk livsførsel, mens annen aktivitet er begrenset til møtedeltakelse og leilighets-innlegg i et klasse-ordskifte. Man har ikke latt seg engasjere utover dette, men kan likevel i det stille ha utført prisverdige oppofrelser for andre. At misjonen har hatt, og har, talentfulle og arbeidsvillige medlemmer praktisk talt i alle grener, vil forhåpentlig bli innregistrert i en eventuell grens-historie. Men alle de trofaste slitere som ikke er blitt funnet frem fordi historiens tåkeslør har skjult deres identitet? Det kan være sårt og synes urettferdig at ikke alle kan finnes frem til nevning; men historieskriverens begrensning ligger også i stoffmangelen. Og så bør enhver troende være forvissnet om, at andre bøker er skrevet:

"Og jeg så de døde, små og store, stå for Gud, og bøkene ble åpnet; og en annen bok ble åpnet, som er Livsens bok; og de døde ble dømt etter det som var skrevet i bøkene, etter sine gjerninger."

Tillegg I

DEN NORSKE MISJON

1952 - 1966

Merknad.

Det følte naturlig og riktig for meg å avslutte min misjonsberetning med året 1951, da Jesu Kristi kirke hadde eksistert ett hundre år i Norge; og det var målet som jeg selv fastsatte da jeg sist i 1940-årene påbegynte renskrivningen av mitt første utkast. Men årene har gått, og det føles sikkert like naturlig for leseren å få en beretning som tangerer de siste hendingene, og hensynet til dette fikk meg til å konsipere dette supplement.

Jeg er fullt klar over at de siste femten års begivenheter trenger en mer omfattende bearbeidelse og publikasjon enn den sammentrengte oversikt kapitel VI gir uttrykk for. Men da jeg gikk med på å gi en orientering omkring de viktigste hendingene i tiden 1951 - 1966, så var det fra min side under de forutsetninger at denne på flere måter ekspansive tidsperiode bare ble skissert i store trekk, og at de mer interne og personlige opplevelser og ytelser ble deponert til bruk for en kommende gransker.

Navn, data, personologi og tildragelser som man vil savne fra denne epoke, ligger forvart i de historiske kildekrifter, og vil forhåpentlig i sin tid ble meddelt, --- sikkert i en mer givende form enn subjektive betraktninger gjør det mulig for meg.

Samtidshistorie burde, etter min innstilling til oppgaven, helst skrives av personer som selv ikke er for sterkt engasjert i begivenhetenes gang; og jeg antar videre at historie best bedømmes etter en tidsavstand på i hvert fall 30 - 40 år. Denne modningsperioden gir større oversikt, muligheter for flere sammenliknende informasjoner og dermed bedre vurderingsavgjørelser, --- men likevel under den forutsetning at det er mulig, mens begivenhetene fremdeles har en viss aktualitet, å samle inn og sortere fakta, foreta korrigerende inngrep og komme til konklusjoner som står for fremtidens kritikk.

Det bør være klart for enhver aktiv kirkearbeider at fremtidens historie blir foreviget gjennom de gjerninger som utøves nå, og at det ligger i medlemmenes egne hender å bestemme hva som skal bli skrevet --- om for eksempel 35 år?, da Kirken i Norge feirer sine 150 år. Og den historien trenger bare et konsentrat av begivenhetene de første hundre år, og så en dypere innføring av hendingene fra 1952 av, for å notere en impulsiv refleksjon.

Hilmar Freidel

HISTORISKE KONSEPTER

1952 - 1966

1. Axel J. Andresen

ble født i Trondheim den 1. juli 1896 --- og overtok ledelsen av Den norske misjon på sin 56-års fødselsdag.

Han ble døpt den 1. juli 1904 og immigrerte til Amerika i 1912, ble kalt som biskop for Burton Ward, Salt Lake City, i 1939, og fikk kallet som stavs-president for South Salt Lake Stake fra 1941. Han ble kalt ut som misjonær til Øststatene i tiden 1920 - 1922, og ble president for misjonen i det østlige Pennsylvania. Han har gjennom tiden bekledd stillinger i hovedstyrene for G.U.F., Søndagsskolen og Genealogisk forening i forskjellige staver. I over tretti år har han arbeidet i Kirkens forlagsog bokhandel, Deseret Book Store, og før sin avreise virket han som assisterende direktør.

President Axel J. Andresen har for de norske i Salt Lake City vært en alltid villig hjelper, og utallige er de emigranter som han i tidens løp har gitt gode råd og en hjelpende hånd når forholdene for disse i et fremmed land til sine tider syntes å skulle bli av prekær art.

Hans hustru, Sigrid Hyrum Andresen, ble født i Oslo den 20. desember 1909, og ble døpt den 1. august 1925. Hun immigrerte til Amerika i 1947, og den 20. desember 1948 ble hun viet til president Andresen i Salt Lake tempel. Hun arbeidet på Genealogisk forenings kontor en tid før reisen tilbake. Hjemme i Norge hadde hun før arbeidet innenfor Kvinneforeningen som lærerinne, og var en tid presidentinne for Unge Kvinners G.U.F. i Oslo.

Axel J. Andresen har i alle år vært en markant skikkelse blant de norske i Salt Lake City. En artikkel i Stavanger Aftenblad for den 29. juli 1952 gir et bilde av en av president Andresens interessesfærer:

"Mannen som innførte skisporten i Vest-Amerika traff vi på hotel Atlantic i går. Norsk-amerikaneren Axel J. Andresen utvandret fra Trondheim i 1912, 15 - 16 år gammel, og slo seg ned i Salt Lake City, hovedstaden i Utah. Skisporten var da ukjent på de kanter, men Andresen og noen venner av ham fikk tak i ski og begynte for seg selv. I 1914 arrangerte de hopprenn, med 6 norske deltakere, like utenfor byen. Sporveiene ga gratis reklame, og rennet samlet 5000 tilskuere. Dermed var det første skrittet tatt. Nå er det tusenvis som driver skisporten i Vesten.

Men nordmennene er fremdeles toneangivende --- særlig i hopp. Mange av de fremste norske hopperne har deltatt der borte, og vunnet, forteller Andresen. Jeg kan nevne Alf Andersen, Sigmund og Birger Ruud og Arnold Kongsgård. Til vinteren er det på tale å få bort Bergmann og Falkanger.

Det er vidunderlig skiterreng der borte, skyter fru Andresen inn. Og sesongen varer fra november til mai oppe i fjellene. Drammensguttene Alf og Sverre Engen driver skiskole og har en veldig tilstrømning av elever. Og den mest kjente bakken, hvor det hoppes 80 - 85 meter, heter Eckerhill etter en nordmann som driver som fotograf i Salt Lake City. Jeg skulle forresten ønske at jeg hadde hatt med den filmen som han tok opp under Vinterolympiaden i Oslo. Den har vært vist fram mange steder der." ("Noen venner av ham" var utvilsomt Peter C. Ecker og Marthinius Strand, --- for å nevne to av dem.)

En av hemmelighetene ved en leders suksess ligger ofte i disponeringen av medarbeidernes lødige gehalt. Observasjoner og analyser krever tid, og for iakttagere ble det notorisk at president Axel J. Andresen søkte etter de rette kontakter i den hensikt å kunne forvalte sin ansvarsfulle stilling på best mulig måte.

Den 5. oktober 1952 knyttet han eldste Harold Petersen til seg som rådgivende medarbeider, men først den 24. juni 1953 ble et fulltallig misjonsstyre dannet:

President: Axel J, Andresen.
1. rådgiver: Gøsta Berling.
2. rådgiver: Doran Wayne Flexhaug.

(Den 6. august 1954 ble eldste Adolph LeRoy Swensen innsatt som ny 2. rådgiver.)

Som man vil se besto misjonsstyret av misjonærer, men president Andresen kontaktet også lokale brødre når han mente å trenge det, ellers var han på mange områder suveren i sine avgjørelser. I sin iver etter å gjøre en innsats for Kirkens vekst og medlemmenes åndelige utvikling, kunne han vise en dirrende nerve av beskjeden uro for ikke å yte det beste; men når rett skal dømmes hadde han et godt tak på misjonsarbeidet, det var preget av lysten til å kultivere, til å få søsken til å respekter det hellige og sømmelige og de som til enhver tid sto som forvaltere eller ledere. I sin uttryksform kunne han vise ytterpunktene overstrømmende vennlighet og verdig bestemthet; i sin religiøse tro og overbevisning var han alvorspreget og søkte gjennom en legering av autoritet og elskelighet å fremme de synspunkter som han klippefast mente var de rette.

Personer med slik karakter-støpning kan til sine tider på den ene side oppna vennsforbindelser som gjør dem fortrolige, overbærende og åpne, og på den annen side pretensiøse overfor dem de mener det bør fordres meget av. Når sterke krefter tørner sammen i motstridende synspunkter eller trosoppfattelser, kan utfallet bero på hvilke ressurser det ligger i rådgivende instanser; svikter disse vesentlig blir mannens legning i sunn omdømme

avgjørende for det videre utfall. Slik som sakene utviklet seg en viss tid under president Andresens tid, viser at han hadde et overblikk som fortjener anerkjennelse. Behendig bøyet han av for stormen som en smidig vidjegren, --- et trekk som ved klok gjennomføring i alle livets sammenstøt ville kunne bringe hvem som helst langt utover de grenser som omslutter middelmåttigheten.

Den lutherske kirkes primas i Norge, biskop Eivind Berggrav, var en sterk personlighet, og det var nyttesløst å gjøre forsøk på å få en mann av hans støpning til å endre et livssyn som han i overbevisende tro hadde oppgjort seg en mening om. President Andresens kapasitet på sitt område var neppe mindre enn biskop Berggravs på sitt, men uttryksmåtene ble noe forskjellig i den lille strid som oppsto.

President Andresen kunne ha grunn til å kreve meget av en kirkelig autoritet som biskop Berggrav, ikke minst i kravet om respekt for en annen kristentro som forsøkte å finne en plass innenfor det kristne samfunnslivet. Det kan innrømmes at biskop Berggrav igrunnen ikke handlet anderledes enn hva hans overbevisning dikterte ham, men på den annen side ville alt ha hatt et noe mer forsonende skjær over seg om han hadde utvist litt mer kristen forsiktighet i språkdrakten.

Uten tvil er det fremdeles noe å vinne for Kirken ved en statlig dissentergodtakelse. Det finnes antakelig mennesker som tiltross for tilstrekkelig overbevisning kvier seg for innmeldelse i et samfunn som ikke utenfra er anerkjent med dissenterrettigheter. President Andresen ville prøve mulighetene, om tiden kanskje var moden for en anerkjennelse av Kirken som kristne dissenter, og sendte inn til myndighetene en søknad om dette.

En rekke avisartikler over hele landet ble ett av resultatene. De gir i grunnen et godt bilde av det som skjedde, og for ettertiden bør følgende utklipp fra Oslopressen gjemmes:

Arbeiderbladet for lørdag den 10. desember 1955:

"En sak som i den senere tid har vært under drøfting i kirkelige og juridiske instanser reiser spørsmålet om norsk dissenterlovgiving helt ut er i samsvar med anerkjente frihetsprinsipper. Det dreier seg rent konkret om en søknad fra mormonkirkens Oslo-menighet --- "Jesu Kristi Kirke av De Siste Dagers Hellige" --- om å bli godkjent som ordnet dissentersamfunn. Etter det som foreligger, vil søknaden ikke bli innvilget. Motiveringen er at mormonkirken ikke oppfyller de krav som dissenterloven av 27. juni 1891 stiller for slik godkjenning.

Tilfellet illustrerer den forskjell som på dette område hersker mellom lovgivning og praksis i Norge og vårt naboland Sverige. Den svenske religionsfrihetslagen av 1951 sikrer mormonerne de rettigheter som dissenterloven hindrer dem i å få i Norge.

At de norske mormon-menighetene ikke får godkjenning, innebærer at de ikke er sikret rett til fri offentlig religionsutøvelse. Rent praktisk betyr dette blant annet at disse menigheter ikke har anledning til å foreta vigslar eller motta meldinger om fødsler og dødsfall innen

menighetene.

Paragraf 1 i dissenterloven av 27. juni 1891 har denne ordlyden "Dissenterne, hvorved i nærværende Lov forstaaes saadanne, som bekjender sig til den kristelige Religion uden at være Medlemmer af Statskirken, har fri offentlig Religionsudøvelsen inden Lovs og Ærbarheds Grændser og kan danne Menigheder med egne Prester eller Forstandere".

Forutsetningen for at et dissentersamfunn skal kunne autoriseres som ordnet dissentermenighet --- og dermed få fulle frihetsrettigheter er altså at samfunnet "bekjender sig til den kristelige Religion" Når de norske kirkelige myndigheter ikke finner å kunne betrakte mormonkirken som noe kristent samfunn, er det derfor etter loven ikke grunnlag for å innrømme denne kirke fri offentlig religionsutøvelse. I lovens paragraf 24 bestemmes det derimot at unitarer og mosaiske trossamfunn kan få godkjenning som ordnede dissentermenigheter --- til tross for at unitarer og de ortodokse jøder ikke betraktes som kristne.

Biskop Johannes Smemo forteller til Arbeiderbladet at mormonkirkens søknad i sin tid ble sendt fra justisdepartementet til kirke departementet til uttalelse. Kirke departementet utba seg så en uttalelse fra bispemøtet 1954. Som møtets preses forela biskop Smemo saken for kirke historie-professorene ved de to teologiske fakultetene, Einar Molland og Andreas Seierstad. De ga begge uttrykk for den oppfatning at mormonkirken ikke kan betraktes som noe kristent samfunn. Bispemøtet sluttet seg til dette syn, men lot det stå åpent hvorvidt mormonerne eventuelt kan komme inn under dissenterlovens bestemmelser på samme måte som unitarer og jøder.

"Vårt standpunkt bygde så vel på lovmessige som teologiske betenkeligheter", sier biskop Smemo.

I Sverige må den lovtekniske vurdering være annerledes enn i Norge. Etter religionsfrihetslagen av 26. oktober 1951 blir det ikke foretatt autorisasjon av noe trossamfunn. Religionsfriheten er ikke begrenset av annet enn de rent politimesige hensyn til opprettholdelse av ro og orden. Ethvert svensk trossamfunn kan søke Kongen om rett for forstanderen til å foreta vigsler innen menigheten. Således har den svenske avdeling av "Jesu Kirsti Kirke av De Siste Dagers Hellige" oppnådd slik rett ved kongelig resolusjon av 17. desember 1954 --- altså godkjenning som på grunn av lovmessige og teologiske betenkeligheter ikke blir gitt i Norge.

----- President og øverste leder for den norske avdeling av Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, Axel J. Andresen, understreker som sin oppfatning at spørsmålet om mormonkirkens anerkjennelse som ordnet dissentermenighet i Norge, i realiteten gjelder et sentralt frihetsprinsipp. Rett nok har vår kirke i Norge

frihet til å holde møter, til å virke for sitt religiøse syn, til å ha eiendommer. Men med utgangspunkt i teologiske betraktninger blir vår kirke altså ikke anerkjent som noe kristent samfunn. Rent praktisk innebærer dette en innnevring av vårt kirkesamfunns rettigheter. Derfor dreier det seg her om hvorvidt religionsfriheten i Norge skal være fullstendig eller i visse tilfelle begrenset."

Morgenposten for mandag den 12. desember 1955 har bl.a. denne kommentar:

"---

Morgenposten har forelagt saken for professor Molland, som mener at det er å skyte spurv med kanoner om man vil blande religionsfriheten inn i denne sak. Religionsfrihet består primært i at et hvilket som helst samfunn kan drive offentlig propaganda for sin lære, og denne rett har mormonerne fullt ut. Noe helt annet er om de skal anerkjennes som dissenterne, det er et teologisk spørsmål, og må avgjøres på de premisser

Når mormonerne ikke anerkjennes som et kristent samfunn, kommer det ikke av at vår dissenterlovgivning er snever, den er tvert om meget liberal. Men man blir unektelig noe betenkt når man slår opp i professor Mollands "Konfesjonskunnskap", hvor mormonerkirken er behandlet under et tillegg om "religionssamfunn med kristent innslag. Mormonerne anerkjenner som sideordnede læreautoriteter Bibelen "for så vidt som den er riktig oversatt, Mormons bok, Lærdommens og paktens bok (en troslære og kirkeordning) samt Den kostelige perle. Ifølge Brigham Young har Gud engang vært et menneske, og har arbeidet seg frem til å bli Gud, og menneskene skal på samme måte arbeide seg frem til å bli guder. Jesus er frelser og vil grunnlegge et Sion i Amerika. Troen defineres som "en tro på at Jesus var verdens frelser, og at Joseph Smith var en sann Guds profet". Det kreves lydighet mot Guds bud og mormonersamfunnets ordninger. En nålevende mormoner kan la seg døpe om igjen til fordel for en avdød slektning, også ekteskap kan "besegles" stedfortredende for to avdøde. Derved blir ekteskapet gyldig for evigheten.

At mormonernes lære på avgjørende punkter er i strid med Bibelen og med det gjeldende grunnlag for samarbeide mellom dissenterne i Norge, er hevet over tvil, og den avgjørelse som er truffet er ikke bare forsvarlig, men nødvendig. Religionsfrihet og åndsfrihet er ikke det samme som tåkeleggelse."

Dagbladet for den 14. desember 1955 har denne kommentar:

"Mormonkirken er et religiøst samfunn med temmelig spesielle synsmåter som står den alt overveiende del av det norske folk ganske fjernt. Men dette hindrer ikke at vi

synes det er et grovt brudd på religionsfriheten å nekte mormonerne godkjenning som ordnet dissentermenighet.

Vi skal ikke innlate oss på en teologisk vurdering av hvor den "riktige" grensen mellom kristne og ikke-kristne religionssamfunn er. Noen skarp grense fins neppe i det hele tatt. Men vi finner det forstemmende at et samfunn som selv regner seg som kristent, skal bli utelukket fra dissenterlovens beskyttelse på teologisk grunnlag. Det friere syn som råer både i Sverige, Tyskland, Amerika og Nederland, er det eneste naturlige også for Norge. Religionstvang i ly av lovparagrafer og teologiske vurderingsdommer tyder på at det er noe galt med vår lovgivning på dette området."

Morgenposten for den 31. desember 1955 og Vårt Land for den 3. januar 1956 har et utklipp fra Kirke og Kultur hvor biskop Eivind Berggrav omtaler visse trossamfunn som pirater. Her er noe av det:

"En klok amerikansk kirkemann besøkte nylig Portoriko og fant der 200 000 protestanter. Av dem tilhørte bare 50 000 de stabile protestantiske kirkesamfunn. Alle de andre hørte til de nye løse sekter som er oppstått i vårt århundre. Og det var dem det var fart i. --- Fenomenet eksisterer i dag alle steder. Noen er i gammel forstand sekter --- slik som pinsevevnenene. Deres tall er i USA på 20 år øket fra 58 000 til 302 000 medlemmer. Andre er i ordets gamle betydning ikke sekter, de er mer pirater. Pinsevevnenene ble før regnet til piratene, men nå er de freidigste Jehovas vitner og Mormonerne. Det finnes en hel del andre også, alle karakterisert ved vill fantasi, uhemmet selvsikkerhet, hemningsløse innhogg i alle "gamle" kirkesamfunn (også i pinsevevnenes rekke)--- kort sagt typiske pirater.

Mormonerne gjør seg også klar til storm på Europa. De bygger mormontempler både her og der. Millionene fra Utah står til deres rådighet. De etablere seg ikke bare i verdenssentrer, de planlegger også store huskjøp i en rekke mindre byer, deriblant i Norge.

Mormoner og Jehovas vitner er like i den ting at de uten blussel trenger seg inn i hus og hjem i de kristnes rekke, de regner jo oss for hedninger.

Dagbladet for den 21. desember 1955 har et innlegg hentet fra Trønder-Avisa:

"Oslo-menigheten av Jesu Kristi Kirke av De siste dagers Hellige eller mormonkirken, som den også kalles har søkt om å bli godkjent som dissentermenighet. Biskop Berggrav har i den anledning uttalt:

Mormonkirken kan ikke anerkjennes som noe kristent samfunn. Vi skal holde på vår overbevisning og vår tradisjon når det gjelder stillingen til et spørsmål som dette. Jeg skiller mellom protestanter og pirater. Jeg synes ikke at det er nødvendig for et samfunn --- det

være seg et borgerlig eller et kirkelig --- av formell liberalisme å gi pirater anledning til å herje, sier biskopen.

Det var harde ord av en kristen biskop. Både i Sverige og i mange andre land --- blant annet U.S.A., har Jesu Kristi Kirke av De Siste Dagers Hellige full religionsfrihet, skriver Trønder-Avisa, og sier videre blant annet:

Det er over hundre år siden Henrik Wergeland kjempet for jødenes sak. Hans kamp gjaldt ikke bare det meningsløse og inhumane rasediskriminerende som lå i Grunnlovens forbud mot at jøder skulle få adgang til landet. Den gjaldt også toleranse for deres tro. Vi må tolerere og likestille dem som ikke tror slik som oss.

Verdenshistorien viser med all tydelighet at en bekjemper ikke ånd ned forbud. Den kristne kirke er selv et bevis på det. Det som har livets og åndens makt og kraft, vil kjempe seg fram. Hvis mormonernes kirke ikke har det, vil den svinne hen --- slik som mange andre har gjort det uten å bli dømt som pirater."

Arbeiderbladet for den 15. desember 1955 tok inn en artikkel av bror Frithjof Fluge, Bergen:

"Norges biskoper og mormonere.

Norges biskoper har atter i praksis markert sin oppfatning av åndsfrihet i vårt land, og sin holdning til toleranse av annerledes troende. De har avslått en søknad fra de såkalte mormonene om å bli anerkjent som kristne dissenterne. Biskopene har derved vist hva de forstår med begrepet "rett til fri religionsutøving".

Kristne læreforskjeller mellom statskirken og mormontroen spiller i denne forbindelse liten rolle, og hendingene er kanskje heller ikke så oppsiktsvekkende for dem som lenge har sett seg forarget på statskirkens selvbestaltede rett til å avgjøre hva som er kristen tro, f.eks, i forbindelse med katolisisme og jesuitter. Men det oppsiktsvekkende i denne forbindelse er at Norge, som går for å være et framstående kulturland, gjennom biskopenes avvisning har karakterisert sin innstilling til en av de fundamentale menneskeretter, forlenget fastsatt av FN, s charter, og gjennomført i flere europeiske land, også for mormonenes vedkommende.

Men mer enn det: Kort før den høytid står for døren da de kristne verden over ber om fred og fordragelighet, en høytid som etter deres mening mer enn noe annet fundamentalt begrunner toleranse og nestekjærlighet, har den norske folkekirkes grand old mann, biskop Berggrav, glemt alle sømmelige hensyn til slik toleranse og offentlig stemplet de norske borgere som er medlemmer av mormonkirken, for herjende pirater.

Det er oppsiktsvekkende!

At biskopenes avgjøring innebærer en grov krenkelse av menneskerettene, er en sak for seg. Men at

en norsk biskop, tidligere uoffisiell leder for statskirken i vårt land, stempler annerledes tenkende for pirater, det gir en særdeles tragisk kommentar til den sagnomsuste kristne nestekjærlighet.

Biskopens stempling av mormonene som pirater, blir enda mer oppsiktsvekkende hvis man betrakter noen av de 1,250,000 mennesker som rammes av denne karakteristik. Det er bl.a. De forente staters nåværende landbruksminister, Ezra Taft Benson, U.S.A.s tidligere ambassadør i Mexico, J. Reuben Clark jr., U.S.A.-senatorer og kongressmenn, kjentede ledere innen samme lands forretningsliv og undervisningsvesen, aktede og fremragende forskere og vitenskapsmenn. Biskopens beskyldning mot slike framstående mennesker, gir et sørgelig uttrykk for hans fortolkning at ett av budene i den kristendom han forfekter: Du skal ikke si falsk vitnesbyrd om din neste.

Ja, det er en oppsiktsvekkende og merkelig kommentar til kristendommens julebudskap: Fred på jorden og blant mennesker Guds velbehag!

Frithjof Fluge,
professor."

Under en samtale med Hilmar Freidel ga biskop Eivind Berggrav uttrykk for estime overfor Frithjof Flugers henvendelser til ham, og ga ellers inntrykk av at han nærmest var lei det oppstyr som hans replikker hadde forårsaket. Med pirater mente han egentlig de forsøk som misjonærene gjorde på å borde andres livsskip og frata eierne den Gudstro de i alle år hadde følt seg bundet til, og vel fornøyd med, --- bildet var kanskje krast, men treffende, mente han, Det var forøvrig ikke bare De siste dagers hellige det var myntet på.

Ved å sette fingeren på de etter hans mening ekstreme punkter ved Kirkens lære, og oppstille de betenkeligheter en tviler mente å ha funnet, ble det tydelig at biskop Berggrav igrunnen bare viste aversjon mot alt som hadde med ny-åpenbaring å gjøre; selv tempelseremoniene og andre kultushandlinger var av sekundær art, --- men en troslære som til stadighet var utsatt for forandringer, hadde veket bort fra det faste og endelige Guds-ord.

Biskop Berggrav hadde kjennskap til den "Vennskaps-, Handels- og Konsulartraktat mellom Norge og Amerikas Forente Stater" som bestemmer fri religions-utøvelse; han kunne derfor avslutte det hele som han gjorde med en erklæring i Arbeiderbladet for 1956. den 10. januar:

"Det vi nekter mormonerne.

Hva er det vi her i Norge nekter mormonerne? Det er blitt slikt virvar om dette spørsmål at hele greia er kommet på skakke. Norge nekter ikke mormonerne eller noen annen religion (ikke engang en "hedensk" religion) å drive misjon på folk her i landet, Norge er så åpent for alt, at om noen kom hit og forkynte at vi skulle dyrke kua som et hellig dyr, så kunne de fritt leie seg lokale på Karl Johan og sette opp plakater og avertere i alle aviser og ha

fulle hus hver dag. Og si hva de ville, bare de ikke brøt straffeloven som gjelder for alle, De kunne gå løs på folk privat og propagandere så mye de ville igjen bare med straffeloven som grense. Det er full religions-frihet i Norge, for buddhister og for muhammedanere så vel som for amerikanske ny-religioner.

Det er ganske annen ting vi nekter mormonerne og har nektet dem i snart to menneskealdre. Det er å anerkjenne dem som kristne. Dette ville være likeså umulig, det vil si likeså usannferdig eller like så uvirkelig som å anerkjenne at Hitler hadde vært demokrat. Mormonerne er etter vår oppfatning ikke kristne. De har --- lik Jehovas vitner meget stoff som er hentet fra Bibelen, men de bryter med en del av det grunnleggende kristne og de har en hel del tilleggs-åpenbaringer som fullstendig forvrenger det som vi etter Bibelen forstår ved kristendom.

Følgen av at de ikke blir antatt som kristne dissenter er at de ikke kommer inn under den norske dissenterlov. Dette betyr igjen at de ikke kan bli juridisk anerkjent som kristne menigheter (med en menighets rett til å føre egne kirkebøker, foreta vigslar o.l.). Det er dette borgerlig -juridiske som mormonerne blir nektet her i Norge, religiøst blir de ikke nektet noe som helst. De har fri religionsutøvelse, de har bare ikke frihet til kristen menighetsdannelse.

En avis i Trøndelag har skrevet som om jeg for min part ville nekte mormonerne menneskerettigheter. --- Jeg har --- i et telefonintervju med Arbeiderbladet --- kalt mormonerne pirater. Det er min karakteristikk av dem. Den kan de ta til seg eller de kan avvise den. En slik karakteristikk står eller faller med om den treffer noe vesentlig. Jeg fastholder den.

Den setter bare enda mer flomlys på den store frihet som Norge gir innstrømmende, ny-religiøse lærdommer.

Eivind Berggrav."

I tilknytting til dette ble en rekke andre avis-artikler publisert, det skyltes i første rekke kirkemedlemmer fra flere steder i landet som delvis anmeldte, delvis truet med anmeldelse av biskop Berggrav for den ærekrenkende uttalelsen om pirater. Anmeldelsene ble henlagt av politiet da man der ikke fant grunn til noen videre forføyning i saken. (Se Dagbladet, Oslo, for den 9. mars 1956.) Dagbladet for den 23. februar 1956 har denne overskrift:

"Internasjonal aksjon mot biskop Berggrav.
Mormonerne vil ikke finne seg i hans sjikane.
Rapport gjennom UD til Washington der
fremtredende politikere blir mobilisert
Spørsmålet om politianmeldelse nedstemt med
knappt flertall"

(Se også Aftenposten for den 24. februar 1956, og Arbeiderbladet for den 24. februar 1956.)

Dette var en utvikling som Kirken ikke kunne være tjent med, uten historiske kommentarer forøvrig bør det vel uttrykkes den mening at president Axel J. Andresen viste en konsekvent holdning som fortjener anerkjennelse, når denne sak ble avvirket etter de retningslinjer som kommer til orde i en liten artikkel som Oslo-avisen Verdens Gang for den 24. februar 1956 tok inn:

"Ingen aksjon mot biskop Berggrav fra mormonerne.

Misjonens leder uttaler seg til VG.

I forbindelse med noen uttalelser av biskop Berggrav for en tid siden om mormonerne er det kommet til uttrykk en ganske sterk reaksjon fra bestemte hold innen Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, senest fra et medlem av denne kirke i Bergen. Angivelig skal han ha uttalt seg for at det blir tatt affære overfor biskopen.

VG har i formiddag hatt en samtale med presidenten for den norske misjonen, Axel Andresen.

--- Jeg kan ikke uttale meg om hva som har foregått og er sagt i Bergen før jeg har satt meg i forbindelse med vedkommende, fremholder presidenten. --- Men på vår kirkes vegne og som leder av misjonen kan jeg si at det aldri vil bli satt i gang noen slik aksjon. Biskop Berggrav må ha lov til å uttale sin mening, og jeg tror for øvrig ikke at han virkelig har ment det slik som folk har oppfattet det.

Det er bare beklagelig at denne sak er kommet fram i avisene. Vedkommende i Bergen taler ikke på Kirkens vegne og har ingen myndighet til det. Jeg kan forsikre at det er rett og slett fantasi og tøv at det skulle være på tale å sette i verk noen aksjon.

Biskop Berggravs erklæring om at det var full religionsfrihet i Norge ble endelig grunnlovsfestet noen år senere, eller som Aftenposten for den 2. mai 1964 forteller:

"Religionsfrihet grunnlovsfestes på 150-års dagen.

Bestemmelsen vedtatt på Eidsvoll, ble glemt.

Stortinget begynner feiringen av Grunnlovens 150-års-jubileum allerede førstkommende mandag, 4. mai, med å vedta en grunnlovsparagraf som ved en misforståelse ikke kom med da de første grunnlovsparagrafer ble behandlet den 4. mai 1814. Grunnlovens paragraf 2 vil mandag få følgende tilføyelse: Alle Indvaanere af Riget have fri Religionsøvelse. Spørsmålet om å grunnlovsfeste fri religionsutøvelse ble grundig drøftet allerede da Grunnloven ble utarbeidet, og en paragraf ble vedtatt den 4. mai 1814, men da

Riksforsamlingens redaksjonskomité foretok den endelige oppsetting og redigering av samtlige vedtatte grunnlovsparagrafer falt bestemmelsen om fri religionsøvelse helt ut av Grunnloven, og den er --- på tross av at den senere ble etterlyst ikke kommet med. Det er et privat tverrpolitisk grunnlovsforslag som vedtas mandag, med enstemmig anbefaling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen, og for å markere jubileet ble det enighet i Stortinget om å la det skje på 150 års-dagen for paragrafbehandlingen på Eidsvoll.

Men frihetselskende menn og kvinner i Norge er fremdeles ikke helt fornøyd, det arbeides videre --- og Arbeiderbladet for den 24. januar 1956 forteller:

"Krav om utvalg til å se på dissenterloven.

Mormonernes stilling blir da tatt opp til vurdering.

Dissentertinget har anmodet om at det blir satt ned et utvalg til å se nærmere på spørsmålet om en endring av dissenterloven av 1891, og Justisdepartementet stiller seg positivt til denne henvendelsen, opplyser Ekspedisjonssjef G. Sverdrup Thygeson til Arbeiderbladet.

--- Får vi et slikt utvalg, må man forutsette at også den norske mormonkirkens stilling vil bli tatt opp til vurdering, sier ekspedisjonssjefen,

Men tiden går, og så kan Aftenposten for den 4. februar 1965 fortelle:

"Ny dissenterlov først til høsten.

Departementet har ennå ikke fått svar fra alle som må uttale seg om komiteinnstillingen med utkast til enkelte endringer i loven om trossamfunn. Vi har purret på efternølerne, og venter de siste uttalelser i den nærmeste fremtid. Arbeidet med proposisjonen blir imidlertid så omfattende at den neppe kan fremlegges før til høsten, opplyste justisminister O.C. Gundersen da han i Stortinget i går besvarte et begrunnet spørsmål fra Ole Jørgensen (a), Vest-Agder.

Jørgensen var skuffet over at saken ikke kunne behandles i inneværende sesjon. Den gamle dissenterlov er utilfredstillende på vesentlige punkter. Den nye lov må bringe likestilling for alle landets borgere. Jeg er glad for at statsråden iallfall gjør hva han kan for å påskynde saken."

Den 3. februar 1954 fikk Oslo besøk av eldste Henry D. Moyle av De tolvse raad. Under et møte fortalte han at president Axel J. Andresen hadde fått fullmakt til å dele Oslo gren i to eller tre mindre grener.

Som estetiker var det president Andresens store ønske og mål å få utbedre og forskjønne, og denne fullmakt kom derfor utvilsomt i de rette hender.

Aftenposten for den 19. november 1954 hadde denne annonse:

"Bygård --- Drammen.

Sentralt beliggende på Strømsø med bl.a. 3 a 4 ledige og helt tidsmessige leiligheter tilsalgs. Mulighet for innredning av større kontorer, samt tomteplass for ytterligere bebyggelse til verksted, lager eller lignende ---"

Det var Tollbugate 52, President Axel J. Andresen anmodet bror Otto Gebhard, Oslo, om å besiktige denne eiendommen og komme med en erklæring. Senere reiste begge til Drammen, og sammen med eiendomsmekler Jørgen Dahi gikk de lokalitetene nøye igjennom.

Kjøpekontrakt ble inngått den 29. januar 1955. Det første presidentskap hadde før godtatt et kjøp, og prisen kr. 167 500 ble overført telegrafisk til Den norske misjon.

Kirkens juridiske konsulent i Norge, h.r. advokat Per Helweg, søkte på vegne av Kirken Industridepartementet om konsesjon. President Andresen og bror Gebhardt forhandlet så med Boligformidlingsnemnda i Drammen, da større ominnredninger måtte til. Alle henvendelser og søknader ble imøtekommet, og så ble arbeidet gitt til arkitekt Boye, Drammen, den 19. april 1955.

I dagene 5. - 7. februar 1956 ble den første konferansen holdt, og i anledning sin medvirken til anskaffelsen av dette kirkebygg for Drammen forærte bror Otto Gebhardt Drammen gren et menighetsorgel; og så ble kirkehuset innviet av assistent for De tolv's råd, eldste Elray L. Christiansen, den 18. september 1958 (Ray Engebretsen var da misjons-president.)

Arbeiderbladet, Oslo, for den 27. august 1955 forteller

"Mormonene bringer dollars til landet, --- Kjøper eiendommer for millionbeløp.

Den staselige herskapsvillaen i Drammensveien 96 G på hjørnet av Nobels gate --- er i disse dager kjøpt av mormonene, eller Jesu Kristi kirke av de siste dagers hellige, som det norske navnet på sekten lyder.

Presidenten for den norske avdelingen, Axel J. Andresen, sier i en samtale med Arbeiderbladet at han ennå ikke har fått den endelige bekreftelse på at salget er i orden, men han ville være meget lykkelig om det var så, legger han til. Prisen på villaen er norske kroner 375 000 --- eller vel 50 000 dollars, og det er modermenigheten i Salt Lake City i Amerika som betaler det hele, likeledes ominnredningen som presidenten antar vil komme på om lag 30 000 dollars eller 210 000 kroner

Ferdig innredet skal villaen, som er på 600 kvm., gi plass for leilighet for presidenten, forsamlingslokale og kontorer.

Presidenten forteller videre at mormonerne også har kjøpt tomt til 7000 dollars i Trondheim og at en her håper å kunne bygge en kirke som vil komme på 75 000 - 80 000 dollars --- tilsammen om lag 600 000 kroner. I Drammen har menigheten kjøpt hus til 180 000 kroner, og her regner presidenten med at ominnredningen vil komme på 110 000 kroner. Også i Halden har Jesu Kristi kirke av de siste dagers hellige skaffet seg hus. Dette vil komme på 10 - 15 000 dollars --- 70 - 100 000 kroner --- forteller presidenten.

Menigheten i Norge teller om lag 1500 medlemmer, men vi håper jo at den skal bli større, sier han og opplyser at det under Misjon Norge arbeider 90 misjonærer. Hele virksomheten blir finansiert fra Amerika og med amerikanske dollars. Det gjelder også misjonærene som under oppholdet her får 50 dollars om måneden, penger som de har spart sammen selv før de dro, eller som deres familie sender."

I Arbeiderbladet for den 26. januar 1956 er en notis tatt med under "Overdragelse av eiendommer":

Drammensveien 96 G fra avdøde direktør Hakon Oscar Bøhn og gjenlevende fru Martha Bøhns fellesbo til Corporation of the Presiding Bishop of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints for 375 000 kroner."

President Axel J. Andresen var også systematiker, alt skulle planlegges og ordnes i god tid; som et eksempel kan nevnes: Sammen med eldste Harold Petersen ble byene Risør, Arendal og Kristiansand besøkt i mars 1953, av president Andresen. Det ble holdt "Illustrert foredrag om Mormon-hovedstaden Salt Lake City"; det var filmfremvisning med kommentarer. En hverdagslig hending i misjonsvirksomheten uktig nok, men selv de minste deltaljer var under full kontroll over alt ellers også. Og denne gang var eldste Richard Woodbury reist noen dager i forveien for å annonsere, reklamere ellers og leie lokaler. President Andresens misjonsvirksomhet bar aldri preg av tilfeldigheter.

(Et liknende eksempel er nevnt under Trondheim grens historie, side 251.)

President Axel J. Andresens besøk til Sandefjord den 20. mars 1953 ble vist oppmerksomhet også i den stedlige presse. Både Vestfold som Sandefjord Blad hadde positive artikler (den 19. mars) med fotografier, og Vestfold avslutter med å si:

"Det skal bli interessant å høre misjonspresident Axel J. Andresens foredrag i Teaterlokalet. Han taler perfekt norsk og er en meget god foredragsholder. Salt Lake City er en særdeles interessant by, og filmen derfra vil sikkert

fortelle mye om forholdene. Det bor mange norskættede amerikanere i Salt Lake City.

Smaalenenes Amtstidende for den 31. januar 1953 hadde også en hyggelig presentasjon av presidentparet Axel J. og Sigrid H. Andresen, da Halden ble besøkt av dem.

Men også ord, setninger og meninger betydde meget for ham, og hans arbeide med å forme språket i de kirkelige trykksaker, ble viet stor oppmerksomhet. Han søkte derfor kontakter med krefter som han mente kunne samvirke til dette. Som litterær medarbeider fikk han Frithjof Fluge, Bergen, --- som etter hvert fikk oversatt en rekke artikler, skrifter og bøker. President Andresen fikk utgitt Den kostelige perle og en ny sangbok. Han arbeidet også meget med Lære og Pakter, men denne ble ikke trykt under hans funksjonstid.

Redigeringen av Lys over Norge har vært av varierende kvalitet alt etter redaktørenes og medarbeidernes språklige kunnskaper og forfatteregenskaper. Under president Axel J. Andresens tid kom en merkbar bedring på flere områder. Tendensen mot et mer moderne og elevvert menighetsblad fikk en rolig, men sikker start, og i de senere år har denne streben forsterket seg ytterligere.

Lys over Norge nr. 9 for 1952 hadde som redaktører Gøsta Berling og Richard Woodbury, og som ansvarlig utgiver sto eldste Robert A. Lenberg. Fra desember 1952 var president Andresen redaktør, de andre var titulert medarbeidere, og under hans tid virket følgende: Raymond E. Sanders, --- Gilbert E. Timothy, --- Oddvar Halbostad, Allan V. Jorgensen, --- John Matsen. Fra mai 1955 overtok igjen Universal-Trykk, Oslo, trykkingen av bladet.

Lederen for De kvinnelige hjelpeforeninger for hele verden, søster Belle Smith Spafford, og søster Marba C. Josephson, talte under et bredt opplagt møte i Osterhausgaten 27, Oslo, torsdag den 24. juni 1954. Fredag den 25. juni ble det arrangert en spesiell festkveld. Søster Sigrid H. Andresen hadde for anledningen invitert alle kvinneforeninger i misjonen til å innsende foreningens håndarbeider, og det som kom inn ble benyttet under kvinneforeningens utstilling i tilknytning til festen.

De to tilreisende søstre ble under festen gitt en krystallvase hver, som erindringsgave fra Norge.

Eldste Spencer W. Kimball av De tolv's råd, og hustru Camilla Kimball, besøkte Den norske misjon i tiden 29. april til 12. mai 1955.

På prestedømsmøtet under konferansen i Oslo den 24. - 25. april 1954 holdt president Axel J. Andresen en orienterende tale om mulighetene for å inndele misjonen i tre distrikts-områder for Det Melkisedekske prestedømme. Han mente det var mulig å opprette grupper av kvorum med lokal-eldster fra flere grener og områder, såsom ett kvorum omfattende det østlige Sør-Norge, et annet det vestlige Sør-Norge og et tredje fra Møre og videre nordover.

Som start ble et kvorum av eldster i Norge organisert den 1. mai 1955. Kåre Porsbøll ble innsatt som president, ordinert av eldste Spencer W. Kimball den 4. mai 1955.

Senere ble bror Ramm Arveseter, Oslo, innsatt som president for landskvorumet. Deretter ble eldstene i misjonen fordelt i disse to kvorumer med ledere:

Oslo og Drammen distrikter:
Einar Strand, Oslo: President.
Einar Dalby, Oslo: 1. rådgiver.
Erling Strand, Drammen: 2. rådgiver.

Bergen og Trondheim distrikter:
Åge Johansen, Bergen: President.
Odd Grønning, Bergen: Rådgiver.

Den 13. juli 1954 ble det dannet et distrikt kalt Drammen distrikt, bestående av områdene Drammen og stedene langsmed Oslofjorden ned til Kristiansand. Det ble fire grener i distriktet, med grens-presidenter:

Arendal:	Eldste Gerald King.
Drammen:	Bror Nils Otto Olsen.
Larvik:	Eldste John M. Matsen.
Tønsberg:	Eldste John Reese Johnson.

Distrikts-president: Eldste Ronald Gary Carter.

Distriktets første konferanse ble holdt i tiden 1. - 4. oktober 1954. De øvrige distrikter med sine distrikts-presidenter (misjonærer) var:

Bergen:	George Sims.
Oslo:	Lowell Browning,
Trondheim:	Osear Christensen.

President Axel J. Andresen fikk arrangere den første tempelreise til Bern, den 11. september 1955. Templet ble innviet av Kirkens president David O. McKay den 11. september 1955, men tempelseremoniene forøvrig ble gjentatt for de norske og danske den 14. september. Fra Norge reiste alle misjonens misjonærer, i alt åttifein, ennvidere atten andre, norske kirkemedlemmer. De norske som ved denne anledning gikk gjennom templet og mottok sine velsignelser var:

Kristian Astad, Oslo, --- Gøsta Berling, Drammen, --- Gustav Fernsjø, Oslo, Margit Fernsjø, Oslo, --- Rachel Fjeld, Oslo, --- Betsy Holgersen, Bergen, --- Mina Mørk, Oslo, --- Turid Olsen, Bergen, --- Olga Tangerud, Tønsberg; ----
--- i tillegg var disse med ved innvielsen: Karin Dalby Taggart, Oslo. --- Lagertha Kristiansen, Trondheim, --- Aagot Larsen, Oslo, --- Julie Nygaard, Stavanger, --- Karin Sjøvall, Oslo, --- Valborg Skau, Larvik, --- Julie Stangeland, Stavanger, --- Liv Sæther, Trondheim, --- Solveig Waglen, Oslo.

2. Ray Engebretsen

tok over ledelsen av Den norske misjon den 14. mars 1956, en stilling han holdt i fem år. Da han før hadde fylt to misjoner i Norge, --- den første fra den 29. januar 1929, den andre fra den 30. juli 1946 -

-- kunne han etter sin avløsning se tilbake på en inntil da sammenlagt misjonstid på hele ni år.

Ray Engebretsen ble født i Oslo den 26. juli 1899. Han ble døpt den 21. november 1917 og immigrerte til U.S.A. den 14. september 1918. Han ble viet til Zina Rice i Salt Lake tempel den 6. oktober 1927, og ekteparet fikk tre gutter og en pike: Ragnar, Arden Bemt, David Hyrum og Helen. Alle disse fulgte med til Norge i 1946; sønnen Ragnar virket også som misjonær, deres misjonsområde var da vesentlig Stavanger. I sin første misjonstid var Ray Engebretsen også grens-president for Oslo gren. Sønnen David virket to år som misjonær i Norge mens president og presidentinne Engebretsen var misjonsledere fra 1956.

President Ray Engebretsens misjonstid var preget av videreføring av byggeprosjektene, utgivelse av et rikholdig leksemateriale, propaganda for Kirkens lære, og ikke minst bestrebelser på å aktivisere misjonærene og andre kirkemedlemmer til å yte alle sine konstruktive evner i virksomheten for å spre kunnskap om evangeliet og øke Kirkens medlems-antall.

Misjonsmarken i Norge har alltid vært noe mer hardfrosset enn den i de fleste andre europeiske land. Riktignok hadde Den norske misjon en sterk tilvekst av nye medlemmer i 1860-årene, f.eks. i årsperioden 1860 - 1864 ble det døpt noe over ni hundre personer; men både da og senere har det vist seg at det som ble drevet frem uten full modningstid ikke alltid ga videre vekstmuligheter. I sin tid har Kirken i Norge hatt medlemmer som grunnet en for svak trogrunn er blitt, eller har selv bedt om å bli, utelukket. Over en fjerdedel av alle døde i Norge har gjennom tiden lidd denne skjebne. De ekspansive 1860-årene viser da også vekstens bakside, idet over en tredjedel av de døde ble utelukket. Tallene forteller ellers om hvilken standard Kirken forsøker å holde i samband med menighetsorden og medlemskvalitet.

Rent statistisk trengte i 1960-årene, i gjennomsnitt verden over, hver misjonær tre tusen timer virksomhet for hvert nytt voksent medlem. For Norge alene lå antall timer på fire tusen. Dette forhold prøvde president Ray Engebretsen å bearbeide, og den medlems-ekspansjon som lik en surdeig este opp under hans dynamiske misjonsledelse vil gå inn i historien som et side-stykke til den vekst Kirken hadde i Norge de fire - fem årene omkring Oslo grens organisasjon.

Eldste Ronald G. Carter ble løst som rådgiver i misjonstyret den 19. april 1956, han hadde da virket i denne stillingen om lag to måneder 2.-rådgiverne i misjonsstyret var besatt med misjonærer, og president Ray Engebretsen hadde i sin misjonstid følgende:

Gary Lee Jensen. --- Bruce B. Andersen. --- J. Brent Rowse. --- Myron D. Christensen, --- Donald J. Sampson. --- Ronald T. Halversen --- Richard L. Christensen, --- Einar W. Bergstedt. --- Thomas L. Owen.

President Ray Engebretsen benyttet seg av tre forskjellige lokal-brødre som 1. rådgivere:

Kåre Lorang Porsbøll, --- Alf Henry Johansen --- Nils Erik Sjøvall.

Fra april 1956 sto president Ray Engebretsen som redaktør av Lys over Norge. Hans medarbeidere var alternativt:

Gøsta Berling. --- Wallace Lehr, --- Anne J. Stangeland. --- D.H. Engebretsen. Turid Olsen, --- Lois D. Simmermann --- Madeline J. Watkins. --- Amy Lewia. Bror Kåre Porsbøll virket til stadighet som fotograf-medarbeider.

Sommeren 1958 fikk Den norske misjon besøk av eldstene Henry D. Moyle og Hugh B. Brown av De tolv's råd, og assistent for De tolv's råd, eldste ElRay L. Christiansen.

Eldste LeGrand Richards av De tolv's råd, og hustru Ina A. Richards, besøkte Norge (Oslo, Bergen, Stavanger, Drammen og Trondheim) i juli 1959.

Assistent for De tolv's råd, eldste Alvin R. Dyer, og hustru May Elizabeth Dyer, besøkte Oslo, Bergen, Drammen og Trondheim i tiden 20. - 27. april 1960.

Den 6. - 7. juli 1959 fikk Oslo besøk av endel idrettsungdom, kirkemedlemmer, fra Brigham Youngs Universitet. De deltok med suksess under et friidretts-stevne på Bislet.

I november 1955 hadde president Axel J. Andresen sikret Kirken en tomt i Trondheim. Den 15. mai 1959 kom erklæringen fra Det første presidentskap at planen for nybygget var godtatt, og president Ray Engebretsen lot straks arbeidet påbegynne, den 27. mai. En fest ble holdt i den nye kirkebygningen allerede den 28. januar 1961, den markerte at Eirik Jaris gate 5 var et faktum og var ellers ment som en takke-tilstelning for president-familien Engebretsen som nå så slutten på sin misjonsvirksomhet i Norge.

I mai 1959 ble kjøpt et hus i Fredrikstad, (Harald Hårfagres gate 12) og likeså ett i Halden i september (Wærns gate 6.) Disse skulle ominnredes til bruk for grenenes møter.

Drammensveien 96g, Oslo, var innkjøpt av president Axel J. Andresen den 20. desember 1955. President Ray Engebretsen sendte et forslag til ominnredning til Det første presidentskap. Dette ble godtatt, og arbeidet ble påbegynt i oktober 1956. Arbeidet stoppet opp en seks ukers tid i begynnelsen av 1957 da naboene hadde sendt klage til myndighetene og ville stanse arbeidet. Denne klagen ble imidlertid forkastet. I begynnelsen av november 1957 ble misjonskontoret flyttet fra Osterhausgaten 27 til Drammensveien 96g. Den 6. januar 1958 var huset fullt ferdig ominnredet, og den 17. januar ble den første dåpshandling utført her. Denne Oslo 2. gren fikk, navnet Skarpsno gren, og dens første grens-president ble bror Kåre Porsbøll, Kirkehuset ble innviet den 13. august 1958 av eldste Hugh B. Brown av De tolv's råd.

Kirkens medlemmer i Oslo var underforstått med at Osterhausgaten 27 ville bli solgt, og at et helt nytt bygg skulle bli oppført, Da eldste Henry D. Moyle av De tolv's råd besøkte Oslo sommeren 1958 inspiserte han tomten til Hekkveien 9, det var planen å sikre seg denne for et helt nytt kirkebygg.

I Lys over Norge for november 1956, side 306, fortelles:

"Det ble enn videre kunngjort at G.U.F.-konferansen for hele Den norske misjon skal holdes i Bergen 1957.

President Engebretsen opplyste også medlemmene om at en reise til templet i Sveits ville finne sted i april neste år, og ba dem om å gjøre seg beredt til å dra dit, Kostnaden blir omtrent 700 kroner, barn ca, halv pris.

Det er sørget for et fond på 5000 kroner for alle som kan betale tilbake det lånebeløp de måtte få tilstilt, Fondet er åpent for alle som er engasjerte i arbeidet, og som vil være i stand til å betale lånet tilbake,"

Donator var bror Otto Gebhardt, Oslo, Lånekassen ble opprettet for å støtte de søsken som ikke øyeblikkelig kunne skaffe de nødvendige midler for en slik reise. Da det imidlertid viste seg at fondet år etter år ble stående urørt, ble pengene og de renter banken hadde gitt på dem oppdelt i tolv enheter a kroner fem hundre, og skjenket eldre medlemmer av Kirken i Oslo gren.

Den skandinaviske organisasjon i Salt Lake City arrangerte høsten 1956 en stor konsert. All inntekt gikk til det formål å danne et fond til hjelp for kirkemedlemmer i Skandinavia som ønsket å reise til templet i Bern, men var økonomisk dårlig stillet. Den norske misjon fikk således sist i året 1956 som gave kr, 2300, - til fordeling for slike reiseutgifter, Bror Victor C.L. Johansen, Salt Lake City, var innsatt som representant for Norge og hadde med utdelingen å gjøre.

I Lys over Norge for januar 1957, side 16, sies bl.a.:

"Når vi på denne måten gjennom spaltene i Lys over Norge retter en takk til søsken og venner i Salt Lake City for deres strålende gave, er det ikke bare fordi vi er dypt takknemlige for denne hjelpen til fremme av Herrens verk, Men det er også fordi det er særdeles oppmuntrende for oss å vite at bak våre bestrebelser i Norge, står også en stor flokk skandinavere i Salt Lake City, som av hjertet ønsker å fremhjelpe Faderens verk i sine tidligere hjemland, og som gjennom denne gaven har vist sin gode og hjelpsomme ånd i handling.

Etter hvert ble tempelreise-kassen tilført en god del penger gjennom gaver fra private og organisasjoner innenfor Kirken i Amerika og Norge.

Templet i England (nær London, ved Newchapel), ble innviet den 7. september 1958 av president for hele Kirken, eldste David O. McKay. Fra Norge reiste om lag hundre misjonærer og nitten norske medlemmer.

I begynnelsen av 1957 sendte Den kvinnelige hjelpeforenings generalstyre i Salt Lake City søster Emma Mosher til Europa. Hennes misjon var å undervise kvinnelige kirke-representanter i tilvirkningen av tempel-klær; men bare en bemyndiget fra hver av de europeiske misjoner kunne få delta i dette kurs.

President Ray Engebretsen valgte å kalle søster Rosa Arveseter, Oslo, til dette spesielle arbeide for Den norske misjon; og hun reiste til Bern, Sveits, og oppholdt seg der en ukes tid. Siden har Den norske misjon selv kunnet skaffe

sine medlemmer de nødvendige tempel-klær. Flere søstre ble satt inn arbeidet, og fra høstkonferansen 1965 i Oslo ble ordningen slik at en søster fra hver av misjonens distrikter sto som arbeids-representant for sitt område.

President Ray Engebretsen var aktiv, impulsiv, og sterk i sine følelser og meninger. Han fordret meget av misjonærene og Kirkens medlemmer forøvrig, men sparte til gjengjeld aldri seg selv der han gikk i spissen. Noe dødpunkt i hans misjonsvirksomhet kunne neppe hans nære medarbeidere oppdage; hans trang til å redegjøre, formane, ta hurtige avgjørelser, og hans stadige mobile tilstand for eller imot et eller annet prosjekt eller en ide, --- gjorde at han sjelden bevilget seg selv noen form for pause i misjonsvirksomheten.

President Ray Engebretsens litterære medarbeider var bror Frithjof Fluge, Bergen. Ved siden av å berømme president Ray Engebretsens medvirken innenfor bygge-området og ikke minst hans innsats for å bringe mange nye medlemmer inn i Kirken, nevner bror Fluge et par andre sider ved president Ray Engebretsens misjons-virksomhet:

"--- Endog lenge før Den europeiske misjons storstilte felles lekseprogram for de tolv misjonene i Europa tok til, begynte president Engebretsen å realisere en slik plan for Norges vedkommende. I korthet kan det sies at i de årene han har stått for ledelsen, er mer leksemateriale på norsk blitt oversatt og utgitt enn noen gang før i misjonens historie.

Å få læresetninger på trykk til lærdom om omvendelse er viktig, det innser alle. Men leksematerialet er bare en side ved saken. Like engasjert som president Engebretsen har vært i den, like aktiv har han også vært i en annen side, nemlig å få våre synsmåter og trossetninger korrekt lansert i norske aviser. Som neppe noen annen misjonspresident i vårt land har han gitt seg i kast med å få i stand svar i norske aviser på de angrepene Kirken har vært utsatt for der. I de siste årene har presseangrepene vært flere og større og mer hatsk-intense enn på lange, lange tider. Det må naturligvis bli en følge av at Kirken går fremover med kjempeskritt, at proselyttene døpes i hundrevis, av at nye møtelyder skytes opp og/eller anskaffes og vår litteratur distribueres. Da mobiliseres også motstanden i større grad. Graden av ytre motstand er ofte et mål for Kirkens og evangeliets utbredelse. Med våkent falkeblikk på ethvert presseangrep ble president Engebretsen en uredd troens og ordets forsvarer. Under angrepene på vår tro i aviser i Oslo, Bergen, Trondheim, Drammen, Kristiansand, Porsgrunn, Halden, Fredrikstad, Tønsberg, Kragerø, Larvik, Sandefjord og andre steder, forsømte presidenten aldri en anledning til å gi svar på tiltale, overalt hvor svar kunne gis og tas inn.

Disse mange presseangrepene var ofte nok uttrykk for folks indignasjon over misjonærenes intense nidkjære virksomhet. Misjonærstaben i Norge er i dag større enn noensinne. Deres effektivitet er blitt atskillig bedre etter

at det felles-europeiske proselytteritigsprogrammet trådte i kraft. Trofast har misjonærene gått fra dør til dør og gitt gjengivelsens budskap. De har vært presidentens lojale, trofaste og villige medarbeidere. Resultatet kan måles på antall nydøpte. Men det kan også måles på andre begivenheter: På tempelreisene. Fem ganger har president Engebretsen kunnet bringe eldre og nye medlemmer til templene i Sveits og England for at de der kunne få alle de begavelsene og privilegiene som deres verdige medlemsskap gir dem rett til. Dette å bringe "sjeler til Kristus" i Hans tempel, er vel det aller viktigste resultat av "å forkynne ordet". Det er selve hovedhensikten med evangeliets forkynnelse, og stor må president Engebretsens glede ha vært hver gang han kunne bringe en stor flokk Hellige med seg til Herrens eget hus."

(Lys over Norge for februar 1961, side 51 og 52.)

3. Joseph Alton Gundersen

kom til Oslo den 28. februar 1961 og overtok ledelsen av Den norske misjon fra den 3. mars 1961.

Han ble født den 8. april 1911 i Murray, Salt Lake City, Utah, og ble døpt den 26. april 1919. Den 13. desember 1949 ble han ordinert til høyprest.

I sin kirkelige aktivitet har han virket som president over det 246, kворum av De sytti i tiden 1934 til 1942 da han ble innsatt som senior-president av det 319. kворum av De sytti frem til desember 1949. Deretter ble han valgt inn i høyrådet for Big Cottonwood Stav. Den 28. mai 1952 ble han ordinert til biskop og innsatt til å presidere over Valley View Second Ward --- som da ble organisert.

Han virket som misjonær i Norge i tiden 14. januar 1932 til 26. april 1934, var da distrikts-president for Oslo distrikt et års tid, og ble likeså innsatt som hovedleder av G.U.F. i Den norske misjon.

I sitt sivil-liv har han spesialisert seg i husbygging, som byggmester og eiendomsmekler med forsikringsagentur. Han ble president for Utah Home Builders Association og direktør for National Association of Home Builders of America.

Han ble gift med Lenore Cutler den 1. november 1934, i Salt Lake tempel. Og ekteparet fikk fem barn: Joan født 1935, --- Virginia født 1937, --- Alton født 1938, --- Thomas født 1943 og Retta Jean født 1948. Hustru og de to barna Thomas og Retta fulgte med til Norge.

President Joseph A. Gundersens oldeforeldre på fars-siden var Torger Gundersen og Oline Hansen. De var blant de første medlemmer av Kirken i Drammen gren og emigrerte i 1866. I et brev forteller president Gundersen følgende:

"--- Min oldefar Wm. W. Casper (min bestemors far) var medlem av Mormonbataljonen som foretok den lengste infanterimarsj i historien. Han var også til stede på det møtet Kirken holdt i Nauvoo den 8. august 1844 da profetens kappe falt på Brigham Young, og han bar vitnesbyrd om dette resten av sitt liv. Min arv er urokkelig tro."

President Joseph A. Gundersen var en behersket og omgjengelig person; uten store fakter kunne han likevel gi tilkjenne at det brant en ild av evangelisk brennstoff i hans sjel, og hans bestrebelser gikk ut på å bringe denne evangeliske varmen videre ut til alle søkende.

Hans vesentligste misjonsoppgave ble å instruere alle misjonens ledere i deres plikter og muligheter, å informere misjonærene om de aspekter som var innen rekkevidde, og å oppfordre Kirkens medlemmer til å åpne sine hjem for kontakt-møter med utenforstående og misjonærer. Alt sammen med det for øye å spre evangelisk sæd til god jord for rik høst. Oversettelses-arbeidet ble ytterligere konsolidert; det kom instruksjonsbøker for lederskap og ellers opplysende og belærende stoff som misjonens oversetter, bror Frithjof Fluge, flittig arbeidet med i et arbeidstempe som var imponerende.

I pinsen, 21. - 22. mai, 1961 ble misjonens distrikts- og grens-presidenter innbudt til å delta i et instruksjonskurs, om organisasjons- og administrasjons-oppgaver. Initiativtaker og leder var president Joseph A. Gundersen. De som møtte frem var: Misjonsstyrets to rådgivere bror Kaare Waal og eldste Douglas T. Engh, --- misjons-sekretær, eldste P. Grant Paulsen, --- Den norske misjons oversetter, bror Frithjof Fluge, --- distrikts-presidentene Erik Sjøvahl, Oslo; Albert Vedeler, Bergen; Alf Andersen, Trondheim, --- og grens-presidentene Odd Erichsen og Georg Pedersen, Oslo, --- Viggo G. Gullaksen, Bergen, --- Neralf Steffensen, Stavanger, Asmund H. Hernes, Trondheim.

Et lite utdrag fra rapporten er rekonstruert i Lys over Norge for juni 1961:

"Misjons-president Gundersen uttalte at hans eneste og alt overveiende ønske er misjonens fremgang. Det er hovedmålet, innad og utad, intet må stå i veien for det, og han har selv en meget lang arbeidsdag fra tidlig om morgenen til sent på kveld for å ta seg av de tusenvis av detaljspørsmål som dukker opp. Hans rike erfaring i grens- og stavsanliggender er her et uvurdelig aktivum. Sammen med president for Den europeiske misjon, eldste Alvin Dyer, reiste de i mai til Island, hvor det finnes noen medlemmer av Kirken, for å undersøke misjonsmulighetene der. Ja, derved kommer muligens Island å sortere under mitt distrikt sa president Vedeler spøkefullt da opplysningen ble kjent. --"

Den 27. mai 1961 ble det holdt en spesiell misjonær-konferanse i Oslo for misjonærene i Den norske misjon. Assistent for De tolv's råd, eldste Alvin R. Dyer, var til stede, og

"møtets eller konferansens hensikt var å gi misjonærene en ny forståelse og oppfatning av hvorledes misjonær-

arbeidet skulle utføres. --- Ifølge president Dyer, en av Kirkens general-autoriteter. har den nye oppfatning av misjons-virksomheten 2 grunnleggende kjennetegn. 1. Å bære vitnesbyrd. 2. Å oppfordre dem det bæres vitnesbyrd til om å anta dåpen. --- Siden denne konferansen har president Gundersen møtt sammen med hvert misjonær-team. Han har inspirert og oppmuntret dem til ydmykt og oppriktig å bære vitnesbyrd om evangeliet og til å oppfordre mennesker til å la seg døpe. Misjonærene skal først og fremst være vitnesbyrds-bærende og oppfordrende tjenere for Herren. De misjonærer som har fulgt dette rådet har hatt fremgang i sitt virke. For det er på denne måten at Den norske misjon, med Herrens hjelp og bistand, skal nå frem til målet: 800 døpt inn i Kirken ved årets slutt."

Men president Joseph A. Gundersens oppgaver var også å ta seg av Kirkens byggeprogram i Norge. Det ble kjøpt en sju mål stor eiendom på Fantoft, her skulle bygges et nytt kirkehus for Bergen gren. Lys over Norge for september 1961 har to artikler som omtaler viktige begivenheter i denne misjons-perioden. Først en oppfordring skrevet av tilsynsmann for bygge-virksomheten i Det skandinaviske område, E. Albert Rosenvall, hvorav siteres:

"På grunn av den raske øking av medlemstallet i Kirken i de europeiske områder, har det oppstått et stort behov for flere og større møtely, andaktshus, steder hvor man kan hygge og more seg, og læresteder som kan gi menneskene anledning til å nyte godt av Kirkens fullstendige program. For å gjøre det mulig for De hellige å få disse nye og bedre bygninger, og samtidig hjelpe dem med å yte deres del til byggevirksomheten, har Det første presidentskap organisert og satt ut i livet Kirkens arbeidsmisjonær-program.

Det har blitt besluttet at de lokale medlemmene skal betale 20% av byggeomkostningene, enten i form av arbeide eller i kontanter. Kirkens andel vil være 80%.

Ifølge arbeidsmisjonær-programmet vil stavs- og misjons-presidenter kalle og beskikke så mange unge menn som det trenges til denne tjenesten. Den tid arbeidsmisjonærer yter, vil bli godskrevet den 20% andelen som ventes av de lokale medlemmer. I tillegg til den arbeidsin som ytes av arbeidsmisjonærene, vil også de lokale Hellige, kvinner så vel som menn, bli i stand til å hjelpe til med reisningen av disse steder for Guds-dyrkelser, --- Arbeidsmisjonærenes innsats ved byggingen av disse kirkene vil være under tilsyn og rettleiding av en erfaren byggeekspert fra De forente stater. Disse tilsynsmenn vil bli kalt og beskikket ved Det første president skaps ledelse til å utføre denne edle tjeneste."

Så:

"Endelig opprant den dag som alle Siste dagers hellige i Oslo hadde håpet og ventet på, lørdag den 12. august 1961. Denne dagen som det første spadestikk skulle tas og den nye kirke ved Carl Berners plass påbegynnes. --- Blant alle de mange inviterte så vi med glede Oslo bys ordfører, Brynjulf Bull. Det varmet alle de fremmøtte at Oslo kommune med sin første mann i spissen ville være til stede nu når vi skulle bygge vår nye kirke."

Eldste Paul Hansen, Salt Lake City, ble av Det første presidentskap kalt som arbeidsmisjonær til Norge, --- sammen med sin familie. Han ble innsatt som arbeidslederen for byggingen av kirkehuset i Hekkveien 9, Oslo. Kirkehuset har vært i kontinuerlig bruk om lag to år, men ventes å bli innviet i nærmeste fremtid.

Både de sivile myndigheter og private la hindringer i veien for kjøp og bruk av Kirkens eiendommer i Bergen i begynnelsen av dette århundre. Kirkens ledelse i Salt Lake City og ledelsen av Den skandinaviske misjon besluttet seg derfor til å la et kirkemedlem stå som mellommann for det neste huskjøp. Bror Nils Andersen, Ålesund, hadde muligheter for å påta seg dette tillitsverv, og gjennom ham kjøpte så Kirken Vaskerelvgaten 1 den 20. april 1915 av Bergen Sjømandsforbund for seksti tusen kroner. Pengene ble skaffet ved salg av tidligere eiendom og ved lån og gaver. Bror Oluf K. Karlsen var ved dette høve en god hjelp for grenen.

Kirkens norske juridiske rådgiver, høyesteretts-advokat Alex. Nansen, gjorde i 1924 forsøk på å skaffe Kirken konsesjon på eiendommen, men dette lyktes først å få i 1927. Skjøtet ble da overført fra Nils Andersen til The Presiding Bishop of The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints.

Som grenens medlemsantall steg og de kirkelige aktiviteter økte, ble Vaskerelvgaten 1 mindre og mindre skikket til sitt formål, og ønsker om en større og tidsmessig bygning ble stadig fremmet. Den andre verdenskrigen satte en stopp for videre planer, men medlemmene i Bergen gren gjenopptok initiativet straks forholdene igjen ble mer normale.

Under president Joseph A. Gundersen lyktes det omsider å sikre Kirken en tomt, og de første spadestikk ble tatt den 15. desember 1962. Det var herr Thomas Fantoft som solgte en om lag sju dekar stor tomt Åsbakken på Fantoft i Fana kommune. Distrikts-president Albert H. Vedeler for Kirken, og høyesteretts-advokat Nicolay Wiig som den juridiske konsulent, var Bergen grens fremste representanter ved denne anledning. Bror Thys Winckel fra Kirkens Europeiske Byggekontor hadde besiktiget og godtatt kjøpet, og distrikts-president Albert H. Vedeler fikk et anerkjennende brev fra ham like etter.

Som Kirkens formann for byggearbeidet i Bergen virket først forhenværende misjonær Harold Sørensen; etter ham kom nok en forhenværende misjonær, Carl F. Johanson, som spesielt utkalt byggeleder. Medlemmer av Bergen gren hjalp til med frivillig manuelt arbeid, spesielt nevnes brødrene Jørgen Klungervik og Bjarne Bø som i lenger tid var beskjeftiget med spesialarbeid. Det nye kirkehus på Fantoft ventes å bli innviet i løpet av nærmeste fremtid.

President Joseph A. Gundersens misjonstid ble således preget av byggevirkosomhet, ikke bare de tekniske og mer timelige, men i enda større grad de misjonerende.

Bror Kaare Waal, Drammen, var president Joseph A. Gundersens første rådgiver under hele misjonstiden, men som annen rådgivere virket etter hvert følgende eldster:

Douglas T. Engh. --- G. Norman Christensen. --- Gerald P. Mill. ---
Broyce G. Jacobs.

Fra mars 1961 sto president Joseph A. Gundersen som redaktør av Lys over Norge; som medarbeider fortsatte søster Norma Gwilliam, --- hun var fra før innsatt av president Ray Engebretsen. Andre medarbeidere ble: James H. Hoen --- Ole D. Dunn Lawrence R. Shaw --- Edward A. Barker, Fra september 1962 var søster Grete Bergliot Bjerkøe redaktør, mens president Joseph A. Gundersen var ansvarshavende redaktør. Som medarbeidere virket: Kjell Bjerkøe --- Kåre Porsbøll --- Bente Bakken --- Elsie Bakken --- Karin Bjareng.

President Joseph A. Gundersen kunne i februar 1962 fortelle at Oslo menighet nå var oppdelt til tre grener:

Skarpsno gren:

Åanen Aanensen:	Grens-president.
Harold Nufer:	1. rådgiver.
Torleif Hansen:	2. rådgiver.

Osterhausgaten 27:

1. gren:

Georg Pedersen:	Grens-president.
Kjell Bjerkøe:	1. rådgiver.
Ludvig Arnesen:	2. rådgiver.

2. gren:

Johan Arntzen:	Grens-president.
Osvald Bjareng:	1. rådgiver.
Randolf Gaarder:	2. rådgiver.

I et brev av den 3. april 1966 til Hilmar Freidel skriver president Joseph A. Gundersen med alvorspreget oppriktighet:

"Jeg vitner om at dette er Herrens verk! --- at Han lever!--
- at Han hører og besvarer våre bønner! Dette har jeg sett bevis på i mitt liv. Jeg vitner om at Han har en profet som leder oss i dag! Jeg elsker det norske folk, og ber at den dag må komme da det vil motta sannhetens budskap av hele sitt hjerte!"

Den 8. september 1963 forlot president Joseph A. Gundersen og familie Norge etter å ha blitt avløst fra sitt misjonskall.

4. Dean Andrew Peterson

overtok ledelsen av Den norske misjon den 7. september 1963. Sammen med ham kom hans hustru, Lyle Evans Peterson, (født den 26. Januar 1917) og deres seks barn: Erlend (født i 1940), --- Janet (født i 1945), --- Susan (født i 1947), --- Dolores (født i 1949), --- Colleen (født i 1956), og Sonja (født i 1959). Sønnen Erlend hadde virket som misjonær i Øst-statene (U.S.A.) i to år da familien fikk kallet å dra til Norge; han fulgte med og fortsatte sin misjon i Norge et års tid. Senere ble datteren Janet også kalt som misjonær i Norge, og virket da om lag to år.

President Dean A. Petersons fars-slekt kom fra Danmark. Tidlig i emigrasjonens historie kom oldeforeldrene Anders Peterson og Marie Hansen Peterson til Amerika, og de bosatte seg i en nybyggerkoloni som senere fikk navnet Fairview, i Sanpete County, Utah. Her ble ekteparets sønn Peter født den 27. september 1860, --- og den 28. desember 1860 ble det hos en nabo-familie født en pike som fikk herlighets-navnet Celestiat.

Det var somon dette møte var etter en himmelsk avtale, og disse to ble da også president Dean A. Petersons besteforeldre; de ble viet i St. George tempel den 11. desember 1878. Det ble et ektepar som gjennom sin kjærlighet til hverandre, for sin familie og ellers utad til alle, vant oppmerksomhet over hele Amerika like til De forente staters president. De ble stående som et symbol på familie-enhetens urokkelige kjærlighets-pakt, et ideal som for alltid vil bli erindret gjennom et vidunderlig skulpturarbeid av de to gamle, mesterlig utført av billedhoggeren Avard Fairbanks og bekostet vesentlig av byen Fairviews forretningsbestand.

Peter døde den 28. oktober 1960, og Celestia fulgte etter ham den 8. november 1961. De sto da som stamforeldre til 267 etterkommere, og med et oppsiktsvekkende 82 års ekteskap bak seg! --- en pakt som likevel for dem har gyldighet og varighet videre inn i evigheten.

I dette ektepars kjærlighetshjem ble president Dean A. Petersons far, Andrew L. Peterson, oppfostret. Han ble viet til Lettie Phipps, og den 8. mai 1913 ble Dean A. Peterson født i Mt. Pleasant, Utah. Han ble døpt den 20. september 1921, ble ordinert til høyprest den 29. oktober 1950, og ble gift med Lyle Evans den 28. august 1939.

President Dean A. Peterson fikk en solid skoleutdannelse. Han studerte regnskapsvesen, forretningsførsel og administrasjon, og tok sin første eksamen i 1938 ved Brigham Young University, Provo. I 1942 tok han magistergraden ved University of Southern California, Los Angeles; og i 1959 ved samme universitet doktorgraden med et eksamensresultat nær det mest oppnåelige.

Årene 1938 - 42 praktiserte han som lektor i forretningsvesen ved North SanpeteHigh School (gymnas) og senere det samme ved to Colleges i Utah. Siden ble han ansatt ved Brigham Young University og virket som lektor kombinert med et professorat i forretningsvesen. Kom så inn ved

administrasjonen og ble direktør for public relations. Da han ble kalt som misjons-president hadde han avlagt eksamen i pedagogisk psykologi og var direktør for Brigham Young Universitys sommerskole og professor i handels-utdannelse.

Innenfor Kirkens virkeområder fikk han tid til å bekle en rekke stillinger, Gjennom tiden har han bl.a. vært superintendent for et wards og en stakes G.U.F. høyrådsmedlem to ganger --- biskop --- første rådgiver i presidentskapet, senere president for Brigham Young University 3. Stake.

I 1951 utsendte De forente Staters Statsdepartement president Dean A. Peterson til Iran som økonomisk administrator for U.S.A.s internasjonale hjelpekommisjon der. At arbeidet ble utført med suksess forteller et brev fra hans øverste sjef:

"Kjære Dean.

I de nesten tre år du har vært her har du utført så mange forskjellige oppdrag for USOM/Iran at jeg ville få store vanskeligheter med å regne dem opp. Blant alle de problemer jeg har hatt, har det kostet meg mest bry å finne en mann som under en krise kan mestre enhver vanskelig situasjon. Igjen og igjen har jeg henvendt meg til deg, og hver gang er jeg blitt møtt med din utrettelige tålmodighet, og uten hensyn til oppdragets uhørte karakter eller arbeidets innviklethet, fikk jeg aldri anledning til å angre det. Problemet ville ha vært fullstendig ute av betraktning hvis jeg hadde hatt tre Dean Petersons her!

Du har ytt et stort bidrag, og vi er glade over å ha deg her. Vi er takknemlige til din skole for at du har fått være her så lenge. Vi gir deg og din fine familie de beste lykkønskninger

Din hengivne
William E. Warne.

Men selv med det arbeidspress denne stillingen medførte kunne han avse tid til kirkelig aktivitet. Først ble han sekretær i grens-presidentskapet i Teheran; ble senere innsatt som 2. rådgiver, deretter som 1. rådgiver for så å bli grens-president President Dean A. Peterson oppholdt seg i Iran til 1954 og fikk også anledning til å besøke Israel, --- hvor han flittig brukte sitt fotografiapparat. Av materialet laget han lysbilder og talte inn et lydbånd på norsk, slik at han siden kunne glede søsken i alle grener i Den norske misjon med en spesiell bibelhistorisk kulturkveld.

Med Dean A. Peterson fikk Den norske misjon for første gang en misjons-president som var en skolert pedagog,--- noe som hans dannete fremtreden og representative taler til overmål manifesterte. Hans sjarmerende og vinnende vesen var kombinert med en myk, ærbødig og positiv vilje, stor energi og administrative evner, og en utpreget sans for en moderne og fremskrittrettet misjons-virksomhet. Hans ro, hjertelighet og inntrykk av soliditet, hans alltid villige oppmerksomhet i å lytte til andres meninger og betroelser, og ikke minst hans impulsive og usnobbete hjelpsomhet i å gi en håndsrekking også i

manuelt arbeid, --- gjorde ham avholdt av alle som fikk den lykke å lære ham nærmere å kjenne. Desember 1933 kom han første gang til Norge som misjonær, og ble avløst i juni 1936. Han hadde da bekledd stillinger som grens-president for menigheten i Bergen, president for Bergen distrikt og misjons-sekretær.

Hans hustru, Lyle E. Peterson, var på mange måter en parallell som forsterket inntrykket av et eksellent president-par. Gjennom sitt beherskede, tillitsfulle og elskelige vesen kunne hun varme ethvert mottakelig hjerte, og hennes intelligente klarsyn og rådgivende evner under en myk bestemthet, gjorde henne godt skikket som sin manns fortrolige medarbeider. Og som øverste misjons-presidentinne for alle kvinneorganisasjoner (og Primary) i Den norske misjon virket hun som misjonskontorets "mater dolce" med overbli og samarbeidende hjertelighet.

Misjons-presidentinne Lenore C. Gundersen var meget interessert i Den kvinnelige hjelpeforening, og hun lot organisere distrikts-presidentinne-stillinger slik:

Søster Elsie Bakken for Oslo distrikt, og søster Tordis Johansen for Trondheim distrikt. Ordningen var ikke ny, den var praktisert også i 1949; men det var imidlertid den misjons-konferansen som ble holdt i Oslo den 24. - 25. august 1963.

I sin tale til forsamlingen søndag kveld innledet søster Elsie Bakken med:

"Som dere allerede har hørt, så er det første gang i Norge at Den kvinnelige hjelpeforenings bestyrelser er samlet til konferanse, i Oslo. Her er representanter fra Mo i Rana i nord til Larvik i syd. Vi er kommet sammen for bedre å kunne sette oss inn i det arbeide vi holder på med. Mange vet kanskje meget om arbeidet, andre mindre; men noen impulser blir det helt sikkert til alle --- hvis de bare er åpne for det.

Det er også en annen side å merke seg. Nemlig selve det å møtes. Når folk med felles interesser kommer sammen, blir det alltid hyggelig --."

Men ikke lenge etter ble søster Elsie Bakken innsatt som hoved-presidentinne for Den kvinnelige hjelpeforening i hele misjonen --- i likhet med hovedstyrer for andre organisasjoner. I et brev til distrikts-presidenter, grens-presidenter og ledere i Den kvinnelige hjelpeforening, datert den 20. september 1963, sies det:

"I samsvar med en anbefaling fra Kirkens Første presidentskap at det skal være en lokal president for hver hjelpeforening, er søster Elsie Bakken, Oslo, blitt valgt som president-inne for Den kvinnelige hjelpeforening i Norge. Hun ble kalt og beskikket til denne stilling søndag den 15. september. Hennes rådgivere vil bli valgt og bekjentgjort på et senere tidspunkt.

Søster Bakken har tjent som gren- og distrikts-presidentinne for Den kvinnelige hjelpeforening. Hun har deltatt på Den kvinnelige hjelpeforenings konferanse for Den europeiske misjon i april dette år, i Hamburg, Tyskland. Hun er vel informert om Kirkens program for Den kvinnelige hjelpeforening, og har et begeistret Ønske om å se at den får stor fremgang i Norge. Hun reiser nu for å delta i general-konferansen for Den kvinnelige hjelpe-forening i Salt Lake City, og vil komme tilbake igjen i november.

Vi er takknemlig for søster Bakkens hengivelse for Kirken og hennes villighet til å ta imot dette kall Vi ber inntrengende om at dere vil støtte henne i dette viktige arbeid.

Vi er takknemlige over å ha blitt kalt til å presidere over Den norske misjon, og ber at vår himmelske Faders rikeste velsignelser vil være med dere og med oss idet vi sammen arbeider i forening i Vår Herres tjeneste

Med hilsen
Dean A. og Lyle Peterson."

Som sine rådgivere valgte hun:

Alfhild Morteng, Oslo.
Elin Waal, Drammen.

Den 23. - 24. april 1964 var søster Aleine M. Young, fra Kvinneforeningenes generalstyre i Salt Lake City, til stede i Oslo og talte under to dagers møter som ble holdt i anledning besøket. Likeså var kommet president for generalstyret for Primary, søster La Vern W. Parmley. Hun besøkte Oslo igjen, sammen med søster Alice Wilkinson fra Den kvinnelige hjelpeforenings generalbestyrelse, sommeren 1965.

Omtrent samtidig besøkte eldste Ezra Taft Benson av De tolv's råd, og hustru Flora Benson, Oslo. Tilsynsman for byggevirksomheten i Nord-Europa, president Stanford W. Bird, var med i samme reiseselskap. Det ble leid en stor sal i Folkets hus og om lag seks hundre tilhørere møtte frem til spesialmøtet som ble holdt Bror Frithjof Fluge var kommet fra Bergen for å assistere som tolk.

Under president Dean A. Peterson ble det opprettet en spesial-gren for engelsktalende. Den besto opprinnelig av førti medlemmer hvis respektive land var U.S.A., England og Skottland, medlemmer av Kirken som oppholdt seg i Norge. I begynnelsen av 1964 var grenens tjenestepersonale:

Grens-president George Max Beal (Fullbright-dosent ved Landbruks-høgskolen på Ås), 1. rådgiver: Jim Ted Farley, --- 2 rådgiver Isaac G. Stone, --- sekretær: Hebert Hendrix. --- Presidentinne for Kvinneforeningen: Virginia Beal. --- Presidentinne for Primary: Hazel Stone Alle møter ble holdt i Drammensveien 96 g, Oslo.

Halden Arbeiderblad hadde den 18. januar 1964 en stor artikkel med fotografier, om De siste dagers hellige i Halden, og om Kirkens trosbekjennelse. Det var det nye kirkebygget i Wærns gate 6 som var

foranledningen til at journalist Bjørn Gunnar Olsen tok dette opp til behandling Artikkelen var positiv og nøytral og forteller bl .a.:

"Med stort og smått er det 65 mormonere i Halden. Jens Johansen, Månefjellet, ble mormon så tidlig som i år 1900. Han kan sikkert trygt bokføres som en av landets eldste nålevende mormonere.

Det betydde et stort fremskritt for bevegelsen i Halden at man fikk sin egen kirke." (Jens Johansen døde den 29 juli 1966.)

Eldste Neldon W. Maxfield var intervju-objektet, og ma sies a ha utvist stor dyktighet i sine svar, --- etter inspirerende teamwork med sin misjonær-medhjelper eldste Erlend Peterson (sønn av misjons-presidentparet Dean og Lyle Peterson).

Eldste Ezra Taft Benson av De tolv's råd, og hustru Flora Benson, besøkte Norge i februar 1965. Hensikten var i første rekke å innvie to nye kirkebygg.

I Halden var det villapregede hus Wærns gate 6 innkjøpt, og søsken der hadde nedlagt et stort arbeid under ominnredningen og oppusningen, og rapporten nevner spesielt bror og søster Harold og Gudrun Sørensen som var utsendte arbeids-misjonærer fra Amerika. Harold Sørensen var arbeidslederen, han hadde før virket som misjonær i Norge. Hans hustru Gudrun Lassesen Sørensen hadde før tilhørt Bergen gren.

Innvielsen foregikk fredag den 12. februar 1965. Av kirkelige autoriteter ellers møtte frem: Misjons-president Dean A. Peterson og hustru Lyle Peterson. --- 1. rådgiver i misjons-presidentskapet Arne Bakken. --- Distrikts-president Kåre Porsbøll.--- President for eldstenes 1. kvorum Erik Sjøvall. --- Kvinneforeningens hovedpresidentinne Elsie Bakken, og distrikts presidentinne for kvinneforeningene Kari Jensen.

Haldens grens-president Arne Torp tok imot de tilreisende, og etter et minneverdig møte kunne Den kvinnelige hjelpeforening invitere alle til festbord. Translatører for de engelsktalende var bror Sverre Olstad og søster Bente Bakken, Oslo.

Sent på kvelden gikk reisen for Oslo-gjestene tilbake til hovedstaden, flere av dem skulle neste morgen ta fly opp til Trondheim --- hvor den andre innvielsen av et kirkebygg skulle foregå.

Grunnet dårlig siktbart vær i Trondheim måtte Oslo-flyet ta opp til Bodø; men utover dagen lettet været så meget at reisen ned igjen til Trondheim kunne foretas.

Av kirkelige ledere møtte frem: Eldste Ezra Taft Benson av De tolv's råd; hans hustru Flora Benson, --- Misjons-president Dean A. Peterson; hans hustru Lyle Peterson. --- Det norske presidentskaps 1. rådgiver Arne Bakken; hans hustru Elsie Bakken. Misjons-presidentens assistent, eldste John F. Marshall. --- Presidentinne for Primary i misjonen, søster Svanhild S. Arntzen, --- Redaktør av Lys over Norge, bror Knut Holth.

Forhenværende misjons-president Axel J. Andresen hadde anmodet bror Otto Gebhardt, Oslo, om å representere ham under festlighetene og overbringe spesielle hilsener og ønsker for sin fødebys gren.

I anledning innvielsen hadde grens-president Asmund H. Hernes anmodet Hilmar Freidel om å skrive Trondheim grens historie; og alle som deltok i festlighetene ble forært et eksemplar av boken.

Mange års ønsker om eget og tidsmessig kirkebygg var nå realisert. Søsken hadde ofret tid med praktisk arbeid og ytet penger i tillegg for å oppnå dette gode, og Kirken hadde beredvillig bidradd med arrangement, råd og pengebeløp. Supervisor for Kirkens byggeprogram i Nordvest-Europa, president Stanford W. Bird, skriver følgende i et brev til eldste Ezra Taft Benson, september 1964:

"Jeg sender deg en kopi av et brev som president Dean A. Peterson mottok fra grens-presidenten i Trondheim gren, hvor han uttrykker ønsket om å få deres kapell innviet søndag den 31. januar. Jeg vil kort fortelle om oppførelsen av kapellet.

Det ble bygget under Kirkens byggeprogram for 1961 til en pris av kr. 765 387,29.

Grenen støttet programmet, men på det tidspunkt da bygningen var ferdig, viste regnskapet fremdeles et underskudd på kr. 55 937,92. I september 1961 undertegnet de så en kontrakt med Kirken som gikk ut på at de skulle betale kr. 467,89 hver måned i 5 år og deretter det resterende beløp på kr. 27 966,53 på en gang.

Dette er en god gren, og president Hernes har vært veldig aktiv til å betale av på regningen. Sammenlagt har de innbetalt til vårt kontor kr. 33 017,06, og de har sendt ytterligere et beløp på kr. 8 611,- til misjonen som vil bli overført. Samlet utgjør dette kr. 41 628,06, betalt over et tidsrom på bare 3 år, slik at det nu kun står udekket kr. 14 309,86.

Da jeg så president Hernes sist i august, uttrykte han sitt ønske om å få innvie kapellet på dets 4-års fødselsdag. Han forsikret meg om at regningene kunne betales innen den tid, og skal man dømme etter de beløp vi allerede har mottatt derfra, er jeg overbevist om at de kan greie det.

Dette er den mest storartede tilslutning til et finansielt ansvar som jeg har sett i noen gren i Europa."

Festlighetene i anledning innvielsen var et verdig sidestykke til det aller beste som grenen har frembragt. Det kom tilreisende fra mange steder av landet, blant dem baryton-sangeren, bror Noralf Garborg og pianistinnen, søster Bente Bakke --- som begge ytet av sine kunstneriske begavelser til stor glede for de fremmøtte.

Bygget ble innviet av eldste Ezra Taft Benson søndag den 14. februar 1965.

Lederen gjennom alle sammenkomster, arrangør og faktotum, var grens-president Asmund H. Hernes med dyktig assistanse av hjelpsomme medarbeidere. Han virket også hele tiden som oversetter for de engelsktalende.

I Teglverkenes Forskningsinstituttts blad Tegl, nr 1 for 1966, finnes gjengitt en rekke gode fotografier av Kirkebygget i Trondheim. Uten å nevne Kirkens navn omtales en "Dissenterkirke i Trondheim", sett med fagmannens øyne.

I desember 1965 kjøpte president Dean A. Peterson eiendommen Hotvedtveien 160 i Drammen, for tomt til et nytt kirkebygg.

Lys over Norge for april 1965 har denne opplysning:

"Under navnet Litteratur-tjeneste J.K.K.S.D.H., Hekkveien 9, Oslo 5, er det nu startet en litteratur- og opplysningstjeneste i Oslo. Sjef for Litteratur-tjenesten er bror Kjell Bjerkøe med søster Bergliot Bjerkøe som sekretær. Et rom er blitt avsatt til bibliotek i 2. etasje i Hekkveien 9.

Litteratur-tjenestens oppgave er mange. Meningen er at det med tiden skal kunne foreligge en boksamling som medlemmene kan låne på vanlige vilkår. Videre skal Litteratur-tjenesten til stadighet ha for hånden et lite lager av Kirkens standardverker, samt annen litteratur som Kirken har utgitt og utgir, på engelsk, de skandinaviske og andre sprog. Biblioteket vil få tilsendt et visst antall eksemplarer av alt som blir utgitt på norsk i Den norske misjon. Dessuten skal Litteratur-tjenesten tegne abonnementer på alle Kirkens tidsskrifter og aviser. Alle bestillinger og abonnementer i enhver form kan nu ordnes gjennom Litteratur-tjenesten med henvendelse til ovenstående adresse.

Den største oppgave Litteratur-tjenesten sannsynligvis er tildelt, er å stå til tjeneste med opplysninger angående Kirkens lære og gi praktisk veiledning og hjelp når det gjelder misjons-arbeide eller taler som skal forberedes og skrives. Uansett hvilket problem det måttet være, vil ovennevnte institusjon alltid være glad for å kunne stå til tjeneste med all den hjelp som boklig lærdom kan gi.

Jesu Kristi kirke av Siste dagers hellige og dens medlemmer har utgitt utallige bøker. Mange bøker er også skrevet av folk utenfor Kirken som støtter opp om og bekrefter de åpenbarte sannheter den forkynner. Slike bøker er også av uvurderlig verdi, og vil, så vidt mulig, også bli å finne i nevnte bibliotek. Med Guds hjelp og medlemmenes bistand håper vi med tiden å få opprettet en virkelig effektiv litteratur-tjeneste.

Bergliot Bjerkøe.

Ved bror Kjell Bjerkøes plutselige bortgang et halvt års tid senere, ble søster Bergliot Bjerkøe alene med den fortsatte utvikling og styrelse av biblioteket. Med entusiasme og oppfinnsomhet fikk hun lagt en faglig grunnvold som lover godt for den videre fremvekst. En tredje person bør vel

også nevnes i denne forbindelse: Distrikts-president Kåre Porsbøll. Hans tanker om muligheten for å gjenopprette et bibliotek i Oslo gren ble fremsatt og drøftet med andre interesserte, også innenfor distrikts-presidentskapet; og realisasjonen av foretagendet skyldes nok i stor utstrekning hans aktive medvirken.

Misjons-president Dean A. Petersons forståelse for nødvendigheten av systematikk i bevaringen av fortidens minner, tanker og historie, gjorde nok også et sterkt utslag, slik at bøker, tidsskrifter og annet ble overført biblioteket fra misjonskontoret etter oppryddingen i Osterhausgaten 27. Eldre medlemmer av Kirken i Norge og Amerika ble oppfordret til å forære biblioteket hva de måtte eie av passende litteratur som de kunne avse. Og søskene var villige. Sist i juli 1966 hadde biblioteket allerede anskaffet seg om lag seks hundre bøker pluss en god del tidsskrifter og dubletter.

Sommeren 1965 startet man også i Bergen gren en innsamling av litteratur i håpet om å kunne åpne et bibliotek i det nye kirkebygg på Fantoft. Som medhjelper for distrikts- og grens-president (brødrene Albert H. Vedeler og Henry H. Lerøen) ble bror Reinhard Mjåtvedt innsatt.

Den 24. mai 1965 ble Osterhausgaten 27, Oslo, solgt for kr. 400 000,- til Losje St. Olav II, av ordenen Riddere av Det hvite kors. Eiendommen ble om-innredet og ble kalt St. Olavshuset.

Men i den store sals frontvegg var plasert et skrin av bror Christian Johannessen, innsatt der under et grensmøte juli 1903 --- noen dager før det nyoppførte kirkebygg ble innviet. Det inneholdt:

Skandinaviens Stjerne nr. 16, 17 og 22 for 1903.
Heftene: Mærkværdige Syner, --- En Sandheds Røst, ---
Er de Sidste Dages Helliges lære Sandhed? --- Frelsens
Plan, --- Frelst af Naade. Fotografier av apostel Francis M.
Lyman, Christian D. Fjeldsted, Hans J. Christiansen,
John A. Hendrickson og Anthon L. Skanchy.
Pengemyntene: 1 - 2 - 5 - 10 - 25 - 50-ører, 1-krone, 2-
krone. Navneliste over distrikts-presidentene 1853 -
1903. Navn på alle som hadde gitt penger til kirkebygget.

Dette skrinet ble nesten som et symbolsk hjerte som slo sine slag for kirkebyggets opprinnelige eiere, og president Dean A. Peterson fikk ikke ro i sitt sinn før denne siste historiske gjenstand var funnet og bragt til ny sikkerhet.

Denne følelse ble gjengjeldt av mange Oslo-søsken som visste om skrinets eksistens. Men grunnet tvil om skrinets eksakte plass i veggen ble det til en begynnelse søkt forgjeves, --- inntil en rikstelefon over til Salt Lake City via Olaf Vogeler til Christian Johannessen fikk bekreftet de opplysninger historiske kilder før hadde hevdet.

Det ble eldste Herald Grover Carlston som fikk den ære å finne og ta ut skrinet, og president Dean A. Peterson tok imot det med alle tegn på glede. Nå kunne man forlate Osterhausgaten 27 med god samvittighet, --- for siste gang. Det knytter seg likevel mange minner til et slikt kirkebygg, og det blir grenshistoriens privilegium å formidle dem!

Den siste som ble døpt i Osterhausgaten 27 var unge David Erling Svanevik, sønn av Nils og Solveig L. Svanevik. Moren var medlem av en av de familier som i flere generasjoner har fostret aktivister som Oslo gren har hatt stor nytte av; hun var i sin tid leder for Bikubepikene i ti år, og ellers en troens kvinne som gjennom sine talenter i opplesning, deklamasjon, tale og lederevne vil bli stående blant de fremste kvinner i Oslo grens historie. Dåpen ble utført den 21. oktober 1961 av Davids 16-årige fetter, prest Kjell Larsen. (Senere dåps-handlinger ble utført i Drammensveien 96 g.)

President Dean A. Peterson valgte som sine rådgivere i misjons-presidentskapet bror Arne Birger Bakken, Oslo, og eldste L. Stuart Vorkink, henholdsvis som 1. og 2. rådgiver. Siden ble følgende nyttet som presidentens rådgiver og assistent innenfor det daglige arbeid i misjonen, eldstene:

Gary Lee Olsen --- Richard C. Torgerson --- John F. Marshall --- Steven W. Bergstedt --- Terry Gene Michaelis

I Lys over Norge for 1965, side 198, opplyses

"Kirkens Det første presidentskap har bestemt at rådgiverne i misjonspresidentenskapene skal utvelges blant modne menn i området, enten fastboende eller eldre misjonærer (unge proselytterende misjonærer skal ikke lenger være rådgivere).

Ut fra dette er bror Aanen G. Aanensen, Oslo 2. gren, kalt og godkjent til å være annen rådgiver i Den norske misjon. Han ble innsatt av president Ezra Taft Benson den 16. mars d.å.

Misjons-presidentskapet har bestemt at rådgiverne skal føre tilsyn med og være bindeleddet mellom prestedømmet og hjelpe-organisasjonene slik:

1. rådgiver Bakken:
Prestedømmet.
Den kvinnelige hjelpeforening.
Genealogisk forening.
2. rådgiver Aanensen:
Søndagsskolen.
G.U.F.
Primary.

Med hilsen
Misjons-presidentskapet."

Generalstyret for Den genealogiske forening i Salt Lake City besluttet at alle Kirkens medlemmer verden over burde sende inn til Kirkens genealogiske arkiv oppgaver over sine nærmeste aner, foreløpig fire ledd bakover. Tilsynsmann for det genealogiske arbeide i Den norske misjon og hans sekretær, bror og søster Ramm og Rosa Arveseter, fikk i 1965 oppdraget å utarbeide planene for gjennomføringen av dette prosjekt i Norge, et arbeide som i 1966 ennå pågår med stor intensitet.

Den 14. august 1965 kom eldste Howard W. Hunter av De tolv's råd, og hustru Clara Hunter, uventet på et kort besøk til Oslo. President Dean A. Peterson var da i Hammerfest, men fikk en samtale med ham over rikstelefonen. Eldste Hunter og hans hustru holdt et møte med misjonspresidentskapets to rådgivere og deres hustruer: Arne Bakken, Elsie Bakken, Aanen Aanensen, Alfild B. Aanensen.

Annen rådgiver i det presiderende biskopråd, eldste Victor L. Brown, besøkte Norge 2. - 3. mars 1966. Sammen med president Dean A. Peterson reiste han til Bergen for å konferere med bror Frithjof Fluge om oversettelser av nytt leksemateriale for Den norske misjon. Fra september 1967 skal alt leksemateriale være ens for alle organisasjoner til samme tid innenfor Kirken i hele verden.

Oslo fikk i midten av juni 1966 besøk av bror Immo Luschih-Ebengreuth, Frankfurt. Han var fra Kirkens hovedkontor ansatt som tilsynsmann for oversettelses-arbeidet i Europa.

I 1966 ble "Håndbok for familiens hjemmeaften" utdelt gratis til alle husstander i Den norske misjon, Del I var en bok på 179 tettskrevne sider og inneholdt stoff for et halvt år. Flere bøker til samme formål vil etter hvert komme. Håndbøkene ble utarbeidet som en gren av prestedømmets program om "Å lære og leve evangeliet i hjemmet", og ble utgitt av De tolv apostlers råd. (Del II ble utdelt i juli måned, 237 sider.)

En god del av den kirkelig-interne produksjon av leksemateriale og annet i form av små aviser, brosjyrer, hefter og bøker er hittil blitt utført ved misjonskontoret, Drammensveien 96 G, Oslo, hvor kyndige misjonærer var beskjeftiget med maskinskrivning, trykking og innbinding. Det er nå planer oppe om å etablere et felles trykkeri for misjonene i Skandinavia.

Stavanger grens møtehus trengte oppusning og fornyelser, og medlemmene av grenen og misjonærene gikk spontant inn for å råde bot på dette, --- med praktisk arbeide og gjennom innsamling av pengemidler. Grens-president Thomas Bjerga var her en aktiv foregangsmann; og tilsynseldste Herald Carlston fremkastet tanken om at det burde bli utarbeidet en liten historikk om Stavanger gren. Sammen med en rekke fotografier ble stoffet publisert i en trykksak på trettito sider, utført ved misjonskontorets trykkeri. Heftet ble solgt til ekstra høy pris for å skaffe penger til restaureringen. Tiltaket ventes å bli heldig avsluttet innen kort tid.

Pan American World Airways mc. tilbød medlemmer av Kirken i Norge et arrangement med chartret fly Oslo - Salt Lake City - New York - Oslo til sterkt reduserte priser. Misjons-president Dean A. Peterson godtok forslaget med det forbehold at medlemmene selv var de økonomisk ansvarlige overfor flyselskapet. Bror Erik Sjøvall, Oslo, ble innsatt som temporær leder for publikasjonen og det innledende arbeide med arrangementet. Senere ble bror Kaare Waal, Drammen, innsatt som reiseleder og videre arrangør, --- med president Leo M. Jacobsen som rådgivende instans. Inntil juli 1966 hadde om lag 150 personer meldt seg på til reisen. Prisen ble stipulert til kr. 2500,- for den fire uker lange turen, og avreisedagen ble fastsatt til den 27. september 1966. Da nyheten om denne reisen nådde de norske i Salt Lake City, ble det øyeblikkelig satt igang forberedelser for arrangements der. Hovedkomiteen (som spesielt tar seg av alle kirkelige møter) ble dannet av Den norske grens

presidentskap: Olaf H. Vogeler, Trygve Larsen og Tobias Seljaas, samt: Robert Reinertsen og Arne Nilsen. Mottakelses-komite, de tre forhenværende misjons-presidenter Axel J. Andresen, Ray Engebretsen, og Joseph Gundersen som også skal være tempel-leder. Festkomiteen: Styret for sangkoret Voice of Norway: Victor Johansen, Magdalon Ingebrigtsen, Asbjørn Jørgensen, Robert Reinertsen og Edith Tidemann, Leder for innkvarteringen: Arne Hauan. Leder forsightseeing: Magdalon Ingebrigtsen.

For Lys over Norge virket søster Bergilot Bjerkøe som redaktør frem til august 1964, da bror Knut Holth overtok. President Dean A. Peterson var ansvarshavende redaktør, og medhjelpere var ellers:

Kjell Bjerkøe --- Elsie Bakken --- Else Torp --- Kåre Porsbøll --- Karin Bjareng --- Gerd Weierholt.

Pr. juli 1966 viser rapporten at følgende virket som ledere i Den norske misjon:

Dean A. Peterson:	Misjons-president.
Lyle E. Peterson:	Misjons-presidentinne.

Misjons-presidentskapets rådgivere:
Arne Bakken.
Aanen Aanensen.

Misjons-presidentens assistent:
Eldste Terry G. Michaelis.

Misjons-sekretær:
Eldste John Robert Kingsford.

Komite for Genealogisk forening i misjonen:
Ramm Arveseter: Formann.
Rosa Arveseter: Sekretær.

Presidentskap for Den kvinnelige hjelpeforening i misjonen:

Elsie Bakken:	Presidentinne.
Alfhild Morteng:	1. Rådgiver.
Elin Waal:	2. rådgiver.
Wenche Hedemark:	Sekretær.

Styret for Unge Kvinners gjensidige utdannelsesforening i misjonen'

Alihild B. Aanensen:	Presidentinne.
Eva Olsen:	1. rådgiver.
Rigmor Heistø:	2. rådgiver.
Gullaug Pedersen:	Sekretær.
Astrid Mansrud:	Leder for "Lederopplæringen".

Styret for Primary i misjonen:

Svanhild S. Arntzen:	Presidentinne.
Norun Martinsen:	1. rådgiver.
Karin Bjareng:	2. rådgiver.
Thelma Berg:	Sekretær.

Styret for Søndagsskolen i misjonen:

Roe Eide:	Superintendent.
Ivar T. Weierholt:	1. rådgiver.
Oddvar Fide:	2. rådgiver.
Arne Valen:	Sekretær.

Styret for Unge Menns gjensidige utdannelsesforening i misjonen:

Aanen G. Aanensen:	Superintendent.
Stein Pedersen:	Sekretær.
Erik Sjøvall:	Idretts-leder.

Redaktør av Lys over Norge:

Knut Holth.

(Som misjonens profesjonelle translatør virker:

Frithjof Fluge, Bergen.)

Presidentskap for 1. kворum av eldster, Oslo og Drammen distrikter:

Nils Erik Sjøvall:	President.
Egil Paulsen:	1. rådgiver.
Johny Weggensen:	2. rådgiver.
Klaus E. Andersen:	Sekretær.

Presidentskap for 2. kворum av eldster, Bergen og Trondheim distrikter:

Åge Johansen:	President.
Odd Grønning:	Rådgiver.

Distrikts-styrer:

Bergen distrikt:

Albert H. Vedeler:	Distrikts-president.
Hans Hole:	1. rådgiver.
Viggo G. Gullaksen:	2. rådgiver.
Gerhard Lilletvedt:	Sekretær.

Distrikts-rådsmedlemmer:

Oluf K. Karisen.
Alexander G. Thoresen.
Søren Jensen.
Karsten Jensen
Åge Johansen.

Den kvinnelige hjelpeforening:

Marva Vedeler:	Presidentinne.
Karin Lerøen:	1. rådgiver.
Ingrid Johansen:	2. rådgiver.

Oddlaug Mørk Pedersen: Sekretær.

Drammen distrikt:

Oberg H. Johansen: Distrikts-president.
Nils O. Olsen. 1. rådgiver.
Almar Johan Nystad: 2. rådgiver.

Den kvinnelige hjelpeforening:

Synøve Paulin Hansen: Presidentinne.
Bergliot Hansen: 1. rådgiver.
Solveig Johansen: 2. rådgiver.
Ruth Nystad: Sekretær.

Oslo distrikt:

Kåre Porsbøll: Distrikts-president.
Olav Gjester: 1. rådgiver.
Georg Pedersen 2. rådgiver.
Enok Nilsen: Sekretær.

Distriktsråds-medlemmer:

Einar Strand.
Roe Eide
Torleif Hansen.
Johan Arntzen.

Den kvinnelige hjelpeforening:

Aagot Larsen: Presidentinne.

Presidentinne for Primary:

Karin Bjareng.

Leder av Biblioteket og Litteratur-tjenesten:

G. Bergliot Bjerkøe.

Trondheim distrikt:

Alf H. Andersen: Distrikts-president.

Den kvinnelige hjelpeforening:

Tordis Johansen: Presidentinne.
Kirsten Jensen: Sekretær.

Grens-presidenter i misjonen:

Bergen:

Henry H. Lerøen.

Drammen:

Kaare Waal.

Engelsktalende:

Richard Parsons.

Fredrikstad:

Hans Nilsen.

Halden:

Arne J. Torp.

Larvik:

Einar Brandvik.

Oslo I:
Magne Osvald Bjareng.

Oslo II:
Jan Gunnarsson.

Stavanger:
Thomas Bjerga.

Trondheim:
Nils Witzø.

Misjonærer i misjonen pr. juli 1966.

Adams, N. Mckay.	Allan, Larry Don.	Amussen, David.
Andersen, Niels Ove.	Andersen, Russel K.	Anderson, Ronald D.
Anderson, Vance N.	Arnesen, Alan H.	
Baber, William David.	Baird, John D.	Barrett, Gary L.
Beckstrøm, David R.	Beer, Douglas H.	Beisinger, Clyde.
Belnap, Norman Valdon.	Berg, Forrest H.	Bertagnole, Richard F.
Britton, George E.	Broadhead, Douglas N.	Brothersen, Wayne M.
Brown, Paul I.	Brunsvik, Swen.	Buell, David J.
Call, Terry L.	Carlson, Leland K.	Carlson, Margie R.
Carlton, Richard.	Christensen, Raeone.	Christensen, Rex E.
Copeland, Robert C.	Cressall, Ramon J.	
Davis, Roy K.		
Ek, Richard G.	Ellsworth, Curtis T.	Engar, Charles P.
Esterholdt, Paul Gary.		
Fletcher, Rodney H.	Forgie, Harold E.	Foss, Jess E.
Frederiek, David M.	Frei, Norman R.	Frohm, Clinton M.
Gilchrist, Stanley F.	Goodloe, Robert F.	Gowans, Judy Ann.
Haggerty, Jo Ann.	Hales, Stephen H.	Hansen Ronald W.
Hardman, Stephen J.	Harris, Byron L.	Hartwell, Jimmy D.
Hess, Fred S.F.	Hess, Scott.	Hess, Solveig Astad.
Hicken, Lorin R.	Hill David C.	Hoagland, Robert C.
Holm, Else Gro D.	Hooper, Richard E.	Holt, Edward R.
Holty, Carol Lynn.	Howard, John C.	
Jensen, James K.	Jenson, Merrill B.	Jeppson, Lee R.
Johannesen, Frank M.	Johnson, Dennis F.	Johnson, Mark H.
Jones, Garth A.	Jørgensen, Dennis N.	
Kelley, Dale L.	Kingsford, John R.	Klungervik, Sylvi M.
Lamoreaux, Terrell C.	Landheim, William.	Lange, Helfried H.
Larsen, James A.	Larsen, Larry M.	Larsen, Ronald.
Lessig, Gary Lee.	Levanger, John O.	Linford, Duane M.
Linge, Ingebjørg.	Lubin, Alan R.	
Magnesen, Gary N.	Mapes, Jack C.	Marchant, Donald J.

Mazzanti, Kenny. Michaelis, Terry G. Mortensen, Edmond A.	McGeorge, Dale A. Morris, Gary E. Murray, Dale C.	McIntyre, Dale C. Morrison, Richard D.
Naylor, Layne V. Nilsen, Hans. Kent R.	Nebeker, Royal G. Nilsen, Olga Berg. Norman Sharon V.	Nielson, Eldon Brian. Nilsen, Ranveig. Norman,
Odland, Kjetin D.R. Olsen, Kenneth Dale. Owens, Evan J.	Okland, John R. Olson, E. Erik.	Olsen, Edwin E. Osborn, Charles H.
Palmer, Jesse F. Pedersen, Kenneth R. Peterson, Lyle E. Pocock, Kent R. Raventos, William A. Robison, Theron W.	Parkinson, Michael J. Pedersen, Michael. Peterson, Michael G. Powell, Roger D. Rigby, Robbie T. Rohner, Kent W.	Pedersen, Arne. Peterson, Dean A. Poarch, Lavern A. Proctor, Paul F. Robinson, Samuel J.
Shupe, Daniel K. Steed, Kerry Jay. Sørensen, Steen F.	Sorensen, Frederick C. Steen, Roy W.	Stanley, Norinan E. Stoddard, Richard H.
Terry, Evan R. Tollefson, Ronald W.	Thomason, Nicholas A.	Thomsen, Katrina M.
Waal, Kjersti. Weatherspoon, David R. Whiting, John W.	Waddoups William M. Westbye. Lars T. Williams, Kendall H.	Walsh, Carol Ann. Wheeler, Douglas W. Woodbury, Craig P.

Rekker av navn kan virke statistisk tørre og uinteressante; men skulle misjonærenes personlige misjons-erfaringer og levnet skrives ville det fylle hundrer av sider, essayer som riktig utformet kunne bli et lese-stoff langt mer fengslende enn innholdet i den ordinære misjons-historien.

Etter endt misjonstid gikk årene i hjemlig miljø, nye interesser tegnet andre livsmønstre; men for mange kom stunder da en viss draging mot misjonslandet erobret sinnet med en dirrende og urolig smerte av vemod og lengsel.

Av og til kom tidligere misjonærer tilbake for å kunne glede seg ved gjensyn og kontrollere at de følelser de var besjelet av virkelig var ekte. Ofte tok de både hustru og barn med seg forat også disse kunne få et innblikk i de forhold hvor man virket og fikk styrket sine vitnesbyrd og ble beriket med erfaringer som har verdier helt inn i den evige tilværelse.

De aller siste som besøkte Norge igjen, juni 1966, var de forhenværende misjonærer Herald LaMar Carlston, Gerald Jerry Dean, Mike Huso og A. Sherman Gowans, --- og sine hustruer hadde de med. Bror og søster Gowans

besøkte også Stockholm hvor det skandinaviske ungdoms-stevne Fest-i-nord ble avviklet i tiden 30. juni - 3. juli. (Det første skandinaviske ungdoms-stevne ble holdt i 1946 i Malmø.) Søster Grace Gowans var medlem av The General Board for Unge Kvinners G.U.F., og skulle representere G.U.F.s Generalstyre, Salt Lake City. Bror A. Sherman Gowans var direktør for Admissions Foreign Language League og skulle reise rundt i Europa for å inspisere de av De forente stater leiede tjueto skoler med om lag fire tusen amerikanske studenter som befant seg der. Men begge måtte atter en tur til Norge først for å styrke vennskap og inntrykk.

Men ikke alene tanken på Norge og vennene der fikk misjonærene til å aktivisere seg; også det vennskapsbånd som knyttet dem innbyrdes til hverandre gjorde at de senere fylket seg for hygge og nytte gjennom selskapelige sammenkomster og klubbmøter; men de kunne også møte frem til norske tilstelninger og støtte norske tiltak i Salt Lake City.

Wardene i Salt Lake City har gjennom tiden sendt en rekke misjonærer til Norge, og da de aller fleste norske Siste dagers hellige som immigrerte til Amerika har bosatt seg i Salt Lake City, var dette sted godt egnet for å danne grupper eller små klubber med amerikansk-norskhet som samlingsmerke.

En av de misjonær-grupper som fremdeles er i aktivitet ble startet i 1951, og misjonærene som er med er dem som virket i Norge årene like før. Etter hvert reiste en og annen så langt fra Salt Lake City at de ikke lenger kunne delta aktivt, men nye kom til. Denne misjonærgruppen har således inntil nå bestått av:

Bruce Andersen. --- Harold Ecker, --- Gwilliam Elwood. --- Kenneth Lucas, Lloyd Olsen. --- Karl Openshaw. --- Reed Prestgard. --- Donald Spencer

Norman Cornell. --- Gerald Jerry Dean. --- Lee Faldmo. --- J.E. Gundersen, John Harris, --- Dexter Horton. --- Carl Paulsen, --- Robert Steffensen, Clayton Williams.

De ni sistnevnte er pr. juli 1966 fremdeles i aktivitet. Den eldste misjonærgruppen som fremdeles er i virksomhet ble startet i 1940; det var misjonærer som virket i Norge i årene 1936 - 1939. En av stifterne av denne gruppen var A. Sherman Gowans.

Medlemmene av disse private organisasjoner møtes eksempelvis en gang hver måned hjemme hos en av dem, for en selskapelig sammenkomst. Men her blir også tatt initiativ til foretak som kommer norske søsken til gode enten disse er i Amerika eller Norge; det kan være besøk til syke som kan nåes, eller blomster til dem; det kan være andre gaver som gis, likeså kranser ved en kjent avdøds bære, spesielle hilsener, innsamlinger av midler for et formål som en kirkelig gren har satt i gang, deltakelse i spesielle kirkelige sammenkomster og programmer, --- og meget annet.

AVSKJED!

Lørdag den 23. juli 1966 ble det i Hekkveien 9, Oslo, holdt et avskjedsmøte for president-paret Dean A. og Lyle Peterson og deres fire barn: Susan, Dolores, Colleen og Sonja.

Møtet var i sin arrangement- og utøvende form av høy klasse og ble en gripende andaktsfølt opplevelse. Devisen: Gi meg en blomst mens jeg lever. er som en syntese av alle de anerkjennelser som ble gitt dette av de norske Hellige og av misjonærene så høyt elskede president-par.

Presidentskapene og alle grenenes organisasjoner hadde hver sin representant til å frembringe spesielle hilsener og takk:

G.U.F.: Bente Bakken. --- Søndagsskolen: Petter Svanevik, --- Primary: Svanhild Arntzen. --- Kvinneforeningen: Inger Porsbøll, --- Eldstenes kvorum: Trond Larsen. --- Distrikts-presidentskapet: Kåre Porsbøll. --- Misjons-presidentskapets to rådgivere: Arne Bakken og Aanen Aanensen, --- Misjonærene: Eldste Niels Andersen. --- Grens-presidentskapene for 2. og 1. gren: Jan Gunnarsson og Osvald Bjareng --- som også overrakte misjons-president-paret en erindringsgave fra medlemmene i Oslos grener, bestående av et gedigent sølv-bestikk i fire deler.

Møtet ble åpnet med bønn av tidligere grens-president Charles Morteng, og Otto Gebhardt holdt en innledningstale. Bente Bakken spilte klaver-solo, Noralf Garborg sang endel utsøkte sanger. Alle misjonærene, som for anledningen var kommet inn fra distriktets grener, sang den amerikanske nasjonalsang under ledelse av eldste Terrell Lamoreaux. Det var taler av president-paret Dean A. og Lyle Peterson; og deres to yngste barn, Colleen og Sonja, sang en sang som var diktet til Colleen av hennes skolelærerinne i Oslo. Avslutningsbønn ble holdt av eldste Hans Nilsen. Møtets leder var Otto Gebhardt, organist Bente Bakken, Sangleder Alf H. Johansen. Tros sommerferien møtte det frem innpå to hundre personer til dette spesialmøtet.

5. Leo M. Jacobsen

var også blant de forhenværende misjonærer som søkte tilbake til misjonslandet; først i 1962 sammen med sin hustru, så i 1964 med hustru og barn. De fikk anledning til å reise rundt i Norge og glede seg over natur, stemninger og erindringer. President Leo M. Jacobsens interesser for norskhet, og de erfaringer og følelser som var høstet gjennom en misjons-virksomhet som konsoliderte tro og karakter ytterligere, viste en legning som vil bli et positivt pluss for den misjons-disiplin han nå er kalt til å forvalte.

Den uvilkårlige gledes-følelse som inntar sinnet når man blir overdratt et kall som gir uttrykk for tillit og ansvar, kan hos enkelte gå over til en triumf-

erende selvgodhet som fører sin mann ut av den tiltenkte kurs. Avstanden fra denne tilstand og frem til den form for kalls-kjensle som behersker et sinnelag som mottar ansvaret med et bankende hjerte og alvorspreget forventning, har mange nyanser i sin granderings-skala.

Det har vært en glede å kunne konstatere at president Leo M. Jacobsen selv aldri har håpet eller ventet kallet som misjons-president for Den norske misjon fordi han anså seg selv som moden for det, men at det uventede kall utløste en spennings-tilstand i hans sinn som gjorde ham til en ydmyk og forventningsfull kandidat. De følelser av kjærlighet, vennskap og tro som behersker hans bevisste ego har evner i seg til å styrkes og avklares; han er åpen for tillit og ærlighet, og ønsker å bli klar over vesentligheter som omgir og angår ham; og kan til gjengjeld respektere og etter hvert i større grad holde av personer som i sin vandel viser den gode vilje og er fair og yppriktig i sin fremferd og samarbeidende virksomhet. Dette er selvfølgeligheter for de fleste konstellasjoner, men vil ikke desto mindre ha ekstra gyldighet nettopp i forbindelse med president Leo M. Jacobsen.

President Leo M. Jacobsen har vist at han har et livsbejaende trekk ved sin karakter, han har egenskapen å kunne glede seg over også de små og lyse øyeblikker og forhold som kan frembringe smilet og vise ung-gutten i mannen, Han registrerer raskt enhver stemningsbølge som måtte skylle inn over en liten eller stor forsamling, og det vil komme til å vise seg at han også har evnen til å vise det alvor som i gitte situasjoner kreves av en Herrens tjener, Han har ingen store tanker om seg selv og kjenner sin begrensning, men til gjengjeld har han stoffet i seg til å vokse med oppgavene og etter hvert styrke sine vennskapelige følelser og la kjærligheten til sin neste og til evangeliet stadig anta en større plass i bevisstheten.

Det må forventes at president Leo M. Jacobsen i sin interne evangeliske uttrykksform også vil komme til å nytte de råd som lære og Pakter gir anvisning på når det i konsentrat heter at man skal tale sannhet med alvor, irettesette når man er berettiget til det, men så vise større kjærlighet og brorskap så ingen har grunn til å betrakte noen som uvenn.

Hva får en mann som president Leo M. Jacobsen til å bekrefte urokkelig tro på evangeliet? --- For noen år siden besøkte president David O. McKay Skottland. En journalist intervjuet ham og kom plutselig til å spørre: Hvilke beviser kan De fremlegge på at De virkelig er en profet? President David O. McKay svarte mildt og alvorlig: Se meg inn i øynene, og De vil forstå det! Dagen etter kunne man lese journalistens ord på at han hadde sett inn i øynene på en Herrens profet.

Hva ga journalisten dette vitnesbyrd? Den renhet, oppriktighet og klarhet som dette sjelens speil så suverent kan gi uttrykk for! Her var en profets overbevisning så edel og ærlig at det lyste ut fra ham som en strålens vitnesbyrd. Denne øynenes usvikelige aura kan fortelle mer enn bøker av det trykte ord; og er en søkende sjel oppriktig i sin hiken etter sanhet, kan øynenes uttrykk hos en profet gi et vitnesbyrd som er ufeilbarlig.

Ved stadig å holde seg i kontakt med Guds ledende tjenere, ved å gjøre forsøk på etterlikne dem i den evangeliske livsferd, vil det vitnesbyrd som engang er mottatt stadig økes i styrke. På det vis har også president Leo M.

Jacobsen mottatt impulser og i overført forstand øye-lys som viser veien mot et urokkelig vitnesbyrd, et resultat av sjelenes oppriktige kontakter.

Ønsket om å yte sitt beste og å følge gode forgiengeres trauste fotspor er meninger som president Leo M. Jacobsen alt har gitt uttrykk for; og i bevisstheten om at han er en person som eier drivstoff til vekstmuligheter innenfor de områder han kalles til å være så-mannen, --- skulle Den norske misjon ha grunn til å vente ytterligere fremgangsrike år med ham som leder.

Presidentinne Rosebud M. Jacobsen er av den type kvinner som mange vil benevne som liketil, åpen, oppriktig og mottakelig for gode inntrykk. Hun har en naturlig begestrings-glød som brukt i evangeliets tjeneste vil gjøre henne til en trofast misjons-arbeider og sin manns dyktige rådgiver når det trenges.

Disse bemerkninger er etter så personlige vurderinger at jeg ikke kan unnlate å ta ansvaret for dem alene, og sette mitt navn under på det.

Hilmar Freidel.

Leo M. Jacobsen

ble født i Salt Lake City den 10. august 1913, og ble døpt i 1921. Hans far var den dansk-fødte Søren Nicolai Jacobsen, som immigrerte til Amerika som sekstenåring og ble medlem av Kirken da han oppholdt seg en tid i San Francisco, --- Hans mor var Anna Mathilde Jensen fra Halden, Hennes foreldre tilhørte Kirken, og familien immigrerte til Salt Lake City ennå mens Anna Mathilde bare var fem-seks år gammel.

President Leo M. Jacobsen fikk handels- og finansutdannelse ved Utah Universitet, og da han fikk kallet som misjons-president var han byggmester og entreprenør i det kjente Salt Lake City-firmaet Jacobsen Construction Co.; dessuten hadde han tillitsverv som medlem av board of directors for Utah første store forretningsforetagende ZCMI, samt medlem av direksjonen for Portland Cement Co, of Utah. I sin kirkelige aktivitet har han arbeidet meget innenfor sitt wards søndagsskole- og G.U.F.-bestyrelser, var også leder av prestenes kворum og en tid wards-sekretær, I tiden 1961 – 1965 virket han først som Stavs-misjonær i to år deretter som Stavs-misjons-president i to år. Sist i året 1932 kom han til Norge som misjonær, og ble avløst i 1935. Han arbeidet en tid i Bergen og Oslo, men var ellers fast stasjonert i Drammen i to år.

Han ble viet til Rosebud Marshall fra Tooele i Salt Lake City Tempel den 27. juni 1939, og ekteparet har fire barn: Theodore M. født i 1940, Richard M. født i 1943, Kristine født i 1945 og Craig født i 1951. Av disse fulgte Craig med til Norge, og vil komme til å ta en skoleutdannelse her.

Søster Rosebud M. Jacobsen ble født den 1. desember 1917 og er datter av Percy H. Marshall og Rose Kirk Marshall. Hun har arbeidet i mange år innenfor G.U.F. og Primary og var en tid medlem av G.U.F.s General-bestyrelse. Også hun tok eksamen ved Utah Universitet i handelsfag.

Presidentparet Leo M. og Rosebud M. Jacobsen overtok ledelsen av Den norske misjon fra den 25. juli 1966.

+++++++
.....

EPILOG

Jeg har virkelig følt med tiltrukket av de aktører som jeg har betraktet fra min historiens orkesterplass. Kanskje jeg i mine anmeldelser har favorisert enkeltes innsats, --- det er likevel en tendens langt de fleste faller for, og i mitt tilfelle skyldes det også at stoffets nærhet har fascinert meg over evne, og lysten til å skrive et personhistorisk verk har ofte tatt meg, --- for tvers igjennom forkledninger og sminke har det vært mulig ~ skimte de opprinnelige trekk; selv statistenes anonyme medvirket i scenens dunkle periferi er observert gjennom det samspill som førte til hendingenes gang. Bare beklagelig at deres navn ikke er funnet til nevning i det historiske kildeprogramt.

I min taksasjon eller personologi over misjonsledere og enkelte andre arbeidere innenfor Kirken de siste 40 - 45 år, har jeg derfor muligens brukt sterke farger; men dette likevel for etterslektens skyld. Disse personer tror jeg å ha kjent godt nok til å kunne gi relativt riktige analyser og vurderinger av deres kirkelige innsats.

Jeg vil ikke unnlate å nevne at enkelte søsken har antydnet ønske om avdempet omtale av dem selv utenom de nødvendige data. Om dette har lykkes meg, tør jeg bare håpe. Og skulle jeg ha hatt en blunder, så forsøk å tro meg når jeg erklærer at alt er skrevet, eller unnlatt skrevet, i den beste hensikt.

Herved er overlevert min versjon av Den norske misjons historie; fremtidens historiegransker har i sine hender å refusere og supplere.

Hilmar Freidel.

"For alt som før er skrevet, det er skrevet oss til lærdom, forat vi skal ha håp ved det tålmod og den trøst som skriftene gir." (Romerbrevets 15: 4.)

Tillegg II.

TRONDHEIM

grens

HISTORIE

1855 - 1964

Bemerkning.

I begynnelsen av oktober 1964 fikk jeg forespørsel fra grens-president Asmund H. Hernes om jeg kunne påta meg oppgaven å samle historikk om Trondheim gren. Det skulle brukes i anledning innvielsen av det nye kirkebygget i Trondheim.

Tiden jeg fikk til disposisjon var i knappest laget, ikke minst sett på bakgrunn av den kjennsgjerning at det fra historisk hold ikke fantes noen sammenhengende beretning å nytte, slik at et problematisk pusleri med å samle sammen biter til en historisk mosaikk ble min lodd.

Trondheim grens historie slik den forelå i stensilform trykt desember 1964, ble ikke et fullverdig produkt; det mangler enkeltheter som en fremtidig historieskriver bør ta seg av. Men for bedre å bevare det materiale som hittil er samlet, blir grenens mer interne historie tatt med som et tillegg til misjonshistorien.

Det stoff som egentlig hørte til misjonshistorien er nå fjernet, det samme har skjedd med enkelte små opplysninger som jeg ved rent personlig kritisk vurdering har funnet ikke å ville ta med denne gang; noe er kommet i tillegg, og endel korrektiver er nyttet. Endel småfeil i stensilutgaven er også rettet.

Hilmar Freidel.

VII.

TRONDHEIM GRENS HISTORIE.

1. De første.

I begynnelsen av misjons-virksomheten i Norge var det utelukkende lokale brødre som påtok seg kallet som forkynnere. Fra Danmark kom de første misjonærene, og ganske snart ble også norske medlemmer beskikket til dette nybrottsarbeid.

En av Oslo grens mange entusiastiske medlemmer var Gustav Andersen. Det var hos ham misjonærene kunne holde noen av sine første mindre forsamlinger. Han var av fag en dyktig murer, vel ansett og søkt av byggherrer, I begynnelsen av 1855 ble Gustav Andersen forfremmet av byingeniøren, slik at han ble formann for en gruppe murere. Og bare noen måneder senere ble han tilbudt stillingen som oppsynsmann for noen murer-arbeidere som skulle være med under oppførelsen av en ny bru i Stjørdal, om lag tre mils vei fra Trondheim.

Han kom litt i tvil da dette arbeide for hans vedkommende ville ta innpå ett år. På den annen side var her en mulighet til stede for å undersøke forholdene i en hittil upløyet misjonsmark i Norge. Etter samråd med de ledende i Oslo, ble det bestemt at han burde ta denne dobbelt-oppgaven, --- og ivrig og varm for evangeliet som han var, passet han da også utmerket for den oppgaven å være pioneren i forsøket på å åpne evangeliets dør i Trondheim.

Han reiste så våren 1855 til Stjørdal for å overta den nye stillingen som oppsynsbetjent, og bruarbeidet var allerede påbegynt da han ankom, Det er ting som tyder på at han fikk tilbudet om å bli oppsynsmann nettopp fordi han var en Siste dagers hellig. Da Andersen var formann for et murerlag i Oslo, tok han i sin tjeneste utelukkende edruelige og skikkelige folk, og det var aldri noe bråk der han var lederen.

Man kan lese i Throndhjems Adressecontors-Efterretninger nr. 132 for 1856:

"Med denne uttalelse må også anerkjennes den disiplin arbeidsbestyreren har vist å innføre blant arbeiderne og den flid som av disse og oppsynsbetjenten har vært utvist; thi uaktet det større antall av arbeidere fra forskjellige egne, har der hersket en orden og edruelighet som fortjener å omtales, så meget mer som der kort tid før arbeidet begynte såes i et offentlig blad uttalt frykt for at det motsatte ville bli tilfelle.

Når det en tid senere snakkes om forholdene ved samme sted, sier samme blad (nr. 2 for 1859) at nå:

"--- var drukkenskap, usedelighet, tyveri, overfall, slagsmål, ulovlig utsalg av spiritus m.m. steget til en uhyggelig grad på Stjørdalshalsen ---."

Det kan kanskje skyldes rene tilfeldigheter at slike uregelmessigheter eksisterte både før og etter Gustav Andersens tid der, men ikke mens han var der. Hvordan det enn forholder seg, slik var det nå engang.

Det lot til at Gustav Andersen satte forkynnelsen av evangeliet like høyt som sin forfremmelse og sitt arbeide. Like snart som han påbegynte sin virksomhet ved brua, ble han misjonæren. På denne tid var det alminnelig å holde husmøter hvor samtaler, spørsmål og svar var den viktigste form for opplysende orientering om evangeliet, ved siden av å utdele traktater.

Noen egentlig misjonsvirksomhet kunne Gustav Andersen dog ikke utføre, da arbeidsdagen var lang. Men han kunne bære sitt vitnesbyrd for sine medarbeidere og ved sin egen oppførsel vise et alvorlig og kristent standpunkt. Han holdt bare samtaler igang, svarte på spørsmål og passet seg vel for å holde ordinære møter, for da ville presteskapet og avisene få tak i det, og veien til arresten ville i tilfelle ikke være lang.

En ung kvinne, Marit Greslie, hadde vært en søker etter sannhetens evangelium i mange år, uten å finne det hun lengtet etter. Hun ble straks interessert i Gustav Andersens vitnesbyrd, og var en ivrig elev inntil hun erklærte at hun var troende på det budskap han hadde å tilby sine omgivelser. Hun hadde en søster, Berit Martha, som var gift med Haakon Larsen. Dette ektepar fattet også tro på evangeliet, og alle tre ba da om å bli døpt.

Gustav Andersen var prest slik at han kunne ha døpt dem, men han kunne ikke gi dem Håndspåleggelse, og da han ikke var utsendt som misjonær, lovet han dem at han skulle få en eldste fra Oslo til å komme oppover for å foreta disse hellige handlinger.

Gustav Andersen var ferdig med sitt arbeide i begynnelsen av januar 1856, og reiste straks til Oslo, Misjonens leder, C.C.A. Christensen, var på denne tid på en reise til Sørlandet og videre, og hadde innsatt en annen til å overvåke grenen og kontoret i Oslo. Det var den danske lokal-eldste Niels C. Poulsen som da ledet arbeidet. Han hadde virket som misjonær i Danmark fra desember 1853 til september 1855 da han ble sendt til Norge for å virke der

Ikke lenge etter at Gustav Andersen kom til Oslo, kom det et brev fra "de tre" i Stjørdal, de ba om at en misjonær måtte bli sendt oppover, slik at de kunne bli døpt. Eldste Poulsen sendte brevet videre til C.C.A. Christensen, og denne mottok det da han var i Stavanger.

Den 25. april 1856 ble det holdt et rådsmøte i Stavanger hvor alle misjonærer fra distriktene omkring var til stede. Her ble det bestemt at eldste Carl C.N. Dorius skulle dra til Stjørdal og Trondheim for å åpne evangeliets dør på disse kanter. Dorius tok seg da frem til Bergen, og videre med båt til Trondheim hvor han ankom som den første misjonær den 29. juni 1856.

Carl Christian Nikolai Dorius ble født i København den 5. april 1830. Han ble døpt av sin bror, Johan F.F. Dorius, den 2. januar 1852, og den 10. mai 1853 kom han til Norge som misjonær. Riktignok hadde Gustav Andersen alt preket nesten et helt år før ham, men regulær misjonsvirksomhet hadde han ikke utført, og i dette nybrottsarbeidet kommer han derfor noe i skyggen

av den eminente misjonæren Carl C.N. Dorius som for ettertiden blir stående som den første spesielt utkalte misjonær som kom til Trondheim.

Og så kan Norsk Kirketidende nr, 31 for 1856 kort anmelde.

"Til Trondheim er nylig et par mormonpredikanter ankommet i juni måned.

Throndhjems Adressecontors-Efterretninger nr, 71, 12. juni 1856, har en liten artikkel om dette:

"Etter forlydende er etpar mormonpredikanter ankommet hertil byen for å begynne deres virksomhet

Det fortelles videre om Kirkens eiendommelige mormonske lærdommer, og at i disse ligger løgnen og bedrageriet, ja vanviddet i det mormonske vesen klart for "Likeså: Mormonerne beroper seg forresten meget på Den hellige skrift." --- hvilket avisen oppfatter som en snare!

Det var imidlertid bare C.C.N. Dorius som kom til Trondheim, han var helt alene på denne tiden. Men han var ventet av folk, de omringet hans boplass for å se ham og høre ham.

Presteskapet tilbød ham en offentlig diskusjon i en av byens skoler, noe Dorius ikke sa nei til. Og den 2. juli 1856 kom mannjevningen i gang. Det ble en minnerik kveld for mange, og prestenes forsøk på å kue denne misjonæren ble til skamme. Folk jublet for Dorius og var mer fornøyd med ham enn sine prester. Men det fantes også de som var kommet for å lage bråk, slik at møtet endte med at Dorius måtte forlate stedet for at mengden kunne falle til ro. To dager etterpå ble han innkalt til politimester Edvard Christie, som innstendig ba ham om å forlate byen.

Dorius fortalte at han var kommet for å preke evangeliet, men at han aktet seg andre steder hen, så han kunne godt reise bort noen dager. Han dro da over til Stjørdal hvor han hadde tillyst møte den 7. juli hos en privatmann. Den store stuen og alle tilgjengelige rom ble overfylt, så Dorius måtte la møtet foregå utenfor under åpen himmel.

Dorius sang en salme, knelte ned og holdt bønn, og begynte så å preke. Det var begynnelses-læren han tok fatt på, men de som var forsamlet var mer nysgjerrige etter å få en tale å høre som behandlet emnet polygami, og enkelte begynte å gi mishag tilkjenne.

Stedets lennsmann var på plass, og to prester som også var til stede begynte å avbryte og motsi taleren. Etter hvert ble det så mye uro at Dorius ga etter for forsamlingens ønske: Å forlate stedet, eller som det sies i avisen som refererte møtet:

"--- Hr. Dorius som ikke fant det rådelig lenger å forbli på forsamlingsstedet, måtte således dra herfra uten å gjøre noen fangst, ja endog uten å kunne få fullføre dåps-handlingen på 2 enfoldige søstre der i noen tid hadde vært undervist i mormonlæren av en mormon der i vinter oppholdt seg her ved bru-arbeidet. Disse kvinner som var til stede under forsamlingen var ikke lite misfornøyd over

den behandling mormonpresten her nøt." (Se også nr. 84 for den 12. juli 1856.)

Dorius hadde erfaring for hva slikt oppstyr kunne avstedkomme, så han foretrakk å forlate stedet, --- og ga seg landeveien i vold og spaserte sine tre mil inn til Trondheim.

Thronhjems Adressecontors-Efterretninger nr. 83, 10. juli 1856:

"Mormonpredikanten Dorius har i et par dager oppholdt seg i Stjørdal, og er nå kommet tilbake til byen hvor han holder forsamlinger i den såkalte Blichfeldtsgård. Disse forsamlinger holdes etter hva der sies for lukkede dører."

Så mange møter innendørs fikk han ikke holde, folk ble redd for å leie rom til ham, så Dorius holdt på denne tid om lag ti forsamlinger utendørs. Men ungdom og andre som likte å lage bråk når en sjanse bød seg, uansett hvor og hvorfor, gjorde det vanskelig for ham.

Den 16. juli 1856 ble tre kvinner døpt. Thronhjems Adressecontors-Efterretninger nr. 87, 19. juli 1856, innleder slik:

"I onsdags ville den ofte omtalte mormonprest Dorius i all hemmelighet ved dåp oppta 3 fruentimmer i sin kirke. De hadde begitt seg ut til Devlehavnen."

Dette er den første dåp utført i Trondheim, og Devlehavnen

"--- kan ikke være annet enn det som vi i våre dager kaller for Devlebukta, og har gjennom alle tider vært nyttet til "døpefont" for Trondheim gren. Den siste dåpshandling som ble utført før vi flyttet inn i Eirik Jarls gate var nettopp Devlebukta en sen høstkveld."

sier grens-president Asmund H. Hernes i et brev til Hilmar Freidel, den 23. oktober 1964. Og den siste dåpshandling her, var da Sonja Helene Mathiesen ble døpt den 25. september 1960 av distrikts-president Alf Andersen.

Men den første dåpen her ble utført ved ettermiddagstider like i nærheten av et lite skogholt. Det var de tre søstre Marit, Lorenze og Gjertrud Greslie. Neddyppelsens dåp var et uvant syn i de dager, og en mann på en gård i nærheten ble vitne til dette. Han ble nesten forskrekket over det han så og ropte til noen andre i nærheten. Men før disse menn kunne komme ned til dem hadde Dorius alt døpt de tre, skiftet klær og holdt akkurat på med Håndspåleggelse. De ble forstyrret i dette, slik at den siste søsteren ikke fikk sin bekreftelse denne gang. Dorius og de tre fant det best å trekke seg tilbake i stedet for å trette med de rasende mannfolk som var kommet til. Avisen beretter til slutt:

"--- Samme dag som hint ovenomtalte foregikk, var det fra Bergen politi kommet anmodning om å anholde Dorius på grunn av en ham i Bergen for en der utført dåp ilagt mulkt som han ikke hadde utredet. Han er nå

underkastet vann- og brødstraff i anledning av hin mulkt, og vil siden bli anklaget for den omtalte dåp her."

Dette var den første fengsling av en misjonær i Trondheim. For sin dåp i Bergen ble han idømt førti daler mulkt (ca. 160 kroner i datidens pengeverdi) med seks dager vann- og brød. Og i tillegg fikk han så for dåpen i Trondheim en mulkt på seksti daler og ytterligere ni dagers vann- og brød. Straffen hadde vært ekstra streng idet han heller ikke fikk skrive eller lese den første tid.

Under en konferanse i Oslo den 6. og 7. august 1856 ble Dorius løst fra sin misjon i Trondheim, og han ble bedt om å reise til Oslo. Ikke lenge etter at han var kommet ut av fengslet dro han avsted nedover til Oslo, og ankom der den 13. september 1856.

De første spadestikk i en steinhard jord var tatt!

2. Grunnleggelsen.

Under konferansen i Oslo den 6. - 7. august 1856 ble det bestemt at den danske lokal-eldste Niels Christian Poulsen skulle overta arbeidet i Trondheim etter C.C.N. Dorius. Som sin medhjelper fikk han den norske lokal-eldste Lars Pedersen, --- som en måned senere påbegynte sin spasertur oppover til Trondheim, og ankom her den 4. oktober 1856.

Eldste Niels C. Poulsen hadde fått som spesiell oppgave å innføre Tiendeloven blant De hellige som han traff på sin vei. Hans rute ble i denne anledning lagt rundt Sørlandet til Stavanger, videre til Bergen og herfra med båt til Trondheim, hvor han ankom den 12. oktober 1856.

Søster Lorenze Greslie tok imot de to; hun losjerte hos en skredder M. Berg, og skaffet misjonærene et rom samme sted. De to misjonærene eide ikke penger verken til mat eller losji, så søster Lorenze Greslie tok alle sine sparepenger etter flere års nøysomt levesett, og betalte alle deres utgifter. Også søstrene Marit og Gjertrud støttet misjonærene økonomisk.

Poulsen var maler av fag, og Pedersen var utdannet som hjulmaker. De forsøkte begge å få arbeide, men det var helt umulig for dem å få noen til å anta dem i sin tjeneste. Et unntak var for Poulsen som fikk arbeide tre uker inntil en prest fikk hans arbeidsgiver til å si ham opp, --- og siden ble det bare å stole på at søstrene Greslie kunne klare å hjelpe dem, alle de andre medlemmer av Kirken var temmelig fattige. Presten hadde sagt at disse misjonærene måtte "sultes ut av byen slik som det ble gjort i Bergen" men så enkelt viste det seg ikke å bli, søster Lorenze Greslie satte sin ære i å dekke alle utgifter til deres misjonsvirksomhet, og det klarte hun lenge. (Hun emigrerte i 1860.)

Misjonærene holdt sitt første offentlige møte allerede søndag den 19. oktober 1856. Det ble holdt i et privat hjem hos noen som var blitt deres --- og søstrene Greslies --- interesserte venner. Huset ble helt fylt, og blant de besøkende var en mann ved navn Wang som tidligere hadde forsøkt å opponere og forstyrre forsamlingene til Carl C.N. Dorius. Også denne gang prøvde han å komme med protester og beskyldninger mot de to misjonærene, men denne forsamlingen var lydhør og søkende, så dehysjet mannen ned slik at det ble ro under resten av møtet. Samme kveld døde Lars Pedersen Ole Hansen i Nidelven. Det ble også holdt endel møter i Stenberget.

Søndag den 26. oktober ble de to misjonærene innkalt til politimester Edvard Christie, han forbød dem å utføre misjonsarbeide, og sa at han ville holde øye med dem. Men tross denne advarsen døpte Lars Pedersen fru Kristine Olsen i Nidelven den 27. oktober.

Neste forsamling ble holdt den 4. november hos en John Brønne; her møtte frem også "madame Falck og fanejunker Meiseth". Deres hensikt var å forstyrre og oppløse, men det lykkes ikke helt, og i ergrelsen over dette gikk de til pastor Michael Thyrholm Holtermann og beklaget seg, og denne gikk øyeblikkelig til politimesteren og anmeldte saken.

Den nåværende Adresseavisen hadde opprinnelig et nesten patetisk navn: Thronhjem borgerlige Realskoles alene privilegerte Adressecontors-Efterretninger. Denne avis var stadig villig til å ta inn artikler som advarte mot De siste dagers hellige. Således også i 1856 da avisen fikk oversatt fra tysk et brev skrevet av et tysk medlem av Kirken, Chr. Binder, som immigrerte til Amerika sammen med en rekke andre Siste dagers hellige. Det er stilet til hans bror, en bokbinder Daniel Binder i Hamburg, og det er da denne som mente at han måtte la brevet bli trykt i aviser for "å advare enhver som behøver advarsel i denne henseende og som vil la seg advare".

Innholdet av brevet gjorde at mange lesere fikk avsky for De siste dagers hellige, men også at andre ble nysgjerrige og derfor begynte å vanke på misjonærenes møter; for kunne det være så ille med predikantene, ledelsen og læren som brevet ga inntrykk av?

Selv om brevet kan være dårlig oversatt, så viser dog innholdet en person som kanskje var dypt pietistisk religiøs, men som også måtte ha et noe nervøst og ustabil sinn, og ikke minst en kravmentalitet som nesten selvfølgelig ville få ham til å gi opp når lidelser og offer viste seg nødvendig. At han kan ha kommet ut for Siste dagers hellige som viste seg å være mindre bra mennesker, kan ha sin årsak i at endel spekulanter hyklet tro for derved å komme i kontakt med kirkemedlemmer som de kunne svindle. Dessverre hendte det at uhederlige individer lot seg døpe bare for å ha økonomiske eller andre vinninger på det. Denne erfaring er neppe De siste dagers hellige alene om å ha hatt.

Men alle disse advarsler gjorde sin virkning på flere måter, f.eks. også slik at det i Trondheim i slutten av 1856 kom en oppfordring fra pastor Michael T. Holtermann om, at det måtte bli stiftet en "Forening for indre Misjon", hvis vesentlige og primære oppgave skulle være å motarbeide De siste dagers hellige. Sekundært skulle foreningen også forsøke å motarbeide katolisismen, --- eller som pastor Holtermann selv sier i sitt opprop:

"Mormonernes fordervelige innvirkning har gitt anledning til opprettelse av en forening for den indre misjon her på stedet. Dens nærmeste formål er å motarbeide mormonismens inntrengen i byen og nærmeste omegn ved å omsette passende skrifter dels til salg og dels ved gave ved dertil skikkede og av foreningens bestyrelse valgte menn. Ved å bringe dette til offentlig kunnskap tillater man seg å innby dem der måtte interessere seg for saken å tegne seg for bidrag hvortil lister er nedlagt hos

hr. kjøpmann A.O. Moe, der som foreningens kasserer mottar hva der måtte bli ytet til sakens fremme, i byens boklade, hos skolelærer Qvam i Ihlens skole og hos undertegnede. Enhver der yter bidrag blir medlem av foreningen om han måtte ønske det. På bidragenes størrelse og på Generalforsamlingens beslutning vil det bero hvorvidt foreningens virkekrets kan bli utvidet, navnlig til motarbeidelse av papismens bestrebelser.

Trondheim, den 6. november 1856.

M.T. Holtermann.

F. t. bestyrelses-formann."

Så ble da den kristelige foreningen Indremisjonen i Trondheim stiftet i den hensikt å motarbeide andre kristne åndsretninger! Men hverken Indremisjonen eller andre skremsler kunne stanse De siste dagers hellige, evangeliets sæd var sådd, og den var ikke falt på stengrunn.

Kirkelig Folkeblad skriver også om Kirken. De finner øvrighetens innskriden mot De siste dagers hellige lite gavnlige. Bladet ytrer seg herom i en oppsats: "Gjendøpere og Mormonerne", på følgende måte:

"Mormonerne driver fremdeles deres uvesen, og det lykkes dem nå og da å fange en eller annen vankundig og ubefestet sjel. Etter sigende skal de her av den verdslige øvrighet tiltales og straffes. Det er beklagelig hvis loven virkelig tvinger dertil. Det gir naturligvis ei alene skinnen av martyrer, men vanskeliggjør den åndelige kamp mot dem, da de jo nødes til å øve sine gjerninger i nattens mørke og på skjulte steder, så man først forsent oppdager at de har et får i sine klør." (Se Throndhjems Adressecontors-Efterretninger nr. 135 for 1856, og nr. 28 for 1858.)

Det ble holdt et stort møte den 9. november 1856 på en gård i Selsbak, en halv mils vei fra byen den gang. Her møtte pastor Thomas Conrad Hirsch i den absolutte hensikt å motarbeide og oppløse forsamlingen. Throndhjems Adressecontors-Efterretninger nr. 137 for 1856, har denne anmelder:

"Mormonismen.

Søndag den 9. november opptrådte mormonerne for første gang på Byåsen. Forsamlingen holdtes på nedre Selsbak hvor det var lykket dem, etter flere mislykkede forsøk annetsteds, å få lokale. I forhold til Byåsens mindre utstrekning hadde mange mennesker innfunnet seg for å høre disse nye talere, uten tvil drevet av nysgjerrighet. Det var 2 brødre! den ene lot til å være en innfødt nordmann, den andre en danske,

Avsyngelse av en mormonsalme samt knelende bønn gikk forut for talen. Etter at den første taler hadde endt, opptrådte hr. pastor Hirsch, som ved ryktet om dette møte hadde innfunnet seg, for å være på sin post mot disse nye apostler. I noen hjertelige og fyndige ord advarte han forsamlingen, dernest imøtegikk han på en rolig og kraftig måte atskillig av deres lærdommer. Nå

opptrådte også den andre, denne var meget ivrigere enn den første, dertil besatt han ganske gode talegaver; han hadde megen ferdighet i å forklare Skriftens ord til mormonernes fordel.

Da han hadde endt ba hr, Hirsch atter om ordet; i få men hjertelig gripende ord minnet han de tilstedeværende om deres barndoms trosbekjennelse og ba dem prøve alt, men velge det beste. Neppe hadde hr. pastoren uttalt det siste ord, før hele forsamlingen brøt opp uten å akte på mormonernes oppfordring til å overvære sangen og bønner. De ble altså nødsaget til å holde bønn alene, tillikemed et par piker som var omvendte av mormonpresten Dorius, Dette var et gledelig bevis for at de ikke på Byåsen vil få mange i deres garn, disse Joseph Smiths fiskere og jegere."

Pastor Hirsch var likevel ikke fornøyd, og anmeldte saken til politiet, Og den 10. november 1856 ble så eldstene Poulsen og Pedersen tatt i forhør av politiet. Fru Falck og herr Meiseth var vitner mot dem. Og så ble Poulsen arrestert den 12. november og Pedersen dagen etter. De ble idømt en straff på tjuefem daler hver, pluss sju dager vann og brød. De eide ikke noe å betale mulkten med, og måtte derfor sitte inne til juledagen, 25. desember. Søsken tok imot dem utenfor og brakte dem til en familie som stelte godt for dem, det ble nesten en fullendt julestemning likevel, men det var den skygge kastet over høytidsstunden at de nå var blitt husville. Deres siste vert turde ikke lenger ha dem hos seg, og så åpnet en enke med seks barn sitt hjem for dem, hennes navn var fru E. Dullum. Og her bodde de da og samlet krefter inntil de den 2. januar 1857 fikk et nytt losji.

Den 5. januar kom det brev fra misjonens leder, C.C.A. Christensen, og Poulsen ble anmodet om å komme til konferansen i Oslo den 4. Februar. Før Poulsen påbegynte reisen døpte han først Malene Halvorsdatter den 10. januar, og dagen etter Betty Nicoline Hegge. Og om morgenen den 12. januar forlot Niels C. Poulsen Trondheim, han reiste over Dovrefjell og kom til Oslo tolv dager senere.

Det ble kjent at Poulsen hadde foretatt dåp; og så ble Lars Pedersen arrestert den 22. januar og idømt en mulkt på tretti daler og åtte dager vann og brød fordi han hadde lagt sine hender på hodene til de to nydøpte --- mens Poulsen bekreftet dem som medlemmer! Da han ikke kunne betale mulkten, ble han sittende inne i fire uker. For hver som ble døpt kostet det misjonærene sultedager og alminnelig fengselsopphold; men tross denne pris lot de seg ikke stoppe, og Lars Pedersen reiste til Stjørdalen en tur og døpte der den fjerde av søstrene Greslie, fru Berit Martha Larsen, i Stjørdalselven.

Den 6. februar ble Niels C. Poulsen kalt til forhør på Oslo politistasjon, anklaget for å ha døpt to kvinner i Trondheim før han forlot byen. Han ble stevnet til å møte for politimesteren i Trondheim den 16. juni. Den 11. april forlot så Poulsen Oslo for å begi seg på reisen til Trondheim. Men først måtte han igjen foreta en rundreise nedover Sørlandet, over til Stavanger og Bergen, --- hans spesielle oppdrag dennegang var å redegjøre for Kirkens reformasjon. Han kom til Trondheim bare noen dager før han skulle fremstille seg for politiet.

Imens hadde Lars Pedersen holdt seg mer i ro med traktat-utdeling og samtaler. Men i april måned forsøkte han igjen å holde offentlige møter, først i Stjørdal hvor folk kastet ham ut av bygden; og så et møte i Trondheim hvor fanejunker Meiseth igjen var på plass og fikk organisert et voldsomt spetakkel.

Betty Nicoline Hegge som ble døpt av Poulsen den 11. januar, og på hvis hode Lars Pedersen hadde lagt sine hender, ble den første i Trondheim gren som ble utelukket. Hun hadde mistet troen etter alle opptøyene. Det måtte være tungt for misjonær Lars Pedersen å foreta denne handling den 26. april 1857. For hennes skyld hadde han sittet i fengsel og sultet, og for hennes skyld var nå misjonær Niels C. Poulsen på vei til Trondheim for å la seg fengsle. (Han fikk da også femti daler mulkt, pluss ti dager vann og brød.)

Og så ble Lars Pedersen igjen arrestert den 27. april for å ha døpt i Stjørdal, og ble idømt femti daler i mulkt og ti dager vann og brød. Da han fremdeles ikke hadde noe å betale mulkten med, ble han denne gang sittende inne i fem uker.

Misjonærene dro nå ut av byen, de fikk ikke losji noe sted og måtte ligge ute natt etter natt, Det hendte rett som det var at ingen ville selge mat til dem. Men de dro rundt i alle retninger omkring Trondheim, det var i Børsa og Børseskogen de den gang fikk best fotfeste. Og så begynte en rekke arrestasjoner igjen, --- om igjen og om igjen --- det begynte å gå på helsen løs. Men selv om de ble nesten helt utsultet, så lot de seg ikke kue. Det var somom hver matbite de ble fratatt retten til å spise ga dem større åndelig kraft.

Politiet begynte nå også å arrestere kvinner som de mistenkte å være medlemmer av Kirken. De ble forhørt om alt som ble utført innenfor menighetens krets, det virket som et ekko fra hine dager da ellers bra mennesker var på heksejakt! Den enkeltes nidkjærhet i å bekjempe De siste dagers hellige var av en slik karakter at noen hver kunne fristes til å mene at det var reflekser fra en form for skolert intoleranse!

Pøbelopptøyer, anmeldelser, arrestasjoner, nattevåking, sulteforing gang etter gang så de nesten ikke fikk ro og mat nok innimellom --- et Guds under at de klarte det! Ingen steder i landet var forfølgelsene så store som i Trondheim på denne tiden. Selv kvinner måtte bli fengslet for sitt medlemskap og religions-tro, og søstrene Marit Greslie, Kristine Olsen og Lena Christiansen måtte alle sone fem dagers vann og brød.

Eldste Anthon L. Skanchy sier i sine erindringer:

"En fangekost på vann og brød var ikke bra for kroppen, særlig fordi jeg bare fikk, hver 24. time, et lite stykke surt og grovt brød ikke større enn halve hånden min. Og som dagene gikk i fengslet, følte jeg meg mer og mer sulten og ble søvnløs. Jeg fikk bare sove et par timer i døgnet, og kunne våkne trett og utmattet. Jeg pleide drømme at jeg holdt fest med masse av gode ting til å spise og drikke. Da jeg så plutselig våknet sulten og veik, tok svimmelhet og hodepine makten fra meg. Jeg lå på den harde brisken og ventet på at det skulle bli dag, så tankene mine kunne avspores en smule. Disse periodene da jeg var i fengsel,

trettet meg atskillig. Ingen kan fullt ut forstå det som ikke selv har opplevd det."

Det lot til at misjonærene skulle få en viss fremgang i Orkdal hvor folk var villige til å høre på dem, gi dem losji og ellers la dem gå i fred. Men foged Frederik August Wessel-Berg kalte inn ti personer og ba dem forklare seg om hva misjonærene hadde gjort. Vitnenes utsagn var til de grader så usanne og overdrevne at det på grunnlag av dem ble sendt inn politi-anmeldelse på misjonærene; og så ble det til å sitte i fengsel både i Trondheim som i Orkdal.

Etter at eldste Niels C. Poulsen kom ut av fengslet i november 1857, gikk han straks til alle søsken for å trøste og oppmuntre dem. De begynte å gå trett i alle disse politiforhør, men den som led mest skulle dog vise seg å være oppmuntreeren! Han ventet nå å bli løst fra sin misjons-virksomhet i Trondheim, og mente det var best å organisere Trondheim by og distriktene omkring som en gren; alle ville uten tvil føle seg tryggere og ha noe å forsvare når søskenflokket ble en organisert enhet.

Lørdag den 14. november ble eldste Lars Pedersen igjen arrestert. Like før hadde han sittet inne i fire dager fordi han hadde omtalt Statskirken med for liten respekt. Denne gang ble han fengslet til den 30. november.

Eldste Niels C. Poulsen besluttet derfor å organisere Trondheim gren alene. Han gikk rundt til alle og inviterte dem til å møte hos søster Oline Christensen som bodde i Trondheim by. De aller fleste møtte frem søndag den 15. november 1857, og så organiserte Niels C. Poulsen Trondheim gren og innsatte bror Frederik G.S. Lyngberg som grenens første grens-president. Lyngberg var eldste, tjueto år gammel, og trengte noen brødre til å hjelpe seg. Poulsen ordinerte derfor Ole Hansen og Ingebrigt Olsen til lærere. Og så skulle eldste Lars Pedersen være den øverste leder og eldste for hele distriktet --- den første distrikts-president. Det var da to eldster og to lærere pluss tjueen søsken som utgjorde Trondheim gren.

Grenen ble inndelt i to avsnitt, Trondheim by, Stjørdal og Strinda som det ene med lærer Ole Hansen som leder. Og Skaun (Børseskogn) som det andre, med lærer Ingebrigt Olsen som leder.

Så begynte arrestasjonene å hagle nedover De hellige igjen. Et utdrag fra Throndhjem Adressecontors-Efterretninger nr. 20, for 16. februar 1858, viser et helt riktig bilde av det som skjedde like etter grenens organisasjon:

"I lørdags opptoges forhør over de her i byen værende mormonere. Det var i alt 11 som ble forhørt, derav 8 fruentimmer. Av de 3 menn har den ene, hjulmaker Lars Pedersen, flere ganger vært domfelt for ulovlig religions-øvelse. Han erklærte nå at han av frykt for atter å bli straffet har siden sin siste domsfellelse avholdt seg fra å forrette dåp og meddele alterens sakramente, idet han har overlatt dette til skreddersvenn Lyngberg.

Han har dog i sammenkomstene holdt bønn og uttalt formaninger. Han sa også at han var av presidentskapet i Oslo blitt løst fra sin misjon hersteds, og at han aktet med det første å begi seg til Oslo. Han var nylig kommet hjem fra Børsa hvor han hadde vært en kort tur

for å besøke sine trosfeller og for å oppgjøre endel regnskap for skrifter om mormonernes lære, som han hadde solgt.

Skreddersvenn Lyngberg, der kun er 22 år gammel, ble i slutningen av desember måned forrige år idømt mulkt av 8 spesidaler for ulovlig religionsøvelse. Han har likesom Pedersen flere ganger vært til stede ved samlinger til religionsøvelse i Børsesokn, hvor en halv snes personer har gått over til mormonismen og latt seg omdøpe, og har til prest eller lærer Ingebrigt Olsen Krogstad, der en kveld i oktober f.å. var blitt døpt i Nidelven.

En malersvenn ved navn Poulsen har også virket som prest blant mormonerne, men har senere forlatt byen, idet han erklærte å ville dra til Sion i Amerika, og at han ville reise om Bergen.

De fleste av mormonerne her i byen er blitt døpt i året 1856. Av dem der døptes i forrige år ble et fruentimmer en aften noen dager før jul døpt av Lyngberg i Nidelven et stykke ovenfor Arildsløkken. Det er opplyst at de har hatt samlinger til religionsøvelser. Således var der en sådan samling i Blichfeldtsgården den 1. januar dette år, hvor der holdtes prediken og av Lyngberg utdeltes alterens sakramente.

Etter forlydende ville ikke blot de mormonere der har holdt foredrag ved deres religiøse sammenkomster, men også dem som har deltatt den bli satt under tiltale."

Senere kunne samme avis for den 6. mars 1858, nr, 28, fortelle:

"Den av oss før meddelte berething om de herværende mormonere kan vi supplere med, at 2 personer etter nyttår er blitt døpt i Nidelven. Ifølge hva der er opplyst ved de opptatte forhør ble den ene, en pike som i sommer kom hit fra Nordland, døpt av Lyngberg ved Oldenborgstuen den 12. januar, og den andre, der er en gift mann, døptes et par uker etter av Pedersen nedenfor gården Stafne."

På vårparten dro så Lars Pedersen fra Trondheim, han gikk nedover Gudbrandsdalen og avisene forteller om ham fra alle større steder. Han arbeider noen uker, preker noen uker og vandrer videre. Noen steder ble han jaget ut, andre ganger arrestert, og i Arendal i september måned holdt han på å bli druknet av noen menn som ville vise ham hvordan en dåp "virkelig skulle utføres". Lars Pedersen tørket sorgmodig sine klær, og vandret saktmodig videre -----, den historiske tåke skjulte hans misjonsfremkomst, den dekker også over hvor den endte.

I 1860 fikk Trondheim en ny biskop i Andreas Grimeland. Han stilte straks spørsmålet: Hvordan stanse mormonismens fordervelige innvirken?

Men han ønsket ikke å bruke maktmidler (i annen form enn "de åndelige"). Etter hans mening måtte botemidlene være å finne blant byens prester og i kirkene. Kristendomsforkynnelsen burde være opplysende og belærende slik at almuefolket ikke så lett falt for det sekteriske. Det

alminnelige folk måtte bli vekket fra sin likegyldighets-søvn, og den trang til religiøs utfoldelse som mange følte i sitt indre, måtte få en utløsning i riktig retning og innenfor den rette tro. Det ble også luftet tanken om det ikke kunne være en ide å bygge en kirke på Ila, fordi De siste dagers hellige der hadde så mange tilhørere. --- så ville de søkende heller gå til den lutherske kirke enn til sektenes lumre lokaler.

Avisen Thrønderen for 1866, nr. 25, mente at det "å være vakt er nærsagt blitt mer en motesak enn en hjertesak". Presteskapets motstand kunne derfor neppe gjøre så mye fra eller til. Det var på denne tid ikke bare De siste dagers hellige som begynte misjonsvirksomhet. Også Den katolske kirke og Baptistene kom inn i bildet. For mange var dette noe nytt, almuefolket fikk her anledning til aktiv trosutfoldelse, og noe sent oppdaget de lutherske geistlige at de visst hadde sulteforet sine menighetsmedlemmer.

Thrønderen for 1863, nr. 14, skrev for egen regning at det var "blant lett-troende og dyrisk sanselige individer av den kristne kirke" De siste dagers hellige vant sine proselytter. Denne "vekkelse" var på mange måter en parallell til Thrane-bevegelsen. Likesom denne bevegelsen begynte å vekke de "lavere samfunnsklasser" til politisk bevissthet, og således "var en trussel mot den gamle samfunnsordning", således var den religiøse vekkelse en trussel mot statskirkens lederstilling i religiøse spørsmål.

Når Thrane og hans tilhengere var dømt til tukthusstraffer eller vann og brød, så burde man da også overfor De siste dagers hellige ta liknende skritt, -- eller som Thrønderen for 1863, nr. 14, sier:

"Den største ære man kanskje burde vise pakket var ved et par politibetjenter å jage det fra hinannen, uforstyrret å la det fortsette sine forsamlinger som hittil bør ingenlunde tåles; idet samme lettelig kunne vekke formodning om at musen drister seg på bordet alene av den årsak at katten er sovnet inn."

(Se forøvrig Trondheim bys historie, bind 3, avsnittet: Fra Devlehavn til Domkirken.)

Men også andre forsøkte å stanse De siste dagers hellige. Sokneprest for Baklandet, Frederik Nannestad Wexelsen, var også en av dem som ivrig spredte sine "opplysninger om mormonernes lære". Imidlertid mente også han at bekjempelsen først og fremst måtte skje gjennom statskirken. Men en skolelærer Even Evensen var av den oppfatning at også de mer opplyste av folket burde ta del i denne spesielle misjon å bekjempe De siste dagers hellige. I flere år var han på farten med utdeling av traktater, og han holdt mange husandakter i Trondheim by og omkrets for å bringe opplysninger om "Mormonernes Guds-bespottelige og samfunnsnedbrytende lære".

En rekke skrifter og hefter så dagens lys på denne tid, de ble solgt for en billig penge, men egentlig gikk salget tregt. Blant det som ble solgt fra visse forretninger i Trondheim, skal nevnes:

Jensenius: "Kort Begreb om den egentlige Mormonisme."

Walnum: "Vogter Eder for de falske Propheter."

E.P. Kjerkegaard: "Om mod Mormonismen."

E.B. Garde: "Om de Mormonske Vildfarelser, til mine Menigheder."
Og så et lite skrift: "Mormonismens Historie."

Thrønderen for 1863, nr. 24, forteller:

"Som bekjent utvikledes av mormonutsendinger for noen år siden en rastløs virksomhet også her i byen for å vinne proselytter for deres falske og forføriske lære. Misjonsvervet avbrøtes imidlertid i rette tid, idet prestene og øvrigheten nødsages til å skride inn, og man skulle fornuftigvis anta at mormonismen herved for stedse hadde utspilt sin rolle hos oss, så meget mer som det må være enhver noenlunde opplyst kristen klart hvor vrang og grunnfalsk læren er, sammenholdt med det åpenbare Guds ord.

Dette viser seg dessverre ei at være tilfelle når man erfarer at mormonerne allerede har begynt å vise livstegn og for øyeblikket måskje er like så farlige som noensinne før, i all fall vet de, gjort forsiktigere ved de vunne erfaringer, å holde sin virksomhet bedre skjult enn forhen og på kattefjed å snike seg om for å gjøre bytte.

Ved siden av denne hemmelighetsfullhet der alltid er farlig like overfor uvitende, lett-troende eller dyrisk sanselige individer av den kristne kirke, unnses de seg ikke for offentlig å tre opp, holde foredrag i dens vrang og Guds-bespottelige lære, og hva der er enda merkelige, der gis folk som ei unnses seg for å besøke deres forsamlinger. Man er kommet til kunnskap om at der regelmessig hver søndag avholdes sådanne forsamlinger på Lademoen, der skal være temmelig godt besøkte, og at der selv fra Byen strømmer tilhørere dit. Sønnen (Anthon L. Skanchy) i det hus hvor forsamlingene holdes, der er døpt til mormonismen, skal være ordinert til prest eller eldste og reiser for tiden om i Nordland for videre å utbrede læren.

En samtidig eldste med Skanchy var Christoffer Olsen Folkmann. Han var en av de første som mottok evangeliet i Danmark og var lokal-misjonær der i seks år, og emigrerte i 1858. Han kom tilbake som Sions-eldste til Norge i 1865, og var en av dem som tok godt vare på Trondheim gren i en ekstra vanskelig tid; han ble avløst i 1867, men kom til Norge igjen i 1887.

Carl C.N. Dorius immigrerte til Utah i 1857, men kom tilbake i 1860, og ble nå leder for misjonen i Norge. Hans misjonsiver var så stor at han innsatte sin bror, Johan F.F. Dorius, til å ta vare på misjonskontoret, mens han selv den 2. juli 1862 dro ut på misjonsreise Norge rundt. Han besøkte også Trondheim og i et brev av den 13. januar 1863 til misjons-president Jesse N. Smith i København, sier han: (Den 17. september 1862:)

"Også her møtte jeg en liten flokk fattige Hellige, hvis gledesstrålende ansikter vitnet om at noe godt bodde i hjertet. Jeg var selv i denne byen i 1856, og hadde den gang god anledning til å preke evangeliet.

--- Hvor mange forhør, arrestasjoner, dommer og mulkter har ikke fulgt verkets fremme her! Kvinner har sittet på vann og brød bare fordi de trodde og hadde latt seg døpe. Av mangel på forsamlingslokaler var 10 møter avholdt under åpen himmel: inntil pøbelen forhindret det ved alle slags opptøyer. ---"

Dorius reiste nordover, men kom igjen til Trondheim den 12. november, og sier om dette:

"--- Ennå 14 dagers opphold i Trondheim, og jeg reiste videre. Elleve gode, fredelige møter ble holdt, og elleve ble døpt under mitt opphold der. De hellige fikk fornyet liv og glede, og de følte seg lykkelige og rike midt i sin fattigdom. Dette distrikt (Dorius mente Trondheim by) teller 63 medlemmer og har sin president som også er forstander. Tilfots vandret jeg over Dovrefjell til Lillehammer ---."

Et sitat fra rapporten for et møte under konferansen i Oslo den 18. - 19. oktober 1862:

"Ældste Hans A. Hansen fra Trondhjem fremstod og berettede om sin Virksomhed; sagde at Forfølgelsene paa den Kant ikke er fuldt saa kraftige som tidligere, men detsuagtet har man dog i løbet af denne Sommer maattet holde Forsamlinger i det Frie. 18 Personer ere tillagt deres Menighed i Sommer."

3. Nybrottsmannen.

En søndag morgen sommeren 1860 kom en 20-årig ung mann langsomt gående på en vei som førte mot en kirke i utkanten av Trondheim. Han gikk i dype, grublende tanker, for i hans indre raste en gråtende kval av forpint uvisshet, en brennende lengsel etter noe som var ønsket fordi det syntes å være tapt eller glemt.

I flere år hadde han følt dette sviende ubestemmelige, en uimotståelig dragning mot et senter han ikke visste hva var eller hvor befant seg.

Kunne det være savnet av barndomstidens lekende glede, sulten i oppvekstens krevende år, de sjeldne besøk av en edruelig far, de fortvilte økonomiske forhold i hjemmet og de tidlige krav til hans innsats som selvforsørger --- som nå slo tilbake som et ekko fra hans underbevissthet?

Burde han igjen gjøre forsøk på en fortrolig samtale med presten, mer sjelsutdypende enn den betroelse han henga seg til like etter sin konfirmasjon, og i tungsinnen søkte råd og åndens hjelp? Kanskje ville han atter bare få nyttige skrifter og opplysende bøker om religiøse dogmer og sjelspleie! Han hadde som i tåke lest det altsammen dengang; det virket kun som fuktig sann dryssende over en tørst ørkenvandrerens hode; stoffet ga ham kanskje en viss kjøling, men maktet ikke å slukke den feber som fremdeles ulmet i hans indre. Hva var det egentlig han forsøkte å finne svar eller løsning på?

Kunne det være atspredelser og fornøyelser som ikke ble ham unt i ungdommen, som nå krevde sin del?

Han ble født som sjuende barn i en ubemidlet familie, og hans komme gjorde at økonomien ble enda mer forpint. Riktignok var faren los med gode inntekter, men hans arbeidsområde i Nord-Norge gjorde at han sjelden fikk besøke sin familie i Trondheim. Og i sin omflakkende arbeids-tilværelse ble han henfallen til alkoholen som til slutt krevde hele hans inntekt, og familien fikk klare seg selv som best den maktet. Noen år senere måtte faren oppgi sjøen, og han flyttet da likegodt til sin eldste sønn som hadde slått seg ned et sted i Nordland.

Og så falt hele forsørger-ansvaret på moren. Hun tok arbeid og ble en prøvet kvinne og mor, men barna måtte også tidlig ut i arbeidslivet for å hjelpe til. -----

Bilder fra denne oppvekst-tid passerte i den unge mannens sinn. Han så seg selv som 8-åring, fiskende ute i Trondheimsfjorden. Mor fikk dagens fangst, noe til egen middag, men det meste til salg. I mange år ble han fisker, iblant også hjelpegutt på et reipslagerverksted, og med skolegangen gikk det dårlig.

I 13-års-alderen gikk det opp for ham hvor lite han kjente til vanlige skolefag, og bestemte seg for å ta det forsømte igjen. I tre år ofret han seg utelukkende for skolens sysler og studier. Det ble lite av arbeidsinntektene, og mer av sult; men det knekket ikke hans vilje eller ungdommelige livskraft. Deretter tok han fatt på sin arbeidsutdannelse, og ettersom han kjente til forholdene i et reipslagerverksted begynte han likegodt en yrkesutdanning der, med det for øye å bli mester i faget, --- og det klarte han da også.

Jo, han hadde savnet barndommens lek og ungdommens vanlige livsutfoldelse. Men hvor meget han nå enn forsøkte å tilfredsstille disse savn, så var det som en mur der stengte for gleden ved det, --- det var likevel ikke den vei hans lengsel ville ha ham til å gå. Han gransket sitt sinn og sine attråer, og fant om seg selv at han var den alvorfulle, en person som følte glede når han kunne være andre til hjelp. Var det religionen som trakk ham? Han hadde prøvd denne muligheten før, men var ikke tilfreds med resultatet.

Som han nå vandret videre på veien opp mot kirken, ble han seg bevisst at en liten sti førte ned til et dalsøkk. Og med det samme falt en tanke ham inn: Hvorfor ikke be Gud om hjelp?

Selvfølgelig! Resolutt gikk han inn i dalen, fant et skjul ved noen trær, bøyde sine knær og ba med høy stemme til Herren.

En oppløftet, nesten lykkefølende stemning kom over ham, --- da plutselig noe i ham begynte en hånende anklage: "Hva er i veien med deg? Du kom hit og knelte ned som et barn, --- du, som har lært yrket ditt så bra, -- du, som har så mange venner og har vunnet deg så mye heder og respekt', Skammer du deg ikke?"

Livet syntes å ville gi ham alle goder hvis han bare holdt fast på den kurs han hadde stukket ut for seg selv. Men atter bestemte han seg til at Gud skulle få avgjøre alt for ham, og så ba han igjen om mer lys, at mørke impulser i hans sjel ikke atter måtte vinne over ham. Og etter denne bønningen reiste han seg opp som et fornyet menneske, --- han forsto med ett hvor hans vei skulle gå, hva han nå hadde å gjøre.

Fra dette Øyeblikk av begynte en ny tid for Anthon Lorentzen Skaneky, begynnelsen til en livsgjerning som for ettertiden må bli stående blant de store i beretningene om oppofrende og uselvvisk misjons-virksomhet. Og han står frem i lyset som en av de største misjonærer som Trondheim gren har frembragt.

Anthon L. Skanchy ble født i Trondheim den 17. september 1839, av foreldre Elling Lorentzen Skanchy og hustru Mina Ånsjøn Jacobsdatter.

Hans onkel, Cornelius, var også medlem av Kirken, likeså hans tante. Og hos disse fikk han all den undervisning om evangeliet som han kunne ønske, og etter sine hyppige bønner til Gud med henstilling til Ham om Åndens veiledning, ble han stadig fylt med en jublende glede, og etter hvert fattet han en klippefast tro til dette vidunderlige gjengitte evangelium.

Han følte aldri trang til diskusjoner; forsiktig og ydmykt stilte han sine spørsmål, og de svar som han fikk, den tiltagende styrke i troserkjennelsen og den frigjorthet han opplevde, beholdt han gjemt i sitt eget sinn. Han hadde aldri besøkt et møte med De hellige, for han ville helst bare være under Åndens innflytelse. Og da så hans eldste søster, fru Martha Hagen, også lot seg døpe, ble han med ett klar over at et slikt skritt for hans vedkommende selvfølgelig måtte tas.

På denne tid virket to lokal-eldster i Trondheim, Thomas Tønnesen fra Oslo, og John Hansen Dahle fra Bergen (Hardanger), Han gikk til dem og bar sitt vitnesbyrd og ba om dåp. Og så ble Anthon L. Skanchy døpt i Trondheim av eldste Thomas Tønnesen, den 16. januar 1861.

Etter sin dåp besøkte han De helliges forsamlinger for første gang. Endel av de eldre søstrene uttalte tvil om oppriktigheten og en full evangelisk forståelse ved dette uvanlige skritt. Hvordan kunne en ung mann uten forut samkvem med medlemmene og misjonærer, uten å ha blitt undervist på møtene og fått delta i den inspirerende Ånd som dette medførte, ha fått et så overbevisende vitnesbyrd? Ville han klare de påkjenninger som øyeblikkelig ville komme gjennom politiets og prestenes forfølgelser av enhver som dristet seg til å anta en annen tro enn den statsdirigerte? Like før hadde tre søstre måtte sone fem dagers vann og brød for sin Guds-dyrkelse, og misjonærene og de ledende brødre var stadig fengslet.

Svaret kom omgående; han ble innkalt til en forbitret og hatsk politimester hvor han ble uforskammet kryss-eksaminert og fikk vite at myndighetene ville holde et våkent øye med ham. Ånden av denne tros-og personforfølgelse slo imot ham som en rak motsetning til de hellige attråer han kjente i sitt eget hjerte, og denne velkomst i trusler om spionasje i privatlivet styrket hans vitnesbyrd ytterligere, og han lovet seg selv at han fra nå av ville gå helt inn for sin tro og det gjengitte evangeliums forlangender.

Misjonærene appellerte ikke forgjeves til hans medfødte hjelpertrang; med ydmyk glede sa han seg rede og villig til den assistanse de mente å kunne motta fra ham. Trondheim gren hadde ikke råd til å la en ungdom av hans legning bli gående uten full innsats gjennom de rettigheter og plikter som prestedømmet ga; så han lot seg overbevise om riktigheten av et kall i denne nybrotts tid da alle medlemmer måtte ofre seg for evangeliets sak og bli

aktivister fra første stund av. Han ble så ordinert til eldste og gitt muligheter til å bli misjonær-medhjelper i all sin fritid.

Nå hendte det ofte at han ba om og fikk permisjon fra sitt sivilarbeid, og gikk med misjonærene i distriktene omkring Trondheim. Dette var en livsbelærende tid for ham. Han erfarte hva intoleranse og forakt brakte med seg, hvordan det følte å bli avvist for natten, nektet å få kjøpe mat, og hvor ydmyk man måtte bli for å tåle forfølgelser uten å miste sin selvrespekt eller selvbeherskelse.

Misjonærene kunne i denne tiden ikke finne næn som var villige til eller turde leie dem et lokale, og slett ingen ville ta noen sjanse overfor eventuelle forfølgere ved å gi dem losji. Anthon L. Skanchys mor var ennå ikke medlem av Kirken, men besluttet seg til å åpne sitt hjem for misjonærene slik at de fikk et fast sted å bo, og likeså innredet hun sin største stue så den egnet seg til møtesal. Og dette hjem ble for mange år det senter i De helliges forsamlinger som gjorde det mulig å beholde en grens status.

De siste dagers hellige måtte ofte igjennom de prøver som opptøyer førte med seg. Folk suggererte seg frem til spetakkel utenfor hjemmet til mor Mina Skanchy. Det var ikke bare spott mot en tro de selv ikke kjente meget til som de lot hagle over De hellige innenfor, men også høyst materielt skyts som de kastet inn og over mot hennes hus. Politiet tok ikke sine inspeksjoner og beskyttende hånd så altfor ivrig i bruk, og de bråkende personer fikk mer og mer fritt spillerom. Fru Skanchy tok ofte motet til seg og gikk utenfor og talte til folket, og hennes rolige anmodninger ble ofte tatt hensyn til; etter hvert opphørte også dette livet hver gang det ble holdt møter. En journalist skrev om henne en gang, og betegnet det hun sa som "En bemerkelsesverdig tale av en gammel dame".

Anthon L. Skanehy arbeidet meget sammen med en misjonær fra Kristiansand, Hans A. Hansen. Disse ble riktig gode venner, og da Skanchy endel år senere ble biskop for 6. ward i Logan, tok han denne sin misjonærvenn som en av sine rådgivere.

Og slik hengikk to år.

I begynnelsen av mars måned 1863 ble Anthon L. Skanchy innbudt til å være til stede på vårkonferansen i Oslo. Denne oppfordringen fylte hans hjerte med varme og begeistring, og han gikk øyeblikkelig til sin sjef og sa opp sin gode stilling. Verkseieren, herr Berg, lot ham få sin vilje selvom den vanlige praksis var seksn ukers oppsigelsestid; men først lot han en gammel skolelærer gjøre forsøk på å "drive mormonismen ut av" Skanehy. Dette mislykkes imidlertid, så disse hans venner ga smilende etter og ønsket ham hjertelig god tur og lykke til med fremtiden.

Det var et stykke ut i mars måned da fotturen til Oslo tok til. I sitt følge hadde han en svensk reipslager som også skulle til hovedstaden. Ingen av dem kjente veien, og de hadde ikke kart eller kompass. Den farligste veistrekning så tidlig på året var den over Dovrefjell. De øde og værharde strekninger langt over tregrensen, med drivende snø og kuldesno, ut&n hus eller mennesker å søke hen til, sinket dem meget; de maktet ikke å komme hurtigere frem enn om lag to mil hver dag. Den ene natten deroppe lå de ute, tett ved den høyeste fjelltopp; her var utsyn til et av de vakreste rundskuer, en skjønnhet som både

kan henrykke og forferde en førstegangs fjellvandrer. Men så slakket veien nedover den underskjønne Gudbrandsdalen ned til Lillehammer, videre til Gjøvik hvor de fikk bruke båt på Mjøsa frem til Eidsvoll, og her var dengang endestasjonen for toget fra Oslo.

Anthon L. Skanchy nådde frem til Oslo samme kveld konferansen tok til. I Oslo presiderte nå Johan Rasmus Johansen, som var blitt konferanse-president etter Carl C.N. Dorius. Under konferansen ble Skanchy kalt som regulær misjonær, og i hans varetakt ble gitt et område som især på den tid må ha virket som enormt, --- hele det nordlige Norge fra Trøndelag og opp til Nordkapp.

Den 27. mai 1863 dro Anthon L. Skanchy på sin misjonsferd nordover, og kom tilbake til Trondheim igjen i juli 1865. Misjonærene bodde fremdeles hos hans mor, og møtene var godt besøkt. I Trondheim var det da ca, femti medlemmer av Kirken. Skanchy fortsatte sin misjonsvirksomhet, og i 1867 ble han innsatt som grens-president for Oslo, som dengang hadde om lag seks hundre medlemmer. Og så lånte han penger og immigrerte til Logan, Utah, våren 1868.

I 1879 kom atter Anthon Skanchy på misjon, Han virket først i Fredrikstad, men ble så i 1880 sendt til sin bjemby Trondheim. Her virket misjonær Ole Ellingsen som to måneder etter ble avløst for å reise tilbake igjen til sitt hjem i Lehi, Utah. Skanchy ble nå alene om arbeidet.

Han hadde hørt koret i Oslo, og bestemte seg for å organisere et kor i Trondheim; og det klarte han. Trondheim grens sangkor ble således organisert i 1880, sannsynligvis i mai måned.

Anthon L. Skanchy dømte den 1. april 1881 Anna Carine Gaarden Widtsø, mor til den senere apostel John A. Widtsøe --- som han også dømte tre år senere i Logan, Utah. Anna Carine Gaarden Widtsø hadde vært enke noen år da hun kom i berøring med De siste dagers hellige. Hennes mann, John Andersen Widtsø, hadde vært en anerkjent skolemann, en mann ned stor intelligens; og en stor grad av hans moralske kraft gikk praktisk talt i arv over til hans to sønner John og Asbjørn.

Fru Widtsø leste de skrifter som lå i de skoene hun fikk tilbake fra skomakeren. Olaus Johnsen var et medlem av Kirken, han var skomaker, og han la alltid Kirkens skrifter i de skoene som han hadde reparert. Fru Widtsøs nysgjerrighet ble vakt, hun leste disse skrifter med et overbærende smil, men ble etter hvert mer og mer interessert. Først etter to års undersøkelse av evangeliet lot hun seg dømpe., og to år senere emigrerte hun, og bosatte seg i Logan, Utah. Sammen med sin ugifte søster, Petrolina (Lina) Jørgine Gaarden, kom hun tilbake som den første kvinnelige misjonær utsendt til Norge, i 1903, og virket foræ stor del av tiden i Trondheim distrikt.

Trondheim gren var organisert i tre distrikter som hver hadde sine to distriktslærere. Av en rapport for en "Råds-forsamling" (prestedømmsmøte) av den 9. november 1880 ser man at Skanchy omorganiserte dette slik at det bare ble to distrikter; nemlig Lademoen og Baklandet som 1. distrikt med brødrene Torsten Erlandsen og Bersvend P. Fjærum som distriktslærere (hjemme-lærere), og Byen, Ila og Byåsen som 2. distrikt med brødrene Oluf

Jørstad og Amt Haagensen som distriktslærere. På samme tid ble bror Anthon Brodin innsatt som grens-sekretær --- og skrifteselger.

Anthon L. Skanehy kom på misjon igjen i 1910. Denne gang skulle han også forsøke å ta opp sitt slektsregister. Han visste at dette ville bli hans siste besøk til sin elskede fødeby, Trondheim, så han kjøpte inn en kostbar kopi av maleriet "Kristus for Pilatus", malt av Mihali Munkacsy. Maleriet var kopiert mesterlig av maleren Dan Weggerland i Salt Lake City. Dette maleriet forærte han så Trondheim gren, det skulle henge på frontveggen av grenens lokale.

Anthon L. Skanehy døde i Logan den 19. april 1914.

4. Frem til 1920.

Forfølgelsene mot De siste dagers hellige avtok merkbart etter hvert, men av og til kunne det nesten uventet komme en arrestasjon. I 1883 ble det sendt to brev til kong Oskar II, de forteller i all sin enfold en liten hverdagslivets tragedie --- som i vår tid nesten synes uvirkelig:

"Underdanigst

Hans Majestet Kong Oskar den 2den,
Konge af Norge og Sverig.

Vi Undertegnede Ollof Jørstad og Anthon M. Brodin, her i Byen boende og Familie Forsørgere, ere af Byens Politi ilagt en Mulgt stor 25 kroner hver for, som de kaller det, Ulovlig Religionsutøvelse, hvilket bestaa den at vi har (som Medlemmer af Jesu Christi Kirke af de siste Dagers Hellige) været samlet og deltaget i Brødsbrydelsen efter det Nye Thestamentes Lærdommer.

Eftersom vor Sag var Appeleret til Overretten og er kommet tilbage stadfestet saa at vi nu trues med at blive sat paa Vand og Brød i 7 dage da vi ikke har Penge til at betal med. Vi ere begge fattige og vore Familier vil kome til at lide Mangel paa Daglige fornødenhed om vi ere holdt ifra vort Arbeide.

Hvorfor vi forenet anmoder Hans Majestet naadigst at tilgive os denne Brøde om det er en Forbrydelse, vi ved det ikke.

O naadigste Konge, tilsted i det minste vores Sag at blive overveiet af Landets Høiesteret, Muligens de vil indse Uretferdigheden af at straffe nogen for at deltage i et saa uskyldig Maaltid af vor kjere Frelser Jesus.

Vi beflitter Os paa at leve et retskaffent, sedeligt og edrueligt Liv og forsørge vore Familier efter beste Evne.

Hør vort Raab og bifald vores Begjæring, og vi forbliver med Aktelse Deres underdanige Tjenere.

Ollof Jørstad.

Anthon M. Brodin.

Man kunne gråte av medynk over to menn som måtte gå i fengsel fordi de hadde nytt av nattverden uten statsdirigert presteskaps og dissenterlovens anerkjennelse, mens deres familier i fattigdommens slaveri måtte lide med. Slike brev skrevet av alminnelige ulærde mennesker med angsten i sitt bryst,

forteller i all sin enkelhet hvorfor det måtte bli opprør mot den religiøse jeg-alene-vite-mentalitet som hersket selv så langt opp i vår tid som i 1883.

Samtidig med dette skrev også en Sions-eldste sitt brev:

Underdanisk

Hans Majestet Oskar den 2den,
Kong av Norge og Sverig.

Eftersom jeg er bleven paalagt Mulkt for hva øvrigheden kalder ulovlig Religionsutøvelse, og jeg har Appelleret til øverste Ret, og dommen er kommen tilbage med samme Konsekvens, saa Ønsker jeg med Hans Majestets tilladelse til at Appelere til Høiesteret, eller om det er mulig for Hans Majestet at undersøge sagen, da jeg ikke paa nogen maade kan insee at jeg har brudt nogen Lov.

Jeg er en Amerikansk Borger, og er udsendt fra Utah U.S.A. til Norge for at forkynde Jesu Christi Evangelium, og forrette Evangeliets Ordinanser paa samme maade og til samme Øiemed som di var forrettet af Jesus og Apostlene i fordums dage.

Min forbrydelse er at jeg har utdelt Nadverdets Sacramente til Medlemmer af Jesu Christi Kirke af siste Dagers Hellige, Mænd og Kvinder som ikke tilhører Statskirken, og jeg troer bestemt at Paragrafen i Loven med hensyn til denne Gjenstand var instiftet for Lægpredikanter i Statskirken, og ikke for Folk som ikke tilhørte Statskirken.

Det er min hensigt at opretholde Landets Love og at Arbeide imod alt som er Ondt og Ugudeligt, og da jeg haver anledning at ansøge Hans Majestet med hensyn til denne Gjenstand, saa gjør jeg det med glæde, haabende at udfaldet vil blive til gunst for mig, og jeg betegner mig for nærverende

Eders Undersaatter
C.H. Steffensen.
Trondhjem den 2den nov. 1883."

Eldste Christian H. Steffensen kommer her inn på en tolkning av lovparagrafen som siden ble godtatt av Meddomsretten i Trondheim i 1906.

Men dessverre, denne gang hjalp heller ingen argumenter eller hjertegripende anmodninger.

I 1893 tok arbeidet seg enda mer opp etter at en fru Nielsen hadde holdt et avertert foredrag om "Mormonerne i Utah". Foredraget ble holdt for om lag to hundre og femti mennesker i Baptistlokalet, og det var til de grader ærekrenkende at de to eldstene, Peter C. Rasmussen og James Christensen, fant å måtte gripe inn. De forlangte å få fruen i samtale mens forsamlingen hørte på, men dette nektet hun. Noen dager etter holdt misjonærene et møte i Arbeiderforeningens lokale for om lag tre hundre og femti tilhørere.

Under vårkonferansen i Oslo i 1899 ble det bestemt at Norge skulle inndeles i tre distrikter ---- eller konferanser som det het ennå endel år. President Canute W. Peterson ble altså den siste konferanse-president som var ansvarlig for hele landet. De tre konferanser med sine nye presidenter ble:

Bergen med eldste Hyrum Jensen.
Oslo med eldste Hans A. Pedersen.
Trondheim med eldste Niels P. Nielsen.

Trondheim konferanse besto av de organiserte grenene Bodø, Kristiansund og Trondheim. Da den første konferansen ble holdt i Trondheim i september 1899, var også Namsos og Tromsø igjen blitt organiserte grener, Trondheim gren hadde på denne tid førtifire medlemmer.

Datoen for Trondheim distrikt som selvstendig var den 8. mai 1899. Hovedsetet ble Trondheim, og konferanse-president Niels P. Nielsen fikk eldstene Hyrum Nielsen og Christian Busath som medhjelpere i Trondheim gren.

I den nye straffeloven som kom i 1902 med virkning fra 1. januar 1904, var alle de paragrafer og lovbud som før hadde vært virksomme mot De siste dagers hellige tatt ut. Det lot til at ingen straffebestemmelser lenger var i virksomhet som kunne felle misjonærene eller andre av Kirkens medlemmer som utførte de kirkelige seremonier.

Men det kom likevel en anmeldelse til politiet på tre av Kirkens medlemmer, --- eldste Nils Evensen og de to lokale brødre Hans J. Karlsen og Gerhard M. Andresen; den sistnevnte far til den senere misjons-president Axel J. Andresen.

Saken kom til behandling i Meddomsretten, og den 19. april 1906 ble de tre frifunnet, Det var en oppsiktsvekkende avgjørelse med virkning helt frem til vår egen tid, som søsken i Trondheim gren her fikk æren av å oppleve.

Som Carl C.N. Dorius var den første misjonær som ble arrestert i Trondheim, ble eldste Nils Evensen den siste. Han var født på Hedmark i 1858, ble medlem av Kirken i 1873 og var på sin første misjon i 1880-årene; og ble siden kalt som distrikts-president for Trondheim for tiden 1904 - 1906.

I 1903 kom de første kvinnelige misjonærer til Norge, og de fikk som sitt arbeidsområde Trondheim og det nordligere Norge. Det var søstrene Anna Gaarden Widtsoe og Petroline J. Gaarden, --- den første som kjent mor til apostel John A. Widtsoe. Hun ble født den 4. juni 1849 på Titran, et lite fiskevær på Frøya, og ble døpt av Anthon L. Skanchy den 1. april 1881. Hun var en tid 1. rådgiver og sekretær i Den kvinnelige hjelpeforening i Trondheim, men reiste til Amerika i 1883, --- i samme reiseselskap som Mikkael A. Faldmo, som ble distrikts-president i Trondheim i årene 1916 - 1917.

Det ble sagt om søster Widtsoe at hun var en myndig, intelligent og veltalende kvinne. (Under en samtale med Hilmar Freidel fortalte eldste John A. Widtsoe at hans mor hadde en oppriktig følt aversjon mot baktalelse og sladder, og at hun kunne utvise fra sitt hjem personer som hadde onde ting å fortelle om sin neste.) Sammen med sin søster Petroline (også kalt Lina) reiste hun praktisk talt Nord-Norge rundt, holdt foredrag om evangeliet og på spesielle offentlige kvinnemøter også om kvinnesaken og om forholdene i Utah.

Slike emner ble aktuelle på denne tid etter en artikkel i Aftenposten, Oslo, om "kvinnens ulykkelige skjebne i Utah" slike artikler ga gjerne støtet til liknende utgytelser i aviser landet rundt.

Trondheim hadde i 1901 besøk av eldste Francis M. Lyman av De tolvts råd og det ble tre år til neste apostelbesøk, i august 1904 kom Heber J. Grant sammen med sin hustru Emily W. Grant og de to døtrene Edith og Grace. Neste apostelbesøk var i juli 1909 da Charles W. Penrose med hustru Romania B. Penrose, misjons-president Andrew Jenson med hustru Emma Jenson og deres to døtre Eva og Eleonora, besøkte grenen. I 1911 kom eldste Rudger Clawson av De tolvts råd med familie og historieskriver (president:) Andrew Jenson til Trondheim etter en rundreise i Sverige og Nord-Norge. Eldste Hyrum M. Smith av De tolvts råd og misjons-president Hans J.

Christiansen var på besøk i juni 1914; og i juni 1920 kom eldste George Albert Smith av De tolvts råd ifølge med eldste Junius F. Wells (fra England), og den nye misjons-president for Norge, August S. Schow. Eldste Smith var altså den første apostel som besøkte Norge etter at det ble en selvstendig misjon.

Apostelbesøk var alltid et stort pluss for en gren; nye impulser og styrkede vitnesbyrd ble alltid følgen, og misjonærene ble stimulert og fikk nye ideer og forslag til sin virksomhet.

I oktober 1914 måtte de fleste misjonærer reise hjem til Amerika. I Den dansk-norske misjon ble bare tjue misjonærer tilbake, og av dem fikk Trondheim de tre: Lawrence Hansen, --- Alma M. Andreasen, --- Landvig Olsen. Men det varte ikke lenge før også disse måtte reise hjem, og i 1917 og 1918 kom det ikke en eneste misjonær fra Amerika til Danmark-Norge. Det lokale prestedømme måtte derfor overta alt som måtte ivaretas, og det var nok en stor lettelse da grenen fikk en lokal-eldste til å lede det hele. Det ble Eyolf Arveseth fra Oslo, han ble kalt av misjons-president Hans J. Christiansen i november 1919, og kom like etter til Trondheim. Her virket han som misjonær og distrikts-president i tjueto måneder.

I flere år ble det nå arbeidet intenst bak De siste dagers helliges rygg for å motarbeide dem, det kom en rekke avisartikler, forslag til resolusjoner og forslag til tillegg i straffeloven eller dissenterloven. Stemningen ble pisket opp slik at også en rekke massemøter ble holdt landet over. Slik også i Trondheim i 1912:

"MORMONERNES LÆRE OG LIV ET VRENGBILDE AV
KRISTENDOM."
"DER KREVES LOVBESTEMMELSER SOM HINDRER
MORMONERNES VIRKE."

Arbeiderforeningen var fylt til siste plass, noe mellom 1500 og 1600 personer var til stede.

Første taler var stiftsprost Einar Skavland

"--- som i et greit vel gjennomarbeidet og klart overbevisende foredrag utviklet mormonernes lære, dens historie og propaganda."

Neste taler var justitiarius Frederik Beichmann som

"--- etter anmodning ville si noen ord om mormonernes stilling etter vår lov."

Han måtte erkjenne at det i dag ikke fantes noen lov som var tilstrekkelig mot De siste dagers hellige, og at Høyesterettsdommen av den 4. november 1853 i dag ikke hadde støtte i noe straffebud. Selvfølgelig måtte det da gjøres noe, man måtte

"--- få lovbud som belå slik virksomhet med straff og beskyttet samfunnet mot dette. Man måtte ikke være altfor engstelig for å bringe skarpe midler i anvendelse."

Følgende resolusjon ble så oppelest:

"Møtet anmoder om at Regjeringen vil treffe de fornødne foranstaltninger til på en effektiv måte å hindre den av mormonerne her i landet drevne propaganda. Særlig vil man påpeke at den gjeldende lovs forbud mot andre ikke-kristne religioner enn de ved dissenter-loven tillatte bør søkes overholdt, at det bør være forbudt her i landet å oppta noen i mormonsamfunnet og like ens å drive propaganda for den mormonske lære, for så vidt det skjer offentlig eller ved utbredelse av trykt skrift, samt at overholdelsen av disse forbud bør sikres ved passende straffebestemmelser. Fremmede statsborgere som driver mormonsk propaganda bør utvises.

Da resolusjonen skulle settes under avstemning, ropte en stemme nede i salen et høyt nei! Det ble et øyeblikk forundret stillhet

"for nei! et klang av godt, trøndersk tonelag. Så satte den store forsamling i med et enstemmig hånd-klapp. Vi får si resolusjonen er vedtatt mot en stemme da, bemerket stiftsprosten spørrende til forsamlingen. Nytt håndklapp fulgte, og mulig enda sterkere enn første gang. Resolusjonen var vedtatt."

Men Nei-mannen? Han som eide mot nok til å oppløfte sin røst i en slik storforsamling, og gi til kjenne sin ærlige mening?

Det var bror August Dillner, trettifire år dengang da han fremfor 1500 mennesker nedla protest. Han forsvarte sitt nei med trofasthet mot Kirken hele sitt liv. Han døde den 6. juli 1959, åttien år gammel. Minnehøytidelighetene foregikk i Hommelvik aldersheim, og da likfølget gikk fra hjemmet til kirkegården, ringte statskirkens klokke for ham ---, Det ble noe symbolsk ved det, at hans nei endelig var blitt godtatt.

Organisasjoner.

Prestedømmet ble organisert den 15. november 1857, og de ukentlige møter ble etter hvert innarbeidet uten at det er mulig å fastsette en dato da alt var organisert med en leder og sekretær.

Søndagsskolen var uten tvil den neste organisasjon som ble organisert. Det har ikke lyktes å finne rapporter fra den første tiden, det eneste man kan holde seg til er følgende:

Den 27. november 1870 ble den første søndagsskolen i Norge organisert i Oslo. Dette skjedde etter oppfordring fra de ledende i København. Året etter var det flere søndagsskoler i Norge, og da Trondheim i 1871 var en gren med etthundre og elleve medlemmer, kan man anta at det ble organisert en søndagsskole det året.

Det sikreste er da å henlegge organisasjonens dato til en tid i nærheten av den vanlige konferansedato, det er gjerne under konferanser at slike tanker og bestemmelser blir luftet og tatt. Datoen blir da tilnærmedesvis, men skulle ikke ligge langt fra det riktige. Skulle Trondheim gren ønske en dato for søndagsskolen som ligger tilnærmedesvis opp til det riktige, skulle den 9. april 1871 være å foreslå.

Den første søndagsskole-rapport skriver seg fra den 28. mai 1899. Leder for søndagsskolen var da bror John Johnsen Øien, med rådgivere Hans Karlsen og Martin Edvard Olsen. Som sekretær ble innsatt bror Anthon M. Brodin, Konferanse-president for Trondheim distrikt var Sions-eldste Niels P. Nielsen, han ble innsatt som lærer for seniorklassen, og så søster Jenny Halvorsen som lærerinne for barneklassen.

I 1902 ble Hans J. Karlsen leder for søndagsskolen, med rådgivere Anton M. Brodin og Gerhard M. Andresen. Søndagsskolen ble holdt i et møtelokale i Dronningens gate 12, og det var en tid alminnelig å holde søndagsskolen på en hverdag om kvelden. Fra Danmark kom det solid leksemateriale i form av trykte bøker og katekismer. En konferanse-rapport fra den 19. oktober 1902 viser at søndagsskolen hadde åttifem barn, hvorav de syttifem var barn av ikke-medlemmer av Kirken. Her deltok også et stort kor under ledelse av distrikts-president Charles J. Olsen. Et stort barnekor presterte gode ting under sitt spesielle møte.

Den kvinnelige hjelpeforening har sin organisasjonsdato klar: 17. oktober 1881.

Det var alltid prestedømmet som organiserte kvinneforeninger. Trondheim grens kvinneforening ble organisert under et Rådsmøte, og her ble søster Thea Petersen innsatt som presidentinne, med søstrene Bergitte Erlandsen som 1. rådgiver og Marie Poulsen som 2. Rådgiver. Men det ble ikke skrevet noen rapporter for møtene før den 28. september 1882. Det var da søstrene Anna K.G. Widtsoe var 1. rådgiver og Gurine Fjærum var 2. Rådgiver. I 1883 immigrerte søster Widtsoe til Amerika, og styret besto deretter av: Thea Petersen, Gurine Fjærum og Anna Hansen. Søster Elene Hansen ble innsatt som sekretær. Av rapportene fremgår det at møter ble holdt omtrent hver 14. dag, men ofte også hver uke, og at om lag ti søstre var til stede hver gang. Men også brødrene kunne komme og delta.

Det foreligger ikke noen rapporter etter 1886, så mulig kvinneforeningen bare nå og da holdt sine møter.

Den senere misjons-president August S. Schow kom som misjonær til Trondheim i begynnelsen av 1890. En av de første ting han da foretok seg var å omorganisere Kvinneforeningen. Søster Anne Moe ble innsatt som presidentinne, og hun tok som rådgivere søstrene Regine Halvorsen og Anna Østlund. Og så ble eldste August S. Schow innsatt som sekretær. Brødrene hadde god anledning til å delta både i taler som i lekser.

Da eldste August S. Schow måtte reise, grunnet kallet som distrikts-president for København distrikt, ble dette styret innsatt like etter: Bertha Mortensen med rådgiverne Julie Øien og Julie Andresen, og som sekretær og kasserer Ninni Halvorsen. Søster Bertha Mortensen var presidentinne helt til århundreskiftet. Søster Julie Øien overtok, hun valgte som rådgivere Marie Lassen og Julie Andresen. Så ble søster Anna Eikrem presidentinne en tid, inntil søster Julie Øien igjen overtok.

Koret i Trondheim ble organisert i 1880 av eldste Anthon L. Skanchy. Det er en mulighet for at grenen kan ha hatt et kor i perioden 1868 - 1871, men det har hittil ikke vært mulig å skaffe bevis på det. Det sikreste er derfor å godta 1880 som korets fødselsår, og man kommer ganske nær den riktige dato ved å sette denne til den 15. Mai.

Ungdomsforeningene ble organisert forholdvis sent i Trondheim gren. Det har ikke vært mulig å finne tegn til noen ungdomsforening i tiden 1880 - 1904 (Ungdomsforeningene i Oslo, de første i misjonen, ble organisert i 1880 og 1881), så det sikreste er å ta for seg de første rapporter som finnes, Og de forteller at De unge kvinners forening ble organisert den 18. juli 1905 med søster Marit Ingdahl som presidentinne, og rådgivere Olise Rønning og Nikoline Bjerkenaas, Sekretær ble Signe Dahi. Misjonær søster Anna K.G. Widtsoe ble innsatt som kritiker, hun skulle vurdere de unge søstres prestasjoner på talerstolen m.v. og lovet å være mild i sine dommer.

Det ble holdt møter annen hver torsdag, Den 4. mai 1909 ble en G.U.F.-konferanse holdt i Good Templar Logen, Nedre Møllenberg 73, Mindre konferanser var før holdt en gang hvert år.

De unge menns forening ble organisert den 20. juli 1905, i Gamle Kongevei 6. Styret var: Konrad Hansen med rådgivere Hans J. Karlsen og Carl Jakobsen, sekretær Anthon M. Brodin,

I 1910 ble det bestemt å holde felles ungdomsmøte hver første tirsdag i måneden.

Lokaler til bruk for møter var til en begynnelse vanskelig å skaffe, det første mer faste var en stor stue hos Anthon L. Skanchy på Lademoen. Siden fikk misjonærene leid et lokale i Møllenberg nr. 25, siden i nr. 79, inntil man i begynnelsen av århundreskiftet fikk leid brukbare rom i Gamle Kongevei 6. Hele denne bygningen ble kjøpt av Kirken den 1. desember 1913, og innvielsen gikk for seg den 8. februar 1914.

5. 1920 - 1940.

Den 13. juli 1917 fikk Norge en ny lov, om passtvang. Den første verdenskrig var i gang, og det ble nødvendig å foreta en viss kontroll med fremmede statsborgere som besøkte landet. Sentralpasskontoret i Oslo fikk oppgaven å utstede visa, og det unnlot mest mulig å gi innreise-tillatelse til Kirkens misjonærer. Dette resulterte i at det etter hvert ble en merkbar mangel på kirkelig arbeidskraft utenfra. Eldste Hyrum P. Nøkleby var den eneste Sions-eldste da Norges første selvstendige misjons-president, August S. Schow, kom til Oslo den 21. mars 1920. Det ble derfor nødvendig å kalle lokale søsken til misjonsgjerningen, inntil misjonærer fra Amerika igjen kunne overta det meste av denne funksjon.

Da president August S. Schow overtok ledelsen av Den norske misjon, var det bare noen få lokal-misjonærer. Disse måtte i størst mulig utstrekning bekoste misjonsvirksomheten selv, støttet av familien og av venne- og søsken-flokken. Trondheim fikk Eyolf Arveseth fra Oslo. Det var en mann med initiativ og virkelyst, han besatt stor kunnskap om evangeliet og var en glimrende taler, dessuten var han meget musikalsk. Dette siste kom godt med da Trondheim ikke hadde noe sangkor på denne tiden. Det ble derfor stiftet et lite mannskor (Heimklang) som kunne underholde og være det musikalske innslag under møtene. I dette mannskoret, som eldste Arveseth var leder av, fantes også en del ikke-medlemmer av Kirken. Og det gledelige hendte at flere av disse fattet tro på evangeliet og lot seg døpe.

I sin avskjedshilsen i Morgenstjernen for 1923, side 165, sier president Schow:

"--- Det var hensikten at vår gode bror og venn eldste Erastus Johnsen skulle ha virket i Bergen, men han ble imidlertid forbudt av politiet å oppholde seg der, dog med det forbehold at dersom pastor Hansteen ville tillate det skulle politiet ikke legge noen hindringer i veien.---"

Dette var i begynnelsen av 1921. Men stiftsprost Carsten Balthazar Hansteen ville ikke gi noen anbefaling eller tillatelse. Heller ikke i Haugesund, Stavanger, Ålesund og Kristiansund ville politiet eller prestene tillate Erastus Johnsen å virke som misjonær, --- i det passet som han måtte vise frem for myndighetene sto det også stemplet at han ikke hadde oppholdstillatelse i den og den byen, og politiet i andre byer innrettet seg etter dette. Men da han så kom til Trondheim, fikk han endelig politiets tillatelse. Og så ble distrikts-president Eyolf Arveseth sendt til Bergen, hvor han som norsk statsborger ikke risikerte å bli utvist, hvoretter Erastus Johnsen ble innsatt som den nye distrikts-presidenten for Trondheim. Her virket han da over to år.

Grunnen til at eldste Erastus Johnsen fikk bli uforstyrret i Trondheim må nok også skyldes den innflytelse som Sverre A. Kristiansen hadde hos inyndighetene. Han fikk politiet overbevist om at en nektelse igrunnen bare var selvtekt diktert av gamle vaner etter pågang fra de geistlige, og gamle lovparagrafer som nå var trådt ut av kraft. (Sverre A. Kristiansen ble medlem av Kirken fire år etter.)

Det hendte nå og da at misjonærene i Trondheim ville forsøke seg på en gammeldags form for misjonering. Således eldste Ole Hansen som ble løst som

grens-president for Trondheim sommeren 1925. Han og eldste Anthon H. Lund syklet derfor strekningen (de første misjonærene gikk denne strekningen) mellom Trondheim og Oslo med det ene formål å dele ut skrifter og samtale med folk langs med denne ruten. De brukte tre uker på turen og delte ut om lag 25 000 skrifter, på samme tid som de holdt en rekke møter og hadde mange samtaler med interesserte søkere.

Etter Ole Hansen ble James Leland Anderson innsatt som grens-president. Han var også distrikts-president og var leder av sangkoret som Trondheim gren nå hadde fått organisert igjen. Han og eldste Charley Elmer Petersen trasket tretti mil omkring i utkantene av Trondheim og på mer bortgjemte steder i Trøndelag. De hadde suksess med en rekke private samtaler, og fikk spredt god opplysning om Kirken hvor den før ikke var kjent. De delte ut om lag 12 000 skrifter iløpet av tre uker.

Lokal-eldste Heber J. Gustafson var den første misjons-sekretær for den selvstendige Norske misjon. Han ble avløst i 1921 da søster Caroline Martiniussen overtok denne stillingen, og ble så sendt til Trondheim for å virke der. Han ble en god hjelp for grenen, rolig og pliktoppfyllende som han alltid var i sin gjerning.

Den tredje Oslo-bror som Trondheim gren fikk god nytte av, var eldste Willard Arveseth; han virket i grenen i 1925 - 1926, og i ham hadde Trondheim også en hjelpsom instruktør og leder av koret.

Etter ham kom en lokal-eldste fra Bergen, Håkon Jensen, en av disse glødende forkynnere med klar tankegang og et rolig vesen som gjorde ham meget populær den tid han fikk virke i Trondheim, --- og ellers rundt om i det nordligere Norge hvor han foretok lange reiser.

Det fantes ennå endel politibestemmelser som også De siste dagers hellige måtte rette seg etter i sin misjons-virksomhet. Det gjaldt bl.a. tillatelse til å holde offentlige møter på torg, plasser og i parker i byene, --- en bestemmelse som også alle andre religiøse eller politiske organisasjoner måtte innrette seg etter. Misjonærene i Trondheim søkte om slik tillatelse, --- og fikk den.

Det var første gang i Norge at politiet ga en slik tillatelse til De siste dagers hellige, og tilstanden fra den tid da man ble straffet for å delta i nattverden, virket nesten som en lys morgen etter uværnatt. Det var distrikts-president Golden Dean Carlston og eldste Arthur J. Larsen som fikk arrangere det første torgmøtet i Trondheim, den 9. mai 1931. De var så nervøse under de første forberedelser at de ikke engang turde bære en stol, som de skulle stå på mens de talte, men tok den fra hverandre og gjemte delene under sine kapper. Under arbeidet med å sette den sammen igjen begynte noen å følge interessert med, og da de så begynte å synge de sangene som de hadde øvd på hele dagen, kom en stor forsamling (omkring to hundre personer som sto der hele tiden) omkring dem. Møtet ble helt vellykket, ingen avbrytelser eller uro av noen art forekom.

Misjonærene i mellomkrigs-årene hadde en rolig tid i Trondheim, det var ingen utpreget forfølgelse av dem, de ble oftest meget godt mottatt. Og i begynnelsen av 1934 ble alle misjonærene invitert til å holde et foredrag om Utah for Good Templar Logen. Distrikts-president Olaf H. Vogeler og eldste

Arthur C. Ridd holdt foredrag med lysbilder for over to hundre fremmøtte; Trondheim grens-kor var også til stede, og det hele må betegnes som en stor suksess.

Eldste Olaf H. Vogeler har vært en flittig forkynner. I Trondheim gren tok han godt vare på koret som instruktør og dirigent, og han fikk også organisert klasser av Minutt-Menn og Gleaner-piker; det var om lag tjue ungdommer på møtene til stadighet, av dem flere ikke-medlemmer av Kirken. Koret hadde under hans ledelse et medlemstall på tretti sangere, og fler var det heller ikke plass til i Gamle Kongevei 6. For større offentlige møter ble som regel leid et lokale i Good Templar Logen.

Også eldstene Olaf H. Vogeler og Arthur C. Ridd foretok en skrifte-tur mellom Trondheim og Oslo; de fikk følge med og god hjelp av bror Håkon Jensen fra Bergen. De gikk ganske grundig til verks; skriftene fikk de sendt seg fra Trondheim til forskjellige adresser nedover, og bagasjen og telt sendte de hver dag med toget videre til den plass de mente å nå for dagen. På litt større steder holdt de lenger rast for å kunne nå alle, eller som Olaf H. Vogeler selv sier i sitt brev av den 17. november 1964 til Hilmar Freidel:

"--- dette gjorde det lettere, for vi måtte jo så å si krabbe oppover fjellsidene til gårder som lå langt oppe, for vi ville ikke gå forbi noen."

Av apostelbesøk kan nevnes at senere leder for Kirken i hele verden, president David O. McKay, kom til Trondheim i juli 1924.

I juli 1926 kom eldste James E. Talmage av De tolv's råd med sin hustru May Booth Talmage. Søster Talmage var presidentinne over De kvinnelige hjelpeforeninger i Europa, og hun skrev etterpå i Relief Society Magazine om denne turen, og ga i grunnen uttrykk for noe som alle apostler med følge har følt når de fikk komme til Trondheim og det nordligere Norge.

Hun sier bl.a.:

"Den 14 timers togreisen fra Oslo til Trondheim i selskap med misjonens president og sekretær (henholdsvis Martin Christophersen og Borghild Nielsen Strømness), var en meget interessant reise. Det norske sceneri er aldeles forskjellig fra det svenske, men for meg ikke mindre prektig. --- Besøk til vår kirkes grener i disse langt bortliggende nordlige egne, er langt fra alminnelig, og ennskjønt misjonærene er få var deres velkommen i sannhet ekte. Den følgende dag (den 28. juli 1926) etter vår ankomst ble vi invitert til en delikat middag hos Kvinneforeningens presidentinne (Petra Røkke), hvis fødselsdag det var, og som var foranledningen til dette lille selskap. ---

Før skipet den neste dag seilte opp mot nord, fikk vi anledning til å besøke den historiske Domkirken, i hvilken alle Norges konger er blitt kronet. Vi gikk igjennom kongernes palass i Trondheim, hvilket er sjeldent benyttet mellom kronings-høytidelighetene; men Kongen hadde nylig vært der en natt på sin reise til Bodø.

Det er ganske smukt og hyggelig, med gjennomvevde tepper i mange værelser, og der var en duft og en stille ro som ga et fortryllende inntrykk.-----

Den 29. juli, før det lille skip som skulle ta oss på den tre dagers reise til de arktiske regioner avseilte, holdt vi et kort møte i kahytten med de av Kvinneforeningens medlemmer som var møtt for å se oss reise. Dette ble muliggjort da avgangen ble utsatt en times tid; og vi gledet oss over den timen vi fikk nyte sammen.

(Se Skandinaviens Stjerne for 1927, nr. 7.)

I juni 1929 kom eldste John A. Widtsoe av De tolv's råd, med hustru Leah Eudora Dunford Widtsoe og datter Eudora, og misjons-president Hyrum D. Jensen med hustru Margaret A. Jensen, til Trondheim. Det ble holdt et stort offentlig møte i leid sal, som var helt fylt. Eldste Widtsoe besøkte samtidig sitt barndomshjem på Frøya, og ble her mottatt på en helt enestående måte. Eldste Widtsoe kom en tur igjen til Trondheim i juli 1931.

Eldste Joseph F. Merrill av De tolv's råd og misjons-president Milton H. Knudsen kom til Trondheim sist i mai 1934 i den spesielle hensikt å undersøke mulighetene for innkjøp av tomt til et nytt kirkebygg for grenen.

I Lys over Norge for den 15. juli 1937 kan man finne følgende notis:

"--- Følgende brødre er innsatt som medlemmer av byggekomiteen: formann distrikts-president Sverre A. Kristiansen, forstander John Øien og bror Bergsvein Aspen.

Det er en stor glede for oss å kunne meddele søsken og venner at nye kirkebygninger er påtenkt oppført på disse tre steder (Bergen, Oslo og Trondheim). Vi håper at hver som blir kalt til å yte sin skjerv til dette øyemed vil komme oss imøte med god forståelse, så vi i fremtiden kan ha en hensiktsmessig og skjønn kirkebygning hvori vi kan dyrke Herren, og en rekreasjonssal så G.U.F.s program kan bli utført i sin fülle."

Det fjerde ungdoms-landsstevne i Norge ble holdt i Trondheim sist i mai 1939; det var det første stevne i Trondheim og ble arrangert av misjonærene. Men at de lokale søsken også hadde en stor del av æren for dette meget vellykkede stevnet er uten tvil. Stevnet ble det siste i Norge før den 2. verdenskrig.

Til stevnet ble fra Oslo satt opp flere langturbusser, og fra hele landet var møtt frem etthundre og syttifem tilreisende. Banketten som ble holdt i Handelstanden hadde to hundre og tjue til bords. Det ble arrangert sightseeing både i selve byen som i dens omkrets; alle tre møtene på søndag ble holdt i Bondeheimen, og slutfesten mandag var ekstra hyggelig og morsom med oppførelse av en sketsj med søsken fra Trondheim, et skuespill til både alvor og skjemt fra Bergen og et interessant tablå av misjonærene.

Når stevne er nevnt, kan tas med en anmelder av Einar Strand, Oslo, i Lys over Norge for 1938, side 198. Han forteller om Oslo-stevnet som ble holdt i juni 1938, bl . a.:

"--- Et friskt innslag var premie-utdelingen til stevnets eldste deltaker, den eldste ugift o.s.v., men størst begeistring vakte søster Rokseth, Trondheim, som mor til 12 barn og likevel spentsig og kjekk."

Trondheim var alltid med når stevner ble arrangert, enten dette var holdt i Oslo eller i Bergen; en stor skare var alltid parat til å ta sin del av programmet.

Det var en vanskelig tid for Norge, og verden som et hele, da president John A. Israelsen tok over misjonen den 12. september 1939. Innledningen til den andre verdenskrigen var alt begynt; Amerika kalte sine borgere hjem, og Kirkens profet fant det også rådelig å kalle alle misjonærer hjem. President Israelsen sto derfor nesten helt alene de to - tre måneder han fikk virke.

Den 6. desember 1939 ble ledelsen av misjonen tatt over av distrikts-president Olaf Sønsteby, Oslo, med Oslo grens-president Einar Strand som misjons-sekretær og medleder, og søster Liv Nøvik Frende, Oslo, som assisterende sekretær.

Sverre A. Kristiansen var før innsatt som distrikts-president for Trondheim, og grenens lokale styrer ble hurtig innsatt i sine stillinger.

Når man leser igjennom rapportene for perioden 1920 - 1940, faller det en sterkt i øynene et enkelte navn stadig går igjen. Det har oftest vært misjonærer som for kortere tid ad gangen har innehatt stillingen som grens-president, og de lokale brødre har som regel vært rådgivere. Og blant disse lokale krefter kommer atter og atter følgende inn i bildet. John Øien --- Sverre A. Kristiansen --- Bergsvein Aspen --- Paul Helberg --- Anton Skjeldam --- Arne P. Hauan --- Olav N. Gran. Av disse var Sverre A. Kristiansen grens-president i tiden 7. desember 1930 - 25. november 1935, og John Øien i tiden 25. november 1935 - 12. september 1937. Den 15. oktober 1939 ble Sverre A. Kristiansen igjen innsatt som grens-president.

Misjonærene har også oftest holdt de ledende stillinger i de forskjellige organisasjoner. Kvinneforeningen er dog et unntak, men det skyldes nok det forhold at det har vært få kvinnelige misjonærer stasjonert i Trondheim.

Den kvinnelige hjelpeforening.

En av de første presidentinner for kvinneforeningen i Trondheim etter at Norge ble selvstendig misjon, var Petra Røkke. Hun overlot stillingen i 1921 til Georgine Jensen, men tok så over igjen i 1923. Så kom Anna Rindal i 1927, hvoretter Petra Røkke for tredje gang overtok, i 1929. Hun valgte som sine rådgivere Inga Astad og Marie Woldseth. Dette styret sto helt til 1937. I løpet av denne tiden virket følgende som sekretærer: Marit Ingdal --- Ester Røkke --- Solveig Astad Hess --- Aud J. Hauan --- Judith Hovland. I 1937 ble innsatt Ida Marie Bye Storø, hennes rådgivere var Ingeborg Garberg og Thordis Johansen. Dette styret sto til 1942.

Men disse arbeidet ikke alene, det var andre som hjalp til, og av dem bør vel nevnes de som var med i de lengste periodene: Nikoline Birkenaa --- Sofie Halvorsen --- Haldis Andersen --- Marie Lassen.

Søndagsskolen.

Lokal-eldste Heber J. Gustafson ble innsatt som bestyrer i 1921, og han tok som rådgivere brødrene Paul Helberg og Alf Illguth. I 1922 ble Paul Helberg bestyrer, og han valgte seg rådgiverne Bemt Rindal og Gustav Holm. Han ble løst i 1927 da John Øien overtok bestyrer-plassen og holdt denne til 1935 da Sverre A. Kristiansen hadde stillingen en kort tid, hvoretter Gustav G. Risan og Anton Skjeldam holdt stillingen som bestyrer en tid hver inntil endelig Gustav Holm ble kalt som styrer i 1939.

Det bør nevnes at Gustav G. Risan gjorde meget for å styrke grenens indre-åndelige nivå. Han var en glimrende logiker, taler og debattant, og satte store merker etter seg hvor han enn kom. Han var også leilighets-dikter og var alltid villig til å yte av sitt talent når noen hadde bruk for det.

Ungdoms foreningene.

Her var Gustav G. Risan en av de første ledere, han hadde søstrene Marit Ingdahl og Lagertha L. Kristiansen som rådgivere og Paul Helberg som sekretær; selv hadde han stillingen som redaktør av den håndskrevne ungdoms-avisen Unge Tanker.

Da John Øien i 1922 tok over stillingen som president, beholdt han det samme styre, men slik at Sverre A. Kristiansen ble redaktør.

Paul Helberg ble leder i 1924, deretter Sverre A. Kristiansen en kort tid inntil Bergsvein Aspen overtok i 1928. Han ble avløst i 1936 da Anton Skjeldam overtok, og så hadde Arne P. Hauan stillingen en tid frem til mai 1939 og ble avløst av Olav N. Gran i august 1939. Eldstene Calvin Swenson og Stuart Olsen hadde også stillingen en kort tid hver.

Av kvinnelige ungdomsledere på denne tiden kan nevnes Sofie Halvorsen og Solveig Astad Hess.

Sangkoret.

Koret har ikke vært i uavbrudt virksomhet, men så snart det var søsken nok til stede på et møte, var det alltid en eller annen, gjerne misjonær, som fikk samlet nok utøvere til et improvisert kor for anledningen. Således fikk koret en god støtte og hjelp i 1925 da eldste James Leland Anderson ivret for det så lenge han var i Trondheim. En god støtte fikk koret siden av lokal-eldste Willard Arveseth, og ellers har virket bror Carl Johansen og eldstene Olaf H. Vogeler og Arthur C. Ridd, siden også bror Arne P. Hauan. Som formenn i koret har bl.a. virket brødrene Paul Helberg, Gustav Holm og Arne P. Hauan.

Sangkoret hadde på denne tiden tradisjonelle høstfester, og på et av disse fikk koret sitt første æresmedlem. Forslaget ble satt frem av Gustav G. Risan, og æresmedlem ble søster Anna Torstensen (syttito år gammel) fordi hun i mange år hadde vist slik interesse for alt hva koret tok seg til.

Genealogisk forening.

Denne foreningen kom sent inn i grens-bildet, men Trondheim har hatt en rekke gode genealoger som hjelpere. Av dem som har virket kan nevnes Olav N. Gran --- Gustav G. Risan --- Ragnhild Rokseth -

-- Solveig Astad Hess --- Petra Kvam --- Haldis Brodin --- Borghild Rokseth ---
Ragna Bragstad --- Gustav Holm --- Arne P. Hauan, --- og så yrkes-genealog
Petra Røkke, når hun ikke var ute og reiste rundt til alle arkiv i Norge.

I februar 1934 ble det kalt noen grens-misjonærer, søsken fra Trondheim
gren som i sin fritid også kunne virke som hjelpe-misjonærer. Disse var: Inga
Astad --- Solveig Astad Hess --- Ragnhild Johansen --- Ragnhild Rokseth ---
Vera Rokseth --- Mary Astad Sanders --- Alvhild Vinje.

Et kallsbrev fra de dager så slik ut.

Nr.....

MISJONÆR - KALDSBREV

Til Rette Vedkomne.

DETTE BEVIDNER at ihendehaveren,

Søster
har fullstendig tro på og er i fellesskap med Jesu Kristi Kirke av Siste
Dagers Hellige, og at hun av dens er blitt rettmessig beskikket som
misjonær av nevnte kirke med myndighet til å forkynne evangeliet i
..... gren, under ledelse av distriktspresidenten. Alle op-
fordres til å lytte til de lærdommer hun forkynner som en Guds
tjener, og til å assistere henne i hennes reiser og arbeide med hvad
som helst hun måtte stå i behov av.

.....
President av den norske
Misjon av Jesu Kristi
Kirke av S.D.H.

Oslo, Norge

De unge kvinner besøkte ofte de gamle som fylte år for å lage i stand en slags overraskelses-fest for å glede disse; det ble kalt surprise-party. Men ungdommen kunne også glede seg selv på en riktig måte. De såkalte Gull & Grønt -fester ble i denne tiden holdt regelmessig. Og for riktig å lage en slutt-spiss på festen, ble det kronet en Ballets dronning. En av de første dronninger var søster Solveig Astad Hess, som ble valgt under festen den 5. januar 1935.

I tiden etter 1920 har følgende hatt mer fast stilling som grenssekretærer: Gustav G. Risan til 1922, så en tid Bemt Rindal i 1923, deretter Martha Jensen i 1923 - 1924, Haldis Andersen 1925 - 1929, og så Solveig Astad Hess de neste ti år med enkelte vikarer, av dem søster Ellen M. Storø.

Det bør vel også nevnes at herr Anders Ingdahl i over tretti år virket som fast vikar (med trykk på fast) som organist. Skjønt han ikke var medlem av Kirken, var han interessert og var en god støtte for grenen på dette felt.

Når det var konferanser eller andre større tilstelninger, ble det leid lokale, således i: Tordenskjolds gate 2, Handelstandens lokale og i Bondeheimen.

En av de kvinner som i mange år virket blant De hellige i Trondheim og viss arbeide ikke kan skattes høyt nok, var søster Julie Øien; hennes samtid har meget å takke henne for.

En annen kvinne som også har vært ekstra oppmerksom mot misjonærene ikke minst, men også en hjelpende sjel innenfor grenens mer praktiske områder, var søster Inga Astad. Hun døde i Oslo den 3. mars 1942, og misjonsstyret skrev om henne:

"She was one of the very faithful workers in the Church".

Denne attest kunne nok også søster Julie Øien ha fått.

I Lys over Norge for 1939, side 94 leses:

"Den 19. mars vil misjonens samtlige grener holde ekstraordinær fastedag, og de midler som kommer inn i form av fastepenger eller gaver vil bli overlevert til rette vedkommende for å hjelpe de uskyldige barn som sulter og lider i det ulykkelige Spania. Vi håper at Kirkens medlemmer gir sin fulle støtte."

Og det gjorde medlemmene i Trondheim gren. De fastet og ga sine ofre. Lite ante vel noen av dem at de selv skulle komme til å mangle mat eller være nødt til å spise ufullverdig føde i løpet av den krigstid som kom. Men en snev av anelse fikk nok noen da alle misjonærene ble kalt hjem, det kunne nesten tas som et forvarsel også for det politiske Norge! Gustav G. Risan ga uttrykk for noen tanker som gir et samlet bilde av de følelser som da gjorde seg gjeldende:

"--- Det var ikke fritt for, da Sions-eldstene ble kalt bort fra grenen vår, at vi ble litt engstelige og spurte oss selv: Hvordan skal det nå gå? Vil vi greie oppgavene? --- Å

holde sammen? --- A holde virksomheten igang? Verst syntes vi det var at vårt sangkor som har vært av uvurdelig hjelp ved møtene, måtte nedlegges da det innenfor grenen ikke var noen som kunne overta dirigentplassen. Men etter en stunds vaklen frem og tilbake ble den vanskeligheten løst. Korets medlemmer iliknet seg selv en ukentlig kontingent, flere søsken tegnet seg som passive medlemmer med en månedlig kontingent, og så ansatte man en utenforstående som dirigent. Koret var så heldig å få herr Faste Svensen ansatt. Han er en anerkjent og dyktig kordirigent, god musiker og komponist. Under hans taktstokk synger da koret med liv og lyst både på øvelsene som på søndagskveldsmøtene.

Etter at Norge ble selvstendig misjon, i tiden 1920 - 1945, har om lag femti forskjellige misjonærer virket i Trondheim gren.

6. Krigstid (1940 - 1945).

Da krigen kom til Norge den 9. april 1940, var nordmennene ikke forberedt på den. Plutselig tordnet hundreder av fremmede fly over norsk jord, troppetransportskip kom inn, bomber og granater falt -----.

I Narvik mistet bror Emil J. Evensen alt hva han eide etter en voldsom brann som var resultatet av et overraskende stort angrep på byen. En av de første bomber som falt over byen rammet familien Hernes' hus, og de mistet også alt hva de eide. Søster Aslaug Hernes var alene sammen med sin gutt, Asmund, og begge klarte å komme seg uskadd bort fra denne ødeleggelsen.

Mange søsken rundt om i landet mistet løsøre og annet ved tyverier, for flere steder flyktet folk ut fra de herjete og truede områder for å sikre sine egne liv. Med få unntak så klarte Kirkens medlemmer seg godt, og etter hvert som man forsto at den tyske okkupasjon var et bedrøvelig faktum, falt sinnene mer til ro, --- trass i mørklegging, flyalarmer, rasjoneringer og en rekke restriksjoner.

Da de første krigssjokk var overstått, og man atter begynte å søke til sine egne hjem, oppsto tankene: Hvordan har søskene det rundt om i Norge? Redaktøren av Lys over Norge skrev rundt til søsken over hele landet og ba om orienteringer slik at det kunne komme inn i Kirkens avis til opplysning for alle. Og det lyktes å få kontakter ganske hurtig.

Men de første livstegn fra Trondheim kom først i juli måned, og i et brev til Hilmar Freidel skrev Arne P. Hauan bl.a. følgende:

"Det er gledelig å se at grenene begynner å komme i kontakt med hverandre igjen, og det er oppmuntrende å få høre fra dem i vårt blad. Jeg kan tenke meg at begivenhetene har satt sitt preg på dere alle, for det har de også gjort her.

Forstander Sverre A. Kristiansen har vært syk under hele krisetiden, og er selv nå ikke helt bra. De fleste søsken evakuerte og ble således spredt rundt om, og forbindelsen mellom dem opphørte for en tid. Nå er de fleste kommet tilbake, og etter det vi har brakt i erfaring har de fleste hatt det bra, og ikke noen har lidd overlast, hus og hjem er berget. Men møtene har vi savnet. Måtte bare disse refsende advarsler virke på våre hjerter, så vi kan gå styrket ut av alle kriser!"

Omtrent samtidig med dette lykkes det misjonens tilsynsmann, Olaf Sønsteby, å få reisetillatelse til Trondheim, --- man måtte en lang tid søke om slike for lengere avstander. Han forteller selv i et brev følgende:

"--- Jeg besøkte Trondheim søndag den 7. juli. På grunn av krigsforholdene og at forstander Kristiansen har vært syk, har det vært liten virksomhet med møtene her. Heldigvis var bror Kristiansen så kjekk nå at han kunne overvære og lede et fastemøte som ble holdt søndag middag. En vidunderlig ånd var til stede, og jeg var glad for å overvære dette møte. Om kvelden ble det holdt møte under ledelse av 2. rådgiver i forstanderskapet, bror Hauan. Det var taler av flere søsken, og bror Georg Popp fra Nürnberg, Tyskland, talte også, hans tale ble tolket av bror (Georg) Johansen."

Det ble nødvendig å skaffe heldags-arbeidere for grenene, og så ble det bestemt å opprette en misjonens felleskasse for innsamling av penger til å holde lokal-misjonærer ute. Misjonærene måtte nok selv bekoste det meste av sitt opphold, men fikk likevel stor støtte av denne innsamlingen. Også medlemmene i Trondheim gikk helhjertet inn for denne saken, og de fikk som den første lokal-eldste bror Trygve Larsen fra Drammen. Han virket denne gang et par måneders tid, da han grunnet sykdom måtte reise hjem.

Søsken i Trondheim gren var også med på en innsamling av penger til de krigsskadelidte søsken i Narvik gren; det ble forøvrig samlet inn midler blant søsken over hele landet. Pengene ble sendt til daværende grens-president for Narvik, Alfred Sørensen, som så formidlet denne første-hjelp videre.

Endel møter ble holdt, men det tok til for alvor først etter at G.U.F. hadde hatt sin åpningsfest den 10. september 1940. Alle deltakerne tok med seg smørbrød selv, og det var lykket å få kjøpt sjokolade til drikk. Det ble notert en ekstra stemning på denne festen, alle søsken var likesom med ett blitt så inderlig i familie med hverandre ---, og den første konferansen i tiden 21. - 22. september grunnfestet disse følelser enda mer.

Jule-festen for barn og voksne den andre krigs-jul var bedre enn noen gang tidligere. Det kom om lag sytti barn, og alle ble rikelig bevertet og fikk sin vante julepose, --- ganske godt gjort under daværende forhold.

Den 14. mars 1942 skjedde noe i grenen som alle satte stor pris på: Den første dåpshandling etter at misjonærene hadde forlatt Norge. Grens-president Arne P. Hauan døypte fire personer, det var de første frukter etter eget arbeide av søsken i Trondheim.

Søsken i Trondheim påtok seg så oppgaven å pusse opp lokalet i Gamle Kongevei 6, og det ble nedlagt et stort arbeide, ikke minst av Gustav G. Risan og Jan Rønning som stadig var i aktivitet. Og til konferansen den 11. – 12. april 1942 var alt ferdig; tilsynsmann Olaf Sønsteby innviet så lokalet den 11. april. Av rapporten kan siteres:

"--- Vi vil også nevne avdukingen av et bilde som var malt på talerstolen, høyden Cumorah, som var godt gjengitt av herr O. Neergård. Denne lille høytideligheten ble innledet med at forstander Arne P. Hauan ga et kort riss over denne høydens betydning for De siste dagers hellige. Moronis klagesang ble lest, og deretter istemte en kvartett "Fra himmelens høye hvelv ---", og i det at "--- i Cumorah høy ---" ble sunget, ble flagget som dekket bildet tatt bort."

Tilsynsmann Olaf Sønsteby betegnet denne nye talerstolen som den mest originale i misjonen. Den var laget etter en ide av Gustav G. Risan. Konferansen ble av alle betegnet som den mest vellykkede som noen kunne huske. Søndagsskolen hadde ved samme anledning tjuefem barn, G.U.F. hadde en kveldsunderholdning som både kalte på smil som alvor, --- og gleden var stor i Trondheim gren over denne nyvinning i lokalitetene, selv om plassen ennå var trang.

I 1943 hadde Trondheim to lokal-eldster; begge fra Bergen: Haakon Storm og Lars Aase. Så kom Håkon Jensen for å avløse Haakon Storm, og noe senere kom for annen gang Trygve Larsen fra Drammen, denne gang for å avløse Lars Aase. Misjonærene var ikke så mange måneder på hvert sted, da hele misjonen skulle ha nytte av dem.

Men G.U.F. var den bærende kraft, ikke minst under alle konferanser som ble holdt. Og for første gang i Trondheim gren fikk Gleaner-pikene den 6. juni 1943 en hel søndagskveld alene. Møtet var under ledelse av Gleanerleder Alfild Hammer, og det var seksten unge piker som deltok i et strålende program. Grens-president Hauan hadde for anledningen forfattet to talekor. Som avslutning kom grenens unge menn, Minutt-Menn, frem og sang en hyllingssang til pikenes pris.

Men også Kvinneforeningen arbeidet, foreningen gikk dog mest opp i den oppgaven å samle inn midler til misjonskassen, og Trondheim gren ytet også meget i denne, en tid var det bare Oslo gren som klarte å samle inn flere penger, --- takket være et større antall medlemmer. En av de foretagender som oppnådde størst popularitet var pakke-auksjonene; alt kunne brukes og hadde interesse, og derfor ble budene gode.

En ekstra omtale i Lys over Norge fikk herr Anders Ingdahl da han den 19. juni 1944 fylte sytti år. Han hadde inntil da vært en meget brukt organist for grenen, over tretti år hadde han hjulpet til, og det må sies å være enestående av en som ikke var medlem av Kirken.

Den 20. april 1944 skjedde det en eksplosjonsulykke i Bergen, og en stor del av byens hus ble lagt i grus. Ingen medlemmer av Kirken kom til skade eller mistet noe av sitt, men ellers var nøden stor blant dem det var gått ut

over. Det ble en innsamling over hele landet, og Kirken tok del i denne, Trondheim gren fikk også samlet inn penger som ble sendt til misjonskontoret.

Den 27. mai 1944 kom forhenværende lokal-misjonær Lars Aase igjen til Trondheim, han skulle gifte seg med søster Mary Johansen. Etter den vanlige borgerlige vielsen, kom de til lokalet og fikk her sin velsignelse av tilsynsmann Olaf Sønsteby. Det var blitt mer og mer skikk i misjonen forøvrig at de som giftet seg kunne få en ekstra tilstelning i kirkehuset etterpå.

I Trondheim gren under krigens tid virket Sverre A. Kristiansen som distrikts-president til den 21. september 1941. Men først den 18. oktober 1942 ble en ny innsatt, og det ble Arne P. Hauan, som hadde stillingen inntil en misjonær overtok etter krigens slutt.

Likeså var Sverre A. Kristiansen grens-president da krigen kom; denne stilling hadde han til den 2. mars 1941, da han ble avløst sammen med sine to rådgivere John Øien og Arne P. Hauan. Den nye grens-president ble Arne P. Hauan, han valgte rådgiverne John Øien og Anton Skjeldam. Grens-sekretær var hele tiden Olav N. Gran.

Men både Anton Skjeldam som Olav N. Gran ble avløst den 11. april 1942, og de to nye som ble innsatt var Gustav Holm som annen rådgiver, og søster Aud Hauan som grens-skriver, --- men hun beholdt denne stillingen bare noen måneder, da Olav N. Gran igjen ble innsatt. Grens-presidentskapet den 5. desember 1943 så slik ut: President Arne P. Hauan, 1. rådgiver Gustav Holm, 2. rådgiver Georg Johansen (Olav N. Gran hadde en tid også vært 2. rådgiver ved siden av stillingen som grens-skriver).

I Kvinneforeningen

var innsatt søster Ida Storø som presidentinne, med rådgiverne Tordis Johansen og Borghild Pedersen. Men i april 1942 ble dette styre innsatt: Tordis Johansen som presidentinne, med rådgiverne Aud Hauan og Alfhild Hammer. (I august 1944 ble det ny 2. rådgiver, søster Laura Vinje.)

I Søndagsskolen

var dette styre innsatt: Anton Skjeldam som bestyrer, og rådgiverne var Olav N. Gran og Inga Astad. Disse hadde ledelsen til september 1941 da dette styre ble innsatt: Gustav Holm som bestyrer, med rådgiverne Ragnhild Rokseth og Sofie Halvorsen.

I Genealogisk forening

hadde søster Ragnhild Rokseth stillingen som presidentinne, med rådgiverne Gustav Holm og Arne P. Hauan. I august 1942 ble disse avløst, og Olav N. Gran hadde så stillingen som president med rådgiverne Marie Risan og Jan S. Rønning.

I Ungdomsforeningene

var disse innsatt: President Arne P. Hauan; rådgivere Aud Hauan og Walborg Moxness. Etter at Arne P. Hauan ble avløst i mai 1941, ble først Sofie Halvorsen presidentinne, så Olav N. Gran president en tid, deretter Gustav G. Risan. Søster Alfhild Hammer ble innsatt som 2. rådgiver i mai 1941, og i april 1943 ble søster Ida Bye satt inn som ny 2. rådgiver. I juli 1943 ble eldste Lars Aase president, men denne stillingen holdt han bare til september samme år; han hadde søstrene Walborg Moxness og

Hilbjørg Krognes som rådgivere. Arne P. Hauan ble så en kort tid president igjen, inntil søster Alfhild Hammer tok over i januar 1945.

Det er bemerkelsesverdig at det var de samme medlemmer som til stadighet gikk igjen i alle disse stillingene, men en rekke andre har dog bekledd stillingene som sekretærer og lærere.

Og så opprørt 8. mai 1945! En større folkebegeistring har neppe noen gang før eller siden tordnet over landet. Krigen var vunnet! Den var over, forbi --- det begynte å lysne igjen!

I sin begeistring sendte Trondheim gren et telegram til konferansen som ble holdt i Oslo i dagene 28. - 29. mai 1945, et takke- og hyllingstelegram for dem, for seg selv og for alle.

Nå var portene igjen åpne mot verden, man kunne atter vente misjonærer fra Amerika, igjen få kontakter og nyheter. Ikke noe å si på at søsken strømmet til lokalene i håp om å få høre nytt, --- men det fantes også dem som takket Gud i stille bønn, og gråt.

7. Nyere tid.

Da president A. Richard Peterson og søster Margaret Peterson atter en gang tok over ledelsen av Den norske misjon, var det under helt andre forhold enn noengang tidligere, og de fant en søskenflokk så sammensveiset og trofast som de ikke hadde tenkt seg muligheten av. Den omfavnende glede de ble møtt med var helt ekte; den friske åndelig værbris de lot feie over misjonen ble møtt med smil og tårer.

Vårkonferansen den 7. april 1946 ble en opplevelse både for dem og for søsken i Trondheim gren. Søndagsskolens barn møtte dem på gaten utenfor møtelokalet, og deres program denne søndag morgen var også noe ekstra, det gjorde et dypt inntrykk på forsamlingen. Et ikke-medlem av Kirken ba om ordet etter programmets slutt. Han var en representant fra en av byens losjer og hadde fått i oppgave å søke ut et barneprogram som kunne bli utført på et av losjens møter. Han inviterte nå alle barna av Trondheim søndagsskole til å gjenta sitt program i hans losje følgende onsdag, et tilbud som ble mottatt med begeistring, en begeistring som også losje-tilhørerne senere lot juble over dem.

Flesteparten av søndagsskolens barn var ikke medlemmer av Kirken, og det var forøvrig bare få av dem hvis foreldre tilhørte Kirken. Men programmet som ledelsen ga barna hver søndag var av en slik art at alle mente det var betryggende og belærende å sende barna nettopp til Kirkens barneklasse. Dette ekstra programmet som vakte slik interesse hadde bror Arne P. Hauan sin store ære av, da han også denne gang var en aktiv arrangør.

President Peterson kom med en ny overraskelse, og sa:

"Jeg har fått i oppdrag av apostel Benson å skaffe et bilde av en søndagsskole-klasse i Den norske misjon, og det bildet skal sendes til Sion og trykkes og sendes ut til alle søndagsskoler verden over. Nå har jeg funnet den klassen som skal representeres. Denne søndagsskolen er det!"

Og slik ble det.

For søndagsskolen i Trondheim gren var disse begivenheter og oppmerksomheter som en injeksjon av ytterligere livskraft og vilje til fortsettelse; en stimulans som ble merkbar også innenfor grenens andre organisasjoner flere år fremover, og er et eksempel på betydningen av oppmuntringer.

En gledelig nyhet som ble mottatt med varme følelser og takknemlighet, var opplysningen om at Kirken hadde foretatt en innsamling av tøy, klær og mat med henblikk på gratis utlevering til trengende søsken i det krigsherjete Europa. Og det ble en utdeling til alle innskrevne medlemmer i Trondheim gren som vel nærmest må settes i klasse med en barnas julekveld.

Den 3. juli 1947 kom lederen for Den europeiske misjon, president Alma Sonne med hustru Leona B. Sonne og sekretær Wallace Bennet, til Trondheim. Også president Peterson og hustru fulgte med. På kveldsmøtet møtte opp om lag to hundre og femti tilhørere, og dagen etter sto et intervju med president Sonne i Arbeideravisa, holdt i en spirituell og saklig tone. President Sonne kom til Trondheim igjen i september 1949.

Den 8. august 1947 kom president og søster Peterson igjen til Trondheim, denne gang i følge med general-sekretæren i Den genealogiske forening, Archibald F. Bennet. Det var et meget viktig besøk, det gjaldt planene om å få mikrofilmet visse arkivalier i statsarkivet i Trondheim (og hele landet forøvrig). Statsarkivet ble besøkt og mulighetene for filming drøftet

Bror og søster Hilmar og Paula Freidel, Oslo, hadde fått oppgaven å mikrofilme de nødvendige kilder for slektsgransking, og to år etter var de i Trondheim statsarkiv i noen måneder og mikrofilmet om lag en million sider viktig stoff. Det var sterk motstand fra presteskap og andre både før og under filmingen, --- det var da også sensasjonelt at den kirken som Den lutherske kirken i alle år hadde hånet og forfulgt nå skulle fotografere Statskirkenes bøker! Men de rette myndigheter hadde godtatt arbeidet, og statsarkivet i Trondheim satte heller ingen hindringer i veien, tvert om, samarbeidet var helt prikkfritt hele tiden.

I 1948 - 49 ble tempellister skrevet for alle medlemmer av Kirken i Norge som var døde i tiden 1913 - 1948 (tidligere medlemsopptegetninger var ikke å finne på det tidspunkt). Meningen var å få utført tempelarbeide for dem som ikke fikk besøke et tempel mens de levde. Arbeidet ble organisert og ledet av bror og søster Freidel, og for Trondheim distrikts vedkommende ble tempellistene skrevet av bror Olav N. Gran. (Tempelarbeide for alle disse er da også utført.)

Den 15. juli 1948 ble for første gang i nyere tid et misjonspresidentskap organisert. President A. Richard Peterson tok som sine rådgivere bror Sverre A. Kristiansen og eldste O. Boyd Mathias. Dette styret ble ikke stående lenge da Sverre A. Kristiansen reiste til Amerika noen måneder senere.

Sverre A. Kristiansen giftet seg i mai 1916 med søster Lagertha Larsen fra Oslo. Han var ikke medlem av Kirken på den tid, men respekterte sin hustrus og Kirkens standpunkt. Misjonærer var alltid villige til å svare på alle de vanskelige spørsmål han stilte dem. Høsten 1925 var han en tur i forretnings-øyemed til Oslo. Han kom tidsnok hjem igjen til å kunne delta i høstkonferansen i Trondheim. Og under et av møtene, i Gamle Kongevei 6, går

han rolig frem til talerstolen og ber om ordet. Han forteller så at han ble døpt i Oslo av president Peterson den 7. oktober 1925. Dette kom helt uventet på alle, ikke engang hans hustru visste om det; nå for hun frem og omfavnet sin mann mens alle som en kom frem og gratulerte ham.

Misjonspresident A. Sherman Gowans forsøkte nye veier i forarbeidet til forkynnelsen. Han organiserte utvidede misjonær-kvartetter og lot disse grupper reise over hele landet (oftest med seg selv syngende i spissen) for å syngre ouverture til konferanser og større møte-samlinger. De besøkte Trondheim for første gang den 26. mai 1951 og tok alle med storm; selve den store konsertkvelden var besøkt av over fem hundre lydhøre og begeistrede tilhørere.

Ungdommen i Trondheim gren hadde ofte vansker med å få leid lokaler til sine hyggekvelder, disse spesielle lyspunkter i ungdommens religiøse liv som kan bety så meget for deres fremtidige deltakelse og iver. Søster Maalfrid Gran innså dette, og gjorde sitt til å forene og styrke ungdommen. Hun forteller selv i et brev:

"Det har i de siste årene vært noe vanskelig å holde vanlige hyggekvelder for M-Menn og Gleaner-piker. Derfor inviterte jeg dem til vårt hjem lørdag kveld den 10. november (1951) for å få litt hygge sammen med dem. Med gjensidig støtte var vi istand til å kose oss ved et veldekket bord, vi var 18 stykker i tallet. Maten var god og humøret på topp. Utover kvelden underholdtes med morsomme leker. Under hele festen følte vi at Guds Ånd var til stede. Som et ønske til M-Menn og Gleaner-piker for julen og nytt-året er, at vi ved samarbeid og forståelse vil utvikle de talenter vi har fått, til glede for våre medmennesker i alvor og skjemt."

Men dette å ta seg av dem som skal bli grenens fremtidige arbeidere var noe som også andre syslet med. Som eksempel kan nevnes at Trondheim G.U.F. en dag dro på langtur til Østersund i Sverige for å besøke Kirkens medlemmer der. Her er noe fra rapporten:

Vi sluttet lørdagen og begynte søndagen med at vi alle møttes til bønn. På søndagsskolen talte søster Aslaug Hernes om evangeliet, og hilste fra Trondheim. Vi skulle så "gjøre staden", men nervøsiteten var merkbar etter som klokken nærmet seg seks. Sankepikene skulle bære den største tyngde på kveldsmøtet, og spenningen var stor da eldste Borg overga programmet til bror Hernes, som uttrykte sin glede over å være i Sverige, og takket for den vennlige mottakelse.

Bror Thor Jensen sang "Den hellige stad", og søster Liv Sæther fortalte om Sankernes motto og virke. Søster Edel Marie Olausen talte om Ruth --- den første "Sanker", mens søstrene Eva Næss, Bodil Alstad, Bjørg Hernes og Bjørg Gamvik talte om hvert sitt av det firefold nek som Gleaner-pikene sanker. Mellom talene sang pikene flere sanger, solo og flerstemt, og før ledelsen ble gitt over på svensk-amerikanske hender holdt bror Jenssen en fem

minutters tale. Svenskene sa at de forsto oss godt, og vi pratet og stiftet bekjenskaper med de om lag 50 som var til stede.

Medlemmene i Trondheim gren gjorde meget for å oppmuntre og glede hverandre etter krigens slutt. De mørke krigsårene hadde nå utløst en trang til fritt å kunne tenne lys, le sorgløst og ellers. føle gleden og varmen gjennom de sammenkomster de arrangerte. Lokalet i Gamle Kongevei 6 ble ganske snart altfor lite til større møter og fester. Det ble derfor leid et lokale i Tordenskjolds gate 2. Hver gang det var konferansefester ble det arrangert spesielle underholdnings-programmer med skuespill og tablåer m.m. Rommet lå like ved siden av kafe-lokalet, og det var ikke alltid så enkelt å holde nysgjerrige kafe-gjester på avstand. Således hendte det engang idet teppet skulle gå tilside for et spill, at en av byens originaler kom seg inn fra kafe-siden og forsøkte å gå rundt for å selge Frelsesarmeens avis, Krigsropet.

På denne tiden var det en gruppe av søsken som var ivrige for å hjelpe ungdom og eldre til mer kontakt med Kirken gjennom forskjellige møte-arrangement, og det kan være på sin plass å nevne søstrene Ragnhild Øien Edvartzen, Julie Øien Christensen, Maalfrid Gran, og brødrene Karl Johansen, Olav N. Gran og Gunnar Gran.

Men en dag brant Tordenskjolds gate 2, og den salen hvor møtene og festene ble holdt, ble totalskadd. Et aldri så lite under skjedde samtidig, idet et hjørne av salen ikke ble berørt av brannen, --- og akkurat her sto grenens gamle orgel sammen med et skap hvor befant seg nattverds-skammelen og annet utstyr som grenen eide. Ikke noe av dette ble skadd.

Inntil Tordenskjolds gate 2 kunne bli reparert, måtte grenen nå leie lokaler flere steder: I Folkets Hus, Arbeiderforeningen, Losjelokalet på Ilevollen, Maskinistlokalet på Baklandet og Losjelokalet i Schirmers gate.

Den 28. november 1952 ble en film om Utah vist frem for en interessert forsamling. En gruppe studenter fra Norges Tekniske Høgskole (Trondheim) var især interessert i Kirkens velferdsprogram. Og misjons-president Axel J. Andresen holdt et tre timer langt spesialmøte med dem hvor også en rekke andre spørsmål fra deres side omgående ble besvart av ham. Arrangementet av dette møtet var på forhånd utarbeidet av eldstene Wesley Deby Burris og LaThaire Nielsen.

Den 2. juli 1953 døde søster Julie Magdalena Wist Øien. Hennes innsats for Kirken i Trondheim i en menneskealder hadde vært av en slik art, at misjons-president Andresen ville ære henne ved å reise fra Oslo til Trondheim for å kunne være til stede ved hennes begravelse.

Den 12. august 1954 kom president og søster Andresen til Trondheim for med grens-presidenten å gjennomgå grensprotokollen for om mulig å finne noen som kunne utsendes som lokal-misjonærer. Man festet seg ved søstrene Bjørg Gamvik og Aslaug J. Markussen. Disse ble da også kalt den 17. august. Et par dager før hadde journalist Andresen i Adresseavisen et intervju med president Andresen, og en utmerket artikkel kom da også i avisen den 18. august. Like etter kom det en ny artikkel inn i samme avis, skrevet av en som ikke navnga seg, og bror Sverre A. Kristiansen fikk anledning til å svare på dette dagen etter.

Den 10. mai 1955 kom eldste Spencer W. Kimball av De tolv's råd og hustru, samt president Andresen og hustru til Trondheim. Arbeideravisa hadde like etter en artikkel om dette besøket. Møtet om kvelden den 11. mai var besøkt av flere ikkemedlemmer enn tilfellet hadde vært noe annet sted i Norge under eldste Kimballs besøk. På møtet ble det vist en spesiell ære til den 18-årige søster Liv Sæther på grunn av hennes store aktivitet i og interesse for ungdomsarbeidet i Trondheim gren. Hun ble som den første tildelt en æresnål Silver Gleaner Award Pin. Hun var den eneste i sin familie som var et medlem av Kirken.

Misjonærene i Trondheim satte ekstra pris på møtet med apostel Kimball; under sitt møte med ham hadde de også fått anledning til å stille spørsmål som angikk deres private levevis. Tidlig om morgenen den 12. mai kom alle misjonærene til eldste Kimballs hotell-rom, og her knelte alle ned til bønn.

Den første reise til det nyoppførte tempel i Bern ble fra Norge foretatt i september 1955. Fra Trondheim reiste til innvielsen søstrene Liv Sæther og Lagertha Kristiansen.

Den 12. november 1955 ble misjonær, søster Helen Lynn Warner sendt til Trondheim og Ålesund for å organisere Primary-arbeidet.

Den 21. november 1955 kunne president Axel J. Andresen notere at na -- endelig hadde Kirken fått tomt i Trondheim, hvor en kirkebygning kunne bli bygget.

Men først den 15. mai 1959 kom telegrammet fra Det første president-skap som erklærte at planen om å bygge en ny kirkebygning i Trondheim var godtatt. Det var misjons-president Ray Engebretsen som mottok denne gledelige melding, og tiden ble ikke spilt.

Lys over Norge for 1959, side 155, har denne notis:

"Den 26. mai 1959 ble en begivenhetsrik merkedag i Trondheim grenshistorie. Da ble nemlig arbeidet for å reise Kirkens hus nede på øya påbegynt. President Ray Engebretsen kom fra Oslo for å bivåne begivenheten og for, så å si, å legge "grunnsteinen" til den kirkebygning so etter alle planer og arkitektens tegninger å dømme blir et både vakkert og hensiktsmessig innredet Guds-hus."

En stor gruppe søsken sto omkring stedet hvor grunnsteinen skulle legges, eller de første spadestikk tas. Det var et kalt og nærmest trist vær, men i sin glede over denne begivenhet betydde dette ikke noe for de fremmøtte. En sang ble sunget, og bønn ble holdt av distrikts-president Milton P. Melde, hvoretter misjons-president Ray Engebretsen og bror Sverre A. Kristiansen holdt korte taler.

Bror Sverre A. Kristiansen opplevde her et av de siste store øyeblikk i sitt liv. I mange ar hadde han strevet for å få bygget et grenens Guds-hus i Trondheim. Han døde den 11. april 1962, --- en av de store sønner av Trondheim gren hadde fullført sin jordiske misjon!

Men arvtagerne er der. Etter krigens slutt har en ny generasjon overtatt, og så vil fremtidens grens-historie berette om den.

En rekke artikler om De siste dagers hellige ble tatt inn i aviser landet over under president Ray Engebretsens tid, og han besvarte disse. For Trondheims vedkommende kan nevnes Adresseavisen for den 29. august, 10. og 24. september 1957.

For hele Europa kom nyheter om at kirkebygg skulle reises i hver misjon, og at spesielt kalte misjonærer skulle virke som håndens arbeidere. Misjonærer, kirkemedlemmer og enhver interessert fikk anledning til å være med i oppbyggelsen av kirkehusene, og Trondheim gren gjorde sin innsats. Men arbeidet alene var ikke nok, det kostet penger å kjøpe tomt, det kostet enda mer penger å kjøpe materialer til bygget, og å betale arkitekten, herr Torgeir Suul, og så inventaret. Herr Ola Spakne eide denne tomten. Byggmesteren var herr Hans Antonsen. Men fra Kirkens hovedsenter kom den gledelige melding at Kirken ville betale 90% av alle utgifter, mens de resterende 10% skulle betales av grenens medlemmer.

Og søsken ga sin skjerv, det ble arrangert innsamlinger, fester, lysbildekvelder o.a. for å skaffe de nødvendige midler. En original ide av misjons-president Joseph A. Gundersen bør nevnes: Under vårkonferansen 1962 leverte president Gundersen en tikrone-seddel til hver av ti brødre i grenen. Han sa at de måtte betrakte denne pengeseddel som sin spesielle talent, og håpet at brødrene ville arbeide med den slik at talenten muligens kunne økes til neste konferanse. Hva de ti brødre gjorde med sin talent er ukjent, men under høstkonferansen 1962 kunne de la president Gundersen få seks hundre kroner, --- som ble overlevert byggefondet.

Da det nye kirkebygget sto ferdig viste det seg at de direkte utgifter ble 110 000 amerikanske dollars, De 10% av beløpet som grenen selv skulle utrede var ennå ikke skaffet til veie, så misjons-president Dean A. Peterson kom med nye innslag av oppfinnsomhet for å hjelpe til, og skaffet tilveie interessante filmer som ble vist frem. Inngangspengene gikk til byggefondet. Lørdag den 29. august 1964 ble således endel filmer vist: Pioneren, som handlet om de første som kom til Utah. Et kor og dets dirigent, som fortalte om Tabernakelkoret og dets instruktør. Denne film ble også vist i Norsk Fjernsyn. Søndag den 6. september 1964 ble holdt en fire-side-kveld med sang- og musikkprogram. Her ble også vist lysbilder fra verdensutstillingen i New York 1964, med kommentater av forhenværende misjons-president Axel J. Andresen og deltakelse av Tabernakelkoret, innspilt på lydbånd.

Av spesielle besøk til Trondheim kan nevnes at til konferansen i september 1958 kom assistent for De tolv's råd, eldste Elray L. Christiansen. Den 28. juli 1959 fikk grenen besøk av eldste LeGrand Richards av De tolv's råd og hustru Ina A. Richards. Den 12. januar 1962 kom misjons-president Joseph A. Gundersen sammen med bror Thys Winkle fra bygningskomiteen for å besiktige det nye kirkebygget. Den 3. september 1934 kom misjons-president Dean A. Peterson sammen med lederen for det europeiske byggeprogram, bror Stanford W. Bird, for å besiktige det ferdige kirkebygget, og det ble samtidig drøftet mulighetene for innvielse engang i begynnelsen av 1965.

En liten eiendommelighet bør nevnes: Den 16. desember 1933 kom misjons-president Dean A. Peterson til Norge som misjonær; i løpet av sin

misjonstid ble han innsatt som misjons-sekretær. Den 29. mai 1934 kom eldste Joseph F. Merrill av De tolvs råd og misjons-president Milton H. Knudsen til Trondheim for å undersøke mulighetene for bygging av en ny kirkebygning. Som man ser, president Dean A. Peterson var i Norge som aktiv misjonær da de første planer fra Kirkens side ble drøftet for et nytt kirkebygg i Trondheim, --- og han var her igjen som leder av misjonen da disse planer endelig ble realisert og avsluttet.

Søsken i Trondheim arbeidet hardt for å få istandsatt lokalene i det nye kirkehuset i Eirik Jarls gate 5; og det lyktes dem også slik at den første fest kunne bli holdt der den 28. januar 1961 til ære for og som avskjedsfest for president Ray Engebretsen og hans hustru som skulle reise tilbake til Amerika.

Fra høstkonferansen 1961 tas med fra rapporten:

"På nytt hadde vi den glede å møtes til konferansen i Trondheim, under helt andre og bedre omgivelser enn noensinne tidligere i Trondheim grens historie. Møtene ble holdt i grenens nye møtehus som allerede har vært i bruk noen måneder, til glede for både medlemmer og venner. Det var første gang vi hadde besøk av misjons-president Joseph A. Gundersen og søster Leone Gundersen, samt 1. rådgiver i misjons-presidentskapet (bror Kaare Waal og søster Elin Waal), til en konferanse her i vårt nye møtehus. Til konferansen var det kommet medlemmer fra Mo i Rana, Ålesund og Kristiansund for å høre Herrens tjenere og lytte til deres inspirerende råd og veiledning, Likeså var distriktets misjonærer kommet til konferansen.

Gleden over å eie et eget kirkehus var så stor at det ble tradisjon å holde ekstra-ordinære tilstelninger hvert år omtrent på samme tid som da den første forsamling for president Ray Engebretsen ble holdt. Lørdag den 27. januar 1962 ble så ett-årsfesten feiret, og det sies i rapporten:

"--- Ett år er gått, vi er i samme kirkesal ---. Det er samme sanger som synges. Grens-president Asmund H. Hernes leder som året før. Søster Bjørg Turid Hernes sørger også nå for tonefølge, ikke lenger fra søster Helga Reitans piano, men fra et nytt og stort orgel som hun for et år siden ikke hadde tenkt seg muligheten å spille på. -- Årsfesten for den første tilstelning i grenshuset skulle feires med å hedre de eldre i grenen med en pioner-fest. --- Grens-presidenten ønsket velkommen, og mintes hver søndag i det passerte år, --- Til orgelets brus gikk hele bakveggen til side, og grens-presidenten (Asmund H. Hernes) førte den eldste tilstedeværende, søster Olufine Mathisen, til det vakkert pyntede bord i festsalen.

Alle hadde knapt funnet sine plasser før åtte dyktige "kelnere" under ledelse av hovmesteren --- tilsyns-eldste Glen H. Maw --- serverte skinkesteik, biffkaker grønnsaker og poteter som to av hedersgjestene, KHF-presidentinne Tordis Johansen og hennes 1. rådgiver Borghild Pedersen, hadde vært mestre for. Mens gjestene

nøt ananasdesserten, ble disse to sammen med de øvrige hedersgjestene: Søstrene Antonie Nielsen, Sigrid Dahl, Ingeborg Berg, Aslaug Hernes, Ragna Andersen, Helga Reitan, Anna Wilhelmsen, Olufine Mathisen, --- hyllet for deres innsats i livet og Kirken. Det var en fryd å se dem sitte der i høysetet; og den eneste mannlige hedersgjesten, Johan Johansen, takket for innbydelsen."

Det ble vist et skuespill om evangeliets innføring i Skandinavia og enkelte historiske bilder fra den første misjonstid i Norge. I siste tablå-avdeling ble vist et utsnitt av virksomheten i alle grenens organisasjoner.

Liknende arrangement ble holdt de følgende år. I 1963 underholdt bl.a. Fagforeningens mannskor med førti sangere; og i 1964 fikk grenen besøk av Oslo grens sangkor med dirigent Ramm Arveseter og organist Mary J. Nilsen i spissen.

Gjennom rapporter og andre kilder merkes det at den drivkraft som virket bak arbeidet i Trondheim gren årene før disse begivenheter, var grens-president Asmund H. Hernes. Han hadde også den glede å kunne døpe Wibeche Olaussen den 26. november 1960; det var den første dåpshandling utført i det nye kirkehus som da ennå ikke var helt ferdigbygget.

Når solide ledere nevnes, bør også distrikts-president Alf Henry Andersen tas med som et eksempel på plikttro virksomhet. Hans beherskede, men likevel entusiastiske og ivrige deltakelse i alt som vedrører Kirken, plasserer ham i fremste rekke blant de aktivister som Trondheim gren i alle år har vært beriket med.

Grens-organisasjoner.

(Det er mulig at etterfølgende navnelister ikke er fullstendige. Unøyaktigheter skyldes ingen annen grunn enn manglende oppgaver.)

Tilsynsman Olaf Sønsteby ble leder for Den norske misjon den 6. desember 1939, og han holdt denne stilling (i samarbeid med bror Einar Strand og søster Liv N. Frende) til den 6. februar 1946 da misjons-president A. Richard Peterson overtok. Men den 23. juni 1946 ble han igjen kalt til å utføre en misjon, og virket først en kort tid i Stavanger, men ble så innsatt som presiderende eldste i Trondheim gren den 8. august 1946. Alle som hadde en stilling i grenen ble samtidig avløst, og de nye styreverter ble besatt slik.

Presiderende eldste	:	Olaf Sønsteby.
Presidentinne for Kvinnefor.	:	Tordis Johansen.
1. rådgiver	" "	Marit Ingdahl.
2. "	" "	Alma Johansen.
Kasserer	" "	Aslaug Hernes.
Sekretær	" "	Sofie Halvorsen.
Leder for Eldstenes gruppe	:	Anthon Skjeldam.
Assistent	:	Georg Johansen.

Bestyrer forsøndagsskolen	:	Gustav Holm.
1. rådgiver	"	: Aud Hauan.
2. "	"	: Marie Risan.
Sekretær	"	: Gunnar Gran.

President for ungdomsfor.	:	Einar M. Johansen. (Misjonær)
1. rådgiver	"	: Asmund H. Hernes
2. "	"	: Ellie Sørensen.
Sekretær	"	: Maalfrid Gran.

Den 22. november 1946 ble eldste Conrad J. Hansen innsatt som presiderende eldste, og etter ham kom eldste Ellis Kingford. Den 26. september 1948 ble så eldste Ben E. Rawlings innsatt som grens-president, og etter ham kom endel misjonærer og lokal-brødre som holdt stillingen som grens-president i kortere perioder:

Alan C. Busath --- John W. Wallace --- lokal-eldste Sverre A. Kristiansen
 Bruce Andresen --- Sherwin H. Baer --- lokal-eldste Olav N. Gran --- Robert K. Skanchy --- Robert C. Kvalve --- Henry J. Amundsen --- Val R. Liljenquist--- Trygve Larsen --- George A. Sims --- lokal-eldste Sverre A. Kristiansen (den 13. mai 1956) lokal-eldste Alf H. Andersen (den 6. januar 1957) --- eldste Sander L. Larson (den 3. november 1957) --- lokal-eldste Asmund H. Hernes (den 27. april 1958).

Kvinne foreningen

har hatt følgende presidentinner:

Tordis Johansen 1942 - 1949.
 Ragna Amanda Øien 1949 - 1950.
 Aslaug Hernes 1950 - 1955 (hun ble også innsatt som distrikts-presidentinne).
 Lagertha Kristiansen 1955.
 Elfi Larsen 1955 - 1956.
 Misjonær Wanda Sims 1956.
 Ruth J. Fosse 1956 - 1957.
 Misjonær Borghild N. Strømness 1957 - 1958.
 Tordis Johansen 1958.
 Reidun Næss 1962 - 1963.
 Else Witzø fra den 3. mars 1963.

Søndagsskolen

Bror Gustav Holm ble innsatt den 8. august 1946, etter ham kom eldste Conrad J. Hansen, deretter lokal-eldste Georg Johansen. Følgende misjonærer hadde så stillingen noen måneder hver: Paul Christiansen --- Glenn S. Evensen --- Cornelius A. Kleven ---. Så har følgende lokal-eldster hatt stillingen: Olav N. Gran --- Karl D. Johansen --- Reidar Sandstad --- Johan A. Johansen --- Asmund H. Hernes ---. (eldste Ralph E. Johnson) --- Alf Henry Andersen -- Ulrik Ruud.

Ungdoms foreningene

Følgende misjonærer har vært presidenter:

Finar Monrad Johansen --- Robert W. Jensen --- Eugene F. George --- Milton H. Norman --- Bruce Andresen --- John W. Wallace --- Eldon B. Pulsipher --- Gordon L. Manlan --- Gilberth Timothy --- Ernest K. Peterson --- Clifford Bradley --- Raymond H. Sheen --- Junius D. Edwards. Av de lokale søsken har følgende virket:

Asmund H. Hernes: 1948, --- Karl D. Johansen: 1949, --- Odd Rønning: 1950. Trygve Hansen: 1951. --- Asmund H. Hernes: 1953 - 1956. --- Thor Jensen: 1956. --- Alf H. Andersen: 1956 - 1957. --- Sven Rønning: 1959. --- Birger Næss: 1960. Nils Witzø 1962 - 1964. Og søstrene: Maalfrid Gran: 1949; --- Nelly Gamvik: 1950, --- Solveig A. Arentzen: 1960. --- Magnhild Dahlø, fra den 3. september 1962.

I Primary-organisasjonen

har virket som ledere søstrene: Aslaug Hernes --- Ruth Sumstad --- Wibeche Olaussen --- Astrid Rudd fra den 6. september 1964.

I tiden 1945 - 1964 har det i Trondheim gren virket bortimot to hundre og femti misjonærer. De aller fleste av dem en tid av fire - åtte måneder, noen få over ett år, men endel også bare tre - tolv uker. Fra Trondheim gren ble søster Kari Reppe kalt som lokal-misjonær. Hun virket for det meste i Oslo, på misjonskontoret.

Pr. 1. juli 1966 var grenens funksjonærer følgende:

Distrikts-president: Lokal-eldste Alf H. Andersen,
Distrikts-presidentinne for Kvinneforeningene: Tordis Johansen.
sekretær: Kirsten Jensen.

Grens-president skapet:

Grens-president:	Nils Witzø,
1. rådgiver:	Annar Horgmo.
2. rådgiver:	August Lian.
Sekretær:	Asmund H. Hernes.
Leder av eldstenes gruppe:	Thor Emil Jensen.
Organist:	Björg T. Hernes.
Sangleder:	Eldste Russel K. Andersen.

Kvinne foreningen:

President inne:	Aslaug Sivertsen.
1. rådgiver:	Astrid Sandvik.
2. rådgiver:	Hjørdis Reppe.
Sekretær:	Else Witzø.
Lekseleder:	Magnhild Dahlø.
"	Björg T. Hernes.
"	Kari Volan Johansen.

Søndagsskolen:

Bestyrer:	Annar Horgmo.
1. rådgiver:	Magne Mortensholm.
2. rådgiver:	Arthur W. Kristoffersen.
Sekretær:	Sara Pedersen.
Lekseleder, senior:	Annar Horgmo.
" barn:	Anne Marie Christensen.

	"	"	Turid Bergmann.
G.U.F.	Unge Menn:		
	President:		Karl Erik Ellefsen.
G.U.F.	Unge Kvinner:		
	President inne:		Turid Bergmann.
	1. rådgiver:		Anne Marie Christensen.
	2. rådgiver:		Wibeche C. Olaussen.
	sekretær:		Magnhild Dahlø.
Lekseleder,	senior:		Nils Witzø.
"	M.M. & Gleaner:		Alf H. Andersen.
	"	:	Kari Volan Johansen.
Primary:			
	President inne:		Kari Volan Johansen.
	1. rådgiver:		Björg T. Hernes.

"We will always remember this our last visit to Trondheim
--- MAY THE LORD BLESS THIS CITY---
May it prosper in the ways of The Lord and may
many turn to the gospel and the teachings of
The Church!"

Disse velmente ord til Trondheim gren skrev misjons-president Axel J. Andresen på vegne av seg selv og sin hustru Sigrid Hyrum Andresen i sin misjonsrapport. Jeg har tillatt meg å sitere dem, --- ikke minst fordi president Andresen var født i Trondheim og kom tilbake som misjons-president, og også fordi han i sine notater ofte viste at han elsket Trondheim og De hellige der.

På norsk ville han kanskje ha skrevet det slik:

"Vi vil alltid huske dette vårt siste besøk til Trondheim
--- MÅ HERREN VELSIGNE DENNE BY---
Må den ha fremgang på Guds veier og må mange
vende seg til evangeliet og Kirkens læresetninger."

Hilmar Freidel.

REGISTER.

REGISTERET DEKKER IKKE TRONDHEIM GRENS HISTORIE

En rekke navn som ikke finnes i registeret kan

man finne som følger:

Misjons-ledere for Norge 1852 -1899:	Side	139.
Misjons-ledere for Norge 1899 -1920:	Side	162.
Misjons-presidenter 1850 - 1905:	Side	158.
Misjons-presidenter 1905 - 1920:	Side	162.
Misjonærer i Norge 1920 - 1950:	Side	252.
Misjonærer pr. juli 1966:	Side	299.
Lokal-misjonærer i Norge 1920 -1950:	Side	257.
